

Imprimat legal.

31. MRT. 1925

BIBLIOTECA LEGILOR UZUALE ADNOTATE

Vol. 2

305337

CONSTITUȚIUNEA ROMÂNIEI

DIN 1923

ADNOTATĂ CU DEBATERI PARLAMENTARE
ȘI JURISPRUDENȚE

DE

A. LASCAROV-MOLDOVANU și SERGIU D. IONESCU

AVOCAȚI

BUCUREȘTI

EDITURA TIPOGRAFIEI „CURIERUL JUDICIAR”, SOC. ANONIMĂ
Strada Artei No. 5. (lângă Palatul Justiției)

1925

BIBLIOTECA LEGILOR UZUALE ADNOTATE

No. 2

E. O.

CONSTITUȚIUNEA ROMÂNIEI

DIN 1923

ADNOTATĂ CU DEBATERI PARLAMENTARE
ȘI JURISPRUDENȚE

DE

A. LASCAROV-MOLDOVANU ȘI SERGIU D. IONESCU
AVOCAȚI

Bibl. Univ. Cluj.

Nr. 733 1925

BUCUREȘTI

EDITURA TIPOGRAFIEI „CURIERUL JUDICIAR”, SOC. ANONIMĂ
Strada Artei No. 5. (lângă Palatul Justiției)

1925

C. 1551

CONSTITUȚIUNEA ROMÂNIEI

Votată de Cameră în ziua de 26 Martie 1923, cu 247 voturi pentru, 8 contra și 2 abțineri.

Votată de Senat în ziua de 27 Martie 1923, cu 137 voturi pentru, 2 contra și 2 abțineri.

Promulgată cu D. R. 1360 din 28 Martie 1924.

Publicată în Monitorul Oficial No. 282 din 29 Martie 1923.

Raportori { La Senat, C. G. Dissescu
La Cameră, N. D. Chirculescu

CUVÂNT ÎNAINTE

Dând la iveală „Constituțiunea adnotată a României“ am fost călăuziți de gândul de a contribui prin aceasta, în măsura puterilor noastre, la consolidarea operei legislative românești. Fără aceste soiuri de adnotări, o lege, — oricât ar fi ea de clară, cecece — omeneste — nu este cu puțință, — rămâne, într'o măsură, încă difusă și deci dispusă a fi întemeinicită deplin prin cecece mintea omenească contribuște atât la elaborarea, cât și la aplicarea ei. Desbaterile parlamentare, jurisprudența și doctrina deci, sunt ajutătoarele cele mai eficace pentru această lucrare de consolidare și lămurire a legilor.

Această lucrare e cu atât mai necesară, cu cât e vorba de Legea-mamă, din care urmează pe viitor a-și trage obârșia toate legile ordinare. Ceva din coloritul și esența acestei legi primare, se va strecura în conținutul legilor secundare.

Astfel comentată, Constituțiunea țării, credem că va fi utilă autorităților administrative de toate felurile, birourilor de bancă, instanțelor de judecată, — și fără doar și poate, juriștilor, — va fi utilă de asemenea ori cărui cetățean pentru lămurirea lui, în ce privește totalitatea libertăților cetățenești. O Constituțiune este un organism viu și folositor, numai dacă este animat de voința individuală, care caută s'o priceapă, s'o disece și s'o aplice, — și pe calea aceasta se poate ajunge la mai multă dreptate și deci la mai mult pro-

gres. In altfel, se statornicește o paralizie cetățenească, datorită căreia un Stat duce o viață trândavă, de azi pe mâine, spre răul obștesc.

Siguri că vom fi înțeleși în năzuința noastră, — îndrăgim marelui public, comentariul de față.

AUTORII

CONSTITUȚIUNE

TITLUL I

Despre teritoriul României

Art. 1. — Regatul României este un Stat național unitar și indivizibil.
Vechiul articol. Regatul României cu județele sale din dreapta Dunărei constituie un singur Stat indivizibil.

ISTORIC

Constituția României a fost decretată, promulgată și publicată la 1 Iulie 1866. A suferit modificări la 1879, 1884 și 1917. Înăia revizuire a privit art. 7, iar a doua articolele următoare: 1, 24, 40, 44, 45, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 68, 69, 70, 71, 72, 75, 77, 78, 105, 118, 121, 122, 131 și 133.

În 1917 a fost modificat art. 19.

RAPORT SENAT

Faptele istorice cunoscute cer o a treia nouă redacțiune a articolului 1 din Constituția dela 1866. S'a adăugat cuvântul *unitar*, pentru a se accentua și mai mult unitatea politică a tuturor Românilor și a se condamna orice preocupățiune de federalism și regionalism.

RAPORT CAMERA

La art. 1 s'au suprimat cuvintele „*cu tot teritoriul cuprins*“, pentru considerațiunea că cuvintele ce le preced „*Regatul României*“, forma de guvern sub care e desemnat Statul Român, cuprinde dejă ideea de națiune și teritoriu, ceea ce face să fie de prisos cuvintele suprimate.

Această suprimare a făcut necesară înlocuirea în același articol a cuvântului „*constituit*“ prin „*este*“.

DESBATERI PARLAMENTARE CAMERA:

D-l N. Bălănescu: Stat unitar și național este caracterizarea fundamentală a noiei noastre Constituțiuni.

În trecutul nostru, și mă raportează la învățătura trasă din arătările marelui nostru profesor d. Nicolae Iorga, dacă n'am găsit

reguli constituționale alcătuite cum a fost Magna Charta a poporului englez; dar istoricul ne spune că încă la 1330, noi am avut un Stat unitar, a toată țara românească la Argeș, pe un teritoriu determinat, cu domni stăpânitori, cu plenitudine de drepturi după forma imperiului roman, cărmuind cu boierii, boernași și țărani, cari cu toți alegeau pe juzi ca aceștia să aleagă pe rumă cu toții pe voivozi.

Aceasta este o trăsătură caracteristică a țării acesteia, pentru care s'a făcut toate jertfele pentru ca să se mențină necontenit teritoriul acestei țări neatins.

În vremurile când eră marea frământare între marile împărății vecine în timpul marelui revoluții franceze, strămoșii noștri au cerut respectarea teritoriului națiunii valahe, spunând, că noi nu suntem nici sandiac nici pașalâc și că avem teritoriul nostru determinat pe care trăiam de atâtea veacuri, țara noastră.

La 1821, moldovenii au cerut prin Balș la Poartă, respectarea celor dintr'un început privilegiului românești, armata națională și veniturile canonisite.

La 1822, un proiect de Constituțiune care garanță teritoriul și viața națională și în care se conținea, pe lângă altele și dispozițiuni constituționale occidentale, îl alcătuișe marele vornic Iordache Drăghici, concepțiuni cari au trecut în regulamentul organic la care au colaborat oameni de seamă ca Conachi și Barbu Știrbei.

Convențiunea dela Paris, calcă însă spiritul unității naționale, pentru că vrea să ne organizeze în două State diferite, având două adunări deosebite și o comisiune centrală la Focșani, care nu putea fi decât un izvor de neînțelegere și de conflicte, căci eră contrar spiritului nostru de unitate națională.

Cuza Vodă, a fost cel dintâi care a înfăptuit unirea țărilor surori și a introdus statutul.

A urmat Constituția din 1866.

Dacă în adevăr această haină constituțională a fost cam largă, fiindcă nu eră croită după nevoile noastre imediate și, fiindcă nu eră ieșită din frământările și dăruirile noa-

stre, totuș această Constituțiune, tocmai fiindcă a fost larg croită ne-a permis nouă să ne dezvoltăm în voie și să ajungem ceea ce suntem astăzi.

Dar această Constituțiune a avut dispozițiuni cari privesc viața națională și Statul unitar.

Cari sunt dispozițiunile acestea?

Dispozițiunea privitoare la păstrarea teritoriului român neacaparată de străini, apărarea terenului ce trebuie să rămână pentru împrietărirea țăranilor și pentru împrietărirea succesive necesare pentru înzestrarea păturii țărănești, cea mai puternică pârgie de rezistență națională.

D-l N. Iorga: Eu cred că în loc să definiți d-voastre cari sunt limitele Statului român, spunând: „limitele actuale“, — evident că nu cele trecute ori cele viitoare, pe cari le dorim atât de întinse, încât să cuprindă pe toți românii, cu voia prietenilor. Dar nimeni nu discută limitele cari vor fi, precum nimeni nu se preocupă de limitele cari au fost, că este vorba de limitele prezente — în locul acestor zadarnice delimitații geografice, ar fi trebuit să se afirme un lucru, că avem să satisfacem întâiu drepturile noastre naționale pentru ca pe urmă să putem introduce altele lucruri cari să satisfacă dreptul național al altora.

Noi trebuie să afirmăm, cum s'a afirmat în Constituția jugoslavă, că acest Stat este un Stat unitar. Să nu se speție naționalitățile! Iată ce însemnează un Stat național. S'a mers prea aproape de Austro-Ungaria, într'o anumită teorie. Noi nu suntem, nu putem fi și nu trebuie să fim o Austro-Ungarie. Dacă ar fi fost să schimbăm mica Românie națională pe o mare Austro-Ungarie, atunci cea mai mare prostie pe care am fi făcut-o ar fi fost războiul în care am biruit.

Nu numai că nu suntem dispuși să facem o Austro-Ungarie, dar o Austro-Ungarie nu se mai poate face astăzi. Statele noi nu sunt haine petecite pe cari să le poți fabrica astfel; nu poți face o haină nouă și cu petece: Austro-Ungaria eră petecită, pentru că așa rămăsese dintr'o serie întreagă de cârpe istorice. Eră un produs istoric în acei

bizar amalgam, incapabil de orice fel de unitate, căci anumite idei de prefacere au venit foarte târziu, ca un fel de concesie ipocrită față de curentele timpului.

Austro-Ungaria a rămas totdeauna Austro-Ungaria Mariei Terese, cedând violentei ungare, pe deoparte, dar păstrând în cea mai mare parte direcția pe care o impunea în Austria dinastia, nobilimea și clasa militară. Dinastia care s'a priceput, cât s'a priceput, clasa dominantă nobiliară care s'a învederat ce este, decăzând la cea dintâiu greutate, iar armata care s'a împărțit în toate națiunile, imediat ce a venit cataclismul războiului mondial.

Iată ce înseamnă pentru mine Statul național. Secole întregi România s'a ținut prin dezvoltarea nației românești; cu sudoarea și sângele poporului românesc e frământată țarina României Mari, dela colțul dela Tisa pe care-l avem, până la Nistrul întreg, și din fundul munților Bucovinei până la Dunăre. (Aplause prelungite). Se poate întâmpla ca pentru anumite teorii, aceasta să fie neplăcut; dar așa este. Și evident, nu se poate schimba cu toată bunăvoința noastră. Nu putem desgroapă pe morții noștri ca să punem pe morții altora, cari nu au făcut aceeași jertfe. (Aplause).

Prin urmare, Stat național de sigur, în care o cultură — dacă este dreptate pe lume, și dacă această dreptate trebuie să fie recunoscută — va trebui să domine aceia eu cele mai adânci rădăcini aici și cu cele mai mari posibilități de viitor, dacă suntem o națiune vrednică și nu aș stă aici dacă n'aș crede că națiunea mea este o națiune vrednică și capabilă de a păstra moștenirea trecutului său. (Aplause).

Da să-mi dați voie, eu nu aș pune pe nici un locuitor, pe nici un cetățean al României nu l-aș pune sub definiția aceea de român dacă nu e român. Și dacă se pune numele așa, în luăm orice caracter etnic. Dăm altora un caracter care nu înseamnă nimic pentru dânsii și pierdem noi, din sensul de român ceea ce înseamnă în adevăr pentru noi românul sub raportul etnic. Sunt

român — câți sunt să trăiască să fie tot mai mulți — dar, afară de românii cari sunt în România, sunt alții cari au dreptul de a spune: suntem loiali față de Statul român și am primit dela început a ne îndeplini față de ei toată datoria. Va veni și vremea când aceste minorități vor recunoaște că avem o cultură originală și, păstrând-o pe a lor, vor căuta să o cunoască pe a noastră; va veni și o vreme când foile lor, în loc să cuprindă păcatele fiecărui ofițer sau subofițer, se vor gândi la lucrurile bune pe cari le facem în domeniul cultural, știind că le facem, în România, nu numai pentru noi, ci pentru toți, căci ignoranța oricui într'o țară strică tuturor, iar cultura oricui folosește, direct sau îndirect, tuturor. De ce n'ați voi d-voastre să permiteți simpla „cetățenie română“ pentru acei dela noi cari etniceste nu sunt români și voiți să încărcați dicționarul academic, dându-i o concepție nouă fără nici un câștig?

Dar noi ținem să ne deosebim de ungur; ținem să ne deosebim, și avem motive pentru aceasta. Ungurii erau un popor mic care voia să facă lucruri mari; noi suntem un popor mare, care până acum am făcut lucruri mici — aceasta este deosebirea — dar care, fiind un popor mare, poate să facă și lucruri mari. N'avem nevoie nici de suflete înșelate, nici de suflete vândute, nici de suflete siluite. Ungaria a perit, nu prin aceea pe cari îi avea, ci prin acei pe cari a crezut să i-a cucerit. S'a sprijinit pe o bază care nu era baza adevărată. Și orice țară încearcă aceasta, așezându-se pe temelii nesigure, nu zic că se confundă totdeauna dar se clatină. Noi nu vom ca România Mare să aibă o bază care să se clatine; vom să fie bazată pe solidaritatea tuturor, precum tot așa vom să fie întemeiată solid pe vîaga poporului nostru. Țara noastră este destul de mare pentru ca în cuprinsul ei să se poată cuprinde și alte elemente.

Dar unii par a se plânge că în tratatul de pace sunt anume obligațiuni pentru România. Incontestabil că sunt. Eu n'aș cuprinde tratatul de pace în Constituția României; n'aș putea cuprinde nici, să zicem frumoa-

sele hotărâri dela Alba-Iulia, de cari trebuie să ne ținem, de și nu chiar în forma de acolo. Evident, într'o Constituție trebuie să se dea altă formă decât în hotărârile unei adunări publice. Dar noi avem un tratat de pace, pe care onoarea noastră ne îndatorește să-l observăm; noi mai avem, pe de altă parte, și acele îndatoriri dela Alba-Iulia de care veți zice că într'un moment de entuziasm au fost date numai de o parte a poporului român de acolo. Dar hotărârile acestea au venit la București, ele poartă o iscălitură, care dacă nu mă înșel, este chiar a d-voastre, și le sprijină o garanție care este a Regelui României. Garanția Regelui României nu poate greși, iar promisiunile unui mare partid trebuie să fie respectate înainte de toate de acel mare partid. Prin urmare, nu vă zic să puneți în constituție tratatul de pace, să luați declarația dela Alba-Iulia, să mai puneți încă un element străin în totalul narmomios din care se alcătuiește clădirea de raport care este proiectul d-voastre de Constituție, dar se înțelege că trebuie introdus ceva fără îndoială.

Și nu înțeleg de ce să nu se introducă. Pentru frumusețea clădirii? Nu, fiindcă v'am spus, clădirea nu este frumoasă. Pentru a eluda îndatoririle luate de Statul român? Suteam o țară cinstită și un Stat mândru de prestigiul său. Prin urmare, părerea mea este că dreptul de autonomie bisericească și școlară al naționalităților, trebuie introdus în Constituția României. Și dacă nu se face astăzi, se va face fără îndoială în alt timp, când anume concepții vor fi îmițăturate și înlocuite cu concepții mai corespunzătoare intereselor tuturor. (Aplause). Chiar dacă ar fi să facem un sacrificiu, dar nu facem nici unul, fiindcă nu trecem dincolo de îndatoririle noastre — chiar dacă ar fi să trecem dincolo, fiindcă o țară se ține cu devotamentul poporului care a alcătuit-o, dar și cu iubirea popoarelor cari s'a întâmpat să se găsească alături de poporul acesta în cuprinsul aceluiaș Stat. Nu pot să-mi închipui o națiune atât de nerecunoscătoare încât căpătând întreaga ei viață sufletească să nu fie mulțumită cu aceasta.

Ce spune d. Șandor Joseph despre Maramureș este cu totul altă chestiune. Este autonomia națională locală. Pe aceea n'o putem primi. Și iată de ce.

Mărturisesc că dacă ar exista o regiune în care din cele mai îndepărtate timpuri să se găsească numai oameni de altă națiune decât a noastră, în care elementele naționale să nu fie amestecate de loc, eu m'ași plecă înaintea evidenței și aș spune: acestea sunt insulele străine în mijlocul poporului nostru și deci să nu ne amestecăm în ele. Dar nu e așa.

D-lor, sașii sunt răspândiți pe o foarte largă întindere de teritoriu. Dacă însă orașele lor sunt foarte frumoase, și dacă au un trecut pe care eu ca istoric îl cunosc cel puțin tot așa de bine cât și alții cari nu sunt de meseria mea, în schimb în regiunea din sate dimprejur populația săsească este foarte amestecată cu alte populații, astfel că nu te poți gândi la o autonomie administrativă în formele bizare de odinioară ale comitelor ungurești, făcute în vederea unor scopuri de alegeri.

În ce privește pe secui, aceștia ocupă regiuni întinse, sunt însă amestecați cu foarte mulți români cari vorbesc românește și cu secui, cari dacă nu vorbesc românește, se zic români și se țin de biserica românească. Pe de altă parte, ființa etnică însăși a secuului este frământată cu atâta români, încât n'ai decât să pui alături pe unguri din secuime cu ungurul din Pustă, și ai să vezi deosebirea, n'ai decât să-l pui să vorbească și ai să auzi ce glas se ridică din secuime, care nu este glasul ungerimii autentice.

În ce privește dreptul naționalităților de a fi judecate în limba lor, dreptul pentru fiecare de a-și spune dreptatea în limba lui și de a i se comunica sentința în limba pe care o înțelege, să mă ierte acei cari din patriotism cred altfel, dar eu îmi închipuesc că acest drept este atât de elementar, când e vorba de cei cari nu cunosc limba, și când noi ne-am legat, în toate luptele noastre, de această îndatorire, încât ar fi trebuit ca pentru ei să se găsească o formă, ca ei să nu se plângă de a fi fost duși mulți înain-

tea judecății și de a fi plecat de acolo auzind cuvinte neînțelegibile fără să știe de ce au fost osândiți.

D-l S. Măndrescu: La art. 1, de acord cu cele spuse ieri de d. Iorga, și de acord cu mai mulți colegi din Parlament, propun următoarea redactare: „Regatul României este un Stat național unitar și indivizibil” căci, d-lor deputați, articolul astfel cum este redactat, cuprinde ceva prea mult și ceva prea puțin. Cuprinde ceva prea mult: cuvintele „în hotarele actuale” și cuprinde ceva prea puțin: cuvântul „național”. În acest cuvânt de „național” în fruntea Constituțiunii noastre se va cuprinde întreaga istorie a trudei, a muncii și a jertfelor poporului român. (Aplause pe băncile majorității).

Această propunere pe care o fac în depină conștiință, că aduc o îndreptare frumoasă, națională, în fruntea Constituțiunii o depun pe biroul Camerei, și vă rog să o votați.

D-l Leonte Moldovan: Cer cuvântul.

D-l M. G. Orleanu, președinte: D-l Ioanțescu are cuvântul.

D-l D. Ioanițescu: D-lor deputați, dați-mi voie să răspund la observațiunile pe cari le-a făcut d. Iorga la art. 1.

D-l Iorga a criticat cuvântul „actual”. Incontestabil, că din punctul de vedere al unei estetice transcendente redacțiune ce nu poate fi definitivă, însă sunt motive juridice pentru care am menținut cuvântul „actual”.

Constituția trebuie să consfințească ființa teritorială a Statului. Ori, pentru un moment, deși această ființă teritorială este o realitate de fapt care are ființa ei juridică numai în baza tratatelor de pace care au fost ratificate de Parlament, totuși pactul fundamental, trebuie să consfințească noua situație de fapt și ființa teritorială a Statului român, căci numai punând acest cuvânt, se va putea aplica în viitor dispozițiile art. 2 după care, limittele Statului nu se pot modifica și rectifica decât printr-o lege. Dacă n'ar fi nevoie de o lege s'ar putea foarte bine ca și pe cale administrativă să se modifice hotarele Statului român.

Or, hotarele așa cum sunt acum, prea

mari sau prea mici, alcătuiesc o situație pe care Constituție trebuie să o consfințească cum a fost consfințită de toate Constituțiile, ca și Constituția dela 66, care a consfințit noua situație în care s'a cuprins și județele dunărene.

În ce privește amendamentul propus de d-l Măndrescu, eu personal — și nu știu ce părere o să aibă comitetul delegaților — sunt în contra introducerii cuvântului „național”, pentru că nu corespunde unei situații de fapt. Ori cât de covârșitoare ar fi starea mea sufletească sentimentală și patriotică, nu putem uita că aci este vorba de o Constituție juridică, și că nu putem ca în Constituțiunea unui Stat în care trăiesc de secole populațiile de care a vorbit d-l Iorga, cu tradițiile lor politice și istorice, să punem acest cuvânt. De sigur, că Statul român e un Stat național, dar din punct de vedere juridic este bine ca textul articolului 1 să rămână așa cum se găsește în proiect.

D-l V. Bârcă, vice-președinte: D-l Moldovan are cuvântul.

D-l Leonte Moldovan: D-lor deputați, observațiunile pe cari le-a făcut d-l Măndrescu și pe cari le-a preconizat în amendamentul său, și observațiunile făcute de d. Iorga, în cuvântarea sa, de sigur sunt foarte întemeiate. Statul nostru este efectiv un Stat național; așa s'a făcut el, așa s'a croit el, așa s'a întărit el, așa este și astăzi. Orice minorități etnice s'ar găsi la noi, el nu poate să-și piardă caracterul său de Stat național, prin faptul că covârșitoarea majoritate a populațiunii este românească. Noi nu putem să fim priviți ca un Stat, cum eră odinioară Ungaria sau Austria, pentru că acolo erau Ungurii ca popor dominant, erau însă naționalitățile cari covârșeau în numărul lor populația dominantă; și oricât Ungurii credeau să facă un Stat național din Ungaria lor, nu puteau reuși pentru că le stătea în contra însăși realitatea faptelor, fiindcă la 7 mil. Unguri erau peste 12 milioane de diverse naționalități. În cât vedeți d-voastră, caracterul de național al Statului nostru se impune prin faptul că covârșitoarea majoritate a populațiunii noastre este românească.

Voci: S'o scriem.

D-l Leonte Moldovan: Trebuie să o scriem, ori nu trebuie să o scriem?

Voci: Trebuie.

D-l Leonte Moldovan: Dacă Adunarea va decide trebuie să o spunem, nu sunt eu ca să mă opun. Însă d-lor, punctul meu de vedere este altul. Punctul meu de vedere este că articolul așa cum este formulat trebuie menținut, chit ca la sfârșitul acestui articol să vină alt articol care să declare că Statul nostru este național românesc.

Voci: Acelaș lucru!

D-l Leonte Moldovan: Dar de ce cer eu să se mențină această formulă a articolului? D-lor, vă rog să mă urmăriți nițel, căci cădem de acord. Vedeți cum e articolul formulat: Regatul României în hotarele actuale, este un Stat indivizibil. „În hotarele actuale“, pentru d. Iorga este de prisos, sau este prea mult, cum zice d. Mândrescu, căci evident că este în hotarele actuale. Dar dacă vă duceți ceva mai departe, la Constituția modificată în 1884 găsiți așa: Regatul României, cu județele sale din dreapta Dunării, constituie un singur Stat, etc.; și dacă veți trece mai înapoi, la Constituția din 1866, veți vedea că se zice: Principatele Valahiei și Moldovei formează un singur Stat.

Și nu vă spune d-voastre nimic aceste împrejurări? Vorba „actuale“ e de prisos în sensul cum zice d. Iorga, căci este evident că este în hotarele actuale; dar nu e de prisos, ci trebuie menținută, în raport cu tot trecutul nostru.

D-l N. Iorga: Imi dați voie, în Constituțiile precedente a fost vorba de județele de dincolo de Dunăre, căci eră un număr de persoane cari își închipuiau că consideră aceste județe ca o stăpânire provizorie pe care am putea-o cedă cuiva. Evident că acumă nu mai poate fi vorba după ce a trecut atâta vreme, nici de calitatea inferioară a Dobrogei, sau de dispoziția noastră de a o face obiectul de schimb cu cineva.

D-l Leonte Moldovan: Acesta este punctul de vedere al d-voastre, nu este al meu sau al constituantului din 1866. Punctul meu de vedere este următorul. Aci în acest arti-

col de trei rânduri sau de două rânduri și jumătate, abstract cum este formula constituantului, este cântecul poporului nostru din trecut, aci este condensată istoria întregă a neamului nostru românesc, de aci se vede cum am putut noi reuși ca odată din acele două țări mici, să facem un Stat încheșat, la care am adăugat, prin stăruința și jertfele noastre, acele două județe de peste Dunăre și prin sacrificii enorme, am reușit acumă să aducem și aproape tot restul teritoriului românesc. Și nu din alt punct de vedere, dar din punctul de vedere că aci se oglindește toată dezvoltarea noastră, că aci se văd eforturile făcute de neamul românesc până la formula de astăzi, aci se vede năzuința lui; din acest punct de vedere istoric cred eu că trebuie păstrată formula, pentru ca generațiile cari vin să vadă, prin comparația textelor acestor trei Constituțiuni, cum s'a desăvârșit viața poporului românesc, cum s'a mărit și s'a întregit prin războiul din urmă. Dar de ce este pus așa în text? Fiindcă se zice în antiteză cu ce a fost în 1884, cu județele de peste Dunăre, și în antiteză cu ce a fost înainte de 1866....

O voce: Dar cu ce o să fie?

D-l Leonte Moldovan: Se va zice și atunci când va fi, căci și atunci vom modifica Constituția; și lasă să ajungem să modificăm Constituția: o vom modifica cu plăcere.

Părerea mea este însă, să nu tăiați această formulă. Așa cum este încheșată ea are o legătură care nu se poate desface de Constituția din 1884 și cea din 1866, este firul roșu care începe de când am încheșat viața noastră constituțională și care continuă și sper să se continue atât cât neamul românesc va trăi pe pământ. Ce împiedică dacă adăugați un almiat? Să creați un articol nou dacă vă convine, în sensul declarațiunii că Statul român este național, deși este național și fără orice altă declarație. Dar ceea ce este real, este ca să păstrăm și noi tradițiunea noastră, să nu schimbăm de azi pe mâine, nici textul, nici forma, să păstrăm această justiție.

Eu nu cred că atunci când în Anglia pe

timpul lui Ion Fără Țară pe la anul 1200 și ceva s'a introdus pr'ima lege, „habeas corpus“, care garantează inviolabilitatea persoanei a fost prezentată chiar în formula care se găsește astăzi, dar s'a păstrat de atunci, s'a amplificat, s'a adăugat, însă oglinda acelor bătrâni a rămas ca să se vadă de unde s'a dezvoltat arborele ulterior al constituției engleze. Și de ce vreți d-voastre aceste inovațiuni mereu, de ce să credem noi că sufletul nostru nu are o continuitate, că tendințele noastre n'au avut continuitate, că năzuințele noastre au fost dispartate în diversele timpuri?

Iată pentru ce, din punct de vedere istoric, din punct de vedere al tradiției, din toate punctele de vedere, vă rog să păstrați formula așa cum a dat-o proiectul de Constituție.

D-l Alexandru Ionescu: Vom vedea dacă o păstrăm sau nu.

D-l Leonte Moldovan: Nu depinde numai de d-ta dacă o vom păstra sau nu. De aceea eu încă odată persist în a vă ruga, să păstrați această formulă și ca să-i fac amicului nostru d. Alexandru Ionescu plăcere, să-i dăm și ce mai cere d-lui într'un alineat, în două alineate, sau într'un al doilea articol, dar nu rupeți tradiția aceea constituțională. Atâta aveam de zis.

D-l Mircea Juvara: D-lor deputați, în numele comitetului delegaților, ca raportor, vă

comunic că comitetul delegaților, a aprobat amendamentul d-lui S. Mândrescu. (Aplauze).

L-a aprobat asupra celor două capete pe cari le cuprinde pentru următoarele motive:

În ceea ce privește excluderea cuvintelor „In hotarele actuale“ din textul art. 1 ele sunt inutile întrucât ideea de teritoriu, așa cum este cuprins în limitele actuale ale Statului nostru, este exprimată în art. 2.

În ceea ce privește ideea de Stat unitar, cred că niciodată nu se va insista prea mult asupra caracterului de unitate națională a Statului în care trăim, mai ales astăzi când el primește lovituri incalificabile din toate direcțiunile.

Iată pentru ce comitetul delegaților vă roagă să binevoiți a aproba acest amendament. (Aplauze).

El are cuprinderea următoare:

„Regatul României este un Stat național, unitar și indivizibil!“ (Aplauze prelungite din partea majorității).

Închiderea discuțiunii

— Se pune la vot închiderea discuțiunii și se admite.

— Se pune la vot amendamentul propus de d. Simion Mândrescu în cuprinderea: „Regatul României este un Stat național, unitar și indivizibil“ și se admite.

Se pune la vot art. 1 astfel modificat și se primește.

Art. 2. — Teritoriul României este nealienabil.

Hotarele Statului nu pot fi schimbate sau rectificate de cât în virtutea unei legi.

Vechiul articol: Teritoriul României este nealienabil.

Limitele Statului nu pot fi schimbate sau rectificate, de cât în virtutea unei legi.

DESBATERI PARLAMENTARE CAMERA

D-l Traian Stănescu: D-lor, la art. 2 în ultimul alineat, se spune, că hotarele Statului nu vor putea fi schimbate sau rectificate decât numai în virtutea unei legi. Mie mi se pare că într'o chestiune așa de importantă ca aceea a schimbării sau rectificării ho-

tarelor suntem prea modesti dacă ne mulțumim ca schimbarea sau rectificarea de hotare să se poată face printr'o simplă lege votată cu o majoritate de 93.

Nu înțeleg ca într'o chestiune atât de importantă, să se ceară numai atât, pe câtă vreme atunci când a fost vorba de drepturile politice ale femeilor, s'a spus că aceste

drepturi se vor acorda printr'o lege care se va vota, cu o majoritate de două treimi. Aşa încât, cred de cuviință, că și aci trebuie să se adauge cuvintele: „Decât în virtutea unei legi votată cu o majoritate de două treimi”.

Este vorba de rectificarea și schimbarea hotarelor, nu e vorba numai de micile rectificări în baza tratatelor. Vorbim pentru viitor nu vorbim pentru acum. Prin urmare sunt de părere să se admită și aci aceste cuvinte.

O voce: Foarte bine.

D-l Traian Stănescu: Pentru viitor mai cu seamă, să nu ne putem aștepta ca într'o bu-

nă zi, să vină cineva și să cedeze o parte din Cadrilater, printr'o lege votată numai de 93 deputați. Vă rog dar să admiteți amendamentul.

D-l Gh. Gârda: Dă citire amendamentului, d-lui Stănescu care zice: La aliniatul II se adaugă „în virtutea unei legi votate cu majoritate de 2 treimi”.

Comitetul delegaților nu a admis acest amendament.

— Se pune la vot amendamentul și se respinge.

— Se pune la vot art. 2 nemodificat și se admite.

Art. 3. — Teritoriul României nu se poate coloniza cu populațiuni de gintă străină.

Articolul vechi are aceiași redacțiune.

DESBATERI PARLAMENTARE CAMERA

D-l Wilhelm Binder: D-lor deputați, proiectul de Constituție de față zice în art. 5: Români, fără deosebire de origină etnică sau de religie...

O voce: Acela e art. 5.

D-l Wilhelm Binder: ...se bucură de toate libertățile stabilite prin lege.

În comentariul d-lui raportor, se spune:

„Intregind poporul românesc în hotarele actuale în cari avem minorități etnice și religioase, datori eram și suntem să acordăm acestora o deplină egalitate ca cetățenii de origină română, fără nici un fel de deosebire.

Textuarea de față a art. 3 este în contradicție cu aceste principii.

Minoritățile etnice din țară sunt și ele de gintă străină.

Prin urmare, s'ar putea întâmpla că pe baza acestui articol să se împiedice colonizarea unor cetățeni români, aceasta ar însemna să se face o deosebire între cetățeni, după rasa lor.

Mai departe, nu este precizat înțelesul cuvântului de colonizare.

De aceea textuarea de față, poate să dea

prilej la unele confuzii de idei, prin cari minoritățile etnice ar fi atinse în drepturile lor de cetățeni.

Art. 10 al legii pentru reforma agrară din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, sunioară, prevede următoarele:

Prin colonizări, în sensul acestui articol, se înțelege împărțirea pământului atât către colonii aduși din alte regiuni, cât și către locuitorii localnici.

Textuarea de față a art. 8 ar putea să aibă drept consecință că membrii unei minorități etnice se vor pune în imposibilitate de a cumpăra o suprafață spre a o împărți între ei, s'ar putea întâmpla ca locuitorilor autoctoni unei comune să se contesteze dreptul de a se mută singuri sau în grupuri dintr'o comună într'altă comună, 10 ori 20 de familii de țărani germani din Banat ar fi în imposibilitate de a se mută în Ardeal, ori chiar într'o altă comună a Banatului.

Prin urmare, acest articol ar putea știrbi dreptul unor cetățeni de a-și schimba locuința.

Spre a evita această posibilitate și spre a garanta egalitatea de drepturi între cetățenii români, și ținând seama totuș de considerațiunile cari au dictat la timpul său articolul

în chestie, îmi permit a propune următoarea redactare a art. 3:

„Teritoriul României nu se poate coloniza cu populațiuni neromâne, aduse din străinătate“.

D-l D. Ioanătescu: D-lor, art. 3 este vechiul articol al Constituției, pe care l'am păstrat pentru forma lui istorică. Este un articol care a dat în decursul timpului naștere la discuțiuni, dar al cărui sens astăzi este însă precizat.

Prin cuvântul „colonizare“ nu se înțelege decât colonizările de străini în Statul român, nu colonizări cari se fac în sensul legii agrare, ca un număr de țărani, de exemplu, să fie duși în altă parte a țării.

Aci este vorba de o colonizare de străini

pe teritoriul Statului român.

În al doilea rând, prin „gintă străină“ se înțelege gintele străine de ginta neamului românesc; prin urmare, va fi posibilă o colonizare cu o populațiune care este de ginta neamului românesc.

Pentru aceste motive, vă rog să păstrați formula dată de comitetul delegaților.

D-l V. Bărcă, vice-președinte: D-lor, comitetul delegaților a respins amendamentul d-lui Binder.

D-l Em. Dan: Intru cât textul cuprinde această idee.

— Se pune la vot amendamentul și se respinge.

— Se pune la vot art. 3 nemodificat și se primește.

Art. 4. — Teritoriul României din punct de vedere administrativ se împarte în județe, județele în comune.

Numărul, întinderea și subdiviziunile lor teritoriale se vor stabili după formele prevăzute în legile de organizare administrativă.

Vechiul text: Teritoriul este împărțit în județe, județele în plăși, plășile în comune.

Aceste diviziuni și subdiviziuni nu pot fi schimbate, sau rectificate, decât prin o lege.

RAPORT SENAT

S'au adăugat cuvintele „din punct de vedere administrativ“ pentru că teritoriul României este indivisibil din punctul de vedere politic, însă divisibil din punctul de vedere administrativ.

S'a adăugat un alineat la articolul 4, după care „plășile“ nu mai sunt o divisiune constituțională; aceasta pentru a înlesni mecanismul administrativ al județelor.

DESBATERI PARLAMENTARE CAMERA:

D-l Aurel Morariu: La art. 4 unde se vorbește despre împărțirea teritoriului României, din punct de vedere administrativ, ar fi de observat în principiu următoarele: Acest articol vorbește numai în general despre împărțirea administrativă fără să dea expresie precisă distincției pe care trebuie să o facem între administrația locală a județelor

și comunelor, și administrațiunea de Stat.

Voiu propune deci în discuția pe articole următorul text:

Din punct de vedere al administrației locale, teritoriul României se împarte în județe și comune, având personalitate juridică și ale căror circumscripții se vor stabili prin legi speciale.

Teritoriul României se va mai putea împărți prin lege și în diviziunile și subdiviziunile necesare administrației de Stat.

Această redacțiune evidențiază deosebirea ce trebuie să se facă între organizațiunile administrative locale (județ și comune), având o anume autonomie, limitată la interese ce aparțin circumscripțiilor lor și între celelalte circumscripțiuni administrative (teritoriale, regionale, etc.) lipsite de personalitate juridică, necesare însă desconcentrării administrației de Stat cum sunt de pildă: Direcțiile regionale C. F. R., inspectoratele școlare, cele sanitare, etc.

TITLUL II

Despre Drepturile Românilor

Art. 5. — Români, fără deosebire de origine etnică, de limbă sau de religie, se bucură de libertatea conștiinței, de libertatea învățământului, de libertatea presei, de libertatea întrunirilor, de libertatea de asociație și de toate libertățile și drepturile stabilite prin legi.

Vechiul articol: Români se bucură de libertatea conștiinței, de libertatea învățământului, de libertatea presei, de libertatea întrunirilor.

RAPORT SENAT

Trebuie să remarc aici sensul cuvântului „român“ care, după discuțiile urmate în comitete, sunt sinonime cu „cetățean român“.

S'a dat o redacție mai complectă prin adăugirea cuvintelor „fără deosebire de origine etnică, de limbă sau de religie“ pentru a se risipi temerile celor deveniți români în urma păcii care a pus capăt războiului din 1916.

RAPORT CAMERA

La art 5 care consacră libertățile de cari se bucură toți românii, fără deosebire, s'a înlocuit cuvântul „drepturile“ prin „libertățile“, fiind mai propriu pentru materia de care se ocupă acest text.

DESBATERI PARLAMENT SENAT:

P. S. S. Episcopul Râmnicului și Noului Severin Bartolomeu: Onorat Senat, mi se pare că din definițiunea și din felul în care s'a redactat acest text se naște o confuziune și anume, se naște confuziunea între libertăți, cari sunt de drept natural și între legea pozitivă pe care o face puterea publică. Mi se pare să cuvintele acestea: „stabilite prin legi“, subordonează libertățile cari sunt

de drept natural, legi pozitive, cari se fac de Parlament. Conflictul acesta cred că nu trebuie să existe nici în gândul cuiva, cu atât mai mult nu trebuie să existe într'un text de lege ca cel al Constituției actuale. Acest conflict a existat în antichitate, în evul-mediu, când libertățile omenești au fost oprimate de legi și știm că a dat naștere la revoluțiuni și a provocat în deosebi marea revoluțiune americano-franceză.

Prin aceste revoluțiuni s'a făcut dovedă că libertățile sunt inerente firei omenești, că sunt atribute firești, de cari nici o putere nu poate să priveze pe individ și nici instituțiunile firești ale popoarelor. De aceea cred că redacțiunea acestui articol ar trebui astfel făcută:

„Români fără deosebire de origine etnică limbă, sau religioasă, se bucură de libertatea conștiinței de libertatea învățământului, de libertatea presei, de libertatea întrunirilor, de libertatea de asociațiune și de toate libertățile de drept natural, a căror aplicare se face prin legi“.

D-lor, este foarte drept că legea pozitivă trebuie să se ocupe de libertăți, dar trebuie să se ocupe de ele, nu ca principii, ci numai ca aplicare. Prin urmare legea nu se poate ocupa decât de modul cum se aplică libertățile, iar nu de libertăți în sinea lor. Cred că acest adaos ar împuzi foarte bine chestiunea, dând de o parte ca lucru sacru, liber-

tățile, iar de alta de a se ocupa de aplicarea lor prin legi de drept pozitiv.

D. I. Dr. N. Hasnas: Ce înțelegeți prin libertăți naturale ?

P. S. S. Episcopul de Râmnic: În articolul acesta este vorba de libertățile omenești, nu de drepturile cetățenești, adică de bunuri ale vieții cu cari ne naștem și pe cari societatea și legea nu ni le pot nici anula, nici încălca prin legile ei, este vorba de libertățile omenești, prin urmare, de lucruri cari sunt sacre, prinse de individualitatea omenească și impotriva cărora ca stări de fapt, legea de Stat nu trebuie să poată nimic. Legea de Stat nu creează libertăți, ci numai le recunoaște și le garantează.

D. I. E. Pangrati: Și le regulează.

P. S. S. Episcopul de Râmnic: Le regulează când e vorba de aplicațiunea lor.

Prin urmare ea numai le recunoaște și le garantează. Aci nu este vorba de regulamentul lor, de regulamentul libertăților, aci este vorba numai de recunoașterea lor.

Trebuie să le recunoască ca existente, ca prinse de individ într'un mod sacru și de aceea trebuie să ne ferim de redactări de acestea, cari ar însemna că se pun libertățile omenești la discrețiunea legilor pozitive ale Statului. Cu expresiunea aceasta nu mă împac eu: „stabilite prin lege”, căci libertățile nu se stabilesc de lege, cum văzurăm mai sus. Existența lor, în sine însăș, nu se face de legea de Stat.

D. I. N. Botez: Cuvântul „stabilite” înseamnă recunoașterea și garantarea lor.

P. S. S. Episcopul de Râmnic: Stabilite ar însemna mai mult, ar însemna crearea lor și de aceea ar trebui să punem în loc de această expresiune cuvintele: „libertățile de drept natural, a căror aplicare se face prin lege”.

D. I. M. Pherekyde, președinte: D. Drăghicescu are cuvântul.

D. I. D. Drăghicescu: Chestiunea pe care prea sfințitul a ridicat-o, este de ordin metafizic transcendent.

Noi știm că într'un Stat nu sunt decât libertăți recunoscute și legitimate. De altele, de cele din domeniul metafizic, de cari se ocupă Kant, care presupune că lucrurile, în

ele însăși, sunt intangibile și nu se pot perchepe, adică nu cad sub simțurile noastre, de ele nu ne ocupăm. Noi ne ocupăm de libertățile empirice, de libertățile omenești, cari sunt prevăzute și stabilite de legi. Prin urmare, chestiunea mi se pare că este dusă pe un teren transcendent și nu are locul aci. De ele putem să ne ocupăm în filosofie, dar într'o Constituție nu, pentru că o Constituție nu se poate ocupa de drepturi metafizice, ci de cele pozitive, singurele pe cari le garantează.

De aceea cred că ar trebui să lăsăm redacțiunea așa cum este.

P. S. S. Episcopul de Râmnic: „Garantată” este mai bine.

D. I. M. Pherekyde, președinte: D. Pangrati are cuvântul.

D. I. Emil Pangrati: D-lor colegi, îmi îngădui să fac o foarte scurtă și simplă observațiune. Cred că s'a deplasat chestiunea. Art. 5 citat, nici nu definește libertățile, nici nu le garantează, nici nu le regulează. Art. 5 precizează un principiu foarte general și foarte important, al libertății tuturor cetățenilor români, fără distincțiune de limbă, de origină sau de confesiune, toți au drept garantat la toate libertățile, așa cum sunt definite, fiecare de legile Statului. Prin urmare, nu căutați în art. 5 altceva decât ceea ce trebuie căutat și găsit într'ânsul: Egalitate de drept a tuturor cetățenilor, fără distincțiune de limbă, origină sau confesiune.

O voce: Așa s'a și înțeles.

D. I. Emil Pangrati: Iar în ceea ce privește garanția libertăților și reglementarea lor, pentru fiecare în parte, vom găsi aceasta la articolul respectiv din Constituție.

Prin urmare principiul acesta de egalitate a tuturor în fața tuturor libertăților naturale așa cum zicea P. S. Episcop al Râmnicului este clar exprimat în art. 5 și trebuie să ne declarăm mulțumiți.

Într'un articol nu ar putea să între definițiunea și reglementarea tuturor libertăților, căci pentru aceasta ar trebui un volum, nu un articol. Să lăsăm art. 5 așa cum este, căci el precizează foarte bine egalitatea tuturor în fața libertăților.

D. I. A. Cosma, ministru de lucrări publice:

D-lor senatori, trecând acum la însăși art. 5, ași d'istinge aci două lucruri. Una, că se spune categoric că românii fără deosebire de origină etnică, de religione, au toate drepturile cu toate acestea, în acest articol minoritățile nu văd indestul de garantate drepturile lor. Noi declarăm că mai multe drepturi nu le putem da, căci Constituția este una și aceeași și elementului românesc, adică românilor de origină etnică, nu li se dau mai multe drepturi, decât sunt asigurate pentru minorități. De altfel, în art. 30 al actualului proiect de Constituție se vede că drepturile sunt nelimitate pentru fiecare cetățean al țării. Dacă s'a spus dela această tribună că proiectul de Constituție nu poate să dea minorităților un drept special sau privilegiu, totuș, d-lor senatori, eu văd că este un articol, asupra căruia poate s'a meditat prea puțin dar asupra căruia reprezentanții minorităților nu au găsit bine să insiste: e vorba de art. 73 lit. d, care zice: „Capii confesiunilor recunoscute de Stat, câte unul de fiecare confesiune, întru cât sunt aleși sau numiți conform legilor țării și reprezintă un număr de peste 200.000 credincioși, sunt de drept membrii ai Senatului“.

D-lor senatori, este solitudine față de minorități, când vedem că cifra credincioșilor se reduce numai cu scopul ca și minoritatea cea mai mică să-și aibă un reprezentant al său în Senat, în adevăr, biserica ortodoxă care reprezintă aproape 15 milioane de credincioși are numai 17 reprezentanți în Senat, iar de aci înainte 20 când biserica greco-catolică are numai 4 episcopi. În acelaș timp o minoritate de 200000 credincioși va avea un reprezentant în Senat; conform acestei proporții ar urmă ca biserica ortodoxă și greco-catolică să fie într'un număr întreit mai mult reprezentate în Senat, decât minoritățile.

Iată dar, d-lor senatori, un articol prin care li se dă mai mult decât se dă elementelor românești, anume Bisericii ortodoxe, greco-orientale și greco-catolice.

D-l Constantin Crupenschi: D-lor am cerut cuvântul la art. 5 care constată cel dintâi, în Constituțiune, drepturile românilor.

Acest articol sună astfel: „Românii, fără deosebire de origină etnică, de limbă sau de religie, se bucură de libertatea conștiinței, de libertatea învățământului, de libertatea presei, de libertatea întrunirilor, de libertatea de asociație și de toate libertățile stabilite prin legi“.

Ori, cuvântul „român“ ar putea să nască nedumeriri. Așă prin români, art. 5 înțelege oare și pe bărbați și pe femei? Intrebarea se pune cu atât mai mult cu cât în articolul 6 avem o limitare. Art. 6 spune că „Legi speciale, votate cu majoritate de două treimi, vor determina condițiunile sub cari femeile pot avea exercițiul drepturilor politice“. Ori, libertatea întrunirilor este, incontestabil și un drept politic. Va să zică, femeile ar fi împiedicate să aibă libertatea întrunirilor.

Voci: Dar de unde?

D-l Constantin Crupenschi: Astăzi, când suntem într'o epocă în care femeile își revendică drepturile, când s'a acordat aceste drepturi prin mai toate Constituțiunile noi, cred că ar trebui dela primul articol al acestei Constituții de libertate să se precizeze drepturile cari le-au femeile, fără deosebire de bărbați, drepturile naturale cum zice d. Dicescu, deși sunt în acest articol și drepturi cari nu sunt naturale. Libertatea presei este incontestabil un drept social și politic, un drept care se acordă de puterea legislativă și nici de cum nu drivă dintr'un drept natural, căci nu putea să se nască decât când presa și-a dovedit necesitatea socială și politică.

Precizarea în art. 5, drepturilor de care se bucură și femeile ar explica excepțiunea prevăzută în art. 6 pentru exercițiul a parte din aceste drepturi politice.

Din acest punct de vedere, socotind că trebuie să avem un articol declarativ de drepturi precis, prezint următorul amendament, semnat de 5 domni senatori:

„Românii bărbați și femei, fără deosebire de origină etnică, etc.“, se bucură de libertățile etc. prevăzute de art. 5.

— Se consultă comitetul delegațiilor asupra acestui amendament.

D-l C. G. Dicescu, raportor: Comitetul

delegaților a respins amendamentul ca inutil și periculos, pentru că a-l pune aci, este a-l exclude în altă parte. Vă rog deci să respingeți amendamentul.

— Se pune la vot amendamentul și se respinge.

D-l M. Pherekyde, președinte: D. Voicu are cuvântul.

D-l T. Voicu: d-le președinte, d-lor senatori la art. 5 am de făcut o mică observație.

Se spune aici: „Românii fără deosebire de origină etnică, de limbă sau de religie“.

Mi-se pare d-lor, că cuvântul „de limbă“ este de prisos introdus aci. Rezultă dela sine că toți aceștia fiind români, nu mai este între dânși deosebire de limbă și deci nu mai este nevoie de a figura în acest articol cuvântul „de limbă“.

A menține acest cuvânt, ar însemna ca să dai motive minorităților etnice ca să pretindă introducerea limbii lor, ca limbă oficială în Statul român.

Voci: A, nu, nu se poate aceasta!

D-l T. Voicu: De aceea, d-lor, cer ca acest cuvânt să fie scos din acest articol.

O voce: Aveți un amendament?

D-l T. Voicu: Nu, n'am niciun amendament, fac numai o simplă propunere.

D-l M. Pherekyde, președinte: D. Schullerus are cuvântul.

D-l A. Schullerus: D-lor senatori, propun ca la art. 5 în loc de „românii fără deosebire, etc“, să se zică „cetățenii români“.

D-l Dr. N. Hasnaș, (în locul d-lui raportor): D-lor senatori, d. raportor împreună cu guvernul, admite să se spună în art. 5 „românii și cetățenii români“.

Voci: Nu, nu se poate! Ar fi să se creeze două categorii de cetățeni.

D-l M. Pherekyde, președinte: D. Pangrati are cuvântul.

D-l Emil Pangrati: D-le președinte, d-lor senatori, mi se pare că nu este practic să ridicăm din nou chestiuni cari s'au discutat și s'au elucidat, în forma cea mai clară, în Comisiunea constituțională. Atunci ar fi nu ca să votăm o Constituție mai bună, ci să im-

pedicăm sau să întârziem votarea ei, ceea ce nu intră desigur în voința noastră. (Aplauze).

În comisiunea constituțională s'a discutat pe larg, într'o ședință întreagă, această chestiune și, de acord cu d. raportor, eu am avut cinstea să explic foarte lămurit că cuvântul „român“ exprimă o sferă mult mai cuprinzătoare decât „cetățean român“; că cetățenii români sunt acei cari se bucură de drepturi politice, pe când cuvântul român cuprinde și pe femeii și pe minorii și chiar pe interziși. (Aplauze). Prin urmare punând cuvântul „român“, dăm o sferă mai cuprinzătoare, care garantează tuturor drepturile și libertățile.

Dacă vorba mea ar părea puțin autorizată, dacă părerea d-lui raportor, specialist în această materie, fiind profesor de dreptul constituțional de peste 30 de ani, nu are destulă autoritate față de d. Schullerus, amintesc că s'a ridicat și d. prim-ministru și a afirmat și d-sa Comisiunei constituționale, că noțiunea de român, nu numai că nu exclude pe nimeni din minorități, dar este și mai cuprinzătoare decât aceea de cetățean român.

De aceea nu se poate primi propunerea făcută de d. senator Schullerus și vă rog, tocmai în dorința de a da o noțiune cât mai largă și de a garanta drepturile tuturor pe acest pământ al României, să păstrăm textul art. 5, așa cum ni s'a propus.

D-l M. Pherekyde, președinte: D. raportor are cuvântul.

D-l C. G. Dissescu, raportor: D-lor senatori, a fost o eroare materială.

Eu am crezut că d. senator Schullerus nu suprimă cuvântul „românii“, dar dumnealui îl suprimă și pune în loc „cetățenii români“.

În asemenea condițiuni nu poate fi primit amendamentul d-lui Schullerus, pe care comisiunea delegaților l-a respins.

— Se pune la vot amendamentul d-lui senator Schullerus și se respinge.

— Se pune la vot art. 5, astfel cum a fost redactat de comitetul delegaților și se primește.

DESBATERI PARLAMETARE CAMERA:

D-l Aurel Morariu: La titlul II aş propune schimbarea:

„Despre drepturile și îndatoririle românilor“. Intrucât în acest titlu se discută de fapt și chestiuni de îndatoriri față de Stat ale cetățenilor români.

Drepturile și libertățile cetățenești, garantate în toată amploarea și prin prezenta Constituție, sunt d-lor deputați, cuceriri vechi ale spiritului democratic al nației noastre; nu e desigur, un lucru nou a face o asemenea constatare, dar există și circula anume opinii, răspândite mai ales prin nouile provincii ale României întregite, că tot ce este libertate la noi, în țara românească este marfă de import și că mai mult cu forța ni s'ar fi impus adoptarea principiilor de egalitate, libertate, etc. Acelor detractori ai noștri le-am putea replica și cu acest prilej arătând că libertățile noastre sunt străvechi, datând încă dintr'un timp când în Austria și Ungaria de pildă stăruia cel mai orb și apăsător absolutism. Constituția Moldovei, alcătuită de Cărvunarii la 1821—22 precizează încă de pe atunci, zicând la punctul 4 „Să nu poată fi nimenea oprit de a face cele ce nu vatămă pravilele“, un text pe care dacă îl asemănăm cu alineatul final al art. 5 din proiectul propus, („românii se bucură de toate drepturile stabilite prin legi“), el ne apare cuprinzând chiar o mai largă sferă de îndreptățiri acordate cetățenilor. Acelaș lucru se poate spune și cu privire la dispozițiunea art. 12 (devenit în proiect 11) care între altele zice că: „Nimeni nu poate fi urmărit decât în cazurile prevăzute de legi“ etc., iar Constituția Cărvunarilor zice la punctul 6: „Să nu poată fi nimenea învinovățit, ridicat la închisoare sau pedepsit decât numai întru întâmplările hotărâte prin pravilă și după formele pravilei“... Prin urmare adevărul în chestiunea aceasta este că spiritul latin al nației noastre a prins și utilizat din capul locului principiile de libertate produse de acelaș spirit prin „Declarațiile drepturilor omului“ proclamate de revoluția franceză.

D-l Leiba Tiresohn: D-le președinte, și

d-lor deputați, cultura reinoitei României Mari, care a ajuns la o înălțime însemnată, cere cu insistență dela d-voastre, d-lor deputați, o Constituție nobilă și completă, care să nu lase din cauza unui echivoc, cea mai neînsemnată crăpătură pentru introducerea unor comentarii cu caracter represiv din partea oricărui organ oarecare al guvernului.

D-lor, cuvântul „români“ din art. 5, 28 și 29, care cuprinde în sine în mod clar asimilarea tuturor popoarelor minorităților, ar putea cu timpul să servească ca piedică pentru acele popoare ale minorităților, cari nu doresc și nu pot să se asimileze.

Deaceea, d-lor, e datoria d-voastre morale și directă de a înlocui cuvântul „români“ cu cuvintele „cetățenii români“, la fel ca și în art. 64.

D-l Artur Connerth: D-lor, propunem următoarea redacție la art. 5.

„Cetățenii români, fără deosebire de origine etnică, de limbă sau de religie, se bucură de libertatea conștiinței, de libertatea presei, de libertatea întrunirilor, de libertatea de asociatie și de toate drepturile stabilite prin legi“.

D-lor deputați, să-mi dați voie ca în foarte scurte cuvinte să vă explic despre ce este vorba. Cuvântul: „cetățean român“ este un cuvânt care are o concepțiune de drept; cuvântul român, este un cuvânt care are o concepțiune de rasă.

D-lor, înlocuirea cuvântului „cetățean român“ cu cuvântul „român“ are să aducă cu sine o confuziune de idei, care are să aibă cele mai rele consecințe în dezvoltarea politice a Statului nostru.

D-lor, noi avem în privința aceasta cea mai dureroasă experiență în politica fostului Stat ungar. Aci este de față d. deputat Tripou, care poate să spună acelaș lucru.

Experiențele nu le avem numai noi ci și românii din Ardeal și este de sperat, că act în România, nu se va face tot aceleași greșeli, cari s'au făcut în fostul Stat ungar.

Însă, d-lor nu este iertat, dacă este vorba de drepturi individuale, să se facă o politică de sentiment, ci trebuie să fie luat în Constituție un cuvânt, care are un singur înțeles,

și cuvântul care are un singur înțeles acesta este „cetățean român“.

Știu ce veți spune d-voastră, și cari obiecțiuni aveți să faceți d-voastre, că în caz, dacă se va înlocui cuvântul „român“ cu cuvântul de „cetățean român“, cuvântul nu are același sens de oarece femeile și băieții nu cad sub cuvântul „cetățean român.“ Inșă după modesta mea părere aceasta este o greșeală evidentă. Fiecare băiat, care are părinți cetățeni români, prin faptul că s'a născut și are părinți cetățeni români devine și băiatul cetățean român în momentul nașterii.

Aceasta este, d-lor fără îndoială și acceptat de cei mai excelenți juriști și așa socotesc că nu este nevoie să insist asupra acestui lucru.

Să-mi permiteți să mai spun câteva cuvinte.

Ce aveți de pierdut, dacă primiți amendamentul nostru și înlocuiți cuvântul „român“, prin cuvântul „cetățean român“? Nu aveți să pierdeți nimic, absolut nimic. Ce a-veți dreptul să pretindeți dela noi, este să pretindeți să fim cetățeni români. Iolali. Atitudinea noastră pe care am avut-o, care o avem și care o vom avea, este cea mai bună dovadă, că suntem buni cetățeni români; însă ce nu aveți dreptul să pretindeți, și dacă veți pretinde, veți face cea mai mare greșală, cum a spus și d. profesor Iorga în discursul rostit ieri, și dacă veți pretinde la oameni cinștiți, la aceasta, nu veți avea nici un succes, că noi să ne facem români.

Aceasta nu este posibil. Cum d-voastre iubiți limba d-voastre, și noi iubim limba noastră și prin urmare, vom fi cetățeni români loiali, însă germani.

D-l D. V. Toni: La articolul acesta părerea partidului nostru după cum a argumentat ieri d. profesor Iorga, este că în loc de cuvântul „român“, să se pună „cetățean român“.

Nu mai repet argumentarea. Apoi cuvintele „fără deosebire de origină etnică“ este de prisos, căci cuvântul „etnic“ cuprinde într'însul ideea de origină; apoi „fără deosebire de limbă“ n'are rost.

După credința noastră articolul ar trebui redactat așa: „cetățenii români fără deosebire de origină și religie se bucură de libertatea conștiinței“.

D-l G. G. Mârzescu, ministrul sănătății, al muncii și ocrotirilor sociale: Chestiunea ce se ridică a fost discutată și în comitetul delegaților, și cum în acel comitet am avut eu onoarea să răspund în numele guvernului, îmi voi permite să repet în plenul Adunării explicațiile ce am dat atunci.

Este eronată interpretarea ce ați dat acestui articol. Trebuie să faceți distincțiune între dispozițiunea în discuțiune, care se referă la libertăți și dispozițiunea următoare, care se referă la drepturi politice, decurgând din calitatea de cetățean român.

Acest articol este mai larg de cum îl concepeți și îl cereți d-voastre. În adevăr, el acordă toate libertățile constituționale, libertatea conștiinței, a învățământului, etc. indiferent de calitatea de cetățean român. Ceea ce cereți e mai restrictiv.

Ați spus adinauri că din moment ce copilul se naște din părinți cetățeni români, prin simplul acest fapt el devine cetățean român. Eroare, pentru că de calitatea de cetățean se leagă exercițiul drepturilor politice.

Poți să ai calitatea de român și să nu ai pe aceea de cetățean român, fiindcă cetățenia, indiferent de origina etnică, mai cere pe lângă naționalitate anume condițiuni cum este de exemplu aceea a majoratului, fără de care nu poți avea exercițiul drepturilor politice.

Dacă ați pune cuvântul de „cetățean român“, ar rezulta că românii cari nu intrunesc, condițiunile de cetățenie, majoratul, să nu mai beneficieze de nici una din libertățile prevăzute la art. 5 din proiect. Ori, aceasta nu se poate, pentrucă nu e nici bine, nici drept. De altminteri, această distincțiune o veți găsi în toate Constituțiunile; ea corespunde la distincțiunea pe care francezul o face între „ressortissant“ și „citoyen“.

Toate libertățile revin ressortisanților, dar drepturile cetățenești numai naționaților Statului și cari întrunesc condițiunile determinate de lege. Dar mai faceți, însă, o eroare,

Constituțiunea garantează libertatea dezvoltării fiecărei naționalități, libertatea confesiunii, libertatea culturii și limbii dar în raport cu Statul, în raporturile de drept public, această naționalitate nu formează entitate deosebită de aceea a naționalității române. În organizarea unui Stat unitar național nu există decât o singură naționalitate: naționalitatea română (Aplauze).

De aceea vă rog să nu schimbați nimic din acest articol, să-l lăsați așa cum vi se prezintă. (Aplauze).

D-l V. Bărcă vice-președinte: D. Negură are cuvântul.

D-l M. Negură: Eu am luat parte și la comisiunea mare constituțională și am putut să constat cu surprindere, că elementele minoritare din Parlamentul nostru, cu privire la acest art. 5, cereau mai puțin decât vreau să le dăm, de altfel, în chiar comisiunea constituțională minoritatea s'a împărțit în două: o parte spunea: ceea ce cereți acum este o restrângere a textului, iar altă parte cerea o lărgire a aceluiaș text.

D-lor, în țara românească nu au dreptul să trăiască numai cetățenii străini, ci și persoane născute și crescute în țară, care nu au dobândit sau nu vor să dobândească cetățenia. Ei bine, aceste persoane nu au libertatea de conștiință, libertatea de învățământ, de presă ?

D-l Leonte Moldovan: Nu se referă la aceasta.

D-l M. Negură: Calitatea de cetățean român e ceva mai mult decât a fi român, pentru că se cer și alte condițiuni ca cineva să dobândească calitatea de cetățean român. Să luăm câteva cazuri: femeia româncă se bucură de libertatea de conștiință, de libertatea de învățământ, dar femeia nu este cetățean....

D-l A. Connerth: Cum să nu!

D-l Fritz Connerth: La noi în Ardeal sunt.

D-l A. Connerth: Dacă îmi dați voie, nu este femeia cetățeană română și dânsa?

D-l M. Negură: Nu! E româncă dar nu e cetățeană.

D-l A. Connerth: Am avut norocul, că

mi s'a născut un băiat în Gratz la 29 Decembrie.

M'am adresat atunci la legățiunea română din Viena și am întrebat-o, ca să-mi spună dacă am nevoie de un pașaport. Mi s'a răspuns: cum să nu? Și atunci am primit un pașaport românesc pe numele de Ioan Connerth și în care se spune, că Ioan Connerth are liberă trecere peste graniță.

D-l Mârzescu, ministru sănătății publice, al muncii și ocrotirilor sociale: La cele spuse de d. Connerth, răspund numai următoarele: D-le Connerth, d-voastră sunteți român, fiul d-voastră este român; când va împlini 21 de ani, atunci fiul d-voastră va deveni cetățean român!

Voci: S'a explicat, s'a explicat!

D-l M. Negură: Cer cuvântul.

Voci: S'a explicat în deajuns.

D-l M. Negură: Este un caz de importanță pentru textul în discuțiune. Noi știm, că potrivit textului art. 133 din Constituțiune, evreii, cari la 2 August 1914, au domiciliat în vechiul regat fără să aibă supușenia română, au fost recunoscuți ca români deplin drept. Dar ce s'a făcut cu cei de supușenie străină, cari nu s'au putut lepăda de această supușenie străină sau cari nu au cerut încetățenirea? Nu au și aceștia libertatea de conștiință? Este evident că da; căci putem noi să ridicăm unei ființe născută și crescută aci dreptul de a gândi în mod liber?

D-l Simion Mândrescu: D-lor deputați, după explicările atât de lămurite date de d. ministru Mârzescu, eu mă mărginesc să spun numai, că înțeleg la urma urmei pe germani, înțeleg pe unguri, dar nu înțeleg pe d. Zilersohn, pe care îl găsesc inconsecvente în cererea pe care a făcut-o; căci d-lor înainte de război, atunci evreii când nu erau cetățeni români, spuneau în toate părțile și în țară și în străinătate, că vor cu orice preț să fie români. Azi când îi cheamăm să fie români, ne spun, că vor să rămână evrei! Eu nu înțeleg acest fel de raționament.

D-l Nicolae Bălănescu în locul d-lui raportor: D-lor deputați, la acest articol s'au prezentat trei amendamente: unul a fost

prezentat de colegul nostru d. T. Zilersohn. Se respinge pentru că n'a fost semnat de numărul reglementar de deputați.

Textul amendamentului este identic cu cel prezentat de d. Connerth, față însă de explicațiile date de d. ministru, comitetul delegaților, luând în cercetare acest amendament, l'a respins.

S'a mai prezentat un amendament, unde se spune, că la art. 5 după rândul penultim și libertățile... (citește) comitetul delegaților l'a respins și pe acesta, pe motiv, că explicațiile cuprinse în acest amendament au fost date de însuși textul articolului.

D-l Oswald Racoviță: D-lor deputați, am propus un amendament, care cred, că completează textul art. 5.

Art. 5 fusese redactat în sensul, că se recunoaște românilor în conformitate cu titlul al doilea despre drepturile românilor (citește).

În noua redacțiune dată de comitetul delegaților s'a omis să se vorbească de dreptul acesta și se spune cetățenii (citește).

Dar se omite a se vorbi de drepturi, fiindcă este o deosebire între libertăți și drepturi. Libertățile trebuiesc enumerative înscrise în Constituțiune. Libertățile nu se pot ridica niciodată, pe când drepturile pot fi ridicate și este de atributul legilor să creeze sau să le ridice. În acest sens e redactat acest amendament, adică să se spună, că românii se vor bucura de toate libertățile și drepturile stabilite prin legi și va rog să binevoiți a admite amendamentul.

— Se pune la vot amendamentele d-lor Tziersohn și Artur Connerth și se resping.

Art. 6. — Constituțiunea de față și celelalte legi relative la drepturile politice determină care sunt, oșebit de calitatea de Român, condițiunile necesare pentru exercitarea acestor drepturi.

Legi speciale, votate cu majoritate de două treimi, vor determina condițiunile sub care femeile pot avea exercițiul drepturilor politice.

Drepturile civile ale femeilor se vor stabili pe baza deplinei egalități a celor două sexe.

Vechiul text: Constituțiunea de față și celelalte legi relative la drepturile politice determină cari sunt, oșebit de calitatea de român, condițiunile necesare pentru exercitarea acestor drepturi.

D-l Nicolae Bălănescu: Prin cel de altrelea amendament se propune introducerea cuvântului „drepturile“ așa cum eră în art. 5, care în urma modificării comitetului delegaților au fost șuprinate. D. ministru a arătat adineauri, cu privire la obiecțiunile ridicate de onor d. Connerth, care a cerut cu privire la libertăți, să se pună „cetățenii români“ în loc de român, că prin cuvântul „român“ se înțeleg condițiunile necesare pentru ca cineva să se poată bucura de toate libertățile, iar în ceea ce privește drepturile art. 6 spune: „Constituțiunea de față și celelalte legi relative la drepturile politice determină, cari sunt, oșebit de calitatea de român, condițiunile necesare pentru exercitarea acestor drepturi“.

D-l Oswald Racoviță: Acolo se vorbește numai de drepturile politice, dar mai sunt și celelalte: drepturi civile.

D-l Em. Dan: E vorba de drepturile stabilite prin legi.

Prin urmare, nu e nici o primejdie, ca să primim amendamentul.

D-l Nicolae Bălănescu: E foarte exact. În articolul de care vorbea d. ministru, se adaugă calificativul de: „politice“, prin urmare se restrânge; nu este vorba de toate drepturile. De aceea comitetul delegaților primește amendamentul.

— Se pune la vot amendamentul d-lui O. Racoviță al cărui cuprins este:

La art. 5. — A se adăugă cuvintele:

„Și drepturile“ la rândul penultim dupe cuvintele: „toate libertățile“, și se primește.

— Se pune la vot art. 5 astfel amendament, și se adoptă.

RAPORT SENAT

Acest articol cuprinde noi dispozițiuni cu privire la condițiunea legală a femeilor în România.

a) Dobândesc ele drepturile politice? Drepturi virtuale, în sine, politice, da. Dar exercițiul acestor drepturi legiuitorul constituant lasă în facultatea legiuitorului de drept comun a le acorda sau nu exercițiul. Legea însă va trebui votată cu două treimi. Aceasta nu înseamnă că o atare lege devine cu caracter constituțional în sensul propriu al cuvântului.

Pentru ce nu se recunoaște, de acum și prin noua Constituție, exercițiul drepturilor politice femeilor? Pentru că s'a crezut că lipsesc elementele statistice pentru a se putea ști în ce număr sunt, după condiția lor socială și intelectuală, cum trebuie organizat dreptul lor de vot, în ce proporție și cari drepturi politice li se pot acorda: toate sau unele?

b) Dobândesc femeile egalitatea civilă și socială cu bărbații ceilalți sau al lor? Noul articol proclamă egalitatea sexelor înaintea legii civile. Iacă principiul constituțional. Care este întinderea și aplicarea acestui principiu? Răspunsul îl va da legea de drept comun.

Această lege va trebui votată de urgență pentru a se ști care este condițiunea femeii măritate. Rămân ele supuse autorizațiunii maritale sau se bucură de o completă capacitate civilă, luat acest cuvânt în sensul cel larg: în materie civilă și comercială.

RAPORT CAMERA:

La art. 6 s'a făcut o intervertire a alineatelor, alineatul II devenind al III-lea, iar alineatul III a fost pus după alineatul I; textul astfel modificat lămurește și justifică el singur necesitatea acestei intervertiri.

S'a făcut obiecțiunea în comitet că alineatul relativ la *drepturile civile* ale femeilor ar trebui să fie eliminat, chestiunea privind mai mult legile civile. Obiecțiunea a fost înlăturată cu drept cuvânt pe motivul că in-

ferioritatea femeii fiind, nu creiată de legile civile ci consacrată de ele, ca o stare de fapt și de drept anterioară codului civil, căpătase o quasi-încetățămire în tradițiile noastre. Ca atare, este rolul Constituțiunii să schimbe o nedreptate pe care timpurile actuale, precum și rolul femeilor în familie și societate, nu o mai pot îngădui.

Motivele date de d. raportor C. Dăscescu asupra art. 6, relativ la drepturile *politice* ale femeii, pledează îndeajuns în favoarea admiterii lor, ceea ce de altfel s'a susținut și în comitetul delegaților.

Pentru motive de oportunitate însă, pentru considerațiunea că marea majoritate a femeilor sunt indiferente rezolvirii acestei chestiuni, multe chiar contrarii, comitetul delegaților a admis posibilitatea acordării acestor drepturi, dar a lăsat legiuitorului de drept comun să aleagă momentul potrivit, fără a-l stânjeni prin dispoziții cari, în lipsa alin. II, i-ar ridica puțința de a o face.

DESBATERI PARLAMENTARE SENAT:

D-1 C. G. Dăscescu, raportor: D-lor senatori în proiectul Constituțiunii noi, eu am propus plenitudinea drepturilor politice și civile pentru femei.

În discuțiunile avute de patru ori, guvernul a fost în principiu pentru drepturile femeii. Trebuie să recunoașteți însă, că ne trebuiau elemente pentru ca să regulăm exercițiul acestui drept, fiindcă nu putem să aruncăm cu furca drepturile politice, după cum nici la bărbați nu le-am dat cu furca.

De aceea, pentru că ne lipseau aceste elemente statistice, de pildă ne lipsește date asupra numărului de femei, cari ar urma să aibă drepturi politice, s'a spus că aceste drepturi nu pot fi acordate acum.

Și atunci s'a primit propunerea că în principiu femeile au capacitatea drepturilor politice. Credeți că aceasta este puțin?

Deja până acum le-am dat drepturi în barou; vor veni și drepturi în tribunal. De ce este această grabă, căci fără să știm care va fi numărul de femei cari au să exerci-

te drepturile politice, nu le putem acorda aceste drepturi depe acum.

Am cerut pentru drepturile politice două treimi. Confratele, colegul și amicul meu întrebă: Dece la drepturile civile, la cari nu am putut să obțiu plenitudine, s'a zis că se va putea face o lege pe baza egalității sexelor, care va putea fi votată cu majoritate și dece pentru drepturile politice să cerem două treimi?

Te plângi că cerem două treimi la cele politice și nu te plângi că cerem majoritate la cele civile.

Chestiunile civile, d-lor, sunt chestiuni mai mult personale, și cari cad în sfera legilor civile și a codului civil, și, cum ziceau Romanii: „*de minimis non cura Senatus*”.

Dar chestiunile politice? Acolo numai privește persoana și condițiunile personale ale femeii în sânul familiei; acolo privește Statul. Prin urmare, din punct de vedere al Statului, două treimi, din punct de vedere al codului civil, majoritate, ca la toată lumea.

D-l Sima Niculescu: D-lor senatori, am cerut cuvântul, pentru a avea o lămurire din partea guvernului, sau a d-lui raportor, în ce privește drepturile civile ale femeilor.

În text se zice: „drepturile civile ale femeilor se vor stabili pe baza deplinei egalități”. Întreb după votarea Constituției, va mai fi nevoie ca să se voteze o lege în acest sens? Adică, vor trebui legi speciale votate; sau din contră, deplin drept, prin votarea Constituției, în privința drepturilor civile, femeile se vor bucura de deplină egalitate? În ceea ce privește drepturile civile, nu cele politice, femeile astăzi nu se bucură de deplină egalitate. Un exemplu: autoritatea maritală. Astăzi femeia nu poate să-și alieneze averea parafernala, fără autorizațiunea bărbatului. Care va fi situațiunea juridică a femeii imediat după votarea Constituției? Va trebui să se voteze legi speciale, sau, din momentul votării Constituției, femeile vor avea aceleași drepturi civile ca și bărbații?

D-l C. G. Dissescu, raportor: În raport se

vorbește de această chestiune. Vor trebui legi speciale.

DESBATERI PARLAMENTARE CAMERA:

D-l N. Iorga: D-lor, în dezvoltarea culturii umane femeile au avut cel puțin atâta rost cât au avut și bărbații. Aici nu este vorba numai de cine emite ideea, ci și de cine strămută ideea în familie, de cine își crește copiii, în mijlocul consecințelor acelei idei. Dar este știut, d-lor, că vieța familiei, a omeniții întregi s'a sprijinit înaintea de toate pe un continuu sacrificiu al femeii. Femeia, la poporul nostru mai cu seamă, este gospodina cea mare; și, dacă în această privință puteam să avem oarecare îndoială înaintea de război, când am mâncat, și în Moldova, dar mai cu seamă în Muntenia, pâinea semănată, culeasă, măcinată și frământată de femei, când am mâncat și pâinea materială a mâinilor ei, după ce ne-am hrănit din pâinea morală a sufletului ei, noi nu mai putem face ceace ar face alte națiuni, la care o clasă dominantă, întinsă s'ar găsi peste o clasă muncitoare mai redusă și în care s'ar putea spune că femeile acestei clase nu au făcut atâtea jertfe și nu au depus atâtea muncă. Ne e mai ușor nouă să satisfacem principiile generale de dreptate și de umanitate. Dar știe toată lumea că politica în România se face prin femei mai mult decât prin bărbați. Și prefer să fie făcută prin femei direct, căci au atunci și răspundere. Doar cine n'a auzit că la noi sunt ministere cari vin prin femei și sunt ministere cari se duc prin femei? Cel puțin femeia să fie alegătoare, și, dacă guvernele vin și se duc prin femeie, să fie femeia în această calitate de alegătoare, fie chiar și de manifestantă, dacă vrea cineva, pe strade. Aceasta ar da manifestațiilor o decență pe care până acum nu au avut-o. Manifestând și femeia, unii și-ar păzi gura și ar supraveghea atitudinea.

O voce: Nu se știe.

D-l N. Iorga: Părerea mea rămâne că votul femeilor este un act de dreptate generală și un act de îndreptățire specială, față de

condițiile cu totul particulare ale țării noastre. Abia li se dau drepturi civile — iarăși o lege care mijeste într'un viitor mai îndepărtat. O lege ca aceasta ar putea — se spune — să se ocupe și de chestia de egală îndreptățire a femeilor. Cine o trăi atunci o vedeă. Dar, noi, cari nu suntem tocmai tineri, am voi să vedem îndeplinită prin noi o operă de dreptate care așteaptă de prea multă vreme.

Și nu suntem în plină ideologie romantică acei cari cerem acest lucru. Dela un capăt la altul al Europei sunt țări în cari femeile votează; experiența votului femeii s'a făcut și țările acestea nu sunt mai nenorocite decât înainte. Votul femeilor a contribuit poate pe alocurea să îmbunătățească condițiile vieții politice și oarecum să imobileze condițiile luptelor politice. Numai o anumită obișnuință cu gluma la noi și o anumită deprindere, tot așa de rea, de a evita lucrurile serioase, pe cari gluma tinde a le acoperi, a făcut să nu ne ocupăm până acum serios de această chestiune de dreptate, care se așează printre cele dintâi.

D-l N. N. Săveanu: D-lor deputați, articolul 6 al noiei Constituțiuni se deosebete de articolul vechi al Constituțiunii de la 1866 prin aceea, că se face un act de dreptate față de femei, dând posibilitatea să li se acorde dreptul de vot. Votul este o armă, un mijloc prin care individul și clasele își pot apăra interesele lor. Este necontestat că sunt interese de ordin general pe cari le pot avea și femeile și bărbații, dar sunt și interese de ordin special care trebuie să-și găsească apărarea prin acordarea dreptului de vot femeilor. În Constituția dela 1866 nu putea fi vorba de așa ceva pentru că trăia, încă prejudecata unei preținse inferiorități a femeii, inferioritate de ordin fiziologic, de ordin intelectual, de ordin moral. Știința însă a dovedit că inferioritatea fiziologică nu există. De asemenea în ce privește intelectualitatea femeii dacă ea nu s'a putut ridică prea sus la genialitate, însă nici noi bărbații nu suntem cu toții geniali și dacă nu ni se cere genialitate nouă bărbaților pentru ca să reprezentăm națiunea, nu înțeleg de ce să

i se ceară această condițiune când e vorba de a vota femeii. În ce privește inferioritatea de ordin moral s'a dovedit mai ales în timpul războiului, cât de nedreaptă e învinuirea femeia alături de bărbat, și-a servit Patria. Femeia română și-a făcut datoria alături de bărbat în timpul războiului și printre cele care s'au expus mai mult a fost și Majestatea Sa Regina.

Prin urmare, când venim să facem o Constituție pe bază de egalitate și de dreptate, pe bază democratică, nu putem refuză să dăm drept de vot femeii. Salutăm această inovație în noua Constituție.

De altminteri să privim ce s'a petrecut în alte părți. În țările scandinave s'a acordat dreptul de vot femeilor de foarte multă vreme. În Norvegia, în Danemarca, în Finlanda. Insuși Impăratul Rusiei a acordat dreptul de vot femeilor filandeze, și ceace li s'a acordat femeilor atunci, nu putem refuză noi în Parlamentul român de după război. În Anglia a fost un curent extraordinar împotriva dreptului de vot al femeii. Adversarii însă cei mai înverșunați au recunoscut meritul lor din timpul războiului și atât și în Camera comunelor cât și în cea a lordilor li s'au adus omagii. Noile State și noile constituții au acordat dreptul de vot femeilor în constituțiile lor. Astfel, în Polonia, Cehoslovacia, Austria, Germania, Ungaria, mai în toate parlamentele acestea sunt reprezentante ale națiunii femeii. Nu putem deci astăzi să nu primim cu bucurie declarația aceasta din articolul 6 al Constituției exprimând însă speranța că ea nu va rămâne numai o simplă declarație de principiu, ci că legile speciale cari vor veni, vor da într'adevăr femeilor puțința să-și exercite drepturile lor.

D-l I. Irimescu-Cândești: D-le președinte, d-lor deputați, nu am intențiunea să fac la acest articol o cuvântare, fiindcă socot că timpul cuvântărilor a trecut. Acum este timpul faptelor. Dar, o chestiune așa de însemnată, chestiune pe care d. Săveanu, care m'a precedat la această tribună, a încercat să o expună, și să mă ierte, fără ca să insiste mai mult asupra femeilor ce îl

îndreptăteau să salute această inovațiune de principii în noua Constituțiune, am credința că este bine să fie cât mai mult desbătută.

Acordarea drepturilor politice femeilor, merită o discuțiune mai aprofundată. (Aplause).

D-lor deputați, eu dacă aș fi fost în locul d-lui Săveanu un feminist convins de la o vârstă încă destul de tinerească nu m'aș fi mulțumit să salut principiul așa cum este introdus în proiectul pe care îl discutăm, fiindcă pentru feminisți, principiul așa cum este redactat, este egal cu nimic.

Ce se spune în art. 6? „Legi speciale votate cu majoritate de două treimi, vor determina condițiunile sub cari femeia poate avea exercițiul drepturilor politice“. Prin urmare, d-lor, redacțiunea de față a art. 6, alin. II nu dă nimic femeilor.

Eu socot că datoria noastră este să dăm tot ce se poate da. Dar iarăși o datorie morală ne obligă să spunem aici ceea ce se poate da, și în același timp trebuie să afirmăm cu curaj și convingere ceea ce nu se poate da. (Aplause).

Am curajul să o spun dela această tribună că drepturile politice femeilor în actualele împrejurări, nu se pot da. (Aprobări, applause).

Argumentele aduse de d. Săveanu în sprințul acestor drepturi, mi-a adus aminte că d-sa a fost cândva profesor de filozofie. Și tot ce a expus aici nu sunt decât reminiscențe din filosofia lui Stuart Mill din „Robia femeii“, operă pe care și eu am citit-o cândva dar care m'a lăsat cu totul indiferent atunci când am coborât în mijlocul satelor noastre și am văzut realitatea.

D-l V. Pella: Nu sunt inferioare bărbaților.

D-l I. Irimescu-Cândești: D-le Pella, nu zic că sunt inferioare, dimpotrivă, chestiunea trebuie însă înfățișată așa cum se prezintă în realitate. Eu care trăiesc vieța satelor, când discut acest articol nu pot să nu am înaintea ochilor oglinda socială a satelor noastre.

D-lor, chestiunea în discuțiune, cum și lupta noastră a acelora cari suntem în con-

tra acestor drepturi este foarte grea. Ea este cu atât mai grea cu cât pe banca ministerială doi membri ai guvernului, d. ministrul de finanțe și d. ministrul de justiție sunt pentru acordarea completă a drepturilor femeilor.

D-l G. G. Mârzescu, ministrul sănătății publice, al muncii și ocrotirilor sociale: Dar pe mine unde mă lași? (Maritate).

D-l I. Irimescu-Cândești: Sunteți pentru?

D-l G. G. Mârzescu, ministrul sănătății publice, al muncii și ocrotirilor sociale: Apoi eu sunt cu decretul dela 1919.

D-l I. Irimescu-Cândești: Și atunci, d-lor, eu vă repet ceea ce spuneam și în cuvântarea mea la Mesaj. Această reformă poate să fie susținută de câțiva din sinceritate. Să nu uităm însă că trăim într'o epocă de reforme exagerate. Orice reformă fie cât de extravagantă pe care ar arunca-o cineva în mijlocul mulțimei, este o modă ce găsește susținători cari habar n'au de ea.

Această reformă, drepturile politice ale femeilor, nu este decât o modă, o modă care va trece de îndată ce va trece și epoca care a creiat-o. (Aplause).

Spuneă d. Săveanu: femeia a fost în stare de servitute, ea nu este inferioară bărbatului. Da, sunt de acord cu d. Săveanu. Nimeni nu vorbește, atunci când se opune acordării acestor drepturi de inferioritate sau superioritate, nimeni nu discută aici, d-le Săveanu, acțiunea pe care femeile române au avut-o în timpul războiului. Evident că au fost femei cari au avut o acțiune sublimă, o acțiune înălțătoare, dar să ne oprim aici. Discutăm chestiunea din alt punct de vedere. Socotiți d-voastre că este timpul să se discute acum această reformă, când satele noastre zac în cel mai grozav întuneric, când satele noastre zac în cea mai completă mizerie și când aceia cari trebuie să lupte în contra întunericului și a mizeriei este tocmai femeia?

Și d-voastră voiți să o luați dela această datorie a ei sfântă, dela această datorie a ei sublimă și să o amestecați în patimele și în învălmășagul luptelor politice? (Aplause). Mă refer la cele petrecute în timpul din

urmă. Nu e zi în care să nu citim în gazete articole scrise de femei cuminiți, adevărate strigăte de alarmă. Zilele trecute eră un articol în ziarul „Dimineața”, scris de o femeie; eră un strigăt de desnădejde, d-le Săveanu, care spuneă că ne mor copiii. Da, e adevărat! Eu sunt dintr'un județ de munte, un județ cu oameni sănătoși și voinici. În județul meu de munte sunt stări grozave medicul unei circumscripții îmi spuneă: Mortalitatea copiilor, e îngrozitoare, numărul tuberculoșilor în această parte unde înainte de război nu se pomenea nimica, a crescut enorm, și enorm au crescut toate boalele cari distrug. De ce sunt toate acestea în creștere? Fiindcă poporul nostru nu are o stare igienică satisfăcătoare. Și cine trebuie să se ocupe de starea igienică în primul rând a casei și a copiilor, este femeia. Ea este sortită pentru așa ceva. Atâta vreme cât veți aveă la țară femei cari nu deschid ferestrele cu anii ca să purifice aerul în casă, cât veți aveă femei cari țin ferestrele astupate cu jurnale, atâta vreme cât va fi această stare de lucruri la sate, nu veți aveă stări sociale îmbucurătoare... (Aplause).

D-l V. Pella: Ce legătură are igiena cu drepturile politice ale femeilor?

D-l I. Irimescu-Cândești: Foarte mare d-le Pella. Credeam că d-ta ca jurist poti sesiza mai bine astfel de chestiuni. Dar probabil că stai numai în bibliotecă și nu ieși de loc la țară ca să-ți dai seamă de starea reală a lucrurilor.

Și, d-lor, majoritatea covârșitoare a femeilor nici nu vor să audă de drepturi politice. Să-mi dați voie să vă spun ce vorbesc femeile cari șed la țară și-și văd de treaba lor, vă povestesc o întâmplare petrecută zilele trecute. Veneam cu trenul și eram într'un compartiment unde oamenii din înalta societate, d-ni și d-ne discutau chestiunea femească; se împărțiseră în două tabere: eră o tabără feministă și o tabără antifemenistă. Pe coridor se strecuraseră câteva femei dela țară, cari ședeau acolo cu bărbații lor fiindcă n'aveau loc în altă parte. Spre a-și da seama de efectul produs de

discuțiunile urmate, și-a zis: Ia să vedem ce spun și femeile astea dela țară. Și atunci cineva le-a întrebat, și femeile au răspuns: D-lor, cu cucoanele d-voastre faceți ce vreți dar pe noi lăsați-ne în pace, să ne vedem de treabă; n'avem nevoie de votul d-voastre. (Aplause prelungite).

Voci: Apoi și țărani răspundeau la fel dacă îi întrebați.

D-l I. Irimescu-Cândești: Eu nu știu dacă cei cari vor veni după mine și vor vorbi de drepturile femeii vor pune acestea în legătură cu votul universal al bărbaților. Dar, d-lor, când s'a dat votul universal, se hotărise desrobirea economică a popoului nostru. Și nu putea nici o putere din lume să țină un popor desrobot economic în robia politică. (Aplause). D-lor, să nu credeți d-voastre că această formulă, așa cum este adoptată aci în art. 6, va satisface pe cineva. Nici feminisții dacă sunt sinceri nu sunt mulțumiți de această formulă.

Se va spune însă că formula adoptată va dovedi că Constituția noastră este o Constituție democratică. Strălucirea democrației ia ochii tuturor. Eu sunt de altă părere: bătăliile mari nu se câștigă cu strălucirea coifurilor, ci cu trupurile vânjoase ale celor cari poartă coiful. În zadar veți spune d-voastre că legile speciale vor dă dreptul femeilor spre a împacă pe feminisți, fiindcă nu se știe când vor veni aceste legi. E mult mai corect ca în mod legal și cinstit acest principiu, așa cum este expus în proiectul de față care în realitate nu însemnează nimic. să fie cu desăvârșire înlăturat ocupându-ne cu mai mult folos de ridicarea culturală a femeii. (Aplause prelungite).

D-l D. V. Toni: D-lor deputați, pentru rolul pe cari femeile l-au avut în viața neamului nostru, pentru că și poporul român trebuie să se acomodeze ideilor democratice ale vremii, pentru a face un act de dreptate față de jumătate din populațiunea țării care nu este inferioară celeilalte jumătăți, pentru aceste motive partidul naționalist democrat este de părere ca în Constituția țării să se acorde drepturi politice femeii. (Aplause). De aceea noi cerem ca la acest art. 6, alin.

II, să se modifice în modul următor: „Legi speciale votate cu majoritate de două treimi.... (citește).

...Iar alin. III, privitor la drepturile civile unde se spune că aceste drepturi civile se vor stabili în viitor pe baza deplinei egalități a celor două sexe, acest alineat să se modifice astfel: „Se recunoaște deplina egalitate.... (citește).

D-l P. Gârboviceanu: D-lor deputați, să îmi dați voie să spun și eu câteva cuvinte asupra celor cuprinse în art. 6. Sunt pentru menținerea articolului așa cum este redactat. (Aplause). Și să spun de ce. S'a dat votul obștesc tuturor bărbaților dela 21 de ani împliniți. Cu toate că avem necazuri și vom mai avea până când se va face școala cetățenească alegătorilor cu votul obștesc. Avem 65 la sută de analfabeți între aceia cari votează după votul obștesc.

Din nenorocire, pentru femei, proporția e și mai dureroasă. Avem aproape 90 la sută analfabete. Și acum gândiți-vă d-voastre, ce s'ar întâmplă dacă ați spune aci categoric că se vor da imediat drepturi femeilor ca să ia parte la viața politică. De aceea, foarte cuminte s'a spus în ultimul alineat, că legi speciale votate cu majoritate de două treimi vor determina condițiile în cari femeile vor putea exercita drepturile politice.

D-lor, am spus-o în comisiunea în care s'a studiat proiectul de Constituțiune: Omul politic trebuie să prevadă și să prevină. Noi nu știm ce se poate întâmpla peste 20—25 de ani: poate prin intensificarea învățaturii, să avem pe toate femeile noastre știutoare de carte și li se vor putea acorda drepturi politice. Noi nu putem împiedica cursul vremurilor. Dar mai e încă ceva. Prin legea de descentralizare administrativă și comunală, li se va da dreptul să intre în consiliile comunale, și să lucreze pentru asistența socială, pentru gospodăria comunală. Și atunci, părerea mea e, că foarte cuminte au făcut acei cari au redactat așa ultimul alineat din acest articol, și vă rog să aprobați să rămână așa cum e redactat. (Aplause).

D-l Em. Dan: D-lor deputați, am luat cu-

vântul pentru a declara că sunt un partizan convins al integrității drepturilor atât civile cât și politice ale femeii. (Aplause).

Art. 6 pe care îl discutăm cuprinde două idei: una relativă la integralitatea drepturilor civile ale femeii pe care cred că cu toții o admitem (aprobări), alta relativă la drepturile politice, asupra căreia părerile sunt împărțite.

Soluțiunea dată de textul nostru asupra acestei de a doua idei este luată din Constituția belgiană dela 1893, care hotără că o lege specială votată cu două treimi va determina condițiile în cari femeile vor dobândi dreptul de vot. Intocmai ca textul nostru.

În Belgia însă legiuitorul a mers mai departe, fiindcă prin Constituția dela 1919 se acordă femeilor dreptul de vot, lucru pe care cum vedeți proiectul nostru de Constituție nu-l admite și cred că se face un act nedrept...

D-l I. Irimescu-Cândești: Pare nedrept fiindcă așa cere moda.

D-l Em. Dan: Nu e vorba de modă, d-le Irimescu-Cândești, ci de convingere, de o adevărată și veche convingere, fiindcă eu am scris și am susținut această teză încă de acum 20 de ani; am repetat-o în Parlamentul dela Iași, când răspunzând unei propuneri făcute de partidul muncii, am declarat că sunt pentru integralitatea drepturilor civile și politice ale femeii (Aplause).

Am susținut atunci, cum susțin și astăzi, că consider ca ceva monstruos faptul că o jumătate din ființele omenești își arogă dreptul de a declara că cealaltă jumătate e compusă din ființe inferioare. (Aplause, intreruperi, șgomot).

Și dacă am avut această convingere acum 20 de ani, înțelegeți bine că o am cu atât mai mult acum când în marea catastrofă prin care am trecut, am văzut cu toții de ce însușiri alese, de ce putere de muncă și de câte jertfe a dat dovadă ființa cea pe care unii voiesc să o declare și să o mențină în stare de inferioritate. (Aplause, șgomot).

D-lor deputați, nu-mi propun să intru în

desvoltarea acestei chestiuni. Sunt probleme asupra cărora s'a scris și s'a vorbit atâta,— cum e problema pedepsei cu moarte de exemplu — în cât s'ar putea vorbi săptămânii întregi fără ca susținătorii uneia din teze să reușească a zdruncina convingerea celorlalți. (Aprobări).

Problema feministă este din acestea și de aceea repet, cred că în loc să ținem discursuri lungi, cari ori cât de frumoase și interesante ar fi, nu ne vor putea schimba convingerile, este mai cuminte să ne mărginim la declarațiuni scurte asupra uneia sau alteia din păreri și să punem textul la vot. (Aprobări).

Eu declar, cum ziceam, că sunt pentru integritatea drepturilor civile și politice ale femeii și aș fi dorit să propun un amendament în acest sens; fiindcă însă văd atmosfera din Cameră, mă mărginesc să vă rog să admiteți textul așa cum este formulat și va rămâne ca atunci când vor veni în desbateri legile speciale, să acordăm femeii și unele drepturi politice așa cum i le acordăm pe cele civile, făcând astfel un act de dreptate și de interes social. (Aplause prelungite).

D-l Dr. St. Bogdan: D-lor deputați, consecuent cu ceea ce am susținut când am vorbit la discuția generală, vreau să repet și să-mi exprim și, de data aceasta o dorință care pornește dintr'o convingere adâncă, fiindcă altfel, desigur, nu m'ași fi găsit la această tribună.

D-lor, am convingerea fermă că acordarea deplină a drepturilor civile și politice femeilor, că introducerea acestui nou element în viața noastră politică, va aduce o nouă liniștire, o nouă așezare în rosturile popoului nostru. Dacă anume dispozițiunile din actuala Constituțiune vor aduce desigur și oarecari nemulțumiri și turburări, atunci de ce să nu introducem în Constituțiunea aceasta și o nouă reformă care ar aduce desigur o liniștire, o așezare a spiritelor. Vă asigur că femeile chiar și cu mai puțină cultură decât o bănuiesc la colegii noștri țărâniști de astăzi din Parlament, n'ar fi fost în stare să facă urâta manifestațiune la al că-

rui spectacol asistăm de câteva zile. (Aplause).

Și adică de ce o femeie gemală n'ar putea sta aici alături de noi?

Este, d-lor, o cerință generală aceasta și dacă poate nu putem trece deodată la o reformă radicală, cred că cel puțin în drumul nostru să facem un pas mai mare înainte, și dacă în special nu vom acodă decât mai târziu, prin legi speciale, femeilor drepturile politice, atunci să dăm cel puțin depe acum ceva mai real, adică să nu cerem cele două treimi de voturi cari sunt necesare pentru votarea unei reforme constituționale, ci să lăsăm ca aceste drepturi politice să poată fi acodate femeilor numai printr'o lege ordinară.

În acest mod satisfacem și ceva din dorințele exprimate în Adunarea de la Alba-Iulia pe cari partidul național prea des ni le aminteste, adunare care prin art. 3 cerea drepturi politice egale, pentru ambele sexe. Dar încă odată, făcând anumite rezerve în legea viitoare asupra condițiilor în cari să poată acorda aceste drepturi, și considerând că acele rezerve se vor face după indicațiuni constituționale, îmi permit să propun acest amendament, prin care cerem ca din alineatul al treilea din art. 6 să se elimine cuvintele „votate cu majoritate de două treimi” alineatul rămânând astfel: Legi speciale vor determina condițiunile sub cari femeile pot avea exercițiul drepturilor politice. (Aplause).

D-l G. G. Mărzescu, ministrul sănătății publice, al muncii și ocrotirilor sociale: D-lor deputați, ne deprinsesem cu aspectul înălțător al unității și solidarității majorității în fața opoziției turbulente.

A fost suficient ca să vi se prezinte chestiunea feemilor, pentru ca să compromiteți armonia dintre d-voastre. Vă rog să reveniți.

Divergența de opinii ce se manifestă în rândurile d-voastre dovedește însă cât de cuminte și de prudent este redactat textul ce vi se propune, asupra drepturilor femeilor. Acei prea hotărâți potriviți ai acestor drepturi vă rog să vă reamintiți numai

un singur lucru: că sunteți membri ai partidului național-liberal și că acest partid nu poate retrace nimic din ceea ce a acordat până acum femeilor.

D-ior deputați, chestinua feministă interesează de o potrivă drepturile civile, drepturile județene și comunale și drepturile politice.

În ce privește drepturile civile suntem angajați încă de mult în direcțiunea soluțiunii egalității perfecte între cele două sexe.

Vechea concepțiune romană a fragilității sexului, a incapacității femeii măritate a trăit și spiritul modern îndreaptă căsătoria și raporturile juridice între soți pe ideea asociațiunii.

În decursul celor 60 de ani ai vieții civile continuu, în deosebitele împrejurări, partidul nostru prin deosebite legi, a adus derogări sensibile la principiile acestui cod, afirmând din ce în ce mai accentuat ideea emancipării civile a femeii.

Așa am făcut în legea locuințelor ieftine, așa facem în legislațiunea muncitorească unde nu se poate să nu lasăm femeia să participe până pe fructul muncii ei, așa am făcut, în fine, în timpul războiului când am dat femeii dreptul de a reprezenta și administra interesele soțului său mobilizat, iar după război, când i-am deschis drumul în consiliile de familie, de unde erau excluse până atunci.

Aceste drepturi sunt intrate în patrimoniul femeii și nu se poate să proclamăm că capacitatea femeii variază cu împrejurările istorice, că ceea ce a fost capabilă să facă în timpul războiului nu mai este capabilă să facă în timp de pace. (Aplause).

Asemenea inconsecvențe și anomalii nu se pot susține. Aceasta cu atât mai puțin încă când se știe că femeia, în operele de asistență socială, ca și în operele de asistență de război administrează averi cu mult mai importante decât averea sa proprie și contractează obligațiuni ce ca soție n'ar putea contracta fără autorizarea maritală.

Sunt numeroase femei care administrează adevărate departamente cu bugete de mai multe milioane și ca ministru al ocrotirilor

sociale, vă pot asigura, cu o regulă și cu o competență demnă de învidiat de administratorii publici aparținând sexului nostru.

Emanciparea civilă dar nu trebuie să mai facă obiect de discuție și se cuvine să o acordăm fără rezervă așa cum o prezintă și proiectul art. 6 din Constituție.

În ceea ce privește drepturile județene și comunale, adică electoratul și eligibilitatea la județ și comună, țin din capul locului să lămuresc că tot partidul nostru, împotriva celorlalte partide, a fost cel dintâi care a chemat femeia la viața obștească comună.

Când în Parlamentul trecut, înaintea comisiunii electorale, a fost adusă chestiunea drepturilor politice ale femeii la Stat, județ și comună, atât partidul țărănist, cât și partidul averescan, fără nici o opunere din partea celorlalte partide de opoziție, fără nici o excepție din provinciile alipite, au înlăturat din discuție emanciparea politică a femeii, ca una ce este inoportună și nepopulară, întru cât masa mare a țărănimii este împotriva ei. Noi însă, pentru a putea pregăti femeile pentru viața obștească, în toate direcțiile activității administrative, am crezut că trebuie să facem începutul, chemându-le să participe la viața comună. De aceea în 1919 am avut însumi onoarea să semnez decretul-lege prin care admitem ca femeile să intre în comisiunile interimare și să se ocupe de asistența socială în comune. D-na Calipso Botez într'o conferință mi-a răpit acest act, pentru a-l atribui d-lui Vaida Voevod. Nu voi protesta, dar restabilind adevărul, țin să fac această rectificare publică a unei afirmațiuni neexacte, făcută cu tendință de a prezenta în opinia publică feminismul numai buna voință unui anumit partid pentru cauza emancipării feminine.

D. Vaida n'a făcut nimic în această direcție, decât doar cuvântări. Și ceea ce formează capitalul nostru politic nu se cuvine să fie trecut altora. Aceasta cel puțin pentru respectul adevărului istoric.

Prin urmare și dreptul de a participa la administrațiile comunale fiind intrat în patrimoniul femeilor prin actul nostru, cel pu-

tin noi nu mai avem posibilitatea să revenim asupra programului și hotărârilor noastre. Art. 109 din proiectul de Constituție admite ca femeile să fie cooptate în comitetele județene și comunale. Se va spune că e prea puțin, dar desigur e maximum ce s'a putut obține dela spiritul majorităților parlamentare actuale. Și mai mult de cât vrea Parlamentul nu se poate obține.

În fine, d-ilor deputați, în general în ce privește drepturile politice, nu este bine ca printr'un impediment constituțional să faceți imposibilă soluționarea la timp a problemei potrivit dezvoltării ce va primi în cursul timpului. O Constituție nu se face în fiecare an pentrucă ceea ce s'ar îngrădi azi, să poată fi ușor liberat mâine.. O Constituție se întocmește și se modifică după împrejurările istorice și de multe ori trec decenii peste decenii, atingând veacul, fără ca ea să se poată modifica. Nu suntem dar în drept ca suprimarea alin. 3 din art. 6 al proiectului să creem un asemenea impediment.

De aceea d-ilor, guvernul vă roagă ca să votați textul așa cum este propus în proiect. (Aplause).

D-l I. Irimescu-Cândești: D-ilor, am un amendament, semnat de peste 70 d-ni deputați, cari cer suprimarea alineatului 2 de sub articolul 6.

Voci: Cerem votul cu bile.

D-l D. Luca: D-ilor deputați, am cerut cuvântul la regulament pentru a vă putea arăta că nu se poate vota articolul cu bile, așa după cum a propus d. Irimescu-Cândești, fiindcă regulamentul se opune în mod formal la aceasta. Să vă citesc articolul 103 pe care sprijin afirmațiunea mea: „Votul cu bile este de drept numai asupra următoarelor chestiuni: admiterea în total a unei legi, contestații la validare; moțiuni de încredere; ridicări imunității parlamentare; cereri de dare în judecată a membrilor guvernului; și ori unde regulamentul îl prevede lămurit.

Ori în singurul loc unde s'ar putea introduce votul cu bile cerut de d. Irimescu ar fi numai în alineatul din urmă, adică dacă regulamentul l'ar prevedea în mod lămurit. Puteți, d-ilor deputați, cerceta întreg regulamentul și veți vedea că nișăeri nu este prevăzut vot cu bile la articole sau amendamente.

Deci vă rog să respingeți votul cu bile fiindcă nu este conform cu regulamentul și regret că d. Irimescu l-a cerut tocmai în această ocaziune la art. 6 din Constituție, vrând să ne întoarcem cu 100 de ani înapoi, respingând drepturile politice femeilor cari merit o altă apreciere din partea noastră decât aceea ce dorește a ne-o cere d. Irimescu. (Aplause).

D-l D. Ioanțescu: Comitetul delegaților luând în deliberare amendamentul care cere suprimarea alineatului 2, a hotărît să se respingă acest amendament.

— Se pune la vot amendamentul și se respinge.

D-l V. Bărcă, vice-președinte: Amendamentul s'a respins. (Sgomot, protestări).

Voci: Nu s'a respins.

D-l V. Bărcă, vice-președinte: Suspend sedința.

— Ședința se redeschide sub președinția d-lui M. G. Orleanu.

D-l M. G. Orleanu, președinte: D-l raportor are cuvântul.

D-l D. Ioanțescu: D. deputat Bogdan propune următorul amendament:

Art. 6, alin. 2. „Legi speciale vor determina condițiunile sub cari femeile pot avea exercițiul drepturilor politice“.

Comitetul delegaților a respins amendamentul.

— Se pune la vot amendamentul d-lui Bogdan, și se respinge.

— Se pune la vot art. 6 așa cum a fost admis de comitetul delegaților, și se primește. (Aplause, strigăte de bravo!).

Art. 7. — Deosebirea de credințe religioase și confesiuni, de origine etnică și de limbă, nu constituie în România o piedică spre a dobândi drepturile civile și politice și a le exercita.

Numai naturalizarea aseamănă pe străini cu Românul pentru exercitarea drepturilor politice.

Naturalizarea se acordă în mod individual de Consiliul de Miniștri, în urma constatării unei comisiuni, compusă din: primul-președinte și președinții Curții de apel din Capitala Țării, că solicitantul îndeplinește condițiile legale.

O lege specială va determina condițiunile și procedura prin care străinii dobândesc naturalizarea.

Naturalizarea nu are efect retroactiv. Soția și copiii minori profită, în condițiunile prevăzute de lege, de naturalizarea soțului sau tatălui.

Vechiul text: Diferența de credințe religioase și confesiuni nu constituie în România o piedică spre a dobândi drepturile civile și politice și a le exercita.

§ 1. Străinul fără osebite de religie, supus sau nesupus unei protecții străine, poate dobândi împământenirea cu condițiile următoare:

a) Va adresa guvernului cererea de naturalizare, în care va arăta capitalul ce posedă, profesiunea sau meseria ce exercită și voința de a'și stabili domiciliul în România;

b) Va locui, în urma acestei cereri, zece ani în țară și va dovedi prin faptele sale că este folositor ei.

§ 2. Pot fi scutiți de stagiou:

a) Acei care vor fi adus în țară industrii, invenții utile sau talente distinse, sau care vor fi fundat aci stabilimente mari de comerț sau de industrie;

b) Acei care, fiind născuți și crescuți în România, din părinți stabiliți în țară, nu s'au bucurat nici unii, nici alții, vreodată, de vreo protecție străină;

c) Acei care au servit sub drapel în timpul resbelului pentru Independență și care vor putea fi naturalizați în mod colectiv, după propunerea guvernului, printr'o singură lege și fără alte formalități.

§ 3. Naturalizarea nu se poate acorda decât prin lege și în mod individual.

§ 4. O lege specială va determina modul prin care străinii vor putea stabili domiciliul lor pe teritoriul României.

§ 5. Numai Românii, sau cei naturalizați Români pot dobândi imobile rurale în România.

Drepturile până acum câștigate sunt respectate.

Convențiunile internaționale astăzi existente rămân în vigoare, cu toate clauzele și termenul cuprinse într'insele.

În noul art. 7 s'a înglobat și vechiul art. 8: „Impământenirea se dă de puterea legiuitoare.

Numai împământenirea aseamănă pe străini cu Românul, pentru exercitarea drepturilor politice“.

RAPORT SENAT :

s'va competență a puterii legiuitoare. Ea este în căderea puterii executive, căci împrejurările istorice, condițiile economice de altădată nu mai cer păstrarea dispozițiilor

Dispozițiuni noi s'au adăugat aci. Naturalizarea nu mai este ca altădată în exclu-

vechiului articol 7, în mare parte. Puterea însă, dată, consiliului de miniștri nu este discreționară. Ea este limitată de constatarea prealabilă a unei comisii judecătorești.

În legătură cu noile dispozițiuni ale art. 7 este și desființarea recunoașterii naționalității istorice care dă naționalitatea de Stat printr'un simplu vot al Corpurilor legiuitoare.

De aceea s'a dispus prin nout text că naturalizarea, a străinului propriu zis sau a Românului numai de naționalitate istorică, este fără efect retroactiv. Se știe că sub regimul actualului articol 9 din Constituție se comiteau o mulțime de fraude pentru a înlocui naturalizarea riguroasă cu cea de fațadă.

Pentru a evita fraudele și în privința stagiului noua dispoziție a articolului 7 îl suprimă. Constatarea judecătorească face prezența stagiului inutilă.

Rămâne întreagă și de precizat dacă constatarea judecătorească este obligatorie pentru consiliul de miniștri sau este o simplă părere.

RAPORT CAMERA :

Art. 7 se ocupă de naturalizarea străinilor. S'a adăugat în acest articol alineatul:

„Naturalizarea se acordă în mod individual de consiliul de miniștri, în urma constatării unei comisii compusă din primul președinte și președinții Curții de apel din Capitala țării, că solicitantul îndeplinește condițiunile legale“.

Cu textul din proiectul amendat s'ar fi putut admite naturalizarea colectivă, ceea ce nu a fost nici în vederile autorilor proiectului discutat, nici în acela ale comitetului delegaților.

Comisiunea instituită prin acest alineat nu are, în vederile comitetului delegaților, alt rol decât să verifice actele și să constate dacă solicitantul îndeplinește condițiile legale.

Ea nu dă nici un aviz. Consiliul de miniștri poate cerceta exactitatea acelei con-

statări și poate admite sau respinge cererea, fără nici o motivare chiar când condițiile sunt îndeplinite.

Art. 8 ocupându-se de efectele naturalizării, a fost înglobat în art. 7, în alineatele II și V.

S'a mai adăugat la art. 7 în ultimul alineat dispozițiunea următoare: *Soția și copiii minori profită, în condițiunile prevăzute de lege, de naturalizarea soțului sau tatălui.*

S'a introdus această dispozițiune și ca o chestiune de echitate, — căci e greu de admis ca în aceeași familie bărbatul să aibă o naționalitate, iar femeia și copiii alta, preocupare care a impus legislațiunilor moderne dispozițiuni analoage, — dar și pentru motivul că decretele-legi cari au admis la noi naturalizările după război le-au dat efect asupra soției și copiilor minori așa încât e inadmisibil să avem în aceste chestiune a efectului naturalizărilor două feluri de rânduiri.

Intinderea acestor efecte, libertatea copiilor și a soției de a accepta sau nu naționalitatea naturalizatului, relațiunile între aceste schimbări și actele juridice făcute de ei vor formă de sigur obiectul preocupărilor legiuitorului civil.

NOTA. Art. 9 din vechea Constituție a fost desființat. El avea cuprinderea următoare:

Românii din orice Stat, fără privire către locul nașterii sale, dovedind lepădarea sa de protecțiunea străină, poate dobândi de îndată exercitarea drepturilor politice prin un vot al Camerilor legiuitoare.

Relativ la desființarea acestui articol, raportorul al Camerii spune:

Art. 9 vorbind de recunoașterea românilor, recunoașterea cărora uneori instanțele judecătorești le dădeau efect retroactiv, a fost suprimat.

Naturalizarea străinului, fie chiar român de naștere, se face în acelaș mod, cu acelaș efect pentru toți, fără deosebire. Nici art. 7 însă și nici suprimarea art. 9 nu ridică că legi respective dreptul de a reduce pentru străinul, român de naștere, condi-

unile și formalitățile ce va prescrie pentru străini în genere. Cu acest gând comitetul delegaților în unanimitate a înțeles să mențină suprimarea art. 9 din vechea Constituțiune.

DESBATERI PARLAMENTARE CAMERA:

D-l N. Iorga: Imi dați voie acum să trec foarte repede asupra unei inovațiuni pe care eu o judec nenorocită și pe care d-voastre o puneți la capitolul încetățenirii.

Voți ca încetățenirea să se facă printr'un jurnal al consiliului de miniștri. Foarte bine. Eu știu desavantajele încetățenirii prin Cameră. Dar am văzut și foarte multe propuneri greșite în materie de împământenire pe care Camera le le-au respins. Stăruința pe lângă câțiva oameni răsbate mult mai ușor decât stăruința pe lângă o adunare întreagă, în care sunt atâtea curente, atâtea partide, atâtea pasiuni, și în care fiecare su-pravegează pe celalt.

În atâtea parlamente unde s'au votat multe încetățeniri am văzut lupte strașnice date în jurul unor anumite persoane. Față de unele recomandatii greșite răsărea totdeauna cineva care spune: și eu cunosc pe d. cutare, și arăta lucruri cari nu se găseau în recomandatia de care candidatul voia să se folosească pentru a fi încetățenit.

D-l St. Bogdan: Trecem la alt capitol. La art. 7 la alineatul întâi se zice: Deosebirea de origine etnică, de limbă sau de religie, nu constituie în România o piedică pentru a dobândi drepturi politice și civile și a le exercita.

Va să zică în noua Constituție credința, origina etnică, deosebirea de limbă, nu sunt piedici ca toți cetățenii români să fie egal în drepturi. E bine ca străinii noștri să fie atrași și vor fi atrași prin aceasta în curentul vieții românești. Au în adevăr și ei puteri, au puteri bune și ungurii și mai ales sașii, puteri cari pot fi utile Statului și deci pot fi utile și poporului român, cu o rezervă și adică, dacă vor dovedi că azi cugetă și

ei ca și noi din punct de vedere al interese-lor Statului; dacă locurile de încredere ce li s'au dat și li se vor mai da, le vor întrebuința cu dreptate, cu imparțialitate, cu cuget curat, cu gândul de a ajuta tot poporul, fără rezerve regionale și fără rezerve de naționalitate. (Aplause pe băncile majorității).

E un principiu foarte bun. Toate sunt foarte bune, egali suntem și de aceea putem spune depe acum și o spun aceasta pentru cei ce trebuie să o audă, că cei dintâi deputați și senatori, cei dintâi funcționari înalți, ce ni vor da forma nouă a Constituției, cei dintâi deputați și funcționari de origine etnică străină au o mai mare răspundere, decât au avut-o până acum. Minoritarii noștri ar trebui să cântărească aceasta, ei vor avea pentru neamul lor o foarte mare răspundere. Ei trebuie să facă drum altora din urmă. Dela atitudinea lor, a minorităților, atârnă ca practica acestui articol să devie mai generoasă sau mai puțin generoasă.

Art. 7 d-lor, este scris nu numai pentru noi ci și pentru ei și de aceea, cei cari au protestat până acum greșesc. Chiar prin acest articol, noi punându-ne în situațiuni egale față de ei, noi românii și toți ceilalți străini la un loc, nu ne rezervăm nouă privilegii pe cari nu le putem da altora, suntem puși pe picior de egalitate, înscrierea de privilegii pentru minorități în Constituție n'are nici un interes și nu poate fi cerută într'un Stat ce dorește o democrație integrală.

În ceea ce privește a treia grupă de drepturi, ale funcționarilor, proiectul acesta a căutat să arate grija foarte importantă care ne preocupă pe noi. D-lor, în vreme ce articolele anterioare aprobate de mine au dispozițiuni clare, cari așteaptă numai concretizarea lor de amănunt, art. 9, alin. al patrulea, apare în această privință și mai concret, apare chiar foarte concret și cade sub punctul meu de vedere biologic întăritor, întăritor de nație. Va fi un statut al funcționarilor. Funcționarul apare protejat de un statut. Ce va fi acest statut și funcționarii lor se poate ști ușor depe acum.

Funcționarul bun este un spor de putere, deci un spor de putere națională. Nu l'am avut zic alții și nu-l vom avea nici acum. Poate că nu l-am avut mai ales ultimul timp fiindcă nici măcar dat punct de vedere fiziologic nu i s'a dat funcționarului toate cele necesare. Ni-l vom face. Fără a intra în amănunte afirm că avem material bun, mijloace suficiente și vom putea cu ceva mai multă bunăvoință, pune cu ușurință la punct, acest important lucru și à priori decât am pus chiar în Constituțiune acest lucru, aceasta însemnează, nu cum spunea d. Pistiner, că nu îi dăm atențiune, ci tocmai aceasta însemnează că-i dăm toată atențiunea, că promitem ceva constituțional, care nu interesează numai pe funcționar personal, ci interesează națiunea întreagă să ne ținem de cuvânt.

D-l Em. Dan: D-le președinte, d-lor deputați, am cerut cuvântul la art. 7, pentru ca să propun un amendament. Declar dela început, că în cece mă privește, nu văd nici un inconvenient ca naturalizarea să fie acordată de puterea executivă, dar modul cum e redactat articolul, cred că trebuie să sufere o modificare și iată pentru ce: în primul proiect se spunea că naturalizarea se acordă de puterea executivă în conformitate cu dispozițiunile unei legi care va veni!

Comitetul delegaților a introdus o modificare al cărei sens eu mărturisesc că nu-i înțeleg. Comitetul delegaților a adăugat o comisiune compusă din cei patru președinți ai Curții de apel d'n București, comisiune al căreia rol este cu desăvârșire șters.

D-lor, dacă s'ar fi făcut apel la acești 4 magistrați pentru ca părerea lor să aibă o cât de mică înrăurire asupra soluțiunei ce urmează să fie dată de consiliul de miniștri, aș înțelege rostul acestei comisii, altminteri eu unul declar că nu înțeleg și nu admit să se ia patru înalți magistrați dela atribuțiunile lor pentru a li se da un rol de figuranți.

Iată, d-lor, ce ne spune d. raportor în raportul său despre rolul acestei comisii: „Comisiunea instituită prin acest alineat nu are în vederile comitetului delegaților, alt

rol decât să verifice actele și să constate dacă solicitantul îndeplinește condițiunile legale. Ea nu dă nici un aviz. Consiliul de miniștri poate cerceta exactitatea acelei constatări și poate admite sau respinge cererea fără nici o motivare, chiar când condițiunile sunt îndeplinite“.

Cu alte cuvinte, d-lor, e vorba să se dea în mâna acestor 4 magistrați un rol de simplu birou de înregistrare. În cazul cel mai bun, este operațiune pe care poate să o facă un simplu funcționar, un șef de birou dela un minister oarecare căci în definitiv totul se reduce la aceasta: să constate dacă solicitantul are actul de naștere, dacă este căsătorit, dacă a luat de nevastă o româncă, dacă are stagiul cerut de legea specială sau dacă nu-l are, etc.

D-lor deputați, este o bună bucată de vreme de când la noi în țară se face apel la magistrați ca să fie întrebuințați în lucrări cu totul străine de activitatea lor. Misiunea de magistrat e grea și oboșitoare, magistratul are nevoie de odihnă, de timp pentru studii, fiindcă magistratul care vine la ședința oboșit sau care nu studiază, nu e la curent cu progresele științei, nu poate fi un bun magistrat.

Eu unul vă declar că sunt hotărât în contra acestui sistem de a lua pe magistrat dela funcțiunea lui și de a-l întrebuința în tot felul de comisii cari îl oboșesc și-i absorb tot timpul. Dar chiar dacă aș admite să se facă apel la magistrați, în cazuri anumite și cât mai rare, aș înțelege să o facem atunci când i se va da acestui magistrat un rol important și nu acela de simplu figurant.

De exemplu sunt comisii de judecată formate din persoane străine de magistratură și în care poate fi nevoie de un magistrat ca o garanție mai mult de imparțialitate.

Pentru aceste motive, d-lor, propun ca „articolul 7, alineatul III, să fie redus la fraza următoare: „Naturalizarea se acordă în mod individual de consiliului de miniștri“.

Restul se suprimă.

Cu alte cuvinte eu înțeleg să declarăm

francamente că naturalizarea se acordă de puterea executivă, pe baza unei legi prin care vom căuta să luăm garanți și să îngrădim aceste drepturi ale puterii executive, dar amestecul acesta absolut iluzoriu al magistraților, n'are nici un sens, iar la alineatul IV, vă rog să admiteți intercalarea unor cuvinte din cari să rezulte că legea specială va determina condițiunile și procedura prin care străinii dobândesc și pierd naturalizarea.

Voiesc, cu alte vorbe, ca naturalizarea să poată fi revocată nu numai în cazurile prevăzute de codul civil și de legi speciale, dar și în cazul când puterea executivă ar avea motive, temeinice de alt ordin pentru a o revoca.

Și, cred că este nevoie de intercalarea acestor cuvinte pentru a înlătura posibilitatea discuțiunii dacă puterea executivă are sau nu dreptul de a revoca naturalizarea în afară de cazurile anume prevăzute în legi.

D-l M. G. Orleanu, președinte: D. Mândrescu are cuvântul.

D-l S. Mândrescu: D-ilor deputați, să-mi dați voie să încep prin a constata, că atât comisiunea de redactare a ante-proiectului Constituției cât și comitetul delegaților, la art. 7, au ținut seamă de situațiunea schimbată în România față de solicitanții la cetățenia română. În acelaș timp însă, constat că s'a mers puțin prea departe. Alneatul III a fost redactat de comitetul delegaților astfel:

„Naturalizarea se acordă în mod individual de consiliul de miniștri, în urma constatării unei comisiuni compusă din primul președinte și președinții Curților de apel din Capitala țării, dacă solicitanții îndeplinesc condițiunile legale“.

D-ilor, am urmărit cu atențiune discuțiunile din Senatul Țării referitor la acest articol. Am urmărit și răspunsul d-lui ministru al agriculturii și domeniilor.

Să-mi dați voie să nu mă impac cu răspunsul dat de d. ministru. Este perfect adevărat, că în toată lumea cetățenia se acordă

de către puterea executivă, dar România nu este toată lumea și d. ministru a scăpat din vedere că situațiunea României este alta de cât a altor țări.

D-l Vladimir Atanasovici: D-voastră ziceți că în toată lumea; nu e așa. În Belgia se acordă de puterea legiuitoare.

D-l Simion Mândrescu: Vă mulțumesc că imi veniți în ajutor.

Vă rog să țineți seamă de trecut, când un corp constituit din mai mulți membri, cum sunt Camera deputaților și Senatul, au avut bunul simț de a îndepărta dela ușa cetățeniei române pe cei cari n'au meritat-o, pe care un nmuăr restrâns le-ar fi acordat-o.

Al doilea punct de care trebuie să ținem seama, este că România este înconjurată de țări în cari se găsesc populațiuni gata, cu geamantanul în mână, să-și părăsească țara în care le merge rău, ca să vină la noi, la mai bine. Astfel stând lucrurile, e periculos să ei din mâinile Parlamentului drepturile cari până acum au fost un scut al românismului și să le dai puterii executive. (Aplause).

De aceea, de acord cu mai mulți d-ni deputați, am dat o nouă redacțiune art. 7, la care am adăugat și un articol special, pentru recunoașterea calității de cetățean român, a românilor de origină.

Subsemnații deputați, propunem următoarea redactare a articolului 7 :

„Deosebirea de credință religioasă, de origină etnică și de limbă, nu constituie o piedică pentru a dobândi și exercita drepturile civile și politice.“

„Numai naturalizarea aseamănă pe strein cu românul pentru exercitarea drepturilor politice.“

„Naturalizarea se acordă în mod individual de către Corpurile legiuitoare.“

„Naturalizarea nu are efect retroactiv. Soția și copiii minori profită de naturalizarea soțului sau tatălui.“

„O lege specială va determina condițiunile și procedura prin care străinii dobân-

desc naturalizarea precum și condițiunile în cari soția și copii profită de ea“.

Aci putem adăugă, cu toate încrederea, propunerea d-lui Dan: „sau pierd aceasta“.

Apoi, articolul 8, ca adaus:

„Românilor de origină, supuși altor State, li se acordă calitatea de cetățean român de Consiliul de ministri.

„O lege specială va determina condițiunile“.

Depunând aceste amendamente pe biuroul Camerii, vă rog să le votați și veți face un frumos act românesc. (Aplause).

D-l P. Jecu: D-le președinte, d-lor deputați, când împreună cu alți colegi am dat altă redacțiune articolului 7, nu știam că d. Mândrescu are un amendament de propus. Totuș eu îmi mențin acest amendament, care cuprinde amendamentul d-lui Mândrescu, dar mai are încă o parte din articolul 7 lăsată la o parte.

D-lor deputați, mie mi se pare ciudat și mi se pare că toată ciudățenia provine din nedumerire. Am văzut, bunăoară, un articol de presă relatând discuțiunile din Senat și spuneă de un domn senator, că ar fi un om de cavernă, propunând un articol, care a mai fost propus acum 70 de ani.

Din moment ce știm că acest articol 7 nu privește pe evreii cari au fost în țară în 1914 și a căror situațiune o regulează alt articol, articolul 133, din moment ce nu privește pe cetățenii din teritoriile alipite; trebuie să pornim dela acest temei că articolul 7 nu prevede împământenirea evreilor, nici încetățenirea locuitorilor până la 1914 din provinciile alipite, ci pe străinii cari s'au strecurat dela 1914 până acum în țara noastră, de peste diferite hotare și pe acei cari se vor mai strecura de aci încolo.

Recunoaștem pe evrei noștri cari au stat aci și au luat parte — cât au luat — la război, dar nu ne-am luat angajamentul ca să trecem în pas alergător pe toți evreii; nu ne-am luat angajamentul să trecem pe ucraïneni, ori pe toți acei pe cari teroarea albă din Ungaria i-a asvârilit în Chanaanul

tuturor libertăților și tuturor bunătăților.

Cineva spuneă că s'ar supără guvernul dacă am modifică articolul 7. Aceasta nu o cred. Consider că e o glumă; și o spun ca să se știe că guvernul nu a înțeles că ceea ce se scrie aci și textul propus de comisiunea constituțională și modificările făcute de comitetul delegaților ca toate aceste lucrări merg de dreptul la „Monitorul Oficial“ fără discuțiune și fără liberă votare.

D-lor, d. Mândrescu a arătat că țara noastră nu se găsește în situațiunea altor State. Noi suntem o țară în care de peste toate hotarele pot să emigreze avalanșe de emigranți. Ori când în Ungaria s'ar schimba un guvern și la teroarea albă va succede teroarea roșie, sau vice-versa, vom avea o serie de emigranți la noi; ori când în Rusia sovietică sau în Ucraina vor veni noi persecuțiuni, fie împotriva burjuilor, fie că vor avea loc progromuri împotriva evreilor, vom avea iarăși o avalanșă de emigranți din acele țări. Evident, d-lor, că față de asemenea străini n'avem nici o îndatorire și nu trebuie să favorizăm emigrarea lor la noi în țară.

Dacă ar emigra în Franța sau în Marea Britanie, acolo n'ar fi nici un pericol, căci sunt organisme economice cu desăvârșire tari, pe când la noi am fi amenințați și economiceste și ca pătura noastră cultă să fie subplantată de străini. De aceea trebuie să ne silim să asimilăm pe străinii dela noi sau pe cei din provinciile alipite, dar ca să căutăm a înlesni împământenirea altor categorii de străini, aceasta n'are după mine nici un sens.

D-lor, ce spune art. 7? Acest articol este urât de unii gazetari, dar socotesc că numai din pricină că nu-l cunosc sensul, și pentru că se gândeau că acest articol este cel care reglementează împământenirea evreilor, pe cari îi avem în țară, ceea ce este inexact, pentru că încetățenirea lor se garantează prin alte articole.

Ce spune art. 7: „Diferința de credințe religioase și confesiuni nu constituie în Ro-

mânia o piedică spre a dobândi drepturile civile și politice“.

Mi se pare că este destul de european și generos. S'a mai adăogat însă, la această redactare a vechiului articol 7: „Deosebire de credințe religioase și confesiuni de origine etnică și de limbă“.

Nu găsesc nici un impediment, ca să adăogați și aceste cuvinte, deși dintr'un punct de vedere găsesc că dacă s'a spus „origină etnică“ era suficient și nu trebuia să se mai adoge „și de limbă“. Dacă străinul e de origine etnică deosebită, evident că va fi și de limbă străină și fiindcă cere dela noi calitatea de cetățean român se presupune mai mult sau mai puțin, că acel străin ar trebui să cunoască și limba română, pentru că nu înțeleg ca un străin care vine de aiurea să nu vrea să știe de limba noastră.

Al doilea paragraf al art. 7 spune: „Străinul fără osebire de religie, supus sau nesupus unei protecțiuni străine, poate dobândi împământenirea cu condițiunile următoare:

a) „Va adresa guvernului cererea de naționalizare“ este foarte justă această cerere — „In care va arată capitalul ce posedă, profesiunea sau meseria ce exercită“ — de ce nu le-ar arată? Așa se face în toate țările.... „Și voința de a stabili domiciliul în România“. Mai departe art. 7 spune: „a locui în urma acestei cereri zece ani în țară și va dovedi prin faptele sale că este folositor ei“.

D-lor este ceva rău în acest alineat? De ce nu l-am păstrat atuncia? De ce să prevedem că o lege specială va determina condițiunile și procedura prin care străinii dobândesc naționalizarea? Va putea atunci veni alt guvern cu o altă concepție de Stat, cu alte interese, cari la un moment dat să se zăndească: ce bine ar fi ca noi pe acești refugiați să-i facem membri în partidul nostru! Se poate prea bine să se găsească un socialist „sui generis“ sau un temperament sui generis care să facă și minunea aceasta.

De ce să lăsăm printr'o lege specială, modificabilă, după cum a ezpliat d. prim-mi-

nistru în răspunsul ce i l-a dat d-lui Iorga, și să nu punem condițiunile chiar ale art. 7?

Mai departe art. 7 zice: — și aicea nu mai stăruie — pot fi scutiți de stagi: a) acei cari vor fi adus în țară industrii, invențiuni utile, etc.

In Constituția veche se spune: c) „Acei cari au servit sub drapel în timpul războiului pentru independență și cari vor putea fi naturalizați colectiv, după propunerea guvernului printr'o singură lege și fără alte formalități“.

Iată acum amendamentul meu cu privire la art. 7: „Deosebirea de credință religioasă și confesiuni, de origine etnică și de limbă nu constituie în România o piedică pentru a dobândi drepturile civile și politice și a le exercita.“

Numai naturalizarea aseamănă pe străin cu românul, pentru exercitarea drepturilor politice.

Naturalizarea se dă de puterea legislativă.

1. Străinul supus sau nesupus unei protecțiuni străine poate dobândi naturalizarea în condițiunile următoare:

a) Va adresa guvernului cererea de naturalizare, în care va arată capitalul ce posedă, profesiunea sau meseria ce exercită și voința de a-și stabili domiciliul în România;

b) Va locui în urma acestei cereri zece ani în țară și va dovedi prin faptele sale că este folositor ei.

II. Pot fi scutiți de stagi:

a) Acei cari fiind născuți și crescuți în România, din părinți stabiliți în țară și nu s'au bucurat nici unii, nici alții vreodată de vreo protecție străină;

b) Acei cari vor fi adus în țară industrii, invențiuni utile sau talente distinse sau cari vor fi fundat aci stabilimente mari de comerț sau industrie;

c) Acei, cari au servit sub drapel în armata română, în timpul campaniei din 1913 și în războiul pentru întregirea neamului și cari vor putea fi naturalizați, în mod colectiv după propunerea guvernului printr'o singură lege și prin alte formalități.

III. Naturalizarea nu se poate acorda decât prin lege și în mod individual.

IV. Naturalizarea n'are efect retroactiv. Soția și copiii minori profită, în condițiunile prevăzute de legi, de naturalizarea soțului sau tatălui".

Și de ce nu am dà, d-lor, acest drept puterii legislative?

De ce am lăsa-o puteri executive și de ce am da-o în condițiunile pe cari vi le-a explicat d. Sever Dan?

Credeți d-voastre că cei patru președinți o să poată să exercite pe deplin această datorie în plus?

De sigur că nu, și atunci o să lăsăm aceasta pe seama grefierilor sau ajutorilor de grefieri.

De altminterea vom dà noi, ca putere legislativă, naturalizările mai rău. Vi s'a spus, și am citit în această privință Constituțiunea belgiană revizuită, care în art. 5 cu privire la naturalizări, le lasă pe seama puterii legislative. Eu nu înțeleg de ce d-voastră vreți să vă desbrăcați, d-voastră Corp legiuitor, de dreptul și de datoria pe care o aveți; căci d-voastră sunteți aleși voinței poporului, d-voastră reprezentați aci voința lui, deci sunteți cei mai îndepărtați ca să indicați: cine trebuie să intre, sau cine nu trebuie să intre în cetățenia română.

D. Iorga de altminteri a arătat, că atâtea vreme cât naturalizările s'au făcut după vechiul sistem, s'a putut înlătură multe greșeli pe cari de sigur biurocrația noastră nu le-ar fi putut înlătură nici măcar constată, și de sigur nu le-ar fi putut înlătură nici consiliul de miniștri.

Normele de naturalizare sunt: de o parte avem patru președinți, cari de sigur nu vor putea lucra, și, deci, vor fi cei patru grefieri cari vor lucra în locul lor; iar pe de altă parte consiliul de miniștri, cu toate atribuțiunile lui, mari firește și numeroase, care nu va putea executa decât această lucrare după cuvîntă, fiind în număr limitat, iar pe de altă parte Camera noastră, în care sunt atâtea curenți de idei, și în care desigur ca trebuie să se găsească cineva, și se va găsi, care să fie în stare să lumineze Camera, atunci când un dușman al țării ar voi să se strecoare în cetatea cetățeniei române.

Mai departe, d-lor, am menținut toate condițiunile cari sunt prevăzute în vechiul art. 7 din Constituțiune, în care se spune că cererea de naturalizare.

Aci am modificat ultimul alineat: „Acei cari au servit sub drapel în armata română în timpul campaniei din 1913 și în războiul de întregirea neamului".

D-lor, am crezut că aci trebuie să mențin acest alineat, modificându-l, căci sunt o sumă de străini creștini cari și-au făcut datoria și nu sunt cetățeni nici azi. Aci la art. 9 este amendamentul d-lui Mândrescu care sună așa: „Românul din orice Stat fără privire către locul nașterii sale, dovădind lepădarea sa de protecția străină, poate dobândi de îndată exercitarea drepturilor politice prin consiliul de miniștri" amendament la care mă asociez.

D-lor, prin urmare găesc că nu trebuie să se lase în această materie — și aci mă deosebesc de d. Mândrescu — nu trebuie să lăsați să se completeze această materie prin lege specială; căci aceste legi speciale pot dispensa de stagiul pe care l-ar putea prevedea Adunarea noastră. Legi speciale? Acestea pot fi oricând schimbate. Mie mi se pare că noi nu suntem însurați pe vecinicie cu puterea, și prin urmare este bine ceace este de esența acestui articol să fie bine și clar expus.

Apelez la comitetul d-lor delegați să primească acest amendament, care nu prevede nimic desonorat, care nu aduce prejudicii nici evreilor pe cari l-am introdus prin alte articole în cetățenia română, nici locuitorilor provinciilor alipite cari au fost cetățeni în momentul declarării războiului, ci privește numai avalanșa de străini cari vor veni aci în țară la noi, și ar putea să capete o împământenire prea repede, pripită și dăunătoare țării. (Aplause).

D-l M. Negură: D-lor deputați, propun un amendament care e foarte scurt, dar pe care îl socotesc foarte necesar, pentru că oricare ar fi atitudinea pe care ați lua-o d-voastră față de amendamentele propuse

până acum, o chestiune rămâne încă nelămurită, aceea a deosebirii care trebuie să se facă între naturalizarea străinilor și între recunoașterea românilor.

În vechea Constituțiune există un articol care dădea posibilitate românilor să fie recunoscuți prin Corpurile Legiuitoare. Se știe însă că oricare ar fi ușurința de a dobândi naturalizarea potrivit textului art. 7 din Constituțiune și pentru străini și pentru români, cari s'au bucurat de o protecțiune străină, nu e mai puțin adevărat, că prin ultimul alineat se spune categoric că naturalizarea nu are efect retroactiv. Ori în vechea Constituțiune, și potrivit principiilor de drept, ea trebuie să aibă efect retroactiv pentru recunoaștere, și atunci propun următorul amendament:

„Naturalizarea nu are efect retroactiv, afară de recunoașterea românilor din orice Stat cari s'au lepădat de protecțiunea străină“. Restul ca în proiect.

D-l D. V. Toni: D-lor deputați, la art. 7, punctul de vedere al partidului naționalist-democrat este apropiat de al d-lui profesor Simion Mândrescu și de al d-lui Jecu.

Noi am cere să se prevadă în Constituțiune, ca naturalizarea, ca o garanție mai mult, să se acorde tot de Corpurile Legiuitoare, cum a fost în trecut, iar nu de consiliul de miniștri. (Apłause).

În cazul acesta, cele trei alineate dala începutul art. 7, contopite într'unul singur, după părerea noastră, ar trebui să fie redactate astfel: deosebirea de credință... (citate).

D-l Vladimir Atanasovici: D-lor deputați, art. 7 din proiectul de Constituție a suferit o discuțiune foarte importantă în sânul comitetului delegaților, și fiindcă văd că în Cameră s'au ridicat diferiți membri cari au criticat acest articol, cerând, în ceea ce privește naturalizarea, să ne întoarcem la vechiul text al art. 7, care prevedea că naturalizarea se acordă de Corpurile legiuitoare, să-mi dați voie și să-mi îngăduiți binevoitoarea d-voastră atențiune să arăt în foarte scurte cuvinte cari au fost motivele cari au călăuzit pe comitetul delegaților ca să

schimbe vechiul text, dându-i actuala redacțiune.

D-lor deputați, se cunosc inconvenientele sistemului ca naturalizarea să fie acordată de Corpurile legiuitoare. Dacă s'ar ocupa cineva de naturalizarea din trecut, ar putea să constate că au fost cereri de naturalizări cari au stat aici zeci de ani nerezolvate.

D-l Simeon Mândrescu: Eră altă situațiune, d-le Atanasovici.

D-l Vladimir Atanasovici: Și s'a întâmplat ca să se acorde naturalizări după ani de zile dela cererea unor persoane cari erau deja încetate din viață în momentul când li se acordă acest beneficiu al cetățeniei române. (Înteruperi).

D-lor, eu înțeleg că toate părerile trebuie să fie respectate, și suntem datori noi, din comitetul delegaților, să vă dăm explicațiuni pentru ce textul acesta s'a formulat astfel cum se prezintă. D-voastră sunteți liberi să propuneți amendamentele pe cari le credeți de cuviință și comitetul delegaților le va examina, iar Camera se va pronunța în mod suveran. Prin urmare, discuțiunea este liberă, chestiunea este foarte importantă, dați-mi voie în câteva cuvinte să continuu cu explicațiunile rațiunii acestei modificări în actualul proiect.

D-lor, Parlamentul este destul de încărcat ca să se mai ocupe, pe lângă numeroasele legi pe cari le are, și cu chestiuni de naturalizări. Este să cereți unei instituțiuni deja supraîncărcate să se mai încarce și cu cereri cari se pot foarte bine examina de puterea executivă.

D-lor, vă temeți poate să puterea executivă fiind suverană să se pronunțe asupra cererilor de naturalizare, să nu se facă abuzuri. Să punem și această chestiune. Nu se știe, nimeni nu poate să fie profet ce se va întâmpla în viitor, nici cari vor fi guvernele cari vor veni în viitor și poate că va veni un guvern care la un moment dat să fie foarte generos cu acordările de naturalizări. Ei bine, tocmai în vedere că condițiunile de naturalizare, modul de obținere, nu pot să fie stabilite prin Constituțiune, căci Constituțiunea nu face decât să stabi-

lească principiul, legea specială care se va face va prevedea aceste condițiuni, și aceia cari au alcătuit textul din proiect au prevăzut ca o garanție — și aici răspund d-lui Dan — ca o garanție că va fi ceva care, independent de puterea executivă și cu toată garanția nepărtinirii, va examina, dacă aceia care cere naturalizarea îndeplinesc condițiunile, da sau nu, de a obține naturalizarea, s'a instituit comisiunea compusă din primul-președinte și președinții Curților de apel din Capitală, care va examina dacă solicitantul îndeplinește condițiunile legale.

D-l Em. Dan: Imi dați voie? Eu nu sunt contra principiului; eu admit ca acești magistrați să facă această constatare pe care o doriți, cu o condițiune: să aibă un rol efectiv, să nu fie un biou de înregistrare, fiindcă prin proiect este un biou de înregistrare, Citiți expunerea de motive a d-lui Chirculescu și o să vă convingeți.

D-l Vl. Athanasovici: Am să vă răspund, d-le Dan. În acordarea naturalizării unui străin sunt două elemente, cari trebuie să le aibă în vedere cine acordă naturalizarea. Întâiu: îndeplinirea condițiilor prevăzute prin legea specială, pentru ca străinul să poată dobândi naturalizarea. Aceasta e o chestiune de fapt care se examinează de o comisiune, care nu face altceva decât să verifice îndeplinirea condițiilor. Căci, d-lor, prin legea de naturalizare se va prevedea deasemenea și stagiul. Vor fi două naturalizări: ca și până acum: naturalizarea obținută — aceasta este obișnuită — pe baza unui stagiul care în vechiul text era de 10 ani; legiuitorul viitor va prevedea cât va voi. Mai este, însă, a doua naturalizare fără stagiul, care acea se acordă persoanelor cari au adus anume servicii însemnate, cari au adus talente distinse, și atunci se simte nevoia ca acestor persoane să li se acorde naturalizarea fără stagiul.

Comisiunea va examina condițiunile de fapt. Dar, d-lor, în examinarea unei naturalizări mai este al doilea element, partea politică. Partea politică va aparține puterii executive care până acum aparține puterii legiuitoare. Un străin poate să îndepli-

nească toate condițiunile de stagiul și celelalte prevăzute de lege și încă să fie rațiune superioare politice cari să dicteze puterii executive să se respingă naturalizarea unei persoane. Iată pentru ce d-le Dan, comisiunea instituită prin proiect nu poate să dea decât o constatare de fapt, fără să-și dea nici un aviz, pentru că dacă și-ar da avizul și ar fi de părere să se acorde naturalizarea, s'ar putea întâmpla să fie în discordanță cu puterea executivă, care ea ar respinge fără a motivă naturalizarea.

D-l Em. Dan: Eu n'am cerut aceasta. Eu am cerut ca avizul constator de fapt al acelor patru președinți să fie obligatoriu. Chestiunea de fapt să fie tranșată, iar consiliului de miniștri să-i rămână chestiunea de drept și de fond. Or, aceasta poate să o facă și un șef de biou.

D-l M. Djuvara: Imi dați voie, d-le Dan, cu permisiunea d-lui Athanasovici, o mică lămurire. În cazul când comisiunea compusă din magistrați găsește că condițiunile nu sunt îndeplinite, consiliul de miniștri nu va putea împănăteni.

D-l Em. Dan: De unde rezultă aceasta?

D-l M. Djuvara: Pentru că acesta este înțelesul întregului text și nimeni nu s'a gândit să-i dea alt înțeles.

D-l Em. Dan: D-lor, vom cădea de acord dacă veți primi ca constatarea în fapt a celor 4 președinți să fie obligatorie.

D-l Vl. Athanasovici: D-lor să ne lămurim și are dreptate d. Dan să pună chestiunea căci trebuie să ne lămurim. Ideia comitetului delegaților este, că dacă avizul comisiunii instituită prin art. 7 este favorabil, încă rămâne puterii executive puterea de a admite sau de a nu admite naturalizarea.

D-l Em. Dan: De acord!

D-l Vl. Athanasovici: Dați-mi voie, dacă constatarea însă e contrarie, dacă, adică, stabilirea chestiunii de fapt este defavorabilă în sens că individul care cere naturalizarea n'a îndeplinit stagiul, n'are purtare bună, nu prezintă condițiunile pe cari legea le prevede ca să le îndeplinească străinul ca să obțină cetățenia, atunci nici o putere executivă

vă pe lume nu va putea acordă naturalizarea.

D-l Em. Dan: Dar n'ați pus-o în text?

D-l M. Djuvara: Aceasta este interpreta-re autorizată.

D-l Vl. Athanasovici: D-le Dan, de aceia este nevoie să lămurim textul, și prin urmare vedeți ce declarație face comitetul delegațiilor.

D-l raportor va lua și d-nealui cuvântul și o să vă spună modul de a vedea al comitetului delegațiilor și va rămâne bine lămurit că dacă comisia stabilește că nu se îndeplinesc condițiunile, nu se poate acordă naturalizarea.

Acum, d-lor, trec mai departe. În cece privește recunoașterea despre care se vorbește în art. 8 (întreruperi) cred că trebuie să profităm de împrejurarea că opoziția turbulentă nu agită ședința Camerei ca să putem cel puțin noi să discutăm în liniște proiectul care s'a prezentat. (Aplause).

D-lor, art. 8 din vechiul text eră referitor la dobândirea cetățeniei române prin efectul recunoașterii, care recunoaștere era cu totul diferită de naturalizare. Se naturaliză străinul, se recunoște românul, care eră cetățean străin în momentul când cerea recunoașterea. Vedeți, expresiunea este mai nimerită să se zică: „Nu străinul care cere recunoașterea, nu românul străin, ci românul de origine prin naștere cetățean străin care cere recunoașterea“.

Și, d-lor, chestiunea are interes în vechia Constituție din punctul de vedere al retroactivității efectului recunoașterii, căci prin recunoașterea care eră acordată foarte ușor, fără o altă condițiune de stagiu, recunoscutul devenea cetățean român, cu efect retroactiv, atât el cât și soția și copii lui, Constituția nu vorbea nimic în privința retroactivității recunoașterii. Înalta Curte de casație în secțiuni unite, consacrase jurisprudența în acest sens cu efectul retroactiv și trebuie să recunoaștem, că această jurisprudență din punctul de vedere naționalist dacă eră admirabilă, din punctul de vedere juridic eră criticată, ca toate jurisprudențele Curții de casație, pentru că acordând e-

fect retroactiv unei recunoașteri la o epocă când românul supus străin, eră cetățean străin, ajungeai la această concluzie, că cetățeanul recunoscut a avut două naționalități în trecut: naționalitatea Statului al cărui supus eră el și naționalitatea Statului care îi dădea recunoașterea. Aceasta eră o anomalie, fiindcă în dreptul internațional este criticată starea Heimatos-ilor, adică a oamenilor cari n'au nici o naționalitate, dar este criticată și starea acelora cari au două naționalități.

O voce: Ce concluziune practică aveți?

D-l Vl. Athanasovici: D-voastră știți, că este o lege în Germania, care acordă cetățenilor germani beneficiul de a avea două naționalități: legea Dernburg care este foarte criticată.

Și atunci, d-lor, prin proiectul de față, în vedere că prin alipirea provinciilor la patria mamă, românii de origine, cetățeni străini, cari au să simtă necesitatea să ceară recunoașterea o să fie foarte puțini, fiind dat asemenea, că legiuitorul ordinar, care va face legea asupra naturalizării, va avea în vedere, că acei cari sunt de origine români cetățeni străini, să poată dobândi foarte ușor naționalitatea română. De altminteri d. raportor o spune în mod clar și foarte categoric în raportul său: „Nu s'a mai simțit necesitatea să se mai mențină printr'un articol formal recunoașterea pentru românii de origine însă cetățeni străini dreptul de a dobândi cetățenia română“.

Cu dorința exprimată de d-voastră, confirmând și părerea exprimată de d. raportor în expunerea de motive, care este rezultanta părerii unanimității comitetului de delegații, cred că d-voastră vă veți putea opri la acest text, fiindcă așa cum este redactat, corespunde tuturor necesităților cari s'ar ivi și stării actuale de lucruri.

Dacă aveți amendamente comitetul de delegații se va ocupa de ele și Camera este suverană să le admită, sau nu.

Eu vă rog însă să admiteți textul prezentat.

D-l N. Iorga: D-le președinte, d-lor deputați, multe hotărâri am văzut luate de o Ca-

meră, dar o hotărîre prin care Camera să își ia un drept fără anumite motive exprese, o astfel de hotărîre nu am întâlnit până acum.

Dacă această Cameră ar trece împămîntenirile la consiliul de miniștri, se întreabă cineva de ce? Se invoacă unele cazuri pe care dacă o Cameră le-ar admite că sunt adevărate, așa cum le prezintă o anumită critică, aceasta ar însemna că însuși Camera recunoaște că în materie de împămîntenire s'a procedat așa cum s'a spus de aceea critică. Dar veți zice că dacă se trece dreptul de împămîntenire dela Cameră la guvern, sunt garanții. D-voastră puteți să păstrați opiniunea pe care aveți datorită s'o aveți despre guvernul pe care-l sprijiniți, dar îmi garantați mie toate guvernele care vor veni în urmă? Slavă Domnului! am cunoscut guverne care atunci când există art. 7 din Constituțiune, ar fi voit să împămîntenească pe toată lumea, și abia ieșim dintr'o guvernare oribilă, în care putea să facă cineva, la anumite ministere, tot ceea ce voia. Apoi doriți d-voastre ca marele număr de străini, cari au intrat în țară acum de câțva timp, cari numai în Basarabia se cifrează la un milion și jumătate voiți d-voastre ca aceștia dacă vor găsi un vad la un consiliu de miniștri care să fie cam așa, să treacă cu grămada? Sau trebuie după un asemenea scandal, să chemăm o Constituantă care să schimbe textul în urma urâtului spectacol ce s'ar da în fața țării și a lumii? (Aplauze).

Că este o comisiune de magistrați, care să verifice actele, n'am nimic de zis. Dar comisiunea care să facă întinse cercetări, să aibă și dreptul de a prezenta mai mulți candidați pe o listă. Camera avînd dreptul să primească toate numele scrise pe ea, sau să ștergă pe aceea care pentru un motiv sau altul nu merită a fi încetățeniți.

O voce: Numai pentru români să fie la consiliul de miniștri.

D-l N. Iorga: Și aici este încă un argument, pentru a nu se trimită aceste chestiuni la consiliul de miniștri.

D-lor, sunt deputat mi se pare în a 6-a

legislatură și mi s'a întâmplat de am văzut trecînd în Cameră toată peninsula balcanică, sub numele de români, pe toți bragagiți și covrigarii împodobiți cu certificate de complezență că ar fi români macedoneni, pe când adevărații români plîngeau la ușa Camerii.

D-l Ioan Grădișteanu: Ce fel de certificate erau acelea?

D-l N. Iorga: Certificate de complezență dela un grup de prieteni. De sigur că dumneata te gîndești la societatea Macedo-Română, ori faceți socoteala ca să vedeți câți au trecut cu certificate dela această societate, și câți au trecut cu bilete de complezență dela alții.

Prin urmare eu cred că însuș banca ministerială ar putea să declare cum că nu face un punct de onoare din aceasta, neputînd garanta ea, cea de azi, ce vor face consiliile de miniștri, care vor fi mai târziu în chestiuni de împămîntenire. Să păstrăm dar Camerii ceea ce este al Camerii pentru onoarea Camerii și pentru demnitatea țării. (Aplauze prelungite).

D-l I. Grădișteanu: D-lor deputați, poporul românesc, care este o insulă în mijlocul unei mase mari de populațiuni străine, de altă gîntă, de altă limbă și de altă mentalitate, a fost totdeauna gelos de individualitatea lui etnică. Mulțumită acestei însușiri el și-a putut păstra caracterul național în mijlocul valorilor care îl bat de atîta vreme, fără să-l poată însă răsturnă.

D-lor, Constituțiunea dela 1866, cu toate cursurile ei, pe care eu nu le-am putut arăta aci, din pricină că nu am fost lăsat să vorbesc la discuțiunea generală, însă în această privință această Constituțiune care nu eră originală, căci eră tradusă după Constituțiunea altui Stat, totuș s'a inspirat dela tradițiunea românească și a luat măsuri strașnice pentru îngrădirea cetățeniei românești, îngrădire care aveă de scop să păstreze caracterul etnic al acestui Stat românesc.

Numai mulțumită acestei îngrădiri, Statul românesc s'a putut desvoltă ca Stat național și a putut pregăti, ceea ce atît de fe-

ricit s'a înfăptuit acum întregirea neamului. (Aplause prelungite).

Cetățenia în Statul românesc, dacă ar fi fost lăsată la voia întâmplării, dacă ar fi putut valuri întregi de străini să se introducă, cum ar fi voit în cetatea și în cetățenia românească, de sigur că ceea ce s'a făcut la 1916, nu s'ar fi putut face. (Aplause prelungite).

D-lor, știți că acum România s'a mărit, s'a întregit, sau aproape s'a întregit, dar oare d-lor, acum numai este nevoie ca să păstrăm acel stăvilar, care apără caracterul românesc al Statului român?

Eu cred, d-lor, că da, pentrucă, dacă România s'a mărit și prin însăși această mărire s'a mărit numărul românilor care intră în Statul român.

În schimb cu alipiirea — nu am vrut să zic că am înghițit, fiindcă nu am înghițit pe nimeni — dar am primit în Statul nostru minorități etnice al căror număr este destul de însemnat.

S'a vorbit aci de 5.000.000; cred că acest număr este exagerat, dar desigur, că sunt cel puțin 4.000.000 de neromâni, cari au intrat în cetatea românească.

Departele de mine gândul de a voi să-i izgonesc sau să-i dușmănesc; acei cari au venit, să fie bine veniți, atâta numai le cerem, ca să slujească și ei cu bună credință interesele acestui Stat.

Dar dacă avem 4.000.000 și ceva de străini cari sunt cetățeni români, aceasta nu însemnează că trebuie să mergem mai departe, căci oricât de leali ar fi acești supuși români, cari nu sunt de origine românească, totuș trebuie păstrat caracterul etnic al Statului și nu trebuie ca numărul celor de origine străină să se înmulțească prea mult, să tindă să ne majoreze pe noi, cari suntem români de baștină, cari suntem făuritorii, păstrătorii și întregitorii acestui Stat. (Aplause).

De aceea, d-lor, eu cred, că astăzi mai mult decât oricând, trebuie să fim cu ochii deschiși în patru ca să apărăm cetatea românească de năvala prea mare din afară.

Și, d-lor, să nu se zică că vorbesc dintr'un

punct de vedere xenofob și că ași fi în contra tuturor străinilor cari ar vrea să se împământenească la noi.

D-lor dacă ași ști, că o să avem multe cereuri de împământenire din partea francezilor, italienilor, englezilor, o atunci credeți-mă — cu toate că nici aceasta nu ar trebui exagerată — dar credeți-mă, că nu ași fi îngrijat.

Dar, d-lor cine sunt aceea cari probabil vor da năvală în cetatea românească?

Sunt vecinii, cari toți, nu numai că sunt degintă străină, dar sunt și cu suflet străin și adeseaori vrășmaș față de noi. Și să nu se zică că prin faptul, că ar cere împământenirea, aceasta ar însemna, că suilește s'a apropiat de noi.

Această țară este îmbelșugată, binecuvântată de Dumnezeu și toți străinii d'mprejur au interes ca să năvălească și să se așeze în această țară, pentru a se folosi de bunurile ei.

Dar, d-lor, se va zice, garanția puterii executive nu este îndestulătoare?

Se poate presupune că guvernele române nu o să fie patriotice și nu o să aibe grijă de individualitatea etnică a țării?

Nu zic aceasta în teorie dar în fapt controlul făcut de consiliul de miniștri, e, pot să spun, fără a greși, un control ilusoriu.

D-lor, oricine știe ce vasăzică jurnalele consiliului de miniștri, știe că se aduc în teancuri mari în fiecare zi, fiecărui ministru preocupat cu totul de alte chestuni și în mod mecanic se iscălesc acele jurnale, fără a fi măcar citite; și nici că se poate prefinde, ca miniștrii ocupați, cum sunt, să citească toate aceste jurnale.

Astăzi, chiar când împământenirile nu intră în competența consiliului de miniștri, și se semnează jurnalele în mod mecanic nediscutându-se serios decât câteva chestiuni de mare însemnătate, cari se aduc la consiliul de miniștri:

Dar, d-lor, s'a zis, că, în alte țări, puterea executivă este aceea care are dreptul de a împământeni.

D-lor, lucrul poate să fie exact în alte țări; poate fi exact în unele țări cari nu

sunt amenințate de nicăeri de vreo năvălire străină, pe câtă vreme noi suntem amenințați de năvăliri străine, nu dintr'o parte, ci d'n trei, patru părți. (Aplause).

Afară de aceasta, chiar în acele țări se iau garanții mult mai serioase decât un simplu jurnal al consiliului de miniștri.

În Franța împământenirile se dau, în adevăr, de puterea executivă, dar cu ce garanții? Cu garanția consiliului de Stat care trebuie să-și dea avizul conform și cine știe ce este consiliul de Stat în Franța, știe că această garanție nu este o garanție iluzorie, ci este o pavază îndestulătoare pentru cetățenia franceză.

Dar, d-lor, este o altă chestiune. Prin proiectul de față se desființează cu desăvârșire deosebirea între împământenire și recunoaștere. D-lor, s'a zis aci dela această tribună de d. Athanasovici că cauza de căpetenie pentru care trebuie să fie luate împământenirile dela Cameră este că se zăbovește prea mult cu votarea lor.

D-lor, d. Athanasovici a avut dreptate dacă se referă la ceea ce s'a întâmplat înaintea războiului, atunci când marea masă a tuturor acelor cari își îndreptau cererile către comisiunea de indigenate erau români din provinciile astăzi alipite, cari erau obiectul persecuțiilor stăpânirilor sub cari trăiau și veneau și cereau recunoașterea aci. În adevăr, a fost o mare nenorocire că Adunarea deputaților n'a putut vota mai repede și face față cererilor acestor români cari cereau recunoașterea. Astăzi lucrurile s'au schimbat mult, fiindcă numărul românilor cari au rămas în afară de hotare este mai mic decât este încă destul de însemnat și nu cum citeam într'o gazetă că s'ar fi zis la comisiunea parlamentară pentru alcătuirea Constituției că ar fi astfel că „de minimis non curat praetor“. Atât de puțini români ar fi rămas în afară de hotarele țării. Lucrul nu corespunde adevărului căci din nenorocire sunt totuși încă aproape două milioane rămași în afară de hotare, prin urmare trebuie să ne gândim și la ei și deci pentru ei să adoptăm un sistem special. (Aplause).

De altfel, d-lor, ca chestiune de principiu și doctrină e o mare deosebire între împământenire și recunoaștere. Împământenirea, d-lor, după toate principiile de drept din toate țările lumii, nu este un drept, ci este o favoare. Așa încât orice Stat poate să aprobe sau nu, poate să refuze împământenirea unui străin oarecare, fără ca acel străin să poată să zică din punctul de vedere al dreptului strict că a fost nedreptățit. Naturalizarea este o favoare pe care Statul o dă sau nu după cum crede că este sau nu în interesul lui. De aceea d-lor, ceea ce vorbea adineaurea despre o comisiune de magistrați cari avea să cerceteze dacă candidații îndeplinesc condițiunea de a fi împământeniți, fiind dat principiul că naturalizarea este o favoare, această comisiune n'ar avea rost, căci ce ar putea să facă această comisiune compusă din magistrați. Ar putea să vadă dacă petiționarul are sau nu act de naștere, dacă s'a lepădat de protecțiune străină, dacă are certificate de bună purtare dat de câțiva magistrați și atâta tot. Dar partea politică a chestiunii, dacă Statul are interes ca să mai împământenească pe anume străini este o chestiune în privința căreia magistrații nici nu sunt competenți și nici nu se pot pronunța. Este un lucru asupra căruia nu se poate pronunța decât o putere politică specială, Adunarea deputaților și Senatul (aplaude), pentru că împământenirea este o favoare, care se dă din considerațiuni politice. Bine înțeles că atunci când zic considerațiuni politice, nu mă gândesc de loc la politica internă, ci la politica mai înaltă de Stat pe care orice țară trebuie să o aibă în vedere și de care trebuie să se călăuzească în toate actele pe cari le face.

De aceea, d-lor, eu cred că nu este în stare nici consiliul de magistrați — care de altfel nu are nici competența, nici dreptul de a face acest lucru — și nici guvernul, prea mult ocupat și care iscălește mecanic jurnalele consiliului de miniștri fără să le citească în majoritatea cazurilor, nici unul nici altul nu pot fi o garanție pentru noi, și singura garanție nu poate fi decât votul Ca-

merei și Senatului. Orice s'ar zice, cu toată întârzierea cu care discută aceste proiecte și poate tocmai din cauza acestor întârzieri Corpurile legiuitoare singure pot discuta și își pot spune cuvântul dacă orice împământenire propusă ar fi din punct de vedere românesc priincioasă or nu.

D-lor deputați, spuneam că aci este o chestiune de doctrină și de drept. Proiectul de Constituțiune care ni se înfățișează azi desființează o deosebire enormă care este deosebirea între împământenire și recunoaștere. Dacă, d-lor, împământenirea este o favoare la care nu are drept nimeni, în schimb — și aceasta eră și în sistemul Constituțiunii noastre dela 1866 — recunoașterea este un drept pentru omul născut din părinți români. (Aplause).

Aici nu mai este favoare; ajunge să constați cu acte că acel care cere cetățenia e într'adevăr fiu de român și nimeni nu poate să respingă recunoașterea calității de cetățean român, întrucât a produs actele doveditoare.

Prin urmare, d-lor, fiind două principii U la totul deosebite și deoarece împământenirea este o favoare, iar recunoașterea un drept, de aceea cred că trebuie păstrată deosebirea făcută în Constituțiunea dela 1866, între împământenire și recunoaștere, și să se hotărască ca împământenirea să treacă ca și până acum la Corpurile legiuitoare, iar în ceea ce privește recunoașterea, ea să se facă, fie de către puterea executivă sau, și mai bine, de magistratură, ceea ce ar da o mai mare garanție petiționarului, care nu are altceva de făcut decât să dovedească cu actele pe cari le are că e într'adevăr român de naștere și că s'a lepădat de orice protecțiune străină. Deci trebuiesc două tratamente, două reguli cu totul deosebite, dacă e vorba de cererea de împământenire a unui străin, ea să treacă prin Cameră și Senat, străinul îndeplinind anumite condițiuni de stagiul, de care de altfel să poată fi scutit în anumite cazuri excepționale. Pentru români însă, ar fi destul ca instanța judecătorească să constate că actele sunt în bună regulă pentru ca să li se poată recunoaște

ceea ce sunt dela Dumnezeu, adică români și adevărați români.

De aceea, d-lor, eu cred că proiectul, — iertați-mă — cu prea multă ușurință a fost votat de comisiunea de redactare a Constituției, căci desigur îmi închipui nu și-a dat seama de gravitatea primejdiei pe care o cuprinde acest articol. De aceea sunt convins că și comitetul delegaților și comisiunea care a întocmit proiectul de lege, va binevoi a recunoaște că cerând ceea ce cerut și d. Mândrescu în amendamentul d-sale iscălit și de mine, propunerea noastră răspunde nevoilor și siguranței Statului.

De aceia vă rog să nu treceți asupra acestei chestiuni așa de ușor și să votați acest amendament, care va menține stavila care trebuie să se păstreze față de numeroasele elemente străine, cari pot să năvălească la noi. (Aplause).

D-l Leonte Moldovan: D-lor deputați, atât în comisiunea constituțională, din care am onoarea a face parte cât și în comitetul delegaților, între care mă număr, ca reprezentant al secțiunii I, am susținut următoarele principii:

Am susținut în primul rând, ca să se păstreze cea deosebire pe care vechea Constituțiune a făcut-o între naturalizări și recunoașteri.

Am cerut să se păstreze această deosebire, fiindcă una este să fii român născut, român căruia numai i se recunoaște această calitate și alta e să fii străin care trebuie să fie supus la observațiune timp de 10 ani de zile, care să aibă un stagiul oarecare, în care timp el să-și poată apropia limba noastră și să-și poată apropia și măcar un dram de dragoste pentru țara al cărui cetățean vrea să devie. (Aplause).

D-lor, sau nu am fost ascultat, sau spusese mele nu au putut convinge, fapt este, că s'a desființat art. 9, care privea recunoașterile.

D-lor, cu toate că fac parte din comitetul delegaților, cred însă că pot avea această libertate de acțiune, ca să viu înaintea com-

pletului Camerii, căreia să-i expun deplinătatea gândurilor mele.

Voci: Bine ai făcut. (Aplause).

D-l Leonte Maldovan: Nu sunt de părere, d-lor, mai întâi de toate ca să se confunde la un loc românii și străinii. Cer, ca principiu, ca această Cameră prin majoritatea ei să binevoiască să hotărască a rămâne în vechea, sănătoasă și buna tradițiune. (Aplause).

Trebue, d-lor, să păstrăm deosebirea, între felul cum trebue să fie tratat un străin, care cere împământinirea, și un român care cere recunoașterea.

Cer, ca în ceea ce privește recunoașterile să se admită ceea ce Curtea de casație a decis, adică să se treacă un text precis în lege, în care să se spună, că recunoașterile au efect retroactiv. (Aplause).

Dar în ceea ce privește naturalizările, fiindcă aceasta e o chestiune principală, eu m'am uitat la redacțiunea articolului nostru și la consecințele pe cari le poate avea această redacțiune, și m'am uitat și la proiectul prezentat de partidul țărănesc, și m'am gândit și la vechea condițiune din Constituțiunea noastră.

D-lor, în proiectul partidului țărănist, se dă drept tribunalelor din orice parte, ca să dea cetățenia și să primească pe străini în cetățenia românească.

M'am speriat, d-lor, și am zis: atunci iată, că vor fi deodată 73 de mașini care vor fi fabrici de încetățenire, vor fi deodată 73 de mașini în loc de una singură, care este astăzi Camera.

Se înțelege, d-lor, că un astfel de proiect mi se pare hidos. Din punctul de vedere al asigurării, păstrării caracterului nostru național nu poate fi vorba prin urmare de asemenea lucruri. Proiectul Constituțiunii noastre trece dela Cameră la consiliul de miniștri această problemă și soluțiunea ei.

M'am întrebat dacă e bine să se dea în mâna puterii executive posibilitatea de încetățenire a străinilor și cum zicea d. Iorga, dacă așa și că va rămâne un timp oarecare guvernul Brătianu la putere, după care va veni un guvern Iorga, (aplaude) după

care iarăși să urmeze un guvern Brătianu și așa alternativ, n'ăși face tapaj.

Dar îmi este frică că vor putea să vină în fruntea țării noastre guverne cari să fie adevărate mașini de împământinire pentru toți străinii, fără nici un discernământ. Numai vorbesc de ceea ce vorbește d. Grădișteanu adineaori, de felul cum se pot trece prin consiliul de miniștri.

Dar d-lor, împământinirile acestea în Cameră în fața unei majorități mari, nu vorbesc de majoritatea guvernamentală, vorbesc de mulțimea deputațiilor cari sunt în Cameră, din care fiecare poate să știe ceva despre cel ce solicită împământinirea, când el trebue să întrunească un anumit număr de voturi ca să poată trece, este o garanție mult mai puternică că n'are să se strecoare la noi toți netrebnicii și toți dușmanii noștri.

E foarte adevărat, în scurta mea carieră de legislator am văzut trecându-se și mai mulți și mai puțini.

Am văzut în Parlamentul dela 1912-913 în Senat — și Senatul trecea drept un corp mult mai conservativ din acest punct de vedere decât Camera, trecându-se într'o Săm. băută 127 sau 128 de inși; treceau cu duiumul. M'am revoltat, m'am supărat, n'a folosit, au trecut. Dar să-mi dați voce, erau numai 127 sau 128. Pompa ori robinetul s'a închis și s'a mărginit mașina la atâta fabricațiune și nu mai mult. Dar când va fi deschis robinetul la un consiliu de miniștri, la un guvern care va stă un an sau doi, robinetul va stă permanent deschis și mașina va produce un număr de cetățeni incomensurabil. Și mă tem că toți aceia cari s'au așezat la noi venind din Polonia, din Ucraina, din Ungaria, toți aceia cari vin aci râvnind la bogățiile noastre, la câmpiile noastre, la subsolul nostru, la suprafața solului nostru (Aplause), nu vin cu gândul de a rămâne permanent în mijlocul nostru, ci numai de a se îmbogăți, de a găsi slăbiciunile noastre, de a exploata aceste slăbiciuni, pentru că să le treacă peste graniță mai pe urmă adversarilor noștri.

Iată pentru ce eu cred că ori câte abu-

zuri s'au putut face în anumite Camere, și oricât de mulți s'au putut strecură, totuș a fost un număr limitat, pe când la un consiliu de miniștri, care va fi cu tendințe internaționale — poate să avem și de acestea— sau unii cari n'au pudoare, care n'au grije, nici sentimentul de a păzi trăinicia neamului, s'ar putea să treacă incomensurabil de mulți și să ne pomenim aci cu o minoritate care să țină p'epț și poate să te ducă ea cu mai multă pregătire decât noi în direcțiunea în care vrea ea, în loc să o păstrăm noi în direcțiunea conservării noastre naționale.

Iată pentru ce v'as rugă și a-și rugă și guvernul, să nu se opună și să păstreze principiile din vechiu text al Constituțiunii. Câci d-lor, dacă lăsăm unei legi care să stabilească ulterior condițiunile de indeplinit de către străinul căruia consiliul de miniștri îi dă încetățenirea, mă tem că dela 10 ani stagiul, legea ordinară să schimbe la 2 ani stagiul, la un an stagiul, sau să nu mai pună nici un stagiul; legea este o pastă moale în mâna unui legiuitor de rea credință sau a unui guvern care nu este hrănit de aceeași idee de naționalitate cum suntem noi și atunci ne putem vedeți invadați de toți străinii pe cari noi nu-i dorim, dar cari ne doborâsc ei. (Aplause).

La concluziune deci, v'as rugă și rugăm și guvernul să binevoiască a consimți să se așteze întâi deosebirea între naturalizați și recunoaștere; al doilea să se dea recunoșterii în scris prin text precis dreptul de inactivitate, iar în ce privește și naturalizarea și recunoșterea, nu mă opui, să se facă un pas înainte, ca chiar acelor naturalizați nu numai recunoscuți, când se împământesc să se dea drept și soților și copiilor minori de a deveni români. Astfel să se întreză întreaga această deosebire între români de naștere și străinii cari vin aci, nun pentru căutarea intereselor lor. Atâta avin de zis. (Aplause).

D-l G. Țrzescu, ministrul sănătății publice, al muncii și ocrotirilor sociale: Față de observațiile prezentate, eu rog Adunarea să consimțască ca comitetul delegaților împreună cu noi să amânăm discuțiunea asu-

pra art. 7 și să-l rezervăm pentru sfârșitul ședinței.

D-l M. G. Orleanu, președinte: D. Iorga are cuvântul.

D-l N. Iorga: Inainte de a se votă să-mi dai voe, d-le ministru, să-ți atrag atenția asupra câtorva puncte.

Ce însemnează o împământenire? Însemnează că națiunea adoptă pe cineva; este un act de adopțiune. Prin cine poate adoptă națiunea decât prin Adunarea care e reprezentantă? Noi avem calitatea de a adoptă. D-voastre, miniștri, nu aveți calitatea de a adoptă, fiindcă sunteți guvern și, fără îndoială, sunteți o emanațiune a Regelui, dar noi suntem reprezentanții națiunii.

Al doilea să zicem că împământenirea rămâne la d-voastre, la consiliul de miniștri. Omul este slab; să zicem că vine un număr de candidați la un ministru, alții merg la alt ministru. Ce? voiți să transformați consiliul de miniștri, în care sunt și alte divergențe, slavă Domnului, într'un loc unde să se producă neconținut divergențe pentru candidații unuia și candidații altuia? Pe de altă parte, lumea bănuște; așa e țara, așa are ea obiceiul acesta de a bănuși. Știți la ce siliți consiliul de miniștri în care ar fi persoane cari se feresc mai mult de bănușială? Să nu împământenească pe nimeni de frică să nu răsară critici, că anumite motive de ordin necurat au influențat asupra împământenirii. Și, în loc să aveți împământeniri mai multe, veți avea, sub această teroare a criticii, împământeniri mai puține și unele de loc. (Aplause).

D-l M. G. Orleanu, președinte: D. ministru al muncii are cuvântul.

D-l G. G. Mârzescu, ministrul sănătății publice, al muncii și ocrotirilor sociale: De aceea v'am rugat să rezervăm articolul la sfârșitul ședinții și ca să nu pierdem timpul să trecem la articolele următoare:

D-l M. G. Orleanu, președinte: Art. 7 se rezervă a fi discutat mai târziu.

D-l N. D. Chirculescu, raportor: D-lor deputați, revenim la art. 7, rămas în discuțiune în ședința de după amiazi. La acest articol

s'au propus mai multe amendamente cari, rezumate, pun în discuțiune următoare chestiuni; unul, dacă este bine să se mențină dispozițiunea din proiect în ce privește autoritatea care să confere naturalizarea: să fie această autoritate puterea executivă, reprezentată prin consiliul de miniștri, sau să fie Corpurile legiuitoare? D. Iorga susține, că trebuie să fie Corpurile legiuitoare. Sunt și alte amendamente propuse de alți domni deputați, cari toate tind la acelaș rezultat.

Un alt amendament e în sensul următor: în cazul când s'ar menține textul acestui articol 7, comisiunea instituită din cinci președinți ai Curții de apel, pentru verificarea actelor, ar putea să fe suprimată, rămânând ca puterea executivă singură să poată acordă naturalizarea, verificând actele.

Un alt amendament ar fi acesta: chiar dacă se menține această comisiune, ea este limitată la prea puțin, la constatarea și verificarea actelor cari se depun de părțile cari solicită naționalizarea; ar trebui să i se dea un rol mai mare. Aceasta este părerea d-lui Dan în amendamentul pe care l'a propus.

Un alt amendament cere ca să enumerăm în art. 7 toate condițiunile pe cari acel care cere naturalizarea trebuie să le îndeplinească, cu alte cuvinte să nu se lase unei legi speciale să determine aceste condițiuni, ci să fie puse în Constituțiune.

Un alt amendament este relativ la chestiunea neretroactivității naturalizării: constatându-se că deși naturalizarea este neretroactivă, totuși, în ce privește recunoașterea românilor, care a fost suprimată prin înlăturarea art. 9, ea să producă efecte retroactive.

Imi voi permite să analizez toate aceste obiecțiuni și voi sfârși prin a vă rugă să binevoiți a menține art. 7 cum a post propus de comitetul delegaților.

Voci: Foarte bine!

Alte voci: Cu neputință.

D-l N. D. Chirculescu, raportor: Dacă d-voastră decretați de la început, că e cu neputință înainte de a căută să vă lămuresc și căutați să vă țineți de păreri pe cari le aveți mai dinainte în chestiunea aceasta,

nu înseamnă a face operă de constituant; de ce nu căutați să examinați chestiunea în mod rece și să ascultați toate părerile chiar și acelea cari nu corespund vederilor d-voastre? A face operă de constituant este a judecă...

D-l Dr. I. Jianu: Câteva cuvinte, îmi dați voie? Pentru ca lumina să se facă cât se poate pe deplin, este bine ca d-voastră să cetiți fiecare amendament în parte pentru ca noi să luăm act.

D-l N. D. Chirculescu, raportor: Eu le-am reprodus exact în rezumat.

D-l Dr. I. Jianu: Eu cred, că o metodă bună de lucru este să citiți fiecare amendament în parte și să și-l discutați.

D-l N. D. Chirculescu, raportor: Vă fac și această plăcere. Iată un amendament. Dar aveți oare timpul și plăcerea să vă citesc un articol întreg ca acesta? Sunt în ei condițiuni cari existau și în vechea Constituție. Iată: (citește primul amendament).

Voci: Nu le mai citiți, le cunoaștem, căci le-ați mai citit odată.

D-l N. D. Chirculescu, raportor. Alt amendament. Cred, că nu mai e nevoie să citesc pe toate. Eu le-am citit și cred că m'a ajutat capul să sesizez ce se cuprize în fiecare. Dar am uitat să adaug că într-un alt amendament este propus ca în Constituție să prevedem nu numai condițiuni în cari se dobândește naturalizarea, dar și condițiunile în cari se poate pierde cetăția.

Imi voi permite să iau toate aceste teme și să le discut împreună cu d-voastră.

Dacă naturalizările trebuie să se dea de către puterea legiuitoare sau de ce puterea executivă, n'ași putea spune o părere nu s'ar putea susține tot așa de bine ca alta. Din moment ce în Franța și în Belgia naturalizările se acordă de către puterea legiuitoare, desigur, se poate deduce că este bine ca naturalizările să se dea și la noi de către puterea legiuitoare. Din moment ce însă, în alte Constituțiuni, aproape în toate Constituțiunile moderne gisim că puterea executivă acordă naturalizările, desigur că se poate tot așa de bine susține că

aceste naturalizări să se acorde la noi de puterea executivă.

Mie mi se pare că considerațiunile cari se bazează pe neîncrederea pe care ar inspira-o puterea executivă, este și jignitoare și fără seriozitate.

Chestiunea care este autoritatea, care ar fi mai bine indicată ca să acorde naturalizarea a fost pusă pentru primă dată în 1849 în Franța cu ocaziunea legii naturalizării. Atunci cei cari au propus ca naturalizarea să se facă de către puterea executivă au susținut, cu drept cuvânt că acest act prin natura lui e un act pur administrativ, care nu poate prin mica lui însemnătate să intre în căderea Corpurilor legiuitoare pentru că Corpurile legiuitoare, având să legifereze asupra intereselor generale, asupra intereselor mari, ele pot prin legi să prevadă condițiunile în cari să se acorde naturalizările; dar cum să se execute legea, cine să acorde naturalizarea, aceasta aparține guvernului, reprezentanților puterii executive care execută și observă legea. Corpurile legiuitoare fac legea, iar naturalizarea se va da de către puterea executivă în conformitate cu legea, dată de Corpurile legiuitoare. S'a mai adăugat încă un argument: este de prea mică importanță o chestiune individuală, pentru ca să se miște întregul aparat legiuitor; nu e pentru prestigiul Camerei și Senatului să se preocupe amândouă de persoana lui X sau a lui Y.

O voce: Dar e interes național.

D-l N. D. Chirculescu: Lăsați-mă să vorbesc până la urmă.

Dacă ai venit cu păreri preconcepute este lucrul cel mai nenorocit.

Contra primei păreri s'a ridicat altă părere în Franța, care se bază pe tradițiunea dreptului vechi francez, acea părere eră următoarea: trebuie să facem aceeași distincțiune între naturalizarea mare și naturalizarea mică cum e în vechiul drept francez. Eră părerea lui Manguin. Și atunci s'a admis ca naturalizarea mare care dădea dreptul de a fi ales să fie votată de Corpurile legiuitoare iar naturalizarea mică care dădea

dreptul de alegător să fie dată de către puterea executivă. În Franța se explică aceasta prin starea tradițională de lucruri din vechiul drept francez.

La noi au fost motive foarte puternice pentru ca naturalizarea să se dea de Corpurile legiuitoare. Cunoașteți, a spus-o cei puțin d. Stern, cu alte sentimente de cât trebuie să aibă, că eră înainte la noi o tendință antisemită; așa e! S'a introdus la 1879 la modificarea Constituțională, greutăți contra împământării evreilor. În urma tratatului dela Berlin, guvernul și Parlamentul au fost preocupate de grija de a se pune cât mai multă stavilă încetățenirii evreilor, fiindcă ne temeam că dacă cedam presiunii străinătății, se putea ca, la un moment dat această încetățenire să constituiască un pericol național. Așa au stat lucrurile și îmi pare rău că d. Stern nu este aci ca să-l arăt că era chiar în interesul evreilor să fie astfel. Eră necesară această precauțiune pentru păstrarea naționalității noastre, pentru că în momentul acela moșiile nu se găseau în mâna țaranilor, iar proprietarii mari foarte ușor ar fi putut să le vândă și dacă evreii ar fi devenit cetățeni toate moșiile ar fi trecut în mâinile lor cum trec acum imobilele urbane mai toate și parte din cele rurale și mai târziu ar fi fost nu numai o criză agrară cum a fost, dar și o criză socială și politică. Într'adevăr, vă puteți închipui că dacă am ajuns la 1914 să simțim necesitatea rezolvării crizei agrare fiindcă întreg edificiul Statului eră amenințat, cel puțin atunci s'a dus lupta între muncitorul agricol și proprietar sau arendașul, din care cea mai mare parte evident că nu eră evrei; eră o chestiune pur agrară; pe când dacă moșiile s'ar fi găsit în mâna evreilor, lupta s'ar fi dat între elementul românesc muncitor și elementul evreesc capitalist — ar fi fost o chestie de luptă de rasă și situațiunea ar fi fost atât de periculoasă că nu ar fi putut ajunge la starea de astăzi, când împământarea evreilor s'a putut face colectiv, în urma războiului cu atâta ușurință, căci trecutul nu creiase o prăpastie mare între evrei și români, cum ar fi fost în ca-

zul când pământul ar fi fost în mâna evreilor.

Eră prin urmare motiv atunci să îngreuiem naturalizările, dându-le Corpurilor legiuitoare, dar azi când evreii sunt deja români, când pământul a trecut aproape tot în mâinile țăranilor cari îl conservă cu îndârjire, care ar fi motivul acelor îngreuieri? O teamă? Noi suferim mai mult de mania temerii, de un fel de fobie. Constat că mai toți cari vorbesc mai toate partidele politice nu simt o mai mare plăcere decât să spună că se tem de guvernele viitoare, declarându-le a priori ca cele mai detestabile cu putință. Decretăm că partidele politice sunt mai prejos de interesele mari ale neamului.

Ce drept avem noi cei de astăzi, să ne considerăm infailibili? Ce drept avem să svârlim cu noroi în guvernele de mâine în partidele politice de mâine?... (Întreruperi).

O voce: Simțul prevederii.

D-l N. D. Chirculescu: Cred că nu putem face această afirmare, ca să spunem străinătății de peste hotare, că noi 14 milioane de români, avem teamă că voi, de peste hotare, când veți veni individual să cereți încetățenirea, ne veți covârși; nu putem, nu trebuie să-i spunem că noi nu ne temem de ei, decât pentru că guvernele, partidele noastre vor fi coruptibile sau nepatrioate; nu trebuie să vorbim astfel, când suntem strânși la un loc 14 milioane de români de origine, când formăm o forță națională, când prin situațiunea economică a țăranului nostru, prin dezvoltarea lui nu va trebui să ne temem de posibilitatea ca de peste graniță să vie unii sau alții și să ceară o naturalizare care în cea mai mare parte li se va refuza, este a manifestă o slăbiciune, este să ne svârlim singuri o injurie pe care n'o merităm.

De ce să voteze împământenirea Corpurilor legiuitoare? S'a spus: pentru că ele reprezintă suveranitatea națională. V'am arătat deja că acesta nu este un argument suficient... (Întreruperi).

D-le Pinetta, iartă-mă nu pot face dialoguri, vă rog nu mă mai întrerupeți.

S'a spus: puterea executivă poate să acorde împământenirea mai ușor decât pute-

rea legiuitoare. D-lor, eu țin mai mult la prestigiul Parlamentului, decât la prestigiul guvernului. Parlamentul este reprezentantul esențial al suveranității poporului, el este organul care trebuie să-și păstreze prestigiul și moralitatea lui mai presus de orice. Noi, care am trăit vieța politică, știm ce se întâmplă când Parlamentul are să voteze naturalizări. Parlamentul ocupat cu votarea legilor, nu găsea timpul necesar pentru naturalizări. Și atunci cei interesați trebuiau să recurgă la sprijinul și protecțiunea unuia sau altuia dintre deputați. Deputații cari veneau în Parlament și se străduiau să protejeze vreun candidat, stârneau din toate părțile zâmbete, zâmbete cari denotau că se suspectă stăruințele depuse de deputați. Eu, d-lor, am trăit în Parlament și în sesiunile mai vechi și am văzut că atunci cum atunci când unui deputat veneau cu câte un candidat evreu la împământenire, dacă se întâmplă că acesta eră și un om cu situațiune materială mai bună sau reprezentă o personalitate importantă în industrie sau comerț, nu zâmbetele ce se observau în Parlament, pierdea și deputatul care intervenea pentru naturalizare, prestigiul lui, pierdea și individul care cerea naturalizarea, dar de sigur că mai mult pierdea Parlamentul din autoritatea lui.

Eu mă tem mai puțin de faptul că s-ar da împământenirile în mâna guvernului, guvernul are o răspundere concretă și imediată, o răspundere de fiecare zi și de fiecare clipă, atunci când guvernul ar abuză să îți șguri că deputații sau senatorii vor fi cei dintâi cari să cenzureze cu severitate atitudinea guvernului. În contra abuzului guvernului, avem astfel în Parlament o primă și serioasă stavilă. O altă stavilă este presa, care dacă nu se poate ocupa de activitatea aproape anonimă a fiecărui deputat din Parlament, în schimb totdeauna se va ocupa de activitatea guvernului și de fiecare act pe care acesta îl va face, și vedeți dar că, în asemenea condițiuni un guvern este supus unui dublu control mai întâi este controlul imediat al Parlamentului, un control sever și de fiecare clipă; iar în al doilea rând este

controlul presei. Să fiți sigur, că acest control ar fi cu mult mai mic, atunci când Parlamentul ar fi acela care este chemat să facă aceste naturalizări, fiindcă acțiunea Parlamentului e anonimă, a guvernului personală. Mai iute admit abuzul unui guvern, scăderea fiind trecătoare pe când abuzurile din Parlament compromit însăși instituțiunea.

Dar, cum am spus, d-lor, actul în el însuș trebuie să recunoaștem că nu este un act în căderea Corpurilor legiuitoare, ci este un act cu un caracter pur administrativ. Verificarea condițiilor îndeplinite de un individ care cere naturalizarea nu e compatibil cu atributele Puterii legiuitoare. A o pune în sarcina acestora e a le răpi și un timp prețios pe care ele îl datoresc exclusiv lucrărilor de interes general al țării.

Dar în afară de acestea astfel de chestiuni în Parlament pot desveli de multe ori foarte dezagreabil chestiuni personale. Foarte regretabil lucrul acesta, dar s'a întâmplat deseori ca un deputat să se ridice și să critice pe cel care cere naturalizarea, să-l atace fără însă ca acel care a cerut naturalizarea să aibă vreo posibilitate de a se apăra.

Vedeți, dar, că prin aceasta se dă naștere la chestiuni de caracter personal, care scad prestigiul Parlamentului. Dar s'a întâmplat, d-lor ceva mai mult, s'au atacat cu prilejul naturalizărilor, chiar guvernele străine, cărora aparținuse solicitantul; lucru acesta de sigur este contra bunelor relațiuni internaționale, pe care le vătămă.

Eu nu văd dar nu numai nici un inconvenient, în urma celor arătate, dar nici un temei pentru ca acest act al naturalizării, care este un simplu act de executare al legilor votate de Parlament, să nu fie deferit Corpurilor legiuitoare.

Dar, d-lor, chiar și doctrina de drept public și mai toate Constituțiile moderne sunt absolut pentru acelaș sistem, cel mai drept, cel mai rezonabil și cel mai puțin lipsit de pericol, după cum am avut onoarea să spun.

Dispozițiunea din proiectul care dă în

atributele guvernului să acorde împământarea, după ce s'a stabilit ca măsură de precauțiune, ca actul acesta să nu fie făcut de guvern decât după ce verificarea actelor, adică îndeplinirea prescripțiilor legale, a fost făcută de o comisiune de magistrați, în afară de orice discuțiune, este o suficientă garanție că dacă cineva nu îndeplinește condițiunile prescrise conform legilor votate de Parlament, guvernul nu va putea face nimic, nu va putea acorda cetățenia.

Care este aci, d-lor, rolul guvernului și care este rolul acestei comisii. Comisiunea are numai căderea a constată dacă aceste condițiuni sunt îndeplinite și nu este în căderea puterii judecătorești, ca să-și dea avizul dacă trebuie să fie admisă sau nu naturalizarea cerută; această naturalizare rămâne la discreția guvernului, care poate, chiar fără nici o motivare să respingă naturalizarea cerută, chiar când condițiile au fost îndeplinite.

Naturalizarea e un act de suveranitate, un act discreționar, dar nu poate fi admisă prin abuz când condițiile n'au fost îndeplinite, dar nici guvernul nu e obligat s'o acorde când condițiile legale sunt îndeplinite.

Aceasta e opinia unanimă a guvernului, a comitetului delegaților, a mea când am redactat textul respectiv și în sensul acesta se supune votului d-voastre.

D-l O. Racoviță: Refuză a execută o lege?

D-l N. D. Chirculescu, raportor: Legea spune în ce condițiuni se dobândește naturalizare, dar nu este obligațiune pentru guvern și am pus această explicare în raport, pentru ca să înlăturăm posibilitatea pentru un guvern să creadă că este obligat, dacă s'a constatat judecătorește că se îndeplinesc condițiunile legale, să acorde și naturalizarea. Guvernul cu toate că aceste condițiuni sunt îndeplinite, nu este obligat să acorde naturalizare; el poate să o acorde sau nu-și poate să verifice din nou actele pe cari comisia le-a găsit bune și să le declare insuficiente.

Este o altă chestiune pusă într'un amendament, dacă trebuie să zicem în Constitu-

fiune că o lege specială va prevedea condițiunile în cari se dobândesc și se pierd drepturile. O lege specială poate să prevadă condițiunile în cari se dobândesc drepturile, dar ca să existe o lege de naturalizare, care în fară de cazurile în cari cetățenia se poate căpăta, să vorbească de pierderea de drepturi pe cale administrativă este o imposibilitate. Poți să dobândești naturalizarea, dacă îndeplinești condițiunile și guvernul o admite, dar guvernul nu poate să ridice o cetățenie acordată sau dobândită. Dar ai legile penale, legi speciale cari prevăd anume fapte, cari te fac nedemn de a fi cetățean român.

Este o condamnare pentru furt, omor sau alte fapte penale, cu decăderi de cetățenie prevăzute în acele legi, este legea spionajului și altele cari ridică calitatea de cetățean român. Toate legile cari stabilesc o nedemnitate prevăd și pierderile calității de cetățean român, dar acestea sunt legi speciale și de aceia nu poți să vii și pui în Constituție în afară de condițiunile în cari se dobândește naturalizarea și toate legile existente, cari prevăd pierderea calității de cetățean român fiindcă mai pot fi apoi și alte fapte, cari atrag această pierdere de cetățenie, cari ar rămâne în afară de Constituțiune.

D-l M. Negură: Dar căpătarea proiecțiunii străinii, nu atrage pierderea cetățeniei române?

D-l N. D. Chirculescu, raportor: Este evident că nu poți, să ai două naționalități, ori ai una, ori ai alta. Constituția vorbește despre aceasta.

Dar mai este chestiunea recunoașterii românilor și chestiunea împământenirii străinilor. Proiectul actual de Constituțiune pune de aci înainte pe acelaș picior și pe românul și pe străinul care cere naturalizarea.

D-l Dr. I. Jianu: Nu este drept.

D-l N. D. Chirculescu, raportor: D-voastră ați tranșat într'un cuvânt această situațiune. Dar deosebirea care s'a făcut mai înainte nu eră în alte legislațiuni. Dar o făceam noi din cauză că ne găseam în vechiul regat și aveam mai mulți români în afară decât în granițele noastre și fiindcă erau mulți

împărțiți în alte părți și cari voiau să vină aci le-am acordat favoarea specială, le-am dat recunoașterea. Instanțele judecătorești le-au atribuit chiar efect retroactiv pentruca să le recunoască dreptul de proprietate pe care-l căpătaseră ilegal mai înainte. Nu eră juridic însă. Interesul acesta care eră înainte numai există azi. Astăzi, în cea mai mare parte, românii sunt strânși în granițele actuale. Mai avem români autochtomi în Serbia. Vor veni aceștia să ceară recunoașterea? Nu. Din Ardeal veneau mai mulți. Veneau români macedoneni și veneau mulți cum spuneă d. Iorga cari nu erau macedoneni ci bulgari și greci cari se dedeau ca atare. Pot să vină și azi din aceștia. Ce se poate face pentru ei? Este să ușurăm condițiunile pe care trebuie să le îndeplinească și dacă prin legi speciale se va cere pentru străin stagiul de zece ani, să fie moral, să aibă o industrie, pentru români putem să numai cerem toate aceste condițiuni, fiindcă din punct de vedere al recunoașterii și efectelor ei nu are nici un rost și nici un fundament juridic o asemenea recunoaștere cu efect retroactiv, pentru că nu poți face din momentul nașterii cetățean român pe cineva care a fost supus otoman sau austriac, și nu poate unul care a dobândit un drept de cetățenie, să aibă un efect retroactiv, drepturi civile, consfințite prin faptul retroactivității legii.

D-l V. Covată: De ce să se prevadă în Constituție, că sunt și români în alte State cărora li se poate acordă recunoașterea? Și pentruce orice român, care se află într'o altă țară, să aibă siguranța că țara românească se gândește și la ei?

D-l N. D. Chirculescu, raportor: Nu împiedică nimic din momentul ce este o lege care va stabili că românii din alte părți, când vor cere naturalizarea sunt dispensați de a dovedi că posedă o industrie. Care ar fi motivul pentru recunoaștere, ca să se dea efect retroactiv? Nu reprezintă nici o utilitate juridică ci din contră un pericol pentru situațiile legale judecate în timp.

O voce: Proprietatea.

D-l N. D. Chirculescu, raportor: Dar tocmai aceasta nu voim, ca să vie români din

Bulgaria să dobândească teritoriul, rămânând tot bulgar să plece cu câștigurile în Bulgaria, și mai târziu când dreptul de proprietate este amenințat să vie să-și consfințească dreptul de proprietate prin recunoașterea ca români macedoneni. Dacă este de dat și de consfințit proprietăți apoi avem destui români în Maramureș, cari nu au proprietăți, precum și în regat. Să le dobândească ei cari sunt cetățeni iar nu să mă gândesc la toți aceia cari sunt peste graniță.

Mai este o altă chestiune care nu a fost pusă, dar pe care o pun eu în discuțiune. Este vorba de chestiunea recunoașterii, care se întinde și asupra femeii și copiilor minori. În privința copiilor minori, este un principiu în afară de discuțiune, admis de toate țările civilizate, că este chestiune de dreptate și de umanitate, ca efectele naturalizării să se întindă și asupra lor.

În ce privește însă femeia, în felul cum proiectul tratează pe femeie, recunoscându-i capacitatea civilă, și în principiu și drepturile politice, al cărui exercițiu se va acorda prin lege specială mai târziu, dispozițiunea aceasta este în contrazicere cu acest fel de a trata femeia; din contra ar părea o consacrare a stării dinainte care arată femeia ca un accesoriu al bărbatului. Dar este a brutaliză pe femeie, este volens nolens să primească naționalitatea soțului. Vă voi da un caz special impresionant: o româncă locuind în țara românească și căsătorindu-se cu un neamț sau cu un franțuz, femeia aceasta pe care tot trecutul ei o leagă în mod indisolubil de țara aceasta, devine, prin forța brută a legii, străină împotriva sentimentului ei celui mai profund. Din această cauză au fost multe femei române în timpul războiului căsătorite cu strein, cari au fost supuse la internare.

Și atunci, deși este pus în Constituție că femeia ipso jure capătă naționalitatea soțului ei, eu am căutat în acord cu comitetul delegaților, să accentuez că femeia rămâne absolut liberă să accepte sau nu această naționalitate, e facultativ pentru ea, iar legea specială va trata această chestiune.

Așa dar, d-lor, față de explicațiunile pe

care vi le-am dat, în vedere că art. 7 nu justifică toate aprehensiunile cari s'au produs înaintea d-voastră, în vedere că art. 7 așa cum a fost redactat, a fost admis și de Senat, în vedere că art. 7 este rezultatul unor îndelungi deliberări între reprezentanții d-voastră în comitetul delegaților, care a examinat cu guvernul chestiunea sub toate fețele, ținând seamă de sentimentele d-voastră și de temerile d-voastre; în vedere că soluțiunile din art. 7 au în sprijinul lor și dreptatea și exemplul Constituțiilor moderne, vă rog să binevoiți a-i aproba, respingând amendamentele cari s'au prezentat. (Aplause).

D-l N. Iorga: D-lor, să-mi dați voie să întreb guvernul însuși, dacă înțelege să-și însușească argumentele pe cari le-a rostit dela tribună d. raportor, și aceasta ca să știe, că dacă articolul se va vota contra voinței unei așa de însemnate părți a majorității, că injuria care s'a făcut Corpurilor legiuitoare de a li se răpi dreptul de a încetățeni, este făcută cu voia guvernului, nu numai dintr-o parte a unei părți din majoritate. Și argumentele acestea m'ași ruga să le repete cineva dintre miniștrii, și ceva mai încet pentru ca noi, cari înțelegem lucrurile ceva mai puțin, să le înțelegem mai bine.

Cineva de pe banca ministerială, să binevoiască a explica, de ce Parlamentul este desbrăcat de un drept pe care l'a ezercitat de atâta vreme și atâtea oameni politici de cea mai mare însemnătate, cari cunoșteau puțin dreptul, n'au crezut că Parlamentul este nevrednic de această chemare, și când s'a revizuit Constituțiunea, s'a păsrat acest drept Parlamentului și numai acum s'a făcut această lumină de s'a crezut că trebuie, să se treacă drepturile Parlamentului asupra băncii ministeriale. Rog pe unul dintre d-nii miniștrii să răspundă.

D-l N. D. Chirculescu, raportor: D-lor, cred că d. Iorga, restălmăcește greșit vederile și simțămintele mele. N'a înțeles nimeni și nici eu, să se facă o injurie Parlamentului.

Dacă totuși d-sa ne atribue astfel de gân-

duri e pentru că vede la d-voastră oarecari porniri și de aceea, ca om politic caută să obișnă dela sufletele d-voastre ce nu poate obține dela rațiunea d-voastră.

Am discutat obiectiv chestiunea și am spus: cuvântul îl are Parlamentul; el este absolut liber să-și mențină anumite atribuțiuni, după cum este liber să spună că aceste atribuțiuni nu sunt pentru el, și să le treacă Puterii executive. Ce a-ți găsit, d-le Iorga, în aceasta, ca să spuneți că este o jignire care se face Parlamentului?

D. N. Iorga: Mă mulțumesc cu răspunsul pe care nu l'am cerut, dar aștept răspunsul pe care l'am cerut.

D-l G. G. Mărzescu, ministrul săvătății publice al muncii și ocrotirilor sociale: D-le președinte, acest proiect de Constituție aparține inițiativei parlamentară, la care guvernul a aderat. Anteproiectului inițiativei parlamentare, a substituit la naturalizare puterea executivă puterii legislative.

Proiectul comisiei mixte parlamentare și apoi comitetul delegaților, secțiunilor Adunării, au menținut această substituție precizând organul care va verifica condițiunile naturalizării și organul care va decide naturalizarea.

Guvernul a primit propunerile proiectului d-voastră. Prin urmare, nu se poate spune că guvernului este acela care a desbrăcat reprezentanțea națională de atribuțiunile naturalizării.

Adunările singure au propus aceasta și nimeni nu le poate contesta dreptul de a decide în mod suveran asupra acestei chestiuni, asupra drepturilor ce voește să-și conserve, sau asupra drepturilor ce crede mai util a transmite unei alte puteri.

Acum d-voastră voiți să reveniți asupra propunerilor făcute de aleși și delegații d-voastră din comisiunea parlamentară și din comitetul delegaților. Foarte bine, dar înainte de toate, care ar fi rațiunea acestei reveniri? Faptul că naturalizarea individuală a fost consacrată ca un atribut al suveranității naționale în art. 7 din Constituția dela 1879.

Să-mi dați voie să vă observ că situația

de astăzi numai este aceea dela 1879 și că motivele cari militau în favoarea soluțiunii adoptate în art. 7 au dispărut complet astăzi.

În adevăr, d-lor deputați, să nu uităm pe deoparte, că prin consacarea drepturilor minorităților etnice, iar pe de altă parte, prin emanciparea israeliților pământeni, chestiunea nu se mai pune astăzi ca atunci, când se urmărea ca, odată cu suprimarea impedimentului de confesiune la naturalizare, să se asigure examenul individual, de către însăși organul suveranității naționale, a cererilor de naturalizare.

Istoria condițiunii juridice a străinilor în România, în decursul ultimei jumătăți de veac, și chiar înainte, dovedește că naturalizarea ca atribut al suveranității naționale, adică a puterii legislative n'a fost reclamată, în principal decât față de străini de rit necreștin. N'am nevoie să mă duc mai departe de statutul dela 2 Mai 1864, sub care s'a elaborat codul civil și a cărui art. 9 și 16 au trăit până la 1879.

În aceste articole veți vedea că naturalizarea prin Corpurile legislative se cere numai pentru străini de rit necreștin. Rog pe d-l Iorga să mă controleze.

D-l N. Iorga: D-le ministru mi-ați dat voie să vă controlez. Înainte de 1866 chestiunea nu se pune între guvern și între Adunare, pentru foarte bunul motiv, că această Adunare nu exista. Dar înaintea de Unirea Principatelor, ceea ce era Adunarea Moldovei și Munteniei, după Regulamentul Organic, avea atribuțiuni așa de restrânse.

A reprezentă așa de puțin suveranitatea națională, încât eră foarte natural ca Domnul să-și atribuie dreptul de a da recunoașterea sau ba și cetățenia și evreilor și celorlalți. Noi punem chestiunea dela 1866 înainte când există reprezentanță națională adecuată și ea ca reprezentantă a poporului român, singură putea face actul de adopțiune, care se chiamă împământenire.

D-l G. G. Mărzescu, ministrul săvătății publice al muncii și ocrotirilor sociale: Vorbesc tocmai de situațiunea dela 66 până la 79. Am cerut să mi se aducă codul civil și

Constituția dela 1866 pentru ca să dovedesc cu texte adevărul afirmațiilor mele. Căci, d-le Iorga, sub regimul Constituțiunii dela 1866, până la modificarea ei din 1879, legea ordinară corespunzătoare art. 7 pentru naturalizarea cu codul civil care făcea ca și legiuirile anterioare distincțiune între străini creștini și ce necreștini. Vă voi dovedi imediat aceasta cu textul pe care vi-l voi citi.

D-l Psepelinschi : Convențiunea dela Paris recunoște pe cei creștini.

D-l G. G. Mürzescu, ministrul sănătății publice al muncii și ocrotirilor sociale : Pe această distincțiune se împărțea și naturalizarea între puterea executivă și cea legiuitoare. Și dacă dela 1879 art. 9 și 16 din codul civil au fost abrogate, și naturalizarea a fost dată exclusiv în atributul puterii legiuitoare, este pentru îndoitul motiv.

Mai întâi pentru că diferența de credință religioasă nu avea a mai face nici o piedică la naturalizare, și al doilea pentru că însăși condițiunile naturalizării erau luate din dispozițiunile legii ordinare și făcute dispozițiuni constituționale. În adevăr, examinând art. 7 din Constituția modificată la 1879, veți vedea toate condițiunile de stațiu, de domiciliu, de ocupațiune sau profesiune, etc., trecute în Constituție. Pe drept sau pe nedrept, nu importă aceasta astăzi, dar constituantul dela 1879, temându-se ca suprimarea impedimentului de confesiune, să nu înlesnească, în detrimentul intereselor naționale și economice, naționalizarea străinilor de rit necreștin, a preferat să stabilească o măsură unică pentru toți străinii, indiferent de rit, și să-i supue la unul și acelaș mod de naturalizare prin Corpurile legiuitoare. Dar la ce ar mai corespunde astăzi această preocupare, când toate minoritățile beneficiază egal cu românii de originea de libertățile și drepturile cetățenești, și când israeliții pământeni au fost încetățeniți colectiv prin decretul-legi din 1918 ?

D-voastră vă gândiți la legea individuală care va acorda împământenirea cutărui sau cutărui străin, pe când apărarea efectivă nu stă în acele legi individuale, ci în legea spe-

cială care va statornici condițiunile de naturalizare.

La această lege trebuie să vă gândiți înainte de toate, căci ce vor însemna legile individuale de naturalizare într'un Parlament fără scrupul, dacă condițiunile din legea de naturalizare nu vor fi acele cerute de interesele noastre naționale ?

Preocupați-vă ca această lege să fie făcută serios, pentru ca aplicațiunea ei oferă îndeajuns garanții în organele stabilite în art. 7 al proiectului. În adevăr, d-lor deputați, proiectul prevede o îndoită cercetare, juridică și politică. Prima, cercetarea unei comisii judecătorești compusă din înalți magistrați inamovibili care va cercetă, din punct de vedere legal și juridic, dacă streinul solicitant al naturalizării întrunește condițiunile cerute de Constituție și de legea de naturalizare și veți recunoaște că o asemenea comisiune prezintă o altă autoritate, mai acaparatoare decât fostele comisii parlamentare de îndeținute.

Dacă condițiunile legale vor fi satisfăcute evident că comisiunea judecătorească nu acuză formabil în auzul sau va atrage dela sine încetățenirea dacă consiliul de miniștri nu va găsi nici un motiv de Stat, de ordine sau de siguranță publică care să se opue la încetățenire.

Astfel, cercetarea a doua a consiliului de miniștri nu are a se preocupă decât de motivele de ordin politic, înțeles în sensul cel bun, nu cel rău al cuvântului. Și când e vorba de streini se înțelege că nu poate fi la mijloc decât cel bun.

Acest examen nu-l poate face mai bine puterea legiuitoare decât puterea executivă. Din potrivă. De aceea guvernul nici nu vede vre-o primșdie în felul în care este redactat art. 7 din proiect.

Dar dacă d-voastră veți garanții mai mari și nu aveți încredere ca noi în propunerea proiectului, ce putem face ? D-voastră aveți în mână soluțiile și n'aveți de cât să hotărâți ce naturalizare să se acorde de Corpurile legiuitoare. (Aplauze prelungite).

Dar încă odată d-lor, gândiți-vă bine la cecace faceți căci repet motivele cari au

existat la 1879 și la 1863, nu mai există astăzi. (Aplause).

D-l N. Iorga : Primesc cu plăcere declarațiunea d-voastră care desleagă o parte din majoritate. D-voastră socotiți dinainte că o lege de naturalizare pe care eu nu o cunosc, dacă ași avea această lege în fața mea acum, ași vedea într'devăr dacă este vorba numai de considerațiuni politice, și încă în cazul acesta socotesc că nu trebuie să încărcăm guvernul cu acte de acestea. Este foarte delicat lucru primirea sau respingerea cetățeniei de către guvern pe motive politice. Vă voi spune cine o să se prezinte. Sunt întâi pribegii din Basarabia. Pământul românesc e dulce, d-le ministru, și cine a venit odată într'insul se duce cu greu. Și mai tot acel milion și mai bine de oameni refugiați în Basarabia acum, va trebui să fie respins pentru motive politice, pentru că nu există cinci la sută din ei cari, ținându-se seamă de motivul politic, să poată fi admis. Nu numai că este un element străin neadmisibil, dar ei duc cu dânșii poftele țării de unde au venit. (Aplause prelungite).

E plin Ardealul de indesezirabili. Astăzi aflai un lucru : că actele privitoare la repatriere nu mai există. Au fost furate și nu se mai poate stabili cari sunt elementele venite de peste graniță din Ungaria, și pe cari deci nu le mai poți trimite îndărăt, pentru că nu există acte cari să arate că n'au dreptul să rămână pe pământul nostru. Când va veni chestiunea recunoașterii calității lor, vă veți găsi înaintea unei probleme politice. Și tocmai pentru că este o problemă politică, tocmai de aceea lăsați unei adunări politice cu răspundere, iar nu unui minister de partid. (Aplause).

D-l G. G. Mârzescu, ministrul sănătății publice, al muncii și ocrotirilor sociale : În ultimele cuvinte ne arătați tocmai motivul care militează în favoarea redacțiunii textului art. 7 din proiect, pentru că guvernul va putea face mai ușor decât Corpurile legiuitoare, ceea ce cereți.

D-l N. Iorga : Care se va putea face mai ușor ?

D-l G. G. Mârzescu, ministrul sănătății publice, al muncii și ocrotirilor sociale : Al îndepărtării celor indesezirabili de cari vorbim. (Interruperi).

D-l N. Iorga : Ce ziceți d-voastră ? Ca mai ușor îi respinge guvernul decât această Cameră ? Atunci memoria d-voastră nu-și mai aduce aminte ce minister am avut acum câțeva vreme, care, dacă ar fi avut puterea pe care vreți să o dați azi guvernului în această privință, ați fi văzut d-voastră ce s'ar fi ales, în ce privește primirea încetățenirea românească cu privire la toți acești indesezirabili. (Aplause).

D-l Simion Mândrescu : Să se pună la vot toate amendamentele după ordinea de prezentare.

D-l Traian Stănescu : D-lor, este o propunere foarte simplă pe care cred că onor. Cameră o va admite. Este adevărat că foarte mulți domni deputați sunt mulțumiți de declarațiunea d-lui Mârzescu, că se va admite unele din amendamentele noastre ; însă este o chestiune care rămâne deschisă, chiar dacă s'ar primi acest text cu oarecari modificări.

D-lor, cred că s'a trecut peste o condițiune din vechiul text de lege, și care este de foarte mare importanță cu privire la stagiul.

Voci : Aci este o chestiune de lege specială, care se va face pe baza declarațiunilor d-lui ministru.

D-l M. G. Orleanu, președinte : D-lor deputați, la art. 7 sunt propuse mai multe amendamente.

D-l N. D. Chirculescu, raportor : D-lor deputați, în urma declarațiunilor d-lui Mârzescu în ceea ce privește chestiunea naturalizărilor și neobiectându-se nimic din partea d-lui ministru ca naturalizările să fie făcute de Corpurile legiuitoare, comitetul delegaților a admis în parte amendamentul propus de d-l Mândrescu (aplause prelungite), și anume în partea care înlocuiește alin. 3, care eră așa conceput : „Naturalizările se acordă... (Citește).

Se înlocuiește acest alineat prin altul : „Naturalizarea se acordă în mod individual

de către Corpurile legiuitoare”.

D-l S. Mândrescu : Mai este un adaos relativ la recunoașteri.

D-l G. G. Mârzescu, ministrul sănătății publice, al muncii și ocrotirilor sociale : De acea parte nu mai este trebuință.

D-l N. D. Chirculescu, raportor : D-lor, în privința alineatului propus de amendamentul d-lui Mândrescu în locul alin. 3 din art. 7, acesta trebuie să fie pus la vot.

— Se pune la vot și se aprobă.

D-l G. G. Mârzescu, ministrul sănătății publice, al muncii și ocrotirilor sociale : Vă rog să lăsați restul articolului nemodificat.

D-l N. D. Chirculescu, raportor : Restul amendamentului d-lui Mândrescu a fost respins de comitetul delegaților, și anume partea :

Subsemnații deputați propunem următoarea redactare a art. 7 :

„Deosebirea de credință religioasă, de origine etnică și de limbă, nu constituie o piedică spre a dobândi și exercită drepturile civile și politice.

„Numai naturalizarea aseamănă pe străini cu românul pentru exercitarea drepturilor politice.

„Naturalizarea nu are efect retroactiv. Soția și copiii minori profită de naturalizarea soțului sau tatălui.

„O lege specială va determina condițiunile și procedura prin care străinii dobândesc naturalizarea, precum și condițiunile în cari soția și copiii minori profită de ea.

— Se pune la vot această parte a amendamentului și se respinge.

— Se pun la vot succesiv următoarele amendamente și se resping de Adunare :

Amendament

La art. 7, alin. III propun să fie redus la fraza următoare :

„Naturalizarea se acordă în mod individual de consiliul de miniștri”. (Restul dispare).

Alin. IV : după cuvântul „dobândesc” se va adăuga cuvintele : „și pierd” naturalizarea.

Em. Dan, Numa Frumușeanu, I. D. Ianculescu și alții.

Amendament

Subsemnații deputați propunem adăugirea următorului art. 8 :

„Românilor de origine, supuși altor State, li se acordă calitatea de cetățean român de consiliul de miniștri.

„O lege specială va determina condițiunile”.

S. Mândrescu, St. C. Ioan, V. Covată și alții.

Amendament

„Art. 7. Deosebirea de credință religioasă și confesiuni, de origine etnică și de limbă nu constituie în România o piedică pentru a dobândi drepturile civile și politice și a le exercita.

„Numai naturalizarea aseamănă pe străin cu românul pentru exercitarea drepturilor politice.

„Naturalizarea se dă de puterea legislativă.

„I. Străinul supus sau nesupus unei protecțiuni străine poate dobândi naturalizarea în condițiunile următoare :

„a) Va adresă guvernului cererea de naturalizare în care va arată capitalul ce posedă, profesiunea sau meseria ce exercită și voința de a-și stabili domiciliul în România ;

„b) Va locui în urma acestei cereri 10 ani în țară și va dovedi prin faptele sale că este folositor ei.

„II. Pot fi scutiți de stagiou :

„a) Acei cari fiind născuți și crescuți în România, din părinți stabiliți în țară, nu s'au bucurat nici unui nici alții vreodată de vreo protecțiune străină ;

„b) Acei cari vor fi adus în țară industrii invențiuni utile sau talente distinse sau cari vor fi fundat acei stabilimente mari de comerț sau de industrie ;

„c) Acei cari au servit sub drapel în armata română în timpul campaniei din 1913 și în războiul pentru întregirea neamului și cari vor putea fi naturalizați, în mod colec-

tiv, după propunerea guvernului, printr'o singură lege și fără alte formalități.

„III. Naturalizarea nu se poate acorda decât prin lege și în mod individual.

„IV. Naturalizarea nu are efect retroactiv. Soția și copiii minori profită, în condițiunile prevăzute de lege, de naturalizarea soțului sau tatălui.

P. Jecu, I. N. Soricu, D. Marmeliuc, C. Ignat și alții.

Amendament

Propunem modificarea alin. ultim de sub art. 7 în următorul chip :

„Naturalizarea nu are efect retroactiv, fără afară de recunoașterea românilor din orice Stat cari s'au lepădat de protecțiune străină. Restul urmează conform textului din proiect.

M. Negură, Lupu, Covată și alții.

Amendament

Pentru punerea în concordanță a textelor din art. 5, art. 8, alin. II, art. 28 și 29 alin. I, cu art. 7, alin. I.

La art. 7 suprimarea cuvintelor „și confesiuni“.

Dr. Ion Boeru, I. N. Soricu, Lobonțiu și alții.

Amendament la art. 7

A se adăuga un ultim alineat :

„Pierderea cetățeniei, precum și suspendarea exercițiului drepturilor politice și civile se vor reguła printr'o lege specială votată cu două treimi“.

O. G. Racovitză, Iorgu Novac, Victor Iamandi și alții.

D-l V. Bărcă, vice-președinte : Pun la vot art. 7 cu modificările d-lui deputat Mândrescu.

S'a admis.

D. N. D. Chirculescu, raportor : ¹⁾ D-lor deputați, față cu votul Senatului relativ la art. 7, care a admis propunerea din proiect fără nici o modificare, s'a propus un amendament care are următorul cuprins :

Art. 7. — Subscriși propunem ca textul art. 7, să fie restabilit în forma primitivă în care a fost propus de comitetul delegaților și admis de Senat.

D. P. Jecu : D-lor deputați, amendamentul pe care l'am propus eu, tindea ca în pământurile viitoare a celor cari dela 1914 incoace, în vechiul regat sau în noul regat au intrat în țara românească mai bine zis s'au strecurat în țara românească și acei cari se vor strecura d'acum înainte să intre pe poarta strămtă a Corpurilor Legiuitoare prin lege și individual.

D-lor, eu am cerut mai mult decât d-l Mândrescu și principiul cererii mele se găsea în amendamentul d-lui Mândrescu, acelaș principiu l'a expus d. Toni, l'a aprobat d. Iorga și l'au desvoltat d-nii Leonte Moldoveanu și Ionaș Grădișteanu.

D-lor, eu ceream ceva mai mult : ceream ca și stagiul și condițiile de dispensă de stagiul să se înscrie tot în Constituțiune, pentru că o lege specială se poate schimba.

D-lor, e de prisos să ne repetăm, ne menținem punctul de vedere, noi credem că prin acordarea încetățenirii de către Corpurile Legiuitoare vor pătrunde mult mai puțini străini în cetatea noastră românească. Mai ales, că suntem înconjurați la toate hotarele de populațiuni cari veșnic pot să ne trimită avalanșe de emigranți, după cum s'o schimbă evenimententele politice de acolo. (Aplauze).

Încăodată zic, că mențin hotărîrea pe care am avut-o și cred că va fi unica dată când nu voi fi de acord cu majoritatea dacă îmbrățișează părerea Senatului. (Aplauze).

D. N. Iorga : Ne găsim înaintea unui vot al nostru, vot sprijinit pe faptul, că prin nimic Corpurile Legiuitoare n'au meritat să

1) Discuția a reînceput la Cameră după ce a discutat Senatul art. 7.

și se răpească dreptul de a adopta pe străini în cetatea românească, pentru ca dreptul acesta să fie dat guvernului, creându-se ori cărui guvern o situațiune foarte delicată. Aici, împământenirile se fac la lumina zilei, acolo între câțiva oameni, în condițiuni pe care le știu numai aceea câțiva.

Aici este o Adunare care răspunde față înaintea țării, dincolo, cu obiceiurile noastre de opoziție, este grupul miniștrilor, care este în totdeauna suspectat, cu dreptate sau fără, în acțiunile sale, de o opozițiune, totdeauna gata de a arunca acuzația și une ori calomnia.

S'a dus o serie întreagă de lupte în jurul acestui punct. S'a făcut apel la rațiunea, la sentimentul demnității Adunării. Din această luptă purtată îndelung, care a permis fiecăruia să întrebe cugetul său, a rezultat un vot al Adunării, care în interesul însuși al guvernului, pentru prestigiul acestui guvern și al guvernelor cari vor veni, a hotărât ca împământenirea trebuie să rămâne și mai departe în seama acelor cari reprezintă nația, care ea singură are dreptul să adopte pe cineva în naționalitatea noastră. (Aplauze).

Ce s'a întâmplat? Ni se spune că a fost un vot contrar al Senatului. Respingerea de către Senat a punctului admis de Cameră s'a îndeplinit, vă rog, cu toate formele? Senatul consimte să fie votați viitorii cetățeni prin comitetul restrâns al consiliului de miniștri? Bine. Acum ce ași face eu, dacă ași fi în locul d-voastre? În locul d-voastră — fiindcă ministerul României urmează să primească un drept care a aparținut Camerei și care nu se poate lua Camerei fără a o jigni — ași declară că nu primesc aceasta. Aceasta ar putea să aibă o influență asupra Senatului, dar d-voastră preferați cu totul altă cale: întrebuințați influența guvernului pentru a face ca adunarea să consimtă la jignirea de a-și părăsi un drept, cum i se cere astăzi.

Eu am ținut numai să definesc înaintea țării un lucru pe care nu-l pot împiedica

aici în Adunare. Opiniunea publică va judecă și pe acei cari în această țară au ținut ca împământenirea să fie dată scrupulos înaintea țării întregi de Adunare, conform principiului constituțional, nesgudu't, că adoptarea în cetățenia românească nu se poate face decât de reprezentanți ai națiunii, și va judecă și pe aceia cari aleși în condițiuni de sufragiu mai restrâns, au aprobat pe acei cari reprezintă în această privință cel mai larg vot al democrației românești, Camera, și va judecă și banca ministerială, decă va primi jignirea ce se aduce acestei Camere pr'n luarea unui drept al ei, jignire care va constitui pentru dânsa și pentru toți cari vor veni pe urmă, una din cele mai mari incurcături.

Eu ași socoti — pentru mine — acest drept căpătat în aceste condițiuni, ca unul care nu se poate exercita.

Prin urmare, acei cari ar speră că prin trecerea împământenirilor la consiliul de miniștri s'ar putea obține mai multe împământeniri, ar căpăta ca răspuns — în cazul meu — refuzul de a mai acorda prin consiliul de miniștri orice împământenire. (Aplauze).

D. Ion I. C. Brătianu, președintele consiliului: Dacă cuvântarea celor doi oratori cari m'au precedat ar fi fost făcută la 1866, m'ar fi convins și pe mine. Dar nu putem să nu ne reamintim ceea ce s'a întâmplat în curs de 50 ani, și în numele acestei experiențe — ași putea spune acestei grele experiențe — eu cred superior și preferabil celălalt sistem.

D. N. Iorga: Eu am spus că Senatul își îndeplinea dreptul său; dar nu face bine ceea ce a făcut. D-voastră aduceți acestei Adunări o jignire...

D. Ion I. C. Brătianu, președintele consiliului: Nu este chestiune de jignire, întrucât pe baza sistemului bicameral noi avem două Camere deosebite, și cari și una și alta au dreptul să voteze. Când una votează într'un fel, cealaltă în alt fel, trebuie printr'un nou vot să se facă acordul. Eu sunt din partea mea hotărât să împiedic orice ar pu-

teă aduce o jignire Parlamentului, dar sunt silfît tot odată să recunosc că una sau alta din Camere trebuie să revină asupra deosebirilor cari s'au produs, și în această materie nu cred că poate fi jignire nici pentru una, nici pentru alta; pentru că și Senatul a primit oarecari modificări, cari i-au fost impuse de către Cameră, și tot astfel rog și Camera să primească o modificare care s'a votat la Senat.

Nu este nici un fel de jignire. Este o egalitate completă a acelor două Camere în fața chestiunilor constituționale cari se aduc în discuțiune.

Al doilea argument invocat împotriva susține un alt punct de vedere, pe care nu-l înțeleg. Este vorba de a se ști cum se dau garanții mai mari cu privire la împământenire, și care sistem poate aduce rezultate mi bune. Nu cred că este justă afirmarea că împământenirile, prin esența lor, trebuiesc să se dea de Parlamente.

Dar, d-lor, guvernele nu sunt ele reprezentantele Parlamentului?

D. N. Iorga: Spuneți din convingere acest lucru?

D. Ion I. C. Brătianu, președintele consiliului: De sigur. Și prin, urmare ca atare ele pot să hotărască împământenirile.

Dar nu socot întemeiat că din principiu Parlamentele să fie nevoite a acordă ele direct naturalizările individuale, chiar în State constituționale d'n apus, cu un mai vechiu trecut de constituționalism decât țara noastră, se întâmplă ca să se dea de guvern împământenirile. Astfel se procede în Franța. Am putea oare zice că francezii au mai puțin simțul drepturilor și căderilor Parlamentului, acolo în Franța, unde prin revoluțiunea cea mare s'a stabilit leagămul tuturor instituțiilor constituționale moderne? Nu sunt ei conștienți de asemenea principii mari? Iar dacă Parlamentul delegă un asemenea drept guvernului e oare ceva monstruos...

D. N. Iorga: Dați-mi simțul de responsabilitate al ministerelor de acolo.

Veți vedea că din stradă se va ridică mâine un minister care cu părerile pe cari

le avansați, va face din consiliul de miniștri o fabrică de împământeniri.

D. Ion I. C. Brătianu, președintele consiliului: Am început mai întâiu prin a discuta argumentele de ordine internă și a constata că tocmai experiența noastră proprie, fără a mă raportă la străinătate, ne-a arătat că precum eră în trecut, nu eră bine. Iar în urmă, fiindcă se invocase o chestiune de principii superioare, care nu ne-ar permite să procedăm altfel, de aceea am citat exemplul străinătatea, care arată că această chestiune nu este în principiu ei de esență directă a Parlamentului.

Trec la a treia obiecțiune: s'a spus că răspunderea Parlamentului este mai eficace decât a unui guvern. Aci mă separ complet de preopinienți, nu numai după experiență, ci și după rațiunea pură; cu cât răspunderea este mai directă, mai restrânsă, cu atât este mai simțită. Dictatorii ce fac? Dictatorii fac plebiscit. De ce? Fiindcă acolo răspunderea dispăre, colectivitatea la care se raportează e atât de mare și anonimă, încât răspunderea dispăre. Iată de ce nu cred nici această obiecțiune hotărâitoare.

Dacă am lăsat guvernului hotărâirea naturalizărilor, am adăgat că trebuie organizată o instanță judecătorească care să stabilească dacă condițiunile sunt îndeplinite. Guvernul nu este decât ca o garanție în plus. Guvernul nu poate să acorde împământenirea atunci când instanța judecătorească ar fi refuzat-o, guvernul nu poate decât să o refuze. Și chiar atunci când ar fi fost primită de autoritatea judecătorească, poate să o refuze. (Aplauze).

Prin urmare, nici d'n acest punct de vedere nu cred temerile întemeiate.

Încă o temere care s'a exprimat: s'a zis că o să vină un guvern care să facă în masă împământenirile. Mai întâiu Constituțiunea dispune ca ele să se facă în mod individual. Prin urmare, nu se pot face în masă.

D. N. Iorga: Am oftat, fiindcă sunt argumente cari nu sunt potrivite pentru inteligența d-voastră așa de distinsă. Eu n'am crezut că au să fie votați toți, câteva mi într'o noapte. Când am zis în masă, am

înțeles că îi deapănă unul câte unul până îi împământenește pe toți.

D. I. I. C. Brătianu, președintele consiliului: Vă mulțumesc pentru ceea ce spuneți pentru inteligența mea, dar eu răspund nu numai la ceea ce ați spus d-voastră, ci la toate obiecțiunile cari s'au făcut de acul. Și s'a spus că va veni un guvern care va împământeni în massă. Aceasta nu se poate după Constituție și de altfel legile de aplicațiune vor specifică procedura în care se poate face, iar guvernele vor fi totdeauna sub controlul Parlamentelor.

Vin astfel la ultima și după mine hotărâtoarea obiecțiune care se face. Se zice, gândiți-vă că poate să vie un guvern atât de inconștient de adevăratele interese naționale, încât dacă le dați împământenirile guvernului, o să fie o primejdie. Dar pentru mine guvernele nu pot să fie altceva decât ceea ce sunt și majoritățile pe cari le reprezintă.

Cum spuneam și adineauri în întrunirea majorităților, fiecare Parlament are guvernul pe care îl merită.

D-lor, revin la ceea ce privește guvernele cari ar putea să abuzeze. Nu cunosc nici o formulă, nu cunosc nici o lege, nici o Constituție care să poată împiedeca ca un popor care nu ar ști să-și stăpânească propriile lui interese, care nu ar ști cu alte cuvinte să le „gverneze“ prin guvernele pe cari și le dă, nu cunosc care e formula care ar putea împiedeca ca interesele acestui popor să fie compromise și primejduite.

De aceea afirm că nu în asemenea deosebiri, dacă votează Parlamentul sau dacă hotărăște guvernul, poate să fie adevăratele garanții.

Adevăratele garanții nu pot să fie decât în deșteptarea, decât în lămurirea conștiinței publice asupra marilor interese ale neamului, și în primul rând asupra intereselor superioare care îngăduie sau nu îngăduie cutare sau cutare tendință politică, cutare sau cutare formațiune politică care când ar fi la guvern poate, nu numai să îngreueze așezământul național prin in-

troducerea a câtorva mii de cetățeni nedezirabili introduși deja în viața noastră de Stat, dar cari va distruge însăși temelile necesare dezvoltării noastre sociale și politice prin demagogie și anarhie. A voi ca prin măsuri artificiale să îngrădim torentul produs în asemenea ipoteze, cred că ar însemna să căutăm formula ineficace, singura formulă eficace constă în a ne pune de acord toți oamenii cu adevărată dragoste de țară și cu adevărată concepție a intereselor superioare ale acestui Stat, pentru a da vieții noastre politice acel caracter și acel scop care să le poată asigura sănătatea și puterea. (Aplauze).

Vă rog, deci să votați amendamentul așa cum s'a propus și să avem înaintea noastră a partidului nostru și zic chiar peste granițele partidului nostru înainte tuturor partidelor cari au conștiința și grija intereselor obștești, să avem trează nevoia de a împiedica acțiunea nefastă a celor cari ar putea aduce primejdiile cele mari. (Aplauze).

Uni-D-lr My G. Orleanu, președinte: D-l Dan are cuvântul.

D-l Em. Dan: În urma declarațiilor d-lui prim-ministru că consiliul de miniștri nu va putea procedea la împământenirea aceluia care a fost respins de comisia compusă din președinții Curții de apel, pentru motive de formă, ceea ce este și în asentimentul nostru, a ideei susținută de noi, declar că sunt mulțumit.

D-l N. Iorga: Onorată Cameră, cer foarte puțin atențiune dela d-voastră, și iată de ce am luat cuvântul. Ca să fii învins prin argumente când nu ai dreptate este admisibil, dar să fii învins când ai argumente e o rușine, și ca să nu fii considerat ca prost în fața lumii, să-mi dați voie să răspund la argumentele d-lui prim-ministru. S'au adus exemple din străinătate. Putea să aducă exemple din Franța sau din Belgia, dar situațiunea dela noi, e deosebită de situația din țările apusene. De ce? Materialul de împământenire de acolo este extrem de restrâns și de o calitate foarte convenabilă. (Aplauze).

înțeles că îi deapănă unul câte unul până îi împământeneste pe toți.

D. I. I. C. Brătianu, președintele consiliului: Vă mulțumesc pentru ceea ce spuneți pentru inteligența mea, dar eu răspund nu numai la ceea ce ați spus d-voastră, ci la toate obiecțiunile cari s'au făcut de aci. Și s'a spus că va veni un guvern care va împământenii în massă. Aceasta nu se poate după Constituție și de altfel legile de aplicațiune vor specifica procedura în care se poate face, iar guvernele vor fi totdeauna sub controlul Parlamentelor.

Vin astfel la ultima și după mine hotărâtoarea obiecțiune care se face. Se zice, gândiți-vă că poate să vie un guvern atât de inconștient de adevăratele interese naționale, încât dacă le dați împământenirile guvernului, o să fie o primejdie. Dar pentru mine guvernele nu pot să fie altceva decât ceea ce sunt și majoritățile pe cari le reprezintă.

Cum spuneam și adineauri în întrunirea majorităților, fiecare Parlament are guvernul pe care îl merită.

D-lor, revin la ceea ce privește guvernele cari ar putea să abuzeze. Nu cunosc nici o formulă, nu cunosc nici o lege, nici o Constituție care să poată împiedeca ca un popor care nu ar ști să-și stăpânească propriile lui interese, care nu ar ști cu alte cuvinte să le „gverneze“ prin guvernele pe cari și le dă, nu cunosc care e formula care ar putea împiedeca ca interesele acestui popor să fie compromise și primejdiate.

De aceea afirm că nu în asemenea deosebiri, dacă votează Parlamentul sau dacă hotărăște guvernul, poate să fie adevăratele garanții.

Adevăratele garanții nu pot să fie decât în deșteptarea, decât în lămurirea conștiinței publice asupra marilor interese ale neamului, și în primul rând asupra intereselor superioare care îngăduie sau nu îngăduie cutare sau cutare tendință politică, cutare sau cutare formațiune politică care când ar fi la guvern poate, nu numai să îngreueze așezământul național prin in-

troducerea a câtorva mii de cetățeni nedezirabili introduși deja în viața noastră de Stat, dar cari va distruge însăși temeliile necesare dezvoltării noastre sociale și politice prin demagogie și anarhie. A voi ca prin măsuri artificiale să îngrădim torentul produs în asemenea ipoteze, cred că ar însemna să căutăm formula ineficace, singura formulă efecace constă în a ne pune de acord toți oamenii cu adevărată dragoste de țară și cu adevărată concepție a intereselor superioare ale acestui Stat, pentru a da vieții noastre politice acel caracter și acel scop care să le poată asigura sănătatea și puterea. (Aplauze).

Vă rog, deci să votați amendamentul așa cum s'a propus și să avem înaintea noastră a partidului nostru și zic chiar peste granițele partidului nostru înainte tuturor partidelor cari au conștiința și grija intereselor obștești, să avem trează nevoia de a împiedica acțiunea nefastă a celor cari ar putea aduce primejdiile cele mari. (Aplauze).

D-l Dan are cuvântul.

D-l Em. Dan: În urma declarațiilor d-lui prim-ministru că consiliul de miniștri nu va putea procedea la împământenirea aceluia care a fost respins de comisia compusă din președinții Curții de apel, pentru motive de formă, ceea ce este și în asentimentul nostru, a ideii susținută de noi, declar că sunt mulțumit.

D-l N. Iorga: Onorată Cameră, cer foarte puțin atențiune dela d-voastră, și iată de ce am luat cuvântul. Ca să fii învins prin argumente când nu ai dreptate este admisibil, dar să fii învins când ai argumente e o rușine, și ca să nu fii considerat ca prost în fața lumii, să-mi dați voie să răspund la argumentele d-lui prim-ministru. S'au adus exemple din străinătate. Putea să aducă exemple din Franța sau din Belgia, dar situațiunea dela noi, e deosebită de situația din țările apusene. De ce? Materialul de împământenire de acolo este extrem de restrâns și de o calitate foarte convenabilă. (Aplauze).

Ori cine știe cât de puține persoane se împământenesc în Franța și știe cât de grele sunt condițiile de stagiu, de moralitate și așa mai departe, cari se cer dela persoanele cari se prezintă pentru cetățenia franceză.

Ori cine știe cât de mult în apusenii la onoarea de a face cineva parte din cetățenia lor, și oricine știe din nenorocire cât de puțin fond punem noi pentru faptul că intră cineva în cetățenia română.

Și când avem noi în Basarabia sute și mii de mii de refugiați cari nu doresc să se despartă de pământul României, cari așteaptă cea dintâi ocaziune potrivită pentru ca să crească proporția de unul la șapte, sau socotind și celelalte elemente, de un străin la cinci români cari există în România unită, oricine se gândește la interesul pe care îl au Ungurii de a strecură din Ungaria cât mai multe elemente în părțile vechiului regat unguresc care s'au unit cu România, pentru ca să câștige acolo o preponderență numerică și mai pronunțată în orașele de care au nevoie pentru a argumenta în contra noastră înaintea opiniei publice generale, acela știe că la noi chestiunea nu se prezintă așa cum se prezintă pentru belgieni, pentru francezi, pentru englezi, unde materialul este foarte restrâns și de o calitate mai bună.

Prin urmare, primul argument cred că se înlătură în sufletul oricărui om imparțial.

Vin la cel de al doilea argument: răspunderea cu cât este mai îngustă cu atât este mai puternică.

La aceasta eu opun o altă formulă răspunderea este cu atât mai puternică, cu cât este mai fățișă. Aici fiecare poate să vorbească ca și se știe când a fost contra unei împământeniri.

Dați-mi mijlocul de a cunoaște într'un siliu de miniștri, când au fost discuțiuni în jurul unei împământeniri, care este ministrul, care a propus, care este ministrul care a recomandat, care este ministrul care s'a împotrivit și care a fost învins în lupta care s'a dat. Lucrul care se face la întuneric

este totdeauna supus presupunerilor venite, cu sau fără dreptate din afară.

Și vin acum la cel de al treilea argument:

D-voastră ziceți: dar nu consiliul de miniștri este acela care împământenește singur, fiindcă este o comisiune de magistrați care îndeplinește anumite forme și constată existența unor anumite condițiuni pentru împământenire.

Bine, d-le prim-ministru, mi se pare că împământenirea nu se face după un anumit, într'o anumită formă mecanică, care să se poată controla potrivit cu textul legii, fiindcă nu poate să fie vorba de interpretarea unei legi, de magistrat.

Împământenirea este un act politic și se poate întâmpla ca solicitatorul să îndeplinească toate condițiile prevăzute, dar din cauza ideilor pe cari le-a manifestat, din cauza sentimentelor pe cari le-a dovedit, din cauza intențiilor sale cunoscute față de Statul român, omul acesta să nu poată fi împământenit la lumina zilei, iar în întuneric să poată fi împământenit.

Se poate nu numai atât. Eu nu pot fi bănuț că am sentimente de acela cari separă prin ură națiunea.

Dacă a fost în trecutul meu ceva de felul acesta, am avut destulă puțință de a mă acomoda vremii noastre și nevoilor ei, pentru ca astăzi să cred sincer că România nu se poate sprijini decât pe buna înțelegere a tuturor cetățenilor săi. Dar este foarte sigur că acest Stat român este un Stat fondat de elementul autohton, de elementul care îi dă caracterul, de elementul național, după care se numește și care nu trebuie să fie numai o formă, ci o realitate. (Aplause)

Și, atunci când lucrul este așa, când nu numai împământenirea individuală, dar împământenirea este o chestiune politică de rezolvat fățiș, îmi dați voie să cred că comisiunea judecătorească cu observațiunile sale externe, formele nu au nici un fel de însemnătate; însemnătatea o are altul prin care se judecă dacă politicește sau ba, cutare individ sau cutare categorie de indivizi trebuie să intre în cetățenia românească.

Și opiniunile noastre și voturile noastre rămân înaintea societății de astăzi și înaintea istoriei și vom fi judecați după opiniunile pe cari le-am exprimat și după voturile pe cari le vom fi dat. (Aplause).

D-l M. G. Orleanu, președinte: D. Pinetta are cuvântul.

Voci: Închiderea discuției.

D-l Achile Pinetta: Aș avea de cerut o lămurire, care trebuie să mi se dea. Sunt mulți cari au fost recunoscuți de Cameră și actualmente cererile lor se găsesc la Senat.

Ce se va întâmpla în caz când acest amendament va fi admis — și cred că va fi admis — ce se va întâmpla?

Va trebui să se adauge că se consideră recunoscuți și numai au nevoie de votul Senatului? sau până la legea nouă care va veni, să fie trecuți prin Senat?

Este de mare importanță acest lucru și rog să mi se dea o lămurire.

D-l Ioan I. C. Brătianu, președintele consiliului: Este o dispozițiune generală, că toate legile tranzitorii rămân în vigoare până sunt întregite prin legile de aplicarea noiei Constituții.

Prin urmare, acei cari au trecut la Cameră, vor trece și la Senat, cât va fi vreme, cât nu vor fi împământeniți după noua Constituțiune.

D-l P. Gârboviceanu: Doresc o lămurire și anume, dacă jurnalul consiliului de miniștri amănunțit și întemeiat pe constatările comisiei judecătorești, va fi publicat în „Monitorul Oficial, motivat?

D-l N. D. Chirculescu, raportor: D-lor deputați, țin să reiau discuțiunea pe cari am făcut-o contradictor cu d. Iorga asupra articolului 7, câteva zile în urmă pentru că nu pot să admit nici părerea d-sale, că este o înținare adusă Parlamentului în propunerea de a se da guvernului naturalizările, cum este în primul proiect și nici afirmarea că numai în căderea Parlamentului, ar intra să se ocupe de împământeniri fiindcă această atribuțiune și-a luat-o Parlamentul în mod cu totul excepțional, deoarece Parlamentul nu are să se ocupe de aceste chestiuni mărunte în sfera lui de activitate.

Am arătat deja că Parlamentul este chemat să plutească veșnic în sferile intereselor generale ale țării; ca atare el este chemat să reglementeze prin legi în ce condițiuni cetățenia română este apărută în contra invaziunii străine; am arătat că este în căderea lui să prescrie condițiunile pentru ca cineva să poată obține încetățenirea în România; dar nu mai este în căderea Parlamentului, pentru că nu e în ferea lucrurilor și nici după natura actului, ca un act care cade în atribuțiunea puterii executive, un act cu caracter pur administrativ, să fie deferit tot Parlamentului.

Este a reduce Parlamentul într'o sferă care nu e a lui și de aceea pot să spun d-lui Iorga, că atunci când d-sa, spune că argumentele pe cari le-a adus d. prim-ministru sunt argumente lipsite de inteligență, pot să-i spun că aceste argumente se găsesc în mai toate tratatele de drept public, încât dacă este vorba de a judecă drept, primul-ministru s'ar putea găsi mai bine alături de părerile specialiștilor savanți în materie, decât cu ale acelora cari îl combat.

Este netăgăduit, zice Weis, unul din acei savanți, că actul acesta este un act pur administrativ, că prin natura lui nu poate intra în atribuțiunile Parlamentului; între motive el arată că nu poate să fie pusă la îndoială puterea executivă care este supusă unui control mai mare decât însuși Parlamentul, pentru că Parlamentul — unde nu se poate stabili pozitiv cine este acela care a introdus o împământenire și o susține, — unde nu poate să existe o cenzură individuală va fi supus criticilor ca instituție; pe când un guvern care face acte de împământenire este supus, fie în persoana primului-ministru, fie în aceea a miniștrilor la cenzură, fie a presei, fie a Parlamentului.

Când critica se aduce unei instituțiuni, pe-rcolul e mai grav, pentru că însuși prestigiul acestei instituțiuni scade și într'un Stat este important ca să păstrăm neștirbit prestigiul Parlamentului, pentru că el reprezintă suveranitatea și este ca atare fundamental moral și juridic al Statului. Pe când foarte puțin poate să fie înjosită viața politică dacă

un guvern trecător a putut să facă acte cari să atingă prestigiul lui.

D. I. N. D. Chirculescu, raportor : Imi dați voie să vă citesc amendamentul : „Subscriși propunem că textul art. 7 să fie restabilit în forma primitivă în care a fost propus de Comitetul delegaților și admis de Senat“.

— Se pune la vot amendamentul și se primește.

DESBATERILE PARLAMENTARE SENAT

D. I. Dr. N. Hasnaș, în locul d-lui raportor citește următorul art. 7 :

„Art. 7. — Deosebirea de credințe religioase și confesiuni, de origină etnică și de limbă, nu constituie în România o piedică spre a dobândi drepturile civile și politice și a le exercita.“

Numai naturalizarea aseamănă pe străin cu românul pentru exercitarea drepturilor politice.

Naturalizarea se acordă în mod individual de consiliul de miniștri, în urma constatării unei comisuni, compusă din : primul președinte și președinții Curții de apel din Capitala țării, că solicitantul îndeplinește condițiunile legale.

O lege specială va determina condițiunile și procedura prin care străinii dobândesc naturalizarea.

Naturalizarea nu are efect retroactiv, Soția și copiii minori profită, în condițiunile prevăzute de lege, de naturalizarea soțului sau tatălui“.

D. M. Pherekyde, președinte : D. Ion Păcurariu are cuvântul.

D. Ion Păcurariu : D-le președinte, d-lor senatori, când viu la tribună ca să prezint un amendament la acest articol, declar că voiesc să-mi îndeplinesc o datorie de conștiință. Și vă rog din toată inima, să binevoiți a fi cu luare aminte la motivele și conținutul amendamentului pe care am onoare a-l prezenta.

Articolul 7 este unul dintre cele mai însemnate din Constituțiunea noastră. Acest articol este chemat să apere un mare in-

teres național, aș putea zice chiar caracterul național al Statului nostru, și această chemare a avut-o articolul 7 în Constituțiunea de până acum.

La baza Constituțiunei noastre, după cum am avut onoare să spun în cuvântarea mea rostită cu ocaziunea discuțiunei generale, trebuie să stea principiul apărării intereselor naționale și a caracterului național al Statului.

Prin urmare, emanând din acest principiu, eu cred că am comite o grea greșeală dacă, de dragul unei popularități ca să fim ultra liberali în formularea dispozițiunilor din Constituțiunea sau de teamă, să nu ni zică că suntem prea exclușiști, am lăsa porțile Statului nostru deschise larg, ca să vină, în dragă voie, toate elementele străine, primejdioase chiar existenței Statului, să vină toată pleava și drojdiile alungate din țările ce ne înconjoară, pentru ca aci să se bucare de toate drepturile cetățenești iar în schimb să nu se asimileze și să încerce numai a ne exploata și a pune mâna pe arterele vicții noastre economice, pentru ca apoi, să ne aservească economiceste și în urmă politiceste. (Aplauze prelungite).

Mie mi se pare că articolul 7, după cum este stilizat, departe de a îngradi drepturile de cetățean român contra unei atârți usurpări, el este redactat în o formă direct primejdioasă pentru interesele naționale ale Statului nostru.

Astfel, în aliniatul I se zice : „Deosebirea de credințe religioase și confesiuni de origină etnică și de limbă, nu constituie în România o piedică spre a dobândi drepturile civile și politice și a le exercita“.

Prin urmare, în judecarea acordării ori neacordării dreptului de cetățenie, pentru străinii cari vin să se așeze pe teritoriul românesc, nu pot fi luate în considerare drept piedică : nici religia, nici originea etnică, nici limba străinului, Constituțiunea dară, în liberalismul ei, renunță la cele mai puternice motive ce ar putea determina acordarea sau neacordarea cetățeniei române.

Dar, în fine această dispozițiune o aflăm și în textul vechiu al Constituției. În textul propus însă este o inovațiune: până acum împământenirea o acordă Corpurile legiuitoare de aci înainte, după cum este stilizat articolul, împământenirea sau naturalizarea se acordă în mod individual de consiliul de miniștri, în urma constatării unei comisii compusă din primul-președinte și președinții Curții de apel din capitala țării, că solicitatul îndeplinește condițiunile legăle.

Nu ridic excepțiuni contra acestei modalități de acordarea cetățeniei, dar mă întreb: sub ce condițiuni se va acorda această naturalizare în viitor? Aliniatul 4 spune: „O lege specială va determina condițiunile și procedura prin care străinii dobândesc naturalizarea“. Ei bine, această dispozițiune pe mine nu mă mulțumește. Aproape în fiecare articol din Constituțiune se face promisiunea că o lege specială va amplifica sau va desvoltă în amănunte dispozițiunile cuprinse în el. Pentru ca Parlamentul să fie în stare să îndeplinească toate legile pe cari le promite din Constituțiune, nu este suficientă nici o sesiune, nici două, nici trei, și nici chiar un ciclu legislativ. Prin urmare cred că este întemeiată teama mea, că nici această lege specială, menită să determine condițiunile și procedura prin care străinii vor dobândi naturalizarea, nu se va face curând.

Dar ce se întâmplă până atunci? Evident, Constituțiunea cea veche după votarea celei nouă, nu mai are valoarea și cu ea deodată nici dispozițiunile cuprinse în articolul 7 vechi. Viața țării însă, cu toate necesitățile ei, nu se poate suspenda ci își urmează cursul ei. Străinii, continuă să vină mereu, zi de zi, se așează printre noi, și noi numai știm, cari sunt cetățeni și cari nu sunt. De aceea eu cred, ca, în lipsa legii speciale care se promite și care nu va fi curând făcută, este absolut necesar, ca în Constituțiune, adică la art. 7, cum a fost și în Constituțiunea de până acum, să cuprindem câteva norme esențiale, drept condițiuni pentru cei ce cer naturalizarea. Și de aceea,

eu propun, că după aliniatul al patrulea să se intercaleze următoarele aliniate:

„Între aceste condițiuni, trebuie să fie și următoarele:

„1. Străinul va adresa consiliului de miniștri o cerere de naturalizare, în care va arăta capitalul ce posedă, profesiunea sau meseria ce o exercită și voința lui de a-și stabili domiciliul în România.

„2. Va locui, în urma acestei cereri, zece ani în țară și va dovedi, prin faptele sale, că este folositor ei.

„Aceste condițiuni sunt obligatorii și pentru acei străini cari s'au așezat pe teritoriul de azi al României, începând dela 1 August 1914 și nu au satisfăcut cerințelor tratatelor de pace și acestor condițiuni, pentru a fi declarați de naturalizați:

„Pot fi scutiți de stagi:

a) Străinii cari vor fi adus în țară în industrie, invențiuni utile sau talente distinse, sau cari vor fonda aici stabilimente mari de comerț sau de industrie;

b) Supușii de naționalitate română ai altor State, dacă stabilindu-se pe teritoriul român, declară că renunță la cetățenia străină și cer cetățenia română“.

Excepția din urmă, d-lor, o fac pentru a facilita românilor ce-i avem afară de granițele țării că să vină la noi, și să primească mai curând cetățenia română.

Aliniatul ultim, rămâne așa precum este în proiect.

Vă rog, d-lor senatori, să cumpăniți bine și să judecați după cea mai bună cunoștință și conștiință a d-voastră! (Aplause).

D. M. Pherekyde, președinte: D. senator Drăghicescu are cuvântul.

D-l D. Drăgănescu: D-lor senatori, d-l Păcurariu luând cuvântul în contra modului în care comitetul delegațiunilor a redactat textul acestui articol, a făcut apel la un sentiment al nostru care este foarte puternic și care întotdeauna are ecou aprobativ. Însă, nu cred că d-sa poate să meargă până la o așa extremitate, în cât să zică că orice străin, care ar cere naturalizarea, trebuie refuzat.

Alarma pe care a dat-o d. Păcurariu, că

dacă am deschide porțile cetățeniei mai largi. Statul ar fi în pericol, dați-mi voie să zic că nu este fondată, fiindcă naționalitatea română este astăzi mult mai compactă decât înainte. Când românii trăiau divizați, în patru dominațiuni străine și străinii se puteau infiltra în masele românești, se putea presupune că ei constituiau un pericol. Astăzi, puterea de rezistență a neamului este mult mare și putem fi și noi ceva mai largi decât înainte, pentru că fiind mai puternici, suntem mai generoși.

Cred că nu trebuie să ne lăsăm seduși de raționamentul d-lui Păcurariu, pentru că atunci am merită reproșul care ni se face de unii, că am dat o Constituție reacționară.

D. Ion Păcurariu: Dar să nu ne sinucidem!

D-l D. Drăghicescu: D-lor, dar este altceva. Modul cum prin Constituție se acordă acum încetățenirea, este o garanție chiar mai mare decât până acum. D. Păcurariu nu a aparținut legislațiilor trecute, cu votul restrâns, care făceau naturalizarea. Ca ele să se facă, trebuia să treacă pe la un anume biuro și naturalizarea nu se făcea după un sentiment național ci după alte sentimente.

Acum, modul în care se va acordă naturalizările este cu mult mai conștiincios. Naturalizarea o va da consiliul de miniștri care o va acordă mai conștiincios, întrucât o comisiune compusă din cei mai înalți magistrați ai Țării vor cercetă și decide dacă străinii cari cer naturalizarea îndeplinesc condițiunile cerute de lege.

Deci, nici un fel de teamă să nu aveți în această direcție, fiindcă vor fi mult mai multe garanții decât înainte.

D. Păcurariu zice însă: și aci ca și la alte articole, se face apel la legi speciale și legile acestea nu o să se voteze. Dar oare, dacă se face apel la legi speciale, urmează să eliminăm acest articol din cauza aceasta? Noi, cei din Constituantă, ne obligăm ca să facem aceste legi. D-sa zice mai departe: care este situația momentană? E natural că, până când legea specială nu

se va face, nici un fel de naturalizare nu se va putea acordă, pentru că nu avem cum s'o acordăm.

Unde mai snut atunci, temerile d-sale?

D-l I. Păcurariu: Temerea este, în venirea străinilor de prin diferite părți ale lumii și în așezarea lor în țară.

D. D. Drăghicescu: Nu putem să ne închidem în murii Chinei. Cei cari vin, vor rămâne străini, cât timp nu vor îndeplini condițiunile cerute de legea specială ce se va face.

Mai susține d-sa ca să introducem acum în textul Constituției, o sumă de dispozițiuni cari erau în vechiul text și care v'am spus de ce era acolo. Dar mai e și altceva, și d-l raportor v'a spus: o Constituție nu poate prevedea detalii, detaliile sunt de domeniul legilor speciale și noi ne obligăm ca într'un termen cât mai apropiat să venim cu aceste legi speciale.

D-l C. Krupenschi: D-lor senatori, art. 7 prevede o inovație. În alineatul al doilea se zice: „Naturalizarea este de competența puterii executive“, în vechiul text constituțional naturalizarea era de competența puterii legislative.

Care ar fi motivul pentru care s'a făcut această inovație? Am încercat să mă lămuresc, atât în comisiune, cât și în convorbiri cu mai mulți, și vă spun că nu pot să pricep această inovație, nici din punctul de vedere teoretic, nici din punctul de vedere practic. Din punct de vedere teoretic, ce înseamnă o naturalizare? „Primirea în sânul națiunii a unui străin“. Cine trebuie să primească în sânul națiunii pe acest străin? Indubitabil, că reprezentanții națiunii. Ca în orice societate, când cineva vrea să intre în acea societate, trebuie să fie primit de membri societății. Tot așa, străinul care vrea să intre.

În sânul unei națiuni, el este primit de delegații națiunii adică de Corpurile legiuitoare, cari conform textului dela art. 38, sunt formate de membrii ambelor Adunări legiuitoare. Aceasta din punctul de vedere teoretic. Dispoziția aceasta există în ve-

chea Constituție a noastră, există și în Constituția belgiană actuală, care a fost modificată de curând, și Belgianii n'au găsit cu cale, nici după tratate, nici după spiritul nou, ca să modifice această dispoziție din Constituția lor și-au menținut normele, principiile generale care explică teoretic primirea unui străin în sânul națiunii.

Motivul invocat de d-l Drăghicescu, și pe care nu aș fi voit să-l mai relevez, cum că Parlamentele trecute ar fi abuzat de acest drept, este o generalizare cu atât mai nedreaptă, cu cât e în deobște cunoscut cât de parcimonioase au fost Parlamentele trecute în acordarea naturalizărilor, cu câtă iubire de țară au știut să aplice dispozițiile tratatului din Berlin și la câte injoncțiuni diplomatice au știut să reziste. De altfel, pe acest teren nu se poate discuta pentru că argumentul invocat de d-l Drăghicescu și în contra noii dispozițiuni înscrisă în acest articol, cu atât mai mult cu cât numărul persoanelor chemate a se pronunța asupra naturalizărilor va fi cu mult mai limitat și nu știm cine va fi în viitor reprezentantul puterii executive și dacă va putea rezista în orice moment presiunilor din afară, ori stăruințelor din năuntru.

Eu pun chestiunea din punctul de vedere teoretic și din punct de vedere practic chiar. Reprezentanța națională trebuie să fie un element de conservare etnică, în orice caz trebuie să-și dea seama astăzi mai cu seamă când s'au acordat drepturi evreilor, la toți evreii pământeni nu numai la cei născuți în țară, la evreii pe care i-am găsit domiciliați până la 1914 fără supușenie străină, dacă am acordat toate aceste drepturi, în viitor vor veni la indigenat elemente numai străine, cu desăvârșire străine, care n'au nici o legătură cu țara. Aci avem dreptul noi Parlamentul, să vedem dacă pot fi folositori țării sau nu, dacă pot fi periculoși pentru dezvoltarea noastră națională, economică socială.

D-lor, s'a spus că trebuie să ne punem și pe terenul democratic, pe terenul de spirit liberal, care există astăzi. Știăm că Belgia este o țară democrată; au însă Cons-

tituția țărănistă chiar care poate fi bănuită de exagerarea democratismului și nici ea nu schimbă principiul că naturalizarea nu poate fi dobândită decât prin efectul așezării în țară și deci numai acei cu un stagiul de zece ani în țară se vor adresa tribunalului. Eu nu admit însă această procedură pentru că nu înțeleg să se dea în competența tribunalelor această materie, unde nu se judecă numai după dovezile prezentate, ci trebuie avute în vedere și alte împrejurări. Dar face o deosebire: „Adunarea deputaților poate acorda *prin't'o lege*, naturalizarea cu scutire de stagiul străinilor care vor fi adus în țară industriei, invențiuni utile, etc.“.

Vasăzică chiar partidul care se pretinde cel mai democrat, cel mai revoluționar, și el găsește în logica lui că naturalizarea unui străin, care nu are nici o legătură cu țara aceasta, nu poate să se facă de altcineva decât numai de puterea legiuitoare, că numai reprezentanții națiunii trebuie să primească în familia națiunii elementele noi.

Pentru aceste motive propun următorul amendament iscălit de 5 domni senatori: „Naturalizarea este de competența Puterii legiuitoare“.

D-l Al. Constantinescu, ministru agriculturii și domeniilor: D-lor senatori, n'aș fi voit să iau cuvântul în discuțiunea acestui articol, pentru că el, ca întregul text al Constituției, este opera comună a d-voastră, 40 de senatori și altor 40 de colegi ai d-voastră deputați, cari au alcătuit textul pe care d-voastră, fiecare corp în parte, l'ați discutat în secțiunile d-voastră, v-ați numit delegații d-voastră, iar aceștia, împreună cu cei ai Camerii, în comun și cu guvernul, au discutat textul dela litera *a* până la litera *z*.

Am ascultat discursul pe care l-a pronunțat aci d-l Pecurariu și pe care il pronunțase și în sânul comisiunii, am ascultat toată această serie de obiecțiuni și nu înțeleg inconsecvența care rezultă din spusele d-sale.

D-l I. Pecurariu : O datorie de conștiință mi-am făcut.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : Dacă d-ta care vii din Maramureș, un fiu al patriei mari române, ai o datorie de conștiință să nu crezi că noi cari stăm pe această bancă și cele 7 milioane de români cari au luptat, n'au și ei conștiința lor. Nimeni nu ți-a imputat că nu faci din conștiință cece faci, dar nu ești îndreptățit să ai invidială de conștiința altora în părerile lor. (Aplause).

Este și mai puțin justificat limbajul și tema pe care onorabilul domn senator de Cara-Severin, Gaița Valer, a susținut-o. Nu suntem tocmai obișnuți în Parlament cu limbaj de asemenea fel, mai ales că nu trebuie, într'un Parlament, să se pună în discuțiune fiii aceleași țări, indiferent de religia lor.

În speță, nu este vorba de cei ce sunt cetățeni români, ci de străini, independent de origina sau religia lor, cari de astăzi înainte ar voi să devie cetățean român.

D-l Gr. Vasilii : De cei cari astăzi sunt în afară de hotarele noastre.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : Da, de cei din afară de hotar care ar vrea să devină cetățean român.

D-l Pecurariu se revoltă aci, ca și în comisiuni în contra principiului că religia, origina etnică a străinului, nu este o pedică ca să devie cetățean român. Aș vrea să văd, care este țara din lume care pune o pedică unui om care îndeplinește toate condițiunile pe cari le cere legile ei și să-i zică: nu te fac cetățean, pentru că ești ortodox, israelit, francez, ori englez, etc.?

Evident că eu nu am să mă ocup, când fac pe cineva cetățean român, de religia sau de naționalitatea căruia el aparține, ci eu trebuie să văd numai, dacă el merită să intre în cetatea mea sau nu.

Ziceați : să lăsăm sisteul vechei Constituțiuni. De ce vorbiți de vechea Constituțiune a noastră, și nu vorbiți de vechea Constituțiune sub care erați d-voastră? Rațiunea pentru care noi atunci ne găseam

subt dispozițiunile art. 7 eră pentru ca să ne apărăm în contra tratatului dela Berlin și mai eră, cu deosebire și aceea că atunci nu vă aveam pe d-voastră, pe cei de dincolo de Carpați, pe cei din Bucovina și Basarabia, căci, față de legile de atunci erați considerați străini. Afară de aceasta, aveam în interiorul țării pe israeliți, cari la noi nu erau cetățeni români, adică nu se bucurau de drepturile politice, de cari dincolo, la d-voastră, în Transilvania, în Basarabia și în Bucovina, se bucurau și cu ele îmbrăcați au devenit astăzi, în massă, toți, cetățeni români.

Eră deci o rațiune acum 60 de ani, eră o rațiune și la 1884 ; astăzi însă nu mai există, pentru că astăzi avem cetățeni pe toți israeliții pământeni din vechiul regat, precum și pe toți cei din Ardeal, Bucovina și Basarabia, cari prin tratat au devenit cetățeni români. Avem în cetatea noastră pe toți străini de altă origină decât cea românească, care au devenit acum cetățeni români de plin drept, și avem pe d-voastră chiar, care până eri erați cetățeni străini.

Deci rațiunile numai sunt aceleași și când astăzi, în Austria, în Ungaria, în Germania, în Franța etc. nu Parlamentul dă naturalizarea, când naturalizarea este pretutindeni un act de guvernământ, de ce ar fi altfel la noi ? Parlamentul edictează numai condițiunile subt cari un străin poate să devină cetățean, și noi am zis ceva mai mult decât în alte țări, am zis că aceia care pretind că ar îndeplini acele condițiuni, să meargă înaintea justiției și aceasta să judece dacă el într'adevăr, face dovada că îndeplinește condițiunile pe cari d-voastră le veți stabili, căci legea specială ce se va face, d-voastră o veți votă, justiția va fi controlatoare legei d-voastră, în privința îndeplinirii sau neîndeplinirii acelor condițiuni, iar raportul justiției va veni la consiliul de miniștri, care va acorda sau nu naturalizarea. Prin urmare, când noi am voit să introducem acest sistem, adică noi cu d-voastră, împreună cu comisia d-voastră și cu comisia Camerei, care există în toate țările cu singura deosebire că la noi con-

trul îl face justiția, iar în Franța îl face însuși guvernul, prin ministrul de justiție, d.-voastră vă mai opuneți?

Dar mâine, după ce vom vota această Constituțiune, Constituțiunea actuală în viitoare va dispărea prin faptul promulgării acestei noi Constituțiuni. Și atunci mă întrebați cum rămâne? Rămâne cum doriți d.-voastră. Până când veți face legea, cu condițiunile cele mai drastice ce veți voți să le puneți într'însa nu se va naturaliza nimeni. Avem destui români, și români de origine, și din cei deveniți români și putem să ne mulțumim, deocamdată, cu numărul celor ce li avem, până când Parlamentul se va îndeletnici cu facerea acestei legi.

În aceste condițiuni vă rog să țineți seama că textul art. 7 este rezultatul unei mature chibzuințe și să binevoiti a vota articolul așa cum este redactat.

Voci: Închiderea discuțiunii.

— Se pune la vot închiderea discuțiunii și se admite.

— Se pune la vot amendamentul d.-lui senator Păcurariu, respins de comitetul delegaților, în cuprinsul următor:

„Între alin. al 4 și 5-lea se intercalează următoarele alineate:

„Între aceste condițiuni vor fi și următoarele:

„1. Străinul va adresa consiliului de miniștri o cerere de naturalizare, în care va arăta capitalul ce posedă, profesiunea sau meseria ce exercită și voința de a-și stabili domiciliul în România.

„2. Va locui, în urma acestei cereri, 10 ani în țară și va dovedi, prin faptele sale, că este folositor ei.

„Aceste condițiuni sunt obligatoare și pentru acei străini cari s'au așezat pe teritoriul de astăzi al României, începând dela 1 August 1914, și n'au satisfăcut cerințele tratatelor de pace și acestor condițiuni pentru a fi declarați de naturalizați.

„Pot fi scutiți de stagi:

„a) Străinii, cari vor fi adus în țară în dustrii, invențiuni sau talente distinse, sau cari vor fi fundat aci stabilimente mari de comerț sau industrie;

„b) Supuși de naționalitate română ai altor state, dacă stabilindu-se pe teritoriul României, declară că renunță la cetățenia străină și cer cetățenia română.

„Alineatul ultim din proiect se menține“,
Dr. A. Nistor, Dr. Bianu, I. Pecurariu, Emil Bran, Ion Tartia, St. Rusu.

— Amendamentul se respinge.

— Se pune la vot amendamentul propus de d. senator Krupenschi, respins de comitetul delegaților, în cuprinsul următor:

„Naturalizarea este de competența puterii legiuitoare“.

— Amendamentul se respine.

— Se pune la vot textul articolului 7, așa cum a fost redactat de Comitetul delegaților, și se admite.

JURISPRUDENȚA

1. Din comb. art. 7, 8 și 9 din Constituție, rezultă că numai străinii dobândesc calitatea de români cu începerea dela votarea împământenirii lor în mod individual de Corpurile Legiuitoare, iar pentru Români de naștere, din orice stat străin cărora li se recunoaște calitatea de cetățean român de către puterea legiuitoare, efectul recunoașterii are putere retroactivă până la nașterea lor, căci prin acea recunoaștere se ridică numai o împiedecare accidentală a exercițiului drepturilor politice, iar nu se acordă calitatea de român, pe care dânsii o aveau deja dela naștere.

Prin urmare, asemenea efect al recunoașterii calității de români de naștere, are drept consecință că și copiii acelor Români, născuți deja înaintea recunoașterii părinților lor ca Români, trebuie să fie considerați ca Români, cu exercițiul drepturilor politice, întrucât nu stau sub o protecțiune străină, și fără a se distinge dacă acei copii erau majori sau minori în momentul recunoașterii. (Cas. III, 381-910, Bul. Cas. 1910, pag. 506).

2. Recunoașterea calității de român admisă de Constituție ca o favoare pentru românii

din alte State nu are efectele restrictive și individuale ale naturalizării. Prin urmare, nu numai fiii născuți după recunoaștere, dar și cei născuți înainte, sunt români și se bucură de toate drepturile politice ca și românii născuți în țară.

Astfel, dâșii pot fi jurați în materie criminală. (Cas. II, 231-901, Bul. Cas. 1901 pag. 364).

NOTA. In ce privește situațiunea Românilor din alte state care cer astăzi naturalizarea, vezi noua lege a naturalizării.

Doctrină

Motivul dat, cu ocazia discuțiilor de legiuitorii constituuanți, pentru această complexă schimbare a sistemului de încetățenire, este marea greutate ce există, pentru a face să treacă prin cameră și senat, adică să se voteze atâtea proiecte de lege individuale, referitoare la străinii ce solicitau naturalizarea; așa că unii așteptau câte 10—20 ani, fără ca să le vină rândul, a fi admiși la cetățenie.

Camerile nu mai găseau timp a proceda la votul atâtor cereri, și birourile camerilor erau peste măsură împovărate, cu atâtea proiecte de legi individuale.

Articolul 7 mai hotărăște că naturalizarea nu are efect retroactiv, dar soția și copiii minori profită în condițiunile prevăzute

de lege, de naturalizarea obținută de soț.

Se știe că chestiunea retroactivității naturalizării a fost mult timp discutată în dreptul internațional. Soluția finală, cea mai acreditată, a fost că încetățenirea fiind o schimbare de naționalitate, nu poate produce efecte decât dela data obținerii noii calități de cetățean al unui stat. Singură chestiunea copiilor minori, eră decisă în sensul favorabil acestora, dându-le posibilitatea d'a obține naționalitatea câștigată de părinți, pentru a se împiedică d'a ajunge la situația foarte grea de consecințe d'a avea în sânul aceleiași familii și între copiii celorloraș părinți, naționalități deosebite.

In privința recunoașterii calității de român, adică a românilor supuși ai altor state, Curtea de casație decisese, sub imperiul vechii constituții, că recunoașterea avea efect retroactiv, spre a putea face pe acești români, să beneficieze de privilegiul d'a fi putut valabilă cumpără imobile rurale, chiar înainte ca recunoașterea lor ca cetățean, să fi fost admisă de ambele camere, pe baza principiului enunțat în articolul 9 din Constituție, care pare a zice că românii din alte state, prin recunoașterea calității lor nu obțin nimic nou, ci nu fac decât a ridica obstacolul ce există, in privința lor, din cauza supușeniei lor la exercițiul dreptului lor, ca români. (I. Stambulescu, Principii de drept constituțional, pag. 144).

Art. 8. — Nu se admite în Stat nici o deosebire de naștere sau de clase sociale.

Toți românii, fără deosebire de origine etnică, de limbă sau de religie, sunt egali înaintea legii și datori a contribui fără deosebire la dările și sarcinile publice.

Nu mai ei sunt admisibili în funcțiunile și demnitățile publice, civile și militare.

Legi speciale vor determina Statutul funcționarilor publici.

Străinii nu pot fi admiși în funcțiunile publice de cât în cazuri excepționale și anume statornicite de legi.

Textul vechiu: Nu există în Stat nici o deosebire de clase. Toți Românii sunt egali înaintea legii și datorii a contribui fără deosebire la dările și sarcinile publice.

Ei sunt singuri admisibili în funcțiunile publice, civile și militare.

Legi speciale vor determina condițiunile de admisibilitate și de înaintare în funcțiunile Statului.

Străinii nu pot fi admiși în funcțiuni publice, de cât în cazuri excepționale și anume statornicite de legi.

RAPORT SENAT

Nu există în Stat nici o deosebire de naștere sau de clase sociale. Toți Românii, fără deosebire de origină etnică, de limbă sau de religie, sunt egali înaintea legii și datori a contribui fără deosebire la dările și sarcinile publice.

Numai ei singuri sunt admisibili în funcțiunile publice, civile și militare.

Legi speciale vor determină Statutul funcționarilor publici.

Străinii nu pot fi admiși în funcțiunile publice decât în cazuri excepționale și anume statornicite de legi.

Acest articol s'a pus în concordanță cu articolul 5 și a pus obligațiunea alcătuirii Statutului funcționarilor publici. Prin acest Statut se va preciza îndatoririle puse funcționarilor și garanțiile, acordate acelor cari vor avea servicii publice, se vor stabili condițiile de recrutare și înaintare a funcționarilor, responsabilitatea lor și măsurile disciplinare, dreptul de suspensiune al garanțiilor funcționarului până la judecată, rămânând la aprecierea discreționară a ministrului sau delegatului său.

Încetarea concertată sau simultană a serviciilor va fi oprită și funcționarul pedepsit fără observarea garanțiilor prevăzute în lege.

Greva este oprită, fie că va fi francă, pe față, fie că va fi deghizată sub forma demisionării.

DESBATERI PARLAMENTARE. CAMERA

D-l N. Iorga : D-lor, la acest articol 9 devenit 8, eră mai bine ca să nu se zică : „Nu există în Stat nici o deosebire de clasă“. Dar de sigur că există ! D-voastră nu puteți suprimă prin Constituție o deosebire care există. Trebuie să ziceți : „Nu se admite nici un privilegiu de naștere“. Aceasta eră formula potrivită. Nu se poate zice că nu

există nici o deosebire, căci ea există.

D-l D. Ioanîtescu : D-le Iorga, este textul vechei Constituțiuni dela 1866.

D-l N. Iorga : Credeți că numai noi avem privilegiul de a redactă prost ? Aveau și alții. (Ilaritate).

D-lor, votarea s'a făcut în astfel de mod, încât comitetul delegațiilor ar putea încă să țină seamă de claritatea acestei formule : „Nu se admite nici un privilegiu de naștere“.

Pe urmă, mai departe. La acelaș articol se spune că numai românii sunt admisibili în funcțiunile publice, civile și militare. Eu adaog, pe lângă „funcțiuni“ și „demnități“. De exemplu, rectorul Universității nu are o funcțiune, ci o demnitate. Dar nu poți să pui acolo pe un străin, căci dacă ai luă un profesor străin, el totuși nu poate fi ales rector.

Prin urmare, cred că trebuie să se adauge „funcțiunile și demnitățile“, pentru ca articolul să fie complet.

Și, mai departe : „Legi speciale vor determina condițiunile de admisibilitate și de înaintare în funcțiunile Statului“.

Pe urmă : „Străinii nu pot fi admiși în funcțiunile publice, etc.“. Trebuie să se spună că străinii nu pot primi nici însărcinări. Fiindcă nimenea nu s'a gândit să dea străinului o funcțiune, dar nici măcar o însărcinare să nu i se poată da, decât „în cazuri excepționale și anume statornicite de legi“. Căci d-voastră ați văzut că însărcinări de acestea ați dat, și sunt în școli profesori străini pe cari i-ați angajat cu contract la un anumit moment și nu ați putut să-i mai scoateți, pentrucă nu aveați mijlocul de a strică contractele lor.

Acuma, la art. 10 devenit 9 nu am nimica de obiectat, căci este fără importanță. Dar mențin observațiile făcute la art. 9 devenit 8, și dacă țineți seama că votarea a fost confuză, vă rog să admiteți această schim-

bare, pentru mai multă claritate. E în avantajul d-voastră.

Voci : Propuneți un amendament.

D-l N. Iorga : Nu propun nici un amendament. Comitetul delegaților poate să țină seamă de observațiile făcute și convingându-se, să introducă schimbarea.

D-l G. Trifon : Chestia funcționarilor e o mare problemă de Stat, devenită în urma războiului, de tot actuală. Corpul funcționarilor are mare misiune în viața Statului. Ei aplică și execută legile Statului. Ei sunt destinați a trece spiritul de legalitate mai întâiu în conștiința lor și de aci în conștiința masselor populare și a țării întregi. Cinstea și munca lor bună e cinstea țării.

Căzând ei victimă mizeriei, nu pot împlini misiunea, suferă țara și prestigiul ei. Funcționarii trebuie să fie stabili și pregătiți și serviciul lor să fie o carieră de viață. Această carieră trebuie să pună la adăpostul grijilor materiale pe funcționari.

Statutul funcționarilor prevăzut de noua Constituție și legile speciale vor aduce tot mai aproape viitorul dorit de funcționari și de marile interese ale țării.

Va fi fericită Patria noastră când funcționarii ei calificați, însuflețiți de dorul de a-și servi țara, vor putea îmbrățișa cu toată încrederea și liniștea sufletească deosebitele cariere oferite de țară, cari le-a dat leagăn și le va da existența materială și morală. Toate țările de cultură caută și află în corpul funcționarilor bine pregătiți, bine plătiți, stabili și devotați, puterea cea mai mare în clădirea Statului.

Partidele și guvernele se pot perindă la putere și țara nu va suferi, dacă funcționarii ei servesc țara cu fidelitate și statornicie nealterată, orice guvern ar veni în fruntea țării. Noua Constituție îmbrățișează funcționarii și soarta lor viitoare, fără de rezervă și cu încredere.

D-l M. G. Orleanu, președinte : Aci s'a propus următorul amendament :

La art. 9 demenit 8.

Se schimbă cuvântul „nu există“ cu cuvintele : „nu se admite“.

Se adaugă la alin. III pe lângă cuvintele :

„funcțiunile“ și cuvintele : „și demnitățile publice“.

Pun la vot amendamentul propus. S'a primit.

— Se pune la vot art. 9 devenit 8 astfel amendat și se admite.

JURISPRUDENȚA

1. În virtutea art. 10 alin. ultim din Constituție, dreptul de a ocupa funcțiuni publice în țara noastră este un drept politic și streinii nu pot fi admiși în asemenea funcțiuni decât în cazuri excepționale și anume statornicite de lege ; că de asemenea în virtutea art. 9 din Constituție, românul supus strein, nu poate dobândi exercitarea drepturilor politice, decât printr'un vot al corpurilor legiuitoare și după o prealabilă lepadare de protecțiune streină, iar locuțiunea „votul corpurilor legiuitoare“ întrebuințată de art. 9 din Constituție nu poate însemna votul unui singur corp legiuitor, ci votul ambelor corpuri legiuitoare și sancțiunea Capului Statului, fără de care asemenea vot nu se poate transforma în lege.

Din împrejurarea că legiuitorul constituțional s'a arătat mai favorabil streinilor de neam românesc și i-a scutit de condițiunile prevăzute în art. 7 din Constituție, nu se poate deduce că până la a lor încetățenire, streinii români ar avea mai multe drepturi, decât ceilalți streini, aparținând altor neamuri.

Dacă Ministerul instrucțiunii publice, a putut impune streinilor de neam românesc condițiuni de admisibilitate mai grele decât cele prevăzute prin art. 27 din legea învățământului secundar, din această rigoare exercitată față cu o astfel de categorie de streini nu se poate face un cap de acuzațiune în contra altui ministru care i-a considerat ca simpli streini și în consecință a aplicat strict art. 9 din Constituție și art. 27 din legea învățământului secundar. (Cas. III, 281-907, Curierul Judiciar din 1907 Nr. 78, pag. 622).

2. Pentru a ști ce însemnează un funcționar public, nu trebuie să se aibă în vedere modul cum este investit funcționarul, da-

că are funcțiunea prin alegere ori prin delegațiunea puterii executive, ci ceea ce este hotărâtor sunt atribuțiunile ce se conferă funcționarului, oricare ar fi modul lui de numire.

Astfel, odată ce aceste atribuțiuni consistă în conlucrarea sa la un serviciu public, fie al Statului, al județului sau comunei, el este un funcționar public.

Prin urmare, primarul și ajutoarele sale, făcând parte dintr'un serviciu public și având atribuțiuni atât de numeroase și de variate, ei sunt, fără îndoială, funcționari, și, prin urmare, cuprinși între funcționarii comunali pentru care s'a înființat o Casă de pensii la 1897, așa că, conf. acelei legi, salariile lor sunt supuse reținerilor. (Cas. S. U. 1-910, Bul. Cas. 1910, pag. 331).

Art. 9. — Toți străinii aflători pe pământul României se bucură de protecțiunea dată de legi persoanelor și averilor în genere.

Vechiul text era identic (Art. 11).

JURISPRUDENȚA

1. Constituția garantează străinilor aceeași protecțiune ca și naționalilor întrucât privește persoanele și averile lor.

Libertatea muncii și a industriei, ca și ori care libertate, nu poate să fie absolută în acest sens că ea nu trebuie să primească securitatea și moralitatea publică. Aceste restricțiuni însă nu pot în nici un caz să depindă de aprecierea arbitrară a vreunui autorități, ci trebuie să fie strict limitate printr'o lege.

Astfel, în ceea ce privește în special preparațiunea și vânzarea produselor farmaceutice, dreptul de a dirige și exploata o farmacie este supus unor condițiuni de admisibilitate anume determinate prin lege, dar este un drept rezultând dintr'un principiu de libertate consacrat și garantat de Constituție și de legile țării, iar nici de cum o simplă facultate acordată prin toleranță.

Deși legiuitorul, prin diferitele legiuiri asupra dreptului de a exploata și dirige o farmacie, a cătuat să ajungă ca dirigenții de farmacii să fie numai români, însă autorizația dobândită de un străin, conform legiuirii din 1874, de a putea dirige o farmacie, nu este o autorizație temporală ci definitivă, astfel că nu se poate susține că legiuirea din 1893 asupra farmaciilor nu a înțeles a

menține principiul stabilit prin art. 83 din legiuirea din 1874, acela de a respecta drepturile câștigate de străini în trecut. (C. Apel Iași, 5-96, Curierul Judiciar din 1896, Nr. 12, pag. 93).

Doctrină

Poate fi permis funcționarilor publici a se pune în grevă, pe față sau prin încetarea simultanee și concertată, a serviciului?

În ultimele timpuri, am asistat la întruniri de protestare, unele mai calme, altele mai violente, chiar la greve ale funcționarilor, din cauza salariilor peste măsură de mici, față de scumpetea crescândă în mod exorbitant a vieții.

Este foarte regretabil că diversele guverne, ce s'au succedat, au așteptat ca aceeași stare de lucruri să ajungă la gradul de gravitate la care a ajuns, purtându-se într'un mod vitreg față de funcționari.

Este însă de netăgăduit că este imposibil, oricărui om de ordine, a admite că funcționarii publici se pot servi de arma grevei armă foarte periculoasă, și care poate duce la desorganizarea serviciilor publice, ceea ce în anume momente poate constitui un mare pericol pentru stat. (I. Stambulescu, op. cit. pag. 45).

Art. 10. — Toate privilegiile de orice natură, scutirile și monopoliurile de clasă sunt oprite pentru totdeauna în Statul Român.

Titlurile de nobleță sunt și rămân neadmise în Statul Român.

Decorațiunile străine se vor purta de Români numai cu autorizarea Regelui.

Vechiul text, art. 12 : Toate privilegiile, scutirile și monopoliurile de clasă sunt oprite pentru totdeauna în Statul Român.

Titlurile de nobleță străină, precum : principi, grafi, baroni și alte asemenea, ca contrarii vechiului așezământ al țării, sunt și rămân neadmise în Statul Român.

Decorațiunile străine se vor purta de Români numai cu autorizarea Regelui.

JURISPRUDENȚA

1. Taxele la care târgoveții sunt obligați către proprietar prin Hrisovul din 1856, care a înființat Târgul Ivești, nu pot fi considerate ca privilegii sau monopoliuri în sensul art. 12 din Constituție, nici ca impozite în sensul art. 108, și asemenea dări către proprietar rezultând din convenția părților, nu sunt ilegale nici după art. 21 din legea rurală, așa că acel Hrisov nefiind contrariu nici art. 12 și 108 din Constituție, nici legei rurale, n'a putut fi desființat prin Constituție. (Cas. I, 94-903, Bul. Cas. 1903, p. 190).

2. În legislațiunea noastră, închirierile în perpetuitate sau ereditare, existente în momentul aplicării codului civil au fost menținute și consfințite prin art. 1415 c. civil sub numele de emfiteoză, embatic sau besman, iar reglementarea lor, a fost supusă legiuirilor existente în momentul când ele au luat ființă.

Prin urmare, monopoliurile ce au proprietarii unui târgușor, de a tăia carne, de a vinde lumânări, etc. și de a percepe taxe pentru aceste drepturi, sunt recunoscute ca valabile, fie că ele au fost conferite acelor proprietari prin diferite hrisoave domnești, fie prin convenția părților.

Legiuitorul, prin art. 21 al lezei rurale, și prin art. 12 din Constituție, a desființat numai monopoliurile care au caracterul unor privilegii de clasă, nu și acelea care rezultă din convențiunea părților în conformitate cu principiile lezei atunci existente. (Jud. Ocol

Tutova, 8 Dec. 905, Curierul Judiciar din 1906, Nr. 10, pag. 78).

3. Taxele ce târgoveții sunt obligați către proprietari prin diferite hrisoave cari au înființat diverse târguri, nu pot fi socotite ca privilegii sau monopoliuri în sensul art. 12 din Constituție, și pe care, acest articol le-a desființat, și nici ca impozite a căror înființare și percepere art. 108 din Constituție nu o permite decât numai în puterea unei legi și numai în folosul Statului, județului sau comunei; asemenea dări au fost privite în totdeauna de legiuitorii diferitelor epoci ca drepturi patrimoniale;

Prin urmare săvârșește nu exces de putere instanța de fond și face o greșită aplicațiune a art. 12 și 108 din Constituție, când respinge acțiunea intentată de Societatea creditului rural sub cuvânt că pretențiunile ce reclamă, derivând din taxe pe vinul și rachiul introdus în târgul Căiuț, ar fi niște privilegii sau impozite. (Cas. I, 654-911, Curierul Judiciar din 1911, Nr. 83, pag. 691).

4. Taxele la care târgoveții sunt obligați către proprietari prin diferite hrisoave cari au înființat diverse târguri, nu pot fi socotite ca privilegii sau monopoliuri în sensul art. 12 din Constituție și pe care, acest articol le-a desființat și nici ca impozite a căror înființare și percepere art. 108 din Constituție nu o permite decât numai în puterea unei legi și numai în folosul statului, județului sau comunei; asemenea dări au fost privite în totdeauna de legiuitorii di-

feritelor epoci ca drepturi patrimoniale.

Prin urmare săvârșește un exces de putere instanța de fond și face o greșită aplicațiune a art. 12 și 108 din Constituțiune când respinge acțiunea intentată de socie-

tatea creditului rural, sub cuvânt că pretențiunile ce reclamă derivând din taxe pe vinul și rachiul introdus în târgul Calutz ar fi niște privilegii sau impozite. (Cas. I, 654-911 Curierul Judiciar 1912, Nr. 2, pag. 16).

Art. 11. — Libertatea individuală este garantată.

Nimeni nu poate fi urmărit sau perchiziționat, decât în cazurile și după formele prevăzute în legi.

Nimeni nu poate fi deținut sau arestat, decât în puterea unui mandat judecătoresc motivat, care trebuie să fie comunicat în momentul arestării sau cel mai târziu în 24 ore după deținere sau arestare.

În caz de vină vădită, deținerea sau arestarea se poate face imediat, iar mandatul se va emite în 24 ore și i se va comunica conform aliniatului precedent.

Vechiul text, art. 13: Libertatea individuală este garantată.

Nimeni nu poate fi urmărit, decât în cazurile prevăzute de legi și după formele prevăzute de ele.

Nimeni nu poate fi oprit sau arestat afară de cazul de vină veghiată, decât în puterea unui mandat judecătoresc motivat, și care trebuie să-i fie comunicat la momentul arestării, sau cel mult în 24 ore după arestațiune.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

RAPORT. CAMERA

La art. 12 devenit 11, privitor la garanțarea libertății individuale, am contopit alin. IV în alin. II, pentru a nu face o repetiție inutilă de texte și pentru mai multă preciziune. Citirea textelor astfel contopite mă dispensează de orice lămurire.

Asupra principiului însuși, consacrat în acest text, se va vedeă că noua redacțiune asigură în mod desăvârșit libertatea individuală. Textul din primul proiect, care prevede că, *afară de cazurile de vină vădită* (în textul vechiu: *vină veghiată*), nimeni nu poate fi oprit sau arestat decât în puterea unui mandat judecătoresc motivat, care trebuie să-i fie comunicat în momentul arestării sau cel mult în 24 de ore după arestare, lăsă pentru cazul de vină vădită sau veghiată (flagrant-délit) posibilitatea a se crede că cineva poate fi arestat și deținut oricât fără mandat de arestare.

Am precizat în art. 12 devenit 11, că în genere nimeni nu poate fi arestat decât în

baza unui mandat emis și comunicat în 24 ore. Pentru caz de vină vădită însă, în sens de vină neîndoelnică am stabilit că arestarea se poate face fără mandat, care va trebui însă emis în 24 ore dela arestare și comunicat cel mult în 24 ore dela emiteră.

Am întrebuințat cuvântul de vină vădită, pentru că el cuprinde și flagrant-délict, iar cazurile sunt numeroase când, fără a fi flagrant-délict, autorul unui fapt bine constatat nu ar putea fi arestat, dacă am cere să se facă emiteră și comunicarea mandatului în 24 de ore. Societatea e interesată ca autorul delictului sau crimei să nu scape urmăririi, când este imposibilitate a se comunica mandatul în 24 de ore dela arestare.

Principiul pus, nu am crezut necesar să intrăm în detaliile de aplicare, aceasta aparținând legilor penale. Ele, de altfel, prevăd în mod destul de larg garanțiile respectării acestui principiu.

NOTA. *Asupra lezei libertăței individuale vezi Hamangiu vol. I, pag. 912 în notă.*

DEBATERI PARLAMENTARE. SENAT

D-l Ion Purcăreanu : D-lor senatori, în acest articol se garantează libertatea cetățenească.

Este cristalizat în acest articol ceea ce în Anglia există sub numele de „Habeas Corpus“.

Noi am socotit și în Constituția veche și în aceasta care se votează astăzi, că libertatea individuală trebuie să fie garantată, cetățeanul să nu poată fi arestat de cât dacă vina lui este evidentă și când justiția are nevoie să se asigure de persoana infractorului. De aceea, în numele mai multor colegi, propun ca art. 12 din textul propus de comisiunea constituțională mixtă să fie înlocuit cu textul art. 12 devenit 11 din proiectul propus de comitetul delegaților, cu o simplă modificare și anume : la alin. III, unde se spune :

„Nimeni nu poate fi deținut sau arestat decât în puterea unui mandat judecătoresc motivat“, care după cuvântul „care“ să se adauge cuvintele : „în toate cazurile“ și apoi urmează ca în proiect : „trebuie să-i fie comunicat în momentul arestării, etc.“, adică vă rugăm să admiteți următorul amendament :

„Propunem înlocuirea textului art. 12 devenit 11, propus de comitetul delegaților, cu textul art. 12 propus de comisiunea Constituțională mixtă, adăugându-se în aliniatul III, după cuvintele : „și care“, cuvintele : „în toate cazurile“, pentru că astfel aliniatul III să aibă următorul cuprins :

„Nimeni nu poate fi oprit sau arestat, afară de cazurile de vină vădită, decât în puterea unui mandat judecătoresc motivat, care „în toate cazurile“ trebuie să-i fie comunicat în momentul arestării sau cel mult în 24 ore după arestare“.

Ion Purcăreanu, Preotul Preotescu, Sima Niculescu, Gh. Gheată, I. C. Neamțu.

D-lor senatori s'ar părea la prima vedere că în caz de vină vădită un infractor poate să fie arestat, fără să existe mandatul emis.

Textul pe care îl propunem să înlocuiască

cele două alineate ale textului propus de comitetul delegaților, care ar părea să spună că în acest caz să nu se mai emită mandat, și anume cuvintele : „și în toate cazurile“, deslușește gândul nostru, anume că în principiu, nimeni nu poate fi arestat decât în baza unui mandat, iar în caz de vină vădită poate fi arestat fără mandat.

În toate cazurile însă, mandatul trebuie să fie comunicat în momentul arestării sau în 24 ore.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : Așa este textul.

D-l Ion Purcăreanu : Noi, ca să dăm o factură mai simplă textului Constituției, care nu trebuie să cuprindă decât enunțări de principii iar nu dispozițiuni de procedură, am socotit că este de nevoie ca să revenim la textul propus de comisiunea mixtă, care cuprinde gândurile pe cari toți le avem, adică să garanteze libertatea cetățenilor și să-i punem la adăpost de orice arbitrar.

D-l C. D. Dimitriu, vice-președinte : D-l Dissescu, raportor, are cuvântul.

D-l C. D. Dissescu, raportor : Deosebire mare între redacțiunea ce vi se propune și noua redacțiune, nu este. Se suprimă oarecari amănunte cari ar fi de procedură penală, dar determinarea amănunțelor nu strică.

Ne expunem, deși noua redacțiune are și dânsa claritatea ei, să complicăm redacțiunea.

Noi, cari voim să grăbim lucrările noastre, din moment ce nu este un interes real, de acord cu guvernul, vă rugăm a respinge amendamentul.

D-l Ștefan C. Pop : D-lor senatori, cred că alineatul ultim este inutil și iată de ce : în cel penultim se spune că mandatul de arestare se poate comunica cel mai târziu în 24 ore după deținere sau arestare ceea ce însemnează că cineva poate să fie arestat fără mandatul de arestare.

O voce : Numai dacă este flagrant delict.

D-l Ștefan Pop : Chiar dacă este flagrant delict.

Și atunci dacă cineva poate să fie arestat fără mandat de arestare și mandatul poate să i se comunice după 24 de ore, atunci nu mai este necesar ultimul alineat, care spune încă odată că: „în caz de vină vădită, deținerea sau arestarea se poate face imediat, iar mandatul se va emite în 24 ore, și i se va comunica conform alineatului precedent”.

Mie mi se pare că este același lucru, și atunci lungim textul în zadar, fiindcă ultimul alineat se cuprinde în cel precedent.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : Regret că nu s'a înțeles sensul și redacțiunea acestui articol, deși este foarte clar și a făcut obiectul unei discuțiuni de o zi întreagă în sânul comitetului delegaților.

Constituția garantează libertatea individuală. Nici un cetățean nu poate să fie arestat decât dacă judecătorul de instrucție emite un mandat de arestare în contra lui. Acest mandat trebuie comunicat inculpatului în momentul arestării sau cel mult 24 ore după arestare.

Sunt dar, aici, două principii: unul al dării sau emiterii mandatului și altul al comunicării lui.

Mandatul trebuie să fie dat de judele instructor, în regulă generală, înainte de arestare și să se înmâneze inculpatului în momentul arestării, sau dacă este imposibilitate de a i-l comunica în momentul arestării, va trebui comunicat în cel mult 24 ore de la arestare. Imposibilitatea de a-l comunica chiar în momentul arestării se ivește în totdeauna când cel contra căruia se emite mandatul, nu este sub mână imediată a agenților forței publice care execută mandatul, cum ar fi de pildă în cazul când cel ce urmează a fi arestat se află în alt oraș decât în acela unde s'a emis mandatul. În asemenea caz, se telegrafiază autorității din locul unde se află inculpatul, pentru a fi arestat, el se arestează, și până a doua zi li sosește și mandatul, care i se comunică. Pentru asemenea cazuri se prevede posibilitatea comunicării nu în momentul arestării, ci până în 24 ore de la arestare.

Mai este însă și o ipoteză pe care o prevede Constituția și când permite arestarea fără ca mandatul să fie încă emis de judele instructor. E cazul de vină vădită. Delicventul e prins în flagrant delict sau vina e patentă. Agentul forței publice îl poate aresta îndată, fără mandat, însă e dator ca până în 24 ore să fie dus la judele-instructor care să emită mandat, și care mandat i se comunică tot în modul arătat mai sus.

Așa încât, acest al doilea alineat prevede două ipoteze deosebite: o ipoteză de drept comun, că nu poți să arestezi fără mandat și al doilea, cazul excepțional, caz de vină vădită, când poți să arestezi și fără mandat, dar atunci emiteria să se facă în 24 ore și comunicat părții.

D-l L. Daus : D-lor senatori, cred că după explicațiunea foarte lămurită a d-lui ministru, ar trebui să se introducă cuvântul „emis” la alineatul 3 și anume să se zică: „Nimeni nu poate fi arestat decât în puterea unui mandat emis”.

Textele de legi trebuiesc să fie cât mai explicite, pentru că judecătorii n'au să cerceteze desbaterile parlamentare ca să vadă care e justul sens al unui articol.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : Când se zice: „decât în virtutea unui mandat”, prin aceasta se înțelege că trebuie să fie emis.

Voci : Inchiderea discuțiunii.

— Se pune la vot închiderea discuțiunii și se primește.

— Se pune la vot amendamentul d-lui Purcăreanu respins la comitetul delegaților și se respinge.

— Se pune la vot art. 12 devenit 11, astfel cum a fost redactat de comitetul delegaților și se primește.

DESBATERI PARLAMENTARE. CAMERA

D-l Mișu Alexandrescu : D-lor deputați, în prezent cu toții suntem de acord să facem o lege de progres, mai ales când e vorba de legea fundamentală a Statului nostru; și cum, d-lor, legile vechi garantau libertatea individuală în mod relativ, cu atât

mai mult astăzi când ne aflăm în timpul civilizațiunii, această libertate trebuie să fie garantată și mai mult, în acest scop propunem un amendament care să corespundă textului de lege din țările civilizate cum e Franța, etc. și prin care libertatea individuală să fie deplin garantată. Și acum, d-lor deputați, fiind de acord asupra principiului că libertatea individuală trebuie să fie garantată, trebuie să prevedem, în mod expres în legea fundamentală a Statului nostru acest lucru, pentru aceste motive propun următorul amendament la art. 12 devenit 11: „Libertatea individuală este garantată“.

Nimeni nu poate fi urmărit sau perchezitionat, decât în cazurile și după formele prevăzute prin legi.

Nimeni nu poate fi deținut sau arestat, de cât în puterea unui mandat judecătoresc motivat, care trebuie să fie comunicat în momentul arestării.

În caz de flagrant delict, deținerea sau arestarea se poate face imediat, iar mandatul se va emite în 24 ore și i se va comunica conform alineatului precedent“.

D-lor deputați, acest lucru fiind prevăzut și în legea franceză și cea belgiană, după cum am arătat mai sus, cred că este firesc cași la noi să se facă un progres pe această cale, și ca atare trebuie admis amendamentul propus. Și acum, d-lor, referindu-mă la câțiva din d-voastră cari sunteți juriști, știți cum se întâmplă ca acest termen fatal de 24 de ore să fie prelungit.

Și cu acest amendament se garantează, d-lor, în mod expres libertatea individuală, înlăturându-se și erorile ce s'ar putea datoră lipsei de experiență a unui magistrat la începutul meseriei, cum și presupusele abuzuri ce eventual s'ar presupune a se face în anumite cazuri.

În acest amendament, d-lor deputați, s'au prevăzut anumitele cazuri când arestarea se poate face imediat și mandatul să se comunice în timp de 24 ore și acestea sunt cazurile de flagrant-delict, deci în cazul de flagrant-delict nu mai este nevoie a i se comunica mandatul de arestare imediat ci în timp de 24 de ore. Pentru toate aceste

motive rog, d-lor deputați, a votă amendamentul propus.

D-l N. D. Chirculescu, raportor : D-lor deputați, art. 12, relativ la libertatea individuală, a format obiectul unor importante discuțiuni în comitetul delegaților.

În textul proiectului, ieșit din comisiunea mixtă a Camerei și a Senatului, articolul eră redactat în sensul că nu poate fi nimeni arestat, în afară de cazul de vină vădită; decât în puterea unui mandat judecătoresc, care se comunică celui arestat în timp de 24 de ore. Aceasta lasă să se creadă, că în cazurile de vină vădită, — cuvânt neprecis traducere greșită a cuvântului vină veghiată (flagrant delict) — putea cineva să fie arestat și ținut închis oricât fără vreun mandat de arestare. Eră făcută astfel în text o distincțiune care nu corespunde nici chiar cu intențiunile legiuitorului constituant din 1866.

Atunci s'a dat, d-lor o redacțiune, care garantează cu precizie libertatea individuală.

Nu poți astfel să arestezi pe cineva, dacă nu există un motiv special și justificat pentru facerea acestei arestări. În tot cazul însă judecătorul dă mandat de arestare, care trebuie să se comunice în timp de 24 de ore persoanei arestate.

Sunt însă, d-lor, cazuri în cari aplicarea acestei regule este imposibilă. Astfel este cazul de flagrant-delict, când de exemplu ai prins pe cineva în momentul executării delictului. În acest caz înțelegeți foarte bine, că nu mai este timp material ca să ai un mandat de arestare și să-l comunică celui arestat imediat, mandat însă care se va putea comunica 24 de ceasuri în urmă după arestare, dacă nu e o împiedicare de forță majoră.

Mai sunt d-lor, așa numitele cazuri de forță majoră care intră în cuvântul „vină vădită“ al cărui sens este greu de precizat. Cuvântul de „vină vădită“ din art. 12 are sensul de vină neîndoelnică, cuprinzând în el și cazul de forță majoră; în aceste cazuri nu se poate comunica mandatul de arestare celui arestat în timp de 24 de ore.

Să vă dau un exemplu: cineva a săvârșit o crimă oarecare, și criminalul este arestat în fundul munților, la 100-150 km. departe de oraș. E zăpadă, este inundație; agentul până îl aduce la parchet nu poate să-și procure mandatul de arestare în 24 ore, necum să-l comunice arestatului, căci trec 2 sau 3 zile până când agentul să poată aduce pe criminal la judecătorul de instrucție.

Un alt caz, pe un individ care a comis o crimă în București, și a cărui fotografie s'a dat în ziare, un agent al Siguranței îl găsește la Călărași, tocmai când este gata să treacă Dunărea. Dacă ar fi ca arestarea să nu se facă fără mandat de arestare, aceasta ar însemna că agentul nu-l va putea aresta, și aci nu este flagrant-delict. Pentru astfel de cazuri am introdus în art. 12 dispozițiunea ca mandatul să se dea după 24 de ore și să se poată comunica arestatului după alte 24 de ore.

Deosebirea este aceasta, că în cazurile în care lucrul este posibil, mandatul se emite și se înmânează după 24 de ore, în celelalte cazuri după 48 de ore dela arestare.

Rezolvită în acest mod chestiunea, se satisface toată lumea îngrijată de a se asigura garanția libertății individuale. S'a propus într'un amendament a se prevedea și detaliile condițiilor în care se face arestarea, și cât poate să țină detențiunea. Aceste condițiuni sunt și azi prevăzute în legile penale și noi nu putem să punem în Constituțiune, ceace trebuie să facă obiectul unei legi ordinare, așa încât părerea mea e că amendamentul propus n'are temei și vă rog să binevoșiți a-l respinge.

Imi permit cu această ocaziune să vă spun că în chestiunea aceasta constituțională, în care Senatul și Camera lucrează concomitent nu trebuie să procedăm întru toate așa cum am face cu o lege ordinară. Cu proiectul de Constituțiune noi nu trecem dela Cameră la Senat sau invers, amendamentele cari se fac aci să se treacă la Senat și schimbările dela Senat să revină din nou la Cameră; în același timp lucrează și Camera și Senatul și, ca să poată face o lucrare rodnică și să preîntâmpinăm prea

multele varieri de text, e bine să evităm prea multe amendamente pe chestiuni de amănunte.

S'a lucrat de către o comisiune compusă din 45 de membri ai Senatului și de vreo 80 dela Cameră; ea a delegat o comisiune mixtă și aceasta a discutat pe toate fețele toate chestiunile împreună și cu alții cari nu făceau parte din comisiune și s'a ajuns la un text general, pe care comisia cea mare, apoi comitetul delegaților discutându-l s'a ajuns la textul de azi; aceasta în ce privește chestiunile de principiu.

În ce privesc chestiunile de detaliu nu e locul să ne ocupăm prea mult de ele, ci numai de chestiunile mari cum sunt chestiunea proprietății, chestiunea subsolului, chestiunea presei, cea a naționalizării în privința cărorora sunt curente diferite în Cameră și Senat; se înțelege că articolele cari privesc aceste chestiuni nu le vom vota înainte de a căuta să găsim o înțelegere comună între Cameră și Senat. Dar în celelalte chestiuni de câteori deosebirea ar fi între articolele proiectului și amendamente pe chestiuni de cuvinte sau pe chestiuni secundare, cred că nu e bine cu astfel de chestiuni să țineți în loc opera importantă ce avem de îndeplinit. Senatul a procedat cu multă circumspecțiune în chestiunile de detaliu...

D. Em Dan: Cu alte cuvinte articolele sunt intangibile?

D. N. D. Chirculescu, raportor: Sigur că nu. E bine să discutăm, dar să nu creăm prin modificări la fiecare articol o situațiune de așa natură încât, după ce am modificat toate articolele la Cameră, să fie nevoie apoi ca împreună cu Senatul să luăm discuțiunea de a capo, pentruca textul dela Senat să iasă redactat identic cu cel dela Cameră.

D. Em. Dan: Toți vrem, ca ceea ce facem, să facem mai bine.

D. N. D. Chirculescu, raportor: Evident, dar să nu facem prea mult rău, căutând să facem prea mult bine.

Voci: Închiderea discuțiunii.

D. Mișu Alexandrescu: Cer cuvântul.

D. M. G. Orleanu, președinte: S'a închis discuțiunea.

D. Mișu Alexandrescu: Dar am dreptul să răspund după regulament.

D. M. G. Orleanu, președinte: După regulament aveți dreptul să susțineți amendamentul, cecece ați făcut.

— Se pune la vot amendamentul d-lui Mișu Alexandrescu și se respinge.

— Se pune la vot art. 12 devenit 11 nemodificat și se admite.

JURISPRUDENȚA

1. În materie penală este de principiu că ori ce dispoziție de lege prevăzută sub pedeapsă de mulțime este de ordine publică și ca atare poate fi propusă direct în casație; că pe lângă aceasta libertatea individului ainge interesul general al societății formează pentru toți o garanție de ordine publică garantată chiar de constituție prin art. 13. (Cas. III, 713-907, Curierul Judiciar din 1907, Nr. 34 pag. 269).

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Doctrina

Noua redacțiune a art. 11 mărește încă garanțiile acordate de legea libertății indi-

Art. 12. — Nimeni nu poate fi sustras în contra voinței sale dela judecătorii ce-i dă legea.

Vechiul text art. 14 este identic.

JURISPRUDENȚA

1. Judecătorii, având în atribuțiunile lor dreptul și datoria de a aplica nu numai legile ordinare, dar și dispozițiunile din Constituție, datorie impusă explicit de art. 77 din legea de organizare judecătorească, care obligă pe judecător la intrarea în funcțiune să jure că va observa, nu numai legile, dar și Constituțiunea țării, din natura însăși și din atribuțiunile acestei puteri judecătorești rezultă că, judecătorii au în căderea lor, în cazul când se invoacă o contrarietate între o lege ordinară și o dispozițiune constitu-

ționale, prevăzând că mandatul de arestare trebuie comunicat imediat, adică în momentul arestării; mandat care trebuie să cuprindă, pe lângă arătarea faptului imputat, și articolul din codul penal, care prevede pedeapsa, — în orice caz mandatul trebuie comunicat, cel mai târziu în 24 ore dela arestarea deținutului.

Acest mandat de arestare se emite de judecătorul de instrucție, chiar în momentul arestării și numai în caz de vină vădită, arestarea poate avea loc, iar mandatul să se emită după 24 ore cel mai târziu, când se comunică preveniturii. (I. Stambulescu, op. cit., pag. 49).

Mai există o altă excepțiune (1) la regula că libertatea individuală este garantată. Această excepțiune este prevăzută în legea din 6 Aprilie 1881, care permite guvernului a expulsa din țară pe orice străin, când el ar deveni periculos siguranței Statului.

... În caz că din eroare sau cu rea voință guvernul ar aplica această lege unui cetățean român, acesta poate reintră în țară fără a fi expus la vreo pedeapsă sau o nouă expulzare; dacă tribunalele, care singure au căderea a judeca diferendul, hotărâsc că el e român. (I. Stambulescu, op. cit., pag. 54).

țională, să examineze dacă în adevăr există un conflict între legea ordinară și Constituțiune, și dacă constată acest conflict, cum sunt datorii să aplice una din legi, să dea precădere dispozițiunilor Constituțiunii, care trebuie să se impună prin autoritatea ei tuturor puterilor Statului și să înlătore aplicarea legii ordinare contrară Constituțiunii, și pentru aceasta nu e nevoie de un text de lege care să acorde acest drept al judecătorilor, ci din potrivă ar fi nevoie de unul care să o refuze.

1) Vezi doctrina de sub art. 128.

Oridecâteori legiuitorul printr'o lege, se substituie misiunii instanței judecătorești și rezolvă el însuși propunerile făcute de o comună în apărarea sa, violează prin aceasta art. 30 din Constituție, după care, puterea judecătorească se exercită de Curți, și tribunale, cum și art. 14 după care nimeni nu poate fi sustras, împotriva voinței sale dela judecătoria ce-i dă legea. (Trib. Ilfov s. comercială, 623-912, Curierul Judiciar din 1912, Nr. 40, pag. 469).

2. Instanțele judecătorești au competența să examineze, cu ocazia judecării unui proces, dacă o lege invocată de una din părți în stabilirea dreptului său, este sau nu contrară Constituției și sunt în drept, când constată că acea lege violează constituția, să înlăture aplicarea ei în procesul dintre părți, și această doctrină se aplică în toate cazurile în cari legea ce se aplică conține dispoziții cari sunt în contradicție cu principiile constituționale și cu drepturile garantate anume prin constituție.

Conform art. 36 și 14 din Constituție, justiția se exercită de Curți și Tribunalele și nimeni nu poate fi sustras dela judecătoria ce-i dă legea ;

Astfel, din momentul ce Societatea comunală a tramvaielor a dedus înaintea tribunalului un litigiu iscat între dânsa și Ministerul de Interne, acesta din urmă nu putea, fără a nesocoti principiile constituționale sus expuse, să se pronunțe el însuși printr'un proiect de lege prezentat corpurilor legiuitoare asupra mijloacelor sale de apărare și să impue instanțelor judecătorești admiterea lor prin mijlocul unei legi declarată interpretativă, căci prin aceasta se substituie chiar în propria sa cauză instanțelor judecătorești, impunând judecătorilor soluția unui litigiu pendente înaintea lor.

O lege interpretativă presupune obșnuit că o lege a prezentat dificultăți asupra înțeleșului ei înaintea instanțelor judecătorești. Astfel, când o lege nu a avut ocaziune a veni în discuțiune dimaiutea instanțelor judecătorești, nu eră nevoie, ca o lege nouă să vie să o interpreteze, mai cu osebire când legea nouă cuprinde dispozițiuni cu

totul nou și cu înțeleșuri diferite și chiar contradictorii asupra aceluiaș punct.

O lege, fie interpretativă, fie nouă cu efect retroactiv, nu poate nesocoti principiile constituționale, așa că declarațiunea acelei legi de interpretativă nu poate împedica instanțele judecătorești de a înlătura o asemenea lege, când este contrarie constituțiunii.

În virtutea principiului separațiunei puterilor, instanțele judecătorești chemate a se pronunța asupra plângerei particularilor în contra actelor puterei administrative, care-i vatamă, nu au în principiu dreptul să anuleze actul nici să constrângă la anulare prin mijlocul daunelor cominatorii, chiar dacă ar găsi că actul este ilegal sau abusiv, ci puterea lor se mărginește numai la dreptul de a condamna la daune interese, iar această limitare a puterei judecătorești presupune că actul ilegal sau abusiv este făcut de autoritatea administrativă în limitele competenței, iar nu și cazul când acel act abusiv nu întră în competența agentului sau autorității care-l comite, caz în care nici principiul separațiunei puterilor, nici dispozițiile art. 74 din legea din 1910 a Curții de Casație, și nici explicațiunile date în Parlament cu ocazia votării acestei legi, nu se opun ca justiția să facă să înceteze un act comis în disprețul legii și fără nici o competență. (Cas. I, 549-912, Curierul Judiciar din 1912, Nr. 65, pag. 757).

3. Conform art. 14 și 36 din Constituție, justiția se exercită de Curți și Tribunale, și nimeni nu poate fi sustras dela judecătoria ce-i dă legea.

Astfel, din momentul ce Soc. Com. de Tramvaie din București, inițiată prin legea din 14 Aprilie 1909 a dedus înaintea tribunalului un litigiu iscat între dânsa și Primăria com. București, Corpurile legiuitoare nu se puteau substitui instanțelor judecătorești și să se pronunțe ele asupra aceluși litigiu prin votarea unei legi declarată interpretativă, care rezolvă chestiunile ce erau în discuțiune între părți. (Cas. III, 194-913, Curierul Judiciar 1913, pag. 514).

4. Prin legea stărei de asediu, capul Sta-

tului este autorizat în caz de pericol iminent pentru ordinea și siguranța publică de a restrânge unele dintre drepturile publice consacrate prin Constituție, de a delega puterile militare unele dintre atribuțiunile ce în conformitate cu principiul separațiunii puterilor în Stat aparțin autorității civile, în fine de a investi tribunalele militare cu dreptul de a judecă toate crimele și delictele în contra siguranței armatei, a Statului și a ordinii publice.

În afară de aceasta, legea stărei de asediu instituind jurisdicțiunea excepțională a tribunalelor militare pentru crimele și delictele în contra siguranței Statului, nu contrazice întru nimic principiul înscris în art. 14 Constituție, fiindcă competența în privința acestor infracțiuni nu este fixată prin Constituție, ci prin legea ordinară de procedură penală, care poate fi modificată printr'o altă lege ordinară, fără ca prin aceasta să se aducă vreo atingere Constituției.

Așa fiind, nu se poate zice că inculpatul trimitându-se în conformitate cu legile în vigoare înaintea jurisdicțiilor militare pentru fapte de competența acestora, a fost sustras în contra voinței sale dela judec-

torii pe care-i dă legea. (Cas. II, 106-918, Jurisprudenta Română 1919, pag. 491, Nr. 501).

5. Când un consilier de Curte este prezent în ziua judecării procesului, el trebuie să ia parte la judecată, neputându-se abține decât pentru cauze prevăzute de lege. El nu poate fi înlocuit prin tragere la sorți de un consilier dela altă secțiune a Curții, numai pe considerațiunea că unul din avocații cari pledează în proces ar fi membru al familiei sale, fără a se preciza că el cade în unul din cazurile limitativ prevăzute de art. 276 al. 10 pr. civ. și fără ca, chiar în această ipoteză, complexul Curții să se pronunțe conform art. 285 pr. civ. asupra recuzării. Numai după ce recuzarea s'a admis, este cazul de a se înlocui consilierul care se recuză, cu un alt consilier, tras la sorți de altă secțiune.

Un judecător nu se poate abține dela judecată fără îndeplinirea formelor legale, căci ar fi a se sustrage justițiabilii, pe această cale, dela judecătorii lor firești. (Cas. III, 610-923, Curtea Judiciară din 1923, Nr. 30, pag. 474).

Art. 13. — Domiciliul este neviolabil.

Nici o vizitare a domiciliului nu se poate face, decât de autoritățile competente, în cazurile anume prevăzute de lege și potrivit formelor de ea prescrise.

Vechiul text, art. 15 se deosebește numai prin aceea că în el lipsesc cuvintele „autoritățile competente“.

Doctrină

După cum libertatea individuală este supusă la restricțiuni asemenea și inviolabilitatea domiciliului, nu este o regulă așa de absolută ca să nu sufere oarecare excepțiuni; așa cetățenii nu pot abuză de protecția legii, spre a da azil rău-făcătorilor, spre exemplu.

De astfel, chiar finele art. 13 prevede că sunt excepțiuni la regula inviolabilității do-

mocului; spre exemplu dreptul agenților forței însărcinați cu predarea citațiilor, cu executarea hotărârilor, ca: portăreii, asemenea dreptul agenților vamali, sau aceia ai regiei monopolului, pentru constatarea contravențiunilor la aceste legi, unde se arată și modul cum se fac aceste perchezțiuni la domiciliul celor bănuți, precum și autorizațiile necesare, date de justiție în acest scop. (I. Stambulescu, op. cit. pag. 55).

Art. 14. — Nicio o pedeapsă nu poate fi înființată, nici aplicată decât în puterea unei legi.

Vechiul text, art. 16 e identic.

JURISPRUDENȚA

1. Potrivit art. 16 din Constituție și 2 c. pen., nici o pedeapsă nu poate fi aplicată decât infracțiunilor comise în urma promulgării legii.

Un fapt, socotit ca infracțiune printr'o lege, în cazul când această lege s'a declarat

inexistentă și lipsită de orice putere legală, nu mai poate fi pedepsit în virtutea unei alte legi venită posterior, întrucât această lege, potrivit principiului neretroactivității legilor în materie penală, nu se poate aplica decât faptelor petrecute după punerea ei în vigoare. (Cas. II, 1251-919, Jurisprudența Română 1919, pag. 804, Nr. 738).

Art. 15. — Nici o lege nu poate înființa pedeapsa confiscării averilor.

Vechiul text, art. 17 este identic.

DESBATERI PARLAMENTARE. CAMERA

D-l Vespasian V. Pella: D-le președinte, d-lor deputați, la art. 15 am onoarea a propune și susține următorul amendament semnat de un mare număr de domni deputați. Art. 15 : „Nici o lege nu poate înființa pedeapsa confiscării averilor, moartea civilă și pedepsele corporale“.

D-le președinte, d-lor deputați. Foarte multe Constituțiuni interzic prin texte categorice restabilirea pedepselor cari existau în epoca de barbarie a penalității. Din aceste pedepse, art. 15 al actualului proiect se mărginește a opri numai restabilirea confiscării generale, fără a se ocupa de celelalte sancțiuni represive cari s'au prăbușit de asemenea în fața civilizației moderne și cari sunt : moartea civilă și pedeapsa corporală. Dacă admitem ideia de a se interzice prin Constituție înființarea acelor pedepse pe cari le considerăm astăzi ca o negațiune a concepțiilor morale și a principiilor științifice ce sunt la baza represivității moderne, atunci nu ne putem opri numai la confiscarea generală, ci avem datoria de a interzice printr'un text categoric și restabilirea morții civile.

Lipsind un asemenea text care există de altminteri în multe Constituțiuni străine, s'ar putea crede că Adunărilor Constituante de

astăzi le este indiferent dacă un legiuitor ordinar ar reînființa mâine pedeapsa antisocială și antijuridică a morții civile, în urma căreia condițiunea juridică a condamnatului suferă modificări analoge cu acele produse de moartea naturală.

D-lor deputați, în multe State prin texte constituționale s'a interzis și reînființarea pedepselor corporale cum ar fi de pildă tortura, mutilarea și bătaia.

Și în această privință dacă admitem sistemul de a se fixa prin Constituție și limitele pe cari societatea nu le poate depăși cu ocazia exercitării represivității, dacă ne însușim concepțiunile de ordin moral și social cari au făcut pe autorii Constituțiunii dela 1866 cât și pe autorii actualului proiect, să oprească prin art. 16 restabilirea pedepsei cu moarte în timp de pace, ca o consecință logică a acestor concepțiuni, cred că se impune completarea art. 15 printr'o dispozițiune care să interzică reînființarea în genere a pedepselor corporale. Deși pedepsele corporale au fost înlăturate din sistemul nostru represiv prin codul penal dela 1864, aceasta nu înseamnă că oricare alt legiuitor ordinar n'ar putea mâine să le restabilească. Ca și în cazul morții civile, dacă nu s'ar înscrie în Constituție prohibițiunea absolută a pedepselor corporale, s'ar putea crede că îngăduim reînființarea acestor pe-

depse, reînflințare care, precum spunea Enrico Ferri, ar constitui o aberație de atavism medieval, ar constitui un ultraj pentru acel sentiment public de umanitate, pe care nici un legiuitor nu trebuie să-l jignească.

Pedepsele corporale nu se pot sprijini astăzi nici pe principiile justiției superioare, nici pe principiile utilității sociale. În urma cercetărilor ce s'au făcut cu privire la efectele lor, pretutindeni s'a constatat, că ele nu moralizează ci abrutizează pe delincvenții din obicei, că ele împiedică regenerarea morală a infractorilor de ocazie prin jignirea și scoborârea sentimentului demnității personale. Reclasarea oricărui delincent, nu se mai obține astăzi prin violența fizică și cruzimea sancțiunilor represive, ci prin pedepsele privative de libertate executate după sistemele moderne ale științei penitenciare.

Nepotrivite cu moravurile și gradul nostru de civilizație, asemenea sancțiuni vin în contradicție cu principiile etice ale justiției absolute, apărând ca o imagină a violenței și a barbariei prin care se înfățișează presiunea în societățile primitive!

Considerând Constituțiunea ca o declarațiune de principii fundamentale care oglindesc concepțiunile morale și sociale ale a-celora ce formulează asemenea principii de la sine se înțelege, d-lor deputați, că amendamentul pe care îl supun deliberărilor dv., nu face decât să confirme și mai mult simțimintele umanitare cari vă însuflețesc în aceste momente și cari de asemeni au însuflețit pe autorii Constituțiilor străine în clipa când prin texte categorice au înlăturat orice posibilitate de restabilire în viitor a morții civile și a pedepselor corporale.

D-l G. G. Mârzescu, ministrul sănătății publice, al muncii și ocrotirilor sociale : D-lor, amendamentul se referă la chestiuni care nu se pun în țara noastră, și cari sunt de mult închise și nu-l putem aproba.

D-l Vespasian V. Pella : Acest argument nu mă poate satisface. Nici pedeapsa confiscării generale pe care o interziceți prin noul text nu se mai pune la noi în țară. Ea a dispărut de mai bine de o jumătate de veac odată cu moartea civilă și cu pedeapsa

corporală Ori considerați întreaga chestiune ca definitiv închisă, și atunci suprimați cu desăvârșire textul art. 15. Dacă însă îl mențineți, atunci aveți datoria ca pe lângă confiscarea generală să interziceți atât moartea civilă cât și pedepsele corporale. Viitorul va arăta de partea cui a fost dreptatea. Ca profesor universitar de drept penal, a-veam însă datoria de a expune dela această tribună motivele cari impun interzicerea formală prin Constituție a pedepselor corporale.

Chiar dacă veți respinge acest amendament nu veți putea însă respinge cele 50 de iscălituri cari îl susțin și cari vor dovedi viitorului că în Adunările constituante ale României Mari, au fost și nenumărate glasuri cari s'au ridicat împotriva sancțiunilor barbare ale evului mediu, sancțiuni ce s'ar părea că le îngăduim din cauza lacunei pe care o are art. 15 al proiectului de Constituție.

D-l M. Orleanu, preșdinte : Acest amendament a fost respins de comitetul delegațiilor.

— Se pune la vot amendamentul propus de d-l Vespasian V. Pella în cuprinderea: „Nici o lege nu poate înființa pedeapsa confiscării averilor, moartea civilă și pedepsele corporale“ care se respinge de Adunare.

Art. 16 devenit 15 se admite nemodificat.

JURISPRUDENȚA

1. După art. 37 cod. penal, confiscarea fiind o penalitate, și încă de strictă interpretare, ea nu poate fi aplicată decât acolo unde legea o prevede.

Astfel, art. 385 cod. penal, prevăzând numai pedeapsa amendei, pentru cei care calcă regulamentele făcute de autoritatea municipală, în baza legii comunale, instanța judecătorească chemată a judeca o asemenea contravenție, nu poate pronunța și pedeapsa confiscării, fiind contrarie art. 16 din Constituție. (Cas. II, 1163-907, Curierul Judiciar din 1907, Nr. 58, pag. 463).

2. Prin edictarea dispozițiunilor art. 285

c. civ. din 15 Martie 1906, nu s'a atins nici un principiu fundamental statornicit de Constituție, căci în caz de despărțire pentru cauză determinată, atribuindu-se copiilor rezultati din căsătorie o treime din averea soțului vinovat, nu s'a violat nici art. 17, nici

art. 19 din Constituție. neputându-se privi această atribuire, nici ca o confiscare sui-generis, precum nici ca o expropriere forțată. (Trib. Tecuci, 23 Iunie 1921, Dreptul 1922, pag. 169).

Art. 16. — Pedepsa cu moarte nu se va putea reînființa, afară de cazurile prevăzute în codul penal militar în timp de război.

Vechiul text, art. 18 diferă prin aceea că în el se zice „pedepsa morții“ și în loc de „resbel“, „război“.

DESBATERI PARLAMENTARE. CAMERA

D-l D. Luca : D-lor deputați, dorind să respect timpul pretios al Camerei, voi u fi scurt, în expunerea amendamentului ce propun.

Art. 16 cu al cărui cuprins ne împăcăm cu toții, căci suntem în contra pedepsei cu moarte, suferă foarte mult ca redacțiune și amendamentul meu vrea să corigă tocmai această redacțiune. El zice:

„Pedepsa morții nu se va putea reînființa“. Așa cum este scris aci, este greșit. Căci nu se zice d-lor „pedepsa morții“, ci „pedepsa cu moartea“ și în al doilea rând, zicând, nu se va putea „reînființa“ comunicăm noi generațiilor viitoare un lucru care nu este exact.

Reînființarea, ar însemna că am avut pedepsa cu moarte în timpul nostru, care legerăm, și am desființat-o, iar prin acest articol cerem să nu se reînființeze. Ori știți bine că aceasta nu este adevărat, de aceea: amendamentul meu sună astfel: în loc de pedepsa morții nu se va putea reînființa“, „pedepsa cu moarte nu se va putea înființa“. (Aplauze).

Voci : Admitem, Admitem.

D-l N. D. Chirculescu : Comitetul delegaților și guvernul admite redacțiunea art. 16 conform propunerii din amendamentul d-lui Luca.

D-l Iorgu G. Toma : D-lor deputați, Constituțiunea unui Stat fiind legea lui fundamentală sau, cum eră cazul în fostul imperiu austro-angar, un întreg complex de legi

fundamentale, ea trebuie să cuprindă toate principiile mari și dirigitoare, după care Statul acela înțelege să-și aranjeze situațiunea de drept și de fapt a tuturor cetățenilor săi. Justificând Constituțiunea de numirea arhaică de lege a legilor, ea trebuie să corespundă tuturor necesităților Statului, fiind și izvorul din care pornesc, și matca spre care tind toate celelalte legi.

Dacă vechea Constituțiune a Țării Românești făcea față, de bine de rău, necesităților României de ieri, Constituția României întregite de astăzi trebuie să țină seama nu numai de faptul că hotarele țării acesteia au fost împinse până aproape de extremitățile domniei graiului românesc și că numărul locuitorilor Patriei noastre s'a dublat, ci ea trebuie să țină seama și de aportul moral și intelectual al nouilor ținuturi, de mentalitatea, de multe ori deosebită, și de sufletul mai zbuciumat al locuitorilor acestora, tot așa și de cerințele și interesele lor specifice, coordonându-le cu marele interes obștesc al Statului nostru ca Stat național, unitar și indivizibil. (Aplauze).

Sub raportul acesta, Constituțiunea viitoare a României de astăzi, înlocuind în cele trei provincii desrobite Constituțiunile rusească, austriacă și maghiară, va trebui să iă din ele, după cunoscutul dicton german : „Pe Francezi îi urăsc, dar vinurile lor le beau cu drag“, ceea ce va găsi bun, sărătos și folositor pentru realizarea scopurilor sale, adaptând acestor scopuri, aportul străin

La alcătuirea proiectului de față al Con-

stituției, nu s'a ținut, d-lor, totdeauna și în toate seama de acest postulat și nu s'a ținut seama din două motive, cari găesc că sunt două erori fundamentale: E proverbială toleranța românească sub raportul politic, religios și social, toleranță care din punctul de vedere omenesc, poate să fie o virtute, din punctul de vedere românesc însă, este o slăbiciune, și apoi mai este umanitarismul acela searbăd și exagerat, care nouă ni se cere totdeauna, însă față de noi nu se aplică niciodată. (Aplause).

În această ordine de idei, țin să constat că între reprezentanții provinciilor reunite cu patria mamă, se găesc mulți cari cer suprimarea articolului 16 și în consecință introducerea pedepsei cu moarte, lăsând în seama legiuitorului de drept comun să stabilească cazurile aplicării acestei pedepse în așa fel în cât așa numitele erori judecătorești să fie excluse aproape cu desăvârșire.

D-l V. Pella: Imposibil.

D-l Iorgu G. Toma: Eu voi arăta că nu este așa de imposibil.

De altfel nici operațiunile celui mai discuit chirurg nu succed toate, unele sfârșind cu moartea bolnavului, fără ca operatorul să fie oprit de a mai face operațiuni chirurgicale (vezi broșura: „Pedepsa cu moartea”, studiu din domeniul criminalisticii moderne, de Judex, București 1923, pag. 9).

În scopul motivării acestei păreri a mele, nu voi recurge la doctrini străine, ci mă voi servi numai de experiența ce am câștigat în cursul practicii mele de 20 de ani de magistrat bucovinean. Dintre cele două teorii ale criminalisticii germane, teoria corecțiunii (Besserungstheorie), s'a dovedit nefolositoare, pedeapsa nefăcându-l pe infractor mai bun, ci din contră mai rău, fiindcă el în penitenciar sau în închisoare, face aproape o școală a crimei, pe când teoria înspăimântării (Absebrekunge theorie) câștigă tot mai mult teren, frica de pedeapsă fiind cu atât mai mare, cu cât mai exemplară va fi pedeapsa.

Din acest punct de vedere pedeapsa cu moarte fiind cea mai grea pedeapsă, căci

suprimă cu desăvârșire existența fizică a răufăcătorului, este un puternic stăvilor în calea tolerantului crimei.

D-l V. Pella: Cum vă explicați d-voastră, că în țările cari au desființat pedeapsa cu moarte, statistica dovedește că criminalitatea scade?

D-l Iorgu G. Toma: D-voastră cunoașteți statisticele altor țări, dar statisticele țărilor cu cari s'a făcut unirea nu le cunoașteți.

Adversarii pedepsei cu moartea... (Întrepueri).

— D-lor, nu insist să treceți numai decât lucrul acesta în Constituțiune, sunt însă dator să spun ceace cred eu că este necesar ca d-voastră să știți atunci când se face Constituțiunea țării marite.

Adversarii pedepsei cu moartea aduc ca principal motiv al părerii lor ireparabilitatea, adică imposibilitatea îndreptării erorii judecătorești.

Eu nu împărtășesc în totul această părere fiindcă legiuitorul de drept comun este și chemat și dator să fixeze și să stabilească pedeapsa cu moarte numai în cazurile sigure de vină vădită, unde făptuitorii sunt prinși asupra faptului, îl mărturisesc și mai sunt și dovediți judecătorește.

Tocmai aci stă marea greutate, dar dacă răufăcătorul este dovedit judecătorește, dacă a fost prins asupra faptului, dacă sunt mărturisiri făcute și aceste mărturisiri mai sunt întărite și cu alte dovezi ce se vor aduce, atunci, dubiu nu poate să existe.

D-l I. Petrescu-Comnen: Sunt mărturisiri cari s'au dovedit că au fost inexacte.

Au fost mărturisiri extorcate; de multe ori se făceau mărturisiri cu o intențiune determinată.

D-l Iorgu G. Toma: D-lor, aș fi pierdut în zadar și fără folos 20 de ani din cariera mea de magistrat, dacă n'aș cunoaște și eu aceste lucruri. Le cunosc perfect din practica mea și de aceea spun și eu că nu este deajuns mărturisirea, ci ea trebuie întărită prin dovezile cari le va mai cere legea în asemenea cazuri, va să zică tot felul de întărituri.

Toate celelalte motive invocate de adversarii pedepsei cu moarte, precum sunt că pedeapsa aceasta este barbară și sfidează principiul umanității, că ar fi un regres care l-ar face România, fiindcă ea a desființat de mult pedeapsa cu moartea, toate aceste motive nu le consider destul de serioase, fiindcă de barbarie și de lipsă de umanitate nu se poate vorbi când pedeapsa cu moarte există în legiurile unor țări atât de înaintate în cultură și civilizațiune ca Franța, Anglia, America și Belgia....

D-l V. Pella : Belgia nu o mai aplică de 60 de ani.

D-l Iorgu G. Toma : Dar o are în principiu.

În ceea ce privește regresul pe care l-ar face România introducând pedeapsa cu moartea, lucrul nu este exact, fiindcă România veche a putut să desființeze după vederile sale de atunci pedeapsa cu moartea, pe când România întregită se compune și din o jumătate nouă, care nu este mai mică decât jumătatea ei cea veche, se compune din provincii cari au trăit și s-au dezvoltat prin secole întregi sub imperiul unor legiuri și a unor constituțiuni cari cunosc și admit și astăzi pedeapsa cu moartea.

D-l Em. Dan : Este în contra firei românului.

D-l Iorgu G. Toma : Populațiunea din provinciile acestea s'a obișnuit cu desăvârșire cu pedeapsa cu moartea, care nu-i mai pricinuieste griji sau suferinți. Din potrivă, lipsa acestei pedepse poate să altereze la acești locuitori felul lor de a vedea și întreaga firea lor, fiindcă sunt obișnuiți cu lucrurile acestea.

O voce : Este o barbarie.

D-l Iorgu G. Toma : Barbarie care o împărtășim cu Anglia, America, Belgia și Franța... (Întrepereri).

D-lor, eu mă mir foarte mult că d-voastră nu admiteți decât părerea d-voastră, și atunci la ce mai trebuie să vorbească altcineva ?

Acei cari nu sunt de părerea d-voastră ar trebui să vă întrebe înainte de a vorbi: acordați oratorului voia ca să fie de altă

părere ? Dacă nu li-o acordați, atunci el ar trebui să tacă.

D-l Em. Dan : D-voastră a-ți invocat ca vechi magistrat, că pedeapsa cu moartea este exemplară.

Dați-mi voie să vă spun că nu este exact, pedeapsa cu moartea nu a speriat pe criminali.

D-l Iorgu G. Toma : Eu susțin că mentalitatea populațiunii din provinciile alpine s'a format în consecință, adică s'a deprins cu pedeapsa cu moartea, și orice vinovat ține seama, vrând sau nevrând de lucrul acesta pe care nu-l poate înlătură.

Această teribilă sabie a lui Damocles atârână veșnic amenințătoare deasupra capului său și eu găsesc că nu este rău ca acela care săvârșește cele mai oribile crime, să gândească când le plănuiește, că poate să fie prins și dovedit și condamnat la moarte, pe când dacă are posibilitatea să fie condamnat numai la muncă silnică, el calculează numai decât că i se oferă atâtea privilejii de scăpare, precum sunt evadarea, puțința ca să fie grațiat, sau iertat pentru o parte a pedepsei sau alte posibilități.

D-l Em. Dan : Vă rog, d-le Toma, să-mi dați voie să vă întrerup. Vă înșelați, nu este exact că în țările cari au pedeapsa cu moartea criminalitatea s'a micșorat. Sunt statisticele care vă desmint.

D-l Iorgu G. Toma : Am să vă servesc cu statisticele contrarii din Bucovina. Nu am venit nepregătit aici și eu nu vă spun povești d-le Dan.

De altfel mă folosesc și eu de proverbul auzit dela d. Oroveanu : „Dracul nu este așa de negru după cum cred oamenii“. Pedeapsa cu moartea nu se execută de fapt nici măcar la un caz din 100 de cazuri.

În privința aceasta vă aduc date foarte instructive din Bucovina.

În Bucovina a existat până în anul 1885, numai un singur tribunal și anume tribunalul din Cernăuți. La 1 Septembrie 1885 s'a deschis tribunalul din Suceava. Pe lângă aceste două tribunale funcționează câte o Curte cu jurați, care judecă crimele capitale și pot condamna și la moarte.

La tribunalul din Suceava se întâmplă în medie 4 condamnări la moarte pe an, iar la tribunalul din Cernăuți 5—6. Pedepsa cu moartea nu se execută însă decât extrem de rar.

Astfel în cei 50 de ani din urmă, s'au pronunțat la cele două tribunale din Bucovina circa 400 de sentințe de moarte, din cari nu s'au executat însă decât 2 și lucru foarte interesat, amândoi criminalii executați erau străini. Unul dintre ei, Halski, a fost executat în anul 1873; iar al doilea, Hortink, în anul 1904. Amândouă sentințele de moarte au fost rostite de tribunalul din Cernăuți. În Suceava, partea mai românească a țării, n'a fost nici o singură execuțiune.

Aceasta dovedește îndeajuns cât de rar se execută pedeapsa cu moartea, mai totdeauna intervenind clementa Suveranului, care o preschimbă în muncă silnică. Totuși, frica de execuția pedepsei cu moartea îl stânienește pe criminal, căci nimeni nu poate să știe dinainte dacă va fi grațiat, sau nu.

D-l N. Iorgu : Dacă nu s'a aplicat o dată de vreme, ai toată posibilitatea de a crede că nu o să se aplice nici în cazul acesta.

D-l Iorgu G. Toma : Greșiți, d-le Iorgu. Probabilitatea executării este totdeauna dată, pedeapsa fiind odată pronunțată, iar nesiguranța și neliniștea sunt foarte chinuitoare.

D-l N. Iorgu : D-le Toma, țara noastră a fost o țară blândă, care nu a putut primi această pedeapsă. În Moldova timp de zece ani a fost pedeapsa cu moarte și s'a executat numai într'un singur caz, în cazul fraților Cuciu, cari, în legătură cu vitrișga lor mamă, au omorât pe tatăl lor. Fapta a fost atât de odioasă, încât pedeapsa s'a aplicat; dar societatea întreagă a fost scârbită de ce se făcuse și după aceea nu s'a mai găsit nimeni care să întrebuițeze călăul.

Cunosc Franța, și știu că executarea este acolo un spectacol public, ca alergările de tauri. Nimeni nu se sperie de pedeapsa cu moarte. S'au văzut lucruri îngrozitoare : copii din popor asistând și pe urmă căutând

petele de sânge și văzând că nu sunt, zi ce zi : dar ce, era de turtă dulce ?

Vasăzică în loc să fie un model, este un mijloc de a deprinde femeile și copiii cu lucrurile cele mai îngrozitoare sălbăticiind o societate prin astfel de spectacole.

D-l Iorgu G. Toma : D-lor, iată ce zice prin-procurorul-șei al parchetului din Cernăuți, sub data de 26 Februarie 1923 : „Căminii este cunoscut și am putut constată din procesele criminale, judecate la Curtea de jurați, criminalitatea infracțiunilor pedepsite cu moartea, sau a crimelor capitale a sporit în timpul desrădicării pedepsei cu moartea în Bucovina, cam cu 100 la sută“. Cătrebuc să știți, că îndată după unirea Bucovinei cu Patria-mamă s'a desființat și în Bucovina pedeapsa cu moartea și aveți aici consecințele desființării acestei pedepse.

De altfel nu numai parchetul din Cernăuți, ci și procurorul general de pe lângă Curtea de apel de acolo opinează că este foarte bine, sub îngrădirile acelea, cari le cunoaște procedura penală bucovineană, ca pedeapsa cu moartea să fie reintrodusă.

Acestea sunt motivele cari m'au determinat pe mine ca să vă pun în vedere, că pe-ltru țările unite cu deosebire însă pentru Bucovina, nu ar fi rău dacă s'ar menține obiceiul cel vechiu și legislația aceea cu care poporul este obișnuit. Se recomandă acest lucru ca necesar mai ales astăzi, când s'a deslănțuit atâtea patimi în urma războiului, când țara este invadată de atâtea elemente stricte ale căror nesățioase poize și criminale porniri le mână încoace.

Toleranța noastră, politică, religioasă și socială, de care vorbeam mai sus, bogățiile aceste țări binecuvântată de Dumnezeu, iertămintatea relativă a traiului aici, bunătațea de inimă și firea blândă și blajină a poporului nostru, precum și atâtea alte momente exercită o mare atracțiune asupra celor mai perverse elemente din acele țări învecinate, unde domnesc anarhia, foametea și desordinea, iar când aceste elemente rele, stabilindu-se la noi, se fac culpabile de cele mai fioroase crime, n'ar fi oare o incurie prea mare să mai vie și legiuitorul nostru cu u-

maritarismul său rău plasat și să le trateze cu o bunăvoință, de cari ele n'ar fi avut parte în țara lor ?

Cu drept cuvânt strigă și pseudonimul *Judez* în broșura sa deși citată : „In aceste zile de grea cumpănă, când psihoza post-belică a distrus credința și respectul față de moralitate și de Stat, când moravurile omenesti s'au ticăloșit ca niciodată, nu se poate ridica nici un argument rațional contra legiferării pedepsei cu moartea“, pe când procurorul general de pe lângă Curtea de apel din Cernăuți opinează foarte judicios, zicând :

„In privința reintroducerii pedepsei cu moartea în legiuirea penală a României-Mari, sunt deplin de acord cu părerea d-lui prim-procuror al parchetului Cernăuți, ca pedeapsa cu moarte să se reintroducă.

„Dacă relevăm experiența de 45 ani făcută cu pedeapsa cu moarte în Bucovina, unde s'a arătat în același timp că pedeapsa aceasta a fost de fapt numai o amenințare, și dacă ne gândim că față de stricarea moravurilor și demoralizarea extraordinară de mare a populațiunii, toate acestea fiind urmări dezastroase ale războiului mondial, situațiunea aceasta, precum cu părere de rău prevedem, nu se va schimba în mai bine nici în cursul vieții unei generațiuni întregi de oameni, apoi trebuie să ajungem la rezultatul, că legiuirea penală, care ar vrea să aducă omenirea, așa zicând ieșită din țâțâni, iarăși în făgașele cuvenite, nu poate să renunțe la pedeapsa cu moarte, căci amenințarea cu pedeapsa aceasta va fi desigur un mijloc care va reține multe spirite amoroase, dispuse la săvârșirea de crime grele, dela comiterea acestora, cunoscute fiind și dragostea de sine a fiecărui individ și frica de moarte.

„Sub îngrădiri ca cele cunoscute de procedura penală bucovineană, reintroducerea pedepsei cu moarte poate să fie salutară“.

Înainte de a încheia mai fac o ultimă observație. Art. 16 admite pedeapsa cu moarte, mărginind-o la „cazurile prevăzute în codul penal militar în timp de rebel“. Aceasta din cauza mărimii primejdiei și a

superiorității intereselor lezate în vremuri de cumpănă pentru țară. Or, pentru principiu în sine, dacă se admite sau nu pedeapsa cu moarte, mărimea primejdiei și a intereselor lezate nu joacă nici un rol hotărâtor.

Din toate aceste considerațiuni credem că introducerea pedepsei cu moarte se impune și la noi cu atât mai mult, cu cât ea n'a fost desființată în State cu o cultură superioară noastră, ca Franța, Anglia, Belgia ș. a.

Voci : Inchiderea discuției.

D-l M. G. Orleanu, președinte : Pun la vot primul amendament propus de d. Luca și admis și de comitetul delegaților, în care se spune că pedeapsa cu moarte nu se va putea reînființa.

Se admite.

-- Se pune la vot al doilea amendament al d-lui Iorgu Toma, în cuprinderea :

„Pedeapsa cu moarte se reînființează, cazurile de aplicare ale ei rămânând în seama legiuitorului de drept comun“.

Se respinge de Adunare.

-- Se pune la vot art. 17 devenit 16 cu amendamentul admis și cu înlocuirea cuvântului „resbel“ prin cuvântul „răsboi“, și se admite de Adunare.

D-l N. Iorga : S'a spânzurat pedeapsa cu moarte !

DESBATERI PARLAMENTARE. SENAT

D-l I. Păcurariu : D-lor senatori, la art. acesta am onoare să prezint următorul amendament : „Pedeapsa cu moarte, se va putea reînființa în cazurile prevăzute în codul penal civil și militar“.

Cred d-lor, că este de prisos să invoc motivele de ordin moral, social și chiar politic, cari vorbesc pentru reînființarea pedepsei, cu moarte.

Ordinea morală și socială din întreaga lume cere, ca orice faptă rea, orice crimă să-și aibă pedeapsa meritată. Când însă crima e așa de mare, încât pentru pedepsirea ei nu e altă pedeapsă mai mare decât luarea vieții a însuși făptuitorului, eu cred că

aceeași ordine morală indică aplicarea pedepsei cu moartea.

Se aduce ca contra motiv că, nu poți să fie dela un om ceea ce nu-i poți da.

Ei bine, d-lor senatori, aci la Senat, o mână criminală a pus bombe cu gândul, ca să ia viața nu la unul sau doi, ci la toți câți ne-am fi aflat aici. Oare aceluși criminal să-i fie iertat să atenteze la viața atâtor oameni, și să le o ia iar nouă, în numele ordinei morale și a siguranței publice să nu ne fie iertat a ne atinge de viața criminalului, atât de primejdios pentru viața altora? Este neîndoios că ordinea morală cere, ca îndăvidul care a devenit periculos pentru conviețuirea oamenilor, să fie făcut inofensiv, prin însăși aplicarea pedepsei cu moarte. Nici prescripțiile religiei creștine, nici cele mai elementare principii de dreptate și de ordine socială cred eu, nu sunt în contra pedepsei cu moartea.

În afară de aceasta, mai sunt încă două motive, cari pledează pentru înființarea pedepsei cu moartea. Populațiunea țării noastre nu a ajuns pe scara evoluției, la gradul acela de dezvoltare, în cât să ne putem lipsi de acest mijloc puternic de influență asupra masselor și asupra indivizilor capabili de a săvârși crime, cari atrag după sine pe dreptul pedeapsa cu moarte. Franța, o țară mult mai cultă ca a noastră și alte țări culte, mențin pedeapsa cu moarte. De ce să n'o menținem și noi?

Dar mai este și motivul, laș putea numi politic, acela că populațiunea acestei țări încă nu este destul de asimilată și contopită sufletește, încât să putem renunța la acest mijloc, de a o ține în frâu și de a îngrozi pe criminali capabili să atenteze și contra siguranței Statului.

Cred că este superflu să dezvolt mai de aproape aceste motive. D-voastră le cunoașteți, și mai ales acei cari sunteți juriști.

Pentru mine, când vin înaintea d-voastră cu acest amendament, motivul determinant este starea sufletească de astăzi a populațiunii țării noastre și vă rog ca, având în vedere această stare și necesitățile țării

noastre să primiți amendamentul.

D-l C. D. Dimitriu, vice-președinte : D-l senator Trușin are cuvântul.

D-l Ion Trușin : D-lor senatori, eu cred că suntem datori să ținem socoteală, mai cu deosebire când legiferăm în materie constituțională, de legile firești ale naturii. Viața nu ne este dată de noi și nici nu o putem lua altora, așa că pedeapsa cu moarte nu ar fi o lege potrivită cu vremurile în cari trăim.

De aceea noi, naționaliști, suntem în contra pedepsei cu moartea.

Și, d-lor, este mult mai ușor de suportat moartea prin electricitate sau secure, decât viața de silnicie. De altfel și în religia creștină se spune, că nimeni nu vrea moartea păcătosului. Mai bine cel păcătos să-și ispășească pedeapsa, muncind și rugându-se în ispășirea răului pe care l-a făcut. Dacă am admite pedeapsa cu moartea, nu ar fi nici mijlocul să se repare erorile făcute de justiție, când nevinovați ar putea să-și găsească moartea.

De aceea suntem în contra pedepsei cu moartea. Dreptul de a da asemenea pedeapsă să nu-l aibă decât Curțile marțiale, când țara este în restriste și când cineva refuză să-și verse sângele pentru mama patrie.

Voci : Închiderea discuției.

-- Se pune la vot închiderea discuției și se admite.

-- Se pune la vot amendamentul propus de d-l Păcurariu, respins de Comitetul delegaților, în cuprinderea următoare :

„La art. 17 devenit 16 :

Articolul se modifică așa : „Pedeapsa morții se va putea reinființa, în cazurile prevăzute de Codul penal civil și militar“.

Ion Păcurariu, Emil Bran, Ioan Tarțiu, General Păbogeanu, St. Pop.

-- Senatul respinge amendamentul.

-- Se pune la vot articolul 17 devenit 16, astfel cum a fost redactat de Comitetul delegaților și se primește.

Doctrină

Asemenea legiuitorul constituent pune principiu, că pedeapsa cu moarte nu poate

fi reînființată în România, afară de cazurile prevăzute în codul penal militar, în timp de război.

Legiuitorul constituant a avut de ales, între dispozițiunile din vechiul regat, unde pedeapsa cu moartea nu există, și dispozițiile din provinciile alipite, unde această pedeapsă există; și a decis că această pedeapsă e desființată, și că nu poate a mai fi reînființată.

În privința pedepsei cu moartea, cu toate argumentele date de partizanii ei, legiuitorul constituant, a respins-o, rămânând la părerea legiuitorilor noștri dela 1864, când s'a desființat la noi această pedeapsă; fapt pentru care savantul profesor de drept penal dela facultatea din Paris Léveillé, aducea la cursul său, călduroase elogii țării noastre, elogii pentru care, noi elevii săi îl răsplăteam cu ovațiuni entuziaste, care durau câteva minute.

Motivul desființării pedepsei cu moartea, unicul dar foarte puternic motiv, e posibilitatea unei erori judecătorești, care, deși extrem de rare, dar totuși posibilă, în care caz odată sentința executată, nu se mai poate reveni, și constatată inocența celui condamnat, în mod eficace.

Este deja destul de dureros, că a trebuit să se menție această pedeapsă pe timp de război, necesară poate ca exemplu pe front, unde de moralul trupelor depinde soarta țării; unde totuși se pot întâmpla erori, tocmai din cauza repeziciunii cu care se judecă faptele comise. (I. Stambulescu, op. cit., pag. 56).

În privința pedepsei cu moarte, vezi și comunicarea d-lui I. Ionescu-Dolj, consilier la Înalta Curte de Casație, și interesantele discuțiuni, care au avut loc la Cercul de studii penale în *Revista penală*, anul I, Nr. 1.

Art. 17. — Proprietatea de orice natură precum și creanțele asupra Statului sunt garantate. / Central University Library Cluj

Autoritatea publică, pe baza unei legi, este în drept a se folosi, în scop de lucrări de interes obștesc, de subsolul oricărei proprietăți imobiliare, cu obligațiunea de a desdăuna pagubele aduse suprafeței, clădirilor și lucrărilor existente. În lipsă de învoială, despăgubirea se va fixa de justiție.

Nimeni nu poate fi expropriat decât pentru cauză de utilitate publică și după o dreaptă și prealabilă despăgubire stabilită de justiție.

O lege specială va determina cazurile de utilitate publică, procedura și modul exproprierii.

În afară de expropriere pentru căile de comunicație, salubritate publică, apărarea țării și lucrări de interes militar, cultural și acele impuse de interesele generale directe ale Statului și administrațiilor publice, celelalte cazuri de utilitate publică vor trebui să fie stabilite prin legi votate cu majoritate de două treimi.

Legile existente privitoare la alinerea și lărgirea stradelor de prin comune precum și la malurile apelor ce curg prin sau pe lângă ele, rămân în vigoare în tot cuprinsul României.

Vechiul text, art. 19: Proprietatea de orice natură, precum și toate creanțele asupra Statului sunt sacre și inviolabile.

Nimeni nu poate fi expropriat decât pentru cauză de utilitate publică, legalmente constatată și după o dreaptă și prealabilă despăgubire.

Prin cauză de utilitate publică urmează a se înțelege numai comunicațiunea și salubritatea publică, precum și lucrările de apărarea țării.

Legile existente privitoare la alinierea și lărgirea străzilor de prin comune, precum și la malurile apelor, ce curg prin, sau pe lângă ele, rămân în vigoare.

Legi speciale vor regula procedura și modul expropriațiunei.

Libera și neîmpiedecata întrebuițare a râurilor navigabile și flotabile, a șoselelor și altor căi de comunicare este de domeniul public.

Notă. — Asupra modificărilor art. 19 din 1917, vezi la „Anexe“.

RAPORT SENAT

După lungi discuțiuni, comitetul delegațiilor a lăsat în căderea legilor ordinare de terminarea cauzelor de utilitate publică, în afară de cele privitoare la comunicație, salubritate publică și interes militar. Însă aceste legi vor trebui să fie votate cu majoritate de două treimi.

În ce privește subsolul, Statul nu este considerat ca proprietar al subsolului. Statul însă are un drept de folosință în interes obștesc la subsolul oricărei proprietăți imobiliare cu obligațiunea de a despăgubi pe proprietarul suprafeței.

Naște chestiunea de a se ști: dreptul de folosință al Statului, naște din însăși principiul pus în alineatul al doilea al articolului 17, cum este redactat, sau din legea generală ordinară ce se va face? Va trebui oare legi speciale pentru a recunoaște Statului drept de folosință la subsol?

Cuvintele „Autoritatea publică“, cu care începe alineatul al doilea al noului articol 17, trebuie să fie înlocuite cu cuvântul Statul, afară numai dacă județul sau comuna prin autoritatea publică care le reprezintă, pot avea drept la folosință.

Din alcătuirea redacțiunii dispozițiunii acesteia reiese că proprietarul suprafeței este declarat (recunoscut?) proprietar virtual, eminent, ideal, al subsolului. Că însă Statul (autoritatea publică?) are dreptul de folosință cu obligația desdăunării.

RAPORT CAMERA

La art. 18 devenit 17 s'au suprimat în alineatul prim cuvintele „imobiliară și mo-

biliară, proprietatea intelectuală, literară artistică, industrială și în genere proprietatea“, lăsându-se textului redacțiunea următoare: *proprietatea de orice natură este garantată, iar exercițiul ei se va reglementa prin legi.* Suprimarea enumerării diferitelor categorii de proprietăți s'a făcut pentru consideratiunea că textul rămas le cuprinde, iar o enumerare ar creă dificultăți în calea altor proprietăți pe cari legea sau justiția le-ar consfinți mai târziu.

S'a propus, în ce privește alin. 3 și 4, să se înlocuiască aliniatul, din proiectul propus, care lasă legilor speciale sarcina de a determina cazurile de utilitate publică, prin aliniatul Constituțiunii din 1917, care enumără și precizează cazurile în cari exproprierea poate fi făcută, acesta fiind limitativ.

Comitetul a respins această propunere pentru considerațiunile expuse în prezentul raport la pagina 2; în sensul alineatului ultim al art. 18 devenit 17 din proiectul admes de comitet sunt, de altfel, toate Constituțiile moderne; cităm: Constituțiunea franceză, cea germană (art. 153), belgiană (art. 11), poloneză (art. 99), sârbo-croato-slovenă (art. 37), cehoslovacă (par. 109).

Totuși, pentru a menaja temerile nejustificate ce s'au produs și pentru a da o garanție mai mult decât există în alte legislațiuni dreptului de proprietate, comitetul a admis ultimul alineat care, în afară de cazurile necontestate: exproprierea pentru căi de comunicație, salubritate publică, lucrări de interes militar, cultural și acele impuse de *interesele generale directe* ale Statului și administrațiilor publice, *decide că orice alt caz de utilitate publică va trebui să fie sta-*

bili printr'o lege votată cu majoritate de două treimi. Este maximum de îngrădire ce se putea da.

În alineatul 2 e vorba de lucrările de interes obștești ce se fac în subsol, canale, conducte, trenuri, etc., lucrări cari se referă mai mult la orașe. El a fost admis nemodificat.

DESBATERI PARLAMENTARE. SENAT

D-l C. Disescu, raportor : D-lor senatori, în proiectul prezentat de comisiunea constituțională, primul alineat al acestui articol eră astfel redactat : „Proprietatea mobilă și imobiliară, proprietatea intelectuală, literară, artistică și industrială și în genere proprietatea de orice natură este garantată“.

Când articolul a venit în comitetul delegațiilor, s'a dat o redacțiune mai sumară, dar în acelaș timp mai completă, s'a zis : „Proprietatea de orice natură, precum și creanțele asupra Statului sunt garantate“. Aci toată lumea este de acord și mulțumită că s'a declarat proprietatea garantată. Cu alte cuvinte, continuăm a crede că dreptul de proprietate nu este numai un drept natural ieșit din libertatea muncii, nu este numai un drept civil, dar este un drept constituțional și ca toate drepturile constituționale, se declară garantat.

În proiectul comisiunei constituționale mai eră însă o propozițiune, care în mîntea redactorului eră o garanție mai mult, dar care din contră a dat naștere la tot felul de temeri. Ce zicea această a doua propozițiune ? Iar exercițiul proprietății se va reglementa prin lege. Deși prin această frază comisiunea nu și-a închipuit că legea ordinară va garanta dreptul de proprietate, ci legea nu va stabili decât modul cum acest drept se va putea exercita, adică diferitele restricțiuni cari se pun de lege, în interes general, în exercitarea acestui drept, totuși această idee, fiind dat că proprietatea în alte țări, ca și la noi, e cam amenințată, a născut o teamă, de altfel naturală. De ace-

ea, pentru că cu toții voim ca garanția proprietății să fie de natură constituțională, am crezut inutilă această frază, care nu eră în primul proiect, și care este de natură să complice, chestiunea, și d-l ministru de domenii, împreună cu mine, am atras atențiunea că ea trebuie suprimată și s'a suprimat. În adevăr, exercițiul proprietății înseamnă însăși dreptul de proprietate. Dacă Constituția va zice că exercițiul proprietății depinde de ce se va stabili prin lege, aceasta poate însemna că dreptul însuși de proprietate e lăsat la facultatea unei legi ordinare.

Ei bine noi nu voim aceasta. Noi menținem proprietatea în virtutea puterii constituționale, de aceea zicem că Constituția garantează acest drept.

De unde vine eroarea ? Eroarea vine de aci că sensul cuvintelor a variat după împrejurări și mulți își închipuiesc că exercițiul este însuși fondul proprietății. Este însă, după cum am arătat, o deosebire mare, și pentru că fondul proprietății are două mari garanții : nu poate fi expropriată, și în al doilea rând, nu poate fi confiscată. Ca să împiedicăm însă temerea aceasta, cum că exercițiul înseamnă însuși fondul proprietății, care ar putea fi amenințat, și mai cu seamă, ca să arătăm că partidul liberal ține la dreptul de proprietate, și înțelege să-l garanteze prin Constituție, am suprimat această frază. Și mai mult decât atât. În alineatul 5 al acestui articol, pentru ca să arătăm că această proprietate nu mai poate fi expropriată printr'o nouă lege agrară, am arătat anume cauzele de utilitate publică pentru care se va putea face exproprierea, stabilind că orice alte exproprieri nu se pot face decât prin legi votate cu majoritate de două treimi.

Am ținut să fac această declarațiune ca să ridic orice urmă de temere din partea celor cari au manifestat oarecare rezistență. Sper că și guvernul va declara că este de perfect acord cu vederile comitetului delegațiilor. (Aplause).

D-l M. Pherekyde, președinte : D-l ministru al domeniilor are cuvântul.

D.-i Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : D-lor senatori, țin să fac o declarație cu privire la primul alineat din proiect, care s'a suprimat și care sună astfel : „iar exercițiul ei se va reglementa prin legi . Țin să fac aceasta pentru ca să nu se creadă prin vreo interpretare a Constituției că suprimarea acestor cuvinte a fost făcută în scop că exercițiul dreptului de proprietate nu este supus nici unei restricțiuni. Nu trebuie să se creadă aceasta, adică că am suprimat această dispozițiune pentru că legea nu ar putea să reguleze exercițiul dreptului de proprietate. Am suprimat dispoziția ca fiind inutilă. Căci ori eră scrisă, ori nu eră scrisă, e același lucru, pentru că este de esența proprietății, că exercițiul ei se reglementează prin legi.

Nici până astăzi în Constituție nu aveam această frază și nimeni nu a pretins vreodată că legea nu poate regula exercițiul dreptului de proprietate. Chiar codul civil spune că exercițiul dreptului de proprietate este în limita stabilită de lege.

Am considerat dar pur și simplu că această dispozițiune este inutilă și ca atare trebuie suprimată.

Așa dar nu trebuie să se înțeleagă prin această suprimare că legea nu va putea să reglementeze exercițiul dreptului de proprietate, ea o va putea face în deplină libertate.

DESBATERI PARLAMENTARE. CAMERA

D.-i G. Trifon : Noua Constituție garantează dreptul la proprietate individuală, dar nu o mai consideră în forma ei rigidă, cviritară, sacrosantă și inviolabilă. Proprietatea este supusă și ea evoluțiunii continue potrivit marilor necesități sociale cetățenești și de Stat. Exproprierea pentru utilitate publică a dat proprietății o nuanță mai mlădiaoasă, mai elastică, potrivit necesităților vremii. Proprietatea e considerată azi ca o funcție socială. Azi avem proprietate individuală, societară, comunală, județeană, regională și de Stat. Fiecare la locul său satisface necesități reale. Viitorul va arată

care soi de proprietate servește și stimulează mai bine hărnicia omenească și nece-sitățile sociale. În felul cum se schimbă starea și sufletul unui popor, așa se schimbă și proprietatea și toate instituțiile țării.

D.-i St. Bogdan : Din analizarea repede a acestor articole cu privire la proprietate, vedem în primul rând că ele nu mai au același înțeles ca și înainte, din primele rezultate că proprietatea nu mai este „sacră și inviolabilă“. Din punctul meu de vedere biologic poate că aci nu pot fi complet de acord. Pentru interese de moment și pentru interesele de viitor ale neamului.

Eu n'ași fi rămas tocmai la vechiul text, ci dând noțiunii de proprietate un mai larg înțeles în spiritul vremurilor ce trăim, așa fi dat totuși mai multe garanții proprietății. Dacă totuși îl admit deși în desacord și cu punctul meu de vedere și din punct de vedere al concepțiilor mele de doctrină liberală, fac aceasta bănuind că la discuțiunea pe articole, veți accepta unele modificări, ce-mă voi permite a le dezvoltă atunci și le voi mai votă fiindcă sunt convins că o mare parte din d-voastră văd în fărâmițarea prea mare a proprietății mijlocii, al vrednicilor răzeși, ca și a înstăriților satelor, înstăriți cari furnizează multe elemente conducătoare ale neamului, cari furnizează instituțiunile, justiția, clerul, armata, precum și o mergere spre o prea întinsă etatizare, care duce la socializare, vor putea face dacă nu se admite oarecari modificări să eșim oarecum slăbiți, mai ales deci dacă n'ar veni în ajutorul lor art. 22 devenit 21, care pe altă cale repară aceasta. Art. 22 spune : *Toți factorii producțiunii se bucură de o egală ocrotire.*

Statul poate interveni prin legi, în raporturile dintre acești factori pentru a preveni conflictele economice sau sociale.

Libertatea muncii va fi apărută.

Legea va regula asigurarea socială a muncitorilor, în caz de boală, accidente și altele.

Pun mare temei pe principiul acestui articol nou introdus în Constituție. Și de ce

zic eu că acest articol îmi dă mie convingerea că chiar dacă o slăbire a noțiunii proprietate va ajunge să fie înscrisă, ea va fi reparată. Pentrucă atunci când zicem că toți factorii de producțiune se bucură de o egală ocrotire, exprimăm un principiu simplu, e cu adevărat un principiu care nu are nici măcar nevoie de o lege specială, dar e un principiu simplu și sănătos pentru țară. El ar fi pentru mine considerat ca ideal, egal cu un cetățean mereu productiv, într-o țară sănătoasă, susținută din producțiunea tuturor.

Aceasta la ideal, această inovație în Constituția noastră, are la bază largul principiu al dreptății și al solidarității sociale, care dreptate va stăpâni de aci înainte toate raporturile colective.

Dacă principiul acesta va pătrunde viața noastră toată și va păstră și în viața noastră practică tot înțelesul lui, el va deveni pentru noi un principiu evanghelic modern. Iată de ce sunt încredințat că atunci când vom trece la practicarea acestor principii nu ne putem de loc spera de a admite acele etajări mai bine zis decât socializări, cum cătă să le numescă d-l Pistiner, ale zăcămintelor subsoletului.

Dacă examinăm tot dela lit. doi celelalte drepturi, și pentru a fi mai scurt în această expunere rezervându-mi totuși dreptul de a interveni la discuțiunea pe articole, în ce-eace privește drepturile ca funcțiuni în Stat, avem de făcut următoarele observări, pe cari le putem grupă în drepturile femeilor, drepturile naționalităților și ale minorităților și drepturile și datorile funcționarilor.

Eu cred, d-lor, că dacă prin unele reforme profund schimbătoare a vieții economice și politice a țării, reforme ce par că ar aduce și pot să aducă la prima etapă a înfăptuirii lor și unele neajunsuri inerente unor așa de profunde schimbări în concepțiile de până acum, eu cred, că se face o greșală, când nu se lasă femeilor și dreptul de a participa la viața politică. E singurul punct, în care mă alături de păreri exprimate aci în această privință de d-l Pistiner. Aș dori, și cu toată convingerea aprob

aceasta, aș dori aceasta poate tocmai, pentru a aduce o mai multă așezare în moravurile noastre. Am această convingere și aș dori ca femeile să se bucure de toate drepturile civile, să fie scăpate de tutelare, să fie lăsate a-și exercită și drepturile politice. Evident că sunt rezerve de făcut. Aceste rezerve sunt de făcut însă asupra legilor speciale, cari vor determina condițiile, atunci când ar trebui să stabilim în ce condițiuni aceste drepturi politice se vor acordă integral. Legea specială dar, va trebui desigur să restrângă anumite părți fără însă a îngustă prea mult principiul general.

D-l Justin Stănescu : D-lor deputați, trec acum la problema economică și la regimul proprietății ce prezintă o importanță capitală, căci de ele depind în cea mai mare parte dezvoltarea în toate direcțiunile a unui popor ; de ele depinde progresul politic, cultural, cum și dezvoltarea acelor însușiri superioare ce pot înălță geniul unei națiuni pe cumele cele mai strălucite ale civilizației.

E un adevăr ce a devenit aproape o axiomă, că la un popor ca și la un individ nu poate să înflorească virtuțile acolo unde nesiguranța și mizeria este generală după cum e tot atât de adevărat că o indostulare excesivă este o tentație la risipă și desfrâu.

Din această cauză, nu este o chestiune mai desbătută și care să agite mai mult spiritele în omenire decât chestiunea proprietății, strâns legată cu chestiunea economică. O luptă aprigă, o luptă aprinsă, de multe ori surdă, alte ori apărând la suprafață cu mare șgomot, luptă coborâtă din domeniul doctrinar în viața politică, în care limbile sunt incurcate, păreri diametral opuse sunt în joc, iar conflictele ce rezultă sgudue din temelie așezămintele popoarelor, punându-le de multe ori în cumpănă nu numai dezvoltarea lor, dar chiar existența.

Acestei chestiuni trebuie să i se deă în țara noastră o importanță mai mare decât ajurea, avându-se în vedere situațiunea noastră geografică, starea noastră culturală și

politică, gradul nostru de dezvoltare și rezistență în raport cu celelalte popoare ce ne înconjoară. În afară de acestea, trebuie să se mai aibă în vedere și faptul că dacă din punctul de vedere etnic, stă mult mai bine decât alte popoare, având în ceea ce privește elementul românesc, o omogenitate aproape ideală, cu o unitate de limbă ce a fost păstrată cu sfințenie de țăranul nostru în umila lui colibă, cu unitate de dătină și credință, cu aceleași aspirațiuni și nădejdi, avem însă un păcat al gintei noastre, acela de a trăi prin explozii prea mari sufletești, că pasiunea ne orbește de multe ori, din care cauză putem fi ușor înșelați, ușor amăgiți și dispuși de a vedea un ideal acolo unde nu este decât o hăneră, un vis irealizabil.

Din această cauză socotesc, că chestiunea proprietății, de care depinde în cea mai mare parte întreg regimul economic al unei țări, trebuie cercetată și soluționată de Constituanta cu multă circumspecțiune. Trebuie găsită o formulă potrivită, prin care dreptul de proprietate să fie în deajuns de garantat și definit printr-o formulă sigură, care să nu constituie un leșt pentru legiuitorul de mâine, dar să nu fie nici așa de vagă și de flexibilă, în cât să lase proprietatea în bătaia tuturor vânturilor anarhice, tuturor concepțiunilor în afară de realitate, tuturor patimilor politice și acțiunilor pripite.

Și în viața economică întâlnim, d-lor deputați, aceleași două tendințe: una de înăntare și înălțare prin înfruntarea tuturor pericolelor, și alta de imobilizare sub înrâurirea temerii. Și de astă dată, trebuie să constat că legile firei nu s'au desmintit, căci drumul cel mai periculos a adus la progres și victorie, pe când imobilizarea într-o anumită formă, a dus la adormirea oricărei vieți economice.

E de ajuns pentru aceasta, a vă aminti ce rezultat dezastros au dat breslele și corporațiunile înainte de revoluția franceză. Ele au contribuit în mare parte la ținerea în loc a omenirii secole de-a rândul.

Pericolul întărește munca aspră de vigoare și impulsivitate vieții; pe când acei ce tră-

ies într-o prea mare siguranță se înmoaie și se sting înainte de vreme.

Acei ce voiesc să înlăture din viață pericolul și neprevăzutul, invocând dreptatea socială, sunt departe de a fi predicatori ai vieții și deci ai fericirii. Acei ce îndeamnă la înlăturarea hazardului, la culcuș moale și liniștit, la viață monotonă, lipsită de pericole și surprize, nu-și dau seamă, că omul ca și celelalte vietuitoare, au fost urși să lupte pas cu pas altăuri de giganticul hazard, că acest hazard, acest neprevăzut, este un îmbold al Dumnezeirei, o atracție vie și fascinantă pentru înălțarea noastră.

Comuniștii ce au voit să aducă o siguranță deplină în viața indivizilor, au sfârșit în realitate prin a ajunge într-o situațiune cu totul contrarie de cea așteptată, prin faptul că au stins orice avânt, orice energie.

De aceea comunismul este cea mai înapoiată și cea mai barbară dintre concepții. Ea e teoria încătușării feudalistice ce conține germinul stagnării, a feudalismului economic, care fiind împotriva progresului și a firei însăși nu s'a putut impune în Rusia decât întronând tot deodată și feudalismul politic, adică tirania ce împinge omenirea cu secole înapoi.

Trecând acum la proprietatea individuală, privită prin prisma ideilor ce am dezvoltat, ea se impune nu pe o concepție juridică sau de absolută dreptate socială cu care vine de multe ori în conflict, ci pe o realitate.

Intr'adevăr, examinată din punct de vedere juridic și de dreptate socială, proprietatea individuală este în cele mai multe cazuri legitimată ca produs al muncii, al grijiilor și al privațiunilor de tot felul, dar de câte ori ea nu este decât produsul unei întâmplări, al hazardului și pentru a-și îndeplini adevărata ei funcțiune, cred că ea trebuie să fie astfel.

În definitiv, aproape toți jurisții și sociologii sunt azi de acord cu proprietatea individuală este produsul unei evoluțiuni sociale, iar nu al unei concepțiuni filozofice sau juridice. Ea a fost la început o realitate

în urmă asupra acestei realități s'a făcut filozofie.

De aceea acei ce privesc proprietatea nu-mai prin prisma unei dreptăți sociale, fac teorii greșite și ajung la soluțiuni greșite. Căci în definitiv, dreptatea socială ar cere ca toți să se nască deopotrivă de avuți sau de săraci și în urmă fiecare să-și apropie din bunuri potrivit cu munca, cu puterea și cu inteligența sa. Acest lucru îl preconizează unii din socialiști, mai mult chiar ei au inventat cartele de muncă, invenție absurdă, dând fiecărui individ atâtea numere, câte ore a muncit.

Proprietatea individuală, având la bază munca, priceperea și hazardul, ce formează cel mai puternic stimulent, trebuie garantată și apărată cu strășnicie, căci ea dezvoltă și întreține cea mai mare parte din virtuțile omenești, din însușirile superioare ce duc la progres și perfecțiuni, ca : spiritul de prevedere, muncă fără preget, economia, curajul, spiritul de întrepeditate și de înfruntarea oricărui pericol, ascuțirea minții și alte însușiri superioare ce dezvoltă genul popoarelor și al omenirii în genere.

Suprimarea proprietății individuale sub cuvânt că trebuie asigurat tuturor traiul de toate zilele, este o greșală, iar Rusia și-a luat sarcina de a demonstra tuturor că această concepție este o utopie.

Omul lipsit de cel mai puternic stimulent al vieții sale devine mort, adică lipsit de orice avânt, de orice impulsune superioară. Resortul întregii sale activități, se sfarmă.

Ce a ajuns cetățeanul rus în urma experienței făcute, ne-o spune însuși conducătorii lui de astăzi. Iată într'adevăr, aprecierile lui Trozki : „De regulă omul fuge de muncă, se poate spune despre el că este un animal destul de leneș“. Iar în publicațiunile comisariatului comunicațiilor din 1920, găsim următoarele rânduri referitoare la masele omenești : „masele omenești, adică mlaștina omenească, cu inerția ei, neactivitatea ei, cu lenevia, lipsa de pricepere și nu rare-ori lipsa de conștiință“.

Nu tot astfel s'a întâmplat după revoluția franceză, care a fost o explozie firească a

vieții împotriva unei încătușeri omorâtoare și politică și economică și spirituală. Avântul ce a luat omenirea în urma acestui mare eveniment, e neîntrecut în istoria lumii. Omul și-a înmulțit instrumentele de muncă perfecționându-le și dându-le o varietate infinită, a rășit ca anumite instrumente să le facă să fabrice la rândul lor alte instrumente fără intervenția lui, a smuls naturii secrete pe cari le-a pus în serviciul său, dintre cari cel mai principal a fost electricitatea, a descoperit tot felul de invenții, telegraful, telefonul, aparatele fotografice, aeroplanul, a ridicat ca prin minune orașe noi, ce par pe lângă cele vechi adevărate colosuri, apoi a făcut poduri, drumuri de fier, fabrici, corăbii uriașe, etc., și toate acestea în decurs de-abia un secol.

Iată, d-lor, cum energia lăsată în liberă și deplina ei dezvoltare, cu asigurarea desăvârșită a proprietății individuale, ce este o prelungire a acestei libertăți, s'a perfecționat și înălțat atingând culmele sublimului.

Această desfasurare de energie fără comparație, a strivit însă de mult energiile slabe și nepregătite și ceea ce este mai rău a strivit de multe ori energii latente, adică energii neajunse încă în plină dezvoltare, dar care totuși conțineau un rezervoriu bogat pentru viitor.

Aceasta a făcut pe cei impresionabili să vadă fericirea omenirii într'o liniște absolută. Iluzie copilărească ! În armonia desăvârșită a oamenilor și a claselor. Iluzie și iar iluzie ! Viața a fost dată să fie trăită și a trăi înseamnă a lupta și a învinge.

Dar a cruțat energiile latente sau nedesvoltate încă, a concentrat mai multe puteri la o laltă, a ocrotit pe cei slabi pe cât e cu putință, fără a știrbi însă independența fiecărui individ, decât în limitele pe cari o necesitate absolută o reclamă, a înlăturat sacrificiile inutile, când e cu putință, a echilibrat diferitele puteri când un dezechilibru mare se anunță, aceasta nu este o datorie, căci acest cuvânt nu-și are locul când e vorba de a rezolvă fondul unei probleme a vieții, ci înseamnă a face o operă de adaptare în

interior, pe care ideea de libertate bine înțeleasă nu numai că nu o înlătură, dar chiar o recomandă.

Deci Statul trebuie să intervie cu rolul de echilibrator, fără însă a stânjeni prea mult libera desfășurare a forțelor, pentru a nu adormi energiile pe cari dimpotrivă are menirea să le stimuleze.

Statul trebuie să intervie pentru a nu lăsa ca proprietatea să se transforme dintr'un instrument al progresului în mijloc de opresiune.

O concentrare prea mare a capitalului în mâna unei minorități, poate să devie un pericol pentru națiunea întreagă și un mijloc de sugrumare a majorității.

Marea proprietate luase la noi un caracter anti-social, transformându-se în mijloc de sugrumare și de sleire a maselor țărănești. Recensămintele militare și contractele agricole din 1907 sunt în această privință cea mai elocventă mărturisire.

• Dacă Statul are dreptul să intervie, cu multă circumspecțiune, pentru a echilibra forțele sale interne, ar fi însă o necesitate să tragem de aci concluzia că el ar putea să sfărâme întreg instrumentul, desfășurând proprietatea individuală. Mai ales nouă nu ne este permis a face experiențe ca aceea din Rusia, dar nici măcar ca aceea pe care o încearcă astăzi Germania prin Constituția dela Weimar, care admite socializarea anumitelor industrii prin intervenția Statului și trecerea tuturor plus valorilor proprietăților individuale, ce nu se datorează muncii, în patrimoniul Statului.

Această din urmă dispozițiune o găsim copiată și în proiectul de Constituție țărănistă, ceace pune în evidență tendințele puțin cugetate ale acestui partid și cât de hibridă este alianța dintre partidele de opoziție, căci ideile unora dintre ei sunt apropiate sau chiar identice cu ale noastre și diametral opuse cu ale tovarășilor lor de luptă. (Aplause).

Atâta vreme cât proprietatea individuală s'a dovedit că este cel mai puternic stimulent al energiei omenești, sub toate formele fizice și intelectuale și că această plantă na-

turală a fost fecundă în rezultate binefăcătoare, ea trebuie menținută și apărată din toate puterile.

Examinând acum textul art. 18 devenit 17 din proiectul Constituției, vă declar că nu mă satisface, căci nu găsesc în el formula care să înlocuiască cuvintele „sacră și inviolabilă“ din vechiul text, formula din care să reiasă importanța pe care Constituanta o dă dreptului de proprietate.

Iată în adevăr cum sună acest text:
Art. 17.

„Proprietatea de orice natură este garantată, iar exercițiul ei se va reglementa prin legi“.

Constituția poloneză a găsit o redacțiune mult mai fericită. Ea se exprimă astfel:

„Republica poloneză recunoaște orice proprietate, fie individuală a cetățenilor, fie colectivă a asociațiilor de cetățeni, a corpurilor autonome, a instituțiilor, sau a Statului însuși, că constituie unul din fundamentele principale ale organizației sociale și a ordinii juridice“.

Această definiție are mai multe avantaje față de redacțiunea vagă a art. 17 din proiect.

Intr'adevăr, ea vorbește de proprietatea individuală și admite în același timp coexistența a două forme de proprietăți individuală și colectivă și în fine arată lămurit că Constituția consideră proprietatea ca unul din principalele fundamente ale organizației sale sociale și a ordinii juridice, întrebunțând o formulă solemnă și impunătoare ce pune în relief importanța problemei și înlocuește astfel în mod fericit cuvintele sacră și inviolabilă din vechea Constituție.

Proiectul lasă ca exercițiul proprietății să fie reglementat de legile ordinare, ori această dispoziție îmi pare periculoasă.

Intr'adevăr, trăim în vremuri când simțim că temelii Statului se zgudue, pe deo parte din cauza unor împrejurări extrem de grele, iar pe de altă parte din cauza unei mentalități ciudate apărute după război.

Nu mai așa se explică tendința exagerată atât a proprietarilor, cât și a chiriașilor.

Zilele trecute am citit într'un jurnal, că

președintele ligii chirișilor din București a afirmat la o întrunire publică, că modul cum înțeleg proprietarii dreptul lor, este un basm din vremea strigoilor și aducea ca dovadă a afirmațiunii sale faptul că d-l ministru de finanțe Vintilă Brătianu, a recunoscut că proprietatea este o funcțiune socială și cerea, nici mai mult, nici mai puțin, decât ca proprietarii să fie împiedicați de a-și vinde imobilele lor timp de cinci ani.

Or, după cum am avut onoare să arăt, proprietatea individuală așa cum a fost concepută de legiuitorul român și revoluția franceză, a îndeplinit prin ea însăși o funcțiune socială, stimulând toate energiile, și că ea nu trebuie să cedeze din caracterul ei individualist, decât în cazul unor necesități sociale inexorabile. Aceasta nu înseamnă însă că proprietatea individuală în concepția ei romană a devenit o antichitate demnă de aruncat la gunoi.

De aceea sunt de părere ca Constituția să spună că exercițiul dreptului de proprietate să fie regulamentat prin legi, fără însă de a atinge dreptul în sine, sau să se găsească o formulă mai precisă care să exprime aceeași idee.

În ceea ce privește dreptul de expropriere, socotesc că proiectul a strâns prea mult robinetul și că l'a strâns în mod greșit.

Intr'adevăr nu trebuie exclusă exproprierea pentru puțină comasării proprietăților rurale și de asemenea cred că ar trebui prevăzută puțința de a se expropria mici proprietăți de teren pentru trebuința unor industrii de mare importanță, cum și pentru construirea liniilor ferate de interes particular.

Motivul care mă îndrituește să cer ca exproprierea să se poată face și pentru ultimul caz, este că mi s'a întâmplat să văd cum proprietarul unei fâșii de teren lată numai de 5—10 metri, dar lungă de 3 kilometri, a ținut în loc construirea unei asemenea linii ferate prin pretențiuni exorbitante.

Evident că pentru acest din urmă caz ar trebui să se prevadă oarecare îngrădiri.

Dar am zis că robinetul a fost strâns greșit, căci obligația impusă ca celelalte cazuri

de utilitate publică să fie determinate prin legi cu o majoritate de 2 treimi nu-mi pare că constituie o garanție suficientă.

Aceste 2 treimi se pot ușor obține, având în vedere sistemul practicat cu succes la noi, de a se prezenta legi deasemenea natură la sfârșitul sesiunii parlamentare și poate chiar într'o noapte?

Pentru ca opinia publică să fie prevenită și pentru ca legile de acest fel să nu se voteze prin surprindere, sunt de opinie ca celelalte cazuri de utilitate publică să fie stabilite prin legi votate în două sesiuni consecutive și cu obligațiunea ca în a doua sesiune să întrunească o majoritate de două treimi.

Mai cred că trebuie suprîmat dreptul de expropriere pentru interesele directe ale Statului, căci cuvântul direct nu exprimă o noțiune precisă. De asemenea cred că ar fi bine ca atunci când dintr'o necesitate socială inexorabilă s'ar aduce o atingere exercițiului dreptului de proprietate, să se dea dreptul justiției să se pronunțe dacă în realitate există sau nu acea necesitate inexorabilă.

D-lor deputați, voi examina acum proprietatea rurală și anume ce dispozițiuni trebuie luate în privința acestor proprietăți.

Referitor la această chestiune de o importanță vitală pentru țara noastră, cred că trecutul ne poate servi drept cea mai bună călăuză. Intr'adevăr ne sunt cunoscute retele de cari am suferit și cât de greu au fost vindecate.

După mine, de două lucruri trebuie să ne ferim și anume de a evita formarea din nou a marilor proprietăți și mai ales de pulverizarea excesivă a proprietăților țărănești. Și unul și altul din aceste două procese, adică al concentrării și al pulverizării au consecințe dezastruoase. Dacă însă concentrarea își poate avea remediul în expropriere, pulverizarea însă poate să aibă un efect chiar catastrofal și ireparabil. Intr'adevăr vă puteți ușor închipui starea mizerabilă în care ar putea să ajungă întreaga noastră populație rurală, dacă nu am pune stavilă din

vreme unei pulverisări peste măsură a proprietății rurale.

În afară de aceasta, noi avem nevoie ca la țară să existe o populațiune înstărită, din care să se poată ridica conducătorii și luminătorii neamului, căci în această țărănimă stă întreaga noastră nădejde în viitor. Această țărănimă constituie rezerva noastră. El e rezervorul plin de energie, care trebuie să primească clasele orășenești, ce din cauza unei munci excesive și a unei vieți sbuciumate în mod fatal se epuizează.

Pentru aceasta cred, d-lor, că cel mai bun remediu ar fi să fixăm un maximum de proprietate țărănească care să se poată concentra în mâinile unui proprietar și care să varieze între 25—50 hectare. Mai e de reflectat dacă nu trebuie să introducem și lotul indivizibil cu o altă extindere decât aceea prevăzută în reforma agrară a d-lui Garoflid.

D-l C. Stere și Constituția țărănească, care i-a adoptat părerile, are un alt ideal privitor la proprietatea țărănească și acest ideal îl vede în structura agrară întemeiată pe proprietatea de muncă, structura care să nu ia posibilitate ca pământurile rurale să se concentreze în mâna unui țaran, decât până la limita în care poate să fie muncite de o familie țărănească, fără întrebuintare de muncă salariată. În al doilea rând, aceeași Constituție prevede că creșterea valorii pământului, care nu se datorește muncii sau capitalului investit, trebuie să rămână în folosul societății.

Aș fi curios să știu dacă și partidul național are același ideal, adică a lotului de muncă și a trecerii plus-valutei în folosul marelui Comunități. (Aplause pe băncile majorității).

Structura agrară spre care d-l Stere vrea să îndrumeze această țară, numai că nu constituie un ideal, nu numai că nu este menită să aducă fericirea acestei țări și în special fericirea țărănimii, ci din potrivă ea ar abate asupra țării cea mai mare calamitate ce se poate concepe. (Aplause).

Sunt sigur că partidul țărănist a primit structura agrară concepută de d-l Stere,

fără să înțeleagă și fără să-i măsoare dezastroasele ei urmări. Această structură conține în ea germeul stagnării de care v'am vorbit în cursul cuvântării mele, ea ar avea drept rezultat înăbușirea și omorârea oricărui avânt și oricărei progres al păturei țărănești, căci ea ar stinge acea tendință ce face pe om să înfrunte orice pericol și să se expună cu orice sacrificiu pentru a-și asigura bătrânețele sale, și mai ales pentru a asigura copiilor un traiu mai fericit.

Într'adevăr, la ea s'ar reduce în realitate această structură agrară pe care constituția țărănistă o întrevece ca un ideal. Pentru aceasta este nevoie să luăm exemple practice: o familie numeroasă compusă din 10 persoane va avea, bunăoară, dreptul dela stăpâni 20 hectare, pentru că atât va putea să muncească. Dacă mâine însă, din cauza unei împrejurări nenorocite, membrii acestei familii s'ar reduce dela 10 la 2, el nu va mai avea dreptul să stăpânească decât 4 hectare și în consecință va trebui să dea altei familii mai numeroasă din pământul său. În felul acesta se va crea o completă instabilitate a proprietății rurale, bazată, evident, pe o dreptate socială așa cum este înțeleasă de d-l C. Stere. Poate în viitor aceeași dreptate socială va cere ca o comună care este lipsită de pământ să aibă dreptul de a lua dela altă comună ce posedă, o întindere mai mare. În cele din urmă de ce nu s'ar putea zice plecând dela aceeași idee, că ar fi bine ca tot pământul să aparțină Statului, iar țaranii să nu aibă decât folosința?

În felul acesta idealul la care a ajuns Rusia și pe care d-l Stere îl năzuiește împreună cu d-l Bujor, care în calitate de președinte al Senatului, a afirmat că lumina ne vine dela răsărit, va fi atins și de țara românească. Iată într'adevăr ce zice art. 3, alin. a, din constituția sovietică: „în scop de a realiza socializarea pământurilor, proprietatea privată a solului este desființată și toate pământurile sunt considerate că aparțin națiunii întregi și sunt transmise lucrătorilor, fără despăgubire, în baza principiului egalității de folosință”.

Fericită ar fi națiunea românească, dacă ați putea să realizați ideile d-voastră. Ea ar merge spre progresul rusec unde omul e socotit ca un animal leș, iar masele omenestii ca o mlaștină. Naționaliștii au dreptul să vă strângă mâna și să vă felicite. (Aplauze pe băncile majorității).

Chiar dacă prin structura agrară a lotului de muncă, nu am ajunge la acea instabilitate și nesiguranță de care v'am vorbit, totuși ea ar avea în mod sigur drept rezultat sărăcirea complectă a întregii pături țărănești, după câteva generațiuni. În felul acesta d-l Stere și țărăniștii ar găsi în totdeauna un mediu prielnic pentru a ațâta pasiunile și specula nevoile acestei clase (aplauze), căci fiecare lot de muncă s'ar divide prin moștenire în porțiuni atât de mici, în cât nu ar putea să îndeplinească nevoile noilor familii ce s'ar forma. Astfel am avea la un moment dat o populațiune sărăcită în care ideile anarhice și-ar face ușor cale. (Aplauze pe băncile majorității).

De astă dată socotesc că apare în mod luminos și convingător, chiar pentru d-l Iorga, de ce este atât de mare nevoia ca Constituția să fie votată cu un ceas mai înainte și anume pentru a pune capăt unei stări de nesiguranță ce face să germineze în sufletele întunecate tot felul de tendințe altoite pe invidie, pe lăcomie și pe secrete răzbunări. (Aplauze prelungite pe băncile majorității).

Dar dispoziția relativă la plus valută, la dreptul societății de a-și apropia orice creștere a valorii pământului ce nu se datorește muncii sau capitalului, dispoziție pe care d-l Stere a împrumutat-o din constituția germană este ea fericită? La ce se reduce în definitiv? Un exemplu va pune iarăși în evidență consecințele la care poate duce această dispozițiune: Bunioară o comună se află la o distanță de 40—50 km. de calea ferată și din această cauză valoarea pământului în acea localitate este scăzută, în urmă însă o cale ferată ar străbate acea localitate și valoarea pământului ar crește, să zicem, dela 10.000 lei hectarul la lei 20000 hectarul. Această sporire a va-

lorii pământului nedatorându-se nici muncii nici capitalului investit de proprietar, țărănul va fi obligat să dea pentru fiecare hectar ce posedă câte 10.000 lei Statului. Va fi nevoie deci să-și vândă jumătate din avere pentru a-și plăti datoria. Înțeleaptă măsură! (Aplauze prelungite pe băncile majorității).

Ar trebui ca ea să fie afișată în toate comunele, iar preoții să înalțe rugăciuni către cer și să vă binecuvinteze. (Aplauze prelungite pe băncile majorității).

Cum se poate ca asemenea idei să fie împrumutate pe dea întregul dintr'o Constituție care dacă nu este complect socialistă, explicația rezidă în împrejurarea că însuși socialiștii, cari au impus-o, s'au găsit în imposibilitate de a-și aplica toate utopiile. Credeți d-voastră că sunteți în sentimentul poporului dela țară și că aveți dreptul să vă numiți partid țărănist? Credeți d-voastră că această țărăniime nu înțelege că d-voastră aveți interesul să nu se formeze la țară o burghezie țărănească care să reziste ideilor d-voastră anarhice. (Aplauze).

D-l Em. Dan: Am luat cuvântul pentru a ruga pe d-l raportor să răspundă la următoarea chestiune: Aș dori să știu, care a fost motivul pentru care s'a eliminat din articolul 18 devenit 17, alineatul din vechea Constituțiune care sună așa:

„Legile existente privitoare la alinierea și lărgirea stradelor de prin comune, precum și la mahurile apelor ce curg prin, sau pe lângă ele, rămân în vigoare“?

D-lor deputați, alineatul acesta din Constituția dela 1866 consfințează o rânduială, stabilită prin regulamentul organic, în virtutea căreia un proprietar de teren nu putea să construiască, fără ca să lase pentru stradă, patru palme domnești — zice regulamentul organic — sau 1,20 metru astăzi, ceea ce noi cunoaștem sub numele de „le-giuită retragere“.

Mai de mult, d-lor, în timpul regulamentului organic bunăoară, ulitele orașelor au fost create fără nici o regulă, strămbe, în-

tortochiate și strâmte, așa că circulația se făcea cu anevoință.

În scop de a ușura circulațiunea, regulamentul organic a impus, cum zic, fiecărui proprietar riveran ai străzii, să cedeze o porțiune de patru palme domnești din fațada proprietății sale, pentru ca străzile să ajungă a avea o lărgime de 12 metri.

Aceste patru palme, adică 1 metru 20 cm. se cedau de proprietarii riverani în mod gratuit, în momentul când voiau să ridice construcțiunii pe terenul lor, iar dacă pentru obținerea lărgimei de 12 metri a străzii, proprietarii trebuiau să mai dea ceva din terenul lor peste 1 metru și 20, tot ceea ce trecea de 1 metru și 20 li se plăteă.

Constituția dela 1866 a conșințit această dispozițiune care a fost consacrată de toate instanțele noastre judecătorești și care s'a aplicat fără nici o dificultate, fără nici o protestare a proprietarilor riverani, timp de 90 de ani.

Iar orașele, comunele, s'au bucurat de avantajele acestei rândueli, fiindcă au reușit să facă străzi cu lărgimea de 12 metri cu o cheltuială mult mai mică decât aceea ce ar fi trebuit să o facă dacă n'ar fi existat această așa numită „legiuță retragere“.

Comunele, repet, s'au bucurat de acest avantaj care s'ar putea țiră la zeci de milioane.

Lucrurile stând astfel, rog pe d-l raportor să-mi răspundă, ce a determinat comitetul delegațiilor să mențină eliminarea acestei dispozițiuni atât de favorabilă comunelor ?

În raportul d-lui Dissescu găseșc o explicațiune care vă mărturisesc că nu mă mulțumește. D-l Dissescu zice așa :

„Alineatul 4 se suprimă de oarece alinierea și lărgirea stradelor cum și regimul apelor sunt de ordine administrativă iar nu constituțională“.

D-lor, d-l Dissescu se înșeală, alineatul de care vorbesc eu în virtutea căroră proprietarii erau obligați să lase pentru stradă 1 metru 20, nu eră o dispozițiune de ordin administrativ, ci aveă un caracter constituțional, fiindcă nu puteai nici atunci cum nu

poți nici astăzi să ieși din proprietatea omului nimic fără ca în prealabil să-l despăgubești ; cu atât mai mult cuvânt cu cât, cum spuneam, acest teren de 1,20 m. se cedă în mod gratuit.

Dacă nu este nici o altă rațiune pentru care s'a eliminat acest alineat, atunci vă rog d-lor deputați și rog și comitetul delegațiilor să mențineți această dispozițiune care, repet, creează mari avantajii comunelor. Cer pur și simplu reintroducerea vechiului alineat din Constituțiune și în acest scop propun următorul amendament :

La finele art. 18 devenit 17 se va adăuga următorul alineat :

„Legile existente privitoare la alinierea și lărgirea stradelor de prin comune, precum și la malurile apelor ce curg prin sau pe lângă ele, rămân în vigoare“. (Aplause, aprobări generale).

D-l C. Sturza : D-le președinte, d-lor deputați, aș fi putut să nu mai iau cuvântul, de oarece redacțiunea actuală dată art. 18 mă mulțumește în deajuns, prezentând toate garanțiile pe cari le pot da prevederile unei Constituțiuni votate în timpul de astăzi. (Aplause).

Profit însă, de ocaziunea că m'am găsit înscris aici și ca să nu mai răpesc timpul la alt articol, să fac o declarațiune în ceea ce privește exproprierea pădurilor și prin urmare tot în legătură cu articolul relativ la proprietate.

Cu ocaziunea discuțiunilor cari au avut loc prin aducerea în discuțiune a chestiei exproprierei pădurilor, s'ar fi spus că noi proprietarii de păduri din partidul liberal, am fi contra. Tim să declar aici că după cum proprietarii mari din partidul liberal, au stat totdeauna alături de massa mare a partidului. (Aplause), pentru înfăptuirea tuturor ideilor generoase, punând totdeauna interesele lor mai prejos de interesele celor mulți și căutând să meargă totdeauna alături de progres, tot așa proprietarii noștri sunt și în privința exproprierei pădurilor. (Aplause).

Este o necesitate absolută, o cerință generală ca astăzi această lipsă de lemne de construcție și de foc a sătenilor să fie satis-

făcută și ei să fie puși la adăpost de specula care se face cu vânzarea lemnelor. (Aplause).

Tot deodată, d-lor, dând concursul nostru pentru înfăptuirea acestei reforme, ne dăm seama foarte bine că este și în interesul nostru, al actualilor mari proprietari de păduri, ca să ferim țara de atătări în viitor, luând unul din mijloacele puse la dispozițiunea demagogiei. (Aplause prelungite, strigăte de bravo).

De aceea, d-lor, termin, crezând că sunt în asentimentul tuturor reprezentanților proprietarilor mari din acest Parlament, când afirm, că găsesc că este mult mai nemerit ca această chestiune să fie deplin lămurită prin înțelepciunea noastră, decât prin nebunia altora. (Aplause îndelung prelungite, strigăte repetate de bravo, oratorul este felicitat).

D-l P. Băbeanu : D-lor deputați, dela început pot să spun că voi nu votă Constituțiunea.

Țin însă să fac o declarațiune relativă la modul cum înțeleg eu că trebuiește garantată prin Constituțiune sau cel puțin prin legile organice viitoare, proprietatea industrială în țara românească.

Imi permit, d-lor deputați, să vă fac o mărturisire scurtă: sunt crescut la școala liberală economică, cunosc nota națională care se altoește pe această școală liberală cu un corectiv, că cunosc structura economică în care trăește societatea românească, sau regimul economic pe care se bizue proprietatea individuală ce naște din munca noastră individuală prin mijlocul resortului acela intim, pe care îl numesc învățații : interesul personal.

D-lor deputați, dacă adopt această școală nu cred însă în armonia finală a intereselor colective, cari s'ar naște în mod spontan ; dar nici nu pot admite intervenționismul de Stat, care n'ar fi limitat.

D-lor deputați, cum spuneam, cunosc acest regim în care trăim și regret mult lucrurile pe cari le primește astăzi propieta-

tea individuală. Recunosc însă două fapte : întâiu că acest regim își merită soarta pe care am pregătit-o prin pasivitatea noastră, și în al doilea rând că din tot ceea ce s'a întâmplat până acum din lupta celor două concepțiuni : a individualismului și a socialismului, învățăm că trebuie să facem politica realităților, pe care o face astăzi partidul liberal. (Aplause).

Pe mine, d-lor, nu mă preocupă, cum spuneam și unuia din colegii mei din Cameră, confiscarea bunurilor imobiliare rurale, nu mă preocupă etatizarea unor anumite bunuri din subsol, particulare sau dumnezeești, cum vreți să le numiți d-voastră, făcute în interesul superior și permanent al acestui Stat.

Nu mă preocupă aceasta într'o măsură prea largă, ci mă preocupă dacă, izbind des și prea mult proprietatea individuală nu facem altceva decât să isbim în forțele vii, generatoare, productive, cari fac ca într'o societate să fie progres, bizuit pe interesul personal și pe munca individuală cari dau naștere acestor proprietăți individuale.

D-lor deputați, mi-e teamă că dorind să facem egalitate, să nu facem egalitarism, cum am făcut de multe ori din libertate un libertinaj. Mi-e teamă că porniți pe panta concesiunilor, să nu ajungem să periclităm înființarea în țara românească a unei industrii naționale productive.

Rog onoratul guvern să-mi arate dacă prin Constituțiunea de acum nu se poate garanta în special proprietatea industrială, să-mi arate în ce chip înțelege ea prin legile organice să protejeze proprietatea industrială.

D-l Em. Antonescu : Proprietatea de orice natură se spune.

D-l P. Băbeanu : D-le Antonescu, a face o declarațiune de principii este foarte ușor, eu cer, ca prin Constituțiune sau cel puțin prin legile organice să poți face ca în țara românească să trăească efectiv o industrie națională, care să nu fie la cheremul fiecărui guvern sau Parlament care nu ar înțelege concepțiunea noastră național economică și care poate foarte bine prin o majori-

tate de două treimi să admită o etalizare, care este o etapă de socializare.

Ceeace cer este ca să se dea unei industriei garanții mai serioase, fiindcă, d-lor deputați, după cum spuneă și d-l Vintilă Brătianu, care este mentorul nostru în chestiune de economie politică, Statul românesc trece azi din perioada de agricultură sălbatică, rabougrie, cum o numesc francezii, în perioada superioară a unui Stat care începe să trăească o viață industrială măritată cu o viață agricolă.

Atunci, vă întreb pe d-voastră cum înțelegeți să dați o garanție acestei industriei care începe să se nască în țara românească? Eu sunt industriaș și știu câtă muncă, cât capital, câtă inițiativă a trebuit să pun într-o industrie pe care o cred folositoare, evident, în primul rând mie, dar în al doilea rând și colectivității în mijlocul căreia trăesc.

Vă întreb atunci dacă n'ar fi bine ca onoratul guvern să găseacă o cale care să ne scape cel puțin pentru o bucată bună de vreme de *tentativa de expropriere* pe care ar putea s'o aibă vre-un Parlament sau vre-un guvern care n'ar avea politica pe care o avem noi, politică sănătoasă care merge paralel cu interesele mari ale acestui neam.

Acestea aveam de spus și nu propun nici un amendament, dar aștept un răspuns din această privință dela onoratul guvern sau dela d-l raportor.

D-l M. Negură: D-lor deputați, la discuțiunea art. 18 față cu atmosfera care domnește acum în Cameră, de armonie completă, evident că cele câteva cuvinte cari exprimă o credință neclintită a mea în chestiunea exproprierei le vo'u expune foarte scurt și ca să vă dovedesc starea sufletească care mă animă și pe mine, vă declar dela început că oricare sunt credințele cari numai în formă mă separă de redacțiunea textului, vă declar că Constituția în întregul ei modificată sau nemodificată o voi'u votă.

Țin cu acest prilej, ca o chestiune de credință, să arăt foarte pe scurt, în ce privește felul cum s'a redactat art. 18 și dis-

pozițiunile complementare, să arăt că după mine chestiunea dreptului de proprietate ca și chestiunea tuturor drepturilor individuale sunt și stau la temelia societății. Oricare dintre drepturile individuale ca și dreptul acesta de proprietate trebuiesc neapărat în acest punct garantate, nu suntem deosebiți unii de alții, că trebuiesc garantate. Dar aceste garanții trebuie să meargă până la acea limită a exercițiului oricărui drept, fie de proprietate fie a celorlalte drepturi individuale, care să nu fie în contradicțiune flagrantă cu interesele societății.

O voce: Nu pot trăi în contra societății.

D-l M. Negură: Și dacă societatea se sprijină pe toate celelalte drepturi individuale ca și pe proprietate, nu văd de ce exercițiul celorlalte drepturi individuale ar fi stânjenite și asigurate prin legi speciale și exercițiul dreptului de proprietate nu ar trebui să fie organizat și asigurat pe baza unei legi ordinare.

D-l Ion I. C. Brătianu, președintele consiliului: D-lor, să-mi permiteți să dau numai o explicație, nu este nevoie de un discurs. S'a suprimat acest text întrucât am convenit cu toții, că este inutil să fie repetat, și pentru că este bine înțeles că nu se putea să fie altfel anume că exercițiul proprietății se reglementează prin legi, de oarece aceasta este concepțiunea ideii de proprietate într'un Stat civilizată.

Suprimarea aceasta nu s'a făcut pentru că înțelegem că principiul să fie altul, ci pentru că am socotit, că este inutil a-l mai exprima când el este chiar la baza legii.

Am convenit să facem acete declarațiuni și d-l raportor le va face în numele comitetului delegaților.

Aceasta am avut de zis.

D-l M. Negură: Vă mulțumesc. Acum câteva cuvinte mai departe. Cu toate restricțiunile pe cari interesele de Stat sau ale societății le impun tuturor drepturilor și deci și dreptului de proprietate, recunosc un lucru alături de d-voastră, că proprietatea trebuie garantată. D-lor, mai recunosc un lucru că exproprierea care s'a făcut, s'a făcut într-o așa măsură întrucât marea ma-

foritate a cazurilor, ea a făcut față unui interes social la vreme și că este nevoie de o statornicie și a proprietății mari individuale. Dar dacă principiile cari mă călăuzesc stau alături cu ale d-voastră, cred că o distincțiune este de făcut și nu atâta ca să fie inserată în lege, ci care să fie un avis adus al celor care formează această mare clasă socială a proprietății. Să știți că nimic pe lume și nici chiar Constituțiunea nu poate garanta proprietatea mare atâta timp cât ea nu se va menține prin ea însăși.

D-l Șt. Sendrea : Nu există proprietate mare.

D-l M. Negură : Vă rog d-lor, să știți un lucru că proprietatea mare care d-voastră spuneți că nu există, dar care totuși există, — sunt exemple pe cari le voui da, că sunt astăzi proprietăți de 1.000 și 1.500 de hectare. Dacă numiți d-voastră această proprietate de 1.000 și 1.500 hectare, proprietate mică, aceasta vă privește.

Această proprietate trăește prin ea însăși și va fi garantată prin legi și de societate când fiecare mare proprietar va înțelege rostul pe care-l are și obligațiunea pe care o are în societate că prin proprietate mare se facă în fiecare centru și în apropierea fiecărui sat un far de lumină dela care sătenii să ia exemple și să ia un sfat, care să fie colaboratorul sufletesc și economic al păturii țărănești muncitoare. Proprietatea din acest punct de vedere și în acest sens înțeleasă prin ea singură se sprijinește și nu are nevoie de Constituțiune.

D-lor, teama care o aveți d-voastre și aici vreau să vă lămuresc, aveți teamă de guverne anarhice care pot veni mâine ca să răstoarne proprietatea mare — nimic mai greșit — vă pot asigura de un lucru că în rândurile partidului țărănesc care se întitulează ca atare, există cea mai sălbatică oligarhie și că dintr'o fățărnicie care isvoarăște din etalarea unor principii și prin fapte urmărind scopuri cu totul opuse, își creiază această vremelnică înrădăcinare în masa satelor. În județul meu și în județele din apropiere dacă am avut un adversar pentru aplicațiunea cinstită și integrală a legii agra-

re, l'am avut din rândurile teoreticianilor țărăniști, care reprezenta interesele proprietarilor sau erau mari proprietari, în fața căreia și la exproprierea proprietății lor duceau cea mai sălbatică împotrivire căutând prin mijloacele cele mai neonestе să se stragă dela aplicațiunea legii.

D. N. Iorga : dumneata ești un om crud, dumneata rupi măștile în plin carnaval. (I-laritate).

D. M. Negură : D-lor, sunt numeroși aceia cari fac parte din rândurile exploataților partidului, ca să zic așa, care la rândul lor sunt exploatați ai satelor și cari fiind așa de numeroși, vă asigur că dacă în adevăr este un partid care odată ajuns la cârmă nu va fi în stare să facă o reformă nu anarhică dar o reformă democratică, este partidul țărănist. Și dacă datorită altor împrejurări, poate și colaborării, au propus în Parlamentul din 1919, o reformă agrară aceea reformă agrară după explicațiunile foarte amănunțite pe cari le-a dat d. ministru Constantinescu la Senat, aceea reformă agrară nu eră nici mai bună nici mai rea, în cel mai bun caz pentru ei, decât reformele noastre agrare dela 1919 și dela 1921.

Prin urmare, exclusă această teamă, găsesc că Constituția trebuie să cuprindă o declarațiune de principii și o limită de drepturi și atunci nu văd de ce în dispozițiunile tranzitorii s'a mai adăugat art. 132.

Aceasta este singura obiecțiune pe care vreau să o fac : art. 132 nu-și are rostul în nici un chip pentru că dacă legea agrară dela 1921; a fost declarată lege constituțională, nu văd de ce atunci în acest text se prevăd constituționale numai art. 2, 3, 6, 7 cari constitue o piedică neconformă cu vederea mea, iar câteva articole și restul legii devine lege ordinară.

D. Traian Stănescu : Discuțiunea la acest articol va avea loc când va veni rândul. Deocamdată teama de demagogie a d-voastre nici noi nici d-voastre n'o veți putea distruge decât numai educațiunea cetățenească și sufletul curat al fiecărui român.

D. M. Negură : Cu rezerva de a-mi ridică

cuvântul la art. 132, termîn cele ce aveam de spus. (Aplauze).

(Aici a vorbit D. I. Micescu, dar discursul d-sale nu s'a publicat de oarece n'a fost trimis).

D. I. I. C. Brătianu, Președintele consiliului : Când d. Micescu a expus rostul și roadele Constituției vechiului regat a avut pentru dânsa cuvinte de recunoștință, pe care din adâncul sufletului o resimt și eu : incontestabil că suntem datori vechei Constituții a regatului 50 de ani de dezvoltare politică, care ne-a condus succesiv la etape prin care a propășit Statul nostru dela 1866 până la România Mare de azi. Și firește când sunt silit să critic unele din dispozițiile ei, sau când voesc, la Constituția de azi, să îndrept lacunele sau părțile ei care s'au învechit, nu o fac cu simțămîntul unui vrăjmaș, ci cu pietatea unui urmaș care am sentimentul că trebuie, nu să repete formele ce nu se mai potrivesc ci să desvolte germenele cari a fost pus și cari a crescut la adăpostul vechei Constituții. (Aplauze).

Acest simțămînt de pietate și de recunoștință nu mă oprește însă a constata că nu tocmai așa s'a înfățișat vechea Constituțiune precum o prezentă d. Micescu.

Mai degrabă putem zice că viața noastră politică, în curs de o jumătate de veac s'a adaptat la formele Constituțiunii, care cam în pripă se alcătuisse la 1866, decât că această Constituțiune a fost creațiunea exclusivă a nevoilor cari se iviseră în societatea românească. Și atunci, astfel ușor se explică și mirarea pe care o exprimă d. Micescu, cum de s'a potrivit așa de bine cu principiile lumii occidentale, această operă pe care o socotește produsul exclusiv al dezvoltării noastre interne pentru ca în realitate prin trînsa dezvoltarea noastră istorică s'a adaptat cu principiile pe cari predecesorii noștri le au căutat în civilizația occidentală pentru a ne feri de multe din relele cari precedaseră contactul nostru mai intim cu viața socială și politică a occidentului.

D-lor, de asemenea, sunt un convins, un hotărît partizan al proprietății. Și din stu-

dii istorice, și din rațiune, sunt convins că fără temeiul proprietății, societatea nu poate să progreseze. Nu avem nevoie de citațiuni speciale pentru că orice curs elementar de istorie universală ne arată acest adevăr. Dar iarăși și aci am să arăt cum în expresiuni ca și în concluziuni, d. Micescu ajunge la extreme care nu se potrivesc nici cu realitățile, nici cu interesele adevărate ale proprietății. Tot astfel în treacănt nu recunoște realitatea istorică când s'a definit Statul român creiat la 1866, ca rezultatul unui teritoriu în care proprietatea, iangă proprietate, constituia însăși esența lui. Eu îi amintesc d-lui Micescu o celebră apostrofă a lui Kogălniceanu, către Balș, care voiă când se desbăteă temelia organizării Statului român să-și impună părerea fiindcă vorbea în numele a nu știe a câte sute de mii de făloși de proprietate. Kogălniceanu îi răspunde că el îi vorbește în numele a câteva milioane de suflete. (Aplauze prelungite). Prin unirea sufletelor s'a făcut întemeierea Statului, iar garantarea dezvoltării și asigurarea proprietății a decurs tocmai din această conștiință. (Aplauze prelungite). Dacă căutați aiurea în dezvoltarea istorică a neamului nostru, respectul proprietății mi-e teamă că o să aveți teribile și cumplite decepții, pentru că nu cunoșc în istoria dezvoltărilor de Stat, să fi trecut proprietatea prin perioade întregi, de mai cumplite și continue violări de tot soiul. D. Iorga care este istoric, ne va putea spune cum se schimbă cu fiecare domnie posesiunea proprietăților în ținuturi întregi.

D. N. Iorga : Este adevărat, aveți perfectă dreptate.

D. I. I. C. Brătianu, președintele consiliului : Suntem de acord asupra necesității de a asigura dreptul de proprietate. Intrebarea este, ce poate să facă un Stat pentru proprietate? Ce poate să facă altfel, de cât ca la temelia lui legală, în Constituția lui, să spună, că se garantează acest drept de proprietate? Ce poate să facă altfel, decât ca se garanteze ci să se declare că este inviolabilă. Ertați-mă, după credința mea, orice e recunoscut legitim trebuie să fie inviolabil. Vreau să întrebunțez cuvinte neexagerate.

o declarațiune specia de inviolabilitate, e o superfetațiune. În adevăr, ce însemnează a viola ceva? A viola ceva, este a ieși tocmai din ceea ce e permis. Va să zică când spui că față de proprietate nu trebuie să se iasă din ceea ce e permis și legal, mi se pare că e cel puțin o inutilitate. Pe când dacă spui, „e garantată“ atunci însemnează că autoritatea Statului căruia este incredințată aplicarea pactului constituțional este datoare să ți-o garanteze și să ți-o apere.

Prin urmare, eu cred că între cele două formule, diferența este că una zice ceva, iar cealaltă nu zice nimic, una garantează ceva mai special, iar cealaltă se mărginește a enunța un aforism.

D-lor, desigur dacă vrem să dăm textelor interpretări extreme, le dăm interpretări absurde. Ori care ar fi textele, dacă aplicarea lor o incredințăm aceluia care nu au grija intereselor pentru a căror apărare textul e făcut, desigur, că atunci aplicarea lui poate să dea cele mai vătămătoare rezultate. Desfid pe un legiuitor să poată găsi acele formule care să satisfacă nevoile, întrucât acela care le aplică, nu este hotărît să le respecte.

Când s'a zis, că nu trebuie să admitem că proprietatea e o funcție socială sau dacă vreți, când s'a arătat primejdia de a considera că proprietatea este în funcție de societate, eu întreb: Se poate admite ca proprietatea să nu fie în funcție de societate? Admit ca proprietatea să fie de drept divin. Dacă vreți, admit că proprietatea e superioară oricăror altor interese ale societății, totuși rămâne adevărat că nu se poate concepe ca proprietatea să existe unde nu e societate. Unde societatea nu știe să se constituie pe un tărîm de ordine, care să poată tocmai să garanteze proprietatea ca și celelalte drepturi pe cari le crede necesare, nu îmi închipui care pot să fie garanțiile posibile, nu îmi închipui cum s'ar putea asigura însăși existența unei proprietăți? Nu concep că în anarhie să poată exista și să se poată dezvoltă proprietatea ori cari ar fi fost textele adoptate la Moscova, faptul că ele nu au reușit să asigure o organizare

socială, de ordine și temeinică, chiar dacă ele ar fi admis teoretic că proprietatea există, ca tot nu ar fi putut să existe în anarhie.

Iată d-lor, de ce revin asupra aceea ce am spus, în toate cuvântările mele, în toate conversațiunile, și în toate întrunirile care le-am avut cu amicii mei politici: Dacă voiți în adevăr să întemeiați pe fărâmul cel mai solid, principiul societății și garantarea ei, opera de făcut nu este de a o prezenta în conflict cu interesele dezvoltărilor sociale, ci este din contra, de a convinge sufragiul universal care reprezintă și deține azi în mâna lui direcțiunile Statului și ale societății, de a-l convinge că este un interes general inexorabil ca proprietatea să fie respectată, că pe alt temei societatea nu se poate dezvoltă, și că proprietatea astfel cum e organizată în Statul nostru, este spre folosul intereselor generale. (Aplauze prelungite).

A voi să-i dați alt caracter, a restrânge astfel posibilitatea raporturilor ei cu interesele generale ale Statului, a face ca din pricina ei să se ivească la anumite momente conflicte importante între un interes de Stat și între dreptul prescripției prea rigid al proprietății, este a readuce Statul nostru la starea primejdiasă care a fost permis s'o creeze legiuitorul dela 1866 fiindcă nu avea înapoia lui experiența pe care am făcut-o în viața politică a generațiilor noastre. Dar dacă n'am înțelege celace trebuie să tragem din această tragică experiență atunci în adevăr, am merită noi toți acuzațiunea de neprevvedere ce ne aduceă d. Miceșcu. (Aplauze prelungite).

D-lor am avut în viața mea politică multe misiuni. Din ele cel puțin câteva erau din cele cari nu se îndeplinesc de cât eu grea și mare răspundere. Le-am îndeplinit pe toate fără șovăire, întrucât conștiința mea îmi zicea, că fac un serviciu datorit societății și Statului nostru.

Între acestea, d-lor, nu este nici una mai dureros simțită decât aceea pe care am îndeplinit-o la 1917. Prin ea am încheiat un pact indisolubil cu conștiința mea. Sunt dator să prevăd și prin toate influențele ce pot

exercită, să împiedic ca Statul și societatea noastră din cauza unor texte incomplete, să se mai regăsească vreodată în tragicele împrejurări de atunci. (Aplauze prelungite).

Și atunci, ca și acum, un text prea strâmt, nu a îngăduit celor cari erau mai prevăzători, să poată din vreme să dea soluțiunea ce se impunea. Și atunci, cei cari își închipuiau, în mod sincer, cum desigur că și închipuie acum și d. Mișescu, că apără mai bine respectul dreptului de proprietate, nu numai că au împiedicat la timp reforma ce se impunea de interesele generale și obștești, dar desigur, au jignit adânc, interesele proprietății și au silit-o la jertfe mult mai dure, roase prin fapta acelor cari pretindeau că o apără. (Aplauze prelungite).

Iată, d-lor, de ce vă rog în ziua de astăzi, când suntem luminați, printr'un trecut politic dejă istoric, să respectăm tot ceea ce poate da'nui vechea noastră Constituție. Sunt unul din aceia cari doresc să respectăm până și menținerea textelor îmbătrânite, acolo unde ele nu ar jigni facultățile noastre de dezvoltare, fiindcă până chiar din vechimea unui text răsare în sufletul național, un respect duios pentru legile fundamentale care fac din ele adevărata tărie a tradițiilor legale și care dă Statului nostru teme și puteri incomparabile. (Aplauze prelungite).

Dar să nu ceară menținerea acelor părți pentru cari experiențe s'au făcut, care au probat că nu se mai potrivește cu nevoi esențiale, cu posibilitățile de dezvoltare ale Statului.

D-lor, conchid fiindcă nu vreau să luminesc prin analize, prin expuneri istorice, sau prin discuțiuni amănunțite, o chestiune atât de mare, care desigur a făcut obiectul preocupărilor și studiul serios al fiecăruia dintre d-voastre.

Vă rog să votați textul astfel cum este propus, pentru ca el să poată totodată da posibilitatea dezvoltării generale fără revizuirii de Constituțiune, tocmai fiindcă Constituțiunea în spiritul nostru este făcută cel puțin pentru o jumătate de veac și de aceea trebuie să fie destul de largă în vederile și dispozițiunile ei, pentru că viața Statului și

a societății românești să nu fie stânjenită în cursul acestor 50 de ani. Tot odată avem preocuparea practică și rodnică de a nu lăsa proprietatea sub primejdii. Și primejdia aceea mare nu e aceea care s'a arătat adineaori dela tribună, ci este aceea ca ea să nu apară în ochii celor cari reprezintă autoritatea de Stat românesc, să nu apară ca o împiedicare a dezvoltării forțelor sociale a Statului.

D-lor, nu am o preocupare electorală, nu am avut aceste preocupări electorale, când am făcut reforma constituțională și reforma electorală. Dacă d. Mișescu mi le-a reamintit pentru ca să mă facă intrucâtva să regret ceea ce am făcut, răspund : nu e acela scopul pe care l-am urmărit, l-am servit și l-am atins. Oricare ar putea să fie vremea nica rătăcire a organului politic și oricare ar putea să fie dificultățile momentului intru realizarea reformei sociale, eu privesc în viitor ambele reforme cu toată încrederea, pentru că știu că au fost și una și alta sămânță bună, pentru că a căzut în teren rodnic și că pe ele se întemeiază ordinea și armonia socială, posibilitatea dezvoltării puterilor necesare pentru Statul nostru ca să corespundă la misiunea care o are și pe care eu o văd atât de mare și atât de glorioasă, (aplaude prelungite pe băncile majorității), în mijlocul popoarelor Europei civilizate. (Vii aplauze pe băncile majorității).

D. P. Piso, vice-președinte : D. Grădișteanu are cuvântul.

D. Ion Grădișteanu : D-lor deputați, dacă nu aș fi fost împiedicat să vorbesc la discuția generală, aș fi arătat cum acest proiect de Constituție care ni se înfățișează, nu este altceva, decât Constituția veche dela 1866, care s'a păstrat în structura și mecanismul ei și căreia i s'a făcut oare cari schimbări de detalii, față de ansamblu, dar schimbări cari au marea lor însemnătate, fiindcă în Constituțiune aproape fiecare articol deșteaptă o chestiune de principiu.

D-lor, una din schimbările cele mai rele, după mine ale Constituției dela 1866, a fost tocmai modificarea care s'a adus articolu-

lui 18 rămas azi 17, adică articolul care privește proprietatea.

D-lor, d. raportor al comisiei constituționale mixtă, a Camerei și Senatului, d. Disescu, în raportul d-salei ne spune, că a desființat formula care se găsește la începutul articolului 18 al vechei Constituții, adică, că proprietatea de orice natură, precum și creanțele asupra Statului sunt sacre și inviolabile, pentru cuvântul că această formulă este emfatică.

Dacă nu ar fi decât o chestiune de stil nu aş avea nimic de zis, și dacă d. raportor, ar fi exprimat aceeași idee, prin alte cuvinte, nu aş fi avut nimic de obiectat.

Dar, d-lor, formula cu care d. raportor al Constituției înlocuiește pe cea din articolul 18, este o formulă care ne dă a înțelege, că nu s'au schimbat numai vorbele, ci s'a schimbat și înțelesul articolului, în adevăr, ce zice proiectul de față:

„Proprietatea imobiliară și mobilă, proprietatea intelectuală, literară, artistică, industrială și în genere proprietatea de orice natură este garantată, iar exercițiul ei se va reglementa prin legi“.

D-lor, vedeți, față de prima formulă emfatică dacă vreți, dar hotărâtă, absolută, o formulă foarte vagă și foarte elastică și la adăpostul căreia se poate reglementa și știrbi în toate chipurile proprietatea. Și, d-lor, dacă ne referim iarăși la raportul d-lui Disescu, vedem acolo un principiu, care explică această deosebire de text. D. Disescu ne spune, că proprietatea nu este numai un drept, și că este și o funcțiune socială. Apoi, d-lor, este cu totul altceva un drept și o funcțiune socială. Dreptul este ceva absolut, care nu este supus nici unei condițiuni; funcțiunea socială este supusă, bine înțeles, condițiunei, că vei îndeplini-o bine și dacă nu o îndeplinești bine, se poate întâmpla ca această funcțiune socială să ți se ia.

D. Nicolae Bălănescu: Cum s'a întâmplat: sancțiunea de expropriere totală pentru absenteiști.

D. Ioan Grădișteanu: Fiindcă s'a considerat proprietatea ca o funcțiune socială, lucru după mine, cu desăvârșire nedrept.

D. I. Giurculescu: Trebuie ca țărani să rămână în mizerie și absenteiști să stea la Montecarlo.

D. Ion Grădișteanu: D-ta ai întrerupt și pe d. Micescu, mă întrerupi și pe mine. Poate că ai o altă teorie, slobod să o susții dar noi vorbim aici lucruri serioase și dacă crezi că ai argumente în contra noastră, vino la tribună și dezvoltăți-le.

D. I. Giurculescu: Cer cuvântul.

D. Ion Grădișteanu: D-lor ce este într'adevăr dreptul de proprietate? Este un drept ori o funcțiune socială? D-lor, dreptul de proprietate, din punctul de vedere al dreptului politic și din punctul de vedere constituțional este un drept și numai un drept, nu poate fi și o funcțiune socială. Este adevărat că acest drept implică și o funcțiune socială, dar aceasta numai din punctul de vedere moral. Este adevărat că un proprietar oarecare are un drept de proprietate, moralmente este dator să fie folositor și interesului public și a acelora cu cari din acest fapt este în atingere, dar d-lor, aceasta este o datorie pur morală care nu privește cât de puțin constituțiunea.

Constituțiunea și dreptul public în genere, n'are menirea nici să constate nici să sancționeze datoriile morale, căci dreptul public nu se poate referi la morala privată. Dreptul public nu are nici un amestec și nu trebuie să aibă nici unul în această privință. Dacă s'ar apucă cineva să codifice în legi pozitive toate datoriile morale ale oamenilor, ar fi cea mai mare nenorocire, căci s'ar ajunge la arbitrarul cel mai mare și la tirania cea mai nesuferită.

Aceste datorii morale în cari intră și funcțiunea de proprietar, țin de domeniul religiunii, al filozofiei, al conștiinței individuale, dar în nici un caz nu sunt cuprinse în sfera dreptului public și al dreptului constituțional. Vedeți dar, d-lor, că dreptul de proprietate din punct de vedere constituțional nu poate să fie decât un drept și nici într'un chip o funcțiune socială, pentru că d-lor, dacă am considera că dreptul de proprietate este o funcțiune socială, s'ar putea foarte bine întâmpla ca în fiecare caz, să se găsească ci-

neva, mai ales când acel cineva ar avea interesul să o facă, care să găsească că proprietarul nu-și îndeplinește bine funcțiunea socială și să ceară isgonirea lui din proprietate, sub acest cuvânt.

D-lor, spuneam că acest articol este foarte periculos și nu este periculos numai din cauza textului pe care l'am citit, dar pentru că acest articol nu enumerează în mod limitativ cauzele exproprierei pentru utilitate publică. Așa încât aceste cauze sunt lăsate la arbitrarul și la patimile deosebitelor adunări, cari ar putea să vie pe aceste bănci și atunci d-lor, această lipsă de precizie în textul art. 18 în combinațiune cu teoria funcțiunii sociale ar face ca dreptul de proprietate să rămâie într'o stare precară și să fie lipsit de orice siguranță în urma votării acestei Constituțiuni.

Vă spuneam adineauri, că din cauză că textul din noul art. 17 al Constituțiunii nu garantează de ajuns proprietatea, prin faptul că nu sunt limitate cauzele de expropriere de utilitate publică, toate acestea combinate cu teoria rău înțeleasă a funcțiunii sociale a d-lui raportor, fac ca dreptul de proprietate să iasă din această Constituțiune revizuită precară și nesigură.

D-l Emanoil Antonescu: Imi dai voie, d-le Grădișteanu, d-ta ești un bun proprietar care te ocupi de țărani d-tale, asta este funcțiunea socială că te ocupi de lucrul acesta.

D-l Grădișteanu: D-le Antonescu, asta e funcțiunea socială, am spus și eu că e o datorie morală pe care fiecare trebuie să o îndeplinească, dar precum v'am mai spus, asta nu e o chestiune care poate intra într'o lege constituțională, în legea pozitivă, astea sunt datorii morale, de domeniul religiei, al filozofiei, ai conștiinței individuale, dacă vrei nu însă de domeniul dreptului pozitiv.

D-lor deputați, faptul că dreptul de proprietate este sdruncinat în această nouă Constituțiune, este un fapt despre a cărui gravitate aș dori să vă dați bine seama pentru că eu am convingerea că fără o proprietate bine garantată și puternică nici un Stat civilizat nu poate înflori.

Lucrul acesta îl dovedește și istoria și aș

putea să zic că istoria ne arată că cu cât proprietatea a fost mai bine organizată într'un Stat cu atât acel Stat a fost mai tare și mai strălucit. Statul cel mai puternic și mai înfloritor despre care pomenește istoria este imperiul roman. În schimb nicăeri ca în imperiul roman proprietatea nu a fost mai bine organizată, sub forma celui drept quiritar, jus utendi, frueti, abutendi. În timpurile moderne, toate Statele civilizate cari au ajuns la propășirea nebănuită, toate au respectat cu sfințenie dreptul de proprietate și pretutindeni atacurile cari erau îndreptate contra lui au fost respinse cu hotărâre de guverne.

D-lor, încă un exemplu despre aceasta este istoria Statelor musulmane. Statele musulmane au avut și ele zile de mare glorie și de mari izbâzi militare, însă nici odată un Stat musulman n'a putut să se mențină la înălțimea la care s'a ridicat și nici odată n'a cunoscut adevărate zile de prosperitate și de înflorire economică. De ce? Pentru că în Statele musulmane proprietatea individuală aproape nu există, sau eră sub formă inferioară care nu putea asigura propășirea Statului.

Ei bine, d-lor, n'ar trebui ca mai ales azi când deabiă ne bucurăm de înfăptuirea României Mari, noi prin zdruncinarea dreptului de proprietate să ne luăm puterea de a ajunge la o dezvoltare și la o putere care ne se cade după istoria noastră, după situația noastră geografică, după bogățiile pe care le avem în țara noastră.

D-lor, în adevăr, cum voiți d-voastre ca un Stat să se îmbogățească și să înflorească când în acel Stat nimeni nu e sigur de rodul muncii sale. Când proprietatea este pusă în joc mereu, cine voiți ca în asemenea condiții să se apuce de muncă rodnică și serioasă.

D-lor, lucrul e atât de adevărat încât vedeți că sunt patru ani dela sfârșitul războiului și cu toate acestea refacerea la noi merge foarte încet. Iar starea economică a mers înrăutățindu-se.

Dar, d-lor, nu e numai o chestie de interes economic, e o chestie de liniște poli-

fică și de liniște socială ca dreptul de proprietate să fie asigurat și ca această chestiune să fie închisă odată pentru totdeauna.

În adevăr, d-ilor, câta vreme vreți ca la fiecare alegere nouă, candidați în propaganda electorală să făgăduiască bunurile altora și ca la fiecare legislatură nouă, Parlamentul ales să discute și să pue la vot averea oamenilor?

D-ilor această stare de lucruri care ține la noi de multă vreme trebuie să înceteze și aceasta este o condițiune sine qua non pentru prosperarea țării noastre.

D-ilor, mai este o altă chestiune, e chestiunea creditului nostru în străinătate. D-voastre credeți că o țară în care nimic nu e sigur, în care averile sunt mereu amenințate de o nouă expropriere, în care viitorul e totdeauna un punct de întrebare, credeți d-voastră că o asemenea țară poate să aibă credit în străinătate?

Și desigur că aceasta nu puțin influențează și asupra valutei noastre atât de scăzute și care cu nici un preț nu se poate ridica.

D-ilor, aș vrea să plecați puțin urechea la cele ce se spun de unii străini — și nu vorbesc de străinii cari ne sunt vrăjmași dar vorbesc de străinii din națiunile aliate și cari ne iubesc — și vă veți înspăimânta de ceea ce cred ei despre țara noastră din acest punct de vedere.

D-ilor, se impune — și aceasta este o certitudine a celui mai elementar simț politic — ca odată pentru totdeauna să se sfârșească cu această chestiune.

Exproprierea pe o scară mare, cum s'a făcut la noi sau exproprierea în interes național cum s'a zis, trebuie să se facă câte odată în împrejurări cu totul extraordinare, dar foarte rar pentru că zdruncină tot edificiul social și cel mai mare pericol ar fi ca o asemenea chestiune să se permanentizeze.

D-ilor, s'a citat aici numele unui mare om de Stat, pe care l'a avut România, s'a citat numele lui Kogălniceanu care a fost autorul improprietărilor dela 1864, Mihail Kogălniceanu care a pus atâta răvnă pentru facerea improprietărilor dele 1864, a înțeles de minune acest adevăr: că o chestiune

ca aceasta trebuie repede rezolvată și tot atât de repede închisă pentru totdeauna, adică pentru cât mai multă vreme.

Și, Mihail Kogălniceanu, autorul improprietărilor dela 1864, de câte ori se încercă cineva să mai ridice această chestiune se ridică ca un leu și zicea: autorul legii dela 1864 eu sunt și când am făcut-o, am înțeles să reglez chestiunea definitiv, și nu primesc ca să se pună în fiecare moment în discuție dreptul de proprietate.

Este adevărat, d-ilor, că Kogălniceanu nu putuse să prevadă înfăptuirea României Mari și evident că înfăptuirea României Mari eră de așa fel încât justifică încă o lege agrară și încă o improprietare.

Ei bine, noi cei dintâi, d-le Racoviță — căci auzeam adineauri pe cineva contestând acest lucru — care făceam parte din federațiunea națională — d. Antonescu o știe — noi cari urmăream intrarea României în război alături de antantă, noi înainte de a intra în război ne-am dat seama că o urmare firească a războiului va fi și o nouă improprietare și am luat după mature discuțiuni hotărîrea să recunoaștem că una din consecințele războiului va trebui să fie și o improprietare.

Decât, aceasta nu înseamnă că trebuia să intrăm într'o eră de veșnice improprietări care să nu se mai sfârșească.

Improprietările s'a făcut largă, chiar prea largă, dar s'a făcut. Ei, acum să sfârșim cu ea, și acum nu să închidem ușa numai, ci să zidim această ușă ca să ne regăsim liniștea și siguranța internă căci numai cu această liniște, cu această siguranță vom putea să ne dezvoltăm și să ne folosim de minunatele bogății pe cari le avem și cari ar fi zadarnice, dacă nu vom eși din era frământărilor sterpe și neputincioase. (Aplause prelungite).

D-l N. Iorga: Acum, am stat aci și am ascultat discursul d-lui Micescu, fără să mă extaziez în fața unor frumuseți de formă pe cari eu le cunosc în aspectul lor original.

Prin urmare, aspectul lor transplantat aci mă uimește mai puțin decât a uimit pe o

parte din auditoriu. Dar istoricul care a rămas în mine ca om politic, acest istoric a ascultat dela început până la sfârșit, cu cea mai mare neîncredere, expunerea făcută cu atâta stăruință ou o profundă convingere că-re corespunde desigur cu convingeri anterioare și se leagă cu dânsule într'un adevărat sistem de a cugetă, a d-lui Micescu.

Va să zică, de când e lumea a existat o singură concepție a proprietății. Ea a fost la Roma înainte ca Roma să fi încheșat într'un sistem de drept concepția proprietății. Și ea a ieșit dintr'o altă serie de concepții a proprietății mult mai schimbătoare decât la Roma, fiindcă nic'doată nu s'a schimbat mai mult concepția proprietății în Roma însăș.

Înainte ca ea să fi ajuns să codifice elementele esențiale ale dreptului, au fost multe formule de proprietate. Și ce a însemnat această formulă de proprietate altceva decât să pună în legătură rezultatul muncii individuale cu necesitățile predominante și esențiale ale societății însăș? Nu societatea există pentru proprietate, ci proprietatea și orice alta există înainte de toate pentru societate. Societatea e elementul dela început, societatea e elementul dominant, societatea e zeul, dacă voiiți: proprietatea concepută într'un anumit sens, este numai idolul. Aceasta este deosebirea între societate și proprietate.

Dar, d-lor, v'am spus că Roma a avut secole întregi lupte pentru pământ și în aceste lupte pentru pământ s'a căpătat pământul pe alte căi decât acele ale dezvoltării unui principiu metafizic de proprietate.

Dar ce a fost viața internă a Romei de cât un conflict violent, o serie de exproprieri, o serie de smulgeri și acordări de pământ, cari formează interesul istoriei romane? Și dacă le isprăvești pe toate, când ai o societate deplin așezată, când ai o societate în care orice drept și-a căpătat ce i se cuvine, atunci poți să faci un sistem invariabil pe care să-l transmiți și altor societăți.

Dar atâta vreme cât d-ta lucrezi la temelia de drept a unei societăți, nu poți zice că proprietatea din acea societate e un lucru

neschimbător.

Dar ce facem noi acum? Ce s'a făcut la Iași? Ce a făcut pe urmă generalul Averescu cu consilierul d-sale special tehnic? Ce s'a făcut după asociația Garoflid-Averescu? Ce s'a făcut de către d-voastre în executarea în reglementarea acelei măsurii? Ce se face acum cu textul Constituțiunii, părerea mea asupra dreptului d-voastre, nu o schimb, dar textul Constituțiunii se poate aplică, prin urmare, am interesul să caut ca împreună cu d-voastre să-l fac cât se poate mai bun. Ce se va face, ce este absolut necesar să se facă de acum înainte? Căci se știe că una din cauzele pentru cari exproprierea depe timpul lui Cuza-Vodă, nu și-a produs efectele, este că nu s'a mers mai departe cu prevederile cuprinse în actul dela Mai, iar pe de altă parte, că dreptul la păduri, drept tradițional al societății noastre, nu a fost ținut în seamă. Din cauza aceasta, avem noi azi lângă biserici frumoase, case făcute d'n vălătuci, stropite cu lut, casă de barbari africani, fiindcă satului i s'a răpit pădurea la care avea dreptul. (Aplause). Oriunde țaranul a avut puțin drept la pădure, se vede imediat altă casă, și oricât țaranul dorește să aibă o astfel de casă, el nu poate în condițiunile date, să aibă alta decât aceea pe care o are.

Dar s'a vorbit de proprietatea neschimbată în țara noastră, proprietate care formează, în afară de orice altă idee baza însăși a țării noastre, formată din lipirea cap la cap a proprietăților. D. Micescu nu știe că, în adevăr, într'un moment, — citez cel puțin un izvor străin, — s'a încercat să se facă așa ceva. Sultanaatul, care aflase că există o geografie și această geografie cuprinde și hărți, a trimis în Moldova și în Țara Românească ordin să se facă și acele hărți. Se pare că Domnul a rugat pe proprietari să trimeată fiecare înfățișarea pământului său. Unii l-au luat pe o scară, alții pe altă scară, unii de un inginer, alții de alt inginer, și a ieșit ceva așa de extraordinar, încât Sultanaul multă vreme s'a despărțit de orice ocupațiune geografică. Ceeace a fost absurd în realitatea lucrurilor, e tot așa de absurd

cum în teoria ce s'a înfățișat dela această tribună, și dacă vă fac să vă pierdeți timpul la un ceas așa de târziu, o fac fiindcă va veni o vreme când se va ocupa cineva de ideile ce s'au emis în această Adunare, și e bine să se știe că în această Adunare, pe lângă un eminent om de drept, care prin e-locința sa și-a apărut convingerile și ideile, a fost și un modest istoric, care nu a lăsat să treacă aceste inexactități patente. Este un fapt curent pentru oricine atinge cât de ex-terior istoria țării noastre, este un lucru foarte bine cunoscut, că nu am început cu proprietatea quiritară de care s'a vorbit.

Când ați venit d-voastre cu întâia refor-mă, îmi aduc aminte că răposatul Take Io-nescu, a ținut un foarte interesant discurs despre proprietatea quiritară. Eu mă uitam la el și nu înțelegeam de unde venea pro-prietatea quiritară față de dreptul cu totul particular al țării noastre. Și cum se poate vorbi despre proprietate quiritară la noi, at-unci când legislația cea mai apropiată de noi a Regulamentului Organic a măsurilor luate de Vodă-Știrbei și de Grigore Vodă Ghica, a fost cu totul în afară de concepția romană, primită în Codul Napoleon, a pro-prietății quiritare constante, a unui drept o-riginar, superior, imutabil, metafizic, care ar admite doar, cum zicea d. Grădișteanu, anu-mite îndatoriri sentimentale, în cei patru pe-reți ai casei sau în hotarele moșiei. D-ta uiti un lucru, că dacă nu ești sentimental te fac sentimental, eu Stat, căci altfel nu se poate ține societatea. Aceasta este o da-torie a societății. (Aplause). Așa de mulți sentimentali sunt în țara aceasta, pe cari l-am văzut la tribune și în articole, dar în realitate nu i-am văzut!

Noi am început cu proprietatea sătenilor, rude între dânsii, coborători ai moșului care întemeiasă satul, lucrându-se în comun mo-șia. Au fost la început doar niște părți — așa se chemau — și părțile acestea nu erau delimitate; lucră fiecare cât era nevoia lui și cât eră puterea lui.

Moșiile au început să se delimiteze la noi — îmi pare rău, că vă pierdeți timpul, dar e foarte interesant — au început să se deli-

miteze la noi la jumătatea secolului ai XVI-lea.

Atunci s'a introdus economia sprijinită de bani. Atunci au început țărani să-și vândă averea siliți de birul în bani. Ei aveau pământ, dar nu aveau bani. Și atunci au fost siliți să-și vândă moșia. Și din aceasta a e-șit nevoia să se tragă pe pământ linii dela un capăt până la capătul celalt, făcându-se socoteala gradelor până la moșul cel dintâi. Dacă vânzătorul eră al seaseprezecelea grad, luă din moșie potrivit cu descendența: se făceau 16 părți pentru a se tăia ceace se cheamă o curea de moșie, denumire care vine din acea, că la un moment dat trebuia să-și desemneze pe teren ceace fusese nu-mai o parte dintr'insul ca să se știe de unde până unde.

Dar veți zice, s'a creiat în urmă o pro-prietate boierească. A avut pământul celor dintâi boieri pentru merite ostășești în pus-tiu, pe urmă l-am avut și din confiscări de la aceia cari săvârșise un act de trădare. Dar câte 300 de moșii intr'o familie, cum a fost la casa Cantacuzino sau 100 cum a fost la Miron Costin, sau și cum au fost ale Buzeștilor, precum mi se spune fiindcă am văzut și eu atâtea acte de felul acesta, iată cum se alcătuiau mai târziu numai.

Act după act sunt redactate exact în a-ceeaș formă logofătul scrie, țăranel pune degetul. Vă puteți închipui ce garanție poa-te fi această punere de deget. De fapt, lucrul se făcea mai simplu ca și în vânzarea de pă-duri a moșnenilor. Unul se ducea și vindea partea tuturora și atunci se puneă un nu-măr oarecare de degete pentru fiecare. Și este știut că numai așa s'a ajuns, cu puțini bani, să se realizeze imense proprietăți de pământ.

Cel puțin vechea proprietate reprezintă pe proprietarul stând la moșie, clădind bi-serici, stând la slujbă, botezând, comunând, mergând cu țărani la război, odihnindu-se sub aceș piatră sau aceeaș țărână a bise-ricii și a cimitirului de acolo. Proprietarul nu eră de fapt, proprietar, eră un fel de șef al obștei agrare. Abiă în secolul al XIX-lea, s'a venit sub influența codului napoleonian, cu

teoria aceea, teribilă, că el este proprietar de drept absolut.

Concepțiunea aceasta țăranul nu o are nici acum, când țăranul intră cu plugul într-o moșie care nu este a lui Ca formă, este o uzurpație violentă dar în conștiința lui omul își dă seama că acel pământ a fost cândva al lui, că nu l-a vândut nici odată că sufletul lui nu s'a înstrăinat niciodată de el. Nu zic că legal proprietarul nu este stăpân, dar un act de proprietate nu poate scoate din spiritul omului o convingere, și dreptul de proprietate se întemeiază, nu numai pe o hârtie scrisă ci și în conștiința părților cari stau una în fața celeilalte. Dar, veți zice, mai este ceva de expropriat. Să-mi dați voie să vă spuu, ce-am vorbit eri mergând spre casă, cu colegul meu d. senator Trufin, care în timpul războiului a distrus o companie germană cu mitraliere și a fost decorat cu Coroana României cu spade înainte de a primi Steaua României care i s'a dat în ploaia cea mare de decorații acordate după încoronare. De sa spunea că în județele Dorohoi și Botoșani, s'a întâmplat următorul lucru. După legea d-lui General Averescu s'a expropriat pe proprietate, nu pe proprietar. Ce s'a întâmplat? Foarte mulți proprietari nu și-au păstrat partea lor de pământ, și au vândut-o. S'a întemeiat atunci un consorțiu în care cineva, care nu eră țăran, nici proprietar mai vechiu a cumpărat aceste pământuri, și acest consorțiu se găsește astăzi în stăpânirea unei formidabile părți de pământ, pe care îl are din vânzarea unuia și a altuia. Dreptul de preemțiune a fost părăsit. Statul, care avea dreptul să cumpere pământul, ca să-l dea țăranilor, s'a dat la o parte și în felul acesta s'a format în mâna unor speculatori, cari nu lucrează pământul, ci îl arendează, ei se joacă cu dânsul chiar sub ochii țăranului, care nu are pământul trebuincios și care mâine va avea copii pe cari nu vor putea să-i așeze pe pământul acela.

Și noi nu ne uităm la acest lucru. Am văzut, d-lor, dintr'o statistică care s'a trimis dela Cluj că din cauza condițiilor economice nefavorabile, poporul român se înmul-

țește mult mai slab ca înainte de război; și în părțile de dincolo de Carpați, după aceea statistică, se vede că populația română crește cu 9.00 și ceilalți, săcuii și sașii, luă cu cu 12.00. Este teribil, d-lor. Nu e bine nici cu țăranul din Banat. Acolo sunt sate cari se pustiesc. Și este o operă întreagă de făcut de d-voastre, d-le ministru de interne. Noi ne sfădim, d-lor, dar țara pierе sub picioarele noastre. Sunt sate admirabile în Banat în cari în câțiva ani cu o sută de oameni a scăzut populațiunea. Cinci odăi și un singur copil, mare lucru când sunt doi. Țăranul prea bogat, dar fără morală și fără simț de datoria lui, e tot așa de periculos ca și cel fără pământ pentru copii lui. Pentru pământul lui are datorii și țăranul ca și proprietarul.

Dacă nu și le indeplinește, unul sau altul, merită să fie expropriat țăranul întocmai ca și proprietarul. (Aplause).

Nu este o luptă în contra proprietarului, ci în contra omului care n'a scos din pământul țării ceea ce pământul țării putea să dea. (Aplause prelungite).

Și adaug că adesea la țăranul sărac, femeia își trudește trupul o vieată întreagă pentru ca în urmă, după atâtea cruci pe morminte să rămâie două, trei nenorocite creaturi slăbite, care ele să formeze vloga neamului.

M'am speriat de ce am văzut în timpul din urmă într'un articol de ziar strecurat ca utilitate pe lângă atâtea inutilități; că în regimentele în cari românii stau alături de reprezentanții naționalităților, este o jale să vezi cât de slab este fiul națiunii noastre față de fiul celorlalte națiuni, bine îngrijit, bine hrănit care se simte superior celui care de drept trebuie să fie stăpânul Statului. Și atunci, să te oprești la teoriile juristilor romani? La ceea ce a copiat din dreptul roman Napoleon I față de împrejurările de atunci? O să respect eu o proprietate care numai în secolul al XVII-lea s'a făcut cu degetele muiate în fum?

Și dacă ar fi măcar boierii de atunci? Dar d. Grădișteanu știe că nu e unul la sută dintre stăpânii de pământ de acum, cari să

bă cea mai mică legătură cu boierimea e-
de-a vremea. Sunt capitaliștii cari au
bani în pământul românesc și s'a ajuns
felul acesta la capătul unei speculațiuni
storcerea țaranului însuși, la posesiunea
pământului și la stăpânirea asupra celui
țaran.

Nu. Nu cred că se va găsi vreodată un
partid — glasuri izolate se pot găsi — dar
un partid care să aibă curajul ca înaintea
poporului românesc să zică: până aici și mai
departe nu. Se va merge până acolo cât vor
fi necesitățile acestei societăți. (Aplause).
și oricine urmărind debaterile noastre va
găsi pe cineva care a recunoscut sincer a-
cest drept, va zice: omul acesta și-a înde-
plinit intradevăr datoria față de țara lui,
chiar contra teoriilor la cari ține. Iar despre
aceia cari vor fi ținut la teorie, fără să va-
dă dincolo de dânsa, va spune: halal de o-
mul care poate să trăiască în cetatea con-
vingerilor sale când de jurimprejur această
cetate este asaltată de nevoile de viață ale
societății!

Aceasta este credința mea.

D-l D. Chirculescu, raportor : D-lor, amen-
damentul d-lui Micescu este următorul :

Proprietatea de orice natură, precum și
creanțele asupra Statului, sunt inviolabile.

Nimeni nu poate fi expropriat de cât pentru
cauză de utilitate publică legalmente consta-
tată și după o dreaptă și prealabilă despă-
gubire stabilită de instanțele judecătorești și
stabilită în numerar.

Prin cauză de utilitate publică se înțelege
comunicațiunea, salubritatea publică, lucră-
rile de apărarea țării și cele de interes mili-
tar, cultural, istoric și arheologic, de regu-
larea cursurilor apelor sau de canalizare, pre-
cum și construcțiunile de edificii publice de
câtre Stat, județ sau comune.

Legile existente privitoare la alinierea și
argirea străzilor de prin comune rămân în
vigoare.

Sunt dator să vă previn că alături
de acest amendament mai există un alt a-
mendament care a fost făcut în consensul
majorității din Senat și din Ca-
meră care a fost votat de Senat și care a-

mendament va veni să-l votați și d-voastre.

În privința amendamentului d-lui Micescu,
comitetul delegaților l-a respins în unani-
mitate.

— Se pune la vot amendamentul d-lui Mi-
cescu și se respinge.

D-l N. D. Chirculescu, raportor : Mai sunt
două amendamente. Unul sună: „art. 18 de-
venit 17”, e un amendament care înlocuște
complex textul din proiect:

Art. 18 devenit 17.

Proprietatea de orice natură, precum și
creanțele asupra statului sunt garantate.

Autoritatea publică, pe baza unei legi, este
în drept a se folosi în scop de lucrări de in-
teres obștesc de subsolul oricărei proprietăți
imobiliare, cu obligația de a desdaună pa-
gubele aduse suprafeței, clădirilor și lucră-
rilor existente. În lipsă de învoială, despă-
gubirea se va fixa de justiție.

Nimeni nu poate fi expropriat decât de-
cât pentru cauză de utilitate publică și după
o dreaptă și prealabilă despăgubire „stabi-
lita de instanțele judecătorești”.

O lege specială va determina cazurile de
utilitate publică, procedură și modul expro-
prierii.

În afară de expropriere pentru căile de
comunicație, da salubritate publică, apăra-
rea țării și lucrări de interes militar, cultu-
ral și acele impuse de interesele generale
directe ale Statului și administrațiilor publice,
celelalte cazuri de utilitate publică, vor tre-
bui să fie stabilite prin legi votate cu ma-
joritate de două treimi.

Acesta este amendamentul propus de d-
Mavrodî în spiritul în care a fost admis, în
consensul majorității. Sunt dator înainte de
a fi pus la vot să accentuez că tot în spiri-
tul de care a fost călăuzit guvernul când a
acceptat acest amendament, și tot în spiritul
de care a fost călăuzit Senatul, când a dis-
cutat împreună cu membrii Camerii și tot
în spiritul întregii Camere și a comitetului
delegaților suprimarea cuvintelor: „relativ
la exercitarea dreptului de proprietate va
fi reglementat de lege” se interpretă nu ca
o înlăturare esențială care poate da loc la
o altă interpretare, ci numai pentru motivul

că aceste cuvinte sunt considerate ca inutile pentru că este inadmisibil ca proprietatea care este garantată în exercițiul ei să sufere restricțiuni în condițiile cu cari legea le stabilește pentru ca exercițiul acestui drept de proprietate să corespundă intereselor generale cu cari trebuie să meargă de acord.

D-l V. P. Sassu, ministrul industriei și comerțului: Scutul proprietății este legea.

D-l N. D. Chirculescu: Cu această interpretare amendamentul face parte integrantă și este în spiritul acestui text. Vă rugăm să votați acest amendament.

— Se pune la vot amendamentul d-lui Mavrodî și se admite.

D-l N. D. Chirculescu, raportor: Fiindcă în vechiul text al Constituției ară o dispoziție relativă la lucrările privitoare la alinierea și lărgirea străzilor din comune și a malurilor râurilor ce curg pe lângă ele, dispoziție păstrată din regulamentul organic și care dispoziție acordă comunelor avantaje mari în ce privește alinierea străzilor până la 12 metri, s'a propus de d. Dan un amendament care pentru că în acel moment se discută art. 17 la Senat, a fost mai întâi dus la Senat, unde a fost admis și de aceea eu vă propun acest amendament care are cuprinsul următor:

La art. 17: Să se introducă la finele articolului următorul alineat:

„Legile existente privitoare la alinierea și lărgirea stradelor de prin comune, precum și la malurile apelor ce curg prin sau pe lângă ele, rămân în vigoare în tot cuprinsul regatului“.

D-l Constantin Georgescu: Înainte de a se vota amendamentul, vă rog a-mi încuviința să spun două cuvinte. În amendament se spune că se va vota cu două treimi. Inșă chestiunea importantă pe care trebuie să o lămurim este să declarați că și numărul prezent al deputaților să fie tot de două treimi.

D-l N. D. Chirculescu, raportor: D-ta care ești om cunoscător în chestiunile acestea, știi că stabilirea quantumului nu se poate face prin interpretare, ci se face printr'un

amendament. De ce n'ați propus?

— Se pune la vot amendamentul propus de d. Dan și se admite.

— Se pune la vot art. 18 devenit 17 cu cele două amendamente votate și se admite.

JURISPRUDENȚA

1. Relativ la aliniere, singura restricțiune adusă dreptului de proprietate este cea prevăzută de art. 7 cap. I din Reg. organic pentru ca stradele să dobândească lărgimea de șase stânjani. În afară de această restricțiune, orice lucrare de nouă aliniere, de schidere de strade, lărgirea ori prelungirea stradelor existente, nu se poate face decât respectându-se dreptul de proprietate astfel cum este îngrădit de legi, cu alte cuvinte că Primăria nu poate să execute decetele obținute în acest scop, decât expropriind mai întâi terenurile necesare, după o dreaptă și prealabilă despăgubire.

Căci, altfel, dacă Primăria ar putea invocă decretul unei noi alinieri, ca să împiedice pe proprietari, de a construi, mai înainte de a-i expropria, atunci exercițiul dreptului de proprietate ar fi suspendat pentru un timp nedeterminat, căci Primăria nu este obligată să execute lucrările proiectate într'un anumit termen, ea le poate face când va voi, ori când va avea mijloacele necesare, și mai mult încă, ea poate chiar să renunțe complect la această aliniere și să revină la cea veche, ori să obțină un decret pentru alta cu totul deosebită, astfel că în aceste condițiuni dreptul de proprietate n'ar mai fi de loc garantat și ar deveni cu totul iluzoriu, ceea ce nu se poate admite.

Prin urmare, atunci când este vorba de un imobil situat pe o stradă care are deja lărgimea de 6 stânjani, Primăria nu poate refuza proprietarului autorizațiunea de a face reparațiuni la acel imobil, sub cuvânt că, conform unei noi alinieri, acea stradă urmând să aibă o lărgime mai mare de 6 stânjani, imobilul trebuie retras pe noua aliniere. (Cas. III, 216-909, Jurisprudența Cassației 1909, pag. 471, Nr. 497).

2. Singura restricțiune adusă dreptului de

proprietate, în raport cu alinierele, este cea prevăzută de art. 7, cap. I din Regulamentul organic, în scopul ca stradele să dobândească o lărgime de șase stânjeni. În afară de această restricțiune orice dispozițiune de noi alinieri, deschideri de strade, lărgiri, prelungiri sau retrageri dela alinierea decretată, nu se poate face decât respectându-se dreptul de proprietate așa cum este îngrădit de legi, și, deci, primăria nu poate să execute decretale obținute și regulamentele votate în acest scop, decât expromițând mai întâiu pe proprietari, după o dreaptă și prealabilă despăgubire, căci altfel exercițiul dreptului de proprietate n'ar mai fi în loc garantat și ar deveni cu totul iluzoriu, lucru ce nu poate fi admis față cu legea care ne guvernează.

Prin urmare, Primăria Capitalei nu poate refuza unui proprietar autorizațiunea de a construi pe o stradă ce are lărgimea de șase stânjeni, pe simplul motiv că, conform modificării art. 4 adițional dela art. 42 al Regulamentului de construcțiuni și alinieri, construcțiunile de pe această stradă trebuie să fie retrase cu 5 metri din aliniere, căci asemenea dispozițiune din regulament conține de fapt o exproprieri deghizată și o încălcare a proprietarului de a uză de dreptul său de proprietate garantat de lege. (Cas. III, 320-909, Curierul Judiciar din 910 nr. 1, pag. 3).

3. Obligațiunea proprietarilor de a se supune la regulile de aliniere fiind o excepțiune la principiul intangibilității dreptului de proprietate, ea nu poate să depășească limitele art. 7 din cap. I al Regulamentului Organic, la care ne trimite art. 19 din Constituție și al cărui obiect este de a da comunei mijlocul ca, cu un sacrificiu din partea proprietarilor, să îndrepte și să lărgască stradele existente, nu însă și să creeze, în dauna proprietarilor, străzi noi, pentru cari sunt alte reguli și alte proceduri de format.

De altminterlea, adevăratul înțeles al cuvântului „alinieră“ în materie de edilitate, fiind fixarea liniei despărțitoare dintre calea publică și terenul ce o atinge, nici nu se

poate concepe aliniere acolo unde o cale publică nu există încă, precum nu se poate concepe servitutea „non edificandi“ ca consecință a alinierii menționate în art. 97 și 98 din legea comunală, atunci când fondul dominant nu are ființă.

Prin urmare, când un decret, deși intitulat de aliniere, prevede în realitate deschiderea unei străzi noi, nici regulile alinierii, nici consecințele ei nu pot fi invocate contra proprietarului pe terenul cărui urmează a se face lucrarea proiectată, executarea unui asemenea decret neputându-se face decât printr'o exproprieri în regulă a terenului necesar și după o dreaptă și prealabilă despăgubire, potrivit art. 19 din Constituție; iar până atunci proprietarul e în drept să se folosească cum înțelege de terenul său și în special e în drept să clădească din nou și să întărească clădirile vechi ce ar avea, fără a se îngrijii de restricțiunile art. 97 și 98 din legea comunală. Primăria, dar, nu poate refuza unui proprietar alinierea și autorizațiunea de a clădi și de a face reparațiuni la imobilul său, pe motiv că parte din terenul proprietății sale este supus unei eventuale exproprieri, prin crearea unei străzi, proiectată a se face printr'un decret regal, întrucât exproprieri e nu e hotărâtă definitiv printr'o hotărâre judecătorească. (Cas. III, 326-912, Bulet. Cas. 1912, pag. 1371).

4. Obligațiunea proprietarilor de a se supune la regulile de aliniere fiind o excepțiune la principiul intangibilității dreptului de proprietate, ea nu poate să depășească limitele art. 7 din Cap. I al Regulamentului Organic, la care ne trimite art. 19 din Constituție și al cărui obiect este de a da comunei mijlocul ca, cu un sacrificiu din partea proprietarilor, să îndrepte și să lărgască stradele existente.

Orice proprietar având dreptul a se bucura și a dispune de bunul său, în limitele determinate de lege, potrivit art. 19 din Constituție, după care nimeni nu poate fi silit a cedă proprietatea sa, decât pentru cauză de utilitate publică și după o dreaptă și prealabilă despăgubire, primăria nu poate

opri pe un proprietar de a se folosi de proprietatea sa, refuzându-i alinierea și autorizarea de a clădi pe terenul său, sub cuvânt că de acest teren vroiește să se folosească după un timp nedeterminat, pentru deschidere de străzi și piețe publice. (Cas. III, 385-912, Curierul Judiciar din 1912, Nr. 73, pag. 864).

5. Conf. principiului pus în art. 19 din Constituție, nimeni nu poate fi expropriat decât pentru cauză de utilitate publică legalmente constatată și după o justă și prealabilă despăgubire.

Astfel, când o stradă are dejă lărgimea legiuită, nu mai poate fi vorba de punere pe aliniere fără despăgubire, atât pentru terenul ce se ia, cât și pentru dărâmarea și refacerea zidurilor. (Cas. I, 250-904, Bulet. Cas. 1904, pag. 770).

6. Dacă Primăria orașului Craiova, pe baza regulamentului construcțiilor și salubrității publice în acel oraș, sancționat cu decretul regal Nr. . . . , retrage unui proprietar autorizarea dată și nu-i permite să construiască decât sub rezerva retragerii prevăzută de art. 6 din acel regulament, prin aceasta vizează art. 19 din Constituție, art. 480 și 481 cod. civ., art. 7 reg. org., cum și art. 94, 97 și 98 legea de org. a comunelor urbane. (Cas. III, 214-913, Jurisprudența Română 1913, pag. 343, Nr. 445).

7. Dreptul de proprietate este garantat într'un mod categoric de art. 19 din Constituție, și nimeni nu poate fi expropriat de imobilul său, decât pentru cauză de utilitate publică și după o prealabilă despăgubire iar

După art. 480 și urm. din codul civil, proprietarul este în drept a se folosi și a dispune de proprietatea lui în mod absolut și după cum interesele sale îl povățuesc, când nu calcă legile și nu atinge ordinea publică.

Conform acestor principii, Primăria nu poate refuza unui proprietar autorizarea de construcție, pe motiv că planurile ar fi necomplete și neregulate, sau că s'a admis în principiu exproprierea imobilului, sau pe motiv că alinierea decretată este numai provizorie și temporară. Un asemenea refuz

echivalează cu o expropriere de un imobil, dar fără o justă și prealabilă despăgubire, ceea ce este contra voinței Constituției și legilor țarei. (Cas. III, 208-909, Jurisprudența Casației 1909, pag. 492, Nr. 519).

8. Potrivit art. 19 din Constituție și 480 din codul civil, care garantează dreptul de proprietate, Primăria nu poate refuza autorizarea cerută de cineva pentru a-și împrejmui un loc al său viran care este bine determinat și individualizat indeajuns. (Cas. III, 312-912, Bul. Cas. 1912, pag. 1349).

9. Reizuzul unei primării de a da autorizațiunea de construire pe motiv că terenul ar fi supus unei eventuale exproprieri, sunt contrarii dispozițiilor art. 481 cod. civ. și art. 19 din Constituție, care consacră principiul inviolabilității dreptului de proprietate. (C. A. Buc. s. II. 63-913, Curierul Judiciar 1913, pag. 632).

10. Art. 19 din Constituție și 480 cod. civ. nu autoriză pe comune, în prevederea unei viitoare exproprieri, care este numai în stare de proiect, și fără ca vreo formalitate să fie îndeplinită, să împiedice pe proprietar a se folosi de dreptul său de proprietate, înainte de a-l fi expropriat și despăgubit, căci altfel dreptul proprietarului ar fi suspendat și lipsit de garanția ce-i acordă Constituția.

Prin urmare, Primăria unei comune săvârșeste exces de putere și violează dreptul de proprietate al părții, când îi refuză autorizarea de a clădi pe terenul său, pe motiv că proprietatea sa este supusă unei eventuale exproprieri. (Cas. III, 448-913, Jurisprudența Română 1914, pag. 118, Nr. 119).

11. Primăria nu poate impune unui proprietar o nouă retragere, conf. noului plan de aliniere, decât numai expropriindu-l conform cu legea și acordându-i o justă și prealabilă despăgubire. Prin urmare, dacă n'a avut loc o asemenea expropriere, primăria nu poate refuza autorizatiunea de reparațiuni și adăogiri la un imobil după vechea aliniere. (Cas. III, 97-910, Bul. Cas. 1910, pag. 509).

12. Dacă un imobil a fost supus legiuității retrageri, când s'a făcut clădirea pe linia

de aliniere stabilită de primărie, conform autorizațiunii dată pentru a clădi, primăria nu poate impune proprietarului o nouă retragere, conform unui nou plan de aliniere, decât numai expropriindu-l conform cu legea și acordându-i o justă și prealabilă despăgubire, neputând să-i refuze autorizația de a face un nou etaj și alte reparațiuni la imobilul existent, căci altfel calcă dispozițiunile art. 480 din codul civil și art. 19 din Constituție, care garantează dreptul de proprietate. (Cas. III, 408-912, Bul. Cas. 1912, pag. 1793).

13. Refuzul Primăriei de a da autorizațiunea cerută de un proprietar pentru construire pe un teren nesupus la alinierea unei strade dejă deschisă, dar pe care urma să se deschidă o prelungire și a altei strade, constituie o violare a unui drept patrimonial și echivalează cu o expropriere, dar fără o dreaptă și prealabilă despăgubire. (Cas. III, 86-909, Jurisprudența Casatției 1909, p. 252, Nr. 215).

14. Nici din legea comunală, nici din regulamentul de construcțiuni și alinieri, precum nici din alte dispozițiuni legale nu rezultă că, pentru aplicarea planurilor de alinieri, Primăria ar fi datoare de a efectua mai întâi exproprierea și plata valorii terenului și construcțiunilor supuse retragerii pentru alinierea stradelor, ci din contra, asemenea operațiuni urmează a-și avea curs conform legii de expropriere, după ce se va fi efectuat alinierea, afară de cazul când însăși Primăria face exproprieri pentru deschideri de strade sau piețe publice noi, sau lărgirea celor vechi, și numai în aceste împrejurări se poate indica dispozițiile art. 19 din Constituție și art. 481 din codul civ., relativ la obligațiunea autorităților administrative de a nu face exproprieri decât pentru cauză de utilitate publică și cu prealabile despăgubiri. (Cas. III, 88-907, Curierul Judiciar din 1907, Nr. 50, pag. 396).

15. În materie de expropriere pentru cauză de utilitate publică, tribunalele de județ nu au altă competență decât aceea de a verifica dacă s'au îndeplinit toate formalitățile cerute de legea de expropriere, cum și

dacă ordonanțele sau decretele declaratoare de utilitate publică nu au fost date cu călcarea formelor ocrotitoare sau dacă ele nu depășesc cazurile de utilitate publică imitativ specificate de Constituție prin art. 19.

În afară de aceste cercetări, tribunalul neavând a se ocupa și statuă asupra altor chestiuni de fond ce s'ar putea ridică de părți, urmează că nu este esențială omisiunea tribunalului de a se pronunța asupra cererii expropriatului de a fi expropriat de întreg fondul, iar nu numai de o parte din el, o asemenea chestiune având a fi regulată de comisiunea arbitrală cu ocazia fixării indemnizației. (Cas. III, 62-913, Curierul Judiciar din 1914, Nr. 47, pag. 386).

16. Având în vedere că se constată netăgăduit de părți că terenul din speță, aparține de fapt domeniului public, întrucât C. F. R. a construit pe el o cazarmă pentru personal și un rezervoriu pentru petrol și că C. F. R. nu a îndeplinit formalitățile cerute de exproprierea silită, pentru a intra în stăpânirea lui:

Având în vedere că, în prim loc, pârâta C. F. R. a cerut respingerea acțiunii de revendicare ce i s'a făcut pentru acest loc, ca inadmisibilă, întru cât nu se poate revendica un lucru care aparține domeniului public și care nu există în comerț pentru următoarele considerațiuni: că, în materie de domeniialitate publică, imobilul nu mai aparține statului, ci întregii organizațiuni naționale, care exercită asupra lui un drept de proprietate și folosință colectivă. Că, întru cât acțiunea în revendicare trebuie să fie îndreptată contra deținătorului, care, în cazul unei domeniialități publice, nu mai este Statul, acțiunea în revendicare nu poate fi admisibilă. Că, drept probă că Statul nu este proprietar, este că, față de un domeniu public, îi lipsește din elementele proprietății „usus“ care e destinat colectivității și „abusus“ fiind necontestat că Statul nu ar putea dispune de domeniul public;

Având în vedere că potrivit art. 19 din Constituție, proprietatea de orice natură este sacră și inviolabilă, și nimeni nu poate fi expropriat decât pentru cauză de utilitate pu-

blică legalmente constatată și după o dreaptă și prealabilă despăgubire, înțelegându-se prin cauză de utilitate publică numai comunicațiunea, salubritatea publică și lucrările de apărarea țării ;

Având în vedere că din menționatul text din Constituție, precum și din dispozițiile legii de expropriere silită, reese că exproprierea este actul, care ridică particularului proprietatea sa pentru a o transfera expropriatului : Stat, județ, comună, și că nu este desăvârșită decât prin opera tribunalului civil, ori de câte ori partea expropriată nu consimte a o da de bună voie ;

Că atât timp cât utilitatea publică nu a fost legalmente constatată de cei în drept, cum e în speță, autoritatea nu se poate pune la adăpostul acelei utilități provenită din situația de fapt, pentru a justifica uzurparea făcută fără drept și în contra garanției proprietății atât de larg prevăzută de legiuitorul constituant, căci în acest caz nefăcând exproprierea, situațiunea de drept, independent de cea de fapt rămâne a fi rezolvată după dreptul comun ;

Având în vedere că în cazul unei exproprii silită, legalmente făcută, dacă autoritatea respectivă nu are „usus“ și „abusus“, aceasta se datorește numai condițiilor impuse de art. 19 din Constituție, care articol fixează „usus“ : destinațiunea „utilitatea publică“ și care limitează „abusus“, adică dreptul de a dispune, prin aceea că oricând particularul expropriat poate să reclame restituirea terenului, în cazul când autoritatea expropriantă n'ar respecta sau ar schimba scopul pentru care s'a expropriat.

Că, în tot cazul, destinațiunea „utilitatea publică“ fiind o consecință neapărată a scopului pentru care s'a făcut exproprierea, în cazul când autoritatea, fără să obțină exproprierea, cu dela sine putere, a dat unui teren destinațiunea de domeniu public, nu ar putea să ridice obiecțiuni ca în situația când exproprierea s'ar fi făcut fără a nesocoti garantarea proprietății și fără a crea un nou mod de expropriere silită : depozitarea cu forța, de care dispune autoritatea

cu grabnica destinațiune a utilității publice.

Pentru acestea, admite acțiunea. (Trib. Teleorman, s. I 10-916, Curierul Judiciar 1916, pag. 222).

La această sentință, s'a făcut următoarea opinie separată :

„Sunt de părere a se respinge ca inadmisibilă acțiunea în revendicare, pentru următoarele motive :

Acțiunea în revendicare nu poate avea nici odată de obiect un lucru care aparține domeniului public și care nu există deci, în comerț.

Imprejurarea care face imposibilă revendicarea unui imobil de domeniialitate publică, este însăși natura particulară a proprietății sau posesiunii lucrurilor, care alcătuiesc domeniul public. Este, în adevăr, știut că una dintre condițiunile acțiunei în revendicare este ca această acțiune să fie îndreptată contra deținătorului a cărui posesiune materială se sprijină pe un pretins drept de proprietate. Or, în materie de domeniialitate publică, imobilul nu mai aparține Statului în calitatea lui de persoană morală, susceptibilă de a avea un patrimoniu privat, ci întregii organizațiuni naționale, care exercită asupra lui un drept de proprietate și folosință colectivă.

Această concepțiune asupra caracterului domeniialității publice se găsește în chiar lucrările preparatorii ale codului civil. Astăzi însă, concepțiunea aceasta a evoluat către o formulă mai exactă, credem noi, după cum bunurile care alcătuiesc domeniul public nu pot face obiectul unui drept de proprietate, în sensul juridic comun, care se dă noțiunei de proprietate în dreptul civil, și că aceste bunuri alcătuiesc un „domeniu de suveranitate“, asupra căruia Statul nu exercită decât un drept de conservatiune și de poliție, cu privire la respectarea destinațiunei lor.

Domeniialitatea având deci, ca imediată consecință crearea unui drept de folosință colectivă, în avantajul tuturor cetățenilor și indisponibilitatea bunului, ca obiect de drept privat, acțiunea în revendicare nu mai poate fi îndreptată în contra Statului.

are nu este nici proprietar, nici detentor. În teoria care susține că Statul are un drept de proprietate asupra domeniului public, se uită împrejurarea că cel puțin două elementele proprietății, lipsesc Statului în anume: „usus“, care este destinat colecțiilor naționale și „abusus“, fiind neconstatat că Statul nu ar putea dispune de domeniul public.

Statul neputând deci dispune de aceste bunuri pe calea convențiilor obișnuite, nu ar putea figura nici într-o instanță de revendicare, independent de lipsa calității sale de detentor, de oarece procesele fiind adevărate contracte judiciare, nu pot avea de obiect decât lucrurile care se găsesc în comerțul juridic, potrivit principiilor puse de art. 963 și 1310 cod. civ.

O chestiune care trebuie lămurită este aceea de a se ști: care este împrejurarea, de ordin juridic, care conferă unui bun, caracterul de domeniialitate publică? Este oare, de neapărată trebuință să intervină, în acest scop, o sentință judecătorească dată în condițiile legii de expropriere pentru cauza de utilitate publică?

Creдем că nu, de oarece domeniialitatea publică nu rezultă din formalitățile legii de expropriere, ci din destinațiunea în fapt, a bunului la o întrebuintare, care răspunde unei evidente trebuințe publice, de ordin general.

Această interpretare reese din prezumțiunea de domeniialitate, înscrisă în art. 476 cod. civ. după care „sunt considerate ca dependințe ale domeniului public“ toate lucrările și lucrurile acolo specificate, prezumțiune după care criteriul domeniialității este afectiunea lucrului la un scop de folosință socială.

Nu s'ar putea spune că, prin aceasta se consacra omnipotența arbitrară a Statului, și nesocotirea drepturilor de proprietate individuală, contra prevederilor art. 19 din Constituție și art. 481 cod. civ., după care omeni nu poate fi expropriat decât pentru cauză de utilitate publică, legalmente constatată și după o dreaptă și prealabilă despagubire, de oarece, din două una: 1) sau

imobilul luat din patrimoniul unui particular nu a fost afectat unei destinațiuni publice și atunci dreptul de revendicare există, și 2) sau acest imobil a căpătat caracterul de domeniialitate și în acest caz, particularul este destul de garantat pentru realizarea pretențiunilor sale contra actelor de violență al Statului, de oarece Statul nu va fi expus, în această ipoteză, numai la obligațiunea unei răspunderi limitate, conf. legii de expropriere dar la toate consecințele pe care le provoacă un act ilicit

În rezumat, domeniialitate poate rezultă și în urma unei căi de fapt întrebuintată de autoritatea publică, dacă lucrul uzurpat a fost dat uzului comun al cetățenilor, rămânând însă, în acest caz, Statul răspunzător în baza actului său de violență, care este un simplu fapt generator de daune, dar care nu ar mai putea servi, în nici un caz, ca temelie juridică pentru exercițiul unei acțiuni în revendicare.

(Opinie separată a primului președinte Tr. Alexandrescu, Curierul Judiciar, 1916., pag. 222).

Tot sub această sentință se găsește următoarea adnotare a d-lui profesor D. Alexandresco:

„Este știut că domeniul Statului, comunelor și al județelor, se împarte în *domeniu public* și *domeniu privat*.”

Bunurile care compun domeniul privat al acestor persoane morale, sunt alienabile și prescriptibile (art. 1310, 1845 cod. civ.), pe când bunurile care fac parte din domeniul public sunt, din contra, malienabile și imprescriptibile, pentru că nu sunt în comerț (art. 1844 cod. civ.) ele remtrând însă în comerț, îndată ce încetează de a fi afectate uzului public, fie în mod expres, fie în mod tacit (art. 478, par. 2 1844, 1845 cod. civ.).

Bunurile care compun domeniul public, fiind afară din comerț și neputând deveni proprietate privată, nu pot da loc la o acțiune posesorie, nici la o acțiune în revendicare. Ele nu pot, de asemenea, fi expropriate pentru cauză de utilitate publică. Expropriereea fiind, în adevăr, o strămutare silită a proprietății, nu se poate pricepe stră-

mutarea proprietății unor lucruri, nesuscetibile de proprietate privată.

Aceste principii generale odată expuse, venim la speța interesantă și nouă până acum în jurisprudență, ce se prezintă aici.

Majoritatea tribunalului pune în principiu că acțiunea în revendicare din partea proprietarului este admisibilă în privința imobilelor care, prin destinațiunea lor, au intrat în domeniul public, cât timp imobilul revendicat n'a eșit din patrimoniul proprietarului pe cale legală, în specie, prin exproprierea lui, iar minoritatea se pronunță în sens contrar, ambele opinii fiind bine motivate în drept.

Creдем că soluțiunea majorității va triumfa. În adevăr, pentru ca un lucru aparținând domeniului privat să fie scos din comerț și ca atare, să nu poată fi supus acțiunilor ce își vorăsc din proprietate, se cere ca acel lucru să intre în domeniul public în virtutea unei legi sau prin exproprierea lui de către Stat, comună sau județ. Or, în speță, C. F. R., care este o ramură de activitate a Statului, însușindu-și, fără nici o formă legală, proprietatea unui particular, această proprietate n'a putut deveni, prin samavolnicia Statului o dependență a domeniului public, cu toate că această proprietate a fost afectată mai târziu unui serviciu public.

Sistemul admis de minoritatea tribunalului, este foarte periculos, căci el tinde la desființarea exproprierei pentru cauză de utilitate publică, care este garantată cetățenilor prin Constituție. Statul dacă voește ca legile sale să fie observate de particulari, este cel dintâi care să dea exemplu de aplicarea și respectarea lor. Așa fiind, nu putem primi sistemul preconizat de minoritate. (Curierul Judiciar 1916, pag. 223).

17. Legea pentru înființarea casei lucrărilor orașului București, modificată la 1912 a autorizat com. București să întocmească un plan general al orașului, care să fixeze alinierea și să indice deschideri de noi străde, piețe și grădini publice ce se vor găsi necesare pentru însănătoșirea orașului, pentru comoda circulațiune și aprovizionările lui.

Astfel, dacă consiliul comunal a constat utilitatea publică a deschiderii unor străde în conformitate cu noul plan de aliniere aprobat prin decret regal, și întocmit în puterea acestei legi, tribunalul poate declara expropriat un imobil, constatând toate formalitățile de expropriere sunt deplinite și că utilitatea publică este constatată, având o cauză legală în prevederile art. 19 din Constituție. (Cas. III, 125-91 Curierul Judiciar, 1913, pag. 324).

18. Nimeni nu poate fi silit, după art. 4 din Constituția dela 1866 și după art. 4 din codul civil, să cedeze proprietatea decât pentru cauză de utilitate publică, legalmente constatată, și în urma unei judecări și prealabile despăgubiri.

Astfel, în baza acestui principiu pus pentru respectarea și inviolabilitatea dreptului de proprietate, art. 11 din legea dela 27 Martie 1868 pentru drumuri, după care când vre-unul din drumurile naturale astăzi existente se va hotări a se înlocui cu un drum șoseluit, terenul ocupat de drumul vechiu se va lăsa fără despăgubire în profitul proprietății pe care se află, iar terenul trebuitor pentru noua cale se va lua din semenea fără despăgubire, trebuie interpretat în sensul că de el nu se poate uză decât pentru micile rectificări necesitate pentru înlocuirea unui drum natural și existent prin vre-unul șoseluit, singurul caz în care micile porțiuni de terenuri, forțamente abandonate prin necesitatea alinierii unei șosele, rămân fără vre-o plată, în profitul proprietarului limitrof, în schimbul celor ocupate pentru aceeași cauză și fără vre-o despăgubire dintraseul șoselei. Nu poate fi însă interpretat și întins și la cazul de strămutare de drumuri existente și la deschidere de alte noi drumuri chiar șoseluite, dar pe terenuri pe unde n'a existat niciodată vre-un drum, caz în care proprietarul pe unde trece noul drum șoseluit nu poate fi silit a cedă terenul său decât conform legii de expropriere pentru cauză de utilitate publică. Tot astfel trebuie să se procedeze și în cazul când pentru noul drum va fi accesitate de a se desființa clădiri, sădri, împrejmuiri sau altele, care în care chiar menționatul articol 11 din le-

cea drumurilor cere îndeplinirea formalităților cerute de legea de expropriere pentru cauză de utilitate publică. (Trib. Teleorman, 356-900, Curierul Judiciar din 1900, Nr. 79, pag. 635).

19. Din felul cum este redactat art. 58 din legea de expropriere rezultă că legiuitorul nu a prescris, pentru instanțele chemate să acorde indemnizațiunea de expropriere, un număr limitat de reguli și elemente de apreciere după care să fixeze cuantumul indemnizațiunii, ci enumerând cu titlu de exemple unele din aceste elemente mai uzuale, a lăsat instanțelor facultatea de a recurge și la altele, cu respectarea, bine înțeles, a principiului general constant, de a motiva pentru ce își fac convingerea într'un fel sau altul.

Prin urmare, când instanța de fond discută elementele de apreciere ce i se pun de părți la dispoziție sau pe care și le procură singură prin descindere la fața locului, motivând și arătând considerațiile pentru care unele din aceste elemente contribuiesc a-i da o apreciere mai justă/stăruie de fapt decât altele, deciziunea sa nu poate fi atacată pentru exces de putere sau violare de lege, iar fixarea în acest mod a indemnizațiunii și a daunelor rezultate din expropriere fiind făcută în spiritul și după prescripțiile art. 58, scapă sub raportul aprecierii în fapt, de controlul Curții de Casație.

Prin expresiunea „în momentul exproprierii“ din art. 57 citat, legiuitorul nu a putut înțelege decât momentul exproprierii efective, adică acela în care proprietatea trece de fapt în domeniul public, prin deposedarea celui expropriat, căci numai astfel indemnizațiunea se consideră ca justă și echitabilă în conf. cu art. 19 din Constituție. (Cas. III, 251-919, Curierul Judiciar 1919, pag. 144).

20. Principiul consacrat de art. 19 din Constituție, după care nimeni nu poate fi expropriat decât după o justă și prealabilă despăgubire fiind absolut, exclude orice derogățiune pe cale de legiuire ordinară.

De aceea legea din 1910 pentru construi-

rea liniei ferate Urziceni-Slobozia, vorbind de expropriere fără plată a instituțiilor de binefacere, nu a putut avea în vedere decât instituțiile publice ale Statului expropriant, iar nu pe cele private, adică pe acelea care, cum în speță sunt Așezămintele Brânconesti, au un patrimoniu propriu nealimentat din veniturile Statului și administrat în mod autonom. (Cas. III, 377-919, Jurisprudența Română 1919, pag. 842, Nr. 777).

21. Este neadmisibil recursul îndreptat direct la secția a treia a Curții de Casație, ca contencios administrativ, în contra unei deciziuni prin care consiliul comunal declară că este de utilitate publică exproprierea unui imobil, pentru că această cale nu este deschisă decât contra actelor administrative de autoritate care prin ele înseși vatămă un drept al unui particular și pentru a cărui restabilire dânsul nu are alt mijloc deschis spre a recurge la puterea judecătorească. În adevăr, legea de expropriere dă dreptul fiecărei părți interesate a se plânge la tribunalele de județ în contra cererilor de expropriație, cerând înlăturarea ordonanțelor sau decretelor declaratoare de utilitate publică, când ele sunt date cu călcarea formelor ocrotitoare sau când ele depășesc cazurile de utilitate publică limitativ specificate de Constituție prin art. 19, iar în contra sentinței tribunalului partea poate uză eventual de dreptul de recurs în Casație. (Cas. III, 443-912, Curierul Judiciar din 1912, Nr. 80, pag. 943).

22. Prin legea din 18 Decembrie 1911 a tramvaelor comunale, impunându-se acționarilor să accepte alte condițiuni decât acelea pe cari le-a avut în vedere la subscrierea acțiunilor sub sancțiunea ca, în caz de refuz, dreptul lor de proprietate asupra acțiunilor, să fie transformat într'un drept litigios de daune interese, asemenea dispozițiuni constituiesc o flagrantă violare a art. 19 din Constituție care declară sacră și inviolabilă proprietatea de orice natură dispunând pe temeiul acestui principiu că nimeni nu poate fi expropriat decât pentru cauză de utilitate publică legalmente consta-

tată și după o prealabilă și dreaptă despăgubire. (Trib. Ilfov, s. II, Nr. 119-912, Curierul Judiciar din 1912, Nr. 13, pag. 152).

23. Dacă în regimul nostru constituțional legiuitorul ordinar nu poate face legi cari să ridice drepturile garantate prin constituție, prin urmare nici pe cel de proprietate garantat prin art. 19, poate lua însă măsuri cari să reglementeze uzul și exercițiul acestui din urmă drept, de oarece în privința acestor modalități avem numai dispozițiuni de drept comun, nu de ordin constituțional.

Prin urmare sunt perfect legale măsurile pe care legiuitorul ordinar trecând peste convențiile părților, le-a luat în favoarea chiriașilor prin diferitele legiuri excepționale.

Recunoscându-se acest drept legiuitorului ordinar, trebuie să i se recunoască și aceia prin care a prelungit locațiunea chiriașilor, în contra cărora proprietarul a obținut o hotărâre definitivă de evacuare, dar pe care n'a executat-o, de oarece aceste hotărâri nu crează proprietarilor drepturi noi, ci numai constată drepturile lor rezultate din convențiile încheiate și ca atare prelungirea legală edictată nu violează Constituția.

Prin această prelungire nu sunt atinse nici prerogativele puterii judecătorești de către puterea legiuitoare, căci hotărârile de evacuare, ca și rezilierea pronunțată se menține, iar prelungirea legală acordată este supusă unor condițiuni speciale, prevăzute în art. 1 și 2 din decretul-lege Nr. 1420-920. (Cas. S. U. 2-921, vezi Curierul Judiciar din 1921, Nr. 31, pag. 489).

24. Deși art. 19 din Constituție declară proprietatea sacră și inviolabilă, însă conf. art. 480 din codul civil, exercițiul dreptului de proprietate poate fi restrâns prin lege, când necesitatea socială o cere; legea ofițiilor de închiriere, nu face decât restrânge exercițiul acestui drept, din cauza împrejurărilor anormale prin care trecem și din necesitatea absolută ca fiecare cetățean să aibă un adăpost. (Trib. Iași, s. I, 24 Oct.

1921, Curierul Judiciar din 1921, Nr. 41, p. 652).

tabile ca dependințe ale domeniului public.

25. Deși prin art. 19 din Constituție, Statul garantează libera și neîmpiedecata circulațiune a râurilor navigabile sau plutitoare din regat, însă libertatea de a naviga pe un fluviu, nu conține în sine și dreptul pentru navigator de a fixa, permanent și în perpetuu, un vas de malul aparținând unui Stat.

Astfel, Statul român, ca proprietar riveran al Dunărei, este necontestabil singur autorizat a concede dreptul de a se folosi de malurile acestui fluviu pentru scopuri în afară de navigațiune, cum și de a închiria, sub anumite condițiuni, folosința temporală a acestui drept. (Cas. I, 73-1898. Bul. Cas. 1898, pag. 216).

26. Constituțiunea, prin art. 19 ultimul alineat, prevede că Statul garantează libera și neîmpiedecata circulațiune a râurilor navigabile sau plutitoare din regat. Dar, libertatea de a naviga pe un fluviu nu conține în sine și dreptul pentru navigator de a fixa, permanent și în perpetuu un vas sau o moară, de malul aparținând Statului. Și, întrucât această liberă circulațiune este respectată, Statul, ca proprietar riveran al Dunării, este singur în drept a conceda folosința malurilor acestui fluviu, pentru scopuri în afară de navigațiune, cum de a închiria sub anumite condițiuni folosința temporală a acestui drept. Astfel, ministerul domeniilor a fost în drept, prin art. 4 din condițiunile privitoare la morile ce s'ar înființa pe litoralul Dunărei, publicate încă din anul 1866, să prevadă că oricine va înființa o asemenea moară pe Dunăre, va fi dator să plătească Statului câte 300 lei anual, și, prin urmare, acela care a înființat o asemenea moară, s'a spus prin aceasta la condițiunile stipulate de Stat și în baza lor trebuie să plătească Statului această sumă, pe timpul de când funcționează aceea moară, fără a putea invoca prescripțiunea de trei ani prevăzută pentru impozite. (Cas. I, 306-902, Bul. Cas. 1902, pag. 927).

27. Din art. 165 al Regulamentului Organic al Munteniei din 1832 combinat cu

art. 1 din legea plutirei gârlilor din 1835 rezultă că râul Ialomița este declarat navigabil, iar art. 19 din Constituție și art. 476 c. civ. consideră râurile navigabile și fluvii. Una din consecințele domeniialității râurilor este că ele sunt inalienabile și imprescriptibile, fără însă ca riveranii să fie împiedicați să întrebuițeze apa râului pentru diferite uzuri conforme cu destinațiile lui și care nu sunt de natură să-i altereze regimul.

În principiu orice instalație pe domeniul fluvial public constituie o uzurpare și autoritatea competentă este în drept să ordoneze desființarea ei. În speță, însă, Statul nu cere desființarea moarei de pe râul Ialomița, ci o plată anuală pentru uzul ce se face de apa Ialomiței la moară și întrucât nu există nici o lege sau regulament care să consacre principiul și să autorizeze perceperea unor asemenea venituri. Statul nu poate să reclame o asemenea plată, când nu se dovedește că ar fi intervenit vre-o convenție sau autorizare din partea Statului pentru înființarea moarei în chestiune, căci simpla toleranță nu dă naștere la vre-un raport juridic din care să rezulte drepturi și obligații corelative. (C. Apel București, s. I, 104-908, Curierul Judiciar din 1908, Nr. 33, pag. 262).

28. Marca de fabrică sau denumirea de care un comerciant se servește, pentru a distinge produsele sale de alte produse similare, devine proprietatea sa din chiar momentul când a început a o întrebuiți; această proprietate nu este supusă la nici o formalitate pentru a fi reținută și conservată, și faptul de a-și însuși o marcă nu are nevoie de a fi însoțit de nici o declarație, de nici un titlu; că deși legea asupra mărcilor de fabrică cere ca comerciantul să-și depună la tribunal marca ce adoptă, însă acest depozit, după părerea generalmente admisă, nu este atributiv de proprietate, ci numai declarativ, cu alte cuvinte nu este de cât o manifestare exterioară a dreptului de proprietate, și nu servă de cât a constata în mod oficial posesiunea mărcii pentru a avea drept la garanțiile speciale prevăzute de lege, în caz de uzurpare. dreptul de proprietate existând independent de formalitatea depozitului, și lipsa

acestei formalități, nu poate înlătura acțiunea civilă în contra uzurpătorilor, ci singurul lucru ce pot perde din cauza netranscrierei mărcii este numai dreptul de a cere urmărirea uzurpătorului pe cale penală, căci altfel, ar fi a nesocoti art. 19 din Constituție care declară proprietatea de orice natură ca un drept sacru și inviolabil, principiu căruia nu i s'a putut aduce nici o atingere prin legea mărcilor de fabrică. (C. Apel Galați S. II, 16-906, Curierul Judiciar din 1906, No. 46, pag. 366).

29. Exproprierea pentru utilitate publică admisă pentru construirea unei linii de drum de fier, nu se înțelege numai pentru terenul necesar așezării liniei, ci și pentru terenul trebuincios tuturor edificiilor serviciului căilor ferate, cum ar fi, de exemplu, construirea unei gări centrale, care nu poate fi considerată ca un palat administrativ, străin serviciului și trebuințelor căilor ferate. (Cas. II 157-99 Bul. Cas. 1899 pag. 84?).

30. Dreptul de „otcup“ al proprietarului de a percepe taxe dela târgoveți pentru vinul și rachiu ce introduce în comună, fiind considerat de legiuitor ca un drept patrimonial, nu a fost desființat nici prin Constituție și nici prin legea rurală dela 1864 sau prin legea cărciumilor dela 1908, și prin urmare, nu poate fi luat din patrimoniul proprietarului fără o prealabilă despăgubire. (Cas. I 33-912, Bul. Cas. 1912, pag. 24).

31. Ori de câte ori se decretează deschiderea unei strade, sau oricare alte lucrări de utilitate publică, prin aceasta chiar legea nu impune primăriei sau administrațiunii publice ce are a face lucrarea ca să execute acele lucrări într-un timp determinat, de unde rezultă că, dacă executarea lucrărilor întârzie, oricare ar fi obstacolul din care ar proveni, această întârziere nu poate da naștere unei acțiuni în daune din partea particularilor cari ar urma să fie avantajiați prin efectuarea acelor lucrări, afară, bine înțeles, dacă nu intervin și alte împrejurări de fapt cari să facă ca autoritatea să fie în culpă. (Cas. I 226-907, Bul. Cas. 1907, pag. 1065).

DOCTRINA

1. În art. 17 se pune un principiu nou, adică principiul că Statul și orice altă autoritate publică, are dreptul a se folosi în interes obștesc, de subsolul oricărei proprietăți imobiliare.

Aci e vorba de un drept, nu de proprietatea Statului, ci numai de folosință în vederea diverselor lucrări: de căi ferate subterane, canale și alte lucrări de făcut pe sub pământ, de interes obștesc, și de mare interes.

În acest caz numai, autoritatea să aibă dreptul, de folosință, fără a fi nevoie de o expropriere propriu zisă; în sensul că nu

se ridică proprietarului dreptul de proprietate, ci statul se folosește de subsol, spre a face lucrările de care are nevoie, despăguind pe proprietar de daunele produse prin acele lucrări.

(I. Stambulescu, op. cit. pag. 77).

2. De sigur legiuitorul constituant s'a gândit la posibilitatea necesității unei noi exproprieri a pământurilor rurale, a moșiilor, ca să se împartă și restul proprietății rurale țăranilor; și ca să ușureze situația, în sensul ca să nu fie nevoie de o nouă constituțantă, a dispus ca o asemenea expropriere, să fie posibilă, numai să fie votată cu majoritatea de două treimi.

(I. Stambulescu, op. cit. pag. 73).

Art. 18. — Numai Românii și cei naturalizați români pot dobândi cu orice titlu și deține imobile rurale în România. Străinii vor avea drept numai la valoarea acestor imobile.

Notă. — În vechea Constituție acest articol figura ca § 5 în art. 7 și avea cuprinderea următoare: „Numai Românii, sau cei naturalizați români pot dobândi imobile rurale în România. Drepturile apăsătoare acum câștigate sunt respectate”.

RAPORT SENAT

Acest articol prin noua sa redacțiune declară:

a) Că dreptul de a dobândi imobile rurale în România este un drept național, un drept mai puțin decât cel politic, căci îl au femeile, incapabilii, și mai mult riguros, mai restrâns de cât cel civil, căci străinii au drepturi civile în România fără a avea și dreptul de a dobândi imobile rurale;

b) Este oprită dobândirea cu orice titlu precum și deținerea. Ar trebui precizat dacă ciar deținerea cu titlu de arendaș este oprită;

c) Se recunaste străinului dobânditor dreptul la valoarea imobilului rural.

Ar trebui precizat momentul în care se stabilește valoarea imobilului? Momentul dobândirii sau constatării anulării? Cred că trebuie avut în vedere momentul vânzării.

DESBATERI PARLAMENTARE. CAMERA

D. Romulus Bălănescu: D-lor partidul național democrat crede că în ceea ce privește valoarea acestor imobile ca să fie dobândită prin scoaterea în vânzare prin licitație publică.

D. G. G. Mărzescu, ministrul sănătății, al muncii și ocrotirilor sociale: Este o chestiune de lege ulterioară.

D. Romulus Bălănescu: Aceasta nu se spune.

D. M. G. Orleanu, președinte: Se pune la vot articolul 19 devenit 18 și se admite nemodificat.

DESBATERI PARLAMENTARE SENAT:

D. I. Păcurariu: D-lor senatori, să-mi îngăduiți câteva cuvinte. Voesc să prezint un amendament la art. 19 devenit 18. D-lor,

vă rog să binevoiți să mențineți vechiul text din Constituția veche, care nu avea adausul că „străinii vor avea dreptul numai la valoarea acestor imobile“. Adausul acesta să se suprimă, fiindcă în practică va da naștere la mari complicațiuni. Să lăsăm principiul acesta curat și în mod neîndoios exprimat, cum a fost exprimat în Constituția de până acum, pentru că, întrucât străinii au averi pe teritoriul României, despre averile lor dispune alt articol, articolul 10, unde se spune : „Străinii aflători pe pământul României se bucură de protecțiunea dată de legi persoanelor și averilor în genere“.

Articolul acesta 19 devenit 18, cred că are efect pentru viitor : de acum înainte nu pot să dobândească imobile rurale străinii. Să lăsăm redacțiunea veche din Constituția de până acum și să se suprimă adausul : „Străinii vor avea drept numai la valoarea acestor imobile“.

D. Mihael Pherekyde, președinte : D. ministru al agriculturii are cuvântul.

D. Al. Constantinescu, ministru agriculturii și domeniilor : D-ilor, în să vă explic că dispozițiunea a cărei exprimare se cere, indică fraza că străinii vor avea dreptul numai la valoarea acestor imobile, are o explicațiune la noi, de care poate d-voastre nu vă dați seama. Explicațiunea este, că prin această frază se taie o controversă pe care am avut-o înainte, în vechiul regat, dar pe care nu o mai avem astăzi, căci a tranșat-o justiția, interpretând Constituția. Mă explic. Avem art. din Constituțiune pe care l-ați citit, că numai românii pot să dobândească imobile rurale, străinii nu. După legea noastră civilă, fata unui român care se mărită cu un străin devine străină. Când moare părintele, fata măritată cu un străin este străină, nici o lege însă nu desmoștenește pe copil dela moștenirea tatălui și atunci venea și fata la moștenirea lui.

D. General D. Lambru : Deși străină.

D. Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : Și atunci s'a pus chestiunea : Când moștenirea constă dintr'un imobil rural, putea fata, pentru că este străi-

nă, să moștenească această moște în contra dispozițiunii art. 7 din Constituție ? A fost controversă. Casația însă a zis : Ca străină, fata nu are dreptul să dețină moșia moștenită, dar are dreptul la valoarea ei, căci nu poți să o desmoștenești.

Noi, prin această dispozițiune nu facem decât să confirmăm ceea ce jurisprudența Casației a stabilit, adică străinul după Constituțiunea veche și după cea nouă, n'are dreptul să dobândească, însă dacă va dobândi — pentru că vă spusei cazul când poate să dobândească — atunci el n'are dreptul să dețină imobilul, are dreptul la valoare și valoarea echivalează cu vânzarea imobilului în mâna unuia care poate să-l cumpere, și, prin urmare, acesta va cumpăra valabil, străinul mulțumindu-se cu prețul pe care-l va încasa în schimbul imobilului, conform reglementării pe care o lege o va face.

Cu alte cuvinte, explicațiunea aceasta nu este decât consfințirea unei clauze constituționale, ea nu se poate aplica la ceea ce poate d-voastră avea temerea cu privirea la imobilele străinilor din Ardeal. Străinii în Ardeal pot să dețină imobile, dacă ei nu sunt absenteiști ca să-i exproprieze în total. D-voastre prin legea agrară chiar sunteți mai avantajați decât cei din vechiul regat. În vechiul regat, simpla calitate că proprietarul este străin face ca el să fie expropriat în total, în Ardeal nu, faptul că ești străin nu te conduce la exproprierea în total, afară numai dacă vei fi absenteist, dacă ai calitatea de absenteist care și la noi este, pe lângă aceia de străin o cauză de expropriere totală.

Prin urmare, străinii din Ardeal pot să dețină imobile. Nu este vorba de imobile pe cari le-ar dobândi, este vorba de imobile pe cari le aveau, lucru pe care și tratatul de anexiune îl garantează locuitorilor din Ardeal. Bine înțeles însă că ei sunt supuși regulilor de expropriere, conform legii agrare.

De aci înainte, acei cari au rămas străini și vor continuă să locuiască în Ardeal nu vor mai putea cumpăra imobile rurale, nici

de ale străinilor, nici de ale românilor și nicăieri pe pământul românesc nici un străin nu va mai putea dobândi, din ziua promulgării Constituțiunii, pământuri rurale. Nu este vorba de acei cari le aveau dinainte de Unire și au devenit supuși români.

D-l I. Păcuraru: Față de explicațiunile date de d-l ministru, retrag amendamentul.

JURISPRUDENȚA

1. În dreptul vechi român, ca și astăzi, nu există nici o dispozițiune de lege în virtutea căreia, simplul fapt al nașterii unui străin pe teritoriul țării românești, i-ar fi conferit acestuia naționalitatea română, și aceasta se explică prin aceea că la noi în țară nu a existat nici odată principiul „Jus soli“, rezultat al regimului feudal, regim ce a domnit în vechea Franță și care făcea din om sclavul și accesoriul inseparabil pământului, atribuind fiecăruia naționalitatea Statului pe teritoriul cărui s'a născut, ci, la noi s'a dat preferință tradițiunii antichității grece și romane și s'a păstrat principiul „Jus sanguinis“, potrivit căruia copilul primește, odată cu viața, naționalitatea autorilor săi, oricare ar fi fost de altfel locul nașterii sale.

Numai străinii muncitori de pământ, cari veneau să se stabilească în țară și continuau tot cu munca pământului, se considerau ca pământeni, de oarece se zicea că străinii cu asemenea însușire nu puteau atârna de nici o protecție străină.

Asemenea, sub Regulamentul Organic, situațiunea juridică a străinilor este în general aceeași ca sub regimul legilor anterioare, cu deosebire însă că regulamentul introduce, pentru ambele principate, o dispozițiune nouă privitoare la împământenire, reglementând condițiile necesare pentru obținerea împământenirii; totdeodată ținând seamă că în acel timp unii pământeni se declarau de supuși străini spre a putea fi apărați de diferite sarcini impuse de Stat, Regulamentul dispune facerea unor registre de sudiți, și acei cari nu puteau, într'un timp hotărât, să prezinte acte în regulă constatatoare că

realmente sunt supuși străini, erau considerati ca pământeni și trecuți în roluri ca atari.

Așisderea, nici convențiunea dela Paris din 7 August 1858 nu a putut avea de efect de a atribui străinilor stabiliți în țară la acea epocă, naționalitatea română, căci a această convențiune nu se ocupă de modul cum se dobândește naționalitatea, care interesează de o potrivă pe toți străinii fără deosebire de rit, de sex și de vârstă, ci reglementează numai exercițiul drepturilor politice, declarând că Moldovenii și Valahii, de orice rit creștin, se vor bucura de o potrivă de drepturile politice.

Acea convențiune nu conferea dar străinilor „ipso jure“ naționalitatea română, ci făcea cu putință, adică dădea facultatea tuturor creștinilor născuți în principate și cari se puteau învesți cu denumirea regională de Moldoveni și Valahi, ca să profite de binefacerile convențiunii, exercitând drepturile politice și cumpărând imobile rurale. Aceasta este atât de adevărat, în cât străinii de rit creștin cari erau stabiliți în țările române înainte de 1858 și nu au cumpărat imobile rurale înainte de votarea art. 7 din Constituție, azi nu au dreptul de a mai cumpăra asemenea imobile, împiedicare ce nu ar putea exista, dacă în urma convențiunii din 1858 s'ar fi conferit acestor străini, de drept, și fără manifestarea voinței lor, naționalitatea română.

Asemănat art. 7, par. 5 din Constituție, străinii nu pot dobândi imobile rurale în România, și prin imobile rurale se înțelege orice imobile dela țară, pendinte de o comună rurală, fie pământ destinat culturii, fie o construcțiune.

Prin cuvintele „drepturile până acum câștigate sunt respectate“, întrebuintate de citatul paragraf, legiuitorul a înțeles proprietățile dejă dobândite iar nu drepturile ce străinii aveau după legile anterioare de a dobândi imobile rurale.

Astfel, din momentul ce străinii nu pot dobândi terenuri la țară actul de vânzare prin care proprietarul unui asemenea teren îl vinde unui străin urmează a fi anulat, de

oarece sus citatul art. 7 conține în sine și în mod virtual sancțiunea nulității acestui act, și actul odată anulat ca contrar unei legi de ordine publică, cu el a căzut și toate condițiile ce cuprindea, și prin urmare vânzătorul nu se poate prevala de condițiunea rezolutorie ce ar exista în acel act și nu poate reține suma ce i s'a plătit în executarea unui contract neexistent și deci nedatorită, căci ar fi ca vânzătorul să-și creadă un drept din violarea unui text de lege de ordine publică la care singur s'a făcut părtaş. (Trib. Ilfov, s. III, 288-904, Curierul Judiciar d'n 1904, Nr. 45, pag. 375).

2. Înainte de modificarea art. 7 din Constituție în anul 1879, străinii puteau, conform legii din 24 August 1864, să dobândească imobile rurale în România, cu condițiune: 1) Să fie domiciliați în România și să fie de rit creștinesc; 2) Ca și românii să aibă, în țara străinilor ce voiau a dobândi imobile rurale, dreptul de a dobândi asemenea imobile. Această lege nu cerea nici-o convenție diplomatică pentru constatarea acestei reciprocități. (C. Apel București, 310-904, Curierul Judiciar din 1905, Nr. 21, pag. 166).

3. Nu este nimănui permis de a călca dispozițiile de ordine publică, cari opresc pe streini de a dobândi pământuri rurale, în contra intereselor naționale ale țării, și dispoziția art. 7 din Constituție se aplică chiar la dobândirea din partea străinilor a unui drept de folosință a pământurilor rurale, precum ar fi o proprietate cu bezman sau cu dijmă.

Dela aplicarea noului cod civil, după art. 1415 din acest cod, locațiunile ereditare, precum: bezmanul și dijma, nu mai pot fi înființate în viitor.

Atât codul Calimach cât și cel austriac, din care s'a inspirat vechea legiuire a Moldovei, împart proprietatea în două: domeniul util și domeniul direct, sau proprietatea folosinței sau ființei ori substanței lucrului. Cu proprietatea folosinței exercitată de o altă persoană decât proprietarul ființei, corespunde în totdeauna în legiuirea Calimach plata unei sume anuale sau a unei presta-

țiuni periodice de minimă importanță, care poartă denumirea de bezman sau de năimeală pe moștenire ori dijmă: de bezman, când prestațiunea nu are alt scop decât de a recunoaște pe proprietarul ființei lucrului; de dijmă sau năimeală pe moștenire, când se dă proprietatea folosirii unui lucru, sub condiția ca proprietarul acestei folosiri să dea pentru aceasta pe tot anul o sumă hotărâtă de bani sau de roduri, după analogia folosurilor, sau să facă cuviincioase slujbe proprietarului lucrului. (Art. 1505 codul Calimach).

După dispozițiile codului Calimach, în cece privește dobândirea dreptului de proprietate, se faceă deosebire nu numai între Români și străini, dar încă și între ortodoxi sau pravoslavnici și acei de altă credință religioasă. Conform acestei dispozițiuni, Evreii și Armenii nu puteau dobândi moșii și pământuri rurale în genere, iar Armenii prin excepție, puteau dobândi vii, și Evreii numai case și dughene în orașe.

Evreii, fiind după codul Calimach, incapabili de a dobândi deplina proprietate a unei vii, nu puteau să dobândească nici proprietatea folosinței ei, așa că ei erau incapabili de a fi dijmănarii unei vii. (Trib. Iași, s. I, 82-909, Dreptul 1909, pag. 299).

4. Numai românii sau cei naturalizați români pot dobândi imobile rurale în România, și sub denumirea de pământ rural trebuie înțeles tot ce este cuprins și depinde de o comună rurală, fie clădire sau loc de cultură.

Astfel, sunt nule și neexistente actele de vindere-cumpărare, prin care proprietarul moșiei Măicănăști-Grefoaicele, zisă și „Bucureștii-Noi“ a vândut terenuri în acea moșie la străini, întrucât acea moșie este situată pe teritoriul unei comune rurale. (C. Apel București, s. I, 292-903, Curierul Judiciar din 1903, Nr. 85, pag. 725).

5. Atât din spiritul și litera art. 7, al. 5 din Constituție combinat cu principiile legii rurale din 1864, cât și din acelea ale dreptului comun rezultă că prin imobile rurale, se înțelege toate câte sunt situate în afară de teritoriul comunelor urbane, în opoziție cu

tot ce fiind situat în interiorul acestora din urmă sunt urbane.

Prin urmare nu se poate pretinde că un pământ situat în afară de o comună urbană, dar destinat spre a se face pe el clădiri, ar deveni prin aceasta urban, aceasta neputând rezulta din nici o dispozițiune a legii rurale pe care a avut-o în vedere legiuitorul constituant din 1884.

Prin drepturi câștigate despre care se vorbește în paragraful 5 de sub art. 7 din Constituție, legiuitorul n'a putut înțelege decât proprietățile dobândite deja, iar nu și drepturile ce streinii aveau de a dobândi imobile rurale după legile anterioare, drepturi ce fiind numai niște simple expectative, pentru cei ce le aveau mai înainte, cei ce au apucat să uzeze de ele, au câștigat drepturi asupra imobilelor dobândite, și despre aceste drepturi câștigate vorbește, și numai la ele a înțeles să se refere legiuitorul prin art. 7 sus citat.

Nu se poate impune naționalitatea română unui strein creștin născut în țară sub imperiul regulametului organic și al convențiunei din Paris, dacă acel strein și-a manifestat voința de a nu se lepădă de naționalitatea părinților săi, prin toate actele lui publice. (Cas. I, vezi Curierul Judiciar din 1905, Nr. 79, pag. 625).

6. Conform art. 7 din Constituție, numai Românii, sau cei naturalizați români, pot dobândi imobile rurale în România, și cuvântul „a dobândi“ întrebuintat de legiuitorul constituant fiind generic, cuprinde toate modurile de câștigare a proprietății, cu titlu oneros și cu titlu gratuit, și prin urmare străinii sunt incapabili a dobândi asemenea imobile, prin orice mijloc ar fi: cumpărare, schimb, donațiune, succesiune testamentară și fără testament și chiar prescripțiune.

Prin cuvântul „Români“ legiuitorul constituant nu a putut înțelege de cât pe cetățenii Statului român, adică pe acei cari se bucură de drepturile politice în această țară, nu însă și pe acei de naționalitate română dar cetățeni ai unui stat străin, precum ar fi românii din Bucovina sau Transilvania, pentru că, dreptul de a dobândi imobile rurale

în România, este nu drept politic, și dovadă că în acest sens este întrebuintat cuvântul „Români“ în menționatul art. 7, este faptul că poate dobândi imobile rurale în România orice turc, grec, bulgar, etc. sosit de eri în țară, numai să se bucure de drepturile politice; pe când un evreu chiar dacă ar dovedi că familia lui e stabilă de secole în România, nu ar putea dobândi un imobil rural, dacă nu e primit a-și exercita, aici, drepturile politice.

De asemenea, nici posesiunea de stat de cetățean român nu poate servi, căci posesiunea de stat nu este un mod prevăzut de lege pentru dobândirea proprietății. (Trib. Suceava, 321-902, Curierul Judiciar din 1903 Nr. 32, pag. 267).

7. Constituantul dela 1879, prin art. 7, par. 5 s'a servit de cuvântul generic „dobândi“ tocmai pentru a interzice tuturor acelor cari nu au drepturi politice, streinii sau români nerecunoscuți pe cale legislativă, dreptul de a căpăta proprietatea imobiliară rurală, fie cu titlu oneros fie cu titlu gratuit, deci și sub forma de succesiune testamentară sau abintestat, care constituie unul din modurile de dobândire a proprietății, iar prin această prohibițiune constituantul nu a putut lua numai o jumătate de măsură, ca pe de o parte să interzică dobândirea în natură, iar pe de alta să acorde valoarea, căci cu asemenea prohibițiune, principiile puse în Constituție nu ar mai avea nici o sancțiune serioasă căci totdeauna, streinii moștenitori de imobile rurale, ar reclama valoarea acestor imobile, și desigur și deținerea lor de fapt, până când să le transforme în bani.

Prin dreptul de alibinat, „le droit d'aubaine“ de sub regimul feudal, seniorul feudal urmărea ca prin scop, mărirea domeniilor sale particulare, iar nu o măsură de conservare națională, pe când, constituantul dela 1879, având în vedere organizația noastră politico-socială și dându-și seama de marca importanță ce prezintă proprietatea rurală în ceea ce privește conducerea și existența acestei țări, a stabilit prin art. 7, par. 5, că numai românii sau naturalizații

români să poată dobândi imobile rurale în România, fără a avea în vedere scopuri materialiste de augmentare a domeniului său privat, așa cum se urmăreă prin dreptul de administrat de sub regimul feudal.

Un strein neavând dreptul de a dobândi imobile rurale, dânsul nu le-a putut dobândi nici odată și deci nu se poate vorbi de confiscarea exercitată asupra unui lucru ce nu există, asupra neantului, neputându-se confiscă cuiva ce nu a avut și nu a putut avea niciodată. (Jud. Oc. Fălcu, vezi Curierul Judiciar din 1908, Nr. 46, pag. 367).

8. Străinii nu pot dobândi bunuri rurale prin donațiune între vii (art. 7 din Constituție). Ei însă au dreptul de a administra și conservă acele bunuri până ce prin vânzare se va realiză darul în bani. (C. Apel Craiova, 173-98, Curierul Judiciar din 1899, Nr. 7, pag. 51).

9. După art. 7, par. 5 din Constituție, numai românii sau cei naturalizați români pot dobândi imobile rurale în România.

Această dispozițiune însă nu ridică străinilor exercițiul drepturilor civile și nu modifică întru nimic ordinea succesorală admisă în codul civil, ci numai interzice streinilor deținerea materială a imobilelor rurale, și prin urmare, ori decâte ori exercițiul unui drept civil nu implică într'un mod necesar deținerea materială a unui imobil rural, trebuie recunoscut că străinul poate exercită acest drept civil.

Așa dar dreptul de a succede, un drept civil acordat străinilor ca și naționalilor, poate fi exercitat de străin, dacă, cu mijloace legale, se poate respectă principiul pus în Constituție, că străinii nu pot deține imobile rurale în România.

Astfel, pentru a concilia principiul dreptului pentru străini de a succede la averea de orice natură a lui decujus, cu principiul că străinii nu pot deține imobile rurale în România, trebuie să se admită că imobilele rurale aflate în succesiunea la care ar participa un străin, trebuiesc vândute spre a se plăti străinului partea sa de bani. (C. Apel București, 28-97, Curierul Judiciar din 1897, Nr. 19, pag. 149).

10. Art. 7, par. 5, din Constituție care nu recunoaște străinilor dreptul de a dobândi imobile rurale în România, nu a ridicat prin aceasta străinilor dreptul de moștenire în România, chiar când succesiunea cuprinde și imobile rurale.

Acest articol din Constituție trebuie înțeles în sensul că, atunci când în moștenirea defunctă unui strein, fie ab intestat, fie prin testament, se află și imobile rurale, străinul moștenitor nu poate posedă în natură asemenea imobile, însă are drept la valoarea lor, de oarece asupra lor, legea civilă îi dă în calitate sa de moștenitor, nu drept de proprietate, și nici o dispozițiune de lege nu atribuie acest drept, în asemenea caz, unei alte persoane. (Cas. S. U., 11-97, Curierul Judiciar din 1897, Nr. 21, pag. 161).

11. Art. 7 din Constituție neridicând străinului dreptul de moștenire în România, este invederat că această calitate dânsii trebuie să o aibă, în principiu, cu toate efectele ce legea civilă recunoaște unui moștenitor, și cu aceea de a fi investit prin simplul fapt al morții persoanei căreia-i succede cu dreptul de proprietar al averii mobile și imobile, căzute în moștenirea sa.

Astfel, deși după par. 5 art. 7 din Constituție, străinii nu pot dobândi imobile rurale în România, însă străinul moștenitor poate reclamă valoarea imobilelor rurale ce moștenește, de oarece asupra lor legea civilă îi dă, în calitate sa de moștenitor, un drept de proprietate, și acest drept nici o altă lege nu-l atribuie altei persoane. (Cas. I, 364-1897, Bul. Cas. 1897, pag. 1167).

12. Art. 7 par. 5 din Constituție, neridicând străinilor dreptul de moștenire și, pe de altă parte Statul neavând un drept de succesiune în averea particularilor decât în lipsă de orice alt moștenitor, străinii conservă această calitate cu toate efectele ce legea civilă recunoaște unui moștenitor, cu singurul temperament că, pentru imobilele rurale, ei nu pot posedă asemenea imobile în natură, însă au drept la valoarea lor.

Această interpretare a art. 7, par. 5 din Constituție, aplicabilă la succesiunile ab intestat și la legate, trebuie, pentru aceleași

motive, să se aplice și la donațiuni. (Cas. S. U, 8-904, Curierul Judiciar din 1904, Nr. 84, pag. 708).

13. Străinul, deși poate moșteni imobile rurale în România, nu poate însă să-și exercite acest drept posedând imobilul în natură, ci are numai dreptul la valoarea lui în bani.

Din moment ce se recunoaște moștenitorului străin dreptul la valoarea imobilului, trebuie să i se recunoască prin aceasta și dreptul de a înstrăina imobilul moștenit și a realiza singur această valoare.

Scopul art. 7, par. 5 din Constituție nefiind altul decât acela de a împiedică, într'un interes superior de ordine publică, o categorie de străini de a posedă imobile rurale în România, rezultă că această dispozițiune de ordine publică nu mai poate fi invocată când imobilul rural a trecut în posesiunea unui român prin cumpărătoare de la moștenitorul străin, căci în acest caz ordinea publică nu mai este în joc.

(C. Craiova, 28 Aprilie 1912, Dreptul 1912, pag. 429).

14. Străinii care nu au dreptul de a posedă imobile rurale în România, dobândind asemenea imobile prin succesiune, nu pot beneficia decât de valoarea lor și deci urmează a fi vândute la români sau naturalizați, capabili de a le stăpâni. (Trib. Suceava 124-913, Dreptul 1913, pag. 587).

15. Dispozițiunile art. 7 din Constituție împiedică pe străini numai de a dobândi imobile rurale în România, iar nu și de a dobândi prin succesiune valoarea lor, întru cât nici un text de lege nu ridică străinului dreptul la succesiune. (C. Galați, II, 31-914, Dreptul 1914, pag. 275).

16. Revocațiunea sau caducitatea unui legat, rezultând din o cauză oarecare, profită aceluia care eră însărcinat a-l achită sau prejudiciază pe acela care eră în drept a-l primi, și cum interesul este măsura oricărei acțiuni, consecința este că acela, care urmează a profita de revocațiunea sau caducitatea legatului, numai el are calitatea de a cere justiției să declare că legatul este revocat sau caduc.

Străinul instituit legatar universal, nepunând posedă în natură mobilele rurale, aflate în succesiune, are, ca și moștenitorul străin ab-intestat, dreptul la valoarea în bani a acestor imobile. (Cas. I, 150-910, Bul. Cas. 1910, pag. 371).

17. Singurul înțeles ce se poate da art. 7 par. 5 din Constituție, înțeles care să fie în concordanță cu dispozițiunile legii în materie de moștenire, nu poate fi altul decât acela că legiuitorul a voit, în caz când în moștenirea cuvenită unui străin s'ar află și imobile rurale, să ridice acestui moștenitor dreptul de a posedă asemenea imobile în natură, ceea ce este un efect iar nu esența dreptului de moștenire, nu a putut însă să nu-i recunoască dreptul la valoarea acelor imobile, de oarece, asupra lor, legea îi dă, în calitate sa de moștenitor, un drept pe care nici o dispoziție din lege nu-l atribuie altei persoane. (Cas. I, 226-911, Curierul Judiciar din 1911, Nr. 52, pag. 415).

18. Singurul înțeles ce se poate da art. 7, par. 5 din Constituție, înțeles care să fie în concordanță cu dispozițiunile legii în materie de moștenire, este acela că legiuitorul a voit ca atunci când în moștenirea cuvenită unui străin s'ar află și imobile rurale, să ridice acelu moștenitor dreptul de a posedă imobile rurale, ceea ce este un efect, iar nu de esența dreptului de moștenire; că nu a putut însă să nu-i recunoască dreptul la valoarea acelor imobile, de oarece, asupra lor legea îi dă în calitate sa de moștenitor un drept pe care nici o dispozițiune de lege nu-l atribuie altei persoane, și pe lângă aceasta s'ar nesocoti și principiul de înaltă echitate, că nimeni nu se poate îmbogăți din averea altora. (Cas. I, 114-914, Curierul Judiciar din 1914, Nr. 28, pag. 236).

19. Naturalizarea, spre deosebire de recunoaștere, nu are efect retroactiv, așa că persoanei căreia i-a fost acordată, se bucură de efectele ei abia dela data promulgării legii.

Prin urmare, reclamantul la data deschiderii succesiunii neavând calitatea de cetățean român, conform art. 7, al. 5 din Constituție, el nu poate dobândi imobile ru-

rale în România, chiar prin moștenire.

Această prohibițiune nu ridică streinului dreptul la moștenire asupra unui imobil rural, ci numai îl împiedică de fapt de a-l stăpâni, recunoscându-i-se dreptul la contra-valoră. (Trib. Ilfov, s. I, 197-921, Curierul Judiciar din 1921, Nr. 38, pag. 603).

20. Un cetățean român, putând cumpără imobile rurale în România, puțin importă dacă vânzătorul unui imobil rural a fost străin, căci din momentul ce cumpărătorul este român, prescripțiunile art. 7, al. 5, din Constituțiune sunt respectate. (Cas. I, 37-900 Curierul Judiciar din 1900, Nr. 19, pag. 148).

21. Deși evreii nu pot dobândi imobile rurale, totuși ei pot vinde asemenea imobile delă un român cumpără asemenea imobile delă un evreu, românul, pe baza actului de vânzare, poate revendică imobilul, căci evreii sunt oprîți de a dobândi, nu de a vinde asemenea imobile. Deci un evreu poate transmite unui român un imobil rural.

Evreii fiind incapabili, în mod absolut de a dobândi imobile rurale, nu pot discuta titlul aceluia care revendică. (Trib. Dorohoi, 344-910, Curierul Judiciar, 1911, Nr. 11, pag. 87).

22. Art. 7, par. 5 din Constituție, oprește pe strein să cumpere imobile rurale, dar nu oprește pe român să le vîndă.

Nu se mai poate cere nulitatea unei vânzări a unui imobil rural, din moment ce cumpărătorul a devenit cetățean român, căci motivul care opreă ca consimțământul vânzătorului să se unească cu al cumpărătorului, a dispărut. (Trib. Dorohoi, 30 Iunie 1915, Curierul Judiciar din 1915, Nr. 59, pag. 483).

23. Cu toate că prohibițiunea edictată de art. 7 din Constituție, după care străinii nu au dreptul de a dobândi imobile rurale în România, interesând ordinea publică, orice vânzare făcută unui străin este isbită de o nulitate absolută, totuși atunci când cauza acestei nulități, adică lipsa calității de cetățean român, a încetat, actul devine perfect valabil prin confirmarea lui de cei în drept, rămânând, bine înțeles ca această confirmare să-și producă efectele numai în viitor, ca și cum ar luă ființă un nou act,

și fără vreun efect retroactiv. (Cas. I, 350-916, Dreptul 1920, pag. 150).

23 bis. Prin art. 7 par. 5 din Constituție s'a prevăzut că, numai românii sau cei naturalizați români, pot dobândi imobile rurale în România. Această dispoziție constituțională este o măsură de conservare națională, înlăturând pericolul ce ar fi rezultat pentru Statul român, prin acumularea de către elementul strein de țară, a proprietății imobiliare rurale, care constituie soriginea producțiunii naționale. Ordinea publică fiind interesată, principiul constituțional trebuie să rămână nealterat ca aplicație generală și absolută, pentru ca scopul legiuitorului să fie atins, înlăturând orice excepție, prin care s'ar tinde a-l eluda chiar temporar.

Prin urmare, convențiunile contrarii legilor de ordine publică nu produc nici un efect juridic, și, dobândirea unui imobil rural, cu violarea dispozițiunii de prohibițiune absolută nu poate realiză raportul juridic între factori, vânzarea fiind radical nulă, nulitate, care deși nu este expres prevăzută de lege, însă rezultă în mod virtual.

Așa dar, în speță, la data judecării moșiei autorului pârâtei, acesta fiind străin, vânzarea n'a putut avea nici o existență legală, deci imobilul ce a făcut obiectul vânzării n'a putut ieși din patrimoniul reclamantelor.

Faptul împământenirei acordată cumpărătorului posterior dobândirei imobilului, ca și renunțarea reclamantelor de a se prevală de nulitate, confirmând actul prin acțiunea lor, primul privind capacitatea persoanei beneficiare numai pentru viitor, nu și pentru actele trecute, făcute cu violarea unei legi de ordine publică, rămâne fără ființă juridică; secundul că nu se poate ratifica un act absolut nul — și ca atare nu pot validă un act absolut nul. (Trib. Ilfov, s. II, 520 bis, Jurisprudența Generală 1924, pag. 986, speța 1807).

24. Art. 7, al. 5 din Constituție, care oprește pe străini de a dobândi imobile rurale în România, nu ridică străinilor drep-

tul la moștenire și această calitate de moștenitori dânsii trebuie să o conserve, în principiu, cu toate efectele ce legea civilă recunoaște unui succesor, fără ca să existe în această privință vreo distincțiune legală între succesiunile deferite prin lege și cele testamentare.

Astfel, un legatar universal, fie chiar străin, este în drept să ceară dela justiție trimiterea sa în posesie în virtutea testamentului care-l instituie legatar, întrucât trimiterea în posesie, investind pe legatar cu drepturile defunctului, este un mijloc ce legea recunoaște legatarului, spre a conserva valoarea, a administra și deține lucrurile succesoriale, fără ca ea să modifice condițiunile și validitatea drepturilor sale în moștenire, sau să constituie prin ea însăși o posesiune animo domini. (Cas. I, 55-98, Bul. Cas. 1898, pag. 188).

25. Incapacitatea străinilor de a deveni proprietari de imobile rurale în România nu le ridică dreptul ce, în calitatea lor de moștenitori, are asupra averii autorilor lor, de a realiza în bani valoarea bunurilor successorale care este patrimoniul lor. În acest scop, trebuie să se recunoască străinului moștenitor toate drepturile și acțiunile tinzând la conservarea întregului patrimoniu, moștenit, și, prin urmare, până la realizarea în bani sau în valori mobile a fondurilor rurale, să i-se recunoască dreptul de administrațiune asupra acestor fonduri, cât și acela de a cere executarea deciziunilor judecătorești prin care se alipesc fondului alte pământuri, drepturi ce nu se pot tăgădui moștenitorului străin. (Cas. S. U., 4-1898, Bul. Cas. 1898, pag. 19).

26. Legatarul universal străin este în drept a cere trimiterea în posesie, în virtutea testamentului, pe întreaga succesiune, chiar când ea cuprinde un imobil rural, și întrucât art. 7, al. 5 din Constituție nu a ridicat străinilor dreptul de moștenire și nu a adus nici o modificare dispozițiunilor codului civil relativ la punerea în posesiune, instanța de fond nu are a examina cu această ocazie natura bunurilor ce compun succesiunea și a investi pe legatarul universal

străin, numai pro parte cu drepturile sale. (Cas. S. U. 8-1898, Bul. Cas. 1898, pag. 604).

27. Instanța de fond sesizată de cererea de punere în posesie asupra unei succesiuni care cuprinde imobile rurale nu are a se ocupa de naționalitatea legatarului și de aplicăția art. 7, pr. 5 din Constituție, de oarece punerea în posesiune fiind un mijloc pentru conservarea și administrarea averii, nu are decât un caracter provizoriu și prințrinsa nu se modifică întru nimic condițiunile și validitatea drepturilor de moștenire ale unei persoane, sau să i se recunoască prin ea însăși dreptul de proprietate asupra imobilelor legale. (Cas. S. U. 3-99, Bul. Cas. 1899, pag. 151).

28. Deși prin art. 7, al. 5 din Constituție se prevede că străinii nu pot dobândi imobile rurale în România decât atunci când devin români prin naturalizare, totuși în caz când cumpără asemenea imobile înainte de naturalizare și intră în posesiunea lor de fapt, ei nu pot fi scoși din această posesiune în mod legal decât prin anularea actelor de cumpărare, după acțiunea aceluia care ar avea dreptul de proprietate asupra imobilelor sau după altă procedură ce s'ar prevedea prin vreo lege specială, care până în prezent nu există.

În această situațiune, nu se poate contesta unor asemenea deținători de fapt a imobilelor rurale, dreptul de a face acte de conservare pentru menținerea integrității aceluia imobile, ca măsuri de asigurare pentru dreptul de proprietate ce mai în urmă ar putea obține asupra lor în mod legal. (Cas. I, 546-903, Bul. Cas. 1903, pag. 1481).

29. Când acel care reclamă moștenirea unui imobil rural, eră, la deschiderea succesiunii străin sau incapabil de a dobândi un asemenea imobil, el nu are calitatea de a porni o atare acțiune, măcar că mai târziu a devenit cetățean român, prin împământare, căci potrivit art. 654 cod. civ. vocațiunea la succesiune se cere a o avea din momentul deschiderii succesiunii. (Trib. Suceava 124-1913, Dreptul 1913, pag. 588).

30. Instanța de fond fiind sesizată de o cerere de trimitere în posesie, nu este obli-

ată a examină naționalitatea legatarului, înainte de a-l trimete în posesie. Această punere în posesiune, având un caracter provizoriu, printr-însa nu se modifică într-o nouă condițiunile și validitatea drepturilor de moștenire ale unei persoane.

Așa fiind, se dă o rea interpretare art. 653 și 891 cod. civ. când trib. sau Curtea, examinând cererea de punere în posesiune a unui legatar, se ocupă de naționalitatea lui și de aplicarea art. 7, al. 5 Constituție. (Cas. I, 250-1898, Bul. Cas. 1898, pag. 868. Idem. Cas. I, 278-1898, Bul. Cas. 1898, pag. 1038).

31. Deși motivul bazat pe violarea art. 7 din Constituție asupra inalienabilității pământurilor rurale, este de ordine publică, și ca atare poate fi invocat de-a dreptul la Curtea de Casație, când însă acest motiv este legat cu o chestiune de fapt, cum ar fi chestiunea de a se ști dacă cel ce a dobândit pământ rural este sau nu străin, chestiune care necesitează o verificare a elementelor de fapt, — nulitatea actului, prin care acea persoană a dobândit acel pământ, nu mai poate fi propusă și discutată pentru prima oară dinaintea Curții de Casație. (Cas. I, 150-905, Bul. Cas. 1905, pag. 342).

32. Motivul întemeiat pe violarea art. 7 din Constituție, adică că un pământ, dobândit conform legii rurale, este inalienabil în mod absolut, este de ordine publică și poate fi invocat de-a dreptul la Curtea de Casație, afară numai când motivul este legat de fapte care trebuiesc propuse la tribunal și au a fi constatate de tribunal. (Cas. II, 62-1899, Bul. Cas. 1899, pag. 342).

33. Străinul care a cumpărat un imobil rural — contra prohibițiunii din art. 7 din Constituție — este considerat de rea-credință din momentul cumpărării; astfel că, din acel moment, el are a restitui revendicanțului fructele imobilului. (Cas. I, 180-908, Bul. Cas. 1908, pag. 798).

34. Străinul care cumpără imobile rurale în contra prohibițiunii formale a art. 7 din Constituție, nu poate să invoace necunoștința vișiului de care e pătat titlul său, deoarece prohibițiunea din art. 7, fiind o dis-

pozițiune de ordine publică și de interes național, toți locuitorii sunt presupuși că o cunosc.

În consecință acest străin nu câștigă proprietatea fructelor, de oarece art. 485 cod. civ. cere buna credință, pe care el, călcând dispoziția art. 7 din Constituție, nu o are. (Cas. I, 408-909, Bul. Cas. 1909, pag. 1123).

35. Dispozițiunea art. 7 din Constituție prin care streinii sunt oprți de a posedă imobile rurale în România, fiind de ordine publică și de interes național, toți streinii sunt știuți și presupuși că o cunosc.

Prin urmare, streinul care a cumpărat un asemenea imobil este considerat că a avut cunoștință de vișiul actului său de cumpărare, și ca atare, fiind posesor de rea-credință, este obligat nu numai la predarea imobilului revendicat, ci și la restituirea veniturilor acelui imobil dela data cumpărării lui. (C. Apel București, s. IV, 14-910, Curierul Judiciar din 1911, Nr. 17, pag. 134).

36. Deși un act de vânzare are de obiect o parte indiviză din o moșie rurală, rămasă moștenire la persoane ce nu sunt români, ci streini, și se petrece între streini, totuși argumentul tras din nulitatea unui atare contract de vânzare, pe baza art. 7 din Constituție, care oprește pe streini de a dobândi imobile rurale, prin orice mod, nu poate înălțură existența contravenției după legea timbrului, pentru neplata taxei de înregistrare, contravenție săvârșită încă dela formarea actului, fie că contractul de vânzare a fost al unui drept indiviz în moșie, care, prin indiviziune, nu se putea ști în ce se va rezolvă în definitiv, fie pe motiv că actul încă este în ființă, și nu a fost anulat prin justiție ca inexistent. (Cas. III, 298-912, Bul. Cas. 1912, pag. 1328).

37. Deși după art. 7, par. 5, din Constituție, străinii nu pot dobândi imobile rurale în România, însă se poate închiria sau concedă terenuri rurale pe termene îndelungate pentru înființarea unui stabiliment industrial, și această locațiune sau concesiune de teren nu constituie o înstrăinare ca să poată fi oprite după sus citatul articol din Constituție.

Chiar legea din 12 Mai 1887, pentru încurajarea industriei naționale, dă voie, prin art. 3, tuturor, fără excepție, fie români sau streini, ca să iă în posesiune terenurile necesare pentru industria lor, pe termen de 90 de ani, și această lege este aplicabilă tuturor stabilimentelor industriale nu numai stabilimentelor de industrie națională după proprietățile Statului. (C. Apel Galați, s. I, 39-902, Curierul Judiciar din 1902, Nr. 53, pag. 437).

38. Faptul că o persoană a figurat cont-nuu în scris ca alegător în listele electorale ale unei comuni și că este improprietărit conform lezei rurale, cu loc de casă și pământ, sunt prezumpțiuni că dânsul are calitatea de Român și ca atare poate dobândi imobile rurale, întrucât nu s'a dovedit contrariu acestor constatări. (Cas. I, 558-903, Bul. Cas. 1903, pag. 1501).

39. Deși art. 7 din Constituție interzice streinilor dreptul de a putea deveni proprietari de imobile rurale, însă acest articol declară că drepturile de proprietate câștigate de străini asupra unor asemenea imobile, înainte de punerea în aplicare a Constituției se respectă. (C. Apel Galați, 137-94, Curierul Judiciar din 1895, Nr. 29, pag. 228).

40. Atunci când un guvern recunoaște personalitatea privată a unei persoane morale streine, el are facultatea a face acea recunoaștere sub anumite condițiuni, și într'asă mod în cât exercitarea drepturilor persoanei morale să fie compatibilă cu legile țării.

Astfel, când o persoană morală străină este instituită legatară asupra unei averi succesoriale din România, avere care se compune și din imobile rurale pe cari după Constituție străinii nu le pot dobândi, decretul prin care se autoriză acea persoană morală să-și exercite drepturile sale și în România, nu-i poate recunoaște aceste drepturi decât sub condițiunea ca să respecte art. 7 din Constituție, adică a legatară să nu aibă decât dreptul la valoarea imobilelor rurale ale succesiunii, chiar dacă testatorul a pus în testament condițiunea ca acele imobile să nu se vândă, căci o asemenea condițiune este contrară ordinii publice din

punctul de vedere economic, dacă testamentul se execută azi când e în vigoare menționatul art. 7 din Constituție, și deci, urmează a fi considerată ca nescrisă. (Trib. Ilfov s. I, 1-903, Curierul Judiciar din 1903, Nr. 49, pag. 414).

41. Atunci când un stat găsește util de a împedica pe străini de a exercită în total sau în parte unul din drepturile civile, el poate, în suveranitatea lui, să decreteze aceasta, și atunci străinul incapabil de a exercită drepturile politice, va fi incapabil de a exercită și acel numit drept civil ce i-a fost prohibit, fără ca pentru aceasta să se poată zice că legiuitorul a transformat acel drept civil în politic, nefiind în putința lui de a schimbă natura lucrurilor.

Astfel, legiuitorul român, în dorința de a păstră, pe cât se poate, teritoriul țării pentru români, aducând prin Constituție, o restricțiune la dreptul civil ce au străinii de a dobândi orice lucruri în România, declarându-i prin art. 7, par. 5, incapabili de a dobândi imobile rurale, prin aceasta nu a transformat dreptul civil de a dobândi imobile rurale într'un drept politic.

Restricțiunea pusă de legiuitor prin art. 7, par. 5 din Constituție, după care străinii nu pot dobândi imobile rurale în România, nu se aplică și Românilor de origină însă supuși ai unui stat străin, și cari potrivit art. 9 din Constituție pot dobândi imediat recunoașterea, constituții găsind de folos pentru țară să trateze pe aceștia cu mai multă favoare decât pe ceilalți străini, astfel că dânsii pot dobândi asemenea imobile în România.

Ceeace Constituția a dispus în favoarea Românilor de origină din alt Stat, aplicabil se înțelege și Românilor streini, e natural să se aplice și Româncelor din Regatul României, atunci când ele se căsătoresc cu un strein, căci dacă, în asemenea caz ele își pierd naționalitatea lor după art. 19 din cod-civil, origina lor însă nu și-o pot pierde, prin urmare nici avantajul ce le asigură această origină și care consistă în capacitatea civilă deplină de a dobândi orice lucruri în România.

Astfel, o româncă din Regatul României, născută din părinți cetățeni români, căsătorită cu un român macedonean, supus otoman, are capacitatea de a primi prin donațiune imobile rurale situate în România. (Cas. S. U., 8-901, Curierul Judiciar din 1902, Nr. 1, pag. 1).

42. După art. 7, par. 5 din Constituție, numai Românii sau cei naturalizați români pot dobândi imobile rurale în România, și prin cuvântul „Români“, întrebunțat singur, fără vre-un alt atribut, se înțelege Românii cetățeni ai Statului român, aceia cari, se bucură de drepturile civile și politice, nu și supușii altor State, însă de neam român, ci de Românul de origină, ea a avut grija de a nu întrebunță cuvântul de „Români“ numai singur, ci l'a însoțit de un atribut; așa art. 9 din Constituție se exprimă astfel: „Românul din orice Stat...“.

Așa dar, art. 7, par. 5 din Constituțiune, oprește pe Românii de origină dar supuși ai altor State, cari n'au obținut pe cale legislativă recunoașterea calității lor de cetățeni români, să poată dobândi imobile rurale în România, căci față de Statul român ei sunt străini, și cuvântul „dobândi“ cuprinde toate modurile de a dobândi și transmite proprietatea.

Naturalizarea nu poate produce efect de cât în viitor, căci ea se analizează pentru străin în o schimbare de Stat și substituirea unei naționalități unei alte naționalități, iar o regulă contrarie ar conduce la acest rezultat neadmisibil: că un individ ar putea să aibă în acelaș timp două naționalități.

Tot așa și cu recunoașterea calității de cetățean român, căci în art. 9 din Constituție nu este vorba de o simplă recunoaștere a unui drept, ci de conferirea naționalității, de oarece pe de o parte, până în momentul recunoașterii, Românul de neam dar supus unui alt Stat, este străin, și nu are față de Statul român nici drepturi, nici datorii politice; iar pe de altă parte, acest art. 9, nu recunoaște un drept la care ar corespunde o obligație din partea Statului român de a-l considera ca cetățean român numai prin simplul fapt al cererii sale de a i se

recunoaște calitatea de cetățean român, ci subordonează această recunoaștere la un vot al Corpurilor Legiuitoare, cari ar putea să-i refuze cererea; așa dar, art. 9 din Constituție prevede o naturalizare de favoare, care însă, nu-și produce efectele decât din momentul ce a fost încuviințată prin lege.

Astfel, recunoașterea calității de cetățean român a unui Român de neam, însă supus unui Stat străin, nu face ca să se valideze dobândirea unui imobil rural de către acest Român dacă dobândirea este anterioară recunoașterii calității sale de cetățean român.

Femea româncă care se căsătorește cu un român supus al unui Stat străin își pierde naționalitatea sa română și nu mai poate dobândi imobile rurale în România.

Faptul că în urmă s'a recunoscut soțului său calitatea de cetățean român, o face ca dânsa să devină româncă, însă nu recapătă această calitate cu efect retroactiv, astfel că orice donațiune de imobil rural ce i s'ar fi făcut în intervalul cât a fost străină este nulă, neavând donatarul nici dreptul de a pretinde măcar valoarea acelu imobil. (C. Apel București, s. III, 15-903, Curierul Judiciar din 1903, Nr. 32, pag. 263).

43. Numai românii ce fac parte din Statul român pot dobândi imobile rurale în România, nu și supușii Statelor străine ce sunt de origină română, căci prin cuvântul de „Români“ întrebunțat în art. 7, par. 5 din Constituție, legiuitorul nu a înțeles decât pe naționali români, adică pe acei ce fac parte din Statul român. (Cas. S. U., 10-903, Curierul Judiciar din 1903, Nr. 79, pag. 679).

44. Art. 8 par. 5 din Constituție astfel cum a fost modificat la 1879, dă drept numai românilor, și celor naturalizați români, de a dobândi imobile rurale în România, adică acelora cari au dobândit această calitate și aceste drepturi fie prin naștere, fie prin naturalizare; că dacă Constituția acordă Românilor de origină, supuși ai altor state străine, înlesniri pentru dobândirea exercițiului drepturilor politice, prin aceasta nu a înțeles însă să le acorde exercițiul nici unui drept politic, cum e acela de a dobândi proprietăți rurale în România, înainte de a fi

obținut recunoașterea calității de cetățean român.

Poseziunea de stat de cetățean român, nu e nicăeri prevăzută ca un mijloc de a dobândi proprietăți rurale și, în tot cazul, dacă cineva, pe temeiul unei asemenea posesiuni de stat a putut exercita drepturi politice, și a fost scutit de a face dovada naționalității, odată ce dovada contrarie se face și se stabilește că o asemenea persoană e străină, posesiunea de stat nu mai poate folosi la nimic. (C. Apel București, s. I, 154-906, Curierul Judiciar din 1906, Nr. 51, pag. 409).

45. Din combinația art. 7, 8 și 9 din Constituție rezultă că streinii nu dobândesc prin naturalizare calitatea de cetățean român, de cât cu începere dela votarea împământenirii lor, în mod individual, de către Corpurile legiuitoare.

Că, însă, români de origină, supușii unui Stat străin, cari se leapădă de protecțiunea străină, având nevoie să dobândească numai recunoașterea calității de român, nu pot fi puși pentru trecut pe aceeași linie cu străinii de origină, cari n'au dobândit naționalitatea română decât din momentul naturalizării, căci, prin acea recunoaștere, se confirmă o calitate preexistentă, și se ridică o piedică accidentală la exercițiul drepturilor lor în România.

Ceeace a voit Constituțiunea noastră prin art. 7 este ca imobilele rurale să nu fie în stăpânirea streinilor.

Că atunci însă când un asemenea imobil a fost cumpărat de un român de origină, a cărui naționalitate a fost recunoscută în conformitate cu legile țării, și care se bucură astfel de toate drepturile de cetățean român, a-l depărtă ca incapabil pe temeiul art. 7 dela proprietatea acelu imobil, ar fi a înțelege rău scopul și spiritul acestei dispozițiuni și a nesocoti principiile relative la incapacități și nulități. (Cas. I. 78-912, Curierul Judiciar din 1912, Nr. 31, pag. 364).

46. Legiuitorul constituant nepunând pe același picior de egalitate, în ce privește drepturile politice, pe străinii în genere cu Românii din alte state, a prevăzut pentru aceștia din urmă o recunoaștere pur și sim-

plă a drepturilor pe care le-au avut dela nașterea lor, dar a căror exercitare a fost suspendată prin faptul că erau supuși alto state, așa încât încetând această suspendare prin faptul lepădării de protecțiunea străină, ei devin prin voința Corpurilor Legiuitoare cetățeni români și sunt considerați că au fost totdeauna astfel. Cu alte cuvinte, recunoașterea are putere retroactivă, spre deosebire de împământenire, care nu are efect decât dela dobândirea ei.

Retroactivitatea unei legi de interes general nu are nevoie să fie expresă, ea putând să rezulte din economia și spiritul legii. Astfel, din scopul urmărit de legiuitorul constituant, de a înlesni Românilor din alte state posibilitatea de a deveni cetățeni români și deci proprietari rurali, rezultă că legile de recunoaștere a acestei calități, au un interes de ordin general, social și național și de aceea se aplică cu retroactivitate.

Vanzarea unui imobil rural deși făcută către un cumpărător care la acea dată nu avea recunoscută calitatea de cetățean român, este totuși valabilă prin efectul retroactiv al recunoașterii obținută în urmă, care îi dă exercițiul drepturilor politice, prin urmare și dreptul de a dobândi imobile rurale, așa încât nu mai poate fi atacată pe temeiul art. 7, par. 5 din Constituție. (C. Galați, I, 82-912, Dreptul 1912, pag. 445).

47. Din combinarea art. 7, 8 și 9 din Constituție rezultă că legiuitorul constituant a înțeles să dea efect retroactiv recunoașterii de cetățean român, românilor de origină, din alte state, care vor dovedi numai că s'au lepădat de protecțiunea străină iar prin acea recunoaștere se confirmă o calitate preexistentă și se ridică o piedică accidentală la exercițiul drepturilor lor în România.

Că așa fiind, soțul recurentei obținând recunoașterea calității sale de român după anul 1884, prin efectul acestei recunoașteri, el este considerat ca cetățean român încă de la naștere, astfel că donațiunea de imobile rurale făcută în 1884 soției sale, este valabilă acceptată de aceasta ea fiind considerată ca și soțul ei, că în fața legilor ro-

mâne a avut în totdeauna calitatea de româncă, cu care putea dobândi imobile rurale, căci art. 7 din Constituție oprește numai pe străinii neimpământeniți a dobândi asemenea imobile. (Cas. I, 583-915, Curierul Judiciar 1916, pag. 11).

NOTA. Sub această decizie, se găsește următoarea adnotare a d-lui D. Alexandresco: „Curtea de Casație persistă, după cât vedem, în jurisprudența sa anterioară, greșită după noi, prin care ea pusese în principiu, ea și astăzi, că art. 7, 8 și 9 din Constituție ar fi înțeles să dea efect retroactiv recunoașterei calității de român. (v. Cas. s. I. Bul. Cas. 1912, pag. 47; Dreptul 1912, Nr. 30; Bul. Cas. 1910, pag. 506; Dreptul 1912, Nr. 56, pag. 445).

Acest principiu, după care recunoașterea de cetățean român, conferită conf. art. 9, din Constituție, ar avea efect retroactiv, spre deosebire de împământenire, care nu conferă străinilor această calitate decât din momentul conferirii ei, nu rezultă însă din nici un text de lege, — românii din alte state neavând decât o singură favoare și anume aceea de a fi scutiți de stagi.

Incolo ei au nevoie de o lege individuală ca și ceilalți străini.

Este adevărat că, după art. 2 din legea dela 3 Aprilie 1882 pentru regularea proprietății imobiliare în Dobrogea, românii de origină pot, înainte de recunoașterea lor de

către Corpurile Legiuitoare, să dobândească imobile rurale în Dobrogea, însă tot Curtea de Casație a decis altădată, cu drept cuvânt și în secții-unite, că această dispoziție de favoare, constituind o derogare dela dreptul comun, nu poate fi întinsă prin analogie și la alte cazuri. (Bul. Cas. 1903, pag. 1216; Dreptul 1903, Nr. 68; Curierul Judiciar Nr. 79).

De aceea nu putem admite teoria Curții de Casație și în sensul părerii noastre s'au pronunțat de mai multe ori instanțele de fond și chiar însăși Curtea de Casație. (Dreptul 1898, Nr. 73 și 1903, Nr. 19; Bul. Cas. 1891, pag. 371).

48. Statul și emanațiunile Statului, precum județul, comuna, sunt persoane juridice necesare, cari au existență legală din momentul ce sunt recunoscute ca atari de diplomație.

Persoanele fizice, ca și persoanele morale străine, nu pot dobândi imobile rurale în România. (Trib. Dorohoi, vezi Curierul Judiciar din 1908, Nr. 13, pag. 102).

49. Stabilirea posesiunii de Stat de cetățean român, fiind o cestiune emnamente de fapt, scapă de controlul Curții de Casație.

Prin urmare, instanțele de fond sunt în drept să decidă, că o persoană, care are în favoarea sa posesiunea constantă de cetățean român, a putut dobândi un imobil rural. (Cas. I, 216-906, Bul. Cas. 1906, pag. 834).

Art. 19. — Zăcămintele miniere precum și bogățiile de orice natură ale subsolului sunt proprietatea Statului. Se exceptează masele de roci comune, carierele de materiale de construcție și depozitele de turbă, fără prejudiciul drepturilor dobândite de Stat pe baza legilor anterioare.

O lege specială a minelor va determina normele și condițiunile de punere în valoare a acestor bunuri, va fixa redevența proprietarului suprafeței și va arăta tot de odată puțința și măsura în care aceștia vor participa la exploatarea acestor bogății.

Se va ține seamă de drepturile câștigate, întrucât ele corespund unei valorificări a subsolului și după distincțiunile ce se vor face în legea specială.

Concesiunile miniere de exploatare, instituite sau date, conform legilor azi în vigoare, se vor respecta pe durata pentru care s'au acordat, iar exploatările miniere existente făcute de proprietari,

numai cât timp le vor exploata. Nu se vor putea face concesiuni perpetue.

Toate concesiunile și exploatările prevăzute în aliniatul precedent vor trebui însă să se conformeze regulilor ce se vor stabili prin lege, care va prevedea și maximum de durată al acelor concesiuni și exploatări și care nu va trece de cincizeci ani dela promulgarea acestei Constituțiuni.

Notă. — Acest articol este nou.

RAPORT SENAT

În acest articol nu mai este vorba de subsol în genere, ci de „Zăcămintele miniere, precum și bogățiile de orice natură ale subsolului“. Ele sunt recunoscute proprietatea Statului. În precedentele rapoarte am arătat condiția și utilitatea petrolului din punctul de vedere mondial și românesc. Mă refer.

Dispoziția cea nouă a fost foarte mult și călduros discutată în comisia mixtă, în delegația ei și în comitetul delegațiilor Senatului. După cât știu și în al Camerei.

S'au ajuns la o soluțiune oarecum tranzațională, care reamintește legea din Septembrie 1919 din Franța, de care am vorbit amănunțit în primul raport. Bine înțeles : s'a consacrat dreptul de proprietate a Statului, deși Statul nu este peste tot proprietarul subsolului ; iar în privința concesiunilor și exploatărilor s'a ținut seama de situațiuni legitime, de buna credință în drepturi putative și de drepturi câștigate, când ele sunt caracterizate așa cum arată alineatul al treilea al noului articol 19

Cuvântul „Redevență“ din alineatul al doilea al articolului 19 din noua Constituție trebuie bine înțeles. El nu este indicativ al unui drept al superficialului ca proprietar, căci proprietatea aparține Statului. El înseamnă o despăgubire parțială ce se plătește din timp în timp superficialului pentru încetarea situațiunii în care el se găsește.

RAPORT CAMERA

Nici una din chestiunile constituționale importante nu a produs atâta literatură cât au produs dispozițiunile art. 20 din proiectul

discutat de comitetul delegațiilor. E adevărat că numărul celor interesați e mic, vreo 3.000 de locuitori, dar e vorba de interese materiale mari, ceea ce explică îndeajuns de ce, în obiecțiunile ce se aduc actualului proiect de Constituțiune, toate celelalte chestiuni constituționale sunt lăsate pe planul al doilea.

S'a susținut că acest articol e o violare a dreptului de proprietate, o confiscare ; s'a supus chestiunea și comitetului de delegați, care în unanimitate a considerat-o neîntemeiată.

E imposibil să intru în desfășurarea considerațiilor istorice, naționale, economice, juridice și politice cari au călăuzit pe marea delegațiune a Senatului și Adunării deputațiilor, cum și comitetul delegațiilor să nu admită obiecțiunea. O repede și scurtă examinare însă a unora din ele se poate face aci.

Dreptul de proprietate este fără îndoială un drept natural ; recunoașterea lui în societatea la al cărei fundament stă, a fost în societățile neorganizate, rezultatul unei convențiuni tacite între membrii ei, iar mai târziu în societățile constituite legea îl consacră și îl organizează.

Mijloacele prin cari se dobândește o proprietate însă o mărginesc la ceea ce poate fi sesizat, nu numai prin ocupațiune fizică dar și prin intențiune, acel „animus“ care este însăși esența dreptului de proprietate. Ceea ce e în afară de acest „animus“ nu mai e un drept natural ci o creațiune a legii ; legea, cu alte cuvinte, întinde sau restrânge sfera dreptului.

Bogăția subsolului n'a putut, prin urmare, ca proprietate, să fie un drept natural, ci rezultatul unei creațiuni a legii prin lărgi-

rea noțiunii proprietății, lărgire care nu e decât un efect al legii.

De aceea vedem legislațiunile tutelor, Statelor, în toate timpurile, creând alt regim pentru mine, alături de instituțiunea dreptului de proprietate. *Sistemul accesiiunii*, sistemul dreptului roman primitiv, care făcea din proprietarul suprafeței proprietar al subsolului; și care a fost energic combătut și respins; *sistemul ocupațiunii*, *sistemul domeniilității* și *sistemul dreptului regalian*, cărorora chestunea subsolului a dat naștere, sunt o confirmare a celor ce afirm mai sus.

Sistemele cele mai mult și mai general admise fiind cele din urmă două, ridică partizanilor primului sistem puțința de a susține cu succes teza lor.

În *Grecia*, în special la Atena, minele erau considerate ca proprietate a Statului.

În *Franta* legislațiunea, încă dela primii regi ai Franței, înfățișează minele ca proprietăți regale și domeniiale. Cel puțin sub ultimii regi ai Franței e necontestat că minele erau de drept regalian.

Legea din 28 Iulie 1791, susținută de rai portorul Regnault d'Epercy și de Mirabeau, decide că „minele sunt la dispoziția națiunii”; iar

Legea din 21 Aprilie 1810, prezentată la 1 Februarie 1806, dă Statului un drept regalian, *nerecunoscând proprietarului suprafeței nici măcar dreptul de preferință la concesiunea exploatării*, ca în legea din 1791, ci o simplă redevență contra concesiionarului. E de remarcat că, cu toată opunerea lui Napoleon care susținea cu energie dreptul proprietarului suprafeței (ședința din 22 Martie 1806), membrii Consiliului de Stat au fost energic ostili acestui punct de vedere, iar la 21 Aprilie 1810, Adunarea, cu 230 voturi, contra 11, a îmbrățișat vederea Consiliului de Stat.

Nu e de prisos să arăt că în expunerea de motive către Adunare, făcută de Regnault de Saint-Jean d'Angély, care susține principiul legii din 1810 găsim următorul pasaj: „Din aceste adevăruri se trage natural concluzia că minele n'ar fi o proprietate ordinară la care să se poată aplica definițiunea

neueu celorlalte bunuri și principiile generale asupra posesiunii, așa cum sunt scrise în dreptul civil”.

În *Prusia* legea din 24 Iunie 1865 consacră că *mina nu aparține proprietarului suprafeței și o atribuie celui care a descoperit-o sau celui care a făcut mai întâiu cerere la administrație*. Legea a suferit de atunci numeroase modificări, fără a schimba principiul.

Baden, prin legea din 22 Iunie 1890, stabilește că *proprietarul n'are nici un drept asupra bogățiilor miniere și nici asupra petrolului și asfaltului*.

Bavaria, Brunswick, Saxa, Waldeck, Wurttemberg, Alsacia-Lorena (sub germani), consacră în legislațiunile lor acelaș principiu ca în legea prusiană.

În *Austria*, după legea din 23 Mai 1854, *mina nu e a proprietarului*, Statul o concede celui care a solicitat mai întâiu concesiunea, proprietarul suprafeței neavând drept decât la redevență.

În *Ungaria* aproape acelaș sistem: *nu se recunoaște proprietarului nici un drept de proprietate*.

În *Belgia* e sistemul legii franceze din 1810, cu singura deosebire că *se recunoaște proprietarului un drept de preferință la concesiunea exploatării* dacă justifică că are posibilitățile tehnice și materiale de a executa lucrările.

În *Spania* minele aparțin Statului.

În *Grecia* e legea din 22 August 1861 care admite sistemul legii franceze din 1810.

În *Italia* fiecare provincie are legislația ei; în general *proprietarul suprafeței nu e proprietar desăvârșit al subsolului*, — în Piemont e un sistem asemănător celui din legea noastră de mine.

În *Rusia* de asemenea *nu se recunoaște proprietarului drept asupra subsolului, Statul dispunând de el*.

În *Argentina* minele aparțin națiunii.

Numai în Anglia găsim în vigoare dreptul de accesione; au văzut însă și englezii răul cel mare național și social ce rezultă din acest sistem și în ultimul timp au încercat naționalizarea minelor. S'au lovit în-

să de enormele despăgubiri de acordat. E astăzi prea târziu pentru ei și regretă foarte mult.

Proiectul nostru de Constituțiune vrea să evite o astfel de situațiune, legiferând, în interes național, într'un moment când se poate face cu înlesnire, evitând astfel să ajungem la un moment când s'ar constată, că va fi prea târziu.

La noi, până la legea din 1895 a d. lui Carp, *minele nu erau ale proprietarului. Codul civil* dă proprietarului suprafeței dreptul la subsol, *face însă rezervă asupra minelor. Codul Calimach* constituie din mine o *proprietate a stăpânirii* (Statului). *Regulamentul Organic*, pentru sare (nu era monopol), constituie un *drept domenal*, pentru alte mine un sistem care nu e o recunoaștere, ci mai mult o restricție a dreptului proprietarului suprafeței, iar pătura o pune pe acelaș rang cu petrișul, lăsându-le proprietarului. *Legea din 1895* nu e o consfințire a dreptului de proprietate, ci e aceea ce individualiștii cei mai intransigenți ar numi o violare a acestui drept. *Legea din 1882* declară minele din Dobrogea proprietate a Statului.

(Legea minelor a fost dictată de nevoia de a ajuta punerea în valoare a bogățiilor subsolului; ea a căutat să reglementeze avantajele ce exploratorii și exploatații vor putea trage din activitatea lor; cu alte cuvinte, nu a avut de scop direct să recunoască proprietarului suprafeței un drept de proprietate asupra minelor; în ce privește petrolul, legea creează proprietarului suprafeței un drept asupra petrolului *descoperit*, pentru a stimula producțiunea, iar nu un *drept de proprietate asupra subsolului* în vederat ca petrolifer. Proiectul de Constituțiune însă merge mai departe și recunoaște chiar acestora, nu un drept de proprietate, dar oarecari avantaje, cuprinzându-i în cuvintele „drepturi câștigate“, al căror sens se precizează mai la vale).

Avem prin urmare în Transilvania, Bucovina, Basarabia și Dobrogea deja regimul după care minele sunt proprietatea Statului, avem în vechiul regat situațiunea după

care minele și subsolul *neexploatate* sunt până acum un *res nullius*, căci nici o lege nu le atribuie proprietarului. E incontestabil, prin urmare, relativ la acestea, dreptul legii și mai ales al constituantului să le atribuie Statului, fără a prejudicia vre-un drept câștigat.

Rămân în discuțiune numai terenurile *exploatate* sau de *exploatat*, fie că e vorba de proprietar, fie de concesionar. Proiectul de Constituțiune respectă acestora dreptul lor. Poate însă Statul într'o operă de unificare legislativă, pentru o categorie restrânsă de interesați, să fie împiedicat de a consacra un sistem care domină aproape tot teritoriul său și pe care interese vitale naționale îl reclamă imperios? Nu e însă acesta cazul, pentru că Statul legalmente e în dreptul lui s'o facă.

Această categorie e singura care prezintă dificultăți. Proiectul de față caută să le tranșeze, în această stare de tranziție, cât mai drept și cât mai avantajos pentru cei interesați.

I. *Cine formează această categorie?*

I. *Concesionarii prin contracte.* — Constituțiunea le respectă drepturile din contracte, fie că exploatează, fie că nu. Sunt însă uni concesionari perpetui, acestora li se fixează un termen de 50 de ani, dându-le astfel timp să tragă foloase pe cari nici-unul dintre concesionarii cu termen fix contractual nu le pot trage.

II. *Proprietarii cari exploatează singuri.* — Se respectă și drepturile acestora. Ele nu pot fi însă perpetue, legea poate foarte bine restrânge durata folosirii unor drepturi acordate tot de ea; în intervalul fixat pot foarte bine să treacă foloasele dela tată la fiu, poate chiar la a treia generație, iar dacă Statul intră în posesiune servește urmașilor exploataătorului o redevență. Nu e aceasta nu numai o desdăunare dar chiar o îmbogățire care, dela un moment, depășește orice idee remuneratorie a muncii și sacrificiilor făcute?

III. *Proprietarii cari nu exploatează singuri* fie că au încetat concesionile date de ei și depe urma cărora prin redevență au

fiut averi la cari nu gândeau în momentul când dobândiseră suprafața ca loc de arătură, pășune sau ca loc sterp, fie că n'au făcut concesiuni, dar terenurile lor se găsește înconjurată de exploatari cari le dau în valoare mai mult sub raportul subsolului decât al suprafeței.

În această categorie intră și acei cari cumpărând proprietățile, prețul dat de ei sau alte elemente edificatoare dovedesc că ei au avut în vedere nu suprafața terenului, ci bogățiile lor.

Categoriile de sub punctul III merită o atențiune deosebită și la ele se referă aliniatul „se va ține seamă de drepturile câștigate, etc.”; cuvântul *drepturi câștigate* ar fi însemnat tot ceea ce, după dreptul comun, ar fi avut acest sens; ar fi însemnat că aliniatul II din proiectul discutat desființează pe cel dintâiu, ceea ce nu a fost în gândul nimănui.

O precizare sau o lămurire se impuneă dar.

Precizarea e o imposibilitate pentru un text constituțional, căci legiuitorul trebuie să vadă cari anume drepturi câștigate, în sensul dreptului comun, cadrează cu vederile exprimate la punctul III, după cum pot fi drepturi cari ar putea să nu fie considerate ca drepturi câștigate după dreptul comun și totuși să fie considerate ca atare în sensul vederilor Comitetului expuse mai sus.

Aceste precizări neputându-se face decât în urma întâmpinărilor celor interesați, a cercetărilor pe teren, etc., de către legea care va da satisfacțiune dreptății celor interesați, în modul cum legiuitorul va găsi mai potrivit cu interesele acestora, s'a deținut ca în Constituțiune, pe lângă cuvintele „se va ține seamă de drepturile câștigate” să se adauge cuvintele „întrucât ele corespund unei valorificări a subsolului și după producțiunile ce se vor face în legea specială”, cuvinte în deajuns de explicate prin considerațiunile citate dela punctul III de mai sus până aci și care dovedesc că „drepturile câștigate” au alt sens aci decât în dreptul comun și prin urmare și alte efecte.

S'au exceptat, din prevederile art. 20 de-

venit 19, „*massele de roci comune, carierele de materiale de construcție și depozitele de turbă*”.

Drepturile dobândite însă de Stat pe baza legilor anterioare din vechiul regat sau ca succesor al Statelor limitrofe în provinciile alipite, asupra rocilor comune, carierelor și depozitelor de turbă rămân neatînse.

S'a pus în alineatul II dispoziția că legea specială, în afară de normele și condițiunile de punere în valoare a minelor și bogățiilor subsolului, în afară de redevența ce se dă proprietarului suprafeței, — în toate cazurile, oricare ar fi raportul între subsol și suprafață față de proprietarul acesteia, — va prevedea și *putința și măsura în care proprietarul suprafeței, oricare ar fi, va participa la exploatarea acelor bogății*.

DESBATERI PARLAMENTARE. SENAT

D-l Ghilă Petrescu : D-lor senatori, un nou principiu vedem că își găsește ecou în noua Constituție, și anume principiul referitor la naționalizarea subsolului. Bogățiile din interiorul pământului, produse ale naturii și ale hazardului, iar nu ale muncii omerești, se cuvine să rămână în mâinile națiunii, adică în mâinile Statului; acesta este omagiul pe care individualismul egoist îl datorește națiunii, colectivității. Acest principiu, care și-a găsit ecou și în alte Constituții, cu care se poate onora orice Stat, îl găsim proclamat și în proiectul noii noastre Constituții, ceea ce face onoare autorilor lui.

D-lor senatori, naționalizarea subsolului pare a fi punctul central a criticilor ce se adu: proiectului de Constituțiune, adus în dezbateră noastră.

Se prezintă această naționalizare ca un act anarhic și revoluționar, pe care îl săvârșește partidul liberal. S'a zis: naționalizarea isbește în dreptul de proprietate, care este temelie societății; dreptul de proprietate este stimulentele producțiunii, deci nu se cade să loviți într'insul; iar mai departe se spune: în condițiunile în cari se face

această naționalizare, dânsa i-a caracterul unei spoliațiuni și chiar a unei confiscări.

Să cercetăm și să vedem dacă criticele ce se aduc acestei naționalizări sunt sau nu întemeiate fie din punct de vedere social, fie din punct de vedere național, fie din punct de vedere juridic.

D-lor senatori, din trei puncte de vedere se poate discuta naționalizarea subsolului, trei sunt, cu alte cuvinte, fețele sub cari se poate privi această chestiune. O față a chestiunii ar fi necesitatea de unificare, o altă față ar fi necesitatea socială, politică, economică și națională, și în al treilea rând chestiunea s'ar mai putea discuta și din punct de vedere juridic.

Să cercetăm fiecare din aceste aspecte ale chestiunii, bine înțeles cu obiectivitatea pe care o necesită o problemă mare, ca aceea pe care o discutăm.

Din punct de vedere al necesității de unificare, d-lor senatori, trei regimuri deosebite sunt astăzi în ființă în teritoriul României: Mărite : primul este sistemul domeniabilității, adică sistemul acela în care Statul este proprietarul subsolului : acest sistem este astăzi în ființă în Ardeal și Bucovina ; în aceste ținuturi subsolul este proprietatea Statului, prin legile din 1845, prin urmare, el funcționează în Ardeal și Bucovina de peste 70 de ani. Acest sistem există și în Basarabia, aplicat prin legea agrară votată în 1921, lege care consacră principiul că Statul este proprietarul subsolului. Acest regim îl găsim și în Dobrogea, unde, prin legea din 1881, Statul este proprietarul subsolului.

Mai găsim acest regim, d-lor senatori, și în vechiul regat, aplicat în materie agrară prin art. 24 al legii agrare, votată de guvernul Averescu-Take Ionescu în 1921. În adevăr, după principiul prevăzut în acest art. 24, în vechiul regat Statul este proprietarul subsolului terenurilor expropriate pentru cultură. Din 8 milioane și un sfert de hectare cultivabile din vechiul regat, circa 2 milioane s'au expropriat prin ultima lege agrară. Ei bine, subsolurile acestor 2 milioane hec-

tare expropriate aparțin, în vechiul regat, Statului.

Iată, dar, că și în vechiul regat Statul are proprietatea subsolului, într-o pătrime din terenurile cultivabile aflate în vechiul regat.

Dacă am adună această pătrime cu întinderile teritoriilor unde există acest regim, am vedea că el cuprinde Ardealul, Bucovina, Basarabia, Dobrogea și o pătrime din terenurile cultivabile în vechiul regat ; și dacă le-am raportă la totalitatea suprafeței țării noastre, ați vedea că 4 cincimi părți din domeniu se află sub imperiul regimului domeniabilității, în care Statul este proprietarul subsolului.

Mai există un alt regim în ființă în cuprinsul României-Mari, al doilea sistem, un sistem mixt prevăzut de legea regretatului Petre Carp din 1895.

Această lege consacră în termenii ei sistemul zis regaliam mixt. În acest sistem Statul în caz de descoperirea unei mine, are inițiativa, are dreptul de a se pune în mișcare ; el dirije, el dispune, el întreabă cel dintâiu pe proprietar dacă voințe să exploateze sau nu mina, el fixează condițiile de exploatare a minei, el are dreptul de control. Cum vedeți, este un sistem mixt : un sistem în care are drept și proprietarul suprafeței și are drept și Statul, evident Statul dominând.

Acest regim se găsește aplicat în vechiul regat la terenurile cari conțin bogății miniere.

Al treilea sistem pe care îl mai găsim în legea noastră, este sistemul acela care consacră proprietarului suprafeței un drept absolut asupra proprietății din subsol.

După acest regim, proprietarul suprafeței pe calea dreptului de accesiune, are drept la toate minele și avantajele pe cari le oferă terenul subsolului său. Acest regim al treilea nu se găsește decât foarte restrâns aplicat în vechiul regat, în special la terenurile petrolifere.

După o statistică publicată în ziare de un domn inginer Iscu, ar rezulta că terenurile petrolifere ale Statului ar reprezenta 70 la

sută din toate terenurile petrolifere ale țării. Din restul de 30 la sută aproximativ 27 la sută sunt puse în exploatare, deci respectate. În noul text constituțional, încât nu ar rămâne sub aplicarea naturalizării ce se introduce, decât circa 3 la sută din toate terenurile petrolifere din țară.

Ca număr de proprietari, ele ar aparține la cel mult 3.000 de proprietari.

Încât rezumând sistemele pe cari le are azi în vigoare țara noastră, ar rezulta că pe de o parte se găsește Statul ca proprietar pe o porțiune imens de mare de terenuri, iar pe o altă parte o porțiune foarte mică, abia 3 la sută din terenurile petrolifere, se găsește astăzi proprietarii pe subsol, proprietarii suprafeței cari reprezintă un număr de 3.000 de proprietari.

Și atunci, fiindcă unificare trebuie să se facă, întrebarea care se pune, este: cum trebuie să facem această unificare, pentru ca să fie în folosul obștesc? Cari din regiuni trebuie să-l extindem și pe care trebuie să-l sacrificăm?

D-lor senatori, desigur este foarte bine ca să băgăm fracțiunea în întreg iar nu întregul în fracțiune. Un principiu democratic impune ca legiferările să se facă în interesul celor mulți și spre paguba celor puțini. Și atunci, din acest punct de vedere, neconstat că soluția pe care trebuie să o dăm este să sacrificăm fracțiunea pentru întreg. Întregul este Statul, care deține cea mai mare întindere din subsolul acestei țări, pe când de cealaltă parte se găsesc numai 3.000 de proprietari cari dețin cel mult 3 la sută din terenurile petrolifere ale țării.

Încât, sacrificând pe cei puțini în folosul celor mulți, nu facem decât să continuăm același principiu ce am aplicat și în materie agricolă, când pentru interesele a milioane de țărani am sacrificat interesele a câtorva sute ori mii de proprietari.

Este omagiul pe care cei puțini și pe cari egoismul îl datorește colectivității.

Din punct de vedere politic, social, economic și național, aceeași soluție a naționalizării se impune.

În subsol s'au descoperit avutii, cari pe

vremuri nu erau valorificate. Acestea sunt petrolul și cărbunele, în general cărbunele, care produc combustibilul.

S'a dovedit că de combustibil depinde viața unui Stat, că în timp de pace el mișcă industria, că ceea ce grăbește succesul în caz de război este de asemenea combustibilul, încât s'ar putea fără exagerare spune azi, că omenirea trece printr'o epocă a combustibilului, așa după cum odinioară a existat o epocă de piatră și o epocă de fier. Avem astăzi în omenire epoca combustibilului.

Și atunci, d-lor senatori, dacă atâtea interese se leagă de chestiunea combustibilului, trebuie să mai lăsăm aceste bogății la discreția exclusivă a particularilor?

Evident că interesele naționale reclamă să le luăm din mâna lor și să le încredințăm în mâna organelor cari reprezintă interesul obștesc, în mâna Statului? Și, d-lor senatori, chiar dacă în metodele de guvernare nu ar fi existat exproprierea și chiar dacă în limbajul juridic și în principiile de drept nu ar fi existat exproprierea, totuși trebuia învintată exproprierea, ca să putem lua din mâna particularilor acest avut național și de un interes covârșitor și să-l dăm în mâna Statului pentru interesul general și pentru interesul obștesc al tuturor. Așa că din punctul de vedere al importanței pe care o prezintă bogățiile din subsol ele trebuiesc luate din mâinile particularilor și încredințate Statului.

D-lor senatori, momentul cel mai prielnic pentru acest lucru se prezintă astăzi. Astăzi pe aceste terenuri cari aparțin la 3.000 de suflete nu sunt angajate capitaluri, ele nu sunt puse în exploatare, încât exploatarea acestor terenuri și darea în mâna Statului ar costă astăzi și s'ar putea rezolvă cu sacrificii mult mai puține decât mâine când aceste terenuri fiind puse în exploatare ar fi angajate în interese mai mari. Este dar o chestiune de tactică ca această transmitere de bogății să se înfăptuiască chiar astăzi, încât și din acest al doilea punct de vedere al interesului național și politic al chestiunii trebuie impusă soluțiunea naționalizării.

D-lor senatori, din punctul de vedere ju-

ridic, iarăş s'ar putea pune întrebare şi s'ar putea face discuţiune: Oare legile noastre sub care trăim, nu se opun la naţionalizarea subsolului? Nu lovim oare în dreptul sacru şi inviolabil al dreptului de proprietate? Nu ar fi o spoliere şi o confiscare în condiţiunile în cari se face? Răspund, d-lor senatori, hotărât că nu. Întâi, principiul dreptului de proprietate nu mai stă astăzi pe baza pe care şedeă odinioară, în vechime, pe ideea că ar fi un drept sacru şi inviolabil, ca la acei cari au creiat teoria dreptului de proprietate. Dreptul de proprietate, treptat cu interesul Statului a primit restricţiuni şi astăzi, după concepţiunea modernă, care se opune concepţiunii clasice, dreptul de proprietate nu mai este un instrument exclusiv şi egoist în mâna proprietarului şi o funcţiune în societate şi acest principiu cucereste teren din ce în ce mai mult încât până şi Constituţiunile cari reflectează în ele principiile reacţionare, cum este Constituţia germană care aparţine unui popor încă şi astăzi nedebăraşat de cătuşele reacţionarismului, până şi Constituţia germană a consacrat acest principiu că proprietatea este o funcţiune socială încât din punctul de vedere juridic teoria sancţionării proprietăţii nu-şi mai are farmecul care-l aveă odinioară. Proprietatea a primit restricţiuni şi va mai primi atunci când interesul Statului o reclamă. Din punctul de vedere al legii minelor în special, se poate face cu totul altă discuţiune: în doctrină sunt juriştii de seamă cari contestă proprietarului superficial, adică proprietarului dela suprafaţă, dreptul la subsol. Aceştia sunt Planiol, Ambrose, Colin şi Capitant şi alţii, după cari proprietarul superficial nu are alt drept în adâncime decât îi este necesar pentru exploatarea suprafeţii.

Aceasta în ceea ce priveşte doctrina. În ceea ce priveşte însă modul cum diferitele legi au rezolvat chestiunea subsolului, este de observat lucrul următor. Încă din antichitate subsolul nu aparţineă proprietarului dela suprafaţă ci Statului. La Atenieni, la greci, subsolul eră al Statului, al republicei.

La romani el eră al particularilor, însă când romanii au început să facă cuceriri şi

au descoperit la popoarele învinse avuţi mari în subsol, atunci romanii au înfiinţat dreptul regalian, dreptul de concesiune în schimbul unei redevenţe.

În timpul revoluţiei franceze şi de atunci în urmă minele au fost rezervate naţiunii. În Spania, în Germania, în Prusia, în Bavaria, în Argentina, pretutideni subsolul nu este al proprietarului superficial; în Austria şi în Ungaria aşişderea. De Rusia nu mă preocup, nu vreau să fac apropiere între noi şi Rusia, ca să nu suscit bănuiala de bolşevism, dar în toate ţările până şi în Belgia există principiul acesta că proprietarul suprafeţei nu este şi proprietarul minei. În Belgia proprietarul suprafeţei nu are decât dreptul de preferinţă atunci când se descoperă o mină pe teritoriul său. În cât din acest punct de vedere şi doctrina şi legile au numai că nu se opun soluţiunii naţionalizării, dar ele cadrează foarte bine cu această soluţiune.

Nu văd dar de ce la noi nu s'ar opune legile principiului naţionalizării. La noi după codul Calimach, minerele erau ale Statului. Regulamentul organic le lasă Statului, cu dreptul însă de preferinţă pentru proprietari, iar dacă proprietarul, într'un termen dat, nu se pronunţă după regulamentul organic le luă Adunările Obşteşti, Divanurile, cum se chemau şi le dădeau în concesiune acelorora cari voiau să le exploateze. Aşa în cât naţionalizarea nu este un principiu care să ne sperie şi pe care legile noastre să-l contradică.

Din potrivă, în clipa în care discutăm găsim şi un text constituţional care a consacrat principiul naţionalizării subsolului. Este art. 24 din legea agrară care are valoare constituţională azi şi care a trecut Statului subsolul celor 2 milioane hectare expropriate pentru cultură. În cât principiul nu-l creăm noi, ci găsimu-l admis de altii şi îl extindem.

Şi din acest punct de vedere e curios cum partidele averescane şi democrat-takiste se ridică în contra naţionalizării, când în 1921 au admis şi votat reforma agrară cu naţionalizarea din art. 24 al legii.

În cât, d-lor, din necesitatea de unificare, din punct de vedere național, politic și social și din punctul de vedere al legilor noastre, nimic nu se opune acestei soluțiuni.

D-l I. N. Predescu: D-lor senatori, în chestiunea subsolului s'a vorbit mult și s'a scris și mai mult, și de cei cari cunosc chestiunea petrolului, dar mai mult de cei cari nu o cunosc à fond, cari au răsfoit numai legea minelor sau a consolidărilor și s'au socotit îndreptățiți să vorbească asupra acestei chestiuni.

D-lor, în ce privește subsolul nu am să vă răpesc timpul, făcându-vă teorii de drept sau juridice, ci voi rugă pe d-nii miniștrii să ne dea numai oarecari explicațiuni asupra articolului așa cum s'a propus.

Știți că înainte de 1904 legea care reglementă drepturile de proprietate asupra acestor parcele de pământ petrolifer eră legea comună și cine voia să facă exploatare trebuia să-și stabilească drepturile de proprietate după legea în vigoare. A venit legea din 1904, care a stabilit că proprietar se numește acela care stăpânește suprafața în mod chiar accidental. Aceasta a fost o încurajare a capitalurilor care veneau să facă exploatare, și pe baza acestui principiu de proprietar aparent s'au făcut consolidările și s'a putut dezvoltă această industrie, care reprezintă a doua bogăție, după agricultură, în țara noastră.

Astăzi, d-lor, se voește prin proiectul de Constituție care se aduce înaintea d-voastră și anume prin articolul acesta 19, o întărire și mai departe a acestui principiu și atunci eu mă mărginesc a întreba guvernul în privința drepturilor câștigate. Iată într-o comună mai multe societăți cari exploatează mai multe parcele, unele sunt date în exploatare, iar între ele sunt blocuri virgine, dar cari cu cea mai mare siguranță conțin petrol, aflându-se în acest perimetru constat petrolifer. Eu întreb: Ce înseamnă drept câștigat? Numai contractele în curs de executare? Dacă eu am fost mai sgârcoit cu avutul meu și deci cu avutul național și nu am dat parcela mea în exploatare, n'am eu

un drept câștigat asupra acestei parcele de loc, care se știe că este teren petrolifer?

Mai am de făcut o observațiune: în art. 24 din legea de împroprietărire care este trecut la art. 131 din actuala Constituție, se prevede că dreptul la subsolul proprietății care rămâne, după exproprierea proprietarului din regiunile de munte și de deal, este al proprietarului. În articolul 24 din legea agrară se spune: „Subsolul pământului expropriat pentru cultură rămâne proprietarului“.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: Acest articol 24 fiind trecut din eroare, este suprimat.

D-l I. N. Predescu: Atunci asupra acestui punct suntem de acord.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: Art. 24 nu mai figurează în alineatul a din art. 131.

D-l I. N. Predescu: Cer, dar, o explicație în privința înțelesului pe care-l dați drepturilor câștigate.

Constituie drepturi câștigate acele contracte cari sunt în curs de executare, adică acelea pe cari sunt sonde, sunt drepturi câștigate, cererile de exploatare cari sunt la minister și nu sunt aprobate, sunt drepturi câștigate pentru mine proprietar care nu exploatează acel teren, deși locurile de lângă mine sunt în exploatare?

La Cameră s'au dat explicațiuni mult mai amănunțite în ceea ce privește această chestiune a drepturilor câștigate.

Nu formulez niciun amendament, mulțumindu-mă cu răspunsul d-lui ministru.

D-l M. Pherekyde, președinte: D-l raportor are cuvântul.

D-l C. G. Dissescu, raportor: La întrebarea d-lui senator nu voi răspunde, ca să nu fac dublă întrebare cu răspunsurile în cari sunt de acord cu d-l ministru, dar voi să adresez o rugăciune d-lui ministru al domeniilor.

D-lor senatori, ca metodă de redacțiune s'a făcut ceva neobișnuit în art. 131 din proiectul de Constituție, ceea ce s'a observat și de d-l președinte al Senatului; de obicei nu este destul să faci mențiune, să evoci

cifre, fiindcă se întâmplă că atunci când sunt cifre multe, se pot face erori și nu se știe care este articolul pe care noi îl votăm ca articol constituțional. De aceea rog pe d-l ministru să convină cu mine, ca articolele vizate, să fie indicate în litere, iar nu în cifre, cari se pot altera. S'ar putea face ca în Franța, unde la fiecare articol se reproduce și dispozițiunea lui. Chestiunea care a ridicat-o d-l Predescu, cu articolul 24, este o chestiune importantă care, după cum ați văzut, s'a dovedit că a provenit dintr-o eroare.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : D-lor senatori, la întrebarea pusă de onoratul d. Predescu, că ce se înțelege prin drepturi câștigate, să-mi dea voie să cetesc expunerea de motive a d-lui raportor dela Cameră, pe care ni-o însușim în totul. Este lucru scris.

Cine formează aceste categorii ? Întâi, concesionarul cu contract. Constituțiunea îi respectă acestuia dreptul din contract, fie că exploatează, fie că nu, din moment ce el a obținut o concesiune în regula și conform cu legile țării în vigoare. Sunt însă, în Ardeal, unii concesionari perpetui. Acestora li se fixează un termen de 50 de ani, dându-le timp ca să tragă foloase, pe cari nici unul din concesionarii cu termen nu le poate trage.

A doua categorie : proprietarul care exploatează singur. Se respectă și drepturile acestuia, însă ele nu pot fi perpetue. Legea poate foarte bine restrânge directa folosință unor asemenea drepturi acordate de ea într'un interval fixat, dela tatăl la fiu, poate chiar la a treia generație.

Al treilea : proprietarul care nu exploatează singur, dar are un pământ în care probabil sunt zăcăminte petrolifere. În această a treia ipoteză, adică proprietarul care nu exploatează singur fie că a încetat concesiunea dată de el și după urma căreia, prin redevență, a făcut avere, la care nici nu gândește în momentul când dobândise suprafața ca loc de arătură sau de pășune, fie că nu a făcut vre-o concesiune, dar terenul lui se găsește înconjurat de exploa-

tări cari i-a dat o valoare cu mult mai mare sub raportul subsolului, decât al suprafeței, însă în această categorie, ca și aceea care cuprînd o proprietate, prețul dat de el dovedește că au avut în vedere nu atât suprafața, cât mai ales subsolul...

D-l Nicolae Botez : Dar acel care a moștenit astfel de terenuri ?

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : Acela este proprietar și intră în categoria tuturor proprietarilor cari au terenuri înconjurate de exploatare de petrol, ceea ce dă acestor terenuri o valoare mult mai mare din punct de vedere al subsolului, decât al suprafeței.

Această explicațiune se găsește consacrată în alineatele cari zic : „Se va ține seamă de drepturile câștigate, întrucât ele corespond unei valorificări a subsolului, și după distincțiunile ce se vor face de o lege specială.

„Concesiunile miniere de exploatare, instituite sau date, conform legilor azi în vigoare, se vor respecta pe durata pentru care s'au acordat, iar exploatarea miniere existente făcute de proprietari, numai cât timp le vor exploata”. Adică toată teoria pe care v'am arătat-o.

Acestea sunt lămuririle pe cari voiam să le dau d-lui Predescu.

Cât pentru cererea d-lui raportor, nu numai că nu am nimic de spus la dânsa, dar o doresc, și pentru că este atât de doritor de aceasta, mă mir cum d-l raportor însuși nu a ordonat ca să se facă atunci când s'a scris proiectul, adică de atunci încă să se fi scris cifrele în litere, căci într'adevăr așa este mai bine.

O voce : Și textul articolelor în notă.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : Este prea grea aceasta. (Înteruperi). Articolele acestea sunt reproduce și în Constituția actuală, în urma votării legii agrare, care dispune că unele articole din lege sunt de ordin constituțional și ele se vor înscrie în Constituție.

Acele articole sunt reproduce mai puțin art. 24, pentru că în ziua când ne-am hotărât la declararea subsolului ca proprietate

statului, nu puteam să facem o deosebire între subsolul dela munte și deal și între deal și câmp, mai ales că cel mai interesant, după toate probabilitățile, este subsolul din regiunea dealurilor și a muntelui, nu din câmpului.

D-l Nicolae Botez : D-le ministru, vă rog să mi spuneți ce se întâmplă în cazul următor : un proprietar de teren petrolifer nu a putut să facă efectiv nici exploatare, nici explorare, dar a făcut cerere la autorități, pentru autorizarea acestor operațiuni. Dreptul lui intră în categoria drepturilor câștigate ?

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : Dacă intră în această categorie numai prin faptul că este într-o regiune unde sunt exploatări vecine a fortiori să aibă un drept câștigat aceia care au făcut o cerere la autorități și cererea li s'a aprobat.

D-l I. N. Predescu : Să se treacă acest lucru în lege.

D-l C. G. Dissescu, raportor : D-le / Președinte, eu nu am altă autoritate de cât a mea personală. (Protestări).

Răspund că credința mea este că ai pus o chestiune foarte grea, care nu se poate rezolva decât prin comisune și prin lege. Îngăeriți se pot da acum. Dar răspunsul îl ai.

D-l I. N. Predescu : D-l ministru a răspuns afirmativ. (Intreruperi).

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : V'am spus ceea ce rezultă din expunerea de motive și din textul legii.

D-l I. N. Predescu : În urma explicațiilor d-voastră, eu mă declar mulțumit ; mai am un următorul lucru de întrebare tot asupra acestui articol, pe care l-am scăpat din vedere.

Contractele depuse la minister în termen de un an de zile pentru prelungirea de concesiuni, în ce categorie intră ?

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : Conform legii în vigoare, ministerul este în drept să le examineze și să le aprobe sau să nu le aprobe, după

cum le va aproba sau nu le va aproba, ele vor avea ființă legală, vor intra în categoria concesiunilor legalmente acordate, dacă vor fi aprobate și nu vor intra dacă nu vor fi aprobate. Prin urmare, rămâne ca atunci când cineva se va prevala de un drept câștigat să se vadă dacă actul de concesiune este aprobat sau nu. Evident, că dacă nu este aprobat, nu poate să vină cineva să zică că are un drept câștigat.

D-l I. N. Predescu : Aș mai avea o altă întrebare. Sunt contracte cari expiră și cari sunt privitoare la o proprietate pe care s'a făcut lucrări. Aceste lucrări la expirare intră în patrimoniul proprietarului suprafeței. Poate el să vie să continue exploatarea mai înainte ?

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : Aceasta se va stabili când se va face legea specială. Nu se poate prevedea în Constituție.

— Se pune la vot art. 20 devenit 19 și se admite.

Central University Library Cluj

DESBATERI PARLAMENTARE. CAMERA

D-l N. Iorga : Ajung la un punct foarte important, la condițiile privitoare la naționalizarea subsolului, punct care a provocat și în mijlocul d-voastră neînțelegeri grave, cari au dus până la întruniri liberale împotriva guvernului liberal și care v'a făcut ca, în momentul acesta, în loc să păstrați apărarea d-lui Măcescu, să aveți apărarea, desigur superioară a d-lui Chirculescu. (Claritate). Anume chestiunea subsolului v'a fost aruncată înainte ca și cum d-voastră — și eu vă spun ce se spune — ca și cum d-voastră ați avea anumite intenții cari nu se par filosofice în ce privește subsolul. Eu cred că, de câte ori e bănuț cineva de un lucru ca acesta trebuie să cerceteze foarte bine chestiunea însăși, pentru ca sau să o prezinte în așa fel, încât să dispară bănuiala, sau dacă bănuiala nu se poate înlătura atunci să renunțe la punctul care a stârnit oarecare emoție în public. Eu știu că se va zice cum că cea mai mare parte din

subsol se găsește și acum în stăpânirea Statului. Atunci de ce nu se mulțumește Statul cu partea pe care o are în stăpânirea sa? De ce? Când nu voințe țărănimea unui județ întreg — eu o apăr acum foarte desinteresat, fiindcă, precum se știe, această țărănime din județul Prahova, foarte luminată în ceea ce privește deosebirea de idei politice, mi-a preferat pe onorabilul d. Pardos, care pentru moment nu este aici de față. Nu apăr interese electorale în județul Prahova; dar înțeleg ce cugetă țaranul de acolo, căruia, iată, nu-i place naționalizarea subsolului.

Țaranul se așteaptă într-o bună dimineață să vină cineva, chiar pentru alte rosturi de cât cele generale, chiar pentru un rost de oportunitate personală, să vină cineva care să-i scormonească pământul, bineînțeles cu drept de despăgubire. Omul are acolo o vie, o livadă, o casă, un interes, și nu-i convine să se mute aiurea. Zici că-i lași suprafața, dar, dacă această suprafață poate fi scormonită în fiecare moment de d-ta, pentru dânsul ea nu poate avea decât o valoare negarantată. Pe de altă parte dacă d-voastră vă gândiți la acel motiv, care nu este singurul ce se poate invoca, nu cumva rămașița aceasta de bogăție națională să ajungă în stăpânirea unor aventurieri străini, apoi aveți un mijloc pe care l-ați fi putut întrebuiți și în chestiunea pădurilor, și, dacă s'ar fi întrebuițat acest mijloc, pădurile nu ar fi ajuns în starea unde sunt, prădate de străini în dauna popoului român, și prădate de trădători cari au deschis drumul armatelor străine. S'ar fi păstrat omului proprietatea, dar s'ar fi constituit obști, și acesta le-ați fi supravegheat, condus sau patronat, pentru ca să le împiedicați de a face greșeli.

D. N. Constantinescu-Bordeni: Onoratăl Cameră, articolul acesta 20 devenit 19, cuprinde o dispozițiune nouă, pe care Constituția dela 1866 n'o cuprindea nici măcar în parte. În Constituția veche dela 66, nu găsim decât că proprietatea este sacră și inviolabilă și tocmai la sfârșitul Consti-

tuției găsim că o lege a minelor va regula regimul minelor.

Prin noutatea lui, acest text a surprins în adevăr masele cetățenești, opiniunea publică, cu atât mai mult cu cât principiul pe care îl cuprinde nu se găsește în programul partidului național-liberal.

Lumea eră obișnuită ca să vadă înăptuindu-se toate principiile pe cari partidul național-liberal le are, înscrise în program, dar această idee n'a fost nici odată în programul nostru, și de aceea, cu drept cuvânt, multă lume a rămas mirată.

După părerea mea personală mărturisită în mod sincer înaintea d-voastre, nu eră nevoie de acest text în noua Constituție față de situația actuală de fapt și de drept a minelor și petrolului în țara românească.

Gândiți-vă că Statul are în patrimoniul său tot subsolul minier din Ardeal, din Banat, din Bucovina, din Basarabia și din Dobrogea și mai are tot subsolul minier din vechiul regat, pe baza legii Carp dela 1895, așa în cât din punct de vedere al trecerii în proprietatea Statului a subsolului minier, această dispoziție este o inutilitate față cu regimul juridic și economic creat de legile în vigoare.

În ceea ce privește vechiul regat, este o situațiune deosebită, anume aceea a petrolului, care se pune în discuțiune odată cu dispozițiile din art. 20 ce desbatem astăzi.

Dar și în ceea ce privește subsolul petrolifer, Statul român are toate domeniile sale care sunt foarte întinse, de zeci de mii hectare, atât în județele cu exploatare de petrol, cât și în celealte județe, și mai are subsolul minier și petrolifer al tuturor pământurilor cari au fost date sătenilor prin exproprierea marilor proprietari și dacă am spus toate acestea înaintea d-voastre este ca să fac evidența că textul acesta al art. 20 este înscris numai și numai ca să se răpească din subsolul proprietăților țărănești de moșneni și de răzeși o avuție: petrolul.

D. N. Iorga: 30 la sută a mai rămas.

D. N. Constantinescu-Bordeni: Ce re-

prezintă pentru Stat, și mulțumesc d-lui Iorga.

D. V. P. Sasu, ministru de industrie și comerț: Este o cifră eronată.

D. N. Constantinescu-Bordeni: 30 la sută din subsolul petrolifer. Am arătat onoarei Camerei că Statul român are toate mineralele din cuprinsul regatului României Mari, are tot petrolul din domeniile lui și din pământul țărănesc care a fost dat prin improprietărire și printr'un gest, să-mi iertați expresiunea, de lăcomie, vine prin acest text ca să ia și subsolul petrolifer al proprietății țărănești de moșneni și răzeși.

Acum, dacă aceasta este starea actuală, eu ca reprezentant al țărănimii din Prahova...

D. V. P. Sassu, ministrul industriei comerțului: Voim să protejăm țărănimia, iar nu pe intermediari.

D. N. Constantinescu-Bordeni: Aci noi, d-le ministru, vorbim de proprietate, nu vorbim de intermediari. Eu am să vă arăt că d-voastră în acest text avantați pe intermediarii cari au redevențe și aceasta este durerea noastră că d-voastră și aceia cari au redactat textul, trebuie să vă gândiți întâi și întâi la interesele proprietarilor, ale țărănimii, iar nu la interesele samsarilor internaționali, cari au făcut averi enorme. Și atunci ca reprezentant al țărănimii din Prahova, socotesc că mi s'ar tăia mâna dacă ași vota acest articol fără asigurări formale din partea d-voastră și a d-lui Iorga că interesele țărănilor vor fi protejate. Aceasta este conștiința mea. D-voastră trebuie să știți că s'a făcut întotdeauna în țara românească o deosebire între cele două minerale și petrol; astăzi chiar avem două regimuri: un regim pentru minerale și un regim special pentru petrol.

D. Vintilă I. Brătianu, ministru de finanțe: Aceasta este transacțiunea lui Iorga Cantacuzino.

D. N. Constantinescu-Bordeni: D-le ministru, este exact ceea ce afirm eu, că pe baza codului civil și fără să ne ocupăm de Constituție, fiindcă Constituția dela 1866

n'a schimbat nimic din codul civil, minele și petroleul au aparținut proprietarului solului. Pe baza acestui text din codul civil și fără ca legea minelor să fi adus vre-o modificare în ceea ce privește petroleul, săteanul nostru a fost dela 1865 și până astăzi stăpân pe mina de petrol. Aceasta este chestiunea de drept și d-v. când veniți cu textul acesta, faceți o adevărată expropriere în ceea ce privește subsolul petrolifer al țărănilor, fără să dați vre-o despăgubire. Este aproape o confiscare de avere și aveți aerul că protejați pe proprietar, în realitate ce faceți prin textul pe care îl puneți d-voastră? Ați ajuns ca în județul Prahova să împărțiți pe săteni dintr'o comună în două tabere. Sătenii cari au citit „Vitorul“ și ziarul „Lumina“ dela Prahova, prin care le spuneam țărănilor: Nu dați terenurile voastre petrolifere în concesiune, mai așteptați, căci vor veni timpuri mai bune, astăzi valuta noastră este scăzută și le spuneam și de acel „prin noi înșine“ care este deviza partidului liberal. Aceștia n'au conștientat terenurile lor și au așteptat cu încredere vremuri mai bune. Iar alții, cari din nenorocire au citit „Adevărul“ care spuneă țărănilor: „liberalii vă vor lua pământurile petrolifere“, au început să le vândă și mulți din ei au încasat sutimi de mii de lei.

O voce: Mai mult au încasat intermediarii.

D. N. Constantinescu-Bordeni: Și eu vă voi arăta, că prin Constituțiune, avantați mai mult pe samsari.

D. Vintilă I. Brătianu, ministru de finanțe: Eu susțin, că vor fi mai avantați țărăni cu noul regim ce se face prin această Constituție, decât acei cari au fost până acum speculați de toți samsarii acestor terenuri petrolifere și când se va face statistica, ce au încasat țărăni și ce au luat intermediarii, se va vedea dacă au profitat țărăni s'au samsarii.

D. N. Iorga: Nici speculați, nici despoziți, aci este problema.

D. N. Constantinescu-Bordeni: Astăzi țărăni nu pot să mai fie speculați; ei s'au

deșteptat și este vina poate a lui Petre Carp, că la 1895 n'a introdus și petrolul între celealte minerale. Dar ca să iei astăzi subsolul petrolifer, fără nici un fel de despăgubiri și să respecti toate concesiunile acordate unor intermediari cari și-au asigurat redevențe considerabile, înseamnă a respecta dreptul samsarului, dar nu al țăranilor.

Ziceam că s'a făcut deosebire între petrol și minerale. S'a făcut această deosebire, fiindcă nu se poate aplica petrolului același fel de exploatare ca celorlalte minerale.

D-lor, când exploatezi un cărbune sau un alt mineral, faci un puț, și pe urmă urmărești acest mineral în stratele ce le găsești. Așa se extrage sarea, așa se extrage cărbunele în ocne, pe când d'asupra pământului se ară sau pasc oile. Dar când exploatezi petrolul nu vă dați seama ce nenorocită situație au țăranii agricultori. Mai întâi se distruge într'un mod complet suprafața pământului, așa că, din punct de vedere agricol, acest pământ este inexistent. Țițeiul se extrage printr'o singură gaură de sondă, care nu poate să aibă o lărgime mai mare dela 25—45 c. m., dar toate instalațiile sunt la suprafața care nu mai poate fi cultivată și care din punct de vedere al fertilității este pierdută.

O altă deosebire este, că atunci când exploatezi un mineral, îl ai sub ochi. Il urmărești fără riscuri mari, pe când cine exploatează petrolul, trebuie să facă cheltueli mari și sunt mulți din aceștia, cari au ajuns cerșetori, fiindcă au cheltuit bani, chiar întreaga lor avere și n'au găsit nimic. De aceea exploatarea petrolului este cel mai periculos joc de cărți, poți să investești tot capitalul într'o sondă sau într'un puț, să cheltuești milioane, să mergi la adâncimi mari, dar să nu dai decât de apă rece sau apă fiartă.

Prin urmare, la petrol este un mare risc și acest curaj al riscului se leagă de sigur de capitaluri mari pe care Statul nostru nu le posedă și totuși vrea să ia asupra lui tot subsolul petrolifer.

Acum mă întreb de unde va lua bani Sta-

tul nostru ca să-i plaseze în aceste exploatare de petrol?

D. V. P. Sassu, ministrul industriei și comerțului: Statul nu are să exploateze.

D. N. Constantinescu-Bordeni: Dacă Statul n'are să exploateze, atunci eu vreau să știu de ce îmi ia un lucru când mi-l ia?

Când ați luat pământul de agricultură dela marii proprietari aceștia știau că se ia dela dânșii și să dă sătenilor. Acum când iei...

D. V. P. Sassu, ministrul industriei și comerțului: Nu luăm nimic ce e al sătenilor, luăm o bogăție care nu e particulară ci a națiunii.

D. N. Iorga: Dar de unde e al națiunii? Totdeauna puțurile de păcură au fost țărănești. Minele de aramă, ocnele, au fost ale Statului, puțurile de păcură au fost totdeauna ale țăranilor. Vă aduc documente din Bacău și de unde poftiți.

D. V. P. Sassu, ministrul industriei și comerțului: Au fost ale stăpânirii.

D. N. Iorga: Dar ferească Dumnezeu. Puțurile de petrol, imposibil, nu veți găsi aceasta nicăieri.

D. N. Constantinescu-Bordeni: Va să zică când iei dela săteni subsolul, aceasta înseamnă că-l ia Statul și atunci trebuie să știm prin lege, unde are să meargă acest subsol. Veдеți unde are să meargă: Statul nu-l exploatează el, aceasta este sigur, căci el e rău administrator și rău gospodar. Se cunosc serviciile grozave de aprovizionare și refacere pe care Statul nostru le-a realizat așa de rău.

Atunci ce are să facă Statul? Are să le dea altora în exploatare, fie în regie, fie în concesiune, în care scop se vor constitui de sigur multe societăți.

Văd că în programul partidului liberal nu este exclus capitalul străin ci este admis, însă numai în raport de înfrățire și de colaborare, ceace admit și eu, dar se va întâmpla lucrul următor: veți transforma terenurile petrolifere într'o proprietate mobilă, adică de acțiuni, cari se găsesc în buzunarul oricui, fiindcă aceste acțiuni sunt la purtător și se va întâmpla tot așa după cum englezii au luat în mână o mulțime de

acțiuni I. R. D. P. Va să zică subsolul aceluia al țărânimii îl faceți proprietate mobilă a acțiunii de acțiuni ale băncilor și ale tuturor, chiar ale străinilor.

D. Ior, este naționalizare ceea ce scrie aici în Constituție? Eu constat un lucru, că Constituția de azi nu dezleagă o problemă principală de drept și anume: dacă proprietatea subsolului e distinctă de proprietatea suprafeței. Aceasta este problema care trebuie să fie deslegată în mod normal de Constituantă. În ipoteza naționalizării s'ar zice: proprietatea suprafeței e despărțită de proprietatea subsolului, iar pe subsol mă declar proprietar cu Statul.

Dar acum d-voastre, cum spuneți aici, că aveți dreptul să scormoniți pământul sătenilor oricând și cum a-ți naționalizat și aerul și spațiul atmosferic și nu ați lăsat de cât suprafața, multă lume se întreabă, cât mai are sub picioare? O coală de hârtie sau atâta cât poate să intre plugul în pământ? Iată o situațiune extraordinară și gravă.

Am văzut în Constituția elvețiană că la art. 667 se spune: proprietatea solului cuprinde în sine pe cea deasupra și dedesupt, în toată înălțimea și adâncimea cât este util pentru exercitarea dreptului asupra suprafeței, dar la noi nici atât nu se spune.

Când cineva va face un puț de apă, o să vină agentul minier să-i spuie: ce cauți pe subsol, d-le? (Ilaritate).

D. V. P. Sassu, ministrul industriei și comerțului: Are să vie o lege care să reglementeze.

D. N. Constantinescu-Bordeni: În ceea ce privește legea acea specială la care ne trimiteți d-voastre, cred că eră mai bine să puneți clar principiul în Constituție.

D. Vintilă I. Brătianu, ministru de finanțe: O să se spună în legea specială.

D. N. Constantinescu-Bordeni: Primul alineat din art. 20 îl resping delă început. Am însă o mulțumire în cele cuprinse în raportul d-lui Chirculescu. Raportul d-sale e foarte judicios în ceea ce privește clasificarea celor interesați până azi în petrol, însă a-

ceasta nu concordă cu textul care se propune azi înaintea d-voastre, în textul care s'a propus înainte de a privire la concesiuni se spun condițiile... (citește), și în raportul d-lui Chirculescu se spune: fie că e exploatat, fie că nu e exploatat.

Va să zică toți concesionarii, toate societățile străine, toți străinii, toți intermediarii cari au luat concesiuni au drepturi câștigate dela Constituția din 1923, întrucât ei se bucură de folosința contractelor lor până la expirare, și sunt contracte cari expiră până peste 50 de ani.

Din cauza respectului integral al dreptului concesionarului, profită toți intermediarii și toți samsarii cari sunt în petrol, pentru că au știut să-și asigure cu acte în regulă și redevențe și bani, când au plasat terenuri.

În ceea ce privește exploatarea făcută de proprietari se spune, în Constituțiune, că exploatarea miniere făcute de proprietari — (vedeți când începem să vorbim de ai noștri, începem să fim mai răi), — se zice că ele vor fi respectate numai cât timp ei le vor exploata.

Cu alte cuvinte dacă un proprietar are de exemplu un doliu în familie și intrerupe câțva timp exploatarea, atunci Statul îi ia puțul pentru că numai exploatează. Pentru ce să se pună această restricțiune și să nu se lase proprietarului pentru totdeauna folosința minei sale de petrol, pe care numai munca și priceperea lui a pus-o în evidență. Statul nostru nu are nici un merit în exploatarea petrolului. Să mi se arate de ori care reprezentant al guvernului cari sunt sondele sau puțurile de petrol săpate de Stat în țara românească? Numai capitalul particular, numai inițiativa particulară, priceperea și munca individuală au descoperit acest combustibil, căruia i s'a zis cu drept cuvânt „aurul negru“. Și dacă se va mai descoperi și alt combustibil, tot prin priceperea individuală, va trece și aceasta tot la Stat, fără să se zică că nu-i o confiscare?

D. Em. Antonescu: Dumneata îți aduci aminte că din 500 de milioane lei, înainte numai patru milioane lei erau românești, tot

restul erau străini, și pentru aceștia vorbești.

D. N. Constantinescu-Bordeni : Eu nu vorbesc pentru ei, ci d-voastră respectați concesiunile străinilor prin art. 20, care este categoric în această privință.

D. N. Iorga : d-lor, dar mâine poate să vină un guvern, care să nu aibă scrupulele d-voastre, care le poate da oricui aceste terenuri.

D. V. P. Sassu, ministrul Industriei și comerțului : Cu o lege.

D. N. Iorga : Dar el, credeți că nu poate să-și facă un Parlament ?

D. N. Constantinescu-Bordeni : Vorbesc acuma de sătenii cari sunt proprietari de pământ. Sunt proprietari cari sunt în regiunile exploatare și cari n'au dat terenurile lor în concesiune, pentru că au fost mai conservatori, mai virtuoși și acum d-voastră împărțiți sătenii dintr'o comună în două tabere...

D. V. P. Sassu, ministrul industriei și comerțului : Sătenii au să profite mai mult depe urma legii acesteia.

D. N. Constantinescu-Bordeni : Or să aibă o redevență. Eu am dat d-lui prim-ministru o redacțiune a art. 20, prin care voiam să mai salvez ceea ce se mai putea salva, fiindcă d-voastră în articolul acesta 20, vorbiți că se va ține seamă de drepturile câștigate... (citește).

Dar raportul d-lui Chirculescu este alt-eva. În el se spune că toate terenurile cari se găsesc în regiunile puse în valoare se consideră, în ceea ce privește subsolul, ca drepturi câștigate pentru proprietar.

Ei bine, d-lor, dacă ați făcut alineat pentru concesionarii cu acte, cărora le respectați drepturile, dacă ați făcut text pentru proprietarul exploatator, de ce nu ați făcut și alineatul în care să spuneți așa : „subsolul petrolifer al proprietăților particulare din regiunile în cari s'a făcut până acuma lucrări de exploatare concesionate sau neconcesionate, rămân la dispoziția proprietarilor, timp de atâția ani”.

D. Vintilă I. Brătianu, ministrul finan-

te : Dar trebuie să precizez prin lege condițiunile.

D. V. P. Sassu, ministrul industriei și comerțului : Noi am lăsat tocmai o asemenea posibilitate.

D. N. Constantinescu-Bordeni : În text se zice : „după deosebirile ce se va face în legea specială”.

D. Vintilă I. Brătianu, ministrul finan-
te : Dar nu știu unde vă opriți cu formula d-voastră. Acesta trebuie precizat prin o lege.

D. N. Constantinescu-Bordeni : Dacă aș avea acolo înaintea mea aceeaș bancă ministerială, și dacă nu mi-ar fi teamă ca mâine, poimâine, vom trăi iarși vremile Schuleriene, evident, că nu aș avea nimic de zis în contra textului.

D. Vintilă I. Brătianu, ministrul finan-
te : Dacă se votează Constituția, cum cred că se va vota, legea minelor tot de guvernul acesta se va vota. (Aplauze).

D-l N. Constantinescu-Bordeni : Vă rog, d-le ministru, să veniți cât mai repede cu această lege specială în interesul clarificării alineatului care se ocupă de drepturi câștigate.

De ce stăruesc eu pentru pământările cari sunt în regiunile exploatare ? Ia să vă arăt acum situațiunea nenorocită a proprietarilor lor. Noi, în Prahova, unde se exploatează petrolul, suprafața agricolă nu există, aceasta o știe și d-l ministru de industrie.

Noi n'am fost în stare să dăm pământ de cultură țăranilor de acolo. Li s'a promis că li se va da în județul Ialomița, dar nu s'a dat nimic ; și am auzit pe un coleg dela Ialomița spunând, să nu se aducă acolo țărani de prin alte județe, căci nu există destul pământ pentru cei din Ialomița. Va să zică, acestor țărani din regiunile petrolifere cari nu au suprafețe agricole, întrucât sunt ocupate de exploatarea petrolifere, nu putem să le dăm pământ de agricultură și pe deasupra astăzi le luăm și subsolul.

Așă încât, d-lor deputați, eu sunt în contra acestui text, pentru că-l socotim inutil

pentru că confiscă o avere sătenilor noștri de care nu ar trebui să se atingă consiliul în situațiunea actuală. Dar întrucât și aci ceeace am observat și la consfătuirea majorității, că oricât aș luptă, luptă singur, eu vă rog respectuos, ca să primiți cel puțin un amendament, prin care, condițiunile cari sunt în raport, să fie bine precizate în textul din Constituție. Eu păstrez toate alineatele, însă cer introducerea alineatului acesta :

„Subsolul minier și petrolifer al proprietăților particulare din comunele în cari s'au făcut lucrări de explorare sau exploatare, concedat sau neconcedat până astăzi, rămâne la dispoziția proprietarilor suprafeței timp de 50 de ani, când și acest subsol va reveni Statului, în condițiunile ce se vor fixa prin legi speciale“.

Cer să admiteți acest amendament și doresc ca onoratul guvern, să vină cât mai repede cu legea minelor, lămurind toate situațiunile neclare, în favoarea proprietarilor, și mai cer ca astăzi d-l raportor, să facă declarațiuni categorice asupra următoarelor două chestiuni pe care le pun în fața Camerei, cari sunt în strânsă legătură cu dispozițiile art. 20 și anume :

1. Dacă *proprietarii exploatare* se bucură de subsolul petrolifer al tuturor proprietăților lor dobândite până la promulgarea Constituției, iar nu numai de subsolul parcelei pe care îl exploatează astăzi ? și

2. Dacă alineatul „se va ține seamă de drepturi câștigate dacă corespund unei valori“ are înțelesul că terenurile situate în regiunile puse în valoare intră în noțiunea de *drepturi câștigate*, în sensul că vor rămâne la dispoziția proprietarilor pe o durată ce se va fixa prin legea minelor ?

D-l N. D. Chirculescu, raportor : D-lor deputați, e prea târziu, sunt orele 10, ca să mai iau cuvântul după d-l prim-ministru și ministrul de industrie, asupra celor vorbite de colegul nostru d-l Micescu.

Sper că ocaziunea nu-mi va lipsi ca să fac la art. 132 ceeace sunt împiedecat de timp să fac azi.

Ținând seamă cât sunteți de oboșiți, după o sedință atât de lungă, mă voiu mărgini numai să răspund celor două chestiuni puse de d-l Constantinescu-Bordeni, pe care îl felicit pentru interesul deosebit pe care, împreună cu colegii săi de Prahova, îl poartă în această chestiune dela începutul ei pentru sătenii din Prahova.

Credeam și cred destul de lămurit chestiunile puse de d-sa prin partea din raportul meu relativă la subsol. Totuși îi voi răspunde că se consideră ca drepturi câștigate, în sensul în care am vorbit în raport, subsolul petrolifer al tuturor proprietăților dobândite până la promulgarea Constituției încât el este deja constatat ca atare în acest moment, iar nu numai subsolul parcelei deja exploataată.

La cealaltă întrebare am lămurit deja în raport că terenurile situate în apropierea celor puse în exploatare, într'un perimetru ce se va determina de lege, se consideră ca terenuri petrolifere.

În ce privește însă chestiunea rămânerii tuturor acestor terenuri la dispozițiunea proprietarilor suprafeței pe timpul ce se va fixa prin lege, o lămurire se impune : Nu pot rămâne acei proprietari absolut în situațiunea care se găsesc astăzi, putând dispune de terenuri prin concesiuni fără nici un amestec din partea Statului.

Concepția guvernului și a comitetului delegaților este că prin legea ce se va face, proprietarul dacă are posibilitatea materială și tehnică să exploateze singur subsolul, s'o poată face dând o redevență Statului, dacă proprietarul nu e în măsură, Statul va face concesiunea, impunând concesionarului în folosul proprietarului aproape aceleași avantaje, pe cari acesta le-ar putea avea dacă acesta ar face concesiunea singur, bine înțeles statul ar lua redevența ca și în cazul când proprietarul ar exploata singur.

Dreptul Statului de a se amesteca în concesiune, întemeiat pe respectul foloaselor cuvenite proprietarului, și al dreptului lui de preferință, se explică în deajuns prin marele interes național ca exploatarea să nu cadă în mâinile străinilor.

Se poate convinge astfel d-l Bordeni și cei interesați că drepturile acestora nu sunt întru nimic jicnite, după cum au fost făcuți să creadă de către oamenii cari numai interesele țărânilor nu le aveau în vedere.

D-l N. Constantinescu-Bordeni : Dacă Statul nostru ar avea 5 la sută redevență la orice concesiune de petrol, și dacă producțiunea noastră ar ajunge din nou la 500 de vagoane pe zi cât eră înainte de război, Statul nostru ar avea în fiecare zi 25 de vagoane, ceceae înmulțit cu 20.000 lei, ar face jumătate milion pe zi venit pe care l'ar luă Statul stând pe scaun.

Este exact d-le ministru ?

D-l Vintilă Brătianu, ministru de finanțe : Imi pare bine că d-l deputat Bordeni, mi-a pus această întrebare pentru că știu să-i spun ceceae d-sa, ca liberal, trebuia să cunoască.

În petrol politica pe care o ducem nu e de astăzi, ci de 25 de ani. Ea n'a avut și nu are ca țel exclusiv urmărirea unei chestiuni fiscale ci a unei chestiuni de ordin general, economic și de Stat. Petrolul astăzi nu mai este unsoarea căruțelor de pe vremuri. El nu mai este astăzi scos dintr'o groapă pentru a lumina într'un clob casa săracului, ci scos și consumat în cantități mari și sub atâtea forme, el este și o armă de război pentru a cărui dobândire se luptă toate Statele cele mari.

În măsurile pe cari le propunem vedem garanția ca mâine să nu devenim ceceae la un moment dat a devenit unele State mici, cum și noi am fost în timpul neutralității câmp de luptă ale Statelor străine pentru bogățiile noastre. Astăzi, după cum amintea d-l Micescu, nu mai găsim situația de acum 20 de ani. Numai este lupta dintre trusturile cele mari, ci ne găsim în fața unei alteia în care apasă toată greutatea politică a Statelor care găsesc în petrol mijlocul lor de apărare și care cu drept cuvânt lupta ca să-l poată dobândi.

Atunci un Stat ca al nostru care are fericirea să aibă un astfel de produs, care are o situațiune geografică care face că produsul nostru, este unul din cele mai în-

vidiate din toată Europa, pentru că suntem la gurile Dunărei, trebuie să-și afirme o politică de Stat hotărâtă în această materie.

De aceea, cum am spus adineauri între patru ochi, și repet acum atitudinea noastră în această chestiune, nu este pornită dintr'un scop de câștig pentru Stat, ci de conservatiune națională chiar a acestui Stat ale cărei bogății invidiate pot să-i creeze primejii foarte mari.

Avem și vom avea petrolul de vândut, dar acest perol trebuie să rămâie românesc, și pentru că este o armă de război, el trebuia să fie coordonat cu politica de Stat pentru a fi vândut numai în concordanță, cu interesele noastre politice. (Aplauze prelungite).

D-l N. Iorga : Onorată Cameră, eu știu că d-l ministru de finanțe este un om care nu se poate convinge, dar mai mult am făcut încercarea, ca d-lui chiar când e așa de călduros, cum a fost acum, nu poate convinge, așa încât suntem quit. (Haritate).

D-l Vintilă Brătianu, ministru de finanțe : D-le Iorga, să-mi dați voie să vă spun, eu în această chestiune sunt convins de 30 de ani, și că d-ta preocupat în alte direcțiuni, n'ai urmărit-o, eu am constatat însă că politica partidului liberal de acum 25 de ani și contra căreia se ducea din afară și dinăuntru o puternică campanie, a devenit astăzi după războiul politica pe care toate Statele o duc. Înainte susțineau că petrolul fiind singurul nostru combustibil, de el depinde întreaga energie a țării, că el este un produs exceptional, pe care trebuie să-l păstrăm și apărăm. Petrolul atunci nu făcea parte din politica mondială, din politica mare a Statelor, ci mai mult a trusturilor comerciale. Astăzi, după războiul, importanța lui a crescut, devenind unul din principalele nevoi ale apărării naționale.

Nimeni nu mai constată aceasta, d-ta ca om politic, fiindcă n'ai avut vreme să te ocupi de această chestiune, reia azi evoluțiunea pe care a făcut-o petrolul în cei 25 de ani în urmă, și sunt sigur, cu inteligența pe care o ai, cu patriotismul care te însuflă, că ai să te convingi de temeinicia părerilor noastre. În cercetările istorice ce faci nu gă-

petrolul, fiindcă pe acea vreme el nu există cu importanța ce a căpătat în cel puțin urmă 30 de ani. (Ilaritate). Sper că nu vă va veni să mă veți convinge în chestiunea petrolului, ci te voi convinge eu pe d-ta.

D-l N. Iorga : Constat un sistem nou la d-l ministru de finanțe. Dumnealui nu mă răspunde, dumnealui vrea să prevină să înăbușe argumentele în gâtul oratorului. Cu toate acestea a mai rămas și acelea cari au mai rămas, îmi îngădui să le prezint. O fi o deosebire între uzajul care se făcea din păcură odinioară și între uzajul care se face acum din petrol. O fi, nu poate există nici o îndoială, dar îmi pare că băgasem de seamă acest lucru înaintea d-lui Brătianu, căci eu chiar din copilărie făcusem această distincțiune. Dar e interesant, nu numai lucrul, ci e interesant raportul lucrului cu omul. (Cineva din majoritate râde).

E din majoritate, nu fiți răi, și nu denunțați persoana care a râs, fiindcă i s'a părut că este glumă. Poate să primească cineva glume chiar din partea opoziției, fără ca să-și prăpădească situația.

Inchidem incidentul și să urmărim expunerea.

Vă să zică ar interesă, nu numai uzajul care se face de bogăția aceasta a subsolului, care e păcura capabilă de atâtea transformări, dar are importanțe și dreptul omului față de dânsa. Noi nu am isprăvit chestiunea numai prin aceea că spunem, una eră păcura de altă dată, altul petrolul de acum. Dar omul e din generație în generație, în raport cu păcura de odinioară și cu petrolul de acum în aceeași situație de drept.

Intr'o vreme, când nu eră nici minister constituțional, nici nu puteă să ajungă un eminent jurist specialist în materie de petrol, cu ajutorul d-voastră și al personalului tehnic, într'o vreme când țara se cărmuiea mult mai simplu, când nu erau nici interese și nici cointerese, când partidele nu se succedau la guvern în împrejurările în cari se succed, cu slăbiciunile lor, pe vremea aceea țaranii au săpat cele dintâi puțuri de petrol în secolul al XVII pe la

1660—1670, în ținutul Bacăului. Am găsit dovezi de această legătură între țaranii de atunci și bogăția subsolului; și în mintea omului a intrat această părere, că el nu este stăpân numai pe poighița aceasta de hârtie, cum bine zicea d-l Bordeni, ci este stăpân și pe o parte și pe alta. El n'are cunoștințe geologice, el așa crede, că pământul de d'asupra și dedesupt este tot al lui. Când este această legătură, care nu se poate sfărâma între uzajul care îl face el de suprafață și între ceea ce d-voastră ați putea căuta în adânc, veniți acum de-i omorâți câmpul, deși îi plătiți o redevență. Și așa adăugă că omorâți chiar câmpul vecinului, unde nu căutați, pentru că toată zarva aceea din jurul acelei surse de petrol, scoate din casă, nu numai pe plugar, dar infectează, strică aerul dintr'o întreagă regiune agricolă. Cum vă închipuiți d-voastre că, acolo unde vâjje toate roțile din lume, alături agricultorul să meargă liniștit cu boulenii lui și să-și facă brazdă? Aceasta nu se poate, pentru că țaranului i-a intrat în minte că el e stăpân și pe față și pe subfață, pe tot ceea ce ia dat Dumnezeu. D-voastră faceți poate o admirabilă politică administrativă de birou, dar noi, cari ne alegem prin propriile noastre mijloace, intrăm în legătură cu oamenii întâmplător. Așa s'a întâmplat și în județul Prahova, unde data aceasta, am fost împiedecați de a ieși prin presiunea d-voastre, care nu este bună și pentru că presiunea ucide pe democrați și favorizează pe demagogi. Așa se face că eu am căzut acolo, deși locuiesc între acei oameni și-i ajut. Se poate întâmplă să nu plătesc nici cât o piele de pardos, sau cât cutare domn dela băncile populare, dar am casă acolo și sunt în legătură zilnică cu oamenii. De aceea vă pot zice: de ce faceți lucruri care pot ridică un județ întreg în picioare? V'o spune și aderentul d-voastră, care nu a vorbit desigur pentru ca să-și asigure o viitoare alegere, ci pentru că un ținut întreg vorbește prin gura d-saie. Cred că aveți atâtea conflicte cu toată lumea în cât pentru liniștea acestei țări, nu trebuie să mai creați și altele cu atât mai puțin în-

tr'un județ în care muncitorimea este pe picior continuu de război cu Statul și societatea. Să le adăugim și țărănimea despuată a unui județ care într-o viitoare alegere ar putea să se ducă la clubul comunist? nu știți poate că în Vălenii-de-Munte am avut club comunist și că nu există aproape localitate în județul Prahova, în care să nu fie câte un țaran atras la comuniști. D-voastră nu știți că una din cauzele pentru care am căzut în Prahova, este că între comuniști și țărani din Prahova, este o legătură. Ce voiți d-voastră? În momentul când studenții vă fac greutăți, în momentul când aveți intruniri la Dacia, câte două zile pe săptămână, când din toate părțile răsare câte o piedică în mersul normal al administrației întregii țări, vă mai trebuie oare să aveți a face și cu țărani dintr'un județ întreg, cari veți vedea ce vor zice când veți veni să puneți în aplicare această lege. Toate tendințele noastre de a-i potoli, nu vor duce la nici un rezultat și d-voastră veți crea un județ de țărani comuniști și atunci când se va cere lămurirea acestei situații se va arăta, nu către revoluționari, ci către oamenii de ordine.

D-lor, m'ați avut lângă d-voastră la Iași, când a fost vorba de subsolul care a fost lăsat Statului din pământul expropriat. Vă aduceți aminte chiar că participam la negocieri, și în înțelegere cu anumiți colegi de ai d-voastră din guvern și nu am fost de partea acelor colegi conservatori ai d-voastră cari își aveau privilegiile în deosebi către nume întreprinderi străine. Am fost de partea d-voastră și formula ce s'a găsit a fost găsită de d-l Constantinescu, dacă nu acasă la mine, dar de sigur pe drumul ce ducea spre casa mea. Atunci chestiunea se puneă cu totul altfel. Nu aveți a face cu pământul moștenit de țărani, cu pământul care li se dădea lor. Nu aveți a face cu o mică parte din țara românească, ci cu suprafețe foarte întinse. Nu aveți a face cu un biet țaran fără inițiativă și care nu cere altceva decât să-l luați sub tutela d-voastră, sub ocrotirea d-voastră, lăsându-i proprietatea la care are dreptul, ci aveți a

face cu oameni subțiri, foarte bogați, întreprinzători, impetuoși, cari aveau și mai înainte legături cu străinii și de cari lerați siguri că i vor aduce pe străini, ca să fie puși în stăpânirea subsolului. Nu puteți să faceți politica pe care o făceați în contra latifundiarilor capabili de a încheia înțelegeri cu oricine pentru a satisface interesele lor egoiste și nu puteți să faceți aceeași politică față de bietul țaran pe care pentru ca să fie țara bine sprijinită, trebuie să-l faceți mulțumit în plenitudinea drepturilor lor. (Aplause).

Dar veți zice: nu te-ai învoi d-ta în nici un chip ca să ajungem la o soluție care să împace scrupulele d-voastră de pe banca ministerială, cu scrupulele pe cari le am eu?

D-le ministru de finanțe, d-ta care ești providența întregului consiliu de miniștri și vorbești prin atâtea guri de pe banca ministerială, d-ta, d-le ministru de industrie și comerț, care ești, ca ministru de specialitate, așa de bine convins de adevărurile pe cari le rostește d-l ministru de finanțe, dacă Statul român ar avea o legiune întreagă de ingineri pregătiți, dacă ar avea toate mijloacele tehnice pentru exploatare, dacă Statul acesta român ar fi în stare să ia el însuși, nu ca samsar, care să treacă pământul acesta, cum s'a dovedit, ori cui, chiar străinului, — căci alți miniștri decât d-voastră vor stă pe această bancă, și-i cunoașteți pe acei cari ar fi capabili să treacă la o politică antinațională și în chestiunea petrolului ca și în alte chestiuni, dacă veți avea un aparat gata să intre în acțiune, dacă ați avea un serviciu de ingineri, care, când ar veni la un om și i-ar strică ogorul, ar garantă că în adâncimea lui se găsește petrol, așa încât nu i-ar face o pagubă fără să-i dea un câștig, dacă d-voastră, pe de altă parte, ați avea prevăzut aci că pentru suprafața stricată se dă imediat despăgubirea la care are dreptul...

D-l V. P. Sassu, ministru industriei și comerțului: Există în text. Este art. 18, al. 2.

D-l N. Iorga: D-le ministru, dacă d-ta ții ai pune batista d-tale în fundul pălăriei, în

loc s'o pui în buzunar, eu n'aş putea să spun unde e. (Iaritate).

Eu m'am interesat de acest articol: ce trebuie să obţină el...

D-l V. P. Sassu, ministrul industriei și comerțului : Este principiul general al despăgubirii pentru toate exproprierile cari se fac.

D-l N. Iorga : Dacă socoți că e logic ca în proiectul de Constituție să mă îndrept după spusele fiecăruia, ca să găsec locul unde se află cutare ideie, când nu treceti poedeama dela general la special și când aveți texte cari s'ar potrivi, nu pentru o lege, ci pentru un regulament, și le băgați și pe acelea în Constituție... În haos eu nu pot să găsec nimic.

Dacă ar fi o Constituție cu drumurile drepte, cu bulevarde de logică, le-ași găsi, iar așa cum este făcută, numai d-voastră cunoașteți toate colțoarele. Mă mulțumesc că mi-ați indicat cel puțin unul.

Vin la partea din urmă. Să zicem, că Statul român ar fi așa de bun, așa de în afară de preocupățiunile de partid și de persoane că ar exista în toate o politică a Statului român, că ar fi sigur că guvernul de astăzi n'ar avea nici o altă preocupăție decât interesul Statului și că guvernul de mâine va urma aceeaș politică și se va ocupa numai de interesele permanente ale Statului, atunci s'ar putea stă de vorbă.

Dar, când vedem că în guvernele cari se succedă ceceae stăpânește este, înainte de toate, spiritul de partid și de clientelă și că nu se știe niciodată cine succede unui guvern, pentrucă succesiunea este lăsată hazardurilor zilei, când pe de altă parte, avem în țară partide cari sunt gata a lovi în opera predecesorilor lor, să servească și interesele străinilor, atunci să-mi dați voie să nu găsec calea pe care s'ar putea împacă preocupățiunile de naționalism ale d-lor miniștri și scrupulele cari nu le am numai eu, ci le are o întreagă opinie publică, și le are întreaga țărănime românească dintr'un întreg fiut care ca un singur om se ridică împotriva d-voastră. (Aplause).

Să ne întâlnim noi la alegerile viitoare și veți vedeă cât folos va rezultă de aici pen-

tru d-voastră înșiși.

— Se pune la vot amendamentul d-lui Constantinescu-Bördeni, al cărui cuprins este :

„Zăcămintele miniere precum și bogățiile de orice natură ale subsolului, sunt proprietatea Statului. Se exceptează massele de roci comune, cariere de materiale de construcțiune și depozitele de turbă, fără prejudiciul drepturilor dobândite de Stat pe baza legilor anterioare.

„O lege specială a minelor va determina normele și condițiunile de punere în valoare a acestor bunuri, va fixă redevența proprietarului suprafeței și va arată totdeodată puțința și măsura în cari aceștia vor participa la exploatarea acestor bogății.

„Nu se vor putea face concesiuni perpetui.

„Concesiunile miniere și petrolifere, instituite sau date, conform legilor azi în vigoare, se vor respectă pe termenul concedat, dacă nu trece de 50 ani și se vor reduce de drept la acest maximum dacă ar fi date pe un termen mai lung.

„Subsolul minier și petrolifer al proprietăților particulare din comunele în cari s'au făcut lucrări de exploatare sau explorare, concedat sau neconcedat până astăzi, rămâne la dispoziția proprietarilor suprafeței timp de 50 ani, când și acest subsol va reveni Statului, în condițiunile ce se vor fixă prin legi speciale.

„Proprietarilor exploataitori în momentul promulgării Constituțiunii, li se vor respectă, tot pe termen de 50 ani, atât proprietatea exploatărilor, cât și proprietatea zăcămintelor miniere și petrolifere din celelalte pământuri ale lor neexploatate încă din lipsă de capital.

Toate drepturile prevăzute în alineatele precedente rămân sub libera tranzațiune pe durata de 50 ani.

Toate concesiunile și exploatările prevăzute în acest articol vor trebui să se conformeze regulilor ce se vor stabili prin lege“.

N. Constantinescu-Bordeni, I. Popescu-Zătreni, I. U. Soricu și alții.

și se respinge de Adunare.

— Se pune la vot amendamentul propus de d-l Micescu în cuprinderea următoare :

„Numai românii și cei naturalizați români pot obține concesiuni pentru exploatarea zăcămintelor miniere sau a bogățiilor subsolului de orice natură.

Concesionarea sau exploatarea bogățiilor subsolului, în afară de carierele de piatră, nisip, materiale de construcție și turbă, se vor face sub controlul Statului.

Legea minelor va fixa normele după cari se vor face exploatarea și se vor acorda concesiunile. Statul are dreptul a percepe din producțiunea brută o redevență al cărui quantum se va stabili prin lege.

Concesiunile miniere și petrolifere date conform legilor în vigoare, se vor respecta pe durata pentru cari ele au fost acordate.

I. N. Micescu, I. Fărășanu, N. Constantinescu-Bordeni, G. N. Orleanu, A. Iteanu, I. Psepelinski și alții

și se respinge de Adunare.

DOCTRINA

În articolul 19 al Constituției se pune cu totul alte principii, recunoscând Statului dreptul de proprietate asupra oricăror zăcăminte miniere, și orice alte bogății de orice natură din subsol.

Argumentul cel mai principal ce s'a dat, cu ocazia votării noului Constituții, când s'a discutat și admis acest nou principiu constituțional, a fost că proprietarul, în subsolul pământului căruia se găsește aceste zăcăminte miniere, nu a pus nici muncă, nici a plătit un preț mai mare pe acel teren, ne-

știind că acolo s'ar găsi asemenea bogății; că în aceste condițiuni e drept ca Statul, în interesul general să fie declarat proprietar al acestor bogății, rămânând însă dator a despăgubi, printr'o redevență dată, pe proprietarul suprafeței, cu ocazia exploatării acelor bogății.

Tot cu această ocazie s'a pus în discuție și s'a rezolvat chestia, atât timp desbătută, a petrolului ce se găsește în mare cantități în subsolul pământului, în țara noastră; petrol ce constituie nu numai una din cele mai mari bogății, dar în anumite momente, una din principalele condițiuni ale reușitei în război.

În ultimul război mondial, lupta pentru posesiunea păcurei, benzinei și a petrolului a fost foarte aprigă, între cele două tabere rivale.

Se știe că în retragerea lor în Moldova, trupele noastre, după sfatul și sub garanția dată de aliați, au distrus tot ce au putut din instalațiile petrolifere ca sonde, etc., spre a nu le lăsa să cadă în mâinile inamicului.

Constituția proclamând principiu! că Statul este proprietarul tutulor bogățiilor subsolului, nu putea să treacă cu vederea, că în țară există deja o mulțime de exploatarea petrolifere și de minereuri, ale căror drepturi trebuiau respectate; de aceea prin alineatele ultime ale articolului 19 se prevede, că se va ține seama de drepturile câștigate, întrucât ele corespund unei valorificări a subsolului, precum și de concesiunile miniere, instituite sau date conform legilor azi în vigoare, ce se vor respecta pentru durata pentru care au fost acordate. (I. Stambulescu, op. cit., pag. 78).

Art. 20. — Căile de comunicație, spațiul atmosferic și apele navigabile și flotabile sunt de domeniul public.

Sunt bunuri publice apele ce pot produce forță motrice și acele ce pot fi folosite în interes obștesc.

Drepturile câștigate se vor respecta sau se vor răscumpăra prin expropriere pentru caz de utilitate publică, după o dreaptă și prealabilă despăgubire.

Legi speciale vor determina limita în care toate drepturile de

mai sus vor putea fi lăsate în folosința proprietarilor, modalitățile exploatării, precum și despăgubirile cuvenite pentru utilizarea suprafeței și pentru instalațiile în ființă.

Notă. — Acest articol, în majoritate, este nou.

În vechiul art. 19 se găsea numai acest alineat: „Libera și neîmpiedecată întrebuițare a râurilor navigabile și flotabile, a șoselelor și altor căi de comunicare este de domeniul public“.

JURISPRUDENȚA

1. Exproprierea având de scop a face ca proprietate să treacă din domeniul privat în domeniul public, nu se mai poate aplica proprietățile cari se găsesc deja în domeniul public.

Prin urmare, drumurile de fier, făcând parte din domeniul Statului afectat serviciului public sunt absolut inalienabile și nu pot deveni alienabile decât în cazurile prevăzute de art. 476 și 478 c. civ. adică atunci când au încetat a servi publicului, pentru cât utilitatea publică ce s'ar declară nouă, spre exemplu, pentru facerea unui canal colector pentru scurgerea apelor unei munci, nu poate micșora cu nimic utilitatea publică declarată pentru căile ferate, nici cu chipul acesta lucrările de mare uti-

litate publică s'ar desființa prin nouă expropriere, ceea ce este dăunător interesului public. (Cas. III, 526-915, Curierul Judiciar din 1915, Nr. 83, pag. 679).

2. Râurile navigabile, aparținând domeniului public al Statului, riveranii nu au nici un drept asupra cursului apei, ci numai Statul are dreptul de a percepe fructele naturale și civile pe cari aceste râuri le-ar produce, fără însă a se stânjeni uzul public la care sunt destinate; că în fapt asemenea fructe sunt și redevențiile anuale ce le-ar plăti sub titlu de arendă sau chirie proprietarii cari au instalațiuni pe asemenea râuri precum ar fi un pod fie că au sau nu autorizație de la Stat pentru regulata lor funcționare. (Jud. Oc. Bara, 9 Dec. 1906, Curierul Judiciar din 1907, Nr. 3, pag. 22).

Art. 21. — **Toți factorii producției se bucură de o egală ocrotire.**

Statul poate interveni, prin legi, în raporturile dintre acești factori pentru a preveni conflicte economice sau sociale.

Libertatea muncii va fi apărată.

Legea va regula asigurarea socială a muncitorilor, în caz de boală, accidente și altele.

Notă. — Acest articol este nou.

DESBATERI PARLAMENTARE. SENAT

D-l Ghilă Petrescu: D-lor senatori, în Constituția cea nouă am găsit o nouă doctrină, care se cristalizează și ea, și anume, doctrina intervenționismului de Stat în materie de muncă. După ce noua Constituție proclamă libertatea muncii, adoptă o formulă și o doctrină, care a fost admisă, cu mult înaintea noastră, de alte State democratice aceea că Statul, părăsind rolul său

pasiv pe care l-a avut până acum, în conflictul dintre muncă și capital, de unde până astăzi Statul privea cu indiferență cum cei doi factori ai producției, munca și capitalul, se consumau în lupte fratricide, spre paguba și dauna producției Statului, acum Statul găsește că este dator să intervină, cu puterea lui, ca să restabilească armonia între cei doi factori, bineînțeles în interesul producției generale. Acest mare principiu, menit să realizeze armonia socială își gă-

sește după cum am zis, aplicarea în noua Constituție.

D-l Gr. Procopiu : D-lor senatori, m'am înscris să vorbesc la art. 22, care este o inovație în Constituția noastră, pentru că pentru prima oară se introduce în ea o dispozițiune privitoare la îndrumarea legislației în materie economică.

De sigur că nu este nimic de zis în contra dorinței pe care legiuitorul constituant o are, de a da îndrumări legiuitorilor viitori în materie economică și socială. Dar eu am rămas cu o impresiune de nedumerire, datorită chipului cum este formulată această dorință a legiuitorului, constituant în proiectul propus. Vedem că articolul spune : „Toți factorii producției se bucură de o egală ocrotire, Statul poate interveni — țineți socoteală, formula este facultativă — poate interveni, prin legi, în raporturile dintre acești factori, pentru a preveni conflictele economice sau sociale.

„Libertatea muncii va fi apărută. Legea va regulă asigurarea socială a muncitorilor în caz de boală, accidente și altele“.

În felul cum este redactat textul acestui articol, constituie el realmente o îndrumare o directivă, care să călăuzească pașii legiuitorilor viitori în materie economică? Este ceva care să aibă, într'o anumite direcțiune, un efect care nu l-ar avea celelalte principii înscrise în Constituțiune ?

Să examinăm.

Desigur că Constituția face numai declarație de principii. Dar este iarăși sigur că Constituția nu poate să meargă în a repetă declarația de principii. În chip inutil, dacă un principiu este deja enunțat, nu este nevoie de o nouă enunțare într'o altă direcțiune, dacă această nouă enunțare este o pură inutilitate. Să presupunem că dispozițiunile art. 22, alineatul I, nu ar există, oare cu principiul legii, am ajunge la soluțiuni contrarii ? Eră nevoie de o nouă formulare precisă a dreptului la o egală ocrotire ? Ce a vrut atunci să spună legiuitorul constituant prin textul art. 22 ?

Eu cred că și fără textul acesta, cu prin-

cipline generale a liberei dezvoltări, a libertății, a egalei îndreptățiri înaintea legilor, toți factorii de producțiune vor trebui să se bucure, în fața tuturor legiuitorilor cari ar veni, de o egală ocrotire. Eu nu cred că legiuitorul constituant, care voia, prin acest articol, să dea îndrumări în materie economică socială, să se fi mulțumit cu o asemenea anodină repetire, în favoarea factorilor de producțiune, a principiilor de libertate și egală îndreptățire deja înscrise în Constituție. Cu totul alta trebuie să fi fost în intenția lui această inovație, formulată în art. 22. Dar merg mai departe cu analiza acestui text. Poate că din aliniatul următor ar putea să rezulte mai bine intențiunea legiuitorului constituant, cu privire la această dispozițiune :

„Statul poate interveni, prin legi, în raporturile dintre acești factori, pentru a preveni conflictele sociale“.

Mărturisesc că și din acest alineat rămâne pentru mine aceeași enigmă, aceeași nedumerire, fiindcă Statul nu numai că „poate“, dar a putut și a intervenit și atât creațiunea ministerului muncii și ocrotirilor sociale, cât și toate dispozițiunile relative la greve și altele, nu sunt decât manifestațiuni concrete a facultății de intervenire, pe care a avut-o Statul și până acum, fără ca să existe acest art. 22.

Oare această facultate de intervențiune era în contradicțiune cu principiul constituțional admis până aci, și avea nevoie să fie consacrată de art. 22, ori ea este consecința unei bune organizări constituționale, care dă Statului dreptul să fie regulator imparțial al raporturilor și conflictelor cari se vor naște din aceste raporturi ale colectivităților care îl compun ?

Nici aici nu văd că textul art. 22 și al alin. II ar aduce o inovațiune.

Merg mai departe : „Libertatea muncii va fi apărută“, zice acest articol.

D-lor, ce este mai șacru și mai firesc de cât libertatea muncii, dreptul de a munci și atunci întreb: Numai dela data aceasta, de când s'a introdus dispozițiunea aceasta în art. 22, există obligațiunea pentru legiuitor-

ul viitor de a apăra libertatea muncii? Eu credeam că chiar cu vechiul text această libertate eră garantată.

Prin urmare, nici din acest aliniat nu reiese intențiunea reală a legiuitorului, ce anume a vrut să dea ca directivă legiuitorului viitor, în materie economică sau socială.

Tot asemenea dacă am examina întregul context al acestui articol. El ar părea că este o reiterare a unor declarațiuni de principii, cari sunt dejă cuprinse în celelalte declarațiuni de principii, pe cari Constituțiunea le face.

D-lor, eu cred totuși că alta a fost intențiunea legiuitorului, când s'a ocupat de dispozițiunile din art. 22. El nu a înțeles să facă o repetire inutilă și anodină a unor principii anterioare.

D-lor, în economia politică au existat față în față, două teorii, una a libertății absolute, care lasă jocul normal al forțelor economice, doctrina numită „laissez faire, laissez passer”, neamestecul legiuitorului în materie economică, și o teorie contrarie: că Statul atunci când vede că sub forma pretinsă a libertății s'ar putea ajunge, din cauza inegalei condiționări a forțelor, diferitele forțe sociale luptă la sugrumarea acestei libertăți, să se poată pune în condițiuni egale de luptă cele două elemente, adică principiul intervenționist.

Și, atunci d-lor, voi lua *exempli gratia*, aliniatul din art. 22 în care se spune că munca va fi apărată. D-lor, acest text are ceva oarecum sibilic, este aci o enigmă de deslegat. În ce sens trebuie înțeles că libertatea muncii va fi apărată? Desigur că ea trebuie apărată, nimeni nu neagă principiul, dar când ar fi să interpretați acest articol ca o directivă economică, el este susceptibil de două interpretări, una la dreapta și alta la stânga. În adevăr, s'ar putea zice de către partizanii ideilor mai înaintate, că constituantul a voit prin aceasta să suprimere legea legiuitorului de a proclama obligativitatea muncii. Iată o interpretare, de care s'ar putea folosi un legiuitor viitor, pentru a nu admite obligativitatea muncii în nici un caz.

Dar mai este și o altă interpretare posibilă. Legiuitorul s'a ocupat, și trebuie să se ocupe și cu drept cuvânt, ca să pună în condițiuni de luptă egală pe unul din factorii economici de producțiune, pe factorul muncitorimei. Și astfel s'a legitimat ceea ce până mai deunăzi nu se recunoștea ca legitimă, dreptul la grevă. Dar din dreptul la grevă s'a întâmplat adesea ca să iasă un inconvenient: tirania colectivă, în caz de grevă generală, a greviștilor asupra libertății individuale a muncitorului negrevist. Prin urmare se poate interpreta și în acest sens dispozițiunile art. 22, alineatul privitor la libertatea muncii. Dar, este bine ca legiuitorul dacă are o idee sau alta, să și-o exprime așa în cât să lase complectă libertate legiuitorului viitor, fie în sensul unui pas înainte, fie a unui pas înapoi?

Eu cred că dacă este să se menție o asemenea inovație, dacă principiile generale care asigură toate libertățile, cari asigură toate îndreptățirile la o egală protecție în fața legilor, nu sunt suficiente în materie economică, și trebuie date directive legiuitorului viitor, atunci constituantul trebuie să spună cu claritate, directiva în care înțelege să dea această îndrumare.

D-lor, eu mi-am permis să propun o altă formulă în sensul dispozițiilor art. 22, pe cale de amendament; nu fac chestiune de amor propriu, dacă nu se primește formula mea de guvern sau de comitetul delegaților, eu nici nu solicit măcar onoarea ca amendamentul meu să se pună la vot, ci înțeleg numai să contribuie cu priceperea mea, mai mult sau mai puțină, la o soluțiune bună, nu am deci nevoie de o manifestare de încercare, din care să văd că d-voastră împărtășiți sau nu părerea mea. Amendamentul meu, este:

„Art. 22 devenit art. 21 se înlocuește astfel: Statul trebuie să aibă rolul de regulator imparțial al conflictelor dintre factorii de producțiune, cari au dreptul la o egală ocrotire.

„El va trebui să întocmească legi destinate să evite și să prevină conflictele ce ar

putea naște din raporturile dintre acești factori de producțiune.

„In aceste legi, el va trebui să apere libertatea numai contra presiunii tiranice colective care ar atacă liberul exercițiu individual al dreptului de a munci“.

Gr. Procopiu, Spiru D. Lala, C. Crupen-schi, (Indescifrabil).

D-l A. Belet: Aceasta este doctrină, nu Constituțiune....

D-l Gr. Procopiu: Constituțiunea face mai mult doctrină decât altceva.

D-l M. Pherekyde, președinte: D-l ministru al domeniilor are cuvântul.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: Domnilor senatori, onorabilul domn Procopiu găsește că depozitiunile art. 22, devenit 21, ar fi pe deoparte inutile, iar pe de altă parte, unul dintre alineatele acestui articol ar putea să dea naștere la diferitele interpretări.

D-sa se întreabă de ce am proclamat în acest articol protecțiunea factorilor producțiunii, când protecțiunea libertăților este un principiu care se datorește de către Stat tuturor, și muncitorilor și capitaliștilor, și acest principiu este deja înscris în alte articole ale Constituției.

Este incontestabil că veți găsi, în această Constituțiune, multe principii repetate în materii de natură diferită. Principiul de respectarea libertății îl găsiți și în materie de proprietate, îl găsiți și în materie de libertate cetățenească, îl găsiți și în această materie și nici nu se poate ca o Constituțiune care se face în anul 1923, când munca și capitalul joacă un rol atât de important în viața socială să nu spună nimic special cu privire la ele. .

În adevăr Constituțiunea spune că toți factorii producțiunii, adică munca și capitalul se bucură de o egală protecțiune. De asemenea Constituțiunea introduce amestecul Statului atunci când e vorba de respectul libertăților lor. Se dă drept Statului, ca pe temelie legii, în caz de conflict între capital și muncă, să intervină între acești doi factori de producțiune. Prin urmare Statul are dreptul să intervină în scopul armonizării

intereselor acestor factori sociali, la un moment dat când ele s'ar găsi în conflict.

D-l Gr. Procopiu: Fără text nu se poate face aceasta ?

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: Nu știu. Aceasta este un principiu nou.

Dar mai este un alineat: „Libertatea muncii va fi apărată“.

D-l Procopiu zice că acest alineat este susceptibil de două înțelesuri: de aceea că nu vei putea nici odată face munca obligatorie, adică că nu vei putea veni cu legi cari să dispună obligativitatea muncii și un al doilea înțeles, ar fi acela, de a ocroti pe cei cari voiesc să muncească în contra celor ce s'ar răsvrăti față de ei.

Domnilor senatori, o Constituțiune trebuie să fie, în termenii ei, așa de largă, încât să se poată adapta tuturor nevoilor. Nimeni nu se gândește astăzi să facă munca obligatorie, dar nimeni nu știe ce va fi mâine. Nu trebuie ca libertatea muncii sau obligativitatea muncii, în interesul economic și social, să găsească o piedică, tocmai într'o Constituțiune liberală, pentru înfăptuirea ei.

D-l Nicolae Botez: Dar nu a-ți putea spune: Dreptul de a munci este garantat ?

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: Dar cu aceasta n'am adăugat nimic. Să nu facem joc de cuvinte.

Eu zic, munca e apărată; din ideea de apărare a muncii, naște dreptul pentru mine de a edicta pedepse contra acelor care o presc pe altul de a munci.

Prin urmare, domnilor, orice am zice, acest articol pune un principiu social nou chemat astăzi să aplaneze conflictele cari, din zi în zi devin mai acute, între capital și muncă, și prin el se dă posibilitate Statului ca prin lege, să regulateze aceste raporturi și să acorde ceea ce crede legiuitorul că este bine, atât muncii cât și capitalului. Vă rog ca concluziune, să lăsați articolul cum e redactat. (Aplause).

D-l M. Pherekyde, președinte: P. S. S. Episcopul de Râmnic are cuvântul.

P. S. S. Episcopul Râmnicului și noulii

Severin, Bartolomeu : Onorat senat, într'un secol de activitate, ca secolul în care trăim, cred că Constituțiunile trebuie să cuprindă, în locul al doilea după libertate, munca și organizarea ei.

Munca, domnilor, garantează sănătatea, munca prelungește viața, munca creiază și consolidează virtuțile ; munca desăvârșește progresul, munca face popoarele independente. Vedeți deci, ce factor folositor pentru viața individuală și viața popoarelor este munca. Și atunci, după libertăți, care însăși sunt puse în serviciul muncii, trebuie să vină munca și ca atare în Constituțiunea de față trebuie să-i dăm muncii cea mai clară și mai precisă regulamentare. Cred că atât cât se dă în Constituția noastră muncii, se dă ceva dar nu se dă de ajuns.

Cred, domnilor, că alături de libertatea muncii, care este un crez al democrației noastre, trebuie să fie pusă și obligativitatea muncii. (Aprobări).

Domnilor, s'ar părea că aceste două idei s'ar exclude una pe alta, pe când din contră, ele nu numai că nu se exclud dar se întregesc una pe alta. Ce înseamnă în adevăr libertatea muncii? Înseamnă garantarea tuturor posibilităților de muncă. Ce înseamnă obligativitatea muncii? Înseamnă generalizarea muncii în toate mâinile. Ca să-mi dai libertate pentru un lucru, înseamnă că eu fac deja acel lucru. Ca să-mi dai posibilitatea a mă închină, înseamnă că eu deja mă închin, căci dacă nu m-aș închină nu aș avea nevoie să-mi dai libertatea închinării. Prin urmare libertatea muncii înseamnă garantarea muncii de puterea publică în toate mâinile ; înseamnă interzicerea puterii publice, ca munca să nu fie jignită în nici o mână, nici atunci când ne alegem carierele, nici atunci când ne facem angajamentele cu sau fără contracte.

Căci, d-lor, se poate întâmpla că eu să fiu împiedecat să-mi iau direcțiunea de muncă pe care o cere sufletul meu. Și atunci Statul trebuie să-mi garanteze că n'o să fiu obligat să iau altă carieră, decât cariera pe care mi-o cere sufletul meu, orice prețune s'ar face asupra mea. În timpul lui

Richelieu, bunăoară se interzicea învățământul pentru clasele de mijloc și inferioare, pentru motivul că aceste clase, zicea Richelieu, vor ști să pună problemele vieții, dar nu vor ști să le rezolve și vor produce proletari și revoluționari. Ei bine s'ar putea ca și în timpurile moderne să se mai facă împiedicări de a urmă direcțiunea de muncă, nedorită de sufletul fiecăruia. Noi, bunăoară avem seminarele noastre, cu obligativitatea legală ca seminaristii după terminarea cursurilor să se facă preoți. Eu găsesc această obligativitate nefirească și că făcând obstacol libertății muncii, căci dacă un seminarist nu are vocațiune naturală pentru preoție, de ce să-l duc cu sila într'o carieră, în care sufletul lui nu va simți plăcere. Din potrivă trebuie să-l lăsăm să se verse în masa poporului cum îi va conveni lui căci prin educațiunea dobândită în seminar el îi va fi societății destul de util într'o carieră pe care o iubești, chiar alta de cât preoția.

Libertatea muncii, prin urmare, îl ferește pe om de orice obstacol în alegerea carierei sale.

Libertatea muncii deci este puțința individului de a lua direcțiunea de muncă pe care o simte sufletul lui, libertatea aceasta mai pare și în angajamentele de muncă care de asemenea trebuie să fie libere. Prin urmare se vede clar că libertatea muncii își are un anumit cadru, în care se poate aplica și că ea nu înseamnă unul și același lucru cu obligativitatea muncii și nici nu o exclude, cum s'ar părea la prima vedere.

De aceea aș fi de părere dacă onoratul Senat ar încuviința să ne oprim mai pe larg asupra acestei chestiuni în care e vorba de toate laturile muncii, de care o Constituție modernă trebuie să țină seamă. Munca trebuie declarată liberă, munca trebuie făcută obligatorie pentru toată lumea, dar în schimb și Statul trebuie să-și impună obligațiunea de a se ocupa cu formarea competenței de muncă pentru toate ocupațiunile și profesunile din popor.

D-lor, la noi în privința muncii noastre agricole știți că terenul se lucrează astăzi

cu aceleași mijloace aproape primitive de cultură a câmpului cu care se lucră și în vechime, căci din păcate știința agricolă la noi este patrimoniul numai al câtorva.

În alte țări, cari nu sunt nici măcar agricole, lucrurile nu sunt tot așa. După înformațiunile cuise bunioară asupra Statului ungar am aflat că acolo existau școli regionale de agricultură, unele de prima calitate sau de prim rang și altele populare.

În jurul acestor școli se grupau toate satele regatului așa încât cultura pământului se făcea științificește în Ungaria peste tot, știința agricolă fiind folosită cu deprindere practică până și de cel din urmă cultivator de pământ.

Prin urmare, una din obligațiunile puterii publice este ca să formeze poporului competență pentru toate ocupațiunile și profesiunile exercitate de el.

Fără astfel de propuneri și de soluțiuni, fiți siguri că vom contribui prin Constituția actuală la conducerea poporului într-o măsură mai mică decât cea trebuitoare și posibilă.

D-l M. Pherekyde, președinte. D-l Drăghicescu are cuvântul.

D-l D. Drăghicescu : D-lor senatori, mărturisesc că reflectând, eră să nu mai tiau cuvântul.

Reacțiunea fu însă firească când auzi pe P. S. Episcopul de Râmnic pronunțând obligativitatea muncii.

Ea este într-o așa flagrantă contradicere cu principiile de libertate individuală în cât este aproape inutil s'o remarcăm.

Nu se poate prin lege obligă cineva să lucreze, cum nu se poate obligă cineva prin lege ca să creadă și să se închine. Singurul mijloc care determină obligativitatea muncii, este interesul, din moment ce munca își găsește răsplata, este obligatorie.

În lege poți impune obligativitatea muncii numai așa, căutând a îmbunătăți salariile căci atunci vom încurajă munca. Însă aceasta nu are aface cu Constituția. P. S. S. cerând obligativitatea muncii agricole, m-a sugerat o idee, care nu se poate însă prevedea în Constituție, și anume: pentrucă

țărâניהa noastră, în timpul verii, când munca este mai intensă, serbează o seamă de sărbători păgâne, băbești, pentru acele sărbători s'ar putea face obligativitatea muncii aceasta însă nu o poate face Statul, ci biserica; Înalții prelați să facă demersuri în acest sens, anume: să facă propagandă în contra acestor sărbători băbești, ca să nu mai fie serbate.

I. P. S. S. Mitropolitul Moldovei : Deja biserica îndeplinește această misiune.

D-l M. Pherekyde, președinte : D-l raportor are cuvântul.

D-l C. G. Dissescu, raportor : D-lor senatori, chestiunea adusă în discuțiune e foarte mare, foarte irumoasă. Ea sugerează o mulțime de probleme.

Întâia chestiune: trebuie omul să muncească? Munca nu este o reacțiune a facultăților cari constituie libertatea individuală.

A munci nu înseamnă a reduce ceva din viața ta? Eu indic chestiunea.

Răspunsul este aproape dat de toată lumea.

Căci sancțiunea literară biblică, știu că în Cartea facerii stă scris, că omul cu sudoarea feții să-și câștige pâinea sa; în filosofia economiei politice, unde se vorbește despre muncă, chestiunea e soluționată, că omul trebuie să muncească; este un principiu fundamental în educațiune, ca să învățăm de mici pe copii ca să muncească.

A doua chestiune: munca trebuie să fie obligatorie, în principiu?

Cred că aceasta nu se poate. Ca munca să fie obligatorie în mod excepțional, cum este serviciul militar, care este impus, cum este obligațiunea prestațiilor în natură, când contribuabilul nu poate plăti contribuțiunea, cum este cazul când în timp de război, din lipsă de brațe, trebuie asigurată producția, aceasta admit, ca ceva cu totul excepțional, dar a pune în Constituțiune că munca este obligatorie, aceasta ar însemna ca să facem din ceva excepțional o regulă de drept comun. Cu drept cuvânt deci, d-l ministru al domnilor, a spus: aceasta nu se poate. D-lor, băgați de seamă un lucru: dacă

face muncă obligatorie, orice obligațiune trebuie să aibe ca corespondent un drept.

Teoria drepturilor nu se concepe decât cu contraechivalentul, nu al plăcerii sentimentale, ci al obligațiunii.

D-l D. Drăghicescu : Ar fi dreptul la muncă.

D-l C. G. Dissescu, raportor : Dacă sunt obligat să muncesc, atunci naște chestiunea, că Statul trebuie să-mi dea de lucru.

D-l D. Drăghicescu : Dreptul la muncă.

D-l C. G. Dissescu, raportor : Atunci se pune problema care pentru prima oară a fost ridicată în Franța, la 1848, când Louis Blanc, Pages și alții au cerut să se înscrie în Constituție obligațiunea Statului, a comunelor și a județelor ca să dea de lucru muncitorilor.

Acum câțiva ani, când am avut noi o mare criză economică și eră șomaj, s'a cerut, și guvernul din care făceam parte căută pe cale indirectă ca să procure de lucru celor ce nu aveau ce munci.

Alteceva însă este să încurajezi și să procuri și alteceva este să fii obligat.

De aceea Constituția Franceză din 1848 care eră îmbibată de acest spirit, n'a îndrăsnit să înscrie un articol așa cum propune P. S. S. Vlădica de Vâlcea, ci a pus aceasta numai în preambui, adică în introduțiune, căci pe vremea aceea erau la modă asemenea preambule.

Știți că Eliade Rădulescu, care este redactorul Constituțiunei noastre dela 1848, a făcut și el un preambul admirabil, care când l-am recitat eri am văzut cu mirare că el eră partizan al dreptului divin, alături cu P. S. Lor. Misticismul explică acest lucru.

Prin urmare, dacă munca trebuie să fie obligatorie, atunci trebuie să punem și Statului obligațiunea de a da de lucru, adică să înscrin dreptul la muncă. Cred însă că și unul și altul este un pericol și nu intră în principiile partidului liberal, pe bazele dogmatiche pe cari le avem, nici să facem muncă obligatorie, nici să proclamăm dreptul la muncă.

De aceea vă rog să primiți articolul așa cum s'a prezentat.

D-l Tony Ilescu : D-l Procopiu a retras amendamentul.

— Amendamentul fiind retras, se pune la vot art. 22, și se primește.

DESBATERI PARLAMENTARE. CAMERA

D-l G. Tripon : În viața unui neam are mare importanță raportul dintre factorii producției dintre *capital și muncă*. Noua Constituție stabilește raportul de egalitate între capital și muncă. Tot odată face mare pas înainte admitând principiul ca muncitorul să participe la beneficiul net realizat de întreprindere.

Dela revoluția franceză încoace lupta între capital și muncă a luat caracter mai acut și lupta durează și în zilele noastre.

Nu s'a ajuns la soluția ultimă. Istoria ne arată că munca și-a dovedit importanța mai întâi. Piramidele gigantice din Egipt, monumentele uriașe ale Romei antice și ale Greciei clasice și din alte țări, ne arată mărirea neperitoare a muncii createare. Capitalul și munca ne prezintă binele și răul, umbra și lumina ne însoteste pe acești doi factori în mersul lor. Azi nu este muncă și teren de muncă fără capital. Dar și capitalul e osândit la dispariție fără de muncă. Problema este să aflî echilibrul și raportul potrivit între acești factori. *Statul nu poate soluționa singur și definitiv acest conflict.* Trebuie să intervină spiritul superior religios, umanitar, patriotic și dragostea împrumutată între patroni și muncitori. Capitalul productiv inspirat de umanitate va ajuta munca createare care va prospera și totul va luă avânt, stabilind condiții normale convenabile pentru ambii factori de producție.

Capitalul lipsit de suflet și lacom de mari câștiguri, distruge spiritul de întreprindere și aduce sărăcia cu pași repezi la ușa mulțimii.

Statul ca putere reglatoare și dragostea de aproapele ca putere morală, vor putea află pacea dorită între acești doi factori deopotrivă necesari tuturor țărilor.

Capitalul și munca se luptă încă între sine. Un proverb vechiu ne spune că certându-se doi, al treilea câștigă.

D-l N. Iorga : D-lor, eu am spus că nu prezint un contraproiect de Constituțiune ci numai, de câte ori d-voastră aveți un text neclar, confuz, sau care mi se pare mie cel puțin neclar și confuz, vă recomand, din punctul d-voastră de vedere, un text mai practic.

Eu cred că în locul tuturilor alineatelor ce le-ați înșirat în acest articol s'ar fi putut spune mai scurt : „Statul are dreptul de a interveni, pentru apărarea interesului general, în conflictele de muncă”.

E exact același lucru, cu deosebirea că s'a spus în trei rânduri în loc să se pună atâtea alineate confuze din cari nici unul nu strânge ideia.

D-l G. G. Mărzescu, ministrul sănătății publice, al muncii și ocrotirilor sociale : D-le Iorga, până acum Constituțiunile nu se ocupau de chestiunile de ordine economică și de raporturile dintre capital și muncă. De după război, Constituțiunile noi, ale Statelor noi formate, ale celor ce s'au mărit, de altminteri ca și ale Statelor învinse cari și-au dat noi organizațiuni, au introdus dispozițiuni privitoare la muncă.

Asemenea dispozițiuni veți găsi în Constituțiunile polonă, cehoslovacă, sârbă, germană și austriacă.

Am crezut necesar să prevedem în Constituțiunea noastră această declarațiune de principii fundamentale pentru legislațiunea muncii care va regulă raporturile dintre capital și muncă.

Primul alineat cuprinde legalitatea factorilor de producțiune pentru că munca în legiuirile viitoare ce se vor întocmi să fie tratată pe picior de egalitate cu capitalului și știința, și astfel să o apărăm de disprețul și robirea la cari se găseă expusă în legiuirile anterioare acestei Constituțiuni.

Nu se va putea susține că această declarațiune a egalității între factorii de producțiune nu eră necesară sau că ea s'ar găsi

implicit cuprinsă cu alineatul al doilea.

Nu ! D-lor, acest alineat al doilea e o consecință a declarațiunii din primul alineat care n'ar fi putut fi subînțeles în alineatul 2 dacă n'ar fi fost expres exprimat.

În adevăr, al doilea alineat prevede intervenționismul, dreptul Statului de a interveni pe cale de lege în raporturile dintre factorii producțiunii pentru a preveni conflicte economice sau sociale.

În fine, nu se va putea susține că în redacțiunea propusă de d-l N. Iorga s'ar putea cuprinde și aliniatul 3 al art. 23 relative la obligativitatea asigurărilor sociale, în special în ce privește boala și accidentele. Nu vroom să lăsăm legilor ordinare posibilitatea de a reduce sau suprimă asigurările sociale.

Aceasta am avut de lămurit.

D-l N. Iorga : Ceeace nu împiedică că textul este neprecis și cuprinde mai multe propozițiuni decât ceeace se spune de obicei într'un text constituțional printr'o singură formulă.

D-l G. G. Mărzescu, ministrul sănătății, al muncii și ocrotirilor sociale : Vă rog — deși regret a fi în dezacord cu d-l Iorga — să admiteți textul așa cum este propus.

O voce : Statul „poate interveni” sau „e obligat să intervie” ?

D-l G. G. Mărzescu, ministrul sănătății, muncii și ocrotirilor sociale : Statul nu este obligat. Statul are facultatea să intervie sau nu, după cum va socoti că este necesar, după împrejurări.

D-l D. Ioanițescu : D-lor deputați, într'o privință d-l Iorga are dreptate, într'alta n'are.

Să încep cu partea negativă.

Astăzi toate Constituțiunile au prevăzut, relativ la dreptul muncii, dispozițiuni cât de multe și din toate punctele de vedere, și sunt Constituțiuni moderne, de curând votate, cari au câte trei, patru și cinci articole relative la această problemă, pentru că nu este suficient numai recunoașterea în principiu a intervențiunii Statului în conflictele de muncă, pentru că numai aceasta nu ar satisface pe muncitori, ci trebuie să

se garanteze și asigurările muncitorești, și libertatea muncii. Așa încât un singur alianțat cred că este insuficient față de evoluțiunea problemelor economice și muncitorești.

Unde d-l Iorga are însă dreptate...

D-l Al. Donescu: Este conflict între guvern și comitetul delegaților?

Noi primim textul așa cum este propus. (Înteruperi).

D-l N. Iorga: Vreau să știu și eu, unde am dreptate, căci altfel rămân nesatisfăcut.

Eu aveam dreptatea pe care mi-ați dat-o d-voastră. (Înteruperi, ilaritate).

Te rog, spunemi-o la ureche, căci nu te lasă d-nealor să o spui. (Ilaritate).

D-l D. Ioanițescu: D-lor deputați, trebuie să nu vă închipuiți că pentru articolele cari sunt o inovațiune în textul Constituțiunii, dintre cari unele s'au votat, că în decursul timpurilor nu se vor naște anumite discuțiuni.

Este chestiunea, dacă adoptăm sau nu acest articol.

Acți e o chestiune de interpretare, pe care noi trebuie să o discutăm.

Dar dacă d-voastră nu îngăduiți... (Înteruperi).

D-l V. Iamandi: D-le președinte, eu fac altă propunere.

Să primim Constituțiunea în bloc, să nu mai discutăm de loc!

Voci: Așa este. (Sgomot, întreruperi).

D-l I. Petrescu-Comnen: D-lor, compromiteți opera care am început-o dacă continuăm discuția în această atmosferă. (Înteruperi, sgomot).

O voce: Sunteți raportor d-voastră?

D-l I. Petrescu-Comnen: Nu sunt nimic, sunt numai un simplu membru al acestei Adunări ca și d-voastră.

D-l Gr. Diaconescu: Am cerut cuvântul.

Voci: Inchiderea discuției. (Înteruperi).

D-l Gr. Diaconescu: Am să spun numai două cuvinte. (Înteruperi).

D-l V. Iamandi: D-lor, ori ridicăm amândouă mâinile în sus, votăm și închidem discuțiunea, ori discutăm serios. În felul a-

cesta nu se poate discuta.

D-l G. G. Mârzescu, ministrul sănătății, publice, muncii și ocrotirilor sociale: D-lor deputați, când este în discuțiune o chestiune care privește departamentul meu, eu rog să lăsați pe d-l Ioanițescu și pe d-l Victor Iamandi să completeze părțile pe cari le-ar crede de cuviință.

D-l V. Iamandi: D-le ministru, eu am ridicat o obiecțiune de ordin general, dar discuțiunea se face într-o atmosferă care nu este compatibilă cu atmosfera care trebuie să existe cu ocazia discuțiunii unei astfel de legi.

V'ași rugă, dar, d-lor deputați, ca la observațiunile cari se fac să dați toată atențiunea necesară.

D-l M. G. Orleanu, președinte: D-le deputat, eu nu pot sili pe un deputat să vorbească contra voinței sale.

D-l Ioanițescu a părăsit singur tribuna.

D-l G. G. Mârzescu, ministrul sănătății, publice, muncii și ocrotirilor sociale: D-le Ioanițescu, din să cunoșc obiecțiunile d-voastră.

D-l D. Ioanițescu: D-le ministru, eu credeam că aci eră necesară o clarificare și că trebuia să se aducă oarecare explicațiuni cu privire la acest articol.

Dacă însă majoritatea Camerii este lămurită, eu renunț la cuvânt.

Voci: E lămurită.

D-l M. G. Orleanu, președinte: D-l Diaconescu are cuvântul.

D-l Gr. Diaconescu: D-lor deputați, eu am toată încrederea în cei cari au redactat acest articol.

Cer numai o explicație.

Acți văd că este vorba de prevenirea conflictelor... (citește).

Este vorba, va să zică, să se previe printr-o legislație a muncii, ceea ce eventual se poate întâmpla.

Nu credeți d-voastră că este nevoie ca în cuvântul „prevenit“ să se adauge și cuvântul „regulat“, pentru cazul când conflictul ar exista și nu a fost prevenit?

Când se ivește un conflict, bunăoară între capital și muncă, și dacă el nu a fost

prevenit, nu credeți că e bine ca cel puțin să poată fi regulat ?

D-l G. G. Mârzescu, ministrul sănătății, publice, muncii și ocrotirilor sociale : D-lor aci pot fi deosebite ipoteze, dar toate aceste ipoteze se prevăd.

D-l Gr. Diaconescu : D-le ministru, eu vă întreb pe d-voastră, dacă legea d-voastră numai va preveni conflictele.

D-l G. G. Mârzescu, ministrul sănătății, publice, muncii și ocrotirilor sociale : Evident.

D-l Gr. Diaconescu : Dar dacă nu va preveni conflictele ?

D-l G. G. Mârzescu, ministrul sănătății, muncii și ocrotirilor sociale : Atunci acolo sunt alte sancțiuni, dar Statul trebuie să facă totul ca să le previe.

Voci : Ne-am lămurit.

Tot din cauza progresului făcut de omenire în industrie, s'au ivit chestii noi de deslegat, conflicte între interesele cetățenilor ; așa că Statul a fost nevoit a interveni în lupta dintre muncitorii manuali și patroni, spre a împiedecă desordinea.

Astfel, art. 21 pune ca principiu constituțional că toți factorii producției bucurându-se de o egală ocrotire, e loc ca Statul să poată interveni prin legi, în raporturile dintre acești factori, regulând asigurarea muncitorilor în caz de boală, accidente, etc.

Statul își rezervă și dreptul de a apăra libertatea muncii, spre a împiedecă astfel tirania minorităților turbulente, care voesc a împiedecă pe cei care doresc a munci ; toate acestea sunt principii noi și pentru întâia oară proclamate ca principii constituționale. (I. Stambulescu, op. cit. pag. 80).

Art. 22. — Libertatea conștiinței este absolută.

Statul garantează tuturor cultelor o deopotrivă libertate și protecțiune, întru cât exercițiul lor nu aduce atingere ordinii publice, bunelor moravuri și legilor de organizare ale Statului.

Biserica creștină ortodoxă și cea greco-catolică sunt biserici românești.

Biserica ortodoxă română fiind religia marei majorități a Românilor este biserică dominantă în Statul român ; iar cea greco-catolică are întâietatea față de celelalte culte.

Biserica ortodoxă română este și rămâne neatârnată de orice chiriarchie străină, păstrându-și însă unitatea cu Biserica ecumenică a Răsăritului în privința dogmelor.

În tot regatul României, Biserica creștină ortodoxă va avea o organizație unitară cu participarea tuturor elementelor ei constitutive, clerici și mireni.

O lege specială va statornici principiile fundamentale ale acestei organizații unitare, precum și modalitatea după care biserică își va reglementa, conduce și administra, prin organele sale proprii și sub controlul Statului, chestiunile sale religioase, culturale, fundamentale și epitropești.

Chestiunile spirituale și canonice ale Bisericii ortodoxe române se vor regula de o singură autoritate sinodală centrală.

Mitropolității și episcopii Bisericii ortodoxe române se vor alege potrivit unei singure legi speciale.

Raporturile dintre diferitele culte și Stat se vor stabili prin lege.

Vechiul text, art. 21 : Libertatea conștiinței este absolută.

Libertatea tuturor cultelor este garantată, întrucât însă celebrațiunea

lor nu aduce o atingere a ordinii publice sau bunelor moravuri.

Religiunea ortodoxă a Răsăritului este religiunea dominantă a Statului român.

Biserica ortodoxă română este și rămâne neatârnată de orice ierarhie străină, păstrându-și însă unitatea cu Biserica ecumenică a Răsăritului în privința dogmelor.

Afacerile spirituale, canonice și disciplinare ale Bisericii ortodoxe române se vor regula de o singură autoritate sinodală centrală, conform unei legi speciale.

Mitropoliții și episcopii eparhioți ai Bisericii ortodoxe române sunt aleși după modul ce se determină prin o lege specială.

RAPORT CAMERA

La art. 23 devenit 22 au fost în comitet două propuneri: una ca să se recunoască bisericii greco-catolice, ori egalitatea în înălțate cu biserica ortodoxă, ori să fie enumerată al doilea, ori să fie declarată de o potrivă cu cea ortodoxă ca biserici naționale; a doua cerere din partea populațiunii sase de a se recunoaște autonomia lor.

Ambele cereri nu au fost admise de comitet: prima, pentru că Constituțiunea nu face decât să recunoască în privința înălțății bisericii ortodoxe o stare de drept și de fapt tradițională la români și în Statul român, a doua cerere pe motiv că Statul garantând *tuturor cultelor deopotrivă libertate și protecțiune* a consacrat implicit autonomia fiecărui cult.

fundamentală a țării, de sine se înțelege că trebuie să cuprindă dispozițiuni principiale cu privire la cele mai de căpetenie așezăminte ale Statului, că trebuie să normeze toate ramificațiunile de activitate și de muncă publică.

Fără de îndoială, cea mai de căpetenie instituție a Statului nostru, este biserica sa națională, este biserica ortodoxă română.

Importanța acestei biserici se întemeiază atât pe origina sa divină, pe vechimea sa, pe curățenia apostolică a învățăturilor, pe cari de două mii de ani, le propovăduiesc slujitorii ei poporului românesc, cât și pe faptul că biserica noastră a plămădit sufletul românesc, sufletul acestui popor, l-a hrănit în cursul veacurilor și mai presus de toate, ea are mândria de a spune tutulor, că a creat chiar sufletul unitar al neamului românesc! (Aplause).

Dela Cetatea-Albă, unde suflă încă vânturi mai răcoroase, și până la Panciova din preajma Belgradului Serbiei, dela Maramureș, dela Tissa și până la Marea Neagră, pretutindeni, glasul preoților și al dascăliilor noștri a citit veacuri de-a rândul, aceeași slovă românească și arhaică a Cazaniei mitropolitului Varlaam, același ceslov același optoich, aceleași cărți rituale ieșite din tiparnițele mănăstirilor și bisericilor noastre. Mitropolitul nostru Simion Ștefan dela Alba-Iulia, care a tradus în limba noastră Testamentul-cel-nou, scrie în prefața cărții, semnificativele cuvinte de aur: „M'am silit să traduc, sfânta scriptură, folosind cuvintele acelea, cari ca banii de aur, umblă pretutindeni, ca să înțeleagă toți ro-

DESBATERI PARLAMENTARE SENAT

I. P. S. S. Mitropolitul Primat Miron Cristea: D-lor senatori, să-mi fie îngăduit ca să fac o reprivire, nu tocmai lungă asupra rolului și însemnătății bisericii, pe care Nevoia mea am onoarea a o reprezentă în sânul d-voastră, ca apoi drept concluziune firească să dau expresie dorințelor mele, a episcopilor și clerului nostru și a tututor credincioșilor noștri, al căror puls îl cunoaștem și să indic modul, cum gândim noi, să se pue temelile, privitoare la biserica noastră, în noua Constituțiune.

D-lor senatori! Constituțiunea fiind legea

mâni, în orice loc și în orice parte ar fi.

Vedeți, cu câtă prevedere conștiința acestui ierarh al bisericii ortodoxe și mulți alții pregătesc unitatea graiului românesc, unitatea noastră culturală, contribuind la deșteptarea noastră națională, formând conștiința națională. Și această conștiință națională a fost înăunute-mergătoarea unității noastre naționale și politice.

Mai mult. În cuvintele mitropolitului Simeon : „Ce să facem, dacă Dumnezeu a împărțit norodul românesc în atâtea părți...” se cuprinde chiar ideea unității noastre politice.

Celace cunosc mai de-aproape istoria Neamului nostru, din toate veacurile, știu bine, că istoria acestui popor, viața voiozilor lui, biruințele lor, slova românească. literatura, cultura, și arta lui, nici nu se pot închipui, fără duhul acestei biserici.

Împrăștierea elementului românesc în atâtea împărății străine. suferințele, mizeriile îndurate, vitregia timpurilor, continua și veșnica necesitate de mângâiere sufletească a poporului nostru, a făcut ca această biserică păstrându-și întru tot nestrîbită misiunea sa dumnezeiască și moralizatoare, să se naționalizeze cu desăvârșire și să se identifice, din toate punctele de vedere, cu poporul nostru, cu neamul nostru, și cu țara lui și să devină astfel, ceea ce a spus despre ea unul dintre adânc-cugetătorii neamului nostru marele maestru al literaturii, Mihail Eminescu, deși nu eră un habotnic credincios, „biserica ortodoxă este mama neamului românesc“; (Aplauze), iar credința acestei biserici, să ajungă a se numi așa precum țărani români din Ardeal, etc., în instinctul lor firesc o numesc „lege românească“.

Voci : Și aici de asemeni.

I. P. S. S. Mitropolitul Primat Miron Cristea : Îmi pare bine că este pretutindeni așa.

Deci este posibil, să existe un român cu scaun la cap, care să nu iubească această biserică ori unde am dà de urmele ei, cât de modeste ?

Dat fiind acest important rol al acestei biserici, eu, care am venit din altă parte și am trăit în atmosfera unei biserici auto-

nome cu drept cuvânt, mă așteptam ca în vechiul regat, unde totdeauna au fost stăpâniri românești, situațiunea și organizarea bisericii să fie pe deplin mulțumitoare, vrednică de trecutul și însemnătatea ei.

Constituțiunea cuprinde dispozițiuni foarte trecătoare și generale cu privire la biserică. Ar fi trebuit să urmeze legi de organizare speciale, cari să împlinescă lipsurile dispozițiilor generale din Constituțiune. Dar cea mai însemnată lege a bisericii noastre, așa numita lege a clerului din 1893, să nu vă supere cuvântul meu, eu o consider ca un fel de rușine, nu numai pentru biserică, dar și pentru țara noastră. Această lege — ce-i drept — cuprinde multe dispozițiuni, cari au făcut bisericii noastre și foarte mult bine, dar este lipsită de condiția fundamentală a unei desvoltări normale a bisericii: lipsește pe conducătorii bisericii de aerul atât de necesar sănătății oricărui organism: nu le dà libertate de acțiune; prea a introdus posibilitatea amestecului politicianismului în chestiunile noastre naționale, ceea ce i-a făcut și-i face mult rău. Vai de organismul care se conduce de organe în afară de el. E ceva anormal, ne-natural. (Aplauze).

Legea este făcută de fericitul întru poimnire marele bărbat Take Ionescu.

D-lor senatori, să nu fiu rău înțeles. Mă închin fără rezervă meritelor acestui mare bărbat.

Și ca să nu apar ca un detractor al valorii nemuritorului bărbat de Stat, să-mi dați voie să caracterizez legea lui prin propriile cuvinte ale lui Take Ionescu.

Eră în 10 Iunie 1917, la Iași, Acest distins bărbat cu merite neperitoare, mai ales în jurul întregirii neamului pe care o prevede ca împlinită mâine-poimâine, într-o cuvântare a sa din Corpurile legiuitoare, gândindu-se și la biserică, spune următoarele :

„Biserica română, în România întregită nu mai poate rămâne cu organizarea sa veche, căci „avem o organizare cam strânică, cam de Stat“. În marea concurență a cultelor din viitoarea Românie Mare, nu mai putem lăsa biserica neamului nostru

în sistemul de statist, ci trebuie să-i dăm o organizare liberă, după cum este organizarea fraților noștri din Ardeal“.

Ați înțeles, d-lor, cuvântul „statist“.

Pe scenă se desfășură acțiunea unei drame. Actorii de frunte vorbesc, se mișcă, fac, dreg și duc acțiunea înainte. Iar într'un colț este rupt ceva din o decorațiune.

Atunci regizorul găsește necesar să aducă pe cineva, care să stea acolo mult și nemîșcat și să acopere sărăcia sau să sporească numărul oamenilor fără a spune un cuvânt.

Și acum tot Take Ionescu este acela care cere să se dea bisericii ortodoxe române, libertate în acțiunile ei, adică să se conducă prin propriile sale organe. Apoi continuă astfel: „Și să nu se teamă nimeni de puterea bisericii astfel organizată. În țara sufragiului universal este bine să fie și alte organisme puternice, nu numai statul, căci din echilibrul tuturor forțelor va naște adevărata libertate, adevărata viață vie în România-Nouă“.

D-lor senatori, după această viață vie însetoșăm chiriarii de astăzi ai sfintei noastre biserici, împreună cu clerul și norodul ei.

D-l Gh. Ghibănescu: Dați-mi voie. Cu toată reverența care o am pentru că ați pomenit pe dispărutul Take Ionescu, eu, care sunt vechi parlamentar, reamintesc că legea din 1893 a fost răsunetul mișcării preoțești, care începuse încă dela 1892.

După congresul dela Focșani, al clerului de mir, oamenii politici au văzut că biserica noastră, după sistemul fracționar, are o mare lipsă, în ce privește partea administrativă și a salariilor.

Și atunci, a venit Statul cu un spor material. Și moral a organizat învățământul seminarial.

Ca dovadă e, că după 10 ani, acelaș cler a bătut o medalie pentru Take Ionescu, ca recunoștință pentru munca sa pe acest tărâm.

I. P. S. S. Mitropolitul Primat Miron Cristea: Cunosc și eu, dar nu am intrat în amănunte, ci am pomenit pe scurt că legea a făcut și bine bisericii; dar bisericii nu-i

trebuie numai salarii, ci mai ales libertate, fără de care nu există progres de remarcă, iar seminarile teologice, neatârnoate de biserică, sunt de-a dreptul inadmisibile.

Viață proprie ne trebuie!

D-lor senatori, în lumina acestei dorințe, privind noul proiect de Constituție cu multă satisfacție și cu sentimentul de recunoștință atât din partea mea, cât și din partea tuturor episcopilor noștri, din partea întregului nostru cler, trebuie să constat că proiectul nou cuprinde în articolul 23 astfel de dispoziții mulțumitoare, cari vor da bisericii noastre deplină putință de a se organiza, după dorința chiriarhilor săi întemelați pe interesul bisericii.

Biserica, pe temeiul acestui articol, va fi în stare să se cârmuiască de sine, să-și conducă prin organele sale, întreaga sa viață internă, admitând controlul Statului și fără a rupe atât de frumoasele și tradiționalele sale legături cu Statul.

Având cuvenitele experiențe, eu îndrăznesc a spune că, dacă frațiile voastre ca legiuitori, ne veți da cuvenitul sprijin ca în legile speciale de organizare, în amănunte, să putem intrupă în înțeles autonom dispozițiile generale din Constituție, atunci, d-lor senatori, aceasta va însemna începutul epocal al unei ere de înflorire a bisericii noastre.

Activitatea ei se va revărsa ca o ploaie binefăcătoare asupra credincioșilor cari formează aproape totalitatea poporului. (Vii aplause).

De aceea eu vă rog, d-lor senatori, ca atunci când veți ajunge la aceste dispozițiuni bisericești, ca fii credincioși ai bisericii aceștia, cum sunteți marea majoritate a d-voastre, cu drag să ne dați ajutorul, pe care îl așteptăm și de care nici o clipă nu ne îndoim. (Aplause îndelung repetate).

Dar pe de altă parte, d-lor senatori, sunt în proiectul noului Constituții și oarecari lucruri, pe cari noi episcopii și conducătorii bisericii am dori să le îndreptăm.

Așă, dorim cu toții, să se mențină ceea ce este bun cu privire la biserică și la celelalte instituții în vechea Constituție, căci vechi-

mea această are un fel de patimă, de sfințenie moștenită dela înaintași. Vă rugăm să păstrați caracterul de „biserică dominantă a Statului român“. (Aplause).

Noi, biserica ortodoxă, cuvântului acesta „dominantă“ nu i-am dat nici odată înțelesul lui medieval. Noi nu ne-am gândit și nu ne vom gândi nici când, să dominăm pe celelalte culte. Noi am fost totdeauna cei mai toleranți din toată lumea.

Voci: Așa este.

I. P. S. S. Mitropolitul Primat Miron Cristea: Și nu azi, în veacul al XX-lea când este ușor să fii tolerant, când toleranța este un bun câștigat al civilizației; ce-am fost toleranți, noi românii, atunci când în toată Europa domnea cea mai crasă intoleranță religioasă, Husiții, — fiind bătuți în o strașnică luptă lângă Praga — au fost dați afară pretutindeni, căci nu se putea tolera libertatea gândirilor lor religioase. Nici o țară nu i-a primit. Numai Moldova românească a fost aceia, care le-a deschis porțile, de au putut să-și întemeieze orașul Huși, care și astăzi există. Afară de noi nu s'a mai găsit o altă țară decât Olanda.

De altă parte, e departe de noi gândul bisericii papistașe, care urmărește scopul să domneze ea Statul.

Noi nu dăm, prin cuvântul „dominant“ bisericii noastre, altceva decât ceea ce de fapt are. Biserica noastră are, din cele 17—18 milioane de locuitori, aproape 14 milioane de credincioși ai săi.

Noi vrem să se păstreze acest cuvânt, grație trecutului ei frumos, grație misiunii sale nobile, grație identificărei sale necondiționate cu interesele Statului. Și, vă rog, să vă însemnați bine această vorbă a mea, pe care cred că o împărtășesc și mulți alți oameni, cari se gândesc adânc la viitorul neamului nostru: „Eu găsesc că biserica ortodoxă română este cea mai puternică garanție a viitorului României. (Aplause prelungite).

Din aplausele d-voastră, văd, că precum în toate secțiunile senatului s'a acceptat păstrarea vechiului text, — așa și atunci, când

se va vota definitiv acest alineat, veți avea dragostea, pe care acum o arătați cuvintelor mele, de a păstra și în viitor acelaș text vechi, căci prin el nu voim să supărăm pe nici una dintre confesiuni, cu care în dragoste și în toleranță creștinească vrem să trăim și în viitor, și a căror libertate a fost și este garantată.

P. S. S. Arhiepiscopul Gurie al Chișinăului: D-lor senatori, bisericii ortodoxe i se aduce de multe ori învinuirea că are prea puțină influență asupra sufletului poporului. Poate că și reprezentanții bisericii sunt vînovați, poate că și ei, cărora Dumnezeu le-a încredințat împărăția Sa, au dormit ei, dormind ei, au venit vrăjmașii și au semănat ueghina în mijlocul grâului. Dar uneori, chiar voind să-și facă datoria, nu le-a fost posibil să-și îndeplinească datoria cum se cuvine. Situațiunea bisericii nu a fost destul de favorabilă pentru ea, ca să-și poată îndeplini datoria. Biserica noastră a fost în totdeauna prea strâns legată de autoritatea civilă; ea a fost în totdeauna stânjenită, de amestecul oamenilor politici, în atribuțiunile ei. Dela 1864, biserica a fost lipsită de mijloacele materiale de dreptul de a dispune liber de mijloacele sale materiale, pentru a-și ajunge scopurile bisericesti, spirituale, culturale. Toate mijloacele au fost la dispozițiunea miniștrilor și episcopii și preoții nu au avut puțința, nici odată, să tipărească cărțile pentru ritual, să-și tipărească predicile, să înființeze instituțiuni de cultură sau de binefacere.

În această privință canoanele bisericesti dau destulă putere episcopilor. Canonul apostolic 41 zice: „dacă episcopului îi sunt încredințate sufletele oamenilor, cari sunt mai scumpe, de ce nu i s'ar încredința și averea bisericască, pentru ca banii să fie distribuiți celor ce au nevoie, prin preoți și diaconi?“.

Aceasta se numește de sine ocârmuite sau autonomie a bisericii și această autonomie trebuie neapărat acordată bisericii noastre, pentru a-și putea ea îndeplini misiunea, pentru a putea influența asupra poporului.

Dacă nu se va da această libertate și

autonomie, dacă nu se va da episcopilor și preoților puterea aceea divină de a dispune liber, după conștiință, de toate averile bisericești, atunci biserica nu poate să-și îndeplinească misiunea sa, chiar dacă ar dori. Pentru aceasta, noi propunem ca bisericii, adică episcopilor și preoților pe viitor, să se dea libertate de a dispune, nu numai în cele spirituale și canonice, ci și în cele materiale, pentru ajungerea scopurilor bisericești, ca să nu fie totdeauna Sf. Sinod nevoit să ia hotărâri frumoase dar să nu aibă putința a îndeplini aceste hotărâri din cauză că nu are la dispoziție mijloace materiale și trebuie să se adreseze d-lui ministru ca să-i pună la dispoziție în fiecare caz sumele convenite pentru cheltuielile necesare, careace constituie o robie a bisericii față de Stat și împiedică biserica de a-și îndeplini marea sa misiune.

Noi cerem ca, odată recunoscut că biserica ortodoxă este dominantă în Stat, cuvântul de dominantă să nu fie un cuvânt gol, fără nici un rost în viața sa, ci cu adevărat să se simtă că biserica este dominantă.

Am adus pilda, pe care v'am spus-o, despre drepturile episcopilor și protopopilor de a controla învățământul religios în școală. Acesta este un drept, care ar arăta cu adevărat că în viața noastră biserica este cu adevărat dominantă, că nu numai pe hârtie se numește dominantă. Drepturile bisericii, pe care le-a dobândit pe hârtie să nu se caie în viață.

Mă refer în privința aceasta la situațiunea bisericii basarabene. Biserica basarabeană a câștigat dela Sf. Sinod rus, în anul 1917, dreptul de a-și alege episcopii de către conțresul eparhial. Acest drept a fost acum încălcat prin legea privitoare la înființarea a două episcopii în Basarabia, căci în al.n. al doilea s'a prevăzut că alegerea episcopilor pentru aceste eparhii se va face de Marele Colegiu electoral. Sf. Sinod al bisericii noastre și guvernul ne-a încredințat că în Basarabia rămân în vigoare legile acelea care le-a găsit Statul român în Basarabia, atunci când a venit înalt Prea Sf. Sa în modim acolo, în Iunie 1918. Așa ne-a spus

Sf. Sinod prin pastorala sa de atunci și printr'o adresă pe care ne-a trimis-o acum, nu de mult în chestia cu averile bisericești și ale clerului.

Iar acum se vine cu o lege prin care ne calcă dreptul pe care îl avem, lege care s'a votat în absența noastră în Senat, s'a trecut fără nici o discuțiune, și s'a votat la Cameră, în absența reprezentanților Basarabiei, în ziua cea dintâiu după ce v'ați adunat după vacanța din săptămâna întâia a postului mare. Acest drept s'a recunoscut Transilvaniei, însă Basarabiei nu. Noi ne-am simțit jigniți, dar fiindcă suntem oameni patrioți, oameni de bine, și oameni cari respectăm dreptul fiecăruia, pentru aceea noi am zis: s'a făcut aceea lege, ea ne calcă drepturile noastre, frații noștri cari au făcut aceea lege, sunt mai cu putere ca noi, noi știm că Statul are nevoie de liniște și ordine și pentru aceasta primim legea aceea dar dorim ca dreptul nostru să nu fie cu totul călcat.

Și Dumnezeu a luminat pe d-l ministru al cultelor și ne-a dat nouă dreptul ca să recomandăm pe candidații de episcopi și prin aceasta, am fost puțin satisfăcuți. Dorim însă ca episcopii propuși de noi să fie numai decât aleși, căci pe alții nu o să-i primim. (Sgomot, întrerupere).

D-l N. G. Popovici: Asta este răsvrătire.

P. S. S. Arhiepiscopul Gurie: Cerem ca biserica ortodoxă română să nu aibă numai întâietate în Stat, ci să fie dominantă în Stat, așa precum eră în vechea Constituție.

Voci: Așa va fi.

P. S. S. Arhiepiscopul Gurie: Și dominantă nu numai pe hârtie, dar în fapt, pentru ca biserica să-și administreze singură averile sale, ca să le cheltuească pentru cultura poporului și pentru ridicarea sentimentului religios. (Aplause pe băncile prelaților).

Cer, dar, ca să se zică: „În tot Regatul român, biserica ortodoxă va avea o organizație autonomă“.

Să nu vă temeți de cuvântul acesta, „autonomie“. Avem autonomie la Universitate, se vorbește de autonomie la căile ferate....

D-l C. D. Dumitriu : Dacă ar fi dominantă, este greu să fie și autonomă.

P. S. S. Arhiepiscopul Gurie : Ba este mai bine să fie autonomă decât dominantă.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : E mai bine să fie și dominantă și autonomă. (Iaritate).

D-l Adolf Schullerus : D-le președinte, d-lor senatori, țin să declar, că în general a-și putea fi de acord cu textul propus, cu condițiunea, să fie admis la sfârșitul articolului un adaus esențial, și anume : cred că s'a găsit o bună soluțiune pentru raporturile între biserică și Stat, prin formularea : Statul garantează, etc... căci nici n'ar fi potrivită soluțiunea, ca să fie biserica, o biserică de Stat, cesarothocratică, nici cealaltă soluțiune extremă, adică o separațiune absolută, biserica liberă în Stat liber.

Ce urmări întristătoare pot rezulta, dacă biserica este de tot legată de stat, s'a dovedit în Germania, unde un înalt P. S. S. Mitropolit Dr. Bălan a amintit foarte bine, biserica evanghelică-lutherană a fost un fel de biserică de Stat. Preoții au fost plătiți de Stat, și acuma după ce guvernul s'a schimbat într'un guvern socialist, care refuză plata lefurilor preoților, preoții, până când biserica va putea stă pe propriile ei picioare, sunt siliți, de pildă în Braunschweig, Turingia și Saxonia, să muncească în fabrici, pentru ca să poată trăi cu familiile lor.

Dar nici despărțirea totală între biserică și Stat nu este potrivită. În patria noastră, într'un Stat „par excellence“ creștin, Statul are un mare interes, și mare nevoie de a colabora cu biserica creștină.

Nu mai am nevoie să spun în contra căruia fel de primejdie. D-l profesor Dissescu a scris foarte bine în motivarea proiectului de Constituție : „Ne trebuie nu separare, izolare, dar colaborare“.

Fiecare biserică trebuie să fie o biserică națională, adică să fie înrădăcinată în limba, în obiceiurile, în sentimentele, în spiritul poporului.

În mod admirabil I. P. S. S. Mitropolitul

I. Metianu, în ancheta dela Budapesta dela 27 Maiu 1904, a zis : „Fiecare confesiune să propovăduiască cuvântul lui Dumnezeu în limba sa proprie și nu este putere în lumea aceasta, care ar putea să silească biserica mea a-și părăsi limba“.

Dar tot așa de necesar este, ca fiecare biserică să se bucure de protecțiunea Statului.

În dreptul bisericesc protestant numim raportul acesta între biserică și Stat „Kirchenhoheit des Staates“, „jus circa sacra“, în contrast cu „jus in sacris“.

Acest jus circa sacra, cuprinde în sine jus advoratiae, adică datoria Statului de a apăra și sprijini biserica, în îndeplinirea sarcinilor ei, și din punctul de vedere financiar ; dar cuprinde și „jus inspectionis“, adică controlul dacă biserica nu aduce atingere ordinii publice, bunelor moravuri și legilor de organizare a Statului. •

Cred că textul Constituției bine a precizat acest raport între biserică și Stat, prin cuvintele : „o deopotrivă libertate și protecțiune“.

Și o altă chestiune delicată a găsit de o parte o nimerită soluțiune în textul Constituției, adică raportul între religiunea creștină ortodoxă și între alte confesii creștine din țară : „Religiunea creștină ortodoxă fiind religiunea majorității, etc...“.

Și eu sunt de acord, că religiunea creștină ortodoxă, fiind religiunea majorității românilor să aibă întâietatea în Stat, „prima inter pares, prerogativa honoris“, adică, cum s'a lămurit chestia aceasta foarte bine în conferința d-lui profesor Căndea, biserica ortodoxă să aibă să facă botezul prinților regali, și să săvârșească cununile în casa domnitoare.

Biserica ortodoxă va conduce festivitățile religioase de Stat, la încoronarea regelui, la deschiderea parlamentului, etc. Da, firește întâietatea aceasta nu poate să cuprindă nici un fel de înrăurire asupra vieții și conducerii celorlalte confesii, și trebuie stabilit juridicește deplina libertate și egalitate între diferitele biserici, și aici se găsește o lacună în proiectul Constituției. Articolul 22 regu-

lează numai raportul între Stat și diferitele Culte, garantându-le o deopotrivă libertate și protecțiune, dar nu regulează raportul între biserici însăși. Ar fi fost de dorit, ca noțiunea de egalitate între diferitele biserici să fie trecută *expressis verbis* în Constituție, cum s'a făcut de pildă în vechea lege ungară Nr. 20 din 1848 : „Pentru toate confesiunile legal recunoscute din această țară se declară deplină egalitate și reciprocitate“, și în legea Nr. 43 din 1848 (art. 14) : „Toate legile Ardealului cari regulează dreptul de jurisdicțiune proprie, libertatea, egalitatea de drept, relațiunea, respective cercul de competență a tuturor confesiunilor recepte... se păstrează intacte... și se extind și asupra confesiunilor greco și armeno-catolice și greco-orientale“.

Dar, d-lor, găsec în articolul propus o lacună în ceea ce privește diferitele confesiuni.

Articolul vorbește numai de diferite culte, dar nu de diferite biserici organizate.

O religie trebuie privită (nu numai din cele două puncte de privire al credinței : doctrina și dogma religioasă, și al manifestării credinței, cultul, ci și din acela al organizației ei : biserica autonomă.

Ce-i drept, cum spune motivarea d-lui raportor Dissescu, întemeietorul credinței creștine n'a organizat biserica din punctul de vedere „din afară și administrativ“ dar Mântuitorul, precum și contemporanii săi au crezut că lumea în curând se va schimba dintr'o lume care există, într'o lume viitoare.

Credința aceasta nu s'a îndeplinit și de aceea creștinii au făcut o Constituție a lor, adică o biserică, nu ca să aibe preoții lor, ci ca să se poată dezvoltă propria lor viață creștină.

Așa s'au alcătuit diferitele biserici, cu statutele lor de sine stătătoare.

Această autonomie a bisericilor a dat până acuma, în provinciile alipite, cele mai bune fructe.

Frații români din Ardeal o pot mărturisi, din statutul bisericii lor.

De aceea ași dori să fie trecută în Constituție, lângă noțiunea de egalitate bisericilor

și noțiunea de biserică autonomă sau de sine stătătoare, în înțelesul pe care l-am arătat.

Rog deci pe d-nii senatori să binevoiască să admită următorul amendament pe care am onoare să-l propui :

Să se adauge la alin. 9, după cuvintele : „prin lege“, „pe baza egalei îndreptățiri și deplinei libertăți autonome confesionale, pentru toate bisericiile și organizațiunile recunoscute de Stat“.

A. Schullerus, Moeller, D. Polony, Hamon Robert, Emil Bran, D. Weisselberger.

D-l C. G. Dissescu, D-lor senatori, în proiectul Constituțiunii pe care l-am propus, eu am redactat condițiunea bisericii ortodoxe din punct de vedere juridic și național.

Acolo am înscris principiul egalității bisericilor în protecțiunea legilor.

Înainte legii toate sunt egale, dar egalitatea Bisericilor între ele nu este posibilă. Noi toți suntem egali înaintea legii, dar fiecare din noi nu este egal unul cu altul. Diferite discuțiuni au avut loc asupra acestei chestiuni, nu doar că acum chestiunile bisericesti au ceva din caracterul celor bizantine ca altă dată.

După lungi discuții s'a stabilit cu însuși Vlădica Noului Severin, care mi-a obiectat că nu e bine să întrebuițăm cuvântul de biserică ortodoxă a Statului român, pentru că Statul român, nu mai e, ca altă dată, un Stat confesional. A avut dreptate. Și am discutat altă formulă.

A avut loc o discuțiune ardentă ; ca să terminăm, în comisiunea de studii, un coleg a arătat un text al Constituției Poloneze, unde se vorbea de întâietatea.

I. P. S. S. Mitropolitul Primat Miron Cristea : Poloneză ?

D-l C. G. Dissescu : Da, poloneză. Și atunci I. P. S. Mitropolit și P. S. Vlădică au zis : fie întâietate. Eu țineam la dominantă.

P. S. S. Episcopul de Râmnic, Bartolomeu : După multă luptă.

D-l C. G. Dissescu : Cu atât mai mult.

P. S. S. Episcopul de Râmnic, Bartolomeu : Numai vremelnice și fără să ne mulțumească.

D-l C. G. Dissescu : Ceeace este bisericesc, nu e vremelnic. (Ilaritate).

P. S. S. Episcopul de Râmnic, Bartolomeu : Legăturile cu cele lumești sunt vremelnice, principiile sunt eterne.

D-l C. G. Dissescu : Eu admit formula aceasta, adică constat un fapt : știm că majoritatea românilor, practică biserica ortodoxă și declarăm că această biserică e a Statului. Am cedat. Nu vă contestez dreptul de a avea personalitatea bisericii.

Acum am reluat discuțiunea și am mulțumirea de a vă anunța că s'a căzut la o înțelegere. Tot mai este însă o mică discuțiune. Vă vorbeam adineauri de influența spiritului bisericesc în discuție.

Decamdată nu pot lăsa fără să răspund la o mică amărăciune a P. S. Gurie că dacă biserica altă dată a fost slabă, cauza este că a fost împiedicată de noi. Nu cred. Imprejurările istorice au fost fatale. Ele sunt: influența preoților, a clerului grecesc, legăturile între ei, legăturile celor bisericești, cum se zicea adineauri cu cele omenesti. Nu e drept să acuzați oamenii politici, când ei au fost așa de prudenți că în Constituție, ca și în Anglia, v'au recunoscut dreptul de a fi aci în Senat, ca într'un al doilea Sinod.

Chestiunea de examinat este aceasta : Care este cea mai bună formulă ?

Iată o redacțiune : „Biserica creștină ortodoxă și cea greco-catolică sunt biserici românești.

„Biserica ortodoxă română, fiind religia marelui majorității a românilor, este biserica dominantă a Statului român, iar cea greco-catolică are întâietate, față de celelate culte“.

Iată aceeaș redacțiune cu un amendament pentru o literă : Acceptăm acest amendament cu condiția ca în loc de : „Este biserica dominantă a Statului român“, să se pună : „Este biserica dominantă în Statul român“.

Mă voi opri la două chestiuni.

Mai întâiu, trebuie să aducem mulțumiri admirative ambelor bănci ale prelaților, pentru că în urma discuțiilor avute, au recunoscut că istoria României și luptele ei nu

sunt numai ale unora sau altora, ci sunt ale tuturor. (Aplause).

Au bine meritat dela această țară și românii ortodoci proprii ziși și românii uniți sau greco-catolici. Eu găsesc că la rigoare amândouă sunt biserici de Stat, cum sunt în Franța protestanții și catolicii. A fost mai împăciuitoar d-l ministru de domenii. S'a căzut de acord a se întrebuița cuvintele : „biserici românești“.

Înainte de a vedea dacă trebuie să preferim : *a* sau *în*, să ne clarificăm asupra cuvântului „dominantă“, fiindcă cuvintele au mare importanță.

D-lor, cuvântul „dominantă“ este cuvântul latin „dominans“ în legătură cu cuvântul „dominari“. Este una din fanteziile genului latin ca să întrebuițeze câte odată forma pasivă, deși este vorba de o adevărată activitate a puterii. Acest cuvânt are două sensuri : un sens este acela de a stăpâni, a fi suveran, a porunci și a executa. În acelaș sens de exemplu, Iuliu Cesar spune într-o scrisoare : „În casa mea nevasta este stăpână și domină“. Cuvântul „dominari“ mai are însă și un alt sens, nu de a stăpâni, ci de a evidenția, a descrie, a accentua ceva. De exemplu : pe mine mă domină gustul frumosului, estetic, sau pe altul îl domină elocința sau poezia. Aci nu este vorba de o adevărată stăpânire. Așa Horatîu prin „Diferenția nomina“ nu înțelege „cuvintele poruncitoare și suverane“ ci cuvintele cele mai numeroase și mai răspândite, cari fac temelia unei limbi.

Așa fiind prin biserică dominantă ce înțelegem noi ? Biserica suverană care comandă și supune, sau biserica care prevaleară prin puterea numărului ? De sigur că nu este vorba de o forță stăpânitoare, căci mai cu seamă Statul nu are să se facă judecătorul credincioșilor și să dea premii unora contra altora și asupra altora, cu alte cuvinte nu e vorba de „dominari in aliquem, in adversaries“, pentru că sunt convins că Sfințiile voastre nu vă considerați unii pe alții ca adversari, ci ca colaboratori.

Și acum, că ne-am înțeles și cuvântul convine, vă aduc Sfințiilor Voastre recunoș-

mea, plină de admirație, pentru că prin asta ați păstrat și tradițiunea, și ați arătat și condițiunea în care se găsește biserica ortodoxă.

Mai rămâne acum a treia chestiune : cum zicem ? Biserica dominantă a Statului, în Statul român ?

Poi nu vedeți că dacă zicem a Statului, atunci avem un Stat confesional și atunci a treia biserică ar deveni prigonitoare, pe vremea este vorba aci numai de numărul cel mare al credincioșilor, adică de senin din urmă al cuvântului „dominari“.

Dela început chiar se zisese în Stat, nu Statului și trebuie să arătați Sfințiile Voastre ortodoxe un spirit împăciuitoare, mai cu seamă după ce Sfințiile Lor uniți au recunoscut dominanța Sfințiilor Voastre.

Voci de pe banca prelaților ortodoksi : Să rămână ca în vechea Constituțiune.

D. I. C. G. Dissescu : Alta era situațiunea în Constituțiunea veche ; acolo nu era vorba de noi și noi, și nu puteam să stabilim pe unii împăci contra altora. *BCU Cluj / Central Library*

Acum, d-lor, viu la amendamentul d-lui Mullers.

D. Adolf Schulleurs : Vă rog să-mi spuneți, dar, cuvântul „întâietate“, ce înseamnă ?

D. C. G. Dissescu : Este vorba de preferință din punct de vedere ceremonial, la ocazii împrejurări, cari se dă bisericii ortodoxe.

De altfel nu cred că poate aduce cuiva un supărare această întâietate.

Întâietate, însă, ce mai spune onorabilul d. Schulleurs : noi mai avem un alineat final, în care se spune că se vor regula raporturile între diferitele biserici printr'o lege specială. D-sa pretinde însă, să mai adăugăm un cuvânt, din care se rezulte că se respectă principiul egalității și că nu se aduce atingere nici unui drept.

Este inutil, de oarece mai sus se vorbeste de datoria Statului de a apăra credința ; cultul tuturor bisericilor. Prin urmare dacă acesta este adevărul, la care se mai adăugă și această declarație, este inutil să mai reproducem dispozițiunile din art. 5 și

7. Nu trebuie să aveți nici o temere de viitor, pentru că nici odată, nici în trecut, nu le-a trecut prin gând românilor să conteste sentimentul religios și organizarea celorlalte biserici. De altfel, în totdeauna este preferabil ca cineva să procedeze pe cale de încredere decât de neîncredere.

Vă rog să binevoiți a votă amendamentul așa cum este propus, cu înlocuirea unui cuvânt, și să votați articolul așa cum se propune.

D. C. Bunu, ministrul cultelor și artelor : D-lor senatori, ora este prea înaintată ca să-mi permit a vă reține atenția multă vreme. De altfel, cred, că ar fi de prisos.

Cu ocaziunea discuției generale asupra proiectului Constituțiunii, problema religioasă a fost examinată din toate punctele de vedere în mai multe ședințe, iar în ședința de astăzi d. raportor ne-a făcut o expunere luminoasă a chestiunii ce ne interesează.

Mai versat decât noi toți în chestiunile de bizantinism, d. raportor, care, precum știm cu toții, uită când vrea, își aduce aminte când vrea și este distrat când vrea, și-a adus aminte și de studiile sale clasice, și ne-a făcut o admirabilă analiză a cuvântului „dominantă“.

Cu aceste lămuriri și cu această analiză, cred că toată lumea este îndestulată.

Nu pot să las însă să treacă această ședință, fără ca, în numele guvernului să aduc omagii de recunoștință înalților reprezentanți ai bisericii ortodoxe și acelor ai bisericii române unite.

Cu ocaziunea discuțiunii generale, s'a desfășurat un întreg proces între cele două biserici ale neamului nostru.

Avem dreptul să credem că în această seară acest proces s'a stins pentru totdeauna, (aplauze), și, după cum în trecutul nostru istoric, reprezentanții celor două biserici au știut pururea în momentele mari, să meargă mână în mână și să lupte pentru neam, tot astfel și în această perioadă a consolidării unității naționale, vor ști să meargă

împreună pentru realizarea idealurilor ce ne stau înaintea. (Aplauze).

Nu vreau, de aceea, să mai insist asupra meritelor istorice ale celor două biserici.

De altfel, prin glasul înalților prelați, aceste merite au fost cu îmbelșugare arătate. Meritele bisericii ortodoxe? Dar sufletul în tregului neam românesc a fost plămădit de această biserică, căreia i se închină imensa majoritate a poporului nostru.

Aproape nu este pagină în istoria noastră, în care să nu fie înscrisă la loc de cinste binecuvântata ei acțiune.

Răsfoiam deunăzi o foarte interesantă lucrare a d-lui Iorga, colecție de scrisori din Ardeal și Maramureș și vedeam acolo activitate smerită, dar plină de energie a preoților din Ardeal.

Vedeam cum cu neînfrântă sârguință, an după an, au fost copiatori de cărți religioase, caligrafi, compozitori de versuri populare, legători de cărți, zugravi de biserici,ducând în colțurile cele mai îndepărtate scântea din care a isvorit lumina de neam și lege.

Ar fi oare posibil când acestea și atâtea altele sunt meritele istorice ale acestei biserici să se găsească o minte românească care să neghe rolul pe care l-a avut și pe care se cuvine să-l aibă în Stat?

Ni se vorbește însă de egalitate. Nu poate fi vorba însă de o egalitate matematică, căci este peste putință să nu ținem seamă de tot ceace această biserică reprezintă ca forță de propulsivitate pe terenul cultural și național, și este peste putință să uităm că ea reprezintă aproape totalitatea sufletelor românești.

Este însă un asemenea punct de vedere, incompatibil cu dreapta recunoaștere a meritelor bisericii greco-catolice?

S'a spus că această biserică a isvorât din silă. La ce am mai face procesul trecutului? Desigur că a isvorât dintr'un calcul politic al Habsburgilor, și de sigur că și dintr'un calcul egoist, foarte explicabil, al bieților preoți români, supuși silniciilor de tot felul. Dar, oricare le-ar fi origina, este oare cu

putință să uităm că de această biserică este legată, în așa de mare parte, însăși renașterea noastră națională? (Aplauze). Este cu putință să uităm că, grație acestei biserici, catolicii au început să se intereseze de progresul intelectual al fraților noștri. Fiii de români au fost primiți în școlile lor școli latino-române s'au întemeiat; la Blaj Inocențiu Micu a așternut temeliele acele școli care a dat neamului atâtea minți luminate, atâtea neînfrânte energii. Este posibil să uităm cele trei mari nume: Samuil Micu, Petre Maior, Șincai? Este posibil să uităm că ei și discipolii lor au reprezentat ideea mântuitoare pentru neamul nostru; unitatea rasei, origina romană, stăruința pe teritoriul vechei Dacii? Iată pentru ce trebuie să ne plecăm cu recunoștință în fața înalților reprezentanți ai celor două biserici, cari au găsit, în sfârșit, calea cea largă și luminoasă a colaborării, întemeiate pe spiritual dreptății și al dragostei evanghelice. (Aplauze).

D-lor senatori, pentru că s'au mai ridicat cu prilejul discuțiunii acestui articol și alte chestiuni, vă cer voie de a mai spune câteva cuvinte.

Este evident, d-lor senatori, că aspectul confesional al României de astăzi nu mai este aspectul confesional al României de ieri. Mai întâiu, confesiunile eterodoxe ieri constituiau o minoritate disparentă; astăzi aceste confesiuni reprezintă câteva milioane din cetățenii acestei țări.

Iată un moment de care trebuie să se țină seamă, și, de aceea, art. 23 a fost întocmit pe baza ideilor de egalitate și de autonomie.

D. Schulleurs vine totuși și reclamă această egalitate și această autonomie pentru biserică sa. Nu are nici o nevoie s'o facă. Când Statul garantează tuturor cultelor „o deopotrivă libertate și protecție“, nu cuprime de oare prin această formulă, atât ideea egalității cât și aceea a autonomiei? Dar această autonomie nu exclude orice raport cu Statul. Dacă nu ați năzui la altceva, decât să vă închinați lui Dumnezeu așa cum socotiți, dacă nu ați năzui decât să vă exercitați și să vă păstrați ritul pe care îl aveți,

ci Statul nu ar avea decât să privegheze ordinea publică, bunele moravuri și legile organizare ale Statului să nu fie atinse. Când d-voastre năzuți la ceva mai mult, la ajutorul material al Statului, veți avea o recunoaște în acest caz că Statul, din motive chestiuni, de sigur că nu în cele circumstanțe, va avea și el un cuvânt de spus.

În al doilea moment de care trebuie să se țină seamă este, că la milioanele de ortodocși pe cari îi aveam în Regatul vechiu, au venit să se adauge ortodocșii din Ardeal, din Bucovina, din Basarabia. Și eră peste tot o înțelegere că atunci când cu un număr mai mic de credincioși, reprezentând numai o parte din neamului, biserica ortodoxă avea o situație dominantă în Stat, astăzi, în România-Mare, trebuie să recunoști acestei biserici, astfel mărite, o asemenea situație.

În sfârșit, al treilea moment: Noi, românii, ne prezentăm în vechiul Regat ca un bloc, din punctul de vedere al conștiinței. Azi ne prezentăm ca două blocuri: o parte biserica ortodoxă, de altă parte biserica greco-catolică. Orice s'ar spune, biserica greco-catolică este o realitate este biserica românească, care deși nu are îndăptat sau un trecut atât de îndelungat ca biserica ortodoxă, are însă un trecut important și merite istorice netăgăduite. Nu se poate să nu i se facă în Constituție o parte considerabilă, care să mulțumească conștiințele noastre, și în același timp să mulțumească și conștiințele noastre prin opera de dreptate pe care o săvârșim. (Aplauze prelungite).

Să îmi fie cu această ocazie îngăduit să exprim speranța că această colaborare între frații ortodocși și greco-catolici va deveni din ce în ce mai strânsă, și poate — cine știe? — că într-o zi ea se va preschimbă într-o desăvârșită unire. (Vă aplauze îndelung repetate). O spun aceasta nu pentru că așa permite să încerc a pătrunde în conștiința fraților greco-catolici, dar pentru că sunt încredințat că dacă d-voastre veți sosește că a sosit clipa de a rupe legătura cu Roma, acolo pe acea bancă unde stau re-

prezentanții bisericii ortodoxe, veți găsi inimi care să vă înțeleagă și brațe care să vă stea deschise. (Aplauze entusiaste).

În ceea ce privește biserica ortodoxă, exprim d-lor senatori convingerea că, prin situația ce i se creiază prin art. 23 existența și misiunea ei vor fi asigurate!

Eră într'adevăr peste puțină să nu se țină seamă de ceea ce experiența istorică ne-a dovedit. Dependența prea strânsă de Stat; amixtiunea politice în afacerile bisericesti s'au arătat neprielnice dezvoltării normale acestei biserici.

De aceea, Constituantul a ținut să pună în art. 23 baza autonomiei acestei biserici, căci deși cuvântul nu se întrebuintează, autonomia există, și dela această autonomie așteptăm rezultatele cele mai fericite.

De asemenea eră peste puțină ca Constituantul să țină seamă de necesitatea unificării bisericii ortodoxe. De aceea Constituantul bine a făcut când așternut în art. 23 principiile esențiale pe care le va bază această unificare, pe care de azi putem să socotim cu jactanță îndeplinit. (Aplauze).

Termin d-lor senatori, cu rugămintea să votați acest articol cu amendamentul ce vi s'a propus, încredințându-vă că, prin această facți o operă de înțelepciune, de dreptate și de prevedere națională. (Aplauze prelungite).

D-l Al. Constantinescu, ministru agriculturii și domeniilor: Înălți prelați, d-lor senatori, vă întrebați poate de ce mai iau și eu cuvântul, după cuvântarea atât de caldă, atât de patriotică și atât de frumoasă a colegului meu dela culte?

I. P. S. S. Vasile Suci, mitropolitul Blajului: Ca nănaș.

D. Al. Constantinescu, ministru agriculturii și domeniilor: Vă mulțumesc I. P. Sfințite de t'tlul ce îmi recunoașteți și care mă onorează, îngăduiți-mi însă să iau cuvântul ca un bătrân credincios ortodox, fericit de a vedea și în această circumstanță, nu că am fost naș — cum zice I. P. S. S. Mitropolitul Blajului — dar pentru că mi-a fost,

odată mai mult, dat, să constat, ceiace am crezut întotdeauna, că în momentele mari ale neamului nu există în biserică românească uniți și ortodocși. (Vii aplauze).

Am crezut aceasta pentru că întreaga viață națională, de dincolo de munți o dovedește. Azi în viața României-Mari deși numărul uniților este mult mai mic în raport cu acela al ortodocșilor, dar fiindcă este și el un vlăstar scump al neamului nostru, sunt și ei frați de-ai noștrii, cred că trebuie să aibe și ei în ochii noștrii ai tuturor, considerația care li se datorește, nu numai dela om la om, dar dela frate la frate. (Aplauze). De aceea, cum spuneă colegul meu, nu puteam să tăgăduim lumina zilei.

România astăzi se prezintă cu un alt aspect, este România cu două confesiuni pentru români: mulți deoparte, mai puțini de altă parte, însă realitatea este aceasta. Și noi făcând această constatare, în amendamentul care s'a propus nu numai că am stabilit o realitate, dar am adus și un omagiu trecutului acestor biserici, pentru serviciile pe care le au adus nu numai ortodoxiei, dar neamului. (Aplauze).

În partea a doua a amendamentului, cu evlavia mea bătrânească, am făcut tot posibilul ca cuvântul de dominantă, care n'are înțelesul, după cum foarte frumos v'a explicat d. Dissescu,, care i s'ar putea da, de stăpânitoare, mai ales când el vine în urma cuvintelor că religionea ortodoxă fiind religionea marelui majorității a poporului român, este predominantă — să zic — este nu numai satisfacerea unui adevăr, dar este încă păstrarea unei tradițiuni, pe care nu au dreptul frații mai puțini la număr ca să nu o recunoască și nici să nu o jignească.

Prin urmare, sunt mulțumit și satisfăcut în sufletul meu, că în conciliabilele particulare pe care le-am avut cu ambele grupe înaltei prelații au căzut de acord cu multă bună voință asupra propunerilor mele. (Aplauze prelungite). Ortodocșii noștri au recunoscut drepturi fraților noștri greco-catolici, iar aceștia la rândul lor, au recunoscut ca religia dominantă, pe cea ortodoxă, în Statul român.

Din amendamentul propus a rămas o mică divergență.

Unii au spus: „religia dominantă a Statului român“ ceilalți a spus: „religia dominantă în Statul român“.

Pentru mine, d-lor, acest lucru nu are nici o importanță. N'are nici o importanță pentru două motive:

Întâiu, că prelații noștri primeau textul care s'a propus, cu schimbarea numai a cuvântului de „înțietate“ în acela de „dominantă“. Acesta este adevărul.

Dacă se încearcă din punctul de vedere al redacției să se dea o altă interpretare cuvintelor: „în Stat“ și „a Statului“, în realitate nu este nici una.

Dacă o să luăm logica lucrurilor, îmi pare mai logic să se zică „în Stat“ pentru că, cum a spus d. raportor, România nu este Stat confesional.

Religia ortodoxă are dominanța în sensul în care am vorbit, în Statul român.

Față de celelalte biserici nu este însă o religie dominantă a Statului român, care nu este Stat confesional.

De aceea d-lor, pentru că am văzut amendamentul care s'a făcut, în care toți prelații sunt de acord cu această nuanță de care vorbim, pe care greco-catolicii o primesc, și în fața explicațiunei date de d. raportor, în fața sentimentelor românești care a domnit și la unii și la alții, când am propus și formulat toate aceste puncte, și cari au fost îmbrățișate și de d-voastră tot cu aceeași căldură, în dorul unirii neamului și pentru a feși biserica de aici ca dintr'o zi de sârbătoare, fac un ultim apel la înaltei prelații, ca să se scoată din amendament cuvintele: „a Statului“ și să se primească cuvântul „în Stat“, cum a decis și comitetul delegaților.

Cred că apelul meu va fi primit cu atât mai mult că noi suntem cei mai mulți, și ar fi un gest frumos față de frații noștri, cari sunt mai puțini.

Rog pe d. raportor să treacă, că nu este o redacțiune propusă de comitet, ci este voința unanimă a înaltei prelații. (Aplauze).

— Se pune la vot închiderea discuțiunei și se admite.

D. Gr. Vasiliu, vice-președinte : D-lor s'a pus la birou două amendamente.

Unul care a fost primit de comitetul delegaților și altul care a fost respins.

Primul amendament primit de comitetul delegaților este următorul :

„La art. 23 devenit 22, alineatul 3 se reține astfel :

„Biserica creștină ortodoxă și cea greco-catolică sunt biserici românești.

„Biserica ortodoxă română, fiind religia carei majorității a Românilor, este biserica dominantă în Statul român, iar cea greco-catolică are întâietatea față de celelalte culte“.

— Se pune la vot acest amendament și se admite. (Aplauze prelungite).

D. Gr. Vasiliu, vice-președinte : Al doilea amendament, propus de d. Schullerus, respins de comitetul delegaților, este următorul :

„Să se adauge la art. 23 devenit 22 și alineatul 9, după cuvintele : „prin lege“.

„Pe baza egalei îndreptățiri și depline independențe autonome confesionale, pentru toate bisericile și organizațiile recunoscute de Stat“.

— Se pune la vot acest amendament și se respinge.

— Se pune la vot art. 23 devenit 22 așa cum s'a modificat prin primul amendament admis și se admite. (Aplauze prelungite).

D. Gr. Vasiliu, vice-președinte : I. P. S. S. Mitropolitul primat are cuvântul.

J. P. S. S. Mitropolitul Primat, Dr. Mihaela Cristea : D-le Președinte, d-lor senatori, în numele Bisericii ortodoxe, acum pentru a doua oară și cred pentru vecie „biserica dominantă“ a neamului nostru românesc, să-mi dați voie să exprim în câteva cuvinte conținutul raportor Dissescu, mulțumita noastră față de Bisericii, pentru că în motivarea sa și în explicarea cuvântului „dominantă“ a căutat desăvârșit de acord cu mine și cu întreaga noastră Biserică. (Aplauze).

Nu vedem în aceasta, potrivit firei tolerante a Bisericii, năzuința de a domina pe alții.

Să vă prezint un exemplu : Cred, că ați văzut vreodată silueta Carpaților noștri, cu frumosea lui Codrii și ați văzut printre ei un munte mai înalt decât ceilalți toți cum e de pildă Ceahlăul ; fiecare munte cu independența sa, fiecare cu aerul său, cu pădurea și cu podoabele sale, dar muntele cel mai înalt dominează situațiunea.

Așa vrem noi să dominăm, prin mulțimea cea mare a credincioșilor noștri, în această chestiune, fără ca să aducem vreo stîrbire desăvârșitei libertăți de conștiință religioasă a cuiva. (Aplauze).

În al doilea rând, să-mi dați voie să exprim mulțumirile mele întregului guvern reprezentat prin d. ministru al cultelor (aplauze), pentru luminosul concurs dat întru norocoasă rezolvire a acestui articol (22) dar mai ales d-lui Alexandru Constantinescu, ministrul domeniilor, cel ce în rezolvarea acestei chestiuni a avut un rol de căpetenie, care trebuie nu numai recunoscut, ci trebuie să inscriem cu litere de aur numele său în sufletul nostru și al tuturor credincioșilor noștri.

De asemenea merită mulțumita noastră întregul Senat pentru unanimul glas cu care a votat acest articol al Bisericii.

Este un fapt epocal și extraordinar, că prin votarea acestui articol se unesc pentru todeauna cele patru biserici ale provinciilor ortodoxe române într-o biserică unitară înțărîtă cu peste 6 milioane credincioși. (Aplauze).

Dacă și Onorata Cameră, care nu cred că se va deosebi în această privință de vederile noastre, și dacă și Măria Sa gloriosul Rege va aprobă votul Parlamentului, atunci se pune temelia unei lăudabile autonomii pentru biserica ortodoxă, care nu înțelege să rupă legăturile cu Statul, ci să precizeze raporturile sale cu organele de guvernământ, în mod morocos, servindu-se reciproc, ca să-și poată împlini misiunea ei înaltă, pentru mulțumirea credincioșilor și a țării noastre. (Aplauze).

În această guvernare de sine, când vom face legi speciale, noui ierarhii nu vom conduce biserica în mod absolutist, ci vom che-

mă, după cuvântul lui Menenius Agripa, la împreună lucrare toate elementele constitutive ale bisericii noastre, clerici și mireni, întruniți în consilii și vom conduce biserica astfel, încât să facem ca sângele să circule normal dela inimă către membrul cel mai depărtat al organismului ei și să nu fie în acest organism nici cea mai mică părțică inactivă, atrofiată, care să nu contribuie la viața întreagă. (Aplauze).

Nădăjduesc că vom trăi încă noi, căci nu suntem așa de bătrâni, ca să vă justificăm încrederea pe care o puneți d-voastre și țara în mâinile noastre, a conducătorilor de azi ai bisericii. Nu are să fie o încredere care vreodată să vă înșele, ci din contră, aveți să fiți mândrii că prin votul dat, ați putut contribui la întărirea bisericii dominante și prin biserică la întărirea țării românești, a Statului nostru.

Iar noi vă făgăduim, că pe lângă păstrarea sfințelor dogme și propovăduirea și pe viitor a învățăturilor lui Cristos, vom menține în activitatea noastră publică și vechea dogmă a datorinței către Stat și către neamul nostru românesc, care se cuprinde așa de frumos în vorbele poetului:

„Decât românimea și al ei cuvânt,
„Numai sus în ceruri, tatăl, e mai sfânt.
„Tot ce avem pe lume mai măreț mai rar,
„Sus... pe al ei altar...“
(Aplause prelungite).

D. Gr. Vasiliu, vice-președinte : I. P. S. S. Mitropolitul Blajului, are cuvântul.

I. P. S. S. Mitropolitul greco-catolic al Blajului Vasile Suciu : D-le președinte, d-ilor senatori, mulțumesc lui Dumnezeu, că după multe frământări am ajuns la înțelegerea la care am ajuns.

Proiectul de Constituție, prin amendamentul propus și acceptat, a scos la iveală dintre diferitele culte, cărora le garantează „o deopotrivă libertate și protecțiune“ două biserici, pe cea ortodoxă și pe cea greco-catolică, pe cari le declară deopotrivă biserici românești. Calificarea aceasta a bisericii noastre unite de „biserică românească“ în Constituțiunea României întregite e ceea-

ce ne-a făcut să abatem dela alte revendicări : Căci deși ca faptice eră românească, totuși proiectul de Constituție nici nu amintea ; iar acum, că e recunoscută și decretată de „biserică românească“, urmează că această biserică nu se mai socotește ca biserică străină în România, ci ca una care, întocmai ca și biserica ortodoxă, sora ei mai mare, își are rădăcinile și trăește în mijlocul națiunii române. De aci urmează raporturi speciale, și între această biserică română și Statul român.

Faptul, că în aliniatul al patrulea biserica ortodoxă română se recunoaște ca „biserică dominantă în Statul român“, pentru care s'a insistat din multe părți — după declarațiile făcute mai zilele trecute în această incintă de către reprezentanții bisericii ortodoxe, și mai ales după luminoasele explicații ale d-lui raportor asupra cuvântului „dominant“ și după autenticele interpretări date de banca ministerială, — pe noi reprezentanții bisericii române-unite nu ne alterează.

Pentru că reprezentanții autorizați ai bisericii surori au declarat că prin „biserică dominantă“ nu înțeleg să domineze pe nimeni ; d. ministru al domeniilor la rândul său a enunțat apoi, în numele înaltului guvern că Statul român nu este un Stat confesional, ca să se poată zice că religiunea română-ortodoxă ar fi religiunea dominantă a Statului român“, cum eră în textul Constituției din 1866, iar d. raportor Dissescu, în explicarea cuvântului „dominantă“ a declarat că acest cuvânt nu înseamnă stăpânire peste alții, așa ca să fie superior și supus, stăpânitor și stăpânit, ci înseamnă o dominație în sensul în care poate cineva fi dominant mai mult de o pasiune decât de alta, ori după cum dintr'un cadru poate fi „dominantă“ mai mult o culoare decât alta. În înțelesul acesta, iar nu într'altul, pentru că atunci n'ar mai fi garantată „deopotrivă libertate și protecțiune“ a tuturor cultelor din alineatul al doilea — e evident că biserică română ortodoxă este biserică dominantă în Statul român, pentru că e un fapt incontestabil că marea majoritate a românilor aparțin

acestei biserici, un fapt la care se poate explica de altfel și motivarea, pentru care recunoaște acestei biserici caracterul de biserică dominantă în Statul român.

Fost cu dreptate, d-ilor senatori, că Conștiința să recunoască acest caracter de biserică românească al bisericii noastre, pentru că această biserică, pe lângă aceea, că de fapt este românească, a mai deșteptat și conștiința națională în poporul român... Și a fost de cuviință și din partea fraților Prelați ai bisericii ortodoxe române, ca să recunoască biserica noastră, ca să i se recunoască și ei caracterul de „biserică românească“.

Căci, dacă noi, uniții, cerusem la 1848 la Blaj, pe „câmpul libertății“, egală îndreptărire și pentru biserica ortodoxă, se cuvenea ca și ei acum, când ei sunt mai tari, să ne recunoască și pe noi. De aceea mulțumesc fraților ortodocși că nu ne-au lăsat să rămânem necunoscuți în Constituțiunea țării românești, ci cu bună înțelegere ne-au ridicat și pe noi, (Aplause prelungite). Ne-au restituit acum împrumutul pe care li-l dăsem

mulțumesc fraților, în alții prelați ortodocși că și-au adus aminte că mulți din bisericii noastre române unite au fost pe vremuri vechile granițe cari ne desparteau și au venit aici, pe atunci în vremea, ca să lumineze și să dea creșterea timerilor loviți, cum s'a întâmplat la deschiderea seminarului dela școala din Iași. Beniamin Costachi, atunci au venit proștii uniți, aduși de Gheorghe Asachi, V. Bob, Costea, Manfi și Vasile Pop.

Căci am ajuns la această înțelegere de înțelegere să vă spun, d-ilor, că meritul principarului d. ministru al cultelor Banu, care a venit cu noi de vorbă în mai multe rân-

de are acest merit și nănașul nostru uniții, d. ministru, Al. Constantinescu, în momentul când ne frământam noi și nu știam în cotro s'o luăm, a venit cu înțelegerea pe care am acceptat-o azi în u-

recunoștință și d-ului Dissescu, ca-

re ca luminat juriconsult mi-a dat explicațiile necesare, punând din punct de vedere juridic fiecare cuvânt la locul său.

În ce privește viitorul, d-ilor senatori, noi avem o cărare bătută: dragostea de neam și luminarea lui“.

Lumina pe care noi vom împrumuta-o din viitor, întocmai ca și în trecut, va fi folosită spre luminarea neamului românesc și fiți siguri că după cum am fost în trecut una cu frații de sânge, în toate cauzele neamului, vom merge mână în mână și în viitor și una vom fi și de aci înainte. (Aplause prelungite).

D-l Gr Vasiliu, vice-președinte: În numele Senatului, exprim admiratiune și mulțumire tuturor pentru fericita soluțiune dată chestiunii atât de importantă și de delicată ce s'a discutat astăzi.

DESBATERI PARLAMENTARE CAMERA:

D-l N. Iorga: Aici ajung la titlu ce privește religia dominantă a Statului. Mitropolitul Primat însuși v'a rugat cu căldură să renunțați la acel termen ambiguu fără claritate, fără sens, fără garanție, de religione ortodoxă care are „întâietate“. Ce este întâietatea? Căci, d-ilor, sunt atâtea feluri de întâietăți. Trebuie să vă gândiți că după câțva timp iar trebuie să recurgeți la legi speciale care să fixeze ce este întâietatea. Cu acest sistem al legilor speciale o să ajungem cândva să avem cărți de istorie în cari să se spună că Vodă cutare a domnit de la data cutare până la data cutare care se va fixa printr'o lege specială, iar în dicționarul Academiei vom găsi despre cuvântul cutare că are sensul cutare care va fi fixat printr'o discuție specială în Academia Română. (Haritate). Nu, când avem cuvântul „dominantă“, de ce să-l înlăturăm? Această țară a trăit în ortodoxie nu pentru că ortodoxia e dogmă, ci, pentru că sufletul celor mai mulți români este intrat în această ortodoxie, care este religia națională. (Aplause prelungite). Ce o fi în alte țări, e cu totul altceva. Că biserica ortodoxă, în anumite momente a putut fi rătăcită, că:

din lipsa de orizont a șefilor săi a făcut anumite greșeli și că în felul acesta permite adversarilor să i să îndrepte anumite atacuri împotriva ei, aceasta se poate. Că această biserică ortodoxă a fost frământată de politicianism — aveți și acum atâtea certificate de aderenți în vederea celor șase locuri vacante de episcopi — că această biserică nu e în prezent ce putea să fie, iarăși este un lucru adevărat. Dar poporul nostru nu a ajuns la acel grad de conștiință morală încât să se țină într'un Stat care nu ar avea o religie a sa, cu pompa care să înconjure oricare act important al vieții publice. Cu religia de „înăietate“ veți mai putea aduce pe mitropoliți și episcopi ca să-i așezați cu solemnitate la actele publice importante care impresionează adânc poporul, căci dau o sancțiune care nu este în mijloacele noastre, ci vine mult mai de sus decât dela noi? Când ziceți „religie dominantă“, nu apăsați pe nimeni, dar în acelaș timp nu lipsiți de prestigiu o biserică ce are nevoie, ca și Statul însuși, de acest prestigiu. Nu o faceți numai pentru dansa, ci pentru viața morală a imensei majorități a unui popor. (Aplause prelungite).

Dar s'a mai ridicat o obiecțiune că mai este o biserică românească: Biserica unită din Ardeal. Biserica unită este a minorității dintr'o singură provincie, din Ardeal. Această biserică datează numai de două veacuri. Și în viața bisericii unite s'au dus atâtea din luptele acestui popor, și-i datorăm atât de mult pentru legăturile pe cari ni le-a stabilit cu apusul într'un anumit moment. Dar nu e mai puțin adevărat că biserica unită a trebuit să păstreze din legea cea veche nu numai ritul, dar și crezul, care la mitropolia din Blaj se spune după legea veche. Astfel nu știu dacă biserica unită ar fi putut să păstreze și pe acei credincioși pe cari cu multă greutate a putut să și-i păstreze.

Mai este un lucru: biserica noastră a venit dela noi și atârnă de noi. Biserica unită, cu toate schimbările pe cari le-a adus sufletul românesc, vine dela Habsburgi, cari au murit, și atârnă și de Papa, înaintea marelui

figuri creștine a cărui, evident, oricine se înclină, dar pe care nu-l voim amestecat în rosturile noastre. (Aplause).

Dar voiți d-voastră să faceți ceva pentru biserica unită ca să mulțumiți toate suferințele din Ardeal? Foarte bine; este un mijloc: să se prevadă că acolo unde nu există decât biserica unită, în cutare localitate unde de funcțiunile acestea cari sfințesc un public nu pot să fie îndeplinite de preoții religiei dominante, în al doilea rând vine cealaltă biserică românească. Dar, vă rog, nu cedați unor stăruințe îndărătnice, din partea reprezenetanților unei anumite forme trecătoare prin care trece biserica unită, formă care se rupe tot mai mult dela românism și se îndreaptă tot mai mult către catolicism pur și absolut (Aplause, aprobări).

Eu, să-mi dați voie — și cred că nici o osândă bisericească nu va cădea asupra mea, osândă chiar dela confesiunea căreia-i aparțin pentru cele ce spun, — dar cred că lucrurile lui Dumnezeu, odată ce sunt pentru oameni trebuie să fie în legătură puțin și cu interesele lor, că Dumnezeu ne dă voie să considerăm că biserica Lui nu este pentru îngeri din raiu, ci pentru pământeni acelușia, de pe scoarța pe care o locuim, și o considerăm și sub raportul național. Aceasta este religia dominantă în care intră mulți români din toate vremurile. (Aplause).

Prin urmare putem să revenim la cuvântul acela de „dominantă“, fără să fim retrograzi, fără să pierdem contactul cu cele moderne și păstrând astfel încă unele din elementele morale pe cari se sprijină în săși existența morală a poporului românesc.

Și mai spun încă un lucru: Lupta care se duce împotriva ortodoxiei o știu de cine se duce. Se duce de anumite elemente cari s'au trezit „unite“ aici în vechiul regat la București de câțiva ani și când a venit primejdia cea mare națională ele s'au alăturat la străinii cari începuseră lupta catolică în București. Unii dintre dânșii au fost la înșchisoare și au scăpat, au fost alții cari nu au intrat măcar la înșchisoare preventivă pentru ca să-și ispășească astăzi păcatele făcute împotriva Statului român.

D-l St. Bogdan: Art. 22 tratează despre libertatea conștiinței, regimul cultelor și deservirea biserica națională.

Pe mine mă interesează mai mult forțele morale din acest titlu. Din acest punct de vedere totul este de aprobat.

Din text rezultă în cece privește regimul cultelor, o deplină libertate de credință și de religiositate. Statul garantează deplină libertate și protecțiune pentru toate cultele, atât timp cât ordinea publică și bunurile moravuri, cât și legile de organizare ale Statului nu sunt atinse. Cine ar putea zice și cere mai mult?

Culte sunt bunuri ale omenirii câștigate prin lupte de sânge și orice popor civilizată, nu poate decât să le confirme. A stat doar prea mult omenirea în întuneric și a avea mult a dominat obscurantismul, pentru ca lumina libertății de credință să nu mai fie pusă sub obroc, ci lăsată în voia ei dintr-o dată.

Neamul nostru în deosebi a fost în materie religioasă tolerant și suntem și azi, în tradiția noastră, toleranți în materie religioasă, când legiferăm.

De aceea dăm deplină libertate tuturor celorlalte neamuri, de credință deosebită de a noastră, de a se bucura de această libertate.

Dar, dacă această libertate este asigurată pentru ele, nimic nu ne împiedică ca în scara confesiunilor libere să punem în rândul întâi religieua noastră, a majorității acestui neam.

Religiunea ortodoxă creștină fiind religieua majorității acestui popor are întâietate în Stat. (Aplause).

Nu înțelegem prin aceasta să micșorăm locul altor biserici creștine.

Bisericile creștine nu sunt una. Sunt unele. Și desigur că pentru fiecare din credincioși, a lui este cea mai bună. Nu discutăm aceasta. Și admitem în textul nostru întâietate în Stat, mai întâi pentru că noi ortodocșii suntem marea majoritate a poporului român, apoi ca un omagiu meritelor trecute ale bisericii noastre și ca un îndemn spre dezvoltare în viitor, căci „Cine a fost de-

cretat întâiul, se va sili să și rămână întâiul“ cuvântul întâietate în Stat noi îl dăm acum bisericii noastre, eu îl consider ca o lozincă, îl simt ca o întărire a ei, deci o întărire a Statului român, căci biserica creștină ortodoxă, vrea cu îndărătmicie să rămână și românească să conducă spre românism.

Asupra redactării acestui articol s'au făcut mai ales în Senat, și se va face încă desigur multe discuțiuni. Știu că biserica ortodoxă în majoritatea ei în deosebi prin reprezentanții ei oficiali cere și ar dori să se păstreze termenul vechiu de dominantă.

D-lor, personal, cred că „dominant“ înseamnă mai puțin decât ceea ce dăm bisericii noastre prin „întâietate“. Cuvântul „dominant“ nu înseamnă mai mult, când am înțelege prin aceasta că avem în vedere un Stat confesional „stricto sensu“.

Ori spiritul vremii ne cheamă către o înțelegere mai largă a confesionalismului, către o apreciere mai justă din partea Statului a raportului dintre culte.

Cuvântul dominant nu înseamnă decât că această confesiune este religieua „dominus“ a poporului în majoritate în acest Stat. Cuvântul este născut desigur dintr'o situație de fapt, dat fiindcă această biserică națională este creatoarea statului nostru și că ea lucrează spre binele și gloria lui. Dar pe mine, nu cuvintele ci situațiile reale mă interesează și dacă aceleași privilegii de drept de până acum și același raport între Stat și biserică sa, se va înțelege a se menține, noua redactare este admisă în întregime de conștiința mea. Termenii să pot învechi, pot deveni cum zic unii anacronici, ceea ce mă interesează însă pe mine este situația reală, situația de fapt. Și mai ales eu ca bun creștin, dar mai ales partidul național-liberal nu pote uita aceasta. Partidul care vede în biserică ortodoxă română o temelie solidă a Statului, un stâlp al solidarității și al armoniei sociale, își face un titlu de glorie, dând toată atențiunea și sollicitudinea bisericii ortodoxe române. Pentru aceasta, d-lor vedeți că se vorbește în mod special, excepțional de organizarea acestei biserici,

pe baze autonome, deși cuvântul nu se spune, tocmai pentru a nu da naștere la confuziuni, pe baze democratice în spiritul statutului Șagunian, adoptat desigur la lumina experiențelor vremilor, chemând toate elementele constituționale, clerici și mireni, la o participare activă, consfințind astfel definitiv constituționalismul ecleziastic. Noi înțelegem astfel această reorganizare a bisericii spre a face din ea o forță vie de înălțare spirituală, și eu aş cere în special colegilor mei ardeleni să se grăbească a înlesni trecerea în viața generală a bisericii, a acestui principiu, ce ei îl au avut și care devine acum constituțional. (Indelungate aplause).

În aceea ce privește și celelalte culte așa mai adăugă ceva. În vremurile noastre, ca în toate vremurile credința înalță popoarele, iar necredința le duce la imoralitate.

În spirit liberal, înțelegem că toate confesiunile pot duce la înălțare, către divinitate, către înălțarea morală, căci toate sunt sub auspiciile Dumnezeirii. Însă acele confesiuni binemerită mai mult dela Stat, cari în mod pozitiv, prin organizațiile lor, în mod efectiv lucrează la prosperitatea societății. Legile ce se vor face vor determina raporturile între culte și Stat pe baza cea mai largă ținându-se în seamă de scopul suprem al Statului.

Pentru aceasta am convingerea că în fruntea tuturor cultelor și astăzi ca și în trecut, biserica ortodoxă română, trebuie să fie instituția care să atragă atenția tuturor. (Indelungate aplause). Principiile fundamentale înscrise în această Constituție pentru biserică, însemnează un pas înainte, un nou început de îndreptare a forțelor ascunse ale poporului nostru și, eu personal, mai ales în calitatea mea de președinte al Uniunii sociale creștine „Solidaritatea“, care de ani de zile lucrează în mod constant pentru renașterea morală a acestei țări și pentru infiltrarea spiritului creștin în societatea românească, eu mă bucur și votez cu tot entuziasmul acest punct.

D-l Aurel Morariu: D-lor, la art. 21 (devenit 22) se vor opri puțin pentru a-l supu-

ne unei cercetări, care ar putea contribui la lămurirea problemei.

Aceasta ne pare necesar din mai multe puncte de vedere și anume:

Mai întâi pentru a vedea care au fost raporturile între biserică și Stat în trecut cari sunt aceste raporturi „de lege lata“ și cari vor trebui să aibă „de lege ferenda“ apoi pentru a evidenția marea deosebire ce a existat și există și în prezent între concepția bisericii catolice și a celei ortodoxe (ca și a celei protestante și a cultelor necreștine, cum e cultului evreesc și mahomedan).

În ce privește relațiile lor față de autoritatea și suveranitatea Statelor; și în fine ce rol a avut biserica ortodoxă în trecutul nostru și întrucât textul proiectului de Constituție trebuie sau nu modificat în anumite dispoziții ale sale.

Începem cu biserica catolică.

Rivalitatea între această biserică, propriu zis între capul ei, Papa, și capi înoronati ai diferitelor State, e de dată veche.

Începuturile acestor rivalități aparțin e-

Paralel cu evoluția politică, relațiile între Papă și capetele încoronate iau aspecte și forme diferite.

Cu triumful sistemului papal asupra celui episcopal, cu întărirea situației Papei în cadrul organizației bisericii catolice și situația politică a Papei se fortifică.

Astfel ia ființă acea situațiune de relații între Stat și biserică pe care doctrina o numește sistemul teocratic (pontifical sau ultramontan).

Prin însăș organizațiunea sa, ținând la unitatea și universalitatea supremației sale asupra Statelor, biserica catolică nu înțelege să se identifice cu tendințele Statelor.

Sistemul teocratic deci, impus stăpânilor lumesci, implică ideea de supunere a autorității civile sub autoritatea bisericească catolică, propriu zis sub autoritatea Papei de la Roma.

Încercări de înlăturare a acestui sistem n'au lipsit în cursul vremurilor și odată cu reforma lui Luther, el s'a prăbușit.

Firește a urmat reacțiunea.

Evoluția în viața politică ne-a adus până la finele secolului al XVIII-lea la concepția monocrată a Statului polițienesc, în care ideea fundamentală a politicii de Stat era cea numită endaimonistică, exprimând prin faptul ca singur Statul e înfăptuitorul în toate direcțiile a binelui obștesc.

De aci rezultă firește concluzia că biserica nu poate fi decât o instituție a Statului (nu de Stat) fără o viață proprie, independentă, menită doar să realizeze anume scopuri ale Statului.

Aceasta era situațiunea pe la finele secolului al XVIII-lea în Austria, în Franța, Spania, Italia, etc.

Statul deci influență în mod direct întreaga viață a bisericii, amestecându-se în viața internă bisericească, afară de cele dogmatice și curat spirituale.

Acesta este sistemul numit în doctrină: sistemul Cezaro-papal (regalian sau teritorial).

Chiar denumirea acestui sistem ca cezaro-papal, arată că el vine pe urma celui teocratic ca o reacțiune a puterii civile împotriva pretențiilor de autopoternicie clericală, adevărată a Papilor.

Cezaro-papismul confundă biserica cu Statul într-o unitate.

Capul încoronat, șeful Statului, este și șeful bisericii, chiar și al celei catolice.

"Cuius regio eius et regno", este dictomul care exprimă într-o formă concisă concepția acestui sistem.

Situațiunea aceasta aduce cu sine că organele bisericii sunt considerate ca organe ale Statului.

Autoritatea legiuitoare (care în epoca constituțională de mai târziu este Parlamentul) are dreptul de legiferare chiar în chestuni de organizare bisericească, dreptul bisericii face parte din dreptul de Stat, autoritatea Statului nu recunoaște însă ca biserica să fie decât o singură biserică privilegiată, celelalte fiind numai tolerate.

Urmează însă epoca de criză pentru stăruințele lumești, provocată prin mișcarea re-

voluționară dela sfârșitul secolului al XVIII-lea.

În timp ce capii Statelor luptă pentru consolidarea situațiilor și a organizațiilor ce conduc, Curia papală se ridică, se întărește, și din nou pretențiile bisericii catolice față de Stat cresc. Incepe deci epoca concordatelor, adică a învoelilor între curia romană și diferitele State catolice (primul concordat fiind a lui Napoleon, încheiat la 1801), iar pentru Statele necatolice Papa emite așa anumite bule de circumscripțiuni. În Austria, de pildă, creșterea continuă a pretențiilor Papei merge treptat până la încheierea concordatului din 1855, care apoi a format baza legală pentru stabilirea raporturilor între biserica catolică și Statul austriac.

Interesant este că prin concordatul dela 1855, s'a introdus în Austria dreptul de jurisdicțiune și chiar de legiferare al bisericii catolice în materie de drept matrimonial; s'a înființat justițiabilitatea exclusivă a preoților catolici la tribunalele eclesiastice (aplicându-se deci cunoscutul *privilegium fori* al dreptului canonic), etc.

Acesta este sistemul concordatelor (învoelilor) între biserica catolică și autoritatea de Stat. Sistemul acesta implică o coordonare a celor două instituții: biserica și Statul. Doi contractanți, două organizațiuni egal îndreptățite, stau față în față. Papa are pretenția de a fi considerat ca un suveran, în conformitate cu dispozițiunile dreptului public internațional, deși chiar după acest drept public intențional el nu poate avea această situațiune.

Sistemul concordatar este acela pe care Papa vrea să ni-l impună și nouă; și în felul cum se pornise chestiunea sub guvernarea Averescu, Statul român urmă să ajungă cam acolo unde am văzut că ajunsese Austria pe urma concordatului dela 1855. (Aplause).

Dar iată, d-lor, nici Austria, cât era de catolică, n'a fost în stare să suporte egiptul aceluia concordat.

Mișcările de libertate pornite depe la mijlocul secolului trecut și experiențele lor, a-

plicate în domeniul vieții politice practice, au evidențiat un mare adevăr ca: acelaș principiu politic aplicat în împrejurări și situațiuni diferite duce la rezultate diferite.

S'a văzut cu timpul că nu se poate asemăna într-o toate o organizație ca biserica în general (și în special ca cea catolică) cu orice altă organizațiune particulară.

Dacă deci principiul libertății cât mai mari trebuie aplicat indivizilor și organizațiunilor particulare, putându-se face aceasta fără o reală primejdie pentru Stat, acest principiu, aplicat fără nici o rezervă unei organizațiuni cum e biserica catolică și care urmărește tendințe ce trec departe peste hotarele Statelor, nu putea să nu aducă prejudicii și știrbiri simțitoare autorității de Stat.

Dar, d-lor deputați, nu numai aceste momente de ordin curat politic, și așa putea să zic, și anume provocațiuni ale curiei române grăbirea prăbușirea regimului concordatar.

La 1864 Papa publică o enciclopică sub titlul „Syllabus”, prin care se stabilesc cele 80 erezii, stabilire care nu se limitează numai la chestiuni de natură curat spirituală, iar la 1870 conciliul vatican proclamă infalibilitatea Papei, dreptul său de jurisdicțiune nelimitată și nemijlocită în chestiuni de litigiu ale bisericii catolice, etc.

Pretențiile acestea exagerate au dus pe alocurea (așa în Austria) la revocarea concordatului, deci a drepturilor pe cari le cucerise biserica catolică în prima jumătate a secolului al XIX-lea; în alte țări, de pildă în Italia la 1871, în Franța la 1905, ele au dus la separația bisericii de Stat.

Interesant este amănuntul că în Austria contele Beust, pe atunci prim-ministru, a revocat din ordinul împăratului concordatul de la 1855, expedind curiei de la Roma, la 30 Iulie 1870, o telegramă foarte scurtă dar precisă.

Au urmat apoi în Austria egiuirea din 7 Mai 1874, care potrivit principiilor enunțate în Constituția austriacă din 1867, a acordat bisericii în general situațiunea unei corporațiuni de drept public, iar bisericii catolice o

situațiune privilegiată, luându-i însă toate atribuțiunile pe cari le cucerise prin învadări succesive în domeniul administrațiunii publice.

Iată, d-lor deputați, ilustrată pe scurt lipsa ce s'a dat și care, evident, cu mijloacele măsurate vremurilor de astăzi, se dă și acum între organizațiunea bisericească a catolicilor și autoritatea de Stat.

Nu mai în lumina acestor date și desfășurări istorice vom putea aprecia exact problema, dându-i de pe acum, deci chiar în Constituția Statului român, cuvenita soluție sau cel puțin indicație de felul cum trebuie rezolvită.

Înainte de a trece la biserica ortodoxă vom stărui pe scurt asupra faptului că biserica protestantă (și cea anglicană) sunt cu totul străine de imperialismul bisericii catolice. Protestanții au recunoscut și recunosc autoritatea civilă (șefilor Statelor) administrațiunea supremă a organizațiunii lor bisericești, ba ei admit chiar și ingerințe asupra chestiunilor lor interne; aceasta și în cazurile când șeful Statului nu aparține bisericii protestante. (Cum eră cazul în Austria). Prin această atitudine principială raportul dintre Stat și biserica protestantă e regulat în sensul că toate afacerile bisericești sunt subordonate în ultima instanță autorității politice.

Un drept de amestec asemănător, mai mult un drept de control destul de larg, îi recunoaște Statului cultul mozaic (evreesc) și în Austria autoritatea de Stat eră în drept chiar să anuleze hotăriri și dispozițiuni ale comunităților israelite, ba chiar să le disolve și să le impună anume penalități.

Am văzut deci cari au fost și sunt relațiile între biserica catolică și Stat. Cu totul diferite sunt aceste raporturi încât privește biserica ortodoxă. Deosebirea această rezultă atât din felul de organizare al bisericii ortodoxe, cu totul deosebit de cel al celei catolice și mai ales dintr-o concepție cu totul diferită a ortodoxilor asupra rolului bisericii în Stat. Tendințele bisericii ortodoxe nu sunt imperialiste ca cele ale celei catolice. În cartea „Dreptul bisericesc oriental“ de epis-

Opul Milas, pag. 574, etc. (traducerea romana a lui Milas) spune ca: in relatiunile sale cu Statul, biserica ortodoxa se conduce de anume norme, numite drept bisericesc extern (spre deosebire de cel intern); imperialismul curții papale a provocat conflictele dintre biserica catolică și Stat, pe când după prescripțiunile dreptului bisericesc ortodox, raporturile dintre biserică și Stat trebuie să fie o legătură de strânsă colaborare, o relație de ajutor reciproc și să completeze în ceea ce uneia sau celeilalte părți îi lipsesc.

Din acest punct de vedere, — zice Milas — un conflict între biserica ortodoxă și Stat este aproape imposibil, sau mai exact zis, provocarea unui asemenea conflict de către biserica ortodoxă. Conflicte ca acelea petrecute în Occident au fost foarte rare și în tot cazul n'au avut aceleași dimensiuni. Ele n'au mers niciodată așa de departe, încât să fi prilejuit teorii noi asupra raporturilor dintre biserică și Stat sau ca principii fundamentale al bisericii să fi suferit vreă violare, încă principiul acțiunii comune și al legăturii strânse dintre autoritatea bisericească și cea politică. Astfel se explică și lipsa concordatelor, care să se tot modifice după împrejurări, căci: episcopul (ortodox) se supune autorității publice ca supus al Statului și nu fiindcă cumva autoritatea episcopală ar emana dela reprezentanții autorității publice; tot așa reprezentantul autorității publice se supune episcopului ca membru al bisericii, ca om pătruns care își caută mântuirea în biserică, niciodată însă pentru faptul că autoritatea sa și-ar avea origina, în aceea a episcopului. (Milas-Mihălcescu, pagina 578).

Iată dar, d-lor deputați precizate două puncte de vedere, cel al organizațiunii bisericești catolice și cel al celei ortodoxe. Din asemănarea lor, noi evident vom trage concluziunile necesare în vederea legiurii ce avem de alcătuit. Dar, d-lor, în vederea unei juste aprecieri a problemei ce ne preocupă, vom ține seama în special, de relațiunile dintre biserica ortodoxă și Statul român. Niciodată biserica noastră n'a avut veleități de pre-

dominare în Stat. Cea mai intimă legătură și colaborare în viața de Stat ca și în cea sufletească și culturală a poporului nostru a avut biserica ortodoxă. Numai credem necesar a insista asupra acestor lucruri indeobște cunoscute. (Aplause).

În „Istoria bisericii românești“ (Volumul II, pagina 313, etc) d. Iorga relevă că în Constituția dela 1866 au fost luate dintre dorințele Adunării ad-hoc autocefalia bisericii ortodoxe românilor, sinodul, rezervându-se numirea și alegerea de episcopi viitorului. D. Iorga mai arată că încă la Aprilie 1885 Patriarhul dela Constantinopol a recunoscut oficial autocefalia bisericii noastre. Evident, de aceste chestiuni va trebui să se țină seama și în Constituția pe care o votăm acum, deși accentuarea lor astăzi nu poate avea importanța pe care a avut-o la 1866.

Rezumând expunerea făcută, vom stabili că biserica ortodoxă va trebui să aibă și de aci încolo în cuprinsul Statului român o situațiune excepțională Odată fiindcă ea prin scopurile ce urmărește și mijloacele ce utilizează în atingerea acestor scopuri nu atinge și nu tinde să atingă drepturile și prerogativele autorității de Stat; apoi fiindcă această biserică este biserica majorității covârșitoare a românilor și o instituție care în tot cursul vieții noastre politice și culturale a stat alături de cele mai bune năzuinți ale noastre. (Aplause).

Chiar dacă s'ar menține în textul noiei Constituții forma care stabilește că biserica ortodoxă este biserica *dominantă* în Statul român, aceasta n'ar implica vreă știrbire nici pentru autoritatea Statului nostru și mai puțin pentru celelalte confesiuni și religii; căci *dominant* în sensul concepțiunilor bisericii ortodoxe e cu totul altceva decât *dominațiunea* pe care, și fără să o aibă îngăduită, o revendică pentru sine catolicii. Intâietatea (dominațiunea) ce trebuie să-i recunoaștem bisericii ortodoxe nu va avea alt efect practic decât de pildă cel dela art. 77, alin. II, unde se zice că: „coborâtorii M. Sale vor fi crescuți în religiunea ortodoxă a răsăritului“, apoi cu anume acte mai importante din

vieața Statului nostru se vor sfârși cu bine-cuvântarea bisericii ortodoxe.

Afirmarea independenței bisericii ortodoxe de orice chiriarchie străină, adică a independenței ei administrative, de organizare și conducere, trebuie făcută din nou în Constituție, deși această independență e astăzi — după cum am văzut — un fapt împlinit de atâtă timp. Aceasta trebuie să se facă însă pentru motivul că prin fixarea în Constituție a acestei independente Statul român afirmă pe lângă principiul de independență a bisericii sale și o opreliște pentru anume autorități din afară de cuprinsul său de a se amesteca, de a exercita anume ingerințe asupra vieții din interiorul său.

D-l G. Tripou: Constituțiunea recunoaște doi ocrotitori mari pentru om până la capătul vieții: Statul și biserica.

Cum s'au ivit pe scena pămăneană două suflete înrudite: tata și mama, tot din acel izvor etern s'au ivit pe pământ cu omenirea deodată Statul și biserica, două instituții mari ocrotitoare.

Ambele suverane în cadrele destinelor lor.

Istoria ne arată că Statul și biserica au putut avea neînțelegeri și luptă între ele în decurs de veacuri, dar omenirea niciodată, nu s'a putut lipsi nici de Stat, nici de biserică.

Au existat popoare și există fără de țară proprie națională; dar n'au existat niciodată și nu vor exista popoare fără de biserică, fără de credință și fără de Dumnezeu. Noi ardelenii, am trăit 1000 ani fără să avem țara noastră proprie națională. Am avut însă biserica românească ortodoxă și ultiță, ca două surori pururea ocrotitoare cari ne-au adus de mână până la realizarea unității naționale.

Constituția română pune la locul ei de onoare biserica română ortodoxă, biserica majorității poporului românesc, ocrotitoarea de veacuri.

Dar Constituția tace pentru moment de cealaltă biserică românească unită cu Roma, care de 200 ani au crescut și ea apos-

toți și martori neamului românesc. În Constituția de față, sau în lege specială, va trebui recunoscută și ea de biserică națională.

Unirea cu Roma este numai dogmatică. Făuritori, înțelepți ai unirii și-au păstrat ritul răsăritean, limba liturgică românească, căsătoria preoților și toată tradiția și datina bisericii ortodoxe. Astfel unirea nu a lăsat urme păgubitoare în viața poporului românesc din Ardeal. De altă parte unirea cu Roma ne-a pus în legătură cu viața superioară a popoarelor apusene.

Am întregit energiile neamului cu isvoare noi.

Copiii săraci ai poporului iobag plecau la școala din Roma eternă, și în decurs de câți va ani, făcând studii și văzând lumea mare și operile ei, auzindu-și limba lor de acasă în limba italiană și latină, apoi văzând pe Columna lui Traian, pe poporul de acasă, s'au trezit în sufletul lor convingerea nestrămutată că neamul românesc din răsăritul european este brațul întins al Impărăției Romane, și că destinul istoric al său nu s'au stins, și poate fi reîntegrat în istorie, dacă va progresa și va desbrăcă lanțurile odată și odată.

Teologii bisericii unite se întorceau acasă bogați în sufletul lor, cu fața radioasă, înlocuind cum profetul Moise se scoboră de pe muntele Sinai cu tablele legii la poporul său.

Două sute ani din sufletul lor s'au hrănit generațiunile cari s'au perindat la mânăstirea și școala Blajului.

Acolo se hrăneau cu spiritul creștin și național, și cu pâinea sfințită a Blajului. În acest orașel nu a murit un singur episcop, un singur canonic, care să nu fi lăsat ajutoare pe sema săracilor, pentru copiii neamului.

Rămâne o glorie neperitoare a neamului românesc și a bisericii române-unite, George Șincal, cronicarul, Petru Maior, istoricul și Micu Klein, martirul neamului românesc tot așa ca episcopii mari și sufletele mari grupate pe vremuri în această biserică.

Națiunea română unită trebuie să-și îndrepte privirea cu încredere, dragoste și recunoștință și către această biserică româ-

mească, soră dulce cu cea ortodoxă. Împreună au lucrat, au suferit și împreună au să lucreze la luminarea și înălțarea neamului.

Să sperăm viitorul, când aceste două surori vor da din nou mâna pe vecie într-o formă potrivită.

Dragostea frățească a tuturor va aduce tot mai aproape acel viitor de aur.

Minoritățile totdeauna și pretutindeni au fost considerate ca o mare greutate pentru țara care le avea dela ivirea ideii naționale încoace. Adevărul poate fi alit cu mult mai bun.

Fiecare minoritate aduce patriei adoptive un aport de aptitudini, de virtuți cetățenești, zestre culturală, dar și având și tindere spre progres. Toate acestea pot fi folositoare țării adoptive și poporului dominant. Deosebirea de limbă nu e o nenorocire. Dragostea minorităților către propria lor limbă și cultură va trezi pururea respectul nostru pentru ele și va spori dragostea noastră către noi înșine. Tot așa e cazul cu bisericile minoritare. Oricare popor în oricare biserică apropiindu-se de Dumnezeu se apropie și de frații lui pământeni, de orice limbă și religie. Inșă minoritățile greșesc atunci când își doresc privilegiile, drepturi teritoriale care nu se împacă cu suveranitatea Statului. Stat în Stat nu se admite. Minoritățile vor greși dacă vor căută ocrotire afară de hotarele țării. Inșă în schimb orice minoritate trebuie considerată și sprijinită pentru virtuțile ei cetățenești, pentru serviciile și jertfele reale ce aduce la susținerea și apărarea țării. Fidelitatea către țară și jertfa pentru ea este izvor de drept minoritar.

In acest caz patria adoptivă nu poate fi rece și neprimitoare.

Poporul român de pretutindeni a fost pururea ospital, tolerant și cu inimă bună către oricine, pe care soarta l-a adus în țara lui.

Această virtute va păstra și de aici înaintea cu atât mai mult că și patria s'a mărit. Ar fi dureros să fie altcum.

Raportul cu minoritățile ne sugerează dragoste către aproapele de orice limbă și religie, precum și spirit de dreptate și legalitate

fără rezervă. Minoritățile au să-și înțeleagă situația în patria adoptivă și să se ferească a o pune în situație de legitimă apărare față cu ele. Înțelepciunea politică a minorităților va îndulci mult situația minorităților și cu timpul vom observa și deoparte și de alta că pot trăi concetățeni împreună foarte bine și dacă nu sunt toți de o limbă și de o lege. *Constituția ne-a făcut egali.*

D-l P. Gârboviceanu: D-lor deputați la alin. III din acest articol îmi permit să propun următorul amendament:

„Biserica creștină, ortodoxă și cea greco-cataolică, sunt biserici românești.

„Biserica ortodoxă română fiind religia marelui majorității a românilor, este biserica dominantă în Statul român, iar cea greco-catolică are întâietatea față de celelalte culte“.

Cred, d-lor, că sunt nu numai în sentimentul dar și în convingerea d-voastre a tuturor, că acest amendament, pentru considerat un pe care nu trebuie să le mai dezvolt urmează să-l admitem.

De altfel Senatul l-a admis în aceeași formă. (Aplause).

D-l G. G. Mărzescu, ministrul sănătății publice, muncii și ocrotirilor sociale: D-lor deputați, fac declarațiune că primim acest amendament deoarece a fost admis și de Senatul în textul așa cum a fost citit și a fost împărțit și de către reprezentanții ambelor biserici; încât fiind o soluție acceptată de toată lumea, rog Adunarea deputaților să o primească. (Aplause).

D. Flondor și Leonte Moldovanu renunțând la cuvânt, se dă cuvântul d-lui Iorga.

D-l N. Iorga: D-lor deputați, iau act de dreptatea care se face bisericii marelui majorității a poporului român și așa zice, bisericii istorice, în cea mai mare parte a dezvoltării acestui popor.

La acest articol inșă am observațiuni de făcut, cari, evident, reprezintă o convingere a mea.

Nu vă conving pe d-voastre să faceți o revoluțiune la art. 23, cum nu sunteți dispuși

să faceți nici de dragul colegilor d-voastre o revoluțiune la articolele mult mai puțin importante.

Eu fac o declarație de principii care mă angajază pe mine și în același timp fac și observații unor forme de exprimare care mi se par nesatisfăcătoare și vă privește pe d-voastre, dacă preferați s'o lăsați pe cea veche, cum ați făcut și cu textul privitor la muncă, sau să introduceți o formă nouă.

Se zice că Statul datorește confesiunilor recunoscute de dânsul libertate și „protecțiune“.

„Libertate“ înțeleg, dar „protecțiune“?

Să zicem că este un cult care nu e în potriva ordinii publice, nici în potriva moralurilor, dar un cult bizar, caraghios.

D-voastre datorați protecțiune acestui cult?

Să zicem că s'ar răspândi, nu adventismul care reprezintă o formă de divergență religioasă pe care au primit-o atâtea societăți naționale. Să zicem că s'ar întări aici sabatismul, legea creștinilor de Sâmbătă.

S'ar întâmpla, cum se întâmpla deseori în satele de la noi, că femeia vrea slujba bisericească de Duminică, iar bărbatul slujba bisericească de Sâmbătă.

Și femeia intră în conflict cu bărbatul pe această chestiune a Sâmbetei sau a Duminicii.

Conform cu Constituția, se duc bărbații și cer protecția Statului român împotriva femeilor, cari preferă Duminica drept ziua în care trebuie să se închine cineva în deosebi lui Dumnezeu!

Vă rog lăsați libertatea și, în ce privește „protecțiunea“, o biserică se protejază prin adevărurile din ea însăși, prin respectul pe care poate să-l inspire și acelor cari nu cred în adevărurile ei.

Mai departe d-voastre ziceți: „biserică ortodoxă română este și rămâne neatârnată de orice chiriarchie...“. Chiriarchia e un vechiu termen grecesc fanariot; l-ați luat din Constituția cea veche, păstrați-l; eu însă nici în dicționar nu l'aș admite. Dar, în sfârșit, acest termen de famar nu are decât să rămână în Constituția d-voastre; dar a-

dăugați: „păstrându-și însă unitatea cu Biserica ecumenică a răsăritului în privința dogmelor“. Este forma pe care ați reprodus-o, mi se pare, fără nici o schimbare din cechiul text.

Biserica din Constantinopol, biserica aceea ecumenică să nu credeți — d. Gârboviceanu știe — că însemnează totalitatea Bisericilor răsăritene. Biserica ecumenică este o pretențiune a Bisericii patriarhale din Constantinople. „Okumenikos“ nu însemnează altceva decât „pentru toată lumea“, dar situațiunea pe care o avea patriarhatul din Constantinopol la 1866 eră cu totul deosebită de situațiunea pe care o are acest patriarhat, complect decăzut, în momentul de față. Constantinopolul acesta este frământat de intrigi naționale, în care Atena se luptă cu elementele grecești supuse Sultanului, de câte ori este vorba de o alegere de patriarh. Și mai ales, acum, partidele politice din Atena, venizeliștii și anti-venizeliștii, se luptă pentru ocuparea Scaunului din Constantinopol. Rezultatul este că acest scaun a pierdut nemăsurat de mult din prestigiul său de odinioară. Pe de altă parte, în bisericile celelalte ortodoxe, în bisericile siave ortodoxe, sunt curente cari mie mi se par tot atât de respectabile ca și anumite lucruri cari nu stau în dogme, ci numai în practicile bisericii ecumenice. Așa încât în loc să se admită supunerea aceasta, unitatea aceasta indiscutabilă — este duhul unui bărbat politic, care nu se mai găsește între noi, care planează asupra acestui text, dar duhul acesta nu ne poate impune să păstrăm această formă — în loc să se admită unitatea indiscutabilă cu biserica ecumenică a Răsăritului, prefer „concordanță cu bisericile Răsăritului „ortodox“, concordanța care se poate atinge în multe forme. Și eu aș fi foarte mândru dacă s'ar ajunge cândva, între Rusia sovietică și Patriarhia din Constantinopol, cu autoritatea ei pierdută, că această unitate a curentelor celor noi, învietoare în ortodoxia răsăritului, să fie realizată din îndemnul și sub ocrotirea ortodoxismului nostru, viu și capabil de ideile cele mai înaintate. (Aplause).

De ce să ne legăm noi de ruina aceea a patriarhatului constantinopolitan? De ce să nu luăm act de ceea ce s'a întâmplat în dezvoltarea timpurilor și să nu întindem o mână către alte biserici, cu cari putem colabora ca să introducem în ortodoxism ceea ce este necesar, ca să fie nu o formă moartă, ci un element viu în sufletul omenirii contemporane. (Aplause).

Eu aș zice prin urmare: „concordanță cu biserica ortodoxă a răsăritului în privința dogmelor“.

Mai departe: d-voastre spuneți: „în tot regatul României biserica creștină ortodoxă va avea organizația unitară cu participarea tuturor elementelor ei constitutive, clerici și mireni“. Foarte bine că s'a introdus „clerici și mireni“. În lupta cea mare, care s'a purtat între anumite practici, și democratice și orânduite din Ardeal și între un arhaism, care elimină pe mireni dela conducerea bisericii și le răpiă interesul pentru această biserică, d-voastre ați făcut un pas către Ardeal, ați împăcat Ardealul și s'a închis în felul acesta un conflict care era primejdios pentru unitatea bisericii noastre.

În ceea ce privește biserica basarabeană am altă părere. Acolo este o democrație, dar nu o democrație disciplinată, orânduită, și acolo va trebui să se introducă legal această democrație dar le voui spune: o vreți? S'o împrumutați, nu dela biserica rusească, în care este numai dezordine și ceartă, ci dela frații voștri din Ardeal, cari au știut să împace aceste două principii, democrația și ordinea. (Aplause).

Dar eu ași adăogi ceva, și în această privință urmez o dorință generală a clerului. Nu cred că fac o indiscrețiune, căci știți și d-voastre că aceasta este dorința înalt Prea Sfântul Mitropolit Miron, care, țin să o spun, a fost ales puțin și prin stăruința cui știți d-voastre că era președintele Camerei în momentul alegerii sale, și care e bucuros când vede cum clerul a arătat că biserica noastră ortodoxă poate să stea alături de orice altă biserică în ce privește înțelesul nevoilor vremii. Dar Primatul României, ca să fie biserica așa cum o visează el, are ne-

voie ca legătura ei cu Statul să nu fie atâta de strânsă ca acuma. Adică să se introducă un principiu de autonomie, care nu trebuie să sperie pe nimeni, căci autonomie înseamnă responsabilitate. Câtă vreme nu este autonomie, răspunderea va cădea asupra celui care atinge autonomia, iar acela care, având autonomia ar putea să aibă și răspunderea, părăsește pe una, fiindcă nu are pe cealaltă.

Veți zice: dar biserica aceasta să-și administreze singură veniturile? Nu! Și iată de ce. Sunt vlădici și mai tineri și mai bătrâni. Vârsta nu iartă pe nimeni. Vine un moment când cineva poate să fie inconjurat de o camarilă interesată, care să golească prin anumite acte dăunătoare veniturile unei biserici. Aceasta se poate întâmpla, iar rarii se aleg apoi după anumite criterii permițând, n'aș zice ipocrisia, dar un anumit meșteșug de a ascunde ceea ce este. Un om nu aparține numai tagmei mirenilor, ci se întâlnește și în tagma clericilor.

Se poate întâmpla să se înșele cineva în persoana unui ierarh. Admit un control cât mai sever al Statului sub raportul financiar; dar ceea ce se face acuma cu vlădica: nu! Vlădica nu știe ce poate face, gândindu-se ce o să zică ministrul, și ministrul nu știe ce inițiativă poate să ia, de frică să nu lovească în drepturile ierarhilor.

Rezultatul este că ministrul renunță în cea mai mare parte la acțiunea sa, și că vlădica el însuși nu are curajul de a încerca o inițiativă. De aceea episcopii nu au tipografii, de aceea episcopii nu au școli, de aceea se vede lucrul acesta absurd: seminarii lângă episcopii și episcopul având doar dreptul de a se plimba prin săli dând o binecuvântare, fără să poată coborî sufletul care-l însuflețește pe dânsul, în sufletele ucenicilor cari stau acolo. De aceea seminariile episcopilor nu sunt decât un fel de licee, de multeori tot așa de profane ca și celelate licee cari dau preoți având foarte multe însușiri, dar neavând acea însușire de căpetenie, care este credința desăvârșită pe care se sprijină preotul în misiunea sa.

De aceea, se poate să fie profesori la se-

minimii cari fac profesiune publică de ateism de aceea, pot să fie profesori la seminariile cari în lecțiunile lor să se mențină în specialitatea lor singuri fără să arate întru nimic legătura pe care pot să o aibă între specialitatea lor și biserică.

Voiți timpul lui Chesarie, voiți timpul lui Veniamin sau al lui Grigorie? Pentru aceasta faceți bine să redați unei biserici care nu a meritat prin nimic să fie aservită Statului, să-i redați ceva măcar din libertatea pe care a avut-o odinioară. Și nu uitați că un vlădică nu se schimbă o viață întreagă și că guvernele, cu ajutorul lui Dumnezeu și cu concursul dracului, se schimbă înainte de a implini 2 ani. (Răsete).

Prin urmare, eu prefer o acțiune culturală și religioasă fie și mai slabă, dar cu un episcop care rămâne, decât cu un program cât de prost, neconținutele schimbări de direcție care vin dela miniștri, cari nu numai că se succed, dar cari fiecare crede că are datoria de a lupta împotriva celor îndeplinite de predecesorii săi, așa încât ce face unul și se mândrește cu ce a făcut, vine de strică celalt.

Dați bisericii românești autonomia!

Nu puteți să i-o dați, căci știu în ce condiții veniți cu proiectul de Constituție?

Vor fi oameni cari vor lupta în concordanță cu clerul superior și inferior și cu majoritatea credincioșilor, până ce se va ajunge ca această biserică să revină la glorioasele ei tradiții și să ajungă la rolul care trebuie să-l joace în societate.

Vom desființa atunci episcopul funcționar și vom face ceace eră odată episcopul: să-mpânul sufletesc în eparhia sa.

Mai departe d-voastre spuneți că va fi o organizațiune unitară.

„O lege specială va statornici principiile fundamentale“

În propunerea mea această parte cade.

Urmează un articol de mare importanță în care prevedeați că mitropolitii și episcopii vor fi aleși tot după o lege specială, unitară, în sensul celei vechi, desigur.

Părerea mea aici este alta. Am văzut episcopi aleși pe motive pur politice. Am vă-

zut persoane cari nu aveau nici o legătură cu biserica, a căror viață eră un scandal public, mergând personal din deputat în deputat, din votant în votant, pentru a li se spune, cu toată înfățișarea cuiva, care s'a ridicat dela un bun ospăt, votați-l pe cutare, căci este omul meu!

Îmi eră rușine. Am văzut indicații date de banca ministerială: veți vota pe cutare. Și îmi aduc aminte că odată am întrebat pe actualul prim-ministru: după canoane votul este determinat de duhul lui Dumnezeu, care se coboară în sufletul oamenilor, data ai obiceiul de a te vizita duhul lui Dumnezeu cu 24 de ore înainte de a fi vizitat pe ceilalți. (Ilaritate).

Nu veți tăgădăui nimeni că este un mare și un trist adevăr, că n'a călcat cineva cea dintâi treaptă care duce la un scaun episcopal fără să fi făcut anumite declarațiuni cari nu erau de ordin religios, care nu erau de ordin moral, care nu erau de ordin național. Declarațiunea de aderență față de partid trebuia să o facă deși aceasta nu însemnează că vlădicii s'au ținut de cuvânt. Căci au dreptul și ei destul să facă rezervele lor morale față de anumită silă care vine din partea societății laice.

Nu tăgăduesc, aceia dintre dânșii cari au fost vrednici, și-au urmat cursul datoriei și înțelegând că nu poate fi cineva episcop liberal sau conservator cum eră pe vremuri, ca și cum ar fi să fie cineva episcop fără-nist și episcop al naționaliștilor din Ardeal și așa mai departe.

Pe atunci erau numai două partide, acum sunt câte vrei și sunt multe. Cu acești înțeles este episcopatul credincioșilor bisericii sale.

Ori de câte ori se va face o alegere a Corpurilor legiuitoare, atâta vreme cât demonul spiritului de partid otrava vieții noastre publice, rana prin care curge sângele acestei țări, slăbită prin urile d-voastre de partid, căci nu țara trebuie să servească partidul, ci partidul trebuie să fie pragul pe care trebuie să calce, chiar strivindu-l țara. Atâta vreme cât acest demonic spirit de partid va conduce alegerile episcopilor, nu

veți avea nici odată nu numai biserica lui Dumnezeu, dar nici măcar biserica întregului neam românesc, a tuturor conștiințelor românești, unite măcar înaintea altarului. (Aplause).

Pe de altă parte, să-mi dați voie, Corpurile legiuitoare aleg, dar cetățeanu care acum două zile era acolo și poartă un foarte frumos fes roșu, eminentamente turcesc (râsete), colegul nostru de dincolo, cu fesul roșu, aparține religiei mahomedane. După această Constituție, ar trebui să participe la alegerea episcopilor.

D-l P. Gârboviceanu: Aceia nu votează. Se opune legea!

D-l N. Iorga: Aci te așteptam. D-ta îți amintești de senatorul dela Vaslui care fiind protestant, a votat pe toți episcopii și mitropolitii noștri. (Ilaritate). Este adevărat, sau nu?

Voci: Da.

D-l N. Iorga: Dar încă ceva. Dacă d-ta ești turc, nu votezi, va să zică un vlădică. Dar votezi, dacă d-ta nu crezi în nici unul din adevărurile religioase, dacă n-ai o conștiință creștinească, dacă nu-ți botezi copii, dacă nu calci în biserică, dacă îți este indiferentă, dacă lângă palatul d-tale este o biserică în ruine, la care nu-ți este rușine să te uiți dela ferestrele palatului d-tale și treci totuși drept foarte democrat, deși nu te uiți la vechea biserică, ce se clatină din temelii, în cazul acesta d-ta care nu ești atât de creștin cât un musulman, fiind cât musulmanul cu atâta religiozitate cât să-l apropie puțin de creștinismul nostru, pe când indiferentismul d-voastră care nu are curajul unei negațiuni, ci este tot ce poate să fie mai degradant și nul, în domeniul religios și moral.

Și le dați alegerea mitropoliților și episcopilor...

O voce: Nu votează.

D-l N. Iorga: Cum nu votează! Dar nu sunt 75 la sută care nu-și îndeplinesc datorile religioase?

Și atunci, dați-mi voie, eu înțeleg să fie aleși episcopii și mitropoliții, nu numai de membrii nominali ai bisericii, ci de membrii

efectivi ai bisericii.

La un congres de preoți, am emis o idee pe care o păstrez și astăzi și a cărei realizare cred că ar fi un element de înviere a democrației la bisericile noastre: să voteze numai membrii parohiilor adică aceia cari își îndeplinesc datoriile lor în parohie, pe care trebuie să o organizeze, și trebuie să îngrijească de biserica lor, trebuie să aibă în seamă pe săraci, ca să nu se mai vază toate mizeriile cele vădite și mai ales teribilele mizerii ascunse rătăcind pe străzi, fără să întâlnească un altar al lui Dumnezeu, înaintea cărui să îngenunche pentru milă dela bogați. Să faceți parohii și să dați alegerea în mâna membrilor efectivi ai parohiilor, și, atunci, în loc să aveți o biserică de formă într'un Stat de fațadă, veți avea o biserică de influență într'un Stat de realitate, care vă va da acel spirit de care are atâta nevoie Statul nostru. (Aplause).

Altfel să știți, că vă pândește, în ce privește biserica, dezordinea morală; iar în ce privește Statul, spectacolul de zilele trecute adică anarhia mergând împotriva Statului pe trei sferturi mort. (Aplause prelungite.).

D-l Wilhelm Binder: D-lor deputați, principiile conducătoare ale proiectului sunt de o potrivă libertate pentru toate confesiunile și un tratament egal, o ocrotire egală de către Stat sub anumite condițiuni.

În Senat, textul propus de comisiune a fost modificat ieri cu asentimentul onoratului guvern în sensul că religia ortodoxă română este Biserica dominantă, iar celei greco-unite i-a fost atribuită o întâietate față de celelalte Biserici. Aceste privilegii nu pot însă fi în contradicție cu principiul conducător, ele nu pot influența situațiunea celorlalte biserici față de Stat.

Majoritatea partidului parlamentar german vine din Transilvania, țara clasică a egalei îndreptățiri a confesiunilor pe tărâmul bisericesc și a libertății conștiinței. La noi, în Ardeal, până aci nu există o biserică privilegiată, o biserică dominantă, biserica ortodoxă avea aceleași drepturi ca și cea catolică, ori evanghelică. Toate bisericile au avut, din bătrâni, dreptul de a se organiza

și a se administra în mod autonom; acest drept a fost confirmat și cu prilejul unirii Transilvaniei cu Ungaria în legea 43 din 1868 și cu prilejul unirii Ardealului cu România, în alin. II al art. 3 al hotărârilor din Alba-Iulia.

Cererea noastră este ca principiul egalei îndreptățiri să fie exprimat în Constituție și ca raporturile între Stat și Biserică să nu fie lăsată pe seama legislației speciale, cum o prevede proiectul. Constituția trebuie să cuprindă principiul fundamentale ale vieții de Stat, deci trebuie să conțină și principiul atât de important al egalei îndreptățiri și a autonomiei Bisericilor, cari sunt periclitate dacă rămân la discreția jocului partidelor, având în vedere fluctuațiunea ce există după experiență în opiniile despre Biserică.

Nu cerem un drept nou, cerem numai o recunoaștere constituțională a stării de drept de astăzi, observând că art. 12 din Constituția regatului jugoslav poate să ne servească de model în această privință.

Imi permit a propune următorul amendament la art. 22:

Să se adauge la alin. IX, după cuvintele „prin lege”: „pe baza egalei îndreptățiri și depline libertăți autonome confesionale pentru toate Bisericile și organizațiunile recunoscute de Stat”.

Părintele Aurel Dragoș: D-le președinte, d-lor deputați, la discuțiunea generală am vrut să iau cuvântul în chestiunea bisericească, însă în urma celor întâmplante am rămas fără cuvânt. Acum însă când marele și de toți iubitul nostru savant d. Jorga a vorbit așa de frumos, ca și un arhieru, să zic, ca un arhieru unit, dați-mi voie ca și eu, un modest serv al bisericei unite, să-mi spun cuvântul meu în numele bisericii unite și mai cu seamă în numele acelor cetățeni alegători cari m'au trimis aici.

Îată înaintea d-voastre un preot unit, de la periferie, de la nordul României-Mari, de la frontiera cehoslovacă, un preot al acelor români cari au fost totdeauna și sunt și astăzi grănicerii, santinele României-Mari.

Îată un preot, d-lor deputați, nu așa iezeit, cum spuneată d-voastră de părintele Lupas,

și nici cu boxuri în buzunar, cum se spuneă de părintele Drăghici, ci un preot român cu suflet și cu sentimente românești. (Aplauze).

D-lor deputați, nu am venit aci în fruntea d-voastre ca să laud biserica unită, nu pentru că biserica unită este așa de mare și tare încât nu are nevoie de lauda mea, a unui serv modest al ei; și nu am venit să acuz pe nimeni, nici biserică soră, nici celelalte biserici, nu pentru că biserica mea m'a învățat să fiu modest și să împlinesc aceea ce dulcele Mântuitor ne învață, ca atunci când cineva aruncă în tine cu piatra, să-i răspunzi cu pâine.

Și nu-am venit, d-lor deputați, să apăr biserica unită, căci, d-lor, dați-mi voie să o spun și o spun ca un serv modest al ei, că biserica unită este un erou și pe eroi nu trebuie să-i aperi.

Dar am venit, d-lor, pentru că m'au trimis alegătorii mei aci, ca să lucrez pentru mărirea lui Dumnezeu și pentru mântuirea sufletelor, să lucrez la pumera temeliei mari și însemnate a Statului nostru, a scumpi noastre Români.

Și oare atunci, când se pune temelie Statului, când se face legea legilor, și toți lucrează la cimentarea ei, nu trebuie să iau cuvântul, nu eră nevoie să viu și eu cu petri-cuța mică ce am adus de la nordul îndepărtat al României Mari și să o așez acolo la locul ei, în temelie României Mari, ca această temelie să fie bine făcută, după cum e și dorința noastră a tuturor.

Am venit ca învățătețul marelui și furtului în Domnul părinte Vasile Lucaciu, cu carele împreună luptam și visam înfăptuirea României-Mari și unirea tuturor românilor.

Îată astăzi sunt aici și eu, ca un mic servitor al bisericii și al neamului meu, care în fiecare zi la altarul Domnului m'am rugat mai înainte pentru înfăptuirea, și mă rog și acum pentru consolidarea cât mai bună, cât mai temenică a Statului nostru, a țării noastre. În fiecare zi la sfânta leturghie m'am rugat și mă rog pentru gloriosul nostru Re-

și pentru toți fiii neamului nostru și pentru pacea tuturor.

Am rugat și rog pe marele Dumnezeu ca El să-și trimească binecuvântarea asupra tuturor și să-și umple inima tuturor din România. Mare de iubire și de dragoste adevărată să văfească.

Iată așa am lucrat și lucrăm noi preoții uniți la Constituția țării. Și lucrăm nu de acum, ci lucrăm de când a îngăduit bunul Dumnezeu să stăm la altarele Lui.

D-lor deputați, uitați-vă la vulturul acesta jalnic, care este aicea sus înaintea d-voastre și uitați-vă ce este scris acolo la picioarele lui: cuvântul „Pax“. Și d-lor deputați, unde este țaria vulturului acestuia? Este în aripile lui? În ghiarele lui? În clonțul lui? Să nu credeți. Dar are pe cap o coroană și pe coroana aceasta o cruciuliță mică. Și credeți-mă, d-lor deputați, că aicea, au ceva în această cruciuliță, este puterea lui, care deși mică este mai mare decât toți vulturii, și mai tare decât toate armatele fiind ea în zborul puterii mesecat.

D-lor deputați, așa a amintit marele arhieru al Gherlei. Este scrisă pe frontispiciul Burgului din Viena: „Justitia Regnorum fundamentum“.

Și, d-lor deputați, până atunci, până când s'a ținut și s'a respectat această deviză în înțelesul adevărat, până atunci a stat bine în țara, însă când ei deși tari au început să-și bată joc de cuvintele acestea și-au strămutat înțelesul adevărat al acestor cuvinte, a urmat dezastrul mare și în sfârșit zdrobirea, prăbușirea împărăției Austroungare.

D-lor deputați, și noi, când punem temele țării, să așezăm acolo această deviză „Justitia fundamentum regnorum“, din ea să răsară cei trei stâlpi ai țării, ca trei frumoase flori, Libertatea, Egalitatea și Frățietatea, și să ținem la înțelesul lor adevărat totdeauna și atunci, și numai atunci va fi solidă baza, va fi puternic fundamentul consolidării Statului român.

Acum vin la art. 23 devenit 22. D-lor, chiar ieri s'a primit o moțiune dela frații noștri preoții ortodocși, care moțiune era

sustinută mult chiar de d. profesor Iorga, și în care cereau dumnealor ca biserica ortodoxă să fie declarată de biserica dominantă în Stat. Motivul se spune a fi, că și în Serbia, deși numai 42 la sută din locuitorii sunt ortodocși s'a admis ca să fie dominantă biserica ortodoxă și pentru ce în România întregită, unde sunt 64 la suta ortodocși să nu fie admisă această dominație? D-lor, dați-mi voie, să vă spun, că dreptatea nu se judecă după majoritate sau după minoritate. Apoi nici în Constituția sârbească nu este așa, de oarece art. 12 spune: „Libertatea cultului și conștiinții este garantată; cultele admise sunt egale în fața legii și își pot exercita în voie activitatea lor“.

Asemenea și în Austroungaria toate cultele erau egale și fără excepțiune, se bucurau de unul și același tratament egal, în Polonia catolică formează 80 la sută deci majoritatea absolută, totuși toate cultele sunt egal tratate și atunci vreți d-voastră ca numai în România să se discute această egalitate?

O voce: În Austroungaria n'a fost așa.

Părintele Aurel Dragoș: Ba, așa a fost. „Biserica dominantă“, d-lor deputați, este o expresiune inexactă și acest raport nu corespunde nici Statului, nici bisericii. Pentru ce? Pentru că de o parte Statul este suveran și deci nu se poate împăca cu altă putere suverană. Așa dar, biserica dominantă față de un stat nu se admite. Dar pe de altă parte nu se poate admite o „biserică dominantă“ nici în raport cu alte biserici, fiindcă libertatea conștiinței, libertatea cultului și libertatea convingerilor religioase este garantate în Constituțiile moderne.

În al treilea rând biserica dominantă este o expresiune inexactă pentru că...

D-l N. Iorga: Imi dați voie o întrebare? Statul, la marile lui ceremonii, are sau ba nevoie de prestigiul bisericesc? Cine vreți să dea acest prestigiu? Vrei să nu fie nici unul? Sau îți inchipui poate, că-l poate da biserica unei minorități?

Părintele Aurel Dragoș: Doamne ferește.

D-l N. Iorga: Dominant înseamnă aceasta: atunci când Statul român se prezintă în-

conjurat de prestigiul religios va fi acel prestigiu religios care a înconjurat țările noastre dela întemeierea lor, care ele sunt generatoarele României-Noui. (Aplause).

Putem îni pasă de Austroungaria ce a făcut ea! Țările noastre sunt guvernatore Statului actual și nu călcăm în picioare seciile de vieță românească pentru a lua exemple din Austroungaria. (Aplause, călduroase, îndelung repetate).

Părintele Aurel Dragoș: A domină înseamnă și altceva: a fi superior, a nu se plecă la cei necăjiți, a domni peste toate cultele și a-și arogă un drept de întâietate înaintea lui Dumnezeu. Nici o biserică, nici a evreilor, nici a reformatilor, nici a ortodoxilor și nici puțin a uniților a voit să fie judecată astfel activitatea lor.

Eu, d-lor deputați, vorbesc din convingerea, din inima poporului, trăiesc în mijlocul lui, vreau să răspundă nu cu istorie, u cu deduceri filozofice, ci din inima poporului vreau să aduc câteva argumente.

Ce zice poporul? Sfânta maică biserică.

D-l N. Iorga: Poporul zice: ar fi bine să nu se certe preoții între dânșii, că nu este el pentru biserică, ci bisericile amândouă sunt pentru dânsul și cea mai mică trebuie să respecte pe cea mai mare, pentrucă poporul a vrut să fie mai mare una decât cealaltă. (Aplause).

Părintele Aurel Dragoș: Am declarat dela început, d-le Iorga, că nu vreau să acuz pe nimeni, că nu vreau să mă cert cu nimeni...

O voce: Pierdem vremea, părinte. Toți am căzut de acord la Senat.

Altă voce: Trebuie să facem noi mirenii pacea.

Părintele Aurel Dragoș: Sfânta maică biserică. O societate care și-a primit sfîntenția sa, nu dela guvern, nu dela Parlament, nici dela învățații lumii și nici dela popor, cum cred unii, ci primit-o dela însuși Mântuitorul lumii, Isus Christos, care a mântuit și răscumpărat biserică aceasta cu scump sângele său și n'a răscumpărat-o ca să domineze. Lîmpede a spus că a Lui Impărăție nu e din lumea aceasta și nu vrea

să fie biserică Lui nici dominantă, dar nici dominată. Și fiindcă, d-lor deputați, chiar acum, în timpul acesta, se citesc unele rugăciuni de pocăință în biserică noastră cu privire la suferințele Mântuitorului, dați-mi voie să-mi aduc aminte de cuvintele profetului Eremia: „Du-te în glasul Dulcelui Mântuitor. Poporul meu, poporul meu, ce trebuie să-ți fac și nu ți-am făcut“.

Ce înseamnă acestea? Mântuitorul însuși a dat pildă că trebuie să facem totul pentru popor, să ne coborîm la el, să-l încălzim cu focul dragostei, să-l îmbrăcăm în goliciunea lui, să-l mîngăiem în necazuri și să-l slujim.

Iată, d-lor deputați, cum a domnit Mântuitorul nostru Isus Christos, care s'a sacrificat pentru mîntuirea lumii și biserică Lui crede, nu să domnească ci să împlinescă slujba, slujba sfântă a sufletelor.

Și când zicem că Maica Biserică, d-lor deputați, fiecare dintre noi am avut sau avem o mamă și știm că mama nici unia dintre noi nu a dominat asupra noastră, ci ne-a servit și ne servește cu cea mai mare dragoste și cu cea mai mare iubire și jertfire de sine. Și atunci când de lumea întregă ești prigonit, de toți delăsat la mama ta afli mîngăiere și scut. Aceasta este biserică noastră, iubiți d-lor deputați, care dela leagăn și până la mormînt ne-a ocrotit, care ne-a crescut și ne-a mîngăiat în clipele grele ale vieții noastre și care chiar, în cele mai grele momente, în ceasul morții, când toată lumea ne părăsește, biserică stă lângă noi și ne mîngăie, ne ajută, ne slujește.

Nu este deci o deslegare să zici că biserică este dominantă ori că dominează.

În textul Constituției, alineatul III, se zice: Religionea creștină ortodoxă, ca religionea majorității românilor, are întâietate în Stat.

D-lor deputați, dacă luăm în considerare cele spuse mai înainte și dacă noi suntem egali înaintea legii, pentru că așa zice Constituțiunea și noi știm că suntem egali, de ce atunci să nu fim egali și înaintea Bunului Dumnezeu?

Acest lucru a fost luat în considerație de

ate Statele moderne: de Cehoslovacia, Belgia, Jugoslavia, de Polonia în special și un se aminteste n'căeri, în aceste State de dominațiunea unei sau altei biserici, ci numai de o egală îndeptățire.

Acest lucru îl cere și biserica unită în numele acelor două milioane de români buni, al căror naționalism nu se poate contesta niciodată.

Vedeți, d-lor deputați, chiar acum sunt trei luni de zile de atunci de când a fost înmormântat un mare bărbat al neamului românesc și prieten însemnat al nostru al tuturor, ca și al d-voastră, a fost înmormântat părintele Lucaci. Acolo în fruntea cortegiuului am văzut pe mult stimatul și de toți iubitul nostru șef, pe d. prim-ministru I. C. Brătianu, un ortodox, și lângă dânsul d. Ciceo Pop, un român unit. Pe amândoi i-am văzut cu lacrimile în ochi și nimeni nu s'a întrebat, dacă cel mort a fost ortodox sau român unit.

O voce: Ne-am întrebat toți, numai dacă a fost bun român! (Aplauze)

Părintele Aurel Dragoș: Precum Mântuitorul cu dragostea lui cea mare a cuprins în brațele sale pe toți, așa trebuie să cuprindă în brațele sale, și biserica pe toți în aceeaș îndreptățire egală.

În veacul al XVIII-lea s'a făcut acel „Supplex Libellus Valahorum“ și d-lor deputați, a fost chiar biserică unită cea care a cerut și a pretins o egală îndreptățire și pentru ortodocșii români. Iar la 1848, pe câmpul libertății, când din nou s'a amintit de drepturile bisericești, tot biserica din Blaj unită a cerut și pentru biserica neunită aceleași drepturi. Și eră frumos să vezi la adunarea generală a Asociațiunii transilvănene din 1913 când arhieriei ortodocși și uniți se plimbau de brațe înaintea poporului.

Națiunea română azi întregită în România-Mare trebuie să-și îndrepte privirile cu dragoste și recunoștință și către biserica unită, să o pună la locul meritat, alături de biserica soră ortodoxă și împreună să lucreze la întărirea credinței și la consolidarea iubirii de frați și țară. Și iată pentru

ce. Pentru că eu, ca preot care sunt cu păstorirea sufletelor vreau să previu foarte multe neînțelegeri și neplăceri cari s'ar iscă în popor, vreau să previn isvoru certelor și a luptelor confesionale.

Că preoții se ceartă este altceva, dar când poporul se va certă n'a fi bine. De aceea eu vreau să previu un alt pas dureros, care s'a și întâmplat acum în timpul dîn urmă în orașul Satul Mare, când s'a desvâlțat monumentului soldatului necunoscut.

Prea sfințitul Ciorogariu dela Oradia-Mare a trimis primarului din Satu-Mare, cu ocaziunea acelei serbări, care eră sărbătorirea tuturor românilor din acel județ, o telegramă în care spune cum că se va reprezenta biserica ortodoxă română la serbarea desvelit monumentul pri protopopului Horvath din Oradia-Mare. Dispuneți ca la serviciul divin și recepțiile oficiale biserica ortodoxă să, figureze în primul loc.

Și a mai dat și o altă telegramă confidențială în care spunea ca să nu tolereze nici un alt preot decât pe cel trimis de dânsul, și adică pe cei ortodocși.

D-lor deputați, în județul și orașul unit Satu-Mare, unde nu s'a pomenit până acum atâtea neînțelegeri, s'a întâmplat acest lucru și cum este, sau poate, fi ca mie preotul român unit să nu mi se dea loc să stau acolo la acel altar ridicat de români, pentru români, și în mijlocul românilor uniți?

O voce: Dacă nu voiți să luați parte.

Părintele Aurel Dragoș: Cum, nu voiesc să iau parte?

Aceasta ne doare pe noi pentru că vrem să slujim biserica și neamul și vrem să luăm parte în această slujbă nu cu gând de răsof, ci cu toată dragostea și iubirea de neam și țară și nu luați în nume de rău, d-lor deputați, când spun aceste lucruri.

Sunt unul din cei cari am suferit foarte mult pentru sentimentele mele naționale și singur Dumnezeu m'a scăpat din groapă, căci eram cu un picior în groapă și dacă un sosea glorioasă noastră armată cu două ceasuri mai înainte, nu aş mai fi azi în viața aceasta. (Aplauze).

Eu cer egalitatea aceasta și pentru altceva. Suntem noi așa românii uniți, cum sunt bolovanii aceia de pe marginea Prahovei cari stau acolo închegați, cari apără calea ferată de valurile dușmănoase cari vreau să le strivească, și se apără nu numai pe sine, dar apără și calea aceea, fiindcă altminteri s'ar rupe orice fel de comunicație cu scumpul și frumousul nostru Ardeal.

Noi suntem ca și stâlpii aceștia, și cu tot dreptul trebuie să cerem dela d-voasare ca dela frați să ne tratați și respectați ca frați cu aceeași dreptate și egalitate cu care suntem noi față de toți. Eu ți-s frate, tu mi ești frate, și 'n noi doi un suflet bate. Și frații n'au gânduri rezervate, ci se iubesc cu sinceritate ca frații buni.

Am stat la datoră noastră totdeauna. Întrebați valurile Tisei și valurile Someșului cari au cuprins în sine mai bucuos încă chiar și preoți de-ai noștri cari nu au vrut să nege naționalitatea lor, cari au stat tari ca români, pe cari șecuiji i-au aruncat în valurile acelea și acele valuri i-au primit mai bucuos decât societatea lumească. Stătem noi tari în fața comunismului care ne-a amenințat pe noi așa de inverșunat și crunt și noi am stat tari ca stâncile de cari s'au lovit aceste valuri. Și întrebați d-v, d-lor deputați pe acest comunism, că unde și-a găsit nimicirea, dacă nu în păreții blindați ai bisericilor de acolo, a bisericilor unite și în sufletul românesc a fiilor ei.

Tari am stat noi și în fața legilor din 1894, din 1907, 1918 și altele, și întrebați d-voastre, d-lor deputați, că de unde am luat tăria, dacă nu iarăși dela acele biserici cari s'au lăsat pe sine sdrențuite, sărace, necăjite, numai ca să-și poată edifică școli, și în acele școli să poată crește fii neamului, să poată susține naționalismul și apoi să poată întinde granița României-Mari și mai încolo și până la Tisa. (Aplause).

Ce ne este nouă biserica, biserica unită, d-lor deputați, atât în scurte cuvinte.

Și vedeți d-voastre d-lor deputați, Inalt Prea Sf. Sa Mitropolitul Primat, au necunos-

cut toate acestea și în vorbirea d-nealui frumoasă le-a sulevat și ce a zis? Ca să fie pace să fie bună înțelegere. Și eu tot atunci mă mir de celălalt I. P. Sfânt dela Sibiu, cari așa de aprig ne-a vătâmat c-a ajuns până la os.

Că ce a fost biserica unită în Ardeal, d-lor deputați, a răspuns și răspunde poporul atunci când zice împreună cu Barnuțiu: „Preoții cu crucea în frunte“ și n'a zis și n'o să zică și n'o vor zice niciodată că preoții uniți sau neuniți, ci preoți cu crucea în frunte.

Lăsați-ne dar, d-lor deputați, ceea ce am cerut: egală îndreptățire.

D-l Lazăr Triteanu: D-lor deputați, când am citit în ziarele de astăzi că prelații, celor două biserici românești din Ardeal au căzut de acord asupra unei chestiuni pe cât de gingașe pe atât de dureroasă, și, în deplin acord cu factorii de guvernământ au dat acestei chestiuni o soluțiune mulțumitoare pentru toți, când am citit această știre, am simțit o adevărată bucurie în sufletul meu și cred că tot astfel de bucurie au simțit toți fii drept credințioși ai bisericii, precum și adevărații patrioți ai neamului nostru. N'am avut intenția ca să iau cuvântul în această chestiune, căci voiam să rămânem sub impresia frumoasă a strălucitelor cuvântări cari s'au rostit în Senat din partea celor doi Ierarhi ai bisericii noastre, a Mitropolitului Primat Miron și a Mitropolitului Nicolae din Ardeal, cari cuvântări au primit sublinierile, aprecierile și sancțiunile pline de autoritate și de competență ale d-lui profesor N. Iorga, în declarația făcută aci în Camera noastră; dar colegul meu, fratele într'un Hristos, Dragoș a crezut că este de datoră sa să ia cuvântul în chestiunea aceasta, să o aducă din nou în desbaterea Camerei și astfel m'a silit și pe mine să abuzez pe un timp foarte scurt de paciența d-voastre; vă previu din capul locului că, atât după firea mea, cei cari mă cunosc mai de aproape știu că nimic nu este mai străin sufletului meu decât a jigni pe cineva sau a aduce cuiva vreo supărare, dar nici în urma oficiului meu ca slujitor al altarului, care sunt dator să propo-

văduesc numai binele, dragostea și armonia între frați, nu voiți nădăci nici un cuvânt de jgîlire la adresa nimănui, ci voiți căuta ca în scurte cuvinte să relievez acele principii, în baza cărora milităm noi pentru neatarnarea bisericii noastre și pentru menținerea caracterului ei de biserică națională și dominantă.

În timpul și în ceasurile de acum, când privirile noastre sunt ațintite asupra perspectivei grandioasei tragedii de pe Golgota, când credincioșii satelor noastre sunt adunați la denii în modestele lor bisericuțe tin să vă reamintesc câteva învățături, pe care se bazează principiul de neatarnare al bisericii noastre. Vă este cunoscută tuturor pericopa evangheliei când fariseii și cărturarii, vrând să vâneze în cuvânt pe Domnul și Mântuitorul nostru Isus Cristos, pe care îl acuzau, că este un răsvrățitor, fiindcă vroia dreptatea socială luând partea celor săraci în contra vameșilor fără suflet și în contra puilor de năpărcă, i-au pus întrebarea, cu gândul ca pe urmă să-l demonteze Cezarului: Învățătorule, știm că ești bun și drept; să ne spui nouă: se cuvine să plătim dare Cezarului? Și atunci El, care cunoștea gândul ascuns al acestor farisei, le-a răspuns: arătați-mi un ban de dare? Și după ce l-au arătat, El îi întrebă: al cui chip e acesta? al Cezarului. Atunci le-a zis: Dați Cezarului, ce este al Cezarului și lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu. Iar în clipele cele mai supreme, când a fost chemat înaintea lui Pilat ca să-l judece, la întrebarea pusă de Pilat, El a crezut ca să nu răspundă și atunci i-a zis Pilat: Omule, au nu știi, că putere am să te slobod și putere am să te dau lor spre răstignire. Fiul omului i-a răspuns: N'ai avea această putere, dacă nu-ți eră dată ție din partea Tatălui meu din ceruri. Apostolul Pavel, în scrisorile sale pastorale îndrumă pe cei dîntăiu credincioși ca să se supună stăpînitorilor, căci stăpînirile sunt dela Dumnezeu.

Iată, d-lor, deputați câteva din învățăturile mai principale ale bisericii ortodoxe, din care să desprinde doctrina acestei biserici, în raporturile ei față cu Statul.

Biserica ortodoxă nu este un instrument orb al Statului, ci o putere vie, o putere creatoare, care alături de Stat și nu aservită de Stat,

muncеște pentru realizarea binelui în această lume și numai o biserică neatarnătoare, dar sprijinită de Stat își va putea îndeplini chemarea ei religioasă, culturală, cât și socială. (Aplause).

O biserică încătușată, aservită, lipsită de voință și independentă, nu constituie un factor de valoare și nu aduce, căci nu poate, nici un aport la progresul Statului modern.

Biserica ortodoxă în cursul celor două mii de ani dela întemeierea ei, niciodată n'a tîns într'acolo, ca să-și câștige o supremație asupra puterii lumești și totdeauna a luptat pentru independența ei în Stat.

Biserica și Statul sunt două organisme, cari lucră paralel, sprijinindu-se reciproc, spre atingerea aceluiaș scop: ridicarea omului prin mijloacele morale spre mulțumire și perfecțiune.

Biserica ortodoxă nu și-a îndrumat nici odată credincioșii ei decât pe calea Damascului, dar nici odată pe calea, care duce la Canosa.

De acei d-lor deputați, noi cari cunoaștem ce poate să realizeze din programul ei bogat o biserică neatarnătoare în raport cu alte biserici, cari nu s'au bucurat de această neatarnare — folosesc înadins acest cuvânt; cel propriu ar fi „autonomie“, însă acest cuvânt în timpul din urmă s'a cam compromis prin unele tendințe, cari ne sunt cu desăvârșire străine lui „Aatos nomes“ însemnează că biserica se conduce în afacerile ei interne prin propriile ei legi, pe care și le dă ea însăși, și nici de cum nu cuprinde în sine alte tendințe, cari ar fi contra Statului sau în contra altor culte. De aceea d-lor deputați, noi credem, că numai o biserică neatarnătoare, o biserică autonomă, o biserică care umblă pe picioarele ei, o biserică investită cu toate atribuțiunile ei de a-și putea realiza aici pe pămînt, în mijlocul societății, misiunea ei religioasă, morală, culturală și socială, numai o astfel de biserică poate să fie folositoare și Statului ro mîn. (Aplause).

Și noi, ca biserică, care numărăm credincioșii cei mai mulți în Statul român, acum întregit, cerem și pretindem nu numai libertatea conștiinței religioase și libertatea cultului pen-

tru noi, dar cerem această libertate și această neatârnamare pentru toate confesiunile minoritare din țara aceasta. Și atunci când noi cerem acest lucru dela conducătorii Statului român, să ne dea voe reprezentanții confesiunilor minoritare ca afacerile noastre interne să le aranjăm cum noi aflăm de bine și-i rugăm să nu se supere atunci când noi, comisiunea în majoritate covârșitoare, voim să ne fixăm raportul bisericii noastre, față cu Statul nostru. Pentru ei am cerut totul, deci avem și noi dreptul la ceva în această țară.

În România Mare, țara tuturor libertăților, țara cea mai tolerantă față de toate confesiunile vrem ca de această libertate a conștiinței religioase și de libertatea cultului să se bucure în măsură cât mai largă toate confesiunile, și în primul rând să se bucure biserica românească a fraților noștri uniți cu Roma.

D-ilor deputați, noi mai avem o dorință atunci când este vorba ca să ne fixăm raportul bisericii noastre ortodoxe față cu Statul român; amume noi am vrut pentru ca să se păstreze din Constituția veche atributul de biserică dominantă a Statului român. Prin pretențiunea aceasta a noastră, mic prin minte nu ne-a trecut tendința ca bisericii noastre prin acest atribut să-i garantăm o dominațiune, o supremație asupra celorlalte biserici minoritare. Superioritatea bisericii ortodoxe române stă în curătenia învățăturilor ei și în mulțimea jertfelor aduse pentru neam și țară; atributul de dominantă reclamat de noi pentru biserica ortodoxă am voit să împrăștiăm Statului nostru român, respectiv să-i susținem și să-i întărim și pe mai departe caracterul ortodox, pe care Statul român l'a avut în totdeauna. (Aplause). Nu putem înțelege ca acum, când bisericii vechiului regat român i s'a mai adaos 2 milioane de români ortodocși din Ardeal, Bucovina întregă și Basarabia întreagă, toate cu cetățeni ortodocși, nu putem înțelege ca Statul român azi, când numără peste 13 milioane de români ortodocși, față cu 4 milioane din minoritate, de dragul cui și mai ales de teama cui, vrea să-și lapede cea mai frumoasă podoabă a caracterului ortodox pe

care l'a avut din cele dintâi timpuri ale sale. (Aplause).

Căci d-ilor deputați, biserica noastră pe lângă aceea că și-a păstrat ortodoxia, în cursul timpului, prin propovăduirea cuvântului dumnezeesc în limba românească, s'a cristalizat și a devenit biserica națională, a devenit biserica poporului român.

Această biserică, alături de poporul român, a îndurat toate loviturile, toate împilările, toate nedreptățile seculare; a suferit și s'a bucurat împreună cu poporul, cu care s'a identificat întru toate. (Aplause).

Pînăcică biserica este prin esența ei o chestiune sufletească, biserica este totdeauna și factorul cel mai puternic în jurul căruia se cimentează unitatea sufletească a unui neam și nu înțelegem ca Statul român tocmai pe acest puternic factor sufletesc să și-l slăbească acum, când mult mai mare trebuință are de unificarea fiilor săi din țara întregită.

Voim să rămânem credincioși tradițiunii ortodoxe a acestei țări și voim ca marii ctitori ai bisericilor și mănăstirilor cari împodobesc pământul acesta plin de jertfe, să doarmă somnul lin în mormintele lor la Cozia, la Argeș la Putna și la Rădăuți; și mai ales să nu turburăm liniștea arhanghelului creștinismului dela mănăstirea Dealului, care a fost răpus mișelește tocmai de perfidia habsburgică care mai târziu cu o sută de ani, tot atât de mișelește a înfipt cuțitul tocmai în sufletul neamului românesc din Ardeal, puterea de rezistență și astfel mai ușor să ne poată desființa naționalicește.

Acești mucenici ai neamului au luptat și s'au jertfit pentru ortodoxie, pentru biruința creștinismului.

Cum este cu putință, d-ilor deputați, cari în ale credinței vă mărturisim a fi uniți cu Roma, ca într'un timp, când noi stăruim ca țara noastră întregită să-și păstreze caracterul creștinesc, care nu poate fi decât ortodox, cum se poate, zic, ca d-voastre, români și creștini, să nu ne sprijiniți în această patriotică stăruință?

Cum se poate, ca d-voastre, români și creștini, să preferiți o țară interconfesională, sau

chiar aconfesională, în locul unui Stat român ortodox?

E cu neputință așa ceva!

Iată dar, d-lor, că nici un gând ascuns nu a fost și nu este în dorința noastră, ca biserici ortodoxe să își se dea rolul de biserică dominantă în Statul român.

Și deoarece în Constituțiunea prezentată Corpurilor legiuitoare, față cu legea clerului mirean din 1893 văd un progres foarte însemnat, iar prin amendamentul propus din partea d-lui P. Gârboviceanu, primit în unanimitate de Senat, văd în mare parte realizată justa noastră dorință primesc art. 23 din proiectul de Constituțiune cu amendamentul propus de d. Gârboviceanu. (Aplause).

D-l C. Banu, ministrul cultelor și artelor: D-lor deputați, se vede că oarecum geloși de Senat, am ținut să avem și noi mica noastră sedință sinodală.

Două fețe bisericești, foarte simpatice, foarte respectabile și iubite de noi toți, s'au perindat la această tribună pentru ca fiecare să susțină meritele bisericii pe care o servește.

În această privință, cu toată stima deosebită pe care o am pentru părintele Dragoș pentru inima lui de bun român și pentru sufletul lui de adevărat creștin, trebuie totuși să-mi exprim regretul că Sf. Sa a redeschis procesul pe care aveam cu toții cuvânt să-l credem închis.

Aveam cuvânt să-l credem închis după cuvântarea străbătută de simțiri așa de înalte, de o cugetare așa de dreaptă, pe care d. Iorga a rostit-o în discuțiunea generală.

D. Iorga, părinte Dragoș au făcut și în privința bisericii ortodoxe, și în privința bisericii greco-catolice, opera de dreptate pe care trebuia să o facă, și exprimarea acestei opere de dreptate am aplaudat-o cu toții pentru că răspundea conștiinței noastre a tuturor. (Aplause).

Mai avem dreptul să credem această chestiune închisă, pentru că la Senat, după foarte lungi, și vă rog să credeți foarte laborioase negociațiuni cu reprezentanții celor două biserici, s'a căzut de acord asupra unei formule, asupra amendamentului pe care îl cunoașteți și pe care deopotrivă l-au primit înalții

reprezentanți ai ambelor biserici.

Nu cred deci că trebuie să fim mai catolici decât Papa, și atunci când mitropolitii și vâldicii cad de acord asupra acestui amendament, noi să ne declarăm în potriva lui. (Aplause).

D-l Iorga, îmi aduc aminte, într'una din sedințele mai îndepărtate, se întrebă: ce rost poate să aibe unirea ministerului cultelor cu acela al artelor? Ei bine d-le Iorga, în acțiunea acestui departament vine câte o clipă când nu strică și oarecare artă. Și vă asigur, a trebuit și un strop de artă în aceste negociațiuni pentru a le duce la un bun sfârșit. (I-laritate, aplause prelungite).

Pentru ce mai eră trebuință părinte Dragoș ca, dela această tribună, să ne spuneți meritele mari pe cari biserica greco-catolică le are? Meritele acestea le cunoaștem și le recunoaștem cu toții. Nu vreau să mai fac istoria originii și a dezvoltării acestei biserici. Nu vreau să ne mai întrebăm dacă această biserică a răsărit din silă sau din impulsivitatea internă a credincioșilor ei.

Este un fapt istoric, pentru ce l'am negat? Biserica unită a ieșit dintr'un calcul politic al Habsburgilor și dintr'un calcul egoist al unei părți a clerului ortodox. (Aplause).

Calculul de altminteri foarte explicabil și foarte scuzabil, date fiind opresiunile de tot felul la care clerul român eră supus.

Nu aceasta este întrebarea. Întrebarea este dacă biserica greco-catolică și-a înțeles misiunea pe care o avea în mijlocul poporului nostru. În această privință, nu cred să existe o conștiință românească care să mărturisească într'altfel de cum istoria însăși o mărturisește.

Adevărul este, că ați știut să trageți din legăturile cu Roma tot ceea ce din punct de vedere românesc se putea trage. Pe baza acestor legături românii au fost primiți în școlile catolice. Școlii latine-române au răsărit. La Blaj s'a înălțat școala care strălucește ca un far în negura timpului. Atâția români s'au dus să studieze la Roma, de unde nu știu dacă s'au întors catolici fără prihană, dar de unde, de sigur, s'au întors cu un simțământ potențat al românismului! (Aplause).

Să vă mai amintesc d-lor, cuvintele pe cari unii din marii apostoli ai acestui românism și din reprezentanții bisericii d-voastre le rostiau despre această unire cu Roma?

D. profesor Iorga, care este un mare istoric, le știe mai bine decât toți. Ce spuneă marele Șincai despre această unire? Ce spuneă marele Șincai despre cele patru puncte cari formează crezul religios al bisericii greco-catolice și în care nu-mi permit să mă amestec, cum nu-mi permit să mă amestec în conștiința nimănui. Nu spuneă el că aceste patru puncte, acum lumea cea proastă, dar nici măcar cărturarii nu le înțeleg, și că unirea numai popilor le-a folosit!?

Numai popilor le-a folosit!... Nu, d-lor, nu numai popilor, căci această unire a folosit în tregului neam românesc. (Aplause).

Este într'adevăr, peste putință, d-lor, să ne gândim la renașterea noastră națională, fără ca mintea să nu ne poarte spre marii apostoli ai românismului din Transilvania, spre personalități ca Samuil Micu, Petru Maior, Șincai, spre toți aceia cari au luptat cu pana și cu graiul, pentru cele trei mari idei generatoare de energii și de idealuri: unitatea rasei, originea romană, stăruința pe pământul vechei Dacii.

Iată, d-lor, care este adevărul. Și acest adevăr nu numai că nu vi-l contestăm noi, niște sărmani laici, dar nu vi-l contestă nici biserica ortodoxă, căci ați auzit adineauri cum a vorbit aci părintele Triteanu, și știți cum a vorbit la Senat înalții reprezentanți ai acestei biserici. (Aplause).

Dar vă temeți de prigonire. De ce? Din partea cui? Din partea Statului? Dar pentru ce? Dar sunteți biserică românească. Sunteți frații noștri. Sunteți legați de idealurile noastre, pentru care ați luptat mână în mână cu reprezentanții bisericii ortodoxe în toate momentele mari ale vieții noastre naționale. Pentru ce Statul v'ar prigoni atunci? Să vă prigonească oare biserica ortodoxă? Credeți-mă, depe înălțimea meritelor ei seculare pentru neam și pentru țară ea poate privi liniștită la existența bisericii d-voastre. (Aplause).

Răsfoiam, d-lor, zilele trecute o lucrare foarte interesantă, cum de altfel sunt toate

lucrările d-lui Iorga; d. Iorga este într'adevăr un om extraordinar, așa putea zice un om im- posibil căci unde cu gândul nu gândești acolo dai de dânsul. În istorie ca și în politică. În istorie, aproape nu este ungher, în care să nu dăm de urmele acestui neobosit răscolitor și înnoitor. Răsfoiam, zic, colecțiunea de scri-sori din Ardeal și Maramureș și pe dinaintea ochilor îmi trecea viziunea clară a atâtor și atâtor dascăli și preoți ortodocși, unii trecuți din Principate peste munți ajungând tocmai în depărtatul Bihor, toți și aceștia și cei de acolo, muncind cu smerenie și cu îndârjire pentru binele neamului și luminarea poporului. Ei au fost copiii modești și neosteniți, cari au copiat cărțile sfinte cu slovă românească întretinând astfel conștiința națională. Ei au fost caligrafii, ei legătorii de cărți, ză-gravii de icoane și de biserici, alcătuitoarii de poezii populare, cum erau tânguirile la morți cu un cuvânt, ei au fost aceea cari au dus și au întreținut în coliba țaranului lumina și iubirea de neam și de lege. Iată merite ne-peritoare înaintea cărora se cuvine să ne închinăm cu toții. Iată cine a pregătit atmosfera necesară pentru ca atunci când Șaguna a apărut, personalitatea aceea uriașă, despre care un ministru ungher spuneă că în capul lui are mai multă înțelepciune decât o jumătate de țară, marele mitropolit să poată face din biserica ortodoxă a fraților noștri din Ardeal ceea ce a făcut: instrument al poporului cultural și fortăreața a naționalității noastre. (Aplause prelungite).

Văd aci în fața mea pe simpaticul nostru coleg d. Matei. Știu că s'a ocupat de sânge în lucrările sale istorice cu chestiunea dacă statutul cunoscut sub numele lui Șaguna a fost întocmit de acesta întocmai pe bazele pe cari a fost votat de către congresul național. D. Matei ajunge la concluziunea că acest statut a fost întocmit, în parte, pe alte baze și că Șaguna a cedat curentului care se formase în congres. Nu importă. Ceea ce importă este că marele Șaguna a înțeles să stabilească cu trănicie legătura între poporul român și ierarhia bisericii ortodoxe și această legătură a fost rodnică în urmări

ericite pentru dezvoltarea neamului și a bisericii din Ardeal.

D-lor, acestea fiind faptele, socotesc că trebuie să închidem definitiv acest proces între frații ortodoxi și frații greco-catolici. În conștiința d-voastră, a greco-catolicilor, ca și în conștiința oricui, nimeni nu-și permite să caute a pătrunde. De aceea, credeți că este bine să păstrați legătura pe care o aveți cu Roma? Păstrați-o. Ca români, suntem încredințați că veți ști să trageți din această legătură toate foloasele posibile pentru neamul și Statul nostru. (Aplauze). Veți socoti însă, într-o zi, că a sosit ceasul ca să rupeți această legătură cu Roma, și să redați poporului român unitatea lui confesională, faceți-o. (Aplauze prelungite). Fiți siguri că veți găsi la reprezentanții bisericii ortodoxe și la noi toți inimi cari să bată la fel cu ale d-voastre și brațe gata să vă îmbrățișeze. (Aplauze).

Prin amendamentul care s'a propus de dreptatea pe care o reclamă d. Iorga, s'a înfăptuit, și cu toate că știu că d. Iorga nu face din gândurile și faptele sale bune ocaziată o chestiune de amor propriu, trebuie să spun că nu puțin în negocierile pe care le-am avut la Senat cu reprezentanții celor două biserici, gândul d-sale a influențat. Nu ocaziată am fost întrebat: ce spune în chestiunea aceasta d. Iorga? Le-am arătat ce spune d. Iorga și, vedeți, glasul d-sale nu a răsunat în pustiu. (Aplauze).

Opera aceasta de dreptate s'a înfăptuit. Ea nu este însă numai operă de dreptate ci ocaziată și operă de realism politic, d-lor. În legiferare pot să fie două metode: sau să se urmeze realitățile și le subdonezi unei idiologie, sau să se facă făcând geometrie politică și să se urmeze domnului, în cursul istoriei universale să se facă geometrii politice, sau să se facă altfel și aceasta este metoda cea bună. Cercetați mai întâiu realitățile; cauți să le cunoașteți cu exactitate și cu precizie și apoi să se facă din ele înși-le normele legiferării și să se facă organizării. Iată cecece am căutat să fac prin art. 28 ca și prin amendamentul d-lor, cărui unul dintre inspiratori este însuși d. Iorga.

O realitate este valoarea morală și națională istorică a bisericii greco-catolice: O realitate faptul că vreun 1.400.000 din frații noștri sunt uniți cu Roma. În fața acestei realități, noi nu putem să stăm nepăsători și trebuie să recunoaștem o situațiune vrednică acestei biserici în Stat. E imposibil s'o amestecăm cu celelalte confesiuni, pentru că este peste putință să uităm că această biserică este românească, este peste putință să uităm că această biserică datează de două veacuri și este imposibil să uităm meritele mari pe cari această biserică le are în istoria neamului nostru pentru Stat și pentru biserică. (Aplauze).

Această operă de dreptate s'a făcut. Operă de dreptate însă, se face și pentru biserică ortodoxă atunci când i se recunoaște caracterul de biserică dominantă în Stat. Nu e cu putință să uităm că această biserică reprezintă credința a 14 milioane din frații noștri.

Este cu putință oare să uităm existența ei seculară? Este posibil să uităm că sufletul însuși al națiunii noastre a fost plămădit de către această biserică dealungul veacurilor? Este cu putință să uităm toată contribuțiunea importantă, neprețioasă pe care această biserică a adus-o pe toate terenurile, în toate direcțiunile vieții naționale?

Ni se vorbește de egalitate, ni s'a vorbit și dela această tribună, dar egalitate matematică nu poate să existe în aceste chestiuni. Egalitate de tratament pentru toate confesiunile, da! dar, în acelaș timp recunoașterea pe care o impune dreptatea, a valorii morale, în trecut și în prezent a bisericii ortodoxe. (Aplauze).

D-lor deputați, la această tribună a vorbit și un reprezentant al cetățenilor români de origine germană, d. Binder, dacă nu mă înșel. D-sa a propus un amendament prin care cere egalitate și autonomie. Dacă d. Binder binevoia să citească cu mai multă atențiune art. 28, ar fi găsit în acest text și egalitatea și autonomia. Intr'adevăr, întrucât se ignorează egalitatea atunci când în alin. II se spune: „Statul garantează tuturor cul-

telor o deopotrivă libertate și protecție?” Este clar. Ideea de autonomie? Dar în această formă este vorba de libertatea exercițiului cultului, este vorba de libertatea în genere. Nu este vorba numai de libertatea credincioșilor de a-și exercita cultul lor ne tulburat, este vorba și de libertatea lor bisericească internă, de libertatea de a se organiza și de a se administra cum vor crede de cuviință.

D-lor, autonomie, da, dar, autonomie nemărginită, nu. Dacă nu năzuiești la altceva decât la libertatea de a te închina Dumnezeu, în care crezi, așa cum vrei, de a proclama dogmele pe cari le vrei, de a avea ritul pe care-l dorești, atunci desigur, autonomia confesională nu-și află altă limită decât cea indicată în textul art. 23: „Ordinea publică, bunele moravuri și legile de organizare ale Statului”. Dar când tu, confesiune, năzuiești la ceva mai mult și reclami ajutorul material al Statului, când cetățenii de orice confesiune ar fi dânsii, prin impozitul lor contribuie și la susținerea ta, atunci negreșit că trebuie să se stabilească între tine, biserică și Stat, oarecare raporturi cari trebuie să fie supuse unor anumite norme. Și prin aceasta atingem, d-lor deputați, chestiunea mare și delicată care privește toate confesiunile, a raporturilor dintre biserică și Stat.

Nu vreau să vă obolesc în ședința aceasta de noapte și nu suntem, la urma urmei nici sinod, nici academie, ca să fac o expunere amănunțită a acestei chestiuni, dar câteva cuvinte vă rog să-mi îngăduiți, pentru luminarea acestei probleme.

S-ar părea că chestiunea nu e grea, și totuși este pentru că ea cuprinde în sine o mulțime de fapte, de principii și de probleme. Negreșit, dacă ar fi vorba de un singur Stat și de o singură biserică, ar fi ușor să stabilim cari pot fi raporturile normale între acest Stat și această biserică. Nu există însă raport normal universal și etern.

În fața a mai multor State stau mai multe biserici, fiecare din aceste State și biserici au nuanța sa istorică, cu condițiile sale de veață, cu individualitatea sa. De aceea

pe călea construcțiunii aprioristice, nu putem ajunge să stăpânim această problemă realistă. Ea trebuie examinată empirico-istoric, căci numai pe această cale, fără a ne pierde în labirintul amănunțelilor, ci privind lucrurile în totalitatea lor depe înălțimea a 16 veacuri de dezvoltare, putem ajunge să stabilim principiul universal istoric al acestei dezvoltări.

Acest principiu se poate formula astfel: „tendința statornică dela uniunea strânsă, la început până la confusiune, a ambelor comunități la o diferențiere din ce în ce mai pronunțată. S'a făcut în această privință comparația mimerită a două cercuri cari la început se acoperă perfect, mai apoi se despart, așa încât se ating numai la periferie, pentru că la urmă să se separe cu totul.

Din această tendință care se desprinde din vicisitudinile istoriei, au ieșit două tipuri fundamentale de raporturi între biserică și Stat: tipul unității și tipul diferențierii.

Tipul unității — fără ca să mai intru în istoricul lui — l'a cunoscut și răsăritul și apusul. Dacă însă unitatea poate însemna subordonarea bisericii către Stat, înseamnă, însă alte ori subordonarea Statului către biserică. Noi am fost în această privință, în tradiția bisericii bizantine: în răsărit biserică a fost cu totul subordonată Statului. Împăratul era omnipotent, și în ce privește biserică. Dogme, disciplină, administrație interioară, averea bisericească, totul putea să fie regulat de dânsul.

În această tradiție a trăit și continuă să trăiască — bine înțeles că procentul istoric a variat nuanțele — toate bisericile cari au ieșit din sânul bisericii bizantine.

Aceasta în cecece privește biserică ortodoxă.

În cecece privește celelalte confesiuni, este natural — după cele ce am avut onoarea să vă expun — că trebuie să admitem, cu toată sinceritatea și cu toată lealitatea perfectă independentă, atât a Statului în sfera lui de activitate, cât și a bisericii în sfera ei de activitate.

Granițele trebuie, de sigur, să fie bine definite, dar granițele acestea, nu biserică

Statul trebuie să le fixeze cu puterea suverană așa cum este atât în folosul bisericii, cât și în acela al intereselor superioare ale lui. (Aplause).

Acum, d-ilor, dați-mi voie să viu la observațiile foarte remarcabile pe cari le-a făcut d. Iorga.

Să-mi dea voie mai întâiu d. Iorga să-i acord un merit omagiu pentru dorința vie care are de a colabora la alcătuirea Constituției... (Aplause prelungite).

D-l N. Iorga: Nu exagerați.

D-l C. Barbu, ministrul cultelor și artelor: D-sa a colaborat în chestiunea bisericii, prin declarațiile ce a făcut în discuțiunea generală declarațiunilor cari au avut norocul să răsunecă ecou în inimile înalților reprezentanți ai celor două biserici românești cari au găsit ecou și în conștiința noastră a tuturor, și cari au contribuit la realizarea amendamentului supus desbaterilor d-voastră.

Cu toată dorința pe care firește o am cu această colaborare să continue, mă văd însă obligat să resping amendamentele, pe cari d. Iorga le propune.

D-l N. Iorga: N'am propus amendament.

O voce: A prezentat numai observațiuni.

D-l C. Barbu, ministru cultelor și artelor: A vorbit d. Iorga mai întâi de chestiunea protecțiunii prevăzută la alin. II, art. 23: Statul garantează tuturor cultelor o deoparte libertate și protecțiune.

Și d. Iorga, se întreabă: oare nu e destul libertatea, ce mai caută protecțiunea?

Nu mă gândesc adaugă d. Iorga, la acele secte cari ar putea să contravină ordinii publice, și bine face că nu se gândește fiindcă pentru acelea nu poate exista nici libertate, nici protecțiune, dar la cine știe ce secte bizare, cari fără să atingă ordinea publică și bunele moravuri ar da un spectacol ridicol, căruia Statul nu are de ce să-i acorde protecțiunea lui.

D-le Iorga, cu tot respectul pe care îl am pentru opiniunile d-voastră, dați-mi voie să observ că ideea de protecțiune, pe care dorința s'o înlăturată este absolut necesară și ca atare nu trebuie să dispară din textul alin. II, fiindcă ea este în strânsă legătură

cu însuși libertatea conștiinței.

Nu vorbesc de libertatea internă de conștiință.

În interiorul conștiinței fiecareia dintre noi credem ce vrem.

Nimeni nu poate pătrunde în tainicul sanctuar al sufletelor noastre, nici ca să ne oblighe să credem ceva nici ca să ne împiedice de a crede.

Este vorba însă de altceva. În orice religione sunt două elemente principale: dogma, partea metafizică și cultul, ritul.

Cine poate să nege cuiva libertatea de a-și exprima prin grai ori prin scris ceea ce formează dogma credinței lui?

Dar această libertate se confundă cu libertatea de opinie. Adevărata libertate religioasă se referă la libertatea exercitiului cultului.

În ce constă această libertate?

În scurt ea constă în lucrul următor: să nu te împiedic pe tine, cetățean, nici direct nici indirect în exercitiul cultului tău și nici să nu te oblig direct ori indirect să participi la un cult care nu e al tău.

Ce se întâmplă atunci când asemenea împiedicări, ori asemenea obligațiuni s'ar produce?

Atunci este dator Statul să vină și nu numai să declare libertatea exercitiului cultului dar și să acorde protecțiunea lui ca să asigure absoluta libertate a conștiinței. (Aplause).

Iată pentru ce îmi permit să cred că cuvântul de protecțiune, cu ideea pe care o exprimă, trebuie păstrat în alin. II, al art. 23.

În ceea ce privește aparițiunea sectelor mai mult sau mai puțin bizare, eu n'am nici un fel de teamă.

Știu că în multe părți ale României-Mari, aceste secte apar, și că uneori par chiar foarte amenințătoare dar pe de o parte eu am ca și în neamul meu, o credință necălită în puterea de viață a bisericii noastre, iar pe de alta, eu cred că biserica ortodoxă, prin situațiunea, ce i se creiază, prin mijloacele ce i se vor pune la dispozițiune va găsi în propria sa ființă, destule forte ca să re-

ziste acestor secte cari pot amenința unitatea sufletească a neamului nostru. (Aplauze).

* Și în orice caz, întrucât aceste secte nu primejdiesc nici ordinea publică, nici bunele moravuri, nici legile de organizare ale Statului, Statul n'are de ce interveni ci trebuie să acorde deopotrivă protecțiunea lui pentru ca libertatea de conștiință să nu fie împiedicată.

Această libertate, să nu uităm, este un mare bun moral, pe care omenirea l-a câștigat dupe lupte mari și multe vărsări de sânge.

Negreșit, ne este ușor să vorbim astăzi, cu oarecare ușurință, despre libertatea conștiinței, despre libertatea exercițiului cultelor.

Dar, d. Iorga știe foarte bine câtă luptă, câtă durere și cât sânge a trebuit pentru ca astăzi să putem împreună cu toată omenirea civilizată să proclamăm principiul de libertate pe care l-am pus în art. 23 și peste care mulți dintre noi trec, poate, fără să-i dea toată atențiunea cuvenită. (Aplauze).

Iată pentru ce trebuie luate, pe cale constituțională, toate măsurile pentru ca această libertate a fiecărei confesiuni, amenințată uneori de celelalte confesiuni, pentru că ce vrei?

Orice religie crede că ea singură posedă adevărul absolut și etern, amenințată alteleori chiar de Stat, căci, oricum, Statul este aplecat să vadă într'o religie mai mult decât într'alta un aliat sau dușman și de aci o politică de privilegiare sau oprimare față de diferite confesiuni, pentru că această libertate, acest mare bun moral al omenirii să nu fie primejduit.

Trec la cealaltă chestiune pe cari a ridica-o d. Iorga, chestiunea autonomiei bisericii ortodoxe. Această autonomie este de asemenea cuprinsă în art. 23 acolo unde se spune că „o lege specială va statornici principiile fundamentale ale acestei organizații unitare, precum și modalitatea după care biserica își va reglementa, conduce și administrază, prin organele sale proprii, și sub controlul Statului, chestiunile sale religioase,

culturale, fundamentale și epitropești“.

Cuvântul de „autonomie“, de sigur, nu e întrebuițat, dar ideea este complectă. Și această idee trebuie așternută în art. 23 pentru că ea răspunde unei necesități reale; pentru că ea răsare din întreaga experiență pe care a făcut-o biserica ortodoxă în vechiul regat. Prea a suferit această biserică de dominațiunea Statului, prea a suferit de imixțiunile politice, pentru ca să nu simțim cu toți trebuința de a o scoate de sub stăpânirea Statului și de a o feri în viitor de aceste imixțiuni politice. (Aplauze prelungite).

D-l N. Iorga: Dați-mi voie; legea specială este foarte bună dacă așa face-o eu să zicem. (Ilaritate). Dar dacă o face Părintele Drăghici? (Mare ilaritate).

D-l C. Banu, ministrul cultelor și al artelor: D-le Iorga, și cumințenia noastră și simțimintele noastre pentru d-voastră ne îndeamnă să credem că o s'o faceți d-voastră (ilaritate, aplauze), dacă n'om face-o tot noi, (Mare ilaritate, aplauze prelungite).

I. P. S. S. Mitropolitul Primat vorbind la Senat de legea d-lui Take Ionescu dela 1893, o numeă, dacă nu mă înșel: „o rusine națională“. Cu tot respectul pe care l-am pentru această eminentă figură a bisericii noastre, cred că cuvântul a fost cam aspru. (Aprobări). Desigur, legea dela 1893 înseamnă consacrarea acestei dominațiuni a Statului, despre care am vorbit; dar trebuie de asemenea să recunoaștem că ea a realizat și unele bunuri pentru biserica ortodoxă. D. Gârboviceanu, care mă aprobă, o știe foarte bine, căci atâta vreme a fost administratorul Casei bisericii și nu este acțiune în domeniul bisericesc la care d-sa să nu fi participat. Această lege și în ceea ce privește salarizarea preoților, și în ceea ce privește regularea învățământului teologic cum și în ceea ce privește justiția bisericescă a stabilit norme cari s'au dovedit folositoare bisericii. Și de aceea, atât Vlădiciei cât și preoți noștri de mir în cusul vemurilor, au recunoscut că dacă legea dela 1893 a avut părți rele, a avut însă și multe părți bune. (Aplauze).

Inseamnă că această lege dela 1893 trebuie să rămână neatinsă? Nu! Chiar Take Iones-

la câțiva ani după 1893, recunoștea că a
mers prea departe în principiile și în alcă-
tuirea acestei legi și dacă ar fi să o refacă,
ar reface-o pe alte baze. Și legea din 1902,
prin care s'a înființat Casa bisericii, a urmat
acestei tendință. Să nu uităm însă d-lor, că
era o necesitate a timpului, căci averile bise-
ricești erau așa de rău administrate, încât
clerul întreg reclamă ca prin Casa bisericii
să se pună rânduială în aceste averi și tre-
buie să recunoaștem că, în bună parte s'a
pus.

Vn, d-lor, acum la a treia chestiune ridi-
cată de d. Iorga și aci vă mărturisesc slăbi-
șimea mea, căci deși am barbă îmi lipsește
însă harul de sus (Ilaritate).

E vorba de unitatea cu biserica ecumenică.
D-voastră, d-le Iorga, ziceați: ce înseamnă
marele colegiu, compus din membrii de cre-
dintă ortodoxă, iar alții, de altă credință. Deși
după legea sinodală eterodoxii, nu participă
la alegeri; marele colegiu, din care fac par-
te oameni cari, deși ortodocși, nu sunt însă
practicanți; ce rost are marele colegiu în a-
legerea episcopilor? Dacă marele colegiu nu
are ce căută în asemenea chestiuni, de ori-
din administrativ bisericesc, cum să ne a-
mestecăm noi în chestiuni spirituale ca aceea
a unității dogmatice în care sfântul Sinod
și-a spus de mult cuvântul?

D-l N. Iorga: D-le ministru, îmi dați voie.
D. Gârboviceanu ar putea spune de ce s'a
pus în forma aceasta legătura cu ecumenicii.
Aveam ceva de căpătat dela ecumeni. Dar a-
cum biserica lor nu mai reprezintă o păstra-
re a dogmei, care să ne lege în sensul că bi-
sercia ecumenică ar avea într'nsa toate
garanțiile cari trebuiesc pentru a păstra dog-
mele neatînse. Dar cine nu o vede în ce sta-
re este astăzi? Azi clătînându-se la Cons-
tantinopol, mâine, biserică vagabondă ase-
zându-se la Atena, astfel că azi chestiunea se
pune cu totul altfel de cum se punea înainte.
Vedeți cum celelalte biserici se desfac din
ce în ce mai mult de ecumeni și băgați de
seamă să nu rămânem noi ultimul sprijin
al unei biserici ruinate! Aceasta e o pro-
blemă care mă preocupă pe mine mai de

mult timp, în care eu deși fără de vestminte
arhiericești, am ajuns la un rezultat care se
potrivește cu barba noastră... (Ilaritate)....

D. C. Banu, ministrul cultelor și al arte-
lor: D-voastră vă temeți de legăturile
strânse cu Constantinopolul? În trecut s'a
făcut ce s'a făcut. O știu. Dar fiți siguri că
și în viitor, de va fi trebuință, se va face
ce se va putea:

„Il y a des accomodements avec Con-
stantinople“.

Dacă nu ar fi fost în Constituțiune pro-
clamată această unitate, mărturisesc eu unul
nu vedeam trebuința de a o face. Dar de vre-
me ce s'a făcut și de vreme ce tradițiunea
este de esența bisericii, cred că este mai bi-
ne să o lăsăm, cu atât mai mult cât această
unitate nu va împiedică biserica ortodoxă
română să-și împlinească misiunea ei. Și să
credeți, d-lor, misiunea acestei biserici este
astăzi mult mai mare decât ieri; căci situa-
țiunea în care a ajuns atât patriarhia din
Constantinopol cât și biserica rusă, creiază
bisericii românești o mare misiune în orien-
tul european. (Aplauze). Depinde de ea cum
va ști să și-o îndeplinească și depinde de
noi cum vom ști s'o sprijinim.

A patra chestiune care a fost ridicată de
d. Iorga se referă la alegerea mitropoliților
și a episcopilor.

În această privință art. 23 spune:

„Mitropoliții și episcopii bisericii ortodoxe
române se vor alege potrivit unei singure
legi speciale“.

Legea aceasta specială, d-le Iorga, va fi
legea unificării bisericii ortodoxe.

Anteproiectul acestei legi a trecut prin Sf.
Sinod și a fost aprobat. Pot să vă spun că
printr'nsul s'a părăsit sistemul alegerii mi-
tropoliților și episcopilor de către marele
colegiu și s'a adoptat acela al alegerii de
către congresul național bisericesc și adună-
rile eparhiale.

Cu aceasta am terminat răspunsul pe care
mi-am permis să-l dau la observațiunile
d-lui Iorga.

Mai rămâne încă o chestiune pe care tre-
buie să o ating și cu aceasta voiu încheia.

Spimeam către începutul cuvântării mele că trebuia să se țină seamă de realități și că s'a ținut.

Realitățile acestea, în cece privește chestiunea confesională din România Mare, sunt felurite și vrednice de toată atențiunea.

Mai întâiu, aspectul confesional al României de astăzi nu mai este acela al României de ieri.

Cei de altă confesiune decât a noastră erau în România de ieri în număr aproape dispărent.

Astăzi ei reprezintă vreo câteva milioane din cetățenii acestei țări și aceasta este o realitate de care trebuie să se țină seamă și s'a ținut prin asigurarea absolutei libertăți de conștiință pe baza celor două mari idei, pe baza ideii de egalitate și a ideii de autonomie.

O a doua mare realitate este că la milioanele de ortodocși pe cari îi avea România de ieri, s'a adăugat alte milioane din ținuturile alipite, ortodocși din Transilvania, din Bucovina, din Basarabia; și că, dacă în România de ieri numai cu ortodocșii pe cari i-am avut, reprezentând doar o parte a neamului nostru, biserica ortodoxă a avut o situațiune dominantă în Stat, cu atât mai mult se impunea ca această situațiune să și-o păstreze în România de azi, când această biserică reprezintă credința imensei majorități, aproape a totalității neamului nostru. (Aplauze).

O altă realitate, de care deasemenea trebuie să se țină seamă, este că ne aflăm astăzi nu în fața unei singure biserici ortodoxe, ci în fața a patru biserici: biserica ortodoxă din vechiul regat, cea din Ardeal, biserica ortodoxă din Bucovina și cea din Basarabia, fiecare cu trecutul său istoric, fiecare cu organizația sa, fiecare cu condițiunile sale de viață.

Această situațiune nu poate să continue.

Este un imperativ categoric, pentru desăvârșirea unității naționale, ca unificarea bisericii ortodoxe să se înfăptuiască fără ză-

bavă și putem zice că prin această Conștiință s'a și înfăptuit. (Aplauze).

Intr'adevăr, în art. 23 s'au așternut principiile esențiale ale acestei unificări, și astfel, în clipa când Constituțiunea va fi promulgată de M. S. Regele, ne vom bucura că unificarea bisericii strămoșești a fost realizată. (Aplauze).

Dați-mi voie, d-ilor deputați, să termin cu o rugăminte călduroasă către d-voastră toți, ca să votați art. 23, așa cum este redactat, cu adausul amendamentului pe care l'a propus d. Gârboviceanu. Votând acest articol, cur acest amendament, asigurați între diferitele confesiuni și Statul Român raporturi întemeiate atât pe dreptate cât și pe o justă considerare a tuturor intereselor; asigurați bisericii ortodoxe, și prin unificarea pe care o realizați și prin situațiunea pe care o creați acestei biserici, o situațiune care îi va îngădui să-și îndeplinească marea și nobila misiune ce-i revine.

O rațiune superioară de Stat ne arată că s'ajura frână morală pentru marea mulțime ca și singurul izvor nesleit de idealism în sufletul poporului, este credința, este biserica, în care au trăit și au murit strămoșii, în care vor trăi și vor muri urmașii și cari legând astfel trecutul cu viitorul, asigură existența și dezvoltarea acestui Stat.

Mai este însă ceva pe deasupra acestei rațiuni superioare de stat. Vedeți priveliștea ce s'a desfășurat înaintea ochilor noștrii ultimi. Am trăit și trăim încă în vremuri cari se pot numi catastrofale. Lumea întreagă s'a prăvălit, instituțiuni seculare s'au prăvălit, tronuri au căzut, în jurul nostru, pretutindeni, surpări și prefaceri, dar pe valul acesta crotropitor este ceva care plutește încă, este credința care nu numai nu a pierit din sufletul popoarelor dar e astăzi mai vie de cât ori când.

În numele acestei rațiuni superioare de Stat, pentru aceia cari în conștiința lor nu pot face apel decât la această rațiune; în numele acestei credințe, pentru aceea cari o păstrăm în sufletele noastre, fac acest apel către d-voastre, încredințându-vă că veți

săvârși o operă de dreptate, de prevedere, și de progres. (Aplause prelungite. Adunarea vaționează pe orator).

D. V. Bărcă, vice-președinte : La art. 23 avem două amendamente, unul propus de d. deputat Binder, respins de comitetul delegaților și altul propus de d. deputat Gârbovceanu admis de comitetul delegaților și de d. ministru Banu.

— Se pune la vot primul amendament și se respinge.

— Se pune la vot al doilea amendament propus de d. Gârbovceanu și admis de comitetul delegaților și se admite.

— Se pune la vot art. 23 devenit 22, astfel modificat și se admite.

JURISPRUDENȚA

1. Consistoriile eparhiale nu au un caracter judecătoresc propriu zis, căci ele sunt chemate numai să mențină disciplina internă în ordinea bisericească, prin urmare Curtea

de Casație nu are nici o cădere să se pronunțe asupra cererilor pentru strămutarea acțiunilor disciplinare pendinte înaintea acestor Tribunale bisericești.

Aceasta cu atât mai mult, cu cât potrivit art. 21 din Constituție, afacerile disciplinare ale bisericii sunt date în competența exclusivă a autorităților bisericești, fără amestecul celor civile. (Cas. II 1685-923, Jurisprudența Română din 1921, pag. 36, No 32).

2. Atunci când acel chemat să jure nu arată că practică un alt cult religios de cât acel creștin sau nu arată formele cultului său, nu poate cere să fie dispensat de obligațiunea de a jura după formele prescrite de lege, nici, prin urmare, să fie apărat de penalitatea prevăzută pentru refuzul de a jura.

Așa dar, judecătorul delegat cu ascultarea martorilor face o justă aplicare a legii, când condamnă la amendă pe un martor care a refuzat să depună sub prestare de jurământ, pe motiv că este liber cugetător. (Cas. I, 238-914. Jur. Rom. 1914 pag. 321 No. 329).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Art. 23. — Actele stării civile sunt de atribuția legii civile.
Intocmirea acestor acte va trebui să precedă totdeauna binecuvântarea religioasă.

Vechiul text, art. 22 : Actele statului civil sunt de atribuțiunea autorității civile.
Intocmirea acestor acte va trebui să precedă în totdeauna benedictiunea religioasă, care pentru căsătorie va fi obligatoare, afară de cazurile ce se vor prevedea prin anume lege.

RAPORT SENAT

Actualul art. 22 privitor la actele stării civile a dat naștere la variațiuni de jurisprudență asupra validității căsătoriei neconsacrate prin binecuvântarea religioasă. Deși textul prevede că ceremonia religioasă este obligatorie, totuși legea specială care trebuia să urmeze după promulgarea Constituției nefiind făcută, a rămas în suspensie textul constituțional.

Pentru a nu pune în conflict libertatea conștiinței religioase cu obligativitatea binecuvântării religioase, nu s'a mai pus în noul articol 23 cuvântul „obligatoare“.

RAPORT CAMERA

Art. 24 devenit 23 a fost modificat, în privința actelor stării civile, înlocuindu-se cuvintele *benedicție religioasă* prin *binecuvântare religioasă* și suprimându-se ultimele cuvinte : „care pentru căsătorii va fi obligatoare, afară de cazurile ce se vor prevedea prin anume lege“. Această dispoziție rămăsese fără sancțiuni, instanțele judecătorești nu i-au dat nici o aplicare ; eră indicată prin urmare suprimarea unui text juridicește inutil.

DESBATERI PARLAMENTARE SENAT

I. P. S. S. Mitropolitul Primat Miron Cristea : De altă parte, eu doresc, și cu mine împreună dorește și întreaga noastră biserică, ca să nu schimbăm nici articolul din Constituțiune veche care admite „obligativitatea cununiei bisericești“.

D-lor, mai bine decât mine știu frățiile voastre, că temelia societății și temelia unui Stat o formează viața familiară. Familia este ca celulele din organism; este celula sănătoasă; întregul organism va merge bine și se va dezvoltă în mod normal, când celulele lui vor fi sănătoase. Cu durere trebuie însă adesea ori să constatăm că în prea multe cazuri, căsniciile noastre, viața familiilor noastre, lasă de dorit. Eu găsesc că înalta noastră curte de casație a făcut o greșală atunci când, împotriva textului Constit. vechi, în jurisprudență a declarat căsătoria legală și variabilă și fără binecuvântarea sfintei biserici, adică fără să urmeze cununia religioasă.

Aceasta a avut de urmare acel rău, că divorțurile în țara noastră au ajuns cel mai înalt record, în asemănare cu oricare alt Stat din Europa civilizată.

Dacă vom purcede pe această cale mai departe, d-lor senatori, convingerea mea fermă este, că vom contribui la destrămarea vieții familiare, de ceace să ne ferească Dumnezeu. Din contră, cred că nimic nu-i mai necesar, decât ca viața noastră familiară să fie primentă în zilele noastre, tocmai pe baza învățăturilor mântuitoare ale Evangheliei lui Christos.

De aceea eu, vă rog, să păstrăm binecuvântarea bisericii și să nu reducem actul Sfintei Taine a cununiei la un simplu contract civil, iscălit în fața Oficerului Stării civile, ci să păstrăm și aici bunele tradițiuni ale neamului nostru.

Binecuvântarea bisericii va fi desigur tuturor numai de bun folos. (Aplauze prelungite).

I. P. S. S. Mitropolitul Primat Miron Cristea : D-le președinte, d-lor senatori.

În cuvântarea mea de zilele trecute, mi-am luat libertatea să vă rog ca în toate acele cazuri unde dispozițiunile vechii Constituțiuni sunt bune, acceptabile și corespund trebuințelor neamului nostru și firului, să nu le mai schimbăm.

Eu nu vreau să motivez mai de aproape, căci am motivat în rândul trecut dar vă rog să nu abandonăm obligativitatea căsătoriei religioase. (Aplauze).

Cu darul și cu binecuvântarea bisericii am ajuns acolo unde suntem astăzi. Frățiile Voastre, onorați membri ai acestui Senat, sunteți toți ieșiți d'ntro căsătorie binecuvântată de bunul Dumnezeu.

V'ați făcut mari, voinici, sănătoși și înțelepți și cred că veți dori ca și nepoții și urmașii d-voastre să fie ieșiți din aceeași legătură familiară, binecuvântată de Dumnezeu. (Aplauze).

Drept aceea, vă rog să se adauge la sfârșitul acestui articol următoarele cuvinte cari figurau în vechiul text, iar în cel nou au fost omise

„... care pentru căsătorii va fi obligatoare afară de cazurile ce se vor prevedea prin o lege specială“.

Miron Cristea, mitropolit primat, Pimen, mitropolitul Moldovei, Arhiepiscopul Gurie, Episcopul Bartolomeu și Episcopul Nicodem.

Această lege specială va stabili apoi toate cazurile acelea când cineva de exemplu neavând credință, nu poate fi obligat a merge la vreo biserică pentru binecuvântare, sau pot să existe și alte cauze acceptabile.

Dar să nu alunecăm, d-lor, pe povârnișul unor curente cari pot duce la slăbirea țării, iar nu la întărirea ei. (Aplauze).

D. Mihail Pherekyde, președinte : D. Procopiu are cuvântul.

D. Gr. Procopiu : D-lor senatori, cred că temerile I. P. S. S. Mitropolitul Primat de neajunsurile pe cari le-ar cauză modificările art. 24 devenit 23, nu sunt fondate.

D-lor, la 1866 există o situațiune provocată de inovațiunea decretării codului civil sub statutul dela 1864. Desigur mentalitatea de pe atunci a fost speriată că actele stării

civile au trecut din mâna bisericii în mâna laicilor.

Pentru a liniști spiritele de atunci, mai explicabil alarmate, s'a înscris dispozițiunea constituțională pe care astăzi am desființat-o și care spuneă că ceremonia religioasă pentru căsătorie să fie obligatorie.

D-lor, s'a învederat printr'o experiență de mai multe decenii că dispozițiunea aceasta a fost o inutilitate. Astăzi, pe lângă că o asemenea dispozițiune constituie un conflict între textele aceleași Constituții, ea ar provoca și împiedicări de căsătorii, pe motiv de deosebiri religioase, ceea ce ar constitui un fel de violare a libertății conștiinței și a cultului.

Dar, în afară de aceasta, ea este o inutilitate. În adevăr toate actele stării civile au trecut în mâna autorităților civile dela 1866 încoace, a existat până acum vreun creștin care să se boteze numai în fața primarului și să nu facă și ceremonia religioasă a botezului?

A existat vre-un caz în care un creștin să primească a fi înmormântat numai civil, deși nu i s'a impus și obligația ceremoniei religioase?

Voci: Da, da, au fost cazuri.

D-l Gr. Procopiu: Eu nu cunosc. Nu numai că nu a existat, dar fac apel la Înălți Prelați să spună, dacă în cazuri când eră loc de o pedeapsă, cum de exemplu în cazurile sinucideri, și deci trebuiau să fie privați de binecuvântarea bisericii, de ceremonia religioasă, totuși în asemenea cazuri s'a cerut dispensă și s'a acordat.

Creștinii nu se consideră că este căsătorit numai prin faptul că s'a căsătorit în fața primarului, obligația ceremoniei religioase există în însăși credința, în conștiința creștinului, iar nu venită dela o dispozițiune imperativă a Constituției sau a legii.

Legea nu adaugă și nici nu scade nimic din credința cetățenilor; este prea infiltrată în sufletul credincioșilor ortodocși creștini nevoia unei benedictiuni religioase, ca să mai fie nevoie de o dispozițiune imperativă constituțională.

Ipsa acestei dispozițiuni din noua Cons-

tituțiune este motivată prin faptul că avem în România-Mare atâtea naționalități și atâtea confesiuni, cari nu vor putea fi împiedecate să contracteze uniri prin căsătorie, cu toată diferența religioasă care există între soți, cari nu ar putea obliga unul pe celălalt să adopte credințele religioase ale unuia dintr'înșii.

Eu cred că pentru respectul libertății conștiinței și al confesiunilor, obligativitatea căsătoriei religioase nu trebuie pusă în Constituție; ea există în însăși sufletul credincioșilor și există fără să fie nevoie de o dispoziție constituțională. (Aplause).

D-l M. Pherekyde, președinte: Părintele N. Cotlarciuc are cuvântul.

Părintele N. Cotlarciuc: D-lor senatori, am obligațiunea, în numele clerului ortodox, și în special în numele clerului ortodox din Bucovina și al I. P. S. Sale Mitropolitul din Bucovina, ca să aduc înaintea d-voastră doctrina, ca să respectăm ceea ce a fost sfânt în inimile noastre până acum. (Aplause pe băncile prelaților).

În provinciile alpine a fost, până acum, uzul și datina ca orice act religios, orice taină bisericească, să fie de atribuțiunea bisericii. Între sfintele taine acestea, este și actul botezului și cununiei cari, în afară că au fost administrate de biserică, dar au fost și înregistrate tot de biserică. În Bucovina, și până nu de mult și în Ardeal, și mi se pare că și în Basarabia, toate actele acestea au fost purtate de către biserică, care le-a purtat cu cea mai mare conștiințiozitate, ținând registrele convenite, cari oricând i-au trebuit Statului, le-a aflat preotul stând la dispozițiunea Statului. Prin aceasta, pe de o parte a avut biserică evidență asupra credincioșilor ei, iar pe de altă parte a făcut și Statului un serviciu gratuit, care, prin introducerea acum a stărei civile în toate provinciile, are să-l coste o sumedenie de bani.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: Este dejă.

Părintele N. Cotlarciuc: Actele de stare civilă sunt numai în vechiul regat, după cât știu...

D-l Dr. V. Bianu: Și în Ardeal.

Părintele N. Cotlarciuc: În Bucovina și Basarabia nu, și până nu de mult, aceeași situație eră și în Ardeal.

P. S. S. Episcopul Oradiei Mari, Roman Ciorogariu: În Ardeal s'au introdus actele de stare civilă în interesul maghiarizării.

D-l Dr. V. Bianu: Și acum le introducem în interesul romanizării. (Aplause).

Părintele N. Cotlarciuc: Eu am spus că în Ardeal, până nu de mult, există aceeași stare. Și tendințele pentru cari s'a introdus starea civilă acolo, sunt foarte bine cunoscute, ca tocmai să se ia această putere din mâna bisericii, pentru ca să ne poată maghiariza mai bine.

D-lor, eu nu cer ca aceste acte să fie exclusiv bisericești, dar să se dea posibilitate ca biserica să poată purta mai departe registrele și, mai ales acolo unde sunt purtate cu conștiințiozitate să se lase preotului atribuțiunea de ofițer al stării civile, cu atât mai mult că preoții au practică în aceste lucrări.

Acestea vă rog, să le luați în considerațiune la acest articol.

D-l M. Pherekyde, președinte: P. S. S. Arhiepiscopul Gurie, are cuvântul.

P. S. S. Arhiepiscopul Chișinăului și Hotinului, Gurie: D-le președinte, d-lor senatori, eu mă mir că în Senatul acesta, care este creștin, care este, pot să zic, exclusiv creștin, se ridică glasul împotriva recunoașterii că blagoslovenia lui Dumnezeu pentru căsătorie trebuie să fie obligatorie. Mă mir, pentru aceea, că la mine a venit rabinul evreesc și m'a rugat: I. P. S. S. Voastră, când va veni în discuțiune chestia despre căsătorie și despre divorț, să rugați, cu toată insistența și cu toată autoritatea I. P. S. Voastre, ca să fie păstrată cununia religioasă obligatorie și divorțul religios obligatoriu, că aceste acte să nu se facă fără blagoslovenia lui Dumnezeu.

Căsătoria este un așezământ Dumnezeesc; asupra căsătoriei trebuie să se coboare sfântul Duh, ca să prefacă căsătoria din act trupesc, din act dobitoicesc, în legătură spirituală, duhovnicească, ca să nu fie ea numai legătura trupească, ci legătura sufletească a soților.

Pentru aceea se află așa de multe familii nenorocite, așa de mulți bărbați nemulțumiți cu femeile lor și femei nemulțumite cu bărbații lor pentrucă ei renunță să primească blagoslovenia bisericii.

Eu vă rog, d-lor senatori, ca numai decât blagoslovenia bisericească să fie recunoscută și în Constituția noastră ca obligatorie, și nu numai căsătoria, dar și divorțul bisericesc să fie recunoscut ca obligator. (Aplause pe băncile prelaților).

D-l M. Pherekyde, președinte: I. P. S. S. Mitropolitul Moldovei, are cuvântul.

I. P. S. S. Mitropolitul Moldovei, Pimen: D-le președinte, d-lor senatori, chestiunea obligativității căsătoriei religioase, a fost pusă la diferite interpretări, chiar din partea celei mai înalte instituții judecătorești, Curtea de casație.

Căsătoria, după dreptul civil este un contract social, dar după dreptul bisericesc este o taină bisericească. Biserica noastră ortodoxă, dela introducerea actelor stării civile, a admis că partea căsătoriei, ca contract social, să se încheie înaintea ofițerului de stare civilă, iar partea tainică religioasă a acestui act, a fost considerată ca un act bisericesc, ca o benedicțiune religioasă.

A fost o vreme când Curtea de casație a admis necesitatea căsătoriei religioase, pentru ca actul de căsătorie să fie valabil. Și de această părere au fost și unii din cei mai eminenti jurisconșulți ai noștri.

D-l C. G. Dissescu: Și eu.

I. P. S. S. Mitropolitul Moldovei, Pimen: Dacă bisericii noastre, prin legea civilă, i s'a luat dreptul la administrarea actelor de botez, căsătorie și moarte, totuși, prin sufletul poporului nostru, biserica nu a renunțat nici o clipă ca să fie obligatorie și căsătoria religioasă. Din nefericire s'au văzut cazuri în cari unii creștini nu au mai cerut și căsătoria religioasă, dar cazurile acestea sunt foarte rari.

D-lor, această manifestare de a se emancipă poporul nostru românesc dela obligațiunea căsătoriei ca taină bisericească, socot că ar fi cea mai mare greșeală și noi, prin noua Constituție, am păcătui dacă am re-

mențată de a fi prevăzută ca obligatorie căsătoria religioasă.

Mi-aduc aminte ca acum câțiva ani, miniștrul de justiție de atunci a venit cu o propunere de a se modifica codul civil, dându-se voie celor divorțați prin judecata lumenească, să se recăsătorească.

Eram episcop al Dunării de Jos și combătând propunerea, mi se pare că aceasta modificare a codului civil a fost retrasă.

Eu socot că la noi, mai ales în urma războiului, când curente de diferite nuanțe sufletești au început să-și găsească loc în sufletul poporului nostru, nu trebuie să renunțăm la acele garanții sufletești și morale care au ținut strâns atât de mult poporul nostru în viața lui sufletească. Și după cum zicea I. P. S. S. Mitropolitul nostru Primat: Toți am venit în lume prin căsătorie religioasă, la care bătrânii noștri au ținut cu sfințenie. A renunța la căsătoria religioasă și a nu o prevedea ca obligatorie în Constituție este a slăbi moravurile noastre religioase strămoșești. Eu vă rog să binevoiți să adoptați ca benedictiunea religioasă să fie obligatorie și trecută în Constituție, afară bine înțeles de cazurile acelea cari s'ar preciza prin legi speciale, ca de pildă pentru liberii cugetători, cari vor și ei să facă numa căsătoria civilă.

În privința părții a doua a chestiunii adușă de P. S. S. Arhiepiscopul Basarabiei, că divorțul nu trebuie să se pronunțe numai de autoritatea judecătorească civilă, ci și de biserică, eu cred că e dreaptă. S'a dovedit din nefericire, că viața noastră casnică a început a slăbi. Sunt foarte multe procese de divorț. Sunt copii cari nu știu cui aparțin.

Prin urmare și din acest punct de vedere se impune să luăm toate măsurile ca viața noastră socială de familie să fie cât mai garantată și cât mai solidă. Altfel o vom slăbi familia și aceasta va fi o primejdie.

D-l M. Pherekyde, președinte: D-l Ioan Brufin a renunțat la cuvânt în favoarea d-lui C. Dissescu, prin urmare d-l C. Dissescu are cuvântul.

D-l C. G. Dissescu, raportor: D-lor senatori, să-mi dați voie ca și în această chestiune să continuu în metoda care am avut-o

și o voi avea, ca în toate chestiunile de ordin constituțional să fiu impersonal, adică să nu examinez nici o chestiune din un punct de vedere lăaturalic, ci din punctul de vedere științific al organizării sociale și politice. Voi răspunde la argumentele invocate în sprijinul amendamentului ce se propune, dar înainte de toate să-mi dați voie, cu binecuvântarea prea Sfintei taie (arătând către arhiepiscopul Gurie) să vă rectific într-o afirmare.

Ați început prin a zice: „În acest Senat ortodox“. Eroare! Până la Dioclețian senatul eră un corp politic. Când s'a desființat și a rămas numai de formă, în unele chestiuni, ca să complacă împăratului, judecând numai ereziile. Senatul eră ortodox, dar i-a dispărut și acest caracter; cu timpul nici nu mai mergeau ierarhi la Senat, ci senatorii mergeau la Sinod. Prin urmare senatorii rămăseseră continuu ortodoxi. În organizarea noastră socială și politică, Senatul nu are caracterul bisericesc, căci în afară de Senat, avem o instituțiune, pe care eu totdeauna am numit-o și o numesc Sfântul Sinod.

Sfântul Sinod este ortodox, Senatul nu este ortodox, el legiferează pentru toată lumea în România.

Celebrarea bisericească nu este obligatorie la naștere, și eu cred că este mult mai mare misterul nașterii decât acela al căsătoriei, pentru că fără căsătorie poți trăi, pe câtă vreme fără naștere nu poți trăi. Și mai este încă un mister, un mister îngrozitor, căci nu se poate repara pe pământ: este moartea. Nici aci benedictiunea religioasă nu este obligatorie. Și atunci vă întreb: pentru ce la căsătorie să fie obligatorie?

Domnul nostru Isus Christos, la Nunta din Cana Galileiei care a dat naștere la o frumoasă evanghelie, a zis: „mare este taina aceasta“.

P. S. S. Arhiepiscopul Gurie: Aceasta o zice Sfântul Apostol Pavel.

D-l C. G. Dissescu: Sfântul Apostol Pavel este un istoric care povestește. Cuvintele au fost spuse de Domnul nostru Isus Christos. Căsătoria este o taină, este logic să fie celebrată bisericește. Dar celebrarea în biserică

creștină nu se face în urma unei reguli scrise.

I. P. S. S. Mitropolitul Primat : Să-mi dai voie să-ți spun că ești protestant.

I. P. S. S. Mitropolitul Moldovei : Teoria aceasta este protestantă.

D-I C. G. Dissescu : În momentul acesta sfinția ta ești protestant, pentru că protestezi în contra părerii mele. Celebrarea căsătoriei se păstrează prin tradițiuni. Tocmai așa spune Monseigneurle Duchesne, care este catolic nu protestant.

Iată ca e chestiunea : căsătoria este numai o taină Dumnezeiască, nu este ca și un contract civil ?

P. S. S. Arhiepiscopul Gurie : Este o legătură trupească.

D-I C. G. Dissescu : Aceasta este natural. Ceeace Sfinția Ta numești „act dobitocesc“, eu îl numesc act divin. Dar să nu ne confundăm în filosofia căsătoriei.

P. S. S. Arhiepiscopul Gurie : Dacă are și parte duhovnicească este act divin.

D-I C. G. Dissescu : Căsătoria este un contract civil, pentru că prin căsătorie se creează obligațiuni civile între bărbat și femeie și față de cei de al treilea, față de copii și de familie. Și atunci regula este: din punct de vedere civil, căsătoria trebuie celebrată civilmente și este obligatorie; din punct de vedere tainic, cine crede că este o taină și în special o taină ortodoxă, nu are decât să se căsătorească și bisericește. Nu trebuie să dăm loc la conflictele petrecute în Franța. Noi, majoritatea și comitetul delegaților, nu suprimăm teoria d-voastră, în virtutea căreia căsătoria trebuie să fie celebrată bisericește și îți place să cred că biserica nu va considera ca fiind căsătorii pe cei ce nu vin în sânul ei. Dar aceasta nu este o obligațiune civilă.

Care este consecința ?

Să vedeți acum cât de catolic am fost eu. Chestiunea a venit înaintea tribunalelor și Curții de casație, și tribunalele au zis : „constituantul — dacă vrea — poate să introducă tot felul de obligațiuni, dar eu tribunal, nu pot să anulez o căsătorie când nu s-a stabilit chestiunea dispenselor, eu nu pot să judec chestiunea împiedicărilor la căsătorie,

cari se ridică după regulile tainei“.

Atunci, Curtea de casație a zis: nu anulez. Eu am susținut înaintea Curții de casație că față cu textul și cu cuvântul „obligatorie“, trebuie să se lase la o parte dispensele și să se anuleze căsătoria. Curtea n'a vrut.

Catolicismul meu are margini.

Astăzi, când tribunalele s'au pronunțat, nu trebuie să facem o lege pe care ele să n'o aplace, căci ar fi ceva greșit. Veți zice că va veni legea specială. Dela 1866 s'a anunțat această lege și n'a venit. Dar nici nu poate să vină, căci ar trebui să desființeze regulile bisericești, la cari codul civil nu poate să se supună.

Mai avem două argumente mari.

Ce faceți cu art. 7 Prea Sfinților ?

Știți care este deosebirea între prescripțiile bisericești și prescripțiile civile ? Legea civilă are sancțiuni civile și prescripțiile bisericești au sancțiuni mai mari, pentru că sunt prevăzute de marele sancționator, care este Dumnezeu, dar care nu este mai puțin adevărat, sunt niște sancțiuni invizibile, ce rămân în conștiința noastră. Și d-voastră voiți ca sancțiunile bisericești să le transformați în sancțiuni civile ! Aceasta nu se poate.

Al doilea argument : credința soților, care trebuie să rămână liberă.

Al treilea : dacă la căsătorie trebuie mulocirea bisericii, „hommo non separat quod Deus conjuxit „omul, adică tribunalele să nu separe ceea ce a unit Dumnezeu ! Ei bine, noi nu putem merge până acolo, ca și divorțurile să fie judecate de tribunalele bisericești.

P. S. S. Arhiepiscopul Gurie : Biserica trebuie să le judece.

D-I C. G. Dissescu : Vași rugă Prea Sfinți să țineți socoteală că sunt chestiuni cari nu se judecă cu sentimentul și cu iubirea de tradițiune, ci trebuiesc judecate după regulile constitutive, căci am ajunge la anarhie bisericească și civilă cu părerea contrarie. De aceea vă rog, d-lor senatori, să primiți textul care lasă în picioare benedictiunea religioasă, pentru cine vrea, dar nu o faceți cu sancțiuni civile. (Aplause).

D-I M. Pherekyde, președinte : D-I Trufin are cuvântul.

D-l Ion Trufin : D-lor senatori, din punct de vedere al națiunii românești, eu am crezut că acest articol 24, trebuie să fie bine înțeles.

D-lor, în lumea cultă, dacă cineva pierde credința, rămâne judecata și omul nu se va îndoaia la nici o faptă rea, căci are eul personal, mintea și cultura care îl va conduce. În popor însă, când credința bisericească se pierde, omul incult se va duce în întuneric. Și pentru acest lucru ași ruga pe onoratul Senat să vadă felul cum credem noi ca acest articol să fie redactat, pentru a fi în folosul celor mulți, cari sunt credincioșii noștri, țărânii dela sate.

Iată redacțiunea :

„Intocmirea acestor acte va trebui să precedă totdeauna binecuvântarea religioasă, care va fi obligatorie pentru membrii parohiei“.

Și atunci se va face legământul de credință, căci acela este mai mult decât legea civilă.

Eu cred că aceasta este în interesul neamului și vă rog să binevoiți să acceptați. (Aplause). *

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : D-lor senatori, regret foarte mult că în discuțiunea acestui articol trebuie să mă despart de punctul de vedere al multilor prelați. Tocmai că vream să ne întâlnim mâine în aceleași vederi, cu privire la un articol care începe prin a spune : „Constituția garantează libertatea credinței și a conștiinței“. De aceea nu vreau să intru acum în luptă cu banca prelaților.

Conștiința și credința nu se creează și nici nu trăesc pe bază de legi scrise. Noi nu facem Constituția pentru ortodocșii Regatului român, ci pentru toți fiii României-Mari. Noi nu putem impune căsătoria religioasă și credința noastră celor cari au altă credință. Noi nu putem impune altor cetățeni ai noștri, cari după credința lor nu au nevoie sau nu pot să facă căsătoria religioasă ; nu le-o putem impune. Noi proclamăm în Constituție principiul libertății conștiinței. Credința nu trăesc și nu naște prin lege. Noi nu oprim pe

români ca să meargă înaintea bisericii, să primească benedictiunea religioasă a cununiei așa după cum fără să fie obligator prin lege, merg la preot la botez și la înmormântare, căci eu nu am văzut botez creștinesc fără preot și nici înmormântare fără preot. O fi căsătoria după religia ortodoxă o taină religioasă obligatorie, dar nu mă poți obliga pe mine să fiu ortodox. Nu poți face din căsătoria mea un act nevalabil, când eu nu cred în anumită credință.

Încă dela 1865 s'a introdus codul civil, care a desființat căsătoria religioasă și a înlocuit pe cea civilă. Textul Constituției dela 1866 a spus că este obligatorie căsătoria religioasă, dar cu toate acestea Casația de 60 ani interpretându-l spune că nu este obligatorie.

Nu ni se poate face obiecțiune deci, din faptul că am venit să zicem în Constituțiune că nu este obligatorie căsătoria religioasă. O recomandăm însă celor ce vor voi să o cerebreme, când zicem că actul căsătoriei civile trebuie să precedă actul religios.

Închiderea discuției : Nu putem pune în Constituție obligativitatea căsătoriei religioase, pentru că noi facem Constituția pentru toți cetățenii țării și sunt cetățeni de altă confesiune decât a noastră.

Rog pe marele prelat care spuneă adineauri că mâine vom discuta articolul cel mare al libertății de credință și de conștiință, să se refere la principiul cu care acest articol începe libertatea conștiinței și să accepte textul așa cum este formulat. (Aplause).

Voci : Închiderea discuțiunii.

D-l C. D. Dimitriu, vice-președinte : D-lor, înainte de a pune la vot închiderea discuțiunii, trebuie să fac cunoscut Senatului că d-l Buțureanu a comunicat biroului că are un amendament. Nu pot să-i iau dreptul de a cere acest amendament.

D-l N. Buțureanu : Am declarat că susțin un amendament propus. (Sgomot, întreruperi).

Voci : Închiderea discuțiunii.

— Se pune la vot închiderea discuțiunii și se admite.

D-l C. D. Dimitriu, vice-președinte : D-lor senatori, există o cerere subscrisă de 15 domni senatori, care solicită votul acestui amendament să se facă cu bile.

D-l Tony Iliescu : D-lor senatori, comiteul delegaților a respins amendamentul propus de I. P. S. S. Mitropolit Primat.

— Se procede la votarea cu bile a acestui amendament.

D-l C. D. Dimitriu, vice-președinte : Rezultatul votului :

Votați 94.

Majoritatea regulamentară 50.

Bile albe 38.

Bile negre 56.

Senatul a respins amendamentul.

— Se pune la vot articolul așa cum s'a prezentat și se primește de Senat.

DESBATERI PARLAMENTARE. CAMERA

D-l Em. Dan : D-le președinte, eu am luat cuvântul să fac o propunere pe care o cred practică. Aș ruga să admiteți ca raportorul nostru, când citește textul proiectului de Constituție, să citească în același timp și textul respectiv care a fost votat de Senat, fiindcă sunt informat că textele votate de Senat au fost aduse aci, și dacă nu ar fi decât numai acest interes, totuși ar trebui să fie citite, eăci iată ce se întâmplă.

Eu am cerut să fiu înscris la art. 49 ca să propun un amendament. Am citit în ziarele de aseară cu un domn coleg dela Senat a propus un amendament identic cu amendamentul care aveam intenția să-l propun eu.

O voce : La ce articol ?

D-l Em. Dan : Eu vorbesc numai de acest exemplu.

Înțelegeți bine, că atunci când va veni în debateri articolul 49 voi renunța la cuvânt, fiindcă ideia la care țineam, a fost admisă de Senat.

Dar mai este un alt interes : este posibil ea Senatul să fi făcut o modificare pe care

noi s'o aprobăm, și atunci vom scurta debaterile.

Aceste sunt motivele pentru cari vă rog să aprobați propunerea mea.

D-l M. Djuvara : Așa vom proceda, intru-cât am primit textul cu articolele votate de Senat.

— Se pune la vot art. 24 devenit 23 și se aprobă.

JURISPRUDENȚA

1. Sub legislația actuală căsătoria săvârșită numai înaintea ofițerului stării civile, fără a fi urmată de benedichiuena religioasă, este valabilă.

Astfel, o femeie căsătorită numai civil nu poate stă în judecată fără autorizația soțului său. (Jud. Oc. Sim'la, 360-903, Curierul Judiciar din 1903, Nr. 52, pag. 452).

2. Formele cerute pentru validitatea unei căsătorii se regulează de codul civil și întru-cât codul civil nu cere pentru ca o căsătorie să fie perfectă să fie însoțită și de benedichiuena religioasă, este suficient a avea îndeplinite numai actele statului civil ca astfel căsătoria să fie validă (1). (Jud. Oc. Mizil 648-903, Curierul Judiciar din 1904, Nr. 5, pag. 47).

3. Legiuitorul român introducând în anul 1865 de odată căsătoria civilă obligatorie, fără a mai recurge la un regim de tranziție în care căsătoria civilă să fie numai facultativă și coordonată celei religioase, urmează că doar căsătoria între doi streini, săvârșită în România numai înaintea preotului religiei părților, fără să fie precedată de că-

1) A se vedea în această privință, în același sens : Gh. L. Dimitriu, judecătorul Oc. Sim'la (Tutova), iar în sens contrariu, d. C. Orănescu, ajutorul aceleiaș judecătorii, în Curierul Judiciar Nr. 52, din 10 Aug. 1903. A se consultă și monografia d-lui D. Alexandresco, în Curierul Judiciar, Nr. 19 din anul 1900, cum și sentința Tribunalului Teleorman, dată de d. Ghețu, în Curierul Judiciar, Nr. 1 din anul 1896.

torie civilă, nu este valabilă și nu poate conferi contractanților, după legile române, caracterul de soți legitimi, întrucât pentru căsătoriile contractate în țară străină, contractanții trebuie să se conformeze, în ce privește formele matrimoniale exterioare, dispozițiilor așezate întru aceasta de legislațiunea statului respectiv. (C. Apel Buc., 159-99, Curierul Judiciar din 1899, Nr. 44, pag. 379).

4. Căsătoria civilă care nu este urmată de benedictiunea religioasă nu e valabilă, ne-regulamentarea rezervei din partea finală a art. 22 din Constituție neputând face neaplicabil întreg principiul.

În orice caz, dacă poate fi admisă o controversă pe baza acestei rezerve, ea nu trebuie întinsă mai departe de intenția legiuitorului constituant, care n'a avut în vedere pe acei cari nu aparțin religiei predominante în Stat.

De aci urmează că, o acțiune îndreptată contra unei femei căsătorită numai civil nu poate fi respinsă ca neregulată îndreptată, pe motiv că femeia a fost citată cu numele ei de naștere iar nu cu numele soțului său. (Jud. Oc. Simila, 557-903, Curierul Judiciar din 1903, Nr. 52, pag. 453).

5. Sub imperiul Codului civil, căsătoria eră un contract pur civil, însă Constituția prin art. 22, a schimbat acest caracter, făcând din căsătorie un contract mixt prin aceea că a dispus ca benedictiunea religioasă trebuie neapărat să urmeze căsătoriei civile.

Această dispoziție a Constituției este însă o simplă declarațiune de principiu, un simplu deziderat, întrucât până astăzi n'a intervenit nici o lege care să pună în concordanță Codul civil cu Constituția.

Așă dar, o căsătorie săvârșită numai înaintea ofițerului stărei civile, fără să fie urmată de benedictiunea religioasă, nu este

nulă, întrucât nulitățile sunt de o strictă aplicațiune și nu se pot deduce prin argumentațiune sau creea prin interpretațiune mai ales în materie de căsătorie unde legiuitorul s'a arătat în totdeauna favorabil neprivând, în ce privește formele căsătoriei, o singură dispoziție sub sancțiunea nulității. (C. Apel Buc., 23 Febr. 900, Curierul Judiciar din 1900 Nr. 24, pag. 190).

DOCTRINA

Articolul 23 din Constituție cere formal, că întocmirea actelor stărei civile, să preceadă totdeauna necuvântarea religioasă.

În ce privește căsătoriile articolul 22 din vechea Constituție declară, că pentru ele benedictiunea religioasă este obligatorie; de aci discuția dacă o căsătorie celebrată, numai la ofițerul stărei civile, este valabilă sau nu.

Opiniunile erau foarte împărțite, majoritatea publiciștilor înclinând a crede, că o căsătorie spre a fi valabilă trebuie să fie urmată de benedictiunea religioasă, după ce a fost contractată la ofițerul stărei civile.

Curtea de casație însă, decisese, că lipsa ceremoniei religioase, nu anulează căsătoria.

Azi, după noua redacție a articolului 22 și explicațiile date de ministrul Al. Constantinescu la senat, chestiunea e rezolvată, în sensul că benedictiunea religioasă nu mai e cerută.

Există de altfel o sancțiune în codul penal, art. 166, care pedepsește pe preoții care vor săvârși o cununie, înainte d'a fi celebrată căsătoria la ofițerul stărei civile; aceasta pentru a se asigura regulata întocmire a actelor stărei civile. (I. Stambulescu, op. cit. pag. 60).

Art. 24. — **Invățământul este liber în condițiunile stabilite prin legile speciale și întrucât nu va fi contrar bunelor moravuri și ordinii publice.**

Invățământul primar este obligator. În școlle Statului acest învățământ se va da gratuit.

Statul, județele și comunele vor da ajutoare și înlesniri elevilor lipsiți de mijloace, în toate gradele învățământului, în măsura și modalitățile prevăzute de lege.

Vechiul text, art. 23: Invățământul este liber.

Libertatea învățământului este garantată, întrucât exercițiul ei nu ar atinge bunele moravuri sau ordinea publică.

Represiunea delictelor este regulată numai prin lege.

Se vor înființa treptat școli primare în toate comunele României.

Învățătura în școlile Statului se dă fără plată.

Învățătura primară va fi obligatoare pentru tinerii români, pretutindeni unde se vor afla institute, școli primare.

O lege specială va regula tot ce privește învățământul public.

RAPORT SENAT

Obligaivitatea și gratuitatea învățământului nu mai sunt în strânsă legătură decât pentru școlile primare. Invățământul în școlile Statului, afară de cele primare, nu este obligator, dar este gratuit.

Pentru a nu se lăsa în condițiuni de inferioritate economică școlarii lipsiți de mijloace, s'a prevăzut în aliniatul final ca Statul, județele și comunele să facă înlesniri celor lipsiți de mijloace.

DESBATERI PARLAMENTARE. CAMERA

D-l A. Morariu: La capitolul despre învățământ (art. 24) cred că ar fi necesar să se stabilească un principiu de mare importanță pentru noi români. Voi cită, d-lor deputați, după Constituția statului iugoslav (art. 16, alin. III) unde se zice că: Invățământul este o problemă de competența Statului; la alin. VI se zice că: Invățământul elementar privește Statul și este general și obligator; iar la alin. X se prevede că: legea va reglementa condițiunile în cari se va putea autoriza înființarea diferitelor categorii de școli particulare. La fel Constituția cehoslovacă, după ce stabilește principiile de libertate a învățământului pe cari le vedem și în proiectul nostru, precizează în par. 120 precum urmează: Organizarea instituțiilor particulare de învățământ și educație nu e îngăduită decât în condițiunile prevăzute de lege.

Dreptul de directivă și control al întregu-

lui învățământ și al educației aparține autorității de Stat.

Constituția germană stabilește la fel și în mod absolut precis la capitolul despre educație și școală (începând dela art. 142, etc.) că școala este o chestiune de domeniul administrației publice și în art. 147 precizează cu amănunte toate condițiunile în cari se pot înființa școli particulare și școli pentru minorități, cari toate sunt supuse controlului și aprobării de către autoritatea de Stat.

Prin urmare, apreciind d-lor, importanța principiilor acestora pentru viitoarea noastră dezvoltare, cred că pe lângă principiile fixate în proiectul de care ne ocupăm ar fi bine să se însereze într'o formă bine precizată și concisă următoarele idei: 1) că problema învățământului e o problemă de Stat, aparținând în principiu administrației publice; și 2) că școala și instituțiile particulare de educație și învățământ nu pot fi înființate și nu pot ființa decât prin excepțiune dela principiul stabilit mai sus și în condițiunile și sub controlul de Stat prevăzut în legile speciale. (Aprobări, aplause).

D-l Franz Krauter: D-lor deputați, îmi permit a depune în numele partidului parlamentar german din România-Mare, două amendamente privitoare la acest articol, și vă cer permisiunea ca să vorbesc mai pe larg, promițându-vă că nu voi abuză de răbdarea d-voastră.

Spre a motivă această cerere, invoc mai întâi motivul, că cu prilejul închiderii discu-

eră tocmai rândul meu ca să vorbesc. Al doilea motiv este, că am ajuns la un punct cari cuprinde chestiunea cardinală a nemiei minorităților care ar trebui să ne ocupe pe toți.

Și mi dați voie să mă ocup și cu obiecțiile cari au fost făcute de către oratorii partidului nostru, atât în Senat, cât și în Cameră, când în expunerile lor au arătat că politica noastră sunt hotărârile luate la Adunarea dela Alba-Iulia.

Mi s'a obiectat, în discuțiunile cari au urmat, atât în comisiune, cât și aci, că nu trebuie să căutăm o garanție în Constituțiune, pentru respectarea drepturilor noastre, fiindcă cea mai prețioasă garanție este caracterul blând, caracterul îngăduitor, caracterul indulgent al poporului român.

D-lor, am avut fericirea de a fi fost născut într'o comună românească și după amintirile mele din copilărie, pot să confirm și în partea mea aceste afirmațiuni.

Da, d-lor, poporul român de fapt, este un popor blând, un popor indulgent.

D-l S. Măndrescu : Și tolerant.

D-l Franz Krauther : Dacă voiți, d-le Măndrescu, și tolerant, însă eu cu oarecare atențiune, n'am întrebuințat acest cuvânt și mă întreb de ce : tolerant, după opiniunea mea, înseamnă că cineva face un sacrificiu oarecare, atunci când tolerează ceva. După părerea mea, chiar românul cel mai bun, nu trebuie să-și impună un sacrificiu pentru a fi indulgent sau îngăduitor.

Această afirmațiune, că poporul român are un caracter indulgent, de altfel este confirmată prin toate manifestațiunile sufletului românesc, prin limbă, prin artă și istorie și prin concepțiunea pe care o are poporul în materie de drept și pe care a manifestat-o la Alba Iulia, ne arată că poporul român în dezvoltarea lui este un popor indulgent.

Și-mi pare rău că între aceste manifestațiuni ale sufletului românesc nu poate să intre proiectul Constituției de față și nu este o astfel de manifestațiune nici în paragraful care prevede, cum am spus, chestiunea cardinală, chestiunea învățământului. La ce ne servește însă caracterul indulgent al popo-

rului, dacă nu se ține seama de el.

Dați-mi voie să mă ocup mai departe cu obiecțiunile prin cari s'au căutat a spulberă îngrijorarea de care am fost cuprinși și atunci când am citit redactarea din articolul de față. Ni s'a spus : da, Hotărârile dela Alba-Iulia, dar e imposibil de a le aplica.

Și am auzit o gamă întreagă de opinii asupra valoarei acestor hotărâri, începând de la acceptarea lor fără rezervă și până, trebuie să constat acest lucru cu mare părere de rău, până la o anumită luare în zeflema a acestor stipulațiuni.

Iată obiecțiunile principale cari s'au făcut : 1) Este cu neputință a le executa, fiindcă ele au fost niște manifestațiuni idealiste, sunt produsul unei atmosfere înălțătoare a națiunii române în momentul când și-a recâștigat libertatea. A doua obiecțiune : Stipulațiunile sunt redactate în mod vag, deci nu se pot introduce în Constituțiune. A treia obiecțiune : Ele ar creă privilegii, stipulațiuni speciale pentru o anumită categorie a cetățenilor și a patra obiecțiune : că sunt în contradicție cu organizarea Statului modern.

Dați-mi voie să mă ocup cu aceste obiecțiuni. În ceea ce privește chestiunea întâia, faptele vorbesc clar : după o luptă îndelungată de decenii, de secole chiar, aș putea să spun în momentul acela suprem, eră un moment înălțător, românimea s'a văzut în posesiunea drepturilor sale naționale și în ziua de 1 Decembrie 1918 aducea aceste hotărâri. Și o împrejurare semnificativă care nu poate să fie relevată până acuma, cu toate că are oarecare importanță : că după ce în art. 1, 2 și 3, au proclamat înaintea lumii și înaintea lui Dumnezeu faptul, că românii s'au unit pe veci cu frații lor, primul lor gând s'a îndreptat spre aceia cari nici măcar acolo nu erau, dar despre cari trebuiau să creadă că vor fi îngrijați, primul lor gând eră de a le trimite un cuvânt de încurajare și între toate dezideratele, între toate stipulațiunile cari sunt cuprinse în această rezoluțiune, stipulațiunile privitoare la minoritățile etnice ocupă locul întâi, ocupă locul de onoare.

Se vede clar de aci, ce mare importanță au atribuit codificatorii hotărârilor din Alba-

Iulia problemei minorităților și ce mare importanță au atribuit ca această problemă să fie rezolvită într'un mod satisfăcător pentru toți cetățenii pentru a evita odată pentru totdeauna o cauză care ar putea în noul Stat să învrăjbească sufletele.

Se desprinde clar intențiunea pe care o aveau acei cari au întocmit rezoluțiunea: intențiunea de a zice minorităților etnice: „Noi am luptat nu numai pentru drepturile românilor, ci și pentru drepturile minorităților în trecut. Dumnezeu ne-a ajutat; victoria noastră nu trebuie să fie numai a unor oameni ci este însăși victoria principiilor pentru care ne-am sacrificat sănătatea și în multe cazuri viața. Timpul libertății naționale a venit deci nu numai pentru noi, ci și pentru voi!”

Însă, s'ar putea zice cu toate acestea, că e deci adevărat ele s'au născut în atmosfera aceea de entuziasm și deci n'au valoare. Să nu se piardă din vedere însă un lucru: în ședința de astăzi d-l Ștefan Pop a relevat faptul că nu avem a face cu o faptă necugetată, că ele nu într'un acces momentan de generozitate s'au stipulat articolele hotărârilor din Alba-Iulia, ci ele au fost dezbătute în repetate rânduri. De altminteri, n'au adus nici o notă nouă care ar putea să fie atribuită entuziasmului momentan, fiindcă chiar și cuvintele se regăsesc în programul partidului național dinainte. Dar dacă am mai putea stă la îndoială care eră adevăratul înțeles al hotărârilor dela Alba-Iulia ar putea să ne convingă și precedentele create de codificatorii înșiși.

Este un lucru știut. Fiindcă vorbim tocmai de instrucțiunea publică, germanii din România-Mare au avut chiar un secretar general în consiliul dirigent. Și urmă ca o întregă ierarhie să se formeze dela acest secretar general și până la școlile elementare. Deci, cred că prin argumentele istorice și precedentele create de codificatorii înșiși, avem de a face cu o obligațiune care trebuie luată în serios și că în ceea ce privește școlile Statului, codificatorii înșiși au zis: că poporul se va instrui în școlile și în limba sa proprie. Eu cred că nu este nici o îndoială în pri-

vința interpretării acestei formule care este simplă și care este bazată pe un principiu care este formulat în mod vag: în proverbul: „Ce ție nu-ți place altuia nu face”, dar în cazul nostru este mai precis, căci se poate formula așa: ce ție nu ți-a plăcut în trecut, să nu faci altuia...

Trec, d-lor, acum la o a treia obiecțiune, după care nu se poate respecta această hotărâre din Alba-Iulia, fiindcă ea creiază privilegii pe seama unor cetățeni, stipulându-le drepturi speciale.

D-lor deputați, situațiunea creată prin înfăptuirea țării noastre când o parte din populațiunea țării noastre este alogenă, nu este nouă și problemele cari au rezultat în trecut rezultă și azi din această situațiune și ele au fost discutate în mod științific și în această privință există o literatură întreagă, pe care nu o mai citez. Vreau numai să amintesc un fapt, că după situațiunea de azi științifică, drepturile minoritate, după natura lor, trebuie să fie considerate ca drepturi colective.

D-l Roth, președintele nostru, în cuvântarea sa, a citat și o carte a d-lui Dașcovici și s'a contestat autoritatea acestui domn. Eu nu-l cunosc pe d-l Dașcovici, dar d-sa are avantajul că se ocupă de această chestiune, fără preocupare de politică de partid, căci nu face politică militantă. Afară de aceasta, pasagiul pe care îl voi citi nu este al dumnealui, ci este al sociologului Eugen Ehrlich dintr'o operă a sa intitulată: „Sfârșitul unei mari împărății”.

Iată ce zice el:

Din definițiunea minorității, rezultă implicit că drepturile minorităților etnice ori religioase, sunt drepturi colective recunoscute unor grupuri aparte de cetățeni ai Statului, deosebiți prin naționalitate, limbă, rasă, sau religione de restul cetățenilor, dar cari toți la oaltă se bucură de drepturi egale și uniforme, dreptul la libertate și egalitate, cuprins în formula dreptului individului la viața sa liberă.

La prima vedere, această concepție apare ca un regim de excepțiune sau favoare, întrucât implică un supliment peste drepturile

individuale recunoscute în mod egal și uniform tuturor cetățenilor prin Constituțiile moderne.

În fond însă, tocmai aparența aceasta în favoarea a Constituțiilor liberale și democratice, prin enunțarea și asigurarea drepturilor individului a înlesnit cele mai mari prime împotriva națiunii, a naționalității sau minorității.

Statul stăpânit de majoritate, sau chiar de minoritate, care știuse să-i acapareze într'un complex de împrejurări istorice, n'a avut în privă la față lui, decât individul cu nerul său, să-i respecte personalitatea și libertatea. Conștiința adevărată însă eră tocmai contrară: nesocotind naționalitatea individului și trăind peste realitatea vie ce este națiunea și statul și-a urmărit scopurile sale proprii, trădând individul în personalitatea lui deosebită și prin aceasta încercând fărămisiunea distrugerea naționalității. Astfel, deși înțeles în toate drepturile și libertățile, cetățeanul Statului eră lovit și înăbușit în ceea ce eră mai viu și mai conștient din toată ființa lui, în naționalitatea pe care i-o dăduse națiunea, familia și copilăria cu primele impresii și noțiuni despre viață.

D-l Gh. Aslan : Să citiți amendamentul ca să știm și noi la ce se referă.

D-l Fr. Kreuter : Eu am invocat indulgența d-voastră, dacă d-voastră credeți că eu sunt în chestiune, greșiți. Vă rog să credeți că nu de geaba insistăm noi asupra acestor chestiuni, cari sunt o problemă ce trebuie să a fi discutată cât se poate de larg, și o problemă de care nu numai fericirea noastră depinde, ci depinde dacă în această chestiune vom putea trăi fără ca să ne învrăjbinim cu viitorul ; fiindcă o rezolvare nefavorabilă a acestei chestiuni va avea ca rezultat că o parte din cetățeni vor fi bănuți mereu de sentimente anti-românești, iar cealaltă parte de sentimente șoviniste și de aci se vor naște urte și neînțelegeri nenumărate.

De altmintearea, vin la sfârșitul citatului : și arziu de tot s'a observat și s'a impus adevărul universal importanța factorului național în viața fiecărui individ legat de naționalitate cu aceeași putere elementară, chiar

cu mai multă, decât este legat de pământul unde a văzut lumina soarelui, pentrucă ea constituie însăși esența personalității sale în mod conștient sau inconștient. Și când s'a văzut aceasta, nevoia drepturilor colective alături de cele individuale, a apărut ca o necesitate". (Ehrlich, op. citat, pag. 102 și urmări).

Rezultă din natura însăși a drepturilor minoritare, că ele nu pot să intre în categoria drepturilor individuale și că indivizii făcând parte dintr'o minoritate etnică n'au ce să facă cu drepturile minoritare, fiindcă ca indivizi nu pot să ceară respectarea lor, ci numai atunci dacă există o colectivitate care poate să o exercite.

Aci, d-lor, ajungem la o chestiune foarte importantă care nu e rezolvită de loc prin proiectul de față, chestiunea școlilor confesionale. S'a obiectat că este linia evoluțiunii necesare, despărțirea între Stat și biserică, că în mai toate Statele biserica a fost despărțită de școală și că nu mai ar fi un lucru modern ca școala să fie lăsată pe seama bisericii. Este adevărat d-lor, că o astfel de tendință se poate constata cel puțin pentru un anumit timp. Eu din partea mea nu sunt de părere că biserica și-ar fi terminat rolul său cultural pe care l'a avut în trecut, dar s'ar putea admite acest lucru. Însă să nu uitați că școlile confesionale n'au fost create, sau mai bine zis n'au fost păstrate — fiindcă timpul creării lor nici nu se poate constata — n'au fost deci păstrate din considerațiuni de religioane ci mai mult poate din considerațiuni naționale.

În școala confesională de fapt minoritatea a avut ceea ce hotărârile dela Alba-Iulia anunță : „că fiecare popor să se instruiască de către fiii din mijlocul său și în limba sa", fiindcă în școlile confesionale minoritatea confesională coincide de obicei cu minoritatea etnică.

Și acum dacă considerăm hotărârile dela Alba-Iulia, este evident că dacă se introduce acest principiu ca fiecare popor trebuie să se instruiască de fiii săi, nu putem să înțelegem altcum decât așa că în viitor școlile confesionale nu vor fi supuse acelor piedici

pe cari le-a întâmpinat școlile confesionale românești.

Din aceasta cauză, cred, că este absolut necesar ca chiar în Constituțiune, dacă vom să se pună baze temeinice pentru dezvoltare și pace, să se introducă principiul că școlile confesionale nu pot fi știrbite în drepturile lor. Se înțelege că dreptul Statului de a controla aceste școli, rămâne neatins și este foarte ușor de a pune în concordanță drepturile confesiunii cu drepturile Statului.

O voce : Citește amendamentul, să-l auzim și să-i vedem rostul.

D-l Fr. Kreuter : Vin imediat și la amendament. Depunem în numele partidului german, următoarele : amendamente la art. 24, formula dela Alba-Iulia, „fiecare popor se va instrui în limba sa proprie de indivizii aleși din sânul său“.

Tot la art. 24: bisericile și organizațiunile religioase recunoscute de Stat, se bucură de libertatea de a înființa și de a menține în condițiunile stabilite prin legi speciale, școlile confesionale cu dreptul de publicitate.

Iată amendamentele pe cari după cum am arătat, dacă nu vrem să cădem într-o greșeală fatală, ar trebui să le introducem în art. 24. Aceste amendamente au fost depuse și în Senat de către d-l senator Schullerus.

D-l S. Măndrescu : Au fost primite acolo, aceste amendamente ?

D-l Fr. Kreuter : Nu știu dacă au fost primite, sau nu. După cum am prevăzut d-lor deputați, spre marea mea părere de rău de comitet, deocamdată amendamentele nu s'au primit. Eu totuși mi-ași permite, să mi le luați în considerație și, mai ales, mi-aș permite

să atrag atențiunea d-voastră asupra unui fapt, că noi am bazat întreaga noastră politică pe hotărârea dela Alba-Iulia.

Ni s'a reproșat că noi ne-am pune la adăpostul unor tratate internaționale. Ei bine, d-lor deputați, repet ; Iată formula care este lozinca noastră : Noi nu am făcut, nu facem și nu vom face o politică prin Berlin, nici prin Geneva nici prin Paris și nici prin Budapesta, fiindcă putem să facem și credem că putem să facem o politică prin Alba-Iulia și din această cauză ne pare foarte rău, dacă se iau în zeflema aceste hotărâri, după cum s'a relevat, dacă un membru atât de remarcabil al majorității, zice : că făgăduințele făcute la Alba-Iulia nu s'au împlinit „din fericire“.

D-lor deputați, sunt convins și eu de viitorul strălucit al acestei țări, cred în acest viitor și cred că acest viitor, va rezulta și din aceea că cetățenii care se deosebesc prin limba lor, prin origina lor, se vor înțelege și nu se vor învrăjbi pe chestiuni naționale; dar niciodată fericirea acestei țări nu poate să nască din aceea că făgăduințele făcute în mod atât de solemn, nu sunt împlinite.

Repet d-lor deputați, fac apel la simțămintele de echitate ale d-voastră și vă rog, să-mi acceptați amendamentele.

Voci : Inchiderea discuțiunii.

D-l M. Gh. Orleanu : Pun la vot inchiderea discuției. S'a admis.

Se pun la vot succesiv amendamentele propuse de d-l Kreuter, cari au fost respinse de comitetul delegațiunilor. Și se resping.

— Se pune la vot art. 25 devenit 24 și se admite nemodificat.

Art. 25. — Constituțiunea garantează tuturor libertatea de a comunica și publica ideile și opiniunile lor prin grai, prin scris și prin presă, fiecare fiind răspunzător de abuzul acestor libertăți în cazurile determinate prin codicele penal, care nici într'un caz nu va putea restrânge dreptul în sine.

Nici o lege excepțională nu se va putea înființa în această materie.

Nici cenzura, nici o altă măsură preventivă pentru aparițiunea, vinderea sau distribuțiunea oricărei publicațiuni nu se va putea înființa.

Nu este nevoie de autorizațiunea prealabilă a nici unei autorități pentru aparițiunea oricărei publicațiuni.

Nici o cauțiune nu se va cere dela ziariști, scriitori, editori, tipografi și litografi.

Presă nu va fi pusă niciodată sub regimul avertismentelor.

Nici un ziar sau publicațiune nu va putea fi suspendat sau suprimat.

Orice publicațiune periodică de orice natură, va trebui să aibă un director răspunzător, iar în absența acestuia, un redactor răspunzător. Directorul sau redactorul vor trebui să se bucure de drepturile civile și politice. Numele directorului și numele redactorului vor figura vizibil și permanent în fruntea publicațiunii.

Înainte de aparițiunea publicațiunii periodice, proprietarul ei e obligat a declara și înscrie numele său la tribunalul de comerț.

Sancțiunile acestor dispozițiuni se vor prevedea prin legi speciale.

Art. 26. — În ce privește publicațiunile neperiodice, răspunzător de scrierile sale este autorul, în lipsa acestuia editorul; patronul tipografiei răspunde când autorul și editorul nu au fost descoperiți.

La publicațiunile periodice responsabilitatea o au: autorul, directorul sau redactorul în ordinea enumerării.

Proprietarul în toate cazurile este solidar răspunzător de plata despăgubirilor civile.

Delictele de presă se judecă de jurați, afară de cazurile acistoricite, care se vor judeca de tribunalele ordinare, potrivit dreptului comun:

a) Delictele ce s'ar comite împotriva Suveranilor țării, Principelui moștenitor, membrilor Familiei Regale și Dinastiei, Șefilor Statelor străine și reprezentanților lor;

b) Indemnurile directe la omor și rebeliune, în cazurile când nu au fost urmate de execuțiune;

c) Calomniile, înjuriile, difamațiile aduse particularilor sau funcționarilor publici oricare ar fi, atinși în viața lor particulară sau în cinstea lor personală.

Arestul preventiv în materie de presă este interzis.

Vechiul text, art. 24: Constituțiunea garantează tuturor libertatea de a comunica și publica ideile și opiniunile lor prin viu grai, prin scris și prin presă, fiecare fiind răspunzător de abuzul acestor libertăți, în cazurile determinate prin codicele penal, care nici într'un caz nu va putea restrânge dreptul în sine.

Nici o lege excepțională nu se va putea înființa în această materie.

Nici cenzura, nici o altă măsură preventivă pentru aparițiunea, vinderea sau distribuțiunea oricărei publicațiuni nu se va putea înființa.

Nu este nevoie de autorizațiunea prealabilă a nici unei autorități pentru aparițiunea oricărei publicațiuni,

Nici o cauțiune nu se va cere dela ziariști, scriitori, editori, tipografi și litografi.

Presă nu va fi pusă niciodată sub regimul avertismentelor.

Nici un ziar sau publicațiune nu va putea fi suspendat sau suprimat. Autorul este răspunzător de scrierile sale; în lipsa autorului este răspunzător girantul; iar în lipsa acestuia editorul.

Orice ziar trebuie să aibă un girant răspunzător, care să se bucure de drepturile civile și politice.

Delictele de presă se judecă de juriu, afară de acele care s'ar comite în contra persoanei Regelui și a familiei Regale sau contra Suveranilor Statelor străine. Aceste delikte se vor judeca de tribunalele ordinare, după dreptul comun.

Arestul preventiv în materie de presă este interzis.

RAPORT SENAT

Libertatea Presei are două garanții: măsurile represive și jurisdicțiunea.

În ce privește prima garanție, noul text, care păstrează în mare parte textul cel vechi, nu aduce nici o schimbare de ordine a pedepselor. Responsabilitatea este însă mai întărită prin dispozițiile privitoare la necesitatea declarațiilor de făcut pentru *drec-torii* și *proprietarii* de ziare.

Pentru ca răspunderea să fie mai reală și judecata mai la timp, s'a luat din competența juraților delictele de calomnie, fie cu caracter curat personal, fie cu caracter politic și privitoare la viața politică, ce poate fi amestecată cu viața privată, precum și delictele sau crimele ce pun în pericol Statul în existența sa, precum și îndemmurile la asasinat.

Minoritatea comisiumii delegaților a fost de părere ca delictele de calomnie fără distincțiune să rămâie în competența juraților.

În ce privește răspunderea proprietarului trebuie făcut o deosebire, dacă el se judecă pentru despăgubiri civile, în toate cazurile, cu sau fără persoanele responsabile, el este răspunzător solidaricește pentru despăgubirile civile. Dacă se judecă în penal, este răspunzător solidaricește și pentru despăgubirile civile și pentru plata amenzilor potrivit dispozițiilor codului penal.

RAPORT CAMERA

La art. 27 devenit 26 în care se înglobează restul textului propus, s'a dat o nouă redacție care înlătură, în privința persoanelor

responsabile, în publicațiunile periodice și ne-periodice, confuziunea ce putea naște din combinarea alin. 2, 3 și 5 din textul art. 27 supus discuțiunii.

În alin. 1 și 2, din noul text propus de comitet, al art. 27 devenit 26 se precizează responsabilitățile penale și civile, iar alin. 3 face în tot cazul răspunzător de daune civile pe proprietar, împreună cu cel găsit culpabil după distincțiile făcute în aliniatele ce-l preced.

S'au suprimat ca inutile alin. 1 și 10 din textul art. 27, supus discuțiunii, — primul fiind cuprins în alineatul I al art. 26 admis de comitet ca art. 25, al doilea ca fiind de prisos. Faptele de competența Curții cu juri vor atrage totdeauna, în delictele conexe, pe cele de competența altor instanțe.

La alin. lit. *b*, relativ la delictele ce se sustrag judecării juraților, s'a adăugat la cuvintele „*îndemmurile la asasinat și rebeliune*” cuvântul *directe*: „*îndemmurile directe la asasinat și rebeliune*”.

Teama că, fără adausul acestui cuvânt, ori ce polemică contra acțiunii guvernelor s'ar fi putut interpreta cu oarecare bunăvoință ca un îndemn indirect la rebeliune, ceea ce ar fi însemnat suprimarea manifestării libere prin presă a opiniilor politice, suprimarea luptelor politice cari au uneori un caracter acut, a făcut să fie necesară introducerea cuvântului „*directe*”. Nimeni nu poate admite că un apel direct la revoluție sau la asasinat merită vreun menajament într'o societate care e interesată ca dezvoltarea ei să se facă în liniște, în ordine și legalitate.

Comitetul a fost nevoit, față de considerațiunile pe cari le-a examinat, să mențină competența tribunalelor pentru calomniile în

genere și să nu admită distincțiunea între calomniile care privesc viața publică și cele care privesc viața privată. Întrucât oare persoana omului public care se devotază interesului obșteșc merită mai puțină protecțiune decât individul în deobște, s'a obiectat în comitetul de delegați. Presa a abuzat prea mult de calomnie contra persoanelor politice, făcând din ea un mijloc constant de atac, în loc de a discuta obiectiv actele guvernului în tot și activitatea fiecărui ministru în parte. Unele atacuri brutale și imorale adresate în ultimul timp în contra membrilor familiilor unora din oamenii politici au dat, împreună cu considerațiile de mai sus, un puternic sprijin acestor obiecțiuni, cari au contribuit să facă pe comitetul delegaților să mențină textul propus în privința calomniei.

E regretabil că presa, după 70 de ani de libertate deplină, a lăsat să se simtă nevoia de oarecari îngrădiri, cari cred că nu s'ar fi produs dacă acei ce conduc ziarurile, zeleși de prestigiul ziarului și al lor, nu ar fi lăsat acces în coloanele ziarelor multor din cei ce nu au o educație personală și cetățenească satisfăcătoare.

DESBATERI PARLAMENTARE. SENAT

D-l I. Pecurariu : D-lor senatori, dați-mi voie ca la acest articol, care cuprinde dispozițiuni atât de însemnate, să fac unele observațiuni și să prezint un amendament.

Eu aflu, întâi de toate că aliniatul prim, în partea sa finală, cuprinde o contradicție. Iată în adevăr ce se zice în acest aliniat : „Constituția garantează tuturor libertatea de a comunica ideile și opiniile lor prin grai, prin scris și prin presă, fiecare fiind răspunzător de abuzul acestor libertăți în cazurile determinate prin codicile penale care nici într'un caz nu va putea restrânge dreptul în sine“.

Contradicția este în fraza dela sfârșit, unde se zice : „care nici într'un caz nu va putea restrânge dreptul în sine“.

Codicile penale lovește abuzul prin pedep-

se. Ce este abuzul ? Abuzul este călcarea dreptului sau folosirea în rău a libertății (adică a libertății sau a dreptului de a comunica și a publică ideile, etc.).

Când codicile penale lovește călcarea dreptului sau folosirea în rău a libertății atunci el limitează sau restrânge libertatea sau dreptul de a face abuzuri. Prin urmare, nu se poate zice că codicile penale nu poate restrânge dreptul sau libertatea aceasta.

Din punct de vedere logic contradicția este evidentă.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : Nu este nici o contradicție. Dreptul este una, abuzul de drept este altceva.

D-l I. Păcurariu : Afară de aceasta articolul de față cuprinde un șir de dispoziții speciale, cari după părerea mea și în baza principiilor adoptate în privința dispozițiilor constituționale nu trebuie să figureze în Constituție, pentru că Constituția trebuie să cuprindă numai principii generale.

De aceea d-lor, îmi permit să vă prezint următorul amendament :

La art. 26 devenit 25 din proiectul de Constituțiune, alineatul prim se formulează astfel :

„Constituția garantează tuturor libertatea de a comunica și publică ideile și opiniile lor prin grai, prin scris și prin presă, fiecare fiind răspunzător de abuzul acestor libertăți în cazurile determinate „prin legea specială a presei, ce se va aduce și prin codicile penale“.

„Alineatele doi, trei, patru, cinci, șase și șapte se suprimă“.

I. Păcurariu, E. Bran, Ivan Tartia, D. Hâncu, Pr. N. Ionescu.

În acest amendament, după cum vedeți, la alineatul prim intercalez cuvintele : „prin legea specială a presei ce se va aduce“, și elimin cuvintele cari conțin contradicția arătată, anume cuvintele : „care nici într'un caz nu va putea restrânge dreptul în sine“.

Prin intercalarea cuvintelor propuse, devin inutile dispozițiile speciale ce urmează în alineatele 2—7 până la cuvintele : „Orice

publicație periodică...“ căci ele vor fi normate în legea specială a presei.

D-lor senatori, mereu ați accentuat principiul, că Constituția nu are să cuprindă de cât numai principii generale și nu are să se piardă în detalii. Cele cuprinse în alineatele 2—7 sunt detalii, cari n'au ce căută în Constituție, și aceasta cu atât mai vârtos, cu cât dispozițiunile din ele sunt direct primejdioase pentru Stat și ordinea publică. Ce a nume se zice în alineatul doi : „Nici o lege excepțională nu se poate înființa în această materie“.

Nu înțeleg pentru ce să restrângem libertatea legiuitorului de a aduce, când împrejurările vor cere o lege excepțională, care să fie pusă în vigoare în caz de război, ori când amenință, ori a izbucnit o revoluție internă ! Sunt interese de Stat cari vor reclama votarea acelei legi în timp de pace, pentru ca ea să fie pusă în aplicare în momente grele ale Statului. În toate țările așa se face, așa e rațional să se facă.

Se zice mai departe : „Nici cenzura, nici o altă măsură preventivă pentru aparițiunea, vinderea sau distribuțiunea oricărei publicațiuni nu se va putea înființa“.

Cenzura în timpuri anormale trebuie să se poată înființa, nu ne putem lipsi de acest drept în interesul mare al Statului și al ordinii publice. De asemenea în același mare interes nu putem lipsi Statul de dreptul de a lua măsuri preventive pentru înfrânarea și împiedicarea aparițiunii și propagării publicațiilor contrarii Statului și ordinii publice.

Am avut onoare cu ocaziunea discuțiunii generale să pun ipoteza că o putere străină, nouă dușmani, care voește să ne submineze puterea noastră morală, vine și, într'un moment dat, înfrunțează pe teritoriul Statului nostru, o mulțime de jurnale.

Spre acest scop n'are nevoie de nici o autorizație prealabilă dela nici o autoritate, căci așa spune alineatul al patrulea a acestui articol.

Jurnalele le susține cu bani și le propagă gratuit în masele mari ale poporului.

Alineatul al 5-lea spune că cautiune nu se poate cere dela ziariști, editori sau tipografi;

nu se cere nici ca aceștia să fie cetățeni români.

În alineatul al 6-lea se zice categoric: că presa nu poate fi pusă niciodată (mare cuvânt !) sub regimul avertismentelor ; iar în alineatul al 7-lea, se ia definitiv Statului sau autorității publice dreptul de a suspenda sau suprima vreo gazetă.

Prin urmare jurnalele puterii străine, dușmane, la umbra acestor dispozițiuni ultra liberale și trădătoare a interesului mare de Stat, vor putea desfășura în dragă voie opera lor destructivă și de subminare a piritului și moralului public la poporul nostru.

Oare este admisibil așa ceva ?

Aceste dispozițiuni pot stă ele în textul Constituțiunii, care în prima linie are de scop să apere Statul, iar nu și abuzurile.

Deci, vă rog, să binevoiți a aderă la propunerea mea, ca aceste alineate 2—7 să se suprimă rămânând ca, în locul lor, să se înființeze dispozițiuni în legea specială a presei, care trebuie să se aducă cât de curând.

D-l Gr. Procopiu : Noi cu aceste libertăți am trăit de 50 de ani.

D-l I. Păcurariu : Urmarea libertății nețărâmurite dela d-voastră, din vechiul regat a fost în stăpânirea în jurnalistica română a unui spirit dezordonat și de licență nepermisă, spirit care a trecut acum și la noi în Transilvania.

Nimic nu este sfânt, nici chiar persoana Regelui, nici autoritatea legilor, nici idealul unu neam, nimic, absolut nimic, de care presa destrăbălată și de partid și presa ce stă în simbria străinilor să nu se atingă, să nu tragă în noroi.

Presa trebuie să fie educatoarea maseilor, iar nu demoralizatoarea lor.

De aceea mă adresez cu toată insistența către banca ministerială și către d-voastră, d-lor senatori, cu rugămîntea să binevoiți a împărtăși de cuvenita considerațiune și apreciere motivele ce am adus și să primiți amendamentul propus aducându-vă aminte, încă odată, că Constituția trebuie să fie pavăza Statului, iar nu a propagandei meschine, u-surpătoare de Stat și îmbolnăvitoare de suflete a unei prese de destrăbălare ! Am zis-

N. G. Popovici: D-lor, am trăit până acum sub regimul celei mai absolute libertăți a presei. De sigur a fost și un bine dar a fost și un mare rău. Dintre toate instituțiile noastre de cultură și de propășire, presa — să mă iertați, — constatăm cu durere, a rămas mai îndărăt și dacă ne aducem aminte de vechea presă de „Românul“ de „Telegraful“, de „Timpul“, de „România Liberă“, cu multă durere constatăm că ziarele de astăzi, afară de rare excepțiuni, sunt mult, mult inferioare celor din trecut. Este o scădere în această privință.

Presa, care vrea să se considere ca a patra putere în Stat este, după părerea mea, în forma sub care astăzi se face, o răutate în Stat. Presa nu discută astăzi în mod obiectiv, problemele la ordinea zilei pentru propășirea și întărirea neamului; presa astăzi discută părerile în mod subiectiv dacă sunt ale cutăruia, le critică, dacă sunt ale altuia, le laudă. Or, această presă sub forma actuală, care este o adevărată licență, nu poate să mai dănuiască pentru binele și prestigiul țării, pentru binele și propășirea acestei țări.

D-lor, văd în acest articol un alineat astfel redactat: „Nici un jurnal sau publicație nu va putea fi suspendat sau suprimat“, adică îi este permis primului venit să scoată un jurnal, să ne batjocorească religia, să insulte și să ponegrească neamul, să batjocorească pe toți fruntașii noștri, scriind despre ei că sunt tâlhari, bandiți și altele și Statul să nu poată lua nici o măsură!

D-lor, dacă jurnalele le-am citi numai noi, aceia care avem oarecare cultură, oarecare putere de discernământ, ele n'ar prezenta nici un pericol, ar putea să apară o presă oricât de ticăloasă, lucrul n'ar avea nici o importanță. Dar, când această presă are grație științei de carte a țăranilor, s'a răspândit în toate unghiurile țării și ajunge în mâna acelor țărani și copii cari știu carte, ne putem da seama cât rău, câtă otrăvă seamănă această presă în mijlocul poporului. Pentru mine, dacă este vorba ca o asemenea presă să dănuiască încă, ași dori mai

bine ca țăranii să nu mai învețe carte, pen-truca să nu mai poată citi o asemenea presă care otrăvește sufletele și care turbură mințile.

De aceea, d-lor, eu cred că această libertate a presei, pe care vrem s'o păstrăm, trebuie s'o îngrădim cel puțin într'o anumită măsură, să știm cel puțin numele acelor cari formează presa, pen-truca cel puțin să știm cine ne insultă și ne abtjocorește.

Pentru aceea propun alin. 7, care este redactat sub forma aceasta: „Nici un ziar sau publicație nu va putea fi suspendat sau suprimat, etc., să fie astfel redactat: „Ziarele sau publicațiile cari prin conținutul lor ating morala publică, propagă anarhia, dezordinea și periclitează existența Statului, pot fi suspendate printr'un jurnal al consiliului de miniștri“.

N. G. Popovici, Valeriu Gaiță, Gh. Ilietu, Preotul N. Ionescu, Vălimăreanu Lazăr.

Eu nu pricep ca, la un moment dat, câțiva indivizi plătiți, conștienți sau inconștienți, să vie și să scoată câteva jurnale în care să se propage anarhia, dezordinea, iar noi să stăm cu brațele încrucișate, și să ne uităm la toată această drojdie a societății, care vrea numai decât să se schimbe ordinea în Stat, pentru ca un Trotsky oarecare să vie să stăpânească această țară. Nu, d-lor, acei cari iubesc această țară, trebuie să aibă datoria de împiedică, prin toate mijloacele, tot ceea ce poate turbura liniștea și periclită existența acestei țări, clădită prin atât sânge generos și prin atâtă durere și jale. Nu putem îngădui primului venit, dintre care cei mai mulți sunt străini de neamul nostru, cari fac parte din internaționala care cere dărâ-marea granițelor, să vie în țara noastră și să strice ordinea în această țară, care este a noastră, a fraților și a fiilor noștri.

Pentru aceasta propun amendamentul pe care vi l'am citit și pe care vă rog să-l admiteți.

Tot asupra acestui articol mai am încă o observație de făcut la alineatul penultim, se zice: „inainte de aparițiunea publicațiilor periodice, proprietarul ei e obligat a de-

clară și înscrie numele său la tribunalul de comerț“.

Vasăzică, numai pentru publicațiunile periodice, o revistă științifică, o revistă literară, care nu poate să aducă nici un rău în opinia publică, trebuie ca proprietarul să-și înscrie numele la tribunal, dar pentru jurnalele cari pot otrăvi opinia publică, nu este nevoie ca proprietarul să-și înscrie numele ca astfel să știm cine este acela care trebuie să aibă răspunderea.

De aceea, d-lor, propun ca acest alineat să fie astfel redactat: „Înainte de aparițiunea lor, proprietarii ziarelor ori publicațiunilor sunt obligați a declara și înscrie numele lor tribunalului de comerț“.

N. C. Popovici, V. Gaiția, N. Preoteșcu, Preotul N. Ionescu, L. Vălimăreanu.

Cel puțin această simplă mângâiere să ne rămână, să știm cine ne insultă neamul și religia, dacă alte mijloace nu vreți să luăm, spre a le împiedica.

Cred că se impun aceste măsuri, mai cu seamă când vedem, în fiecare moment, atitudin; provocatoare, chiar aici în mijlocul nostru, din partea acelor cari constituiesc o minoritate și cari nu înțeleg imperativul vremurilor.

Pe toți aceștia suntem datori să-i aducem la realitate și între măsurile pe cari trebuie să le luăm sunt și acestea pe cari am omoa-re să vi le propun.

D-l Emil Pangrati: D-le președinte, d-lor senatori, dacă la discuțiunea generaă se poate lăsa liber cursul oratoriei, fiindcă se exprimă păreri generale, în cadrul larg care dominează mai presus de toate, interesul național, la discuțiunea pe articole cred că cu toți trebuie să păstrăm sângele rece, și să dăm redacțiuni clare și conforme nu numai interesului personal al cetățenilor și al țării, dar conforme și cu principiile superioare de dreptate și de libertate, cari sunt patrimoniul omenirii, câștigate prin atâtea lupte ale fruntașilor intelectuali și prin atâtea sacrificii, de multe ori mai dureroase decât chiar sacrificiile războiului. (Aplause).

De aceea îmi pare rău că dela această tri-

bună, în discuțiunea articolelor, văd' aducându-se în locul calmului necesar, pasiuni și încercări de a se obține introducerea în textul Constituției a unor principii cari desigur examinate de judecata rece, nu se poate să se tăgăduiască că sunt influențate de idei din alte vremuri.

D-lor, eu știu că între noi suntem o parte, cei din vechiul regat, cari trăim de aproape 60 ani, sub regimul celei mai largi libertăți, și sunt o altă parte, aproape egală, frații noștri liberați cari au trăit sub regimul imperiilor autocratice austro-ungar și rusesc.

Ori cât de puternic ar fi simțământul și caracterul nostru național, dominațiunile cari au durat veacuri și chiar milenii nu se putea să nu influențeze în oarecare măsură asupra concepției cetățenilor supuși acelor regimuri. De aceea în discuțiunea Constituțiunei, trebuie s'o spunem cu sinceritate, se vor ivi divergențe între unii și alții.

Coloșul nostru d-l Păcuraru care este un profesor luminat și un suflet cald național, a venit în mai multe rânduri să apere aci în numele simțământului și interesului național, idei cari există în monarhia austro-ungară și cari nouă ne par idei înapoiate. Nu suspectez nici o secundă sinceritatea și convingerile propunerilor colegului Păcurariu, și nici a acelor dintre colegi cari, venind din ținuturile liberate și aducându-și aminte de suferințele și luptele naționale, se lasă influențați și cer să-și introducă în textele unui pact fundamental pentru România-Mare și liberă precauțiuni cari corespund altor concepțiuni din alte țări și de sub alte regimuri.

Iată de ce, d-lor senatori, oricare ar fi soarta acestei Constituțiuni, cred că din mijlocul nostru, a acelor cari am trăit în libertate, trebuie să se ridice protestări și rezistențe, contra oricărei încercări ca această libertate să fie redusă.

D-lor, nu există nici o libertate, și prin urmare nici libertatea presei, care să nu aibă inconveniente. Dacă este vorba să scoatem în lumină unul sau două-trei inconveniente ale unei libertăți și cu acestea să justificăm strangularea ei, atunci tot ceace ar

constitui idealul de un veac și jumătate al acestei omeniri, tot ceea ce a fost câștigat prin lupte intelectuale, prin sacrificiul sufletelor celor mai bune, ar trebui să fie sacrificat unor temeri sau precauțiuni inutile!

Sunt convins, d-lor, că nu astfel se combat libertățile. Libertățile au în ele însăși frâna necesară care este conștiința publică.

De aceea, în numele simțământului național românesc, care s'a dovedit, în toate împrejurările grele, foarte clar văzător și foarte prudent, să-mi dați voie să protestez contra oricărei încetușări a libertății presei sau a oricărei alteia din libertățile prevăzute în Constituțiune. (Aplause).

În adevăr d-lor, cine judecă abuzul? Un om! Un om tot așa de om ca și cel care îl comite. Și întrucât acel care judecă, trebuie să-mi inspire mai multă încredere decât acela care a făcutul?

Trebuie garanția unei justiții, a diferite grade de justiție, pentru că să se poată pronunța o sentință definitivă. În asemenea caz, ce ar fi dacă cugetarea, dacă convingerile ar fi supuse unui asemenea control, cu toate întârzierile, cu toate pierderile de vreme, cu toate amărăciunile justiției? Ar însemna încetușarea gândirii, ar însemna oprirea oricărui progres! Și, în definitiv, pentru ce? Pentru că cineva ne atinge în amorul nostru propriu? Pentru că cineva a spus un lucru inexact? Dar, d-lor, celui atins nu-i stă foarte deschisă calea largă a libertății presei, ca să răspundă? Și de asupra aceluia ca și de-asupra noastră, nu stă conștiința națională care, să-mi dați voie să o cred, e mult mai luminată decât o crede preopinienții care, poate fără multă carte și fără multă subtilitate, are la bază acel bun simț național românesc, care nu permite să se lase condusă de vorbe goale, la baza cărora stau fapte inexacte la baza unora stă minciuna.

Eu am mai spus dela această tribună că în anul 1917 poporul românesc a trecut prin cea mai gravă încercare, atunci când un milion de bolșevici stăteau în țara noastră, când toate suferințele războiului pregătise mințile noastre la slăbiciuni și totuși a dat

cea mai exemplară dovadă de cuminenție, nici un român n'a șovăit, nici unul n'a ezitat. (Aplause).

Un popor care a dat atâtea dovezi de bun simț, de cuminenție, să se teamă și să cate să încetușeze libera gândire și libertatea scrișului? Ar fi un act inutil și în același timp și o scădere gravă pentru tăria idealului nostru național. Oricare ar fi greutățile, oricari ar fi consecințele unei libertăți complicate a presei, eu mă pronunț în modul cel mai hotărât pentru această libertate, pentru că orice măsuri s'ar lua contra ei nu mi-ar inspira nicio încredere când s'ar subordona gândirea cugetătorilor unui funcționar inferior, fără nici-o răspundere, când s'ar creia un organ de autocrație, dispărut de mult și pentru totdeauna în negura timpului.

Nu se poate concepe presa decât numai în regimul de libertate pe care comisiunea d-voastră, pe care delegații d-voastră, pe care discuțiunile de luni de zile l-a conceput și redactat în acest proiect. Dacă s'ar aduce cea mai slabă știrbire, dacă s'ar introduce cel mai mic mijloc de control preventiv, s'ar încetușă gândirea și, răstălmăcind o vorbă cunoscută, prefer să se publice zeci de articole nedrepte sau jignitoare, dar să știu că nu s'a împiedicat publicarea nici unei singure mărturisiri sincere a unui om de convingere și de conștiință care vrea să spună gândirea sa întreagă aceluia care sunt de același neam și concetățeni ai noștri. (Aplause).

D-lor, acei cari păcătuiesc, acei cari scriu fără de convingere, acei cari scriu lucruri neexacte și calomniază, sunt pedepsiți prin propria lor armă.

Voci: Ei așa!

D-l Emil Pangrati: Da, d-lor, pentru că aceia cari întrebunțează aceste mijloace, se scad pe ei înșiși și pierd încrederea publicului. Eu nu pot admite nici o secundă că toți slujitorii condeului sunt corupți sau nedrepti și pentru aceasta să-i subordonăm unui organ polițienesc de control! Această concepție medievală trebuie să înceteze și fac apelul cel mai călduros, deși cred că este inutil, pentru că în marea majoritate a sufletelor noastre stă convingerea că în libertate

tea în care trăim de aproape 60 de ani și în independența pe care am știut s'o păstrăm în cursul veacurilor, am făcut România-Mare de astăzi. Dacă vom trăi mai departe în aceeași libertate vom servi nu numai neamul românesc dar și interesul superior al gândirei omenеști de care stă întim legat propriul nostru interes național. (Aplause).

D-l N. G. Popovici : Constat că d-l Pangrați a vorbit de cinci ori mai mult decât mine, de care zicea că am vorbit mult.

D-l Ermil Pangrați : Dar de cinci ori și jumătate mai bine ! (Aplause).

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : După foarte caldă și bine inspirată cuvântare a d-lui Pangrați, îmi rămâne foarte puține de zis. Aș cere, după cum s'a făcut de către d. Păcurariu și d. Popovici, restricțiuni la libertatea presei, mi se pare că ar fi nu numai o greșeală pe care am comite-o, dar ar fi un stigmat pe care noi l-am pune pe un trecut în care, dacă libertatea presei a degenerat uneori în licență, în general însă presa a luminat adesea ori conștiința publică și ne-a ajutat la înfăptuirea idealului nostru național. Această libertate cuprinde în esența ei ceva cu mult mai puternic decât orice venin pe care l-ar putea arunca în sufletul poporului nostru, câțiva rău voitori. Sentimentul de libertate al cugetării și al scrisului e mai puternic și contribuie mai mult la tăria neamului nostru decât răul de care se vorbește. (Aplause).

D-voastră mai ales cei din Ardeal, ați trăit acolo sub o presă care învenină neamul nostru pentru ca să scoată la iveală numai neamul care vă subjugă. Era o presă oligarhică în Ungaria, care arunca venin în populațiunea românească, zi cu zi, ceas cu ceas, și aceasta — totuși — nu a împiedecat ca conștiința națională a d-voastră să fie totdeauna deșteaptă și să vă dea toată puterea, la momentul oportun, ca să vă ridicați.

D-l I. Păcurariu : Atunci făceau acest lucru străinii pe cari nu-i credeam ; acum o fac ai noștri, pe cari mulți îi pot crede.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : Cu cultura de azi a popo-

rului mai greu se crede în cele rele. D-ior, nu a putut influența conștiința poporului toate aceste încercări ale unui dușman care vă subjugă. Noi de 60 de ani am trăit cu aceste libertăți, am simțit și bunele și relele ei. Dar când vom pune în balanță bunele, toată lumina care a răspândit-o, față cu relele ce a putut produce cele dintâi, sunt atât de covârșitoare încât nu putem să ne întoarcem cu 60 de ani în urmă.

Dar noi acum discutăm un ce, care nu se mai poate discuta de Senat. Noi discutăm libertatea presei, când am votat deja art. 5. Acolo este scris clar principiul libertății presei, iar aci este numai regulamentul exercițiului acestui principiu. Dar va mai însemna libertate de presă atunci când am admite ceea ce cere d-l senator Păcurariu ? D-sa cere censură, cere confiscarea. Dar atunci unde mai este principiul libertății ? Atunci când libertatea degenerază în abuz, pedepsit de lege, se spune categoric în textul Constituției că se pedepsește. De la ideea de pedepsire a unui abuz și până a admite ceea ce cere d-l Păcurariu este o mare deosebire. Pedepsirea nu distruge principiul, pedepsește numai abuzul. Ceea ce cere d-l Păcurariu este desființarea libertății însăși și ceea ce nu putem admite. (Aplause).

D-l Popovici cere, prin amendamentul său ca giranții și directorii responsabili să fie și presa cea de toate zilele. Dar, d-le Popovici, aceasta este scris în Constituție. Când se vorbește de publicațiuni periodice aceasta cuprinde toată presa care apare, fie zilnic, fie lunar, fie săptămânal, fie sub formă de reviste sau ziare. Cuvântul „periodic“ privește întreaga presă, prin urmare și presa cotidiană. Deci intră și această presă cotidiană în obligațiunea de a avea un director sau un girant răspunzător. Să nu credeți d-voastră că colegii d-voastră, că comitetul delegaților, că guvernul nu au cugetat și nu au discutat aprofundat această chestiune și că concluziunile la cari au ajuns și le-au concretizat în acest articol nu sunt rezultatul unor debateri serioase.

Vă rog deci să binevoiti a incuviința ar-

colui așa cum este redactat de comitetul delegaților, și să respingeți amendamentele propuse. (Aplause).

D-l N. G. Popovici : D-le ministru, în urma explicațiilor date, dacă d-voastră înțelegeți prin publicații periodice și zărele, să retrag amendamentul privitor la chestiunea aceasta.

D-l I. Păcurariu : În articolele precedente văți ferit de amănunte și acum la presă văți pierdut în amănunte. Ce inconsecvență! Eu cer ca legea specială să prevadă amănuntele ca și la învățământ.

Voci : Inchiderea discuțiunii.

— Se pune la vot închiderea discuției și se admite.

— Se consultă comitetul delegaților asupra amendamentelor propuse.

D-l Tony Iliescu (în locul d-lui raportor) : D-lor, comitetul delegaților, în unanimitate, a respins amendamentul d-lui Păcurariu pe considerațiunea că dacă l-ar admite, ar însemna suprimarea completă a libertății. Așa legilor ordinare, în legea specială ca în cazul nostru, fie codului penal, să reguleze această libertate, dacă suntem sinceri trebuie să recunoaștem că aceasta ar echivala cu suprimarea ei.

— Se pune la vot acest amendament, respins de comitetul delegaților, și se respinge de Senat.

D-l Tony Iliescu : Amendamentul d-lui senator Popovici, în cuprinsul următor: „ziarele și publicațiile, când prin conținutul lor ating morala publică, propagă anarhia, dezordinea sau periclitează existența Statului, pot fi suspendate printr'un jurnal al consiliului de miniștri“, amendament propus la alineatul 7 al articolului 25, a fost respins de asemenea de comitetul delegaților.

— Se pune la vot acest amendament și se respinge.

— Se pune la vot articolul, așa cum a fost admis de comitetul delegaților, și se admite.

D-l C. G. Dissescu, raportor : D-lor senatori, libertatea presei este una dintre ches-

tiunile cele mai grele de rezolvat. Eu am propus, însă ca o părere individuală, că cea mai bună soluțiune ce s'ar da acestei probleme, ar fi libertatea absolută în timp de pace. Mărturisesc însă că acest sistem poate să-și aibă neajunsurile. Nu împui nimănui mentalitatea mea pentru că nu am pretenția că ași fi un supra om, cum ar zice Nitzche.

Mie îmi sunt indiferente atacurile presei. Vreți să restabiliți adevărul și s'o chemăm la răspundere? Foarte bine. Un lucru însă nu putem admite, ca în materie de luptă politică, presa care este cu adevărat o putere în Stat, deși nu are o acțiune legală, are însă una extralegală pentru că determină curențele opiniei publice, să nu fie judecată de tribunalele de drept comun, unde aprecierea este limitată prin probele restrânse pe cari le indică legea și unde judecătorii, ținând de ordinea de Stat, sunt împinși mai mult de a restrânge libertatea, decât de a o păstra.

Au fost și păreri contrarii. În urma discuțiilor urmate, am căzut la o soluțiune transactională a atacurilor personale, de viață intimă, de viață particulară să intre în prevederile constituționale, restrictive. Acolo rămâne lupta, la tribunale, între părțile cari se găsesc jignite. Rezervăm însă, că dacă responsabilitatea pentru delictele cu caracter particular merg la tribunalele de drept comun, tot ce este cu caracter politic să meargă la jurați.

De aceia, renunț la parte din dorințele mele, primesc cu bucurie concesiunea în raportul meu pe care am propus-o subsidiar. Am redactat acest amendament care este semnat numai de 5 senatori, deși este dorit de un mare număr, în cuprinderea următoare :

Propunem adăogarea alin. c, la art. 26 : „Calomniile, injuriile, difamațiile aduse particularilor sau funcționarilor publici, oricare ar fi, atinși în viața lor particulară sau cinstea lor personală“ și suprimarea cuvintelor „precum și calomniile“ dela alin. b.

C. Dissescu, C. Dimitriu, I. Panaitescu, C. Nicolaescu, Gr. Procopiu, Sima Niculescu.

— Se consultă comitetul delegaților.

D-l Tony Ilescu (in locul d-lui raportor): D-lor senatori, comitetul delegaților a admis amendamentul propus de d-l Dissescu.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : D-lor senatori, după cât văd, amendamentul cuprinde două părți. Prima parte este ca din alin. b, să se suprimă cuvintele : „precum și calomniile“, iar a doua parte, ca să se pună un nou alineat, adică alin. c, care să prevadă că vor cădea sub jurisdicția instanțelor ordinare : Calomniile, învinuirile, difamațiunile, aduse particularilor sau funcționarilor publici oricare, ar fi atinși în viața lor particulară sau cinstea personală. Cu alte cuvinte, amendamentul face deosebirea următoare : lasă presa liberă de a judecă actele publice, actele politice ale unei persoane, fie ea particular, fie ea funcționar. Dar dacă acel particular sau funcționar se crede că este calomniat cu privire la aceste acte cu caracter public sau politic, atunci judecata merge la Curtea cu jurați, cum merge în principiu toate delictele de presă. Când este însă vorba de o atingere personală, la viața privată, la viața intimă, la cinstea personală, prin calomnii, învinuiri sau difamațiuni, în asemenea cazuri amendamentul permite ca acțiunea să se deschidă înaintea tribunalelor ordinare.

Cu alte cuvinte, concesiunea de care vorbea d-l Dissescu, constă în deosebirea ce se face între caracterul politic și privat al calomniei, dând la jurați atacurile cu caracter politic și dând în competența tribunalelor ordinare, atacurile personale, atacurile private.

Noi atacăm acest amendament și dacă Senatul îl încuviințează, urmează ca articolul să se voteze cu reducțiunea pe care o propune amendamentul, și pe care comitetul delegaților, prin organul raportului a primit-o.

D-l G. Procopiu : D-lor senatori, am cerut deja iertare Senatului, dacă voui fi silit să discut unele puncte în ședință publică deși am făcut parte din ambele comisii constituționale la ședințele cărora boala m-a împiedicat de a participa. Dacă vă răpesc timpul și la acest articol, este pentru că cred

că am de spus lucruri cari poate vor ajuta la o bună soluțiune a chestiunei. Mă cred deci dator să iau cuvântul.

D-lor, fac mai dinainte o declarațiune : sunt un partizan convins al libertății presei, de aceea nu m'am gândit nici odată să susțin să măsuri preventive ar trebui luate contra abuzurilor acestei libertăți și am aprobat din toată inima dispozițiile pe cari comisiunea și comitetul delegaților le-a înscris în art. 26.

Dar, d-lor, de mult timp, nu de azi sau de ieri, am fost preocupat de o chestiune, aceea de a concilia asigurarea deplină a libertății presei, cu garanțiile unor reale sancțiuni contra abuzurilor nedemne de această nobilă menire a presei, comise pe calea presei.

Sunt mai mulți ani de când în revista „Democrația“ am încercat să dau o soluțiune practică acestei chestiuni, într'un studiu, intitulat „Libertatea presei și bandiții condeului“. Am avut atunci satisfacția să fiu aprobat de însăși reprezentanții presei cinstite, între cari citez ziarul „Universul“ condus atunci, mi se pare de regretatul Cazzavilan.

Declar acum, ca și atunci, că dacă ceace cred că ar concilia ideea de libertate deplină, cu aceia de sancțiune reală și ar asigura astfel prestigiul presei, ar putea avea de rezultat știrbirea libertății presei, prefer mai bine să renunț la ideea de sancțiune și prefer chiar licența, decât încăiușarea libertății, căci licența își găsește, d-lor, sancțiunea în însăși desconsiderarea față de opinia publică a unei prese abuzive.

Cred însă că se pot găsi mijloace de a purifica presa de elemente nesănătoase cari îi scad prestigiul prin abuz de libertate, prin asigurarea unei reale responsabilități conciliată cu cea mai deplină libertate.

D-lor, există în articolul care ne preocupă o distincțiune care este conformă cu realitatea : distincțiunea între delictul de opinie, adevăratul delict de presă și o infracțiune ordinară de drept comun, deși comisă pe calea presei.

Pentru cele dintâiu, legiuitorul constituent

are toată sollicitudinea, fiind preocupat a a-sigura o cât de mare libertate acestei noble manifestări a activității umane, care constă în ajutarea puternică a progresului pe calea gândirii scrisă.

Legiuitorul nu poate să piardă din vedere mobilitatea conceptelor omenești, că aceeașe apare azi ca idee subversivă sau primejdioasă, pot să fie cel puțin în parte, germeii ideilor și concepțiilor viitoare și că înfrânarea, împiedicarea exprimării lor în scris, ar constitui înfrânarea însăși a posibilității progresului uman.

Dar, d-lor, dificultatea stă în a preciza distincțiunea, în a fixa linia de demarcațiune de unde se sfârșește delictul de presă și unde începe delictul ordinar comis pe calea presei.

Este posibilă o asemenea precizare, o fixare a liniei despărțitoare între cele două categorii de infracțiuni? Eu cred că da.

Cred însă, d-lor, că nu pe calea precizărilor, așa cum le face proiectul prezentat d-voastră spre votare, nici amendamentele modificatoare, se poate da cea mai bună soluțiune problemei ce ne preocupă.

Intr'adevăr, d-lor, este greu în complexitatea faptelor omenești, să prevezi toate modalitățile în cari un infractor ordinar, un om care nu are nimic comun cu un luptător care luptă pentru a educa opinia publică poate comite infracțiunea lui, la adăpostul acestui mijloc care se chiamă presa, presa periodică sau orice alt mijloc de publicațiune. Atunci chestiunea cea dificilă este: cine și cum trebuie să se facă distincțiunea, între un delict de drept comun și un delict de presă, un delict de opiniune?

In jure omnis definitio periculosa. Distincțiunile cu precizări sunt prea strâmte, sau prea largi. Trebuie ca în speță, în fapt să se poată examina dacă o anume scriere, un anume fapt petrecut pe calea presei, este un delict de presă sau dacă este un delict ordinar, cum ar fi șantaj, calomnie, etc. Sunt o mulțime de modalități, în cari cineva poate comite delict pe calea presei. Presupunem un om care, pe calea unei publicațiuni,

avertizează pe X, că dacă nu-i depune suma de bani în cutare loc, cutare lucru i se va întâmpla. Este o amenințare însoțită de condițiune, un delict ordinar făcut pe calea presei. Vedeți că nu intră în cadrul acestor distincțiuni făcute.

Să nu fie oare mijloc de conciliere a deplinei libertăți și excluderea dela beneficiul ei a infracțiunilor ordinare comise pe calea presei și nedemne de sollicitudinea legiuitorului ordinar?

Eu am răspuns că da, și în răspunsul meu am fos influențat de existența unor anumite jurisdicțiuni speciale, create pentru anumite instituțiuni, cari au nevoie să fie apărate contra unui prea lesnicios mijloc de a-i trimite înaintea instanțelor represive. Aceste instituțiuni se bucură de o jurisdicțiune specială, jurisdicțiunea parilor egalilor, cum este consiliul superior al magistraturei, privitoare la infracțiunile disciplinare ale magistraților și cari infracțiuni sunt judecate de profesioniști aleși din sânul lor. Acea a profesorilor, etc. Nu s'ar putea ajunge ca să avem și în materie de presă ceva asemănător? Mi-am spus, da. S'ar putea institui în materie de presă un juriu special. Acest juriu special ar putea avea în chestiuni de presă, rolul unei camere de trimitere, analog cu acela al unei camere de punere sub acuzare. Partea vătămată printr'un delict de presă, în loc să se adreseze procurorului, se va adresa acestei comisii speciale, care va decide, în prealabil, dacă delictul întrunește elementele unui delict de presă, sau e un delict ordinar și va dispune trimiterea înaintea instanței competente. Această comisie, acest juriu va fi constituit printr'o lege specială și alcătuit, firește din reprezentanții autorizați ai culturii: profesori universitari, magistrați, delegații presei, ai barourilor, etc., cari ar fi cei mai în măsură să decidă dacă o anume scriere intră în categoria delictelor ordinare comise pe calea presei sau este un adevărat delict de presă. Acest organ de trimitere să dispună trimiterea infracțiunii, fie înaintea juraților, dacă ele sunt adevărate delict de presă, fie înaintea tribunalelor ordinare dacă ele sunt

pur și simplu infracțiuni de drept comun comise pe calea presei.

Aceste competențe comisiunii de judecată, aceste tribunale de trimitere, aceste Camere de punere sub acuzare speciale, vor da numai caracterizarea delictului învinuit. Ele se vor compune cum am spus din magistrați, din reprezentanții barourilor, ca oameni de legi din delegații presei, din profesori universitari, în fine din ceea ce cugetarea omească, din ceea ce cultura românească poate să aibă mai bun, și mai în măsură de a se pronunța în deplină cunoaștere de cauză, dacă cutare scriere constituie un delict de presă sau este un delict ordinar comun pe calea presei.

În acest sens am onoare să propun un amendament în sensul propunerii deja făcută acum zece ani prin presă și în care spuneam că sper ca la viitoarea revizuire, se va prevedea și acest articol al presei ca să fie revizuit. Ei bine am fericirea astăzi să fac o propunere pe care am făcut-o tot pe calea presei și care atunci a fost aprobată tocmai de presa cea mai interesată, la apărarea libertății presei, deși alți reprezentanți ai presei mă atacau cu înverșunare, găsindu-mă că sunt un reacționar ireductibil, un dușman al libertății presei.

Îată d-lor, acest amendament.

Aliniatul *b* să se înlocuiască cu acestea: „Infracțiunile cari deși comise pe calea presei, nu sunt decât simple infracțiuni ordinare. Un juriu special compus din reprezentanți ai presei, ai baroului și ai învățământului universitar, va decide, în urma plângerii celui vătămat, dacă delictul intrunește elementele delictului de presă și va dispune trimiterea lui înaintea instanței competente.

Alcătuirea și modul de funcționare a acestui juriu, se va stabili printr-o lege specială“.

Încăodată, nici cu acest amendament nu fac chestiune de amor propriu. Dacă onorabilul Senat crede că el aduce o știrbire cât de mică ideei de libertate a presei, dacă crede că înfăptuirea lui ar fi o jignire a acestei libertăți, eu declar că îl retrag, pentru că în

intențiunea mea nu este să aduc nici cea mai mică jignire principiului libertății presei; în intențiunea mea este să dau presei mijlocul de a-și înălța prestigiul, asigurându-se ea însăși în contra acelor care îi scad prestigiul, prin faptul că abuzează de libertatea ei.

D. Gr. Vasiliu, vice-președinte, ocupă fotoliul presidential.

D. Ludovic Daus: D-lor senatori, articolul 26 așa cum e redactat, — pentru noi cari am trecut prin presă, — reprezintă o constrângere, o sugrumare a presei.

Aș fi avut multe de spus în această privință dar a venit amendamentul d-lui Disescu. Pentru noi, cari înțelegem misiunea gazetarului și câmpul greu pe care el trebuie să lucreze, acest amendament vine cu ceva răcoritor: scăpăm de o mare greutate pe care o avem pe conștiință.

D-lor, principiul libertății presei durează de multă vreme; e un principiu câștigat de mai bine de 100 ani, căci revoluția franceză, în declarațiunile drepturilor omului, a stabilit completă libertate a presei și răspunderea pentru acela care scrie.

Statul român a trecut și el prin cele mai mari frământări, pentru înfăptuirea acestui principiu.

Am avut Constituția din 1866. Am avut proiectul de transformarea codului penal adus de către un guvern conservator, care a trebuit să-l retragă la 1874. Am avut prefacerile Constituției din 1884. În toate aceste ocazii s'a discutat libertatea presei și s'au dat lupte înverșunate pe acest principiu al libertății presei, apărât cu înflăcărare, de oameni cari reprezentau liberalismul, în frunte cu C. A. Rosetti.

Libertatea presei a fost apărată și de Eujen Stătescu și de latura tinerilor conservatori, reprezentată la un moment dat prin Maloiescu.

Care erau greutatețile și turburările pe care le producea în Statul român această libertate a presei? Recunoscut de toți, oamenii politici și cu răspundere nu se înțelegeau în privința mijloacelor de constrângere. La în-

ceput se dă o prea mare putere judecătorilor de instrucție și procurorilor. Aceștia aveau depline puteri să aresteze preventiv, și foarte adesea abuzau.

Așa, când poetul Orășeanu scria o odă mai înțepătoare la adresa oamenilor politici, își trimetea salteaua de mai înainte la Văcărești, pentru că știa că urmează imediat și mandatul de arestare.

Astăzi, acest proiect de Constituțiune, în articolul precedent, pe care l-ați votat, a realizat complect dezideratele pe cari le aspira presa, pentru garantarea libertății sale.

În plus se adaugă principiul răspunderii pentru cele ce se scriu. Această răspundere, în articolul votat de d-voastră, e mai accentuată decât în vechea Constituție. Se cere pentru aceasta ca în fruntea fiecărei gazete să figureze un director și un redactor răspunzător.

Prin aceasta, se face un pas enorm înainte, pentru că până astăzi, libertatea eră apărată printr'un om de paie. Se indică pe pagina a 4-a un Dumitrescu, un Popescu oare care, ca girant, iar ziarul putea în toată viața să publice tot soiul de defăimări și calomnii.

Când venă partea interesată să reclame, se găscă în fața unui biet nenorocit, adesea un iresponsabil, dela care nu puteă obține satisfacție.

Vasă zică, prin articolul votat de d-voastră se asigură în mod complect răspunderea. Și că lucrurile nu se vor mai petrece ca în trecut, întrucât directorul și, în lipsa acestuia, redactorul, răspunde când nu pot da numele autorului articolului calomnios.

Iată, d-lor, un prim pas făcut. De acum înainte directorul și redactorul responsabil al unui ziar vor trebui să fie mai circumspecți de aceea ce publică în ziarul lor, ne mai putând să se ascundă după un om de paie ca în trecut.

În totdeauna, oamenii dintr'o epocă trăiesc în convingerea că greutățile și nenorocirile pe cari le îndură sunt incomparabil mai mari ca cele din trecut. De aceea și astăzi foarte mulți se plâng de presa din zilele noastre și o consideră mai calomniosă ca ori când. Totuș, în trecut presa a fost mult mai rea ca

cea de astăzi. Voiți o amintire convingătoare în această privință? Ne-o dă d. Bacalbașa, care în cercetările d-sale din trecutul acestei țări desgroapă o adresă a defunctului Eugen Stătescu, care devenise ministru liberal în 1874. Atunci, adică în anii 1872—76 presa la noi eră de o violență ne mai pomenită, căci se mergeă până acolo că se amenință Capul Statului, într'o formă ce nici un ziar n'o mai admite astăzi.

Ei bine, iată cum Eugeniu Stătescu răspundeă la aceste violențe :

„Domnule procuror general,

„*Limbiu violent și injurios* cu care unele organe de publicitate atacă guvernul, „*reaua credință* cu care el *denaturează* toate „actele sale și *defaimă sistematic*, prin tot „felul de *calomnii* pe bărbații cei mai ono- „rabli, „*știrile neadevărate*, ce nu încetează „de a răspâdi în public *cu scopul vădit de a „inspiră nesiguranța în spirite și a descre- „dita actuala stare de lucruri*“... etc... etc...

Avem aci toate acuzațiile pe cari și cei mai înverșurați adversari ai libertății scrisului le aduc și astăzi presei. Violențe, injurii, rea credință, calomnii toate păcatele de cari poate suferi cea mai odioasă presă din lume.

Și ce măsuri iă împotriva acestei prese, neinduplecatul Eugen Stătescu? Ascultați :

„... totuș guvernul astăzi nu voește a uză „contra presei de nici una din măsurile re- „presive ce legea penală pune la dispoziția „lui ; ci convins că acele organe de publici- „tate, prin asemenea excese nu-și pot vătămă „decât lor și că opinia oamenilor de bine „ști totdeauna să facă justiție din atacurile „lor interesate, ministrul de astăzi dorește „a li se lăsa cea mai deplină libertate“.

Iată, d-lor soluțiunea pe care a dat-o : deplina libertate... nici o măsură de constrângere.

Să ne întorcem acum la presa noastră de astăzi, despre care aci în Senat s'a spus că este o presă mai prejos de cum ar trebui să fie și care a fost pusă, la un moment dat, într'o lumină foarte urită față de presa străină.

D-lor, să mă iertați, sunt cu totul de altă părere.

Avem o presă, așa zisă de dimineată, în care găsim cât mai multe informațiuni, cu toate că uneori se strecoară în ea și intențiuni politice. În această presă nu veți putea spune că nu se dă oarecare însemnătate și părți culturale și răspândirii ideilor morale în societate. Aceasta face succesul câtorva din aceste ziare.

Din contră, priviți mai tot restul presei. Unde găsim atacurile violente? Le găsim numai în presa așa zisă politică, unde pasiunile sunt la largul lor, pentru că fiecare patron politic arde de dorința de a-și vedea ideile lui triumfând, căci fiecare crede că numai de partea lui este dreptatea.

Această presă politică și numai ea, foarte adeseori depășește limita în care ar trebui să fie încătușat scrisul, și aduce în lupta de toată ziua arma exagerării, neadevărului și a calomniei. Voiți un exemplu?

Unul din cei mai buni gazetari ai noștri, într-o zi, sub un guvern oarecare, pe care nu-l voi numi, primește dela directorul său ordinul de a scrie un articol contra cutărei persoane, care stingherea acțiunea partidului.

Gazetarul a scris articolul și a doua zi dimineată când l-a recitit, i s'a părut că a depășit tonul buneii cuvinți și a unei discuții civilizate. Dar care n'a fost surpriza gazetarului, când patronul politic i-a spus: „Am citit articolul, dar este prea cu mânuși; trebuie să dai cu picioarele“.

Și gazetarul i-a răspuns: Excelență, eu nu scriu niciodată cu picioarele!“

Iată dar cum gazetarul reprezintă frâna față de politicianul care și-a pierdut măsura. Iată cum redactorul răspunzător adeseori aduce la realitate pe patronul ce ar împinge lucrurile prea departe.

D-lor, nu trebuie să uităm că rolul presei e covârșitor prin foloasele ce aduce. Ca să nu știrbim acest rol presei, trebuie ca nici odată procesele de presă să nu fie date în competența tribunalelor ordinare. Presa în primul rând oprește multe abuzuri prin teama ce o inspiră celor porniți să greșească.

Așa, spre exemplu, fiecare funcționar și eu dacă aș fi mâine funcționar fără să vreau, cu timpul am să ajung un mic tiran. Și am să fiu un mic tiran, pentru că poate, arbitrar, o petițiune prin care mi se arată că o nenorocire oarecare se poate întâmpla unor oameni, eu nu voi înregistra sau rezolvă la timp, așa că oamenii aceia poate vor suferi prin lipsa mea de sollicitudine, prin întârzierea provocată de mine, sau prin nepăsarea mea. Altul va merge și mai departe: se va crede în drept să calce legea și să constrângă pe cineva în mod silnic, în contra obligațiilor prescrise de lege. Dacă cel năpăstuit va lua calea petițiunii, el s'ar duce la prefect ca acesta să avizeze ministerul și până când să se facă ancheta, — lasă că foarte mulți ar rămâne și fără răspuns și iarăș foarte mulți s'ar vedea persecutați pentru plângerile făcute, — ar trece timpul oportun anchetei și nu și-ar mai atinge rezultatul așteptat. Și atunci, d-lor, rămân ziarele. Fiecare funcționar din satul sau orașul lui e oprit în tendința ce ar avea-o de fi abuziv, căci se gândește că cineva poate trimite o scrisoare care când va sosi în redacția cutărui ziar va fi cercetată, judecată după sinceritatea cu care a fost scrisă, și că ziarul poate să publice acea scrisoare, și atunci funcționarul nu va mai fi atât de imun în exercitarea samavolniciei sale căci șefii vor afla și-i vor pedepsi măcar de ochii lumii.

Mă bucură faptul că astăzi s'a venit cu un amendament care scoate calomnia dela tribunalele ordinare și o dă în judecata curțiilor cu juri.

Curtea cu juri s'a zis că achită totdeauna.

Nu achită totdeauna și ușor se poate dovedi că mulți calomniatori s'au văzut condamnați când s'a dovedit reaua lor credință și n'au adus probe pipăibile.

Dar de multe ori multe atacuri din presă au un real fond de adevăr și sunt necesare, deși cel ce le-a scris sau le publică nu le-ar putea dovedi. De aceea e nevoie ca jurații să judece delictele de presă și nu magistrații.

Juratul aduce conștiința lui de cetățean și e mai liber în apreciere. La o nevoie s'ar putea să schimbiți organizarea curților cu jurați, astfel ca jurații să fie aleși numai dintre oamenii luminați, dar nici odată judecătorii dela tribunal nu vor putea soluționa conflictele de presă, pentru că ei au conștiința magistratului care trebuie să aplice legea și care nu are dreptul să spue : „știu ceva“, ci trebuie să spună numai : „adu-mi probe“.

S'au dus, chiar în ultimii ani, campanii violente împotriva unor dame voalate și atâtor fraude. Oameni mari s'au prăbușit, dovadă că cele ce s'au scris prin ziare nu erau decât adevăruri. Totuș, nici o probă valabilă nu s'ar fi putut aduce în fața tribunalelor, cari s'ar fi văzut silite să condamne.

Iată de ce amendamentul adus de d. Disescu rezolvă în bine problema, căci fără acest amendament ar fi însemnat să votăm sugrumarea libertății presei și deci și a cugătării.

D. Gr. Vasiliu, vice-președinte : D. Ștefan Popp are cuvântul.

D. Ștefan Popp : D-lor senatori, am de spus foarte puține cuvinte.

În acest articol este vorba de abuzurile săvârșite de presă, și între aceste abuzuri, numărare aci, văd și calomniile.

Este foarte bine că se pune în Constituție de c'ne să fie judecate aceste abuzuri de presă.

Dar mai sunt însă și altele. Dacă dăm atențiune la o calomnie, care este un abuz în contra unei persoane, cu atât mai mult trebuie să dăm atențiune la publicațiunile sau la presa care aduce atingere moralei publice. Cine are copii sau cine are în mână educația tineretului nostru, își dă seama de subminarea și conruperea sufletelor pe care o face, de multeori, presa, în dauna învățământului nostru chiar.

De aceea cred, că este datoria legii ca să opere sufletul acestor copii ai noștri și eu mi ridic glasul meu tocmai ca să vă chem pe d.-voastră în ajutor, pentruca în adevăr, să introducem în lege un amendament, prin care să se prevadă, că legea sau ministerul

public, prin procurorii ei, să urmărească aceste delikte și să le aducă înaintea judecății, și anume înaintea judecății tribunalelor ordinare sau comune.

Am formulat în această privință următorul amendament :

Înainte de aliniatul ultim, să se adauge :
d) Delictele de presă cari ating morala publică. Ministeru public, prin procurorii săi, este obligat din oficiu a le urmări.

Ștefan Popp, N. Proeșescu, Preot N. Ionescu, D. Hâncu, Ignat Mircea.

Nu cred că aceasta e o atingere a presei.

Cu toți apreciem foarte mult libertatea presei și credem în adevăr, că gazetarii și publiciștii cinștiți trebuie să dea prin presă *summum bonum*, dar nu este nimeni dintre noi care să ceară o libertate de presă pentru a se conrupe sufletul poporului.

Vă rog dar, să votați acest amendament, ca adaus la acest articol. (Aplause).

— Se suspendă ședință pentru 5 minute, pentru ca comitetul delegaților să se consulte asupra amendamentelor propuse.

D. Tony Iliescu (în locul d.-lui raportor) : D-lor senatori, s'au propus trei amendamente la articolul 26, privitoare la libertatea presei.

Primul amendament, constă într'un alineat nou, în cuprinsul următor : „Calomniile, injuriile difamațiunile aduse particularilor sau funcționarilor publici, ori care ar fi atinși în viața lor particulară, sau cinstea lor personală“ și suprimarea cuvintelor : „precum și calomniile“ dela alin. b.

Acest amendament a fost admis în unanimitate de comitetul delegaților, și vă rugăm să binevoiți a-l admite și d.-voastră.

— Se pune la vot amendamentul și se admite de Senat.

D. Tony Iliescu (în locul raportorului) : În privința amendamentului d.-lui Procopiu, d-sa îl retrace ; de altfel nici nu este semnat de cinci d.-ni senatori.

În privința amendamentului propus de d.

Ștefan Popp la art. 27 devenit 26, ca înainte de aliniatul ultim să se adauge alineatul propus de d-sa, comitetul delegaților a respins acest amendament, pe considerațiunea că, deși în principiu conține o dispozițiune bună, dar este inutil, această dispozițiune fiind deja cuprinsă în lege.

În adevăr, chiar la articolul 26 în partea finală, se spune : „Constituția garantează tuturor libertatea de a comunica și publică ideile și opiniunile lor prin graiu, prin scris și prin presă, fiecare fiind răspunzător de abuzul acestor libertăți în cazurile determinate prin codicele penal, care nici într'un caz nu va putea restrânge dreptul în sine. Prin urmare, ceea ce propune d. Pop este prevăzut în codul penal.

D. Ștefan Pop : Și calomnia se prevede în codul penal.

D. Tony Iliescu (în locul raportorului) : Nu. La calomnie s'a făcut distincțiunea unde trebuie să fie judecată, după cum lovește interese private sau publice, în ceea ce privește atingerile aduse moralei publice există text în codul penal, dovadă că chiar cu textul vechi Constituției s'a urmărit unele publicațiuni, cum eră „Jarețiera“, o gazetă pornografică, care a fost suprimată tocmai pe baza acelui text.

Părintele Marin Preoteșcu : Am avut și o carte de curând apărută, care s'a urmărit.

D. Tony Iliescu (în locul raportorului) : Prin urmare, comitetul delegaților a respins acest amendament, nu fiindcă nu este o dispozițiune bună, dar pentru că este deja cuprinsă în textul legii.

— Se pune la vot amendamentul propus de d. Ștefan Pop și se respinge.

— Se pune la vot art. 27 devenit 26, cu amendamentul admis și se primește.

DESBATERI PARLAMENTARE CAMERA.

D. N. Iorga : Vin, dlor, acum la un alt punct care ne interesează pe mulți din noi. Dacă disciplina de partid face pe atâția să nu poată vorbi în acelaș sens ca mine, sunt foarte

sigur că o bună parte din majoritate împărtășește acelaș punct de vedere, și anume din cauza acelaș motiv de ordin general, filosofic.

D-voastre v'ați speriat de o presă rea. Noi am avut — abia am isprăvit de scris „Istoria Presei“ — am avut o presă careia îi datorim în mare parte conștiința publică pe care o avem în momentul de față. Conștiința aceasta publică nu a făcut-o cărțile în trei volume, fiecare de câte cinci sute de pagini, și n'au făcut-o nici catedra de chimie și nici catedra de matematici, nici cea de limba latină și nici cea de limba greacă. Conștiința publică a format-o această presă, câtă a fost și cum a fost. Și nu e vina ei dacă astăzi presa nu cuprinde pe toți reprezentanții de căpetenie ai vieții noastre politice, cum odată i-a cuprins pe toți. Căci și Rosetti și tatăl d-nealor (I. C. Brătianu) și Mihail Kogălniceanu au fost în mare parte a vieții lor gazetari și poate satisfacțiunile cele mai curate le-au avut în momentul când influențau asupra vieții publice prin curajoasele articole de gazetă. Este în adevăr rău că acum ne ambuscăm ca să facem gazetărie, că facem gazetărie neisbită. Eu n'o fac, și sunt mândru. Cât despre injuriile pe cari le primesc personal, pentru articolele pe cari le iesească personal, așa se duce lupta.

Dar d-voastre luați o parte din procesele de presă și le dați la instanțele judecătorești obișnuite pe motiv de calomnie. Ce este aceea calomnie? Când mi-o spune cineva că am furat și eu nu am furat, aceasta este o calomnie, dar cu care te deprinzi în acest timp din urmă. Mulțumită în mare parte și presei, pe care d-voastre minoritatea o cunoașteți, eu am luat vreo patru milioane dela evrei ca să li susțiu interesele (ilaritate) am luat nu știu cât dela Statul român ca să mă plimb în străinătate în mai multe rânduri, iar acum în urmă am mai furat și un teren dela Eforie pe care totuși l-am plătit prin munca mea și l-am cumpărat pe prețul pe care l-a plătit orice alt funcționar. Dar calomniile acestea se pot întâmpla. Dela o vreme te deprinzi cu ele. Imi aduc aminte că răposatul meu prieten Barbu Delavrancea, când eram

mai tânăr și mult mai sensibil ca acum, îmi spune: te turburi în zadar, va veni vremea să-ți faci carapacea, omul politic care nu-și face carapace evident că nu eră făcut pentru viața politică. Și încă un lucru! dacă ai suflet în tine, răspunzi calomniatorului așa ca să-l doară mai mult pe el pentru calomnia lui decât pe tine care ai primit acuzațiunile cari nu erau îndreptățite. Este un mijloc de a aduce la adevăr și bună creștere și pe calomniatorul cel mai îndrăzneț, fără să pui mâna pe el: scormonindu-i sufletul. Dar dacă mi-o spune mie cineva că politica pe care o fac este o politică interesată că am contract cu d-nealor dela guvern, ca să mă prefere generalului Averescu la succesiunea puterii, aceasta este o calomnie sau nu? De fapt, este o calomnie mai gravă decât dacă îmi spune că am locul dela Eforie pe un preț mai bun pentru că aceea poate să fie numai o manifestare a lăcomiei mele personale, pe când dincoace este însăși o corupere a vieții mele publice și eu sunt atins mai greu.

Pentru această categorie, d-voastre mergeți la instanțele judecătorești ordinare. Și atunci, de oarece toate calomniile nu sunt fără coadă, ci calomniile sunt toate cu coadă politică, și sunt unele în care coada este mai mare decât calomnia, de ce se iau procesele și se trimit la judecători cari nu sunt adevărați ca în Anglia și cari... se poate întâmpla, nu s'a întâmplat până acum niciodată (ilaritate), dar se poate întâmpla: poate să fie un judecător mai sensibil la o înaintare, cine știe?! Desigur nu s'a întâmplat în România niciodată și n'o să se întâmple niciodată, dar cine poate să conteze cu stricarea moravurilor în viitor? (Iaritate).

Nu este mai bine ca presa să rămână pasibilă de cea mai teribilă osândă, care este osânda opiniei publice. Iată, cunosc oameni cari n'au suferit nici o condamnare, dar căroră nimenea nu le întinde mâna; unii din ei mai scapă, prin anumite interese politice și se mai strecoară ici și colo; au răsărit în Prag, din prag au intrat pe ușă, s'au așezat pe scaun și au tot înaintat mereu până s'au pus în frunte. Cunosc alți oameni cari au făcut mult mai puțin; pe unul l'am vă-

zut acum două zile, distrus fizicește — un om de un mare talent — și mi-au venit lacrimile în ochi când l'am văzut că schițează un descurajat „bună seară“. L'am cunoscut foarte bine pe vremuri. Nu l-a dat în judecată nimenea, nu l-a condamnat nimenea, dar sufletul în el este zdrobit de o greșală mult mai puțin gravă decât a altora. Nu e societatea noastră cum ni-o închipuim, ca să trebuiască să pui pe fruntea omului condamnat dela sine. Este o tăcere, o ignorare a societății, care este mai rea ca o condamnare la moarte, executată.

Nu! Să lăsăm presa cum a fost; să renunțăm la mici satisfacții prin sentințe de tribunal, și va merge țara Românească așa cum a mers, și de aici înainte.

D. St. Bogdan : D-lor, până mai ieri aveam de gând să susțin întru totul libertatea presei. După enormele calomnii ce le-am auzit zilnic aci și le citeș exagerate a doua zi în ziare, după cele ce s'au rostit în întrunirea de ieri dela Ploiești, mi-am schimbat cu totul părerea. (Aplauze).

Presa, d-lor, pentru mine, care am făcut și fac ziaristica, a încetat de a mai trebui să fie susținută fără nici o condițiune, pentru că d'n tot ce se scrie într'o anumită presă, acum în special de presa opozițiunei sau de presa zisă independentă, mai ales de presa așa zisă democratică, de presa care cere în continuu democrația integrală, (sgomot, întrepreri), nu reese nici un interes de cultură, nici o năzuință de a readuce masele populare la cunoașterea intereselor reale.

Dispozițiile Constituțiunei noi, zice această presă, ar duce libertățile ei înapoi, adică prin dispozițiunile Constituțiunei noi, nu am da presei un spor de libertăți. Realitatea este alta. Se dă presei un real spor de libertăți, însă nu acelei prese, care în ultimul timp, nu face altceva, decât să propage ura, anarhia și calomnia (aplauze prelungite).

Adevărul este d-lor, că azi, abuzul libertăței presei, cu lipsa de răspundere a scrișului a adus la acest exces, la acest rezultat dăunător și moralei publice și Statului, pe

care îl vedem astăzi. Impunitatea a făcut ca presa să fie și mai îndrăzneată, și ca toate instituțiile și oamenii cinstiți, cu familiile lor cinstite, să fie batjocorite până și în viața lor particulară. Din rostu ei moralizator, presa a devenit în parte demoralizatoare. (Aplauze).

Or, aceasta nu se mai poate tolera, (Aplauze prelungite). Cei ce cer numai libertăți, trebuie să înțeleagă că noi suntem sătui de tirania lor — de tirania presei lor.

Am cea mai deplină convingere, și cel mai deplin respect ce se cuvine presei, respect ce trebuie să dăm simțului de mai bine, rostului moral al presei, dar nimic nu e mai firesc în același timp ca să apărăm organizmul Statului de o otrăvire continuă ca să fie și înfrântă presa acolo, unde întrece orice margine, unde libertatea discuțiilor de idei folositoare și îndreptătoare, să transformă în batjocoriri, calomnii și pornografii.

Nu e nimic în articolul care vorbește despre presă, ce ar restrânge libertățile scrisului. Dar s'a adăugat și e bine că s'a adăugat, garanțiile care vor face ca presa noastră să joace în adevăr rolul care trebuie să joace, într'o țară civilizată. (Aplauze prelungite). Dela atitudinea presei depinde ca aplicarea acestui articol să fie făcută cu generozitatea de care nici până acum presa n'a fost lipsită. Eu voi vota astfel articolul cu convingerea că va aduce un spor de bine pentru țară.

D. J. Stănescu : În ceea ce privește presa, părerea ce împărtășesc este că s'a dat acestei chestiuni o importanță prea mare, nu prin faptul că presa n'ar juca un rol covârșitor în viața unui Stat ci pentru că art. 26 din proiect, chiar de va rămâne nemodificat, ceea ce nu cred, nu va răpi libertatea presei, după cum nici dispozițiunea vechei Constituții prin care s'a garantat libertatea ei, nu a avut de rezultat mărirea licenței.

Țin totuș să declar că sunt împotriva dispozițiunii care trimite delictele de calomnie prin presă în judecata tribunalelor ordinare.

Această măsură nu numai că nu va pune

frâu limbajului în care astăzi o anumită presă se complace, dar să nu ne mire dacă această dispozițiune va avea rezultate cu totul contrarii de cele așteptate.

De altfel cred că nu se va găsi nici un om politic atât de naiv încât să se plângă justiției contra unei calomnii ce i s'ar aduce prin presă, doar de n'ar ține să facă dintr'un scriitor de multe ori fără valoare morală și intelectuală, un martir politic !

Apoi, nu văd nici un motiv serios care ar milita pentru trimiterea la tribunalele ordinare delictele prin presă și a se lăsa totuș crimele cele mai grozave în competența Curții cu juri.

Motivele pentru cari toate aceste fapte, crime și delictes de presă, au fost date în judecata populară, a fost că acești judecători în hotărârile lor au mai mult în vedere împrejurările ce au dat naștere infracțiunii, iar nu textul rigid al legii pe care judecătoria de profesiune îl aplică.

Și apoi un judecător ce ar condamna pentru o calomnie prin presă, ar fi întotdeauna acuzat pe drept sau pe nedrept, că hotărîrea sa a fost fructul presiunilor din afară.

Ceea ce presa ar trebui să ceară, ar fi modificarea art. 294 din codul penal, care dă o definiție prea vagă delictului de calomnie și art. 295 din codul penal care nu admite ca acuzatul să dovedească decât prin scris că faptele ce el a atribuit reclamantului corespund sau nu cu adevărul.

Proiectul a avut însă perfectă dreptate atunci când, prin penultimul alineat al art. 26, a hotărît trimiterea înaintea tribunalelor ordinare a „îndemnurilor directe la asasinare și rebeliune“.

Intr'adevăr, d-lor deputați, e știut că libertățile au fost câștigate cu mari jertfe, cu mari străduinți și, de multe ori, cu vărsare de sânge și că importanța lor e atât de covârșitoare în viața unui Stat, în cât ele trebuiesc apărate cu orice preț și peste orice considerațiuni. Dar dacă aceste libertăți au fost atât de greu dobândite, ele pot însă să fie ușor pierdute. (Aplauze).

Răsfoiți puțin paginile istoriei antice și

veți vedeă că toate democrațiile n'au durat decât una sau două generațiuni. Despotismul ce aparținuse minorității și a înclinat ușor balanța, democrația a degenerat în demagogie pentru ca despotismul să treacă dela minorități la masele numeroase. (Aplauze pe băncile majorității).

Din moment ce nu a mai fost nici o erarie în Stat, din moment ce nici o valoare nu s'a mai recunoscut, toți socotindu-se egali, din acel moment toate geloziiile, toate răsbunările cu cortegiul lor de patimi degradante, s'au deslășuit și au cucerit sufletele multîmii. (Aplauze numeroase).

Suprema înțelepciune a unei Constituții, pe cari mulți nu o înțeleg, sau se prefac că nu o înțeleg, nu este numai de a garanța drepturile și libertățile, ci de a înfrîna în acelaș timp apucăturile anarhice și primejdioase. (Aplauze numeroase, strigăte de bravo).

Ea trebuie să ocrotească toate energiile în inegalitatea lor, ferind pe cei tari și puțini de invidia și lăcomia celor slabi dar numeroși și împiedicând ca masele să fie oprimare de cei puternici. (Aplauze la majoritate, întreruperi din partea opoziției).

Iată, d-lor, ce spune un scriitor englez, Lord Acton, despre democrația ateniană: „Stăpînirea puterii absolute, care corupe conștiința monarhilor, le pietrifică inima și le turbură inteligența, a exercitat aceeaș influență demoralizantă asupra glorioasei democrații ateniene.

Dacă este rău de a fi oprimat de o minoritate, este și mai rău însă de a fi oprimat de o majoritate.

Căci, în definitiv, în mase se găsește un fond de putere latentă care resistă minorității atunci când aceasta voește să abuzeze; pe când împotriva voinții absolute a poporului ce a triumfat în alegeri cei învinși — minoritatea — nu are nici un apel, nici un refugiu, doar trădarea...

„Apucând acest drum poporul atenian din democrat a devenit tiran și acest guvernământ care a fost pionierul libertății moderne, a meritat să fie condamnat de toți înțelepții antichității.

Poporul atenian a pierdut cetatea pentru că a voit să conducă războiul din adunări ce se țineau în piața publică. Tot astfel republica franceză a dat morții pe nefericiții ei generali.

Republica ateniană a tratat provinciile supuse cu atîta nedreptate în cât a pierdut împierul mării.

Ea a despoiat într'atîta pe cei bogați, în-cât aceștia au sfârșit prin a conspiră cu inamicul din afară.

În fine, ea și-a încoronat greșelile și crimele prin martirul lui Socrate“.

D. A. Morariu: D-lor deputați, în partea introductivă a vorbirii mele am arătat că o dovadă de haosul în care ne găsim din lipsa unei legi constituționale unitare este și faptul că în Bucovina, de pildă, se aplică o lege de presă austriacă din anul 1862 cu modificări din anul 1868 și 1894) o lege polițienească, absolut contrară spiritului Constituției regatului român. Voi face dovada afirmării acesteia citînd doar câteva dispozițiuni din acea lege austriacă: Paragraful 10 prevede că cel ce vrea să editeze o publicațiune periodică e ținut să anunțe aceasta în prealabil parchetului și poliției locale; acest paragraf specifică apoi în alin. I, II și III tot cece trebuie să cuprindă acel anunț.

Vechea Constituție românească stabilește însă la art. 24 că nu este nevoie de autorizatiunea prealabilă a nici unei autorități pentru apariția oricărei publicațiuni.

În cartea sa de „Drept Constituțional“ (pagina 576) d. C. Dissescu apreciază admisibilitatea de drept a acestor autorizatiuni prealabile ca fiind măsuri preventive foarte grave și absolut incompatibile cu principiul de libertate al presei. Dar regimul mult citatului paragr. 19 al legii de presă austriace, cel al rectificărilor șablone, cu întreaga serie de reguli și sancțiuni cari de cari mai reacționare, este și el o evidentă încălcare a libertăților garantate de Constituția românească. Iată dar că Constituția pe care o alcătuim, aduce și în această direcție

lămuriri și-o reală îmbunătățire a situațiunii. (Aplauze).

Aprob, d.-lor deputați, întru toate textul art. 25 și 26 din proiect și în special încât privește responsabilitatea ce se stabilește pentru autori, directori, redactori, etc.... găsesc că deferirea unor anume delictе de presă în competența judecătorilor ordinari e pe cât de necesară, pe atât de utilă, ea având a contribui desigur în largă măsură la îndreptarea moravurilor noastre gazetărești.

Libertatea presei trebuie să fie garantată, dar tocmai fiindcă presa trebuie să fie liberă, ea nu poate fi lipsită de răspunderi. În tratatul său de „Drept constituțional“ (pag. 572) d. Dissescu citează pe Voltaire și Emil Girardin cari susțin că libertatea presei nu trebuie supusă la nici o restricțiune, delictеle de cuvânt și de presă nefiind doar decăt niște infracțiuni imaginare.

D. Dissescu califică această părere ca fiind greșită, arătând că nu servește cauza presei și ca cei ce cer impunitatea ei, nu fac decăt să discrediteze cauza libertății presei.

Concluziunea noastră, zice d. Dissescu în cartea sa, este că presa trebuie să fie liberă, înțelegând prin aceasta că presa nu trebuie să fie supusă regimului măsurilor preventive.

Dar măsurile represive, cari decurg din răspunderea ce trebuie să o aibă fie cine, deci și presa, pentru faptele sale, trebuiesc admise.

Nu pîedici prealabile, ci pedepse cuvenite după comiterea faptului delicteus, încheie d. Dissescu. Da, d.-lor, experiența ne învață ca cu regimul răspunderii exclusive la jurați, presa noastră era scoasă de sub orice răspundere legală efectivă, fapt care evident nu ne-a servit atât pe cât ar vroi să probeze unii.

Sunt deci după cum am spus-o pentru menținerea textului așa cum ni-l prezintă proiectul.

D. Pompiliu Piso, vice-președinte : La acest articol se introduce un nou alineat *c* în cuprinderea următoare :

C) Calomniile, injuriile, difamațiile aduse particularilor sau funcționarilor publici, ori cari ar fi atinși în viața lor particulară sau în cinstea lor personală.

La alineatul *b*, se suprimă cuvintele : „precum și calomniile“.

Acesta este amendamentul propus de comitetul delegaților care a fost primit și de Senat.

— Se pune la vot și se admite.

Acum să se deă citire celorlalte amendamente.

D. V. Iamandi : Aceste amendamente nu mai au rost acum după ce s'a primit amendamentul dela Senat ; amendamentele noastre trebuia puse la vot înainte. Și constat că nici n'ați făcut mențiune dacă aceste amendamente au fost primite sau nu de comitetul delegaților și nici nu ați întrebat Camera dacă le admite sau nu, ați trecut direct la amendamentul oficial.

D. Pompiliu Piso, vice-președinte : Este un al doilea amendament, d.-lor, al d-lui Iamandi la art. 26.

Acest amendament este respins de comitetul delegaților al cărui cuprins este :

Subsemnații deputați avem onoare a propune la art. 26, alin. *b* din Constituție, să se scoată cuvântul final „calomnie“, rămânând acest alineat în redacțiunea următoare :

Art. 26, alineatul 8. — „Indemnurile directe la asasinat și rebeliune în cazul când nu au fost urmate de execuțiune. Arestul preventiv în materie de presă este interzis“.

— Pun la vot acest amendament.

— S'a respins.

Tot la acest articol mai este un al doilea amendament respins de comitetul delegaților și al cărui cuprins este :

Subscriși deputați avem onoare a propune ca art. 26 al proiectului de Constituție să primească următoarea redacțiune :

Art. 26. — În ce privește publicațiunile neperiodice, răspunzător de scrierile sale este autorul, în lipsa acestuia editorul ; patronul tipografiei este răspunzător când autorul și editorul n'au fost descoperiți.

Dacă nici tipografia n'a putut fi descoperită, responsabilitatea o are cel ce a vândut împărțit sau afișat publicațiunea.

La publicațiunile periodice responsabilitatea o are autorul.

Când autorul este cunoscut sau nu domiciliază în România, sunt răspunzători : directorul și redactorul în ordinea enunțării.

În caz de nesolvabilitate a condamnatului, constatată prin acte de executare, proprietarul publicațiunii periodice va fi obligat la plata despăgubirilor civile.

Delictele de presă se judecă de jurați, afară de cazurile aci statornicite, cari se vor judeca de tribunalele ordinare, potrivit dreptului comun :

a) Delictele ce s'ar comite înotriva Soveranilor țării, Principelui Moștenitor, membrilor familiei regale și Dinastiei, șefilor Statelor străine și reprezentanților lor ;

b) Indemnurile directe la omor și tâlhărie, în cazurile când nu au fost urmate de execuțiune sau de o tentativă, precum și apoliția acestor crime.

Tribunalele ordinare vor judeca potrivit dreptului comun și următoarele delictesăvârșite prin mijlocul presei :

Destănuirea secretului profesional, șantajul, însușirea de nume sau titluri false, precum și orice alte manopere constitutive ale delictului de escrocherie și calomniile“.

Rămân în competența juraților calomniile în contra Curților, tribunalelor, Corpurilor constituite și administrațiunilor publice, precum și calomniile îndreptate în contra miniștrilor, membrilor Adunărilor legiuitoare, funcționarilor publici, depozitarilor și agenților forței publice, cetățenilor însărcinați cu un serviciu public, juraților și martorilor, dacă sunt privitoare la fapte săvârșite de aceste persoane în exercițiul funcțiunii sau calității lor.

Arestul preventiv precum și orice altă detenere, sub orice formă s'ar face ea înainte de condamnarea irevocabilă a acuzatului sau inculpatului, sunt interzise în materie de presă.

— Se pune la vot acest amendament și se respinge de Adunare.

D-l Pompiliu Piso, vice-președinte : Mai este un amendament admis la acest articol prin care se cere ca cuvântul „asasinat“ să se înlocuiască prin cuvântul „omor“.

— Se pune la vot acest amendament și se admite.

— Se pune la vot art. 26 devenit 25 astfel modificat și se admite.

D-l Vespasian V. Pella : D-le președinte, d-lor deputați. Problema libertății de comunicare și publicare a ideilor în general, și a libertății presei în special, a format obiectul unei atențiuni cu totul deosebite, atât din partea Adunărilor dela 1866 și 1884, cât și din partea comisiunii parlamentare care a redactat actualul proiect de Constituțiune

Comparând acest proiect cu celelalte Constituțiuni moderne ale Statelor europene, ne putem da seama că viitoarea Constituțiune a României nu se mărginește numai la formularea principiului libertății presei.

La noi prin Constituțiune se face oarecum și reglementarea acestei libertăți, reglementare care în alte țări este lăsată în sarcina legiuitorului ordinar.

Acest sistem, desigur că are marele merit de a asigura și mai bine libertatea presei și de a o feri de diferitele atingeri ce i s'ar putea aduce prin legile ordinare, legi cari răspund câteodată necesităților de moment, elaborându-se sub impulsunea unor sentimente trecătoare.

Prin adoptarea unui asemenea sistem, sarcina Adunărilor constituante de astăzi, devine însă cu mult mai delicată și mai anevoioasă.

Intrându-se în chestiuni cu totul speciale se poate da uneori o redactare textelor care mâine să nu mai corespundă multiplelor manifestări sub cari s'ar înfățișa libertatea de exteriorizare a gândirii.

Se poate în același timp întâmpla, că urmărind stabilirea unei reale responsabilități în materie de presă și căutând a arăta prin

Constituțiune persoanele asupra cărora se va exercită represiunea, să transformi această Constituțiune precum arată d-l Chirculescu în raportul său, „într'o cătușă severă, în care societatea și organele sale, să nu aibă nici o libertate de mișcare”.

Și fiindcă ne ocupăm în special de chestiunea presei, se poate întâmpla ca textele art. 25 și 26, astfel cum sunt redactate, să împiedece elaborarea unei mai bune legi a presei și să stânjenească astfel, exercitarea în viitor a represiunii.

În afară de principiile fundamentale ce se desprind din art. 25 și 26 și cari pot forma obiectul unor întinse discuțiuni, în afară de unele chestiuni de detaliu, cari impun anumite precizări și completări în redactarea textelor, mai sunt și unele chestiuni generale, asupra cărora ar fi fost de dorit ca d-l raportor să fi dat câteva lămuriri, și aceasta în vederea înlăturării dela început a controverselor destul de serioase ce s'ar putea ivi cu ocazia interpretării Constituțiunii.

Din cuprinsul acestor două articole, reese cu evidență că s'a menținut în totul sistemul *școlai liberale* care garantează libertatea absolută de comunicare și publicare a ideilor mărginindu-se a reprimă abuzul acestei libertăți, și că s'a înlăturat ca și în vechea Constituțiune, sistemul preconizat de *școala autorității*, care în scopul de a preveni abuzul, restrângea libertatea presei în special, prin admiterea cenzurii, cautiunii și avertismentului.

D-lor deputați, o primă chestiune care a rămas nelămurită ca și în vechea Constituțiune, este privitoare la natura libertății pe care o garantează cel dintâiu alineat al art. 25.

Dreptul de a comunica și publică ideile în general, și dreptul de presă în special, sunt oare drepturi naturale, pe cari Constituția le garantează tuturor persoanelor ce se află pe teritoriul României, abstracție făcând de naționalitatea lor, sau dimpotrivă trebuie să le considerăm ca drepturi exclusiv rezervate cetățenilor români?

Această chestiune a fost discutată și cu

ocazia interpretării textului referitor la libertatea presei din Constituțiunea belgiană.

În doctrină, s'au format două teorii diametralmente opuse, cări se pot susține și la noi, și aceasta deoarece în raportul care precedează proiectul de Constituție, nu găsim nici o indicațiune sau lămurire menită să înlătore o asemenea controversă.

S'ar putea crede și s'a susținut că dreptul de liberă comunicare și publicare a ideilor și opiniilor, este un drept exclusiv rezervat românilor.

Art. 25 din proiect face parte din titlul II al Constituțiunii care are următoarea denumire: „*Despre drepturile românilor*”.

În sprijinul acelor ce susțin că dreptul de presă trebuie conceput ca un drept aparținând exclusiv cetățenilor țării, se poate de asemenea invoca și Constituțiunea ca totul recentă a imperiului german din 11 August 1919, care în art. 118 asigură numai germanilor libertatea de exprimare și comunicare a ideilor prin mijlocul presei sau prin orice alt mijloc.

O voce: Părerea d-voastră care este?

D-l Vespasian V. Pella: În ce mă privește, vă declar că nu pot admite această teorie.

Libertatea presei, libertatea cuvântului sunt consecințele naturale și imediate ale libertății de a gândi.

A socoti libertatea presei ca un drept politic, ar însemna ca în mod logic să consideri și libertatea de a cugeta ca un drept politic, ca un drept exclusiv rezervat în România cetățenilor noștri, ceea ce ar fi absurd!-

D-l N. Iorga: D-le Pella, dacă atentatori unguri înainte de atentat ar fi găsit cu cale să scrie o presă prin care să ne terfelească pe toți, ar fi fost bine pentru că e drept natural?

D-l Vespasian V. Pella: D-le profesor, nu trebuie să confundăm dreptul în sine cu abuzul acestui drept!

Toți marii cugetători ai omenirii au considerat libertatea de a scri și de a vorbi ca un drept natural.

Îl est de droit naturel, precum susțineă

Voltaire, de se servir de sa plume comme de sa langue, a ses propres périls, risques et fortune“.

Libertatea presei eră considerată, d-le Iorga, și în declarația drepturilor dela 1791, ca un drept natural, ea este o facultate legitimă și naturală a oricărui individ, abstracție făcând de naționalitatea sa, precum spuneă celebrul jurisconsult Rossi.

Precum abuzul acestei libertăți se pedepsește, fără a se face vreo deosebire între străini și cetățenii români, tot așa oricine în România are libertatea de a-și manifesta ideile și opiniunile sale prin presă sau prin orice alt mijloc.

D-l N. Iorga : Ca metafizică e foarte frumos ceea ce susțineți, dar să vie un străin să-și bată joc de lucruri aci în țară, când nu e țara lui, aceasta nu o înțeleg ! (Aplauze).

D-l Vespasian V. Pella : Și străinul și românul vor fi pedepsiți, d-le Iorga, dacă depășesc limitele raționale ale libertății lor legitime.

Dar să contestăm un asemenea drept în scopul de a preveni abuzul, aceasta nu se poate.

Orice individ, înainte de a avea o naționalitate, are personalitatea sa umană care îi conferă anumite drepturi.

Libertatea individuală, libertatea conștiinței, libertatea gândirii, libertatea presei sunt și rămân drepturi naturale, iar nu politice.

Și sunt sigur că d-l raportor al Constituției, însușindu-și această teorie, susținută de cei mai de seamă reprezentanți ai doctrinei constituționale, prin lămuririle ce le va da, va înlătura odată pentru totdeauna controversa care ar putea rezultă din interpretarea primului alineat al art. 25.

D-lor deputați, proiectul de Constituție asemenea se mărginește a garantă libertatea de comunicare și publicare a ideilor și opiniunilor, când manifestarea acestor libertăți se face prin viu graiu, prin scris și prin presă.

Enumerarea acestor mijloace de exteriorizare a gândirii, este oare limitativă sau numai enunțiativă ?

O asemenea chestiune a fost ridicată și discutată și în comisiunea care în 1919 a redactat anteproiectul Constituției germane.

S'ar putea susține și cu drept cuvânt, că libertatea de răspândire a ideilor și opiniunilor nu mai este garantată, de îndată ce se manifestează prin alte mijloace decât acele enumerate de Constituție.

Or, nu trebuie să uităm că există și alte mijloace pentru transmiterea și răspândirea ideilor !

Răspândirea gândirii se poate face prin mijloace bazate pe impresiunea vizuală, cum ar fi de pildă desennul, imagina, gravura, fotografia, și mai ales cinematograful, care în țările apusului și în noul continent este întrebuițat ca un mijloc de propagandă politică și culturală.

D-lor deputați, în art. 118 al Constituției germane, s'a înlăturat sistemul enumerării limitative a diferitelor mijloace de exteriorizare a ideilor, prin sistemul enumerării enunțiativ.

Considerând că se impune garantarea libertății naturale a omului de a-și manifesta ideile și opiniunile, abstracție făcând de formele materiale sub cari s'ar exterioriză aceste idei și opinii, prin amendamentul pe care l-am redactat, am înlocuit enumerarea limitativă din alin. I, care putea fi considerată ca o restrângere a acestui drept natural, printr'o enumerare enunțiativă.

D-lor deputați, tot în acest alineat se arată că fiecare individ este răspunzător de abuzul de comunicare și publicare a ideilor, în cazurile determinate de codul penal.

Or reprimarea acestor abuzuri se face nu numai prin codul penal, ci în toate țările dispozițiunile acestui cod, sunt complectate prin legi speciale cu caracter penal referitoare la materia presei.

Cred, așa dar, că ar fi mai bine, ca în locul cuvintelor *codul penal*, să se fi întrebuițat o expresiune mai generală cum ar fi de pildă *legile penale*, expresiune care dealtminteri se găsește și în textul propus de comisiunea constituțională-mixtă.

Atât în vechea Constituțiune cât și în proiectul pe care-l discutăm, s'a căutat ca prin

texte precise să se împiedice orice încercare de restrângere a libertății presei.

Legi excepționale nu se pot înființa în această materie, cauțiunea, avertismentul și măsurile preventive sunt interzise.

Desigur că nu poate fi nici o discuțiune în ceea ce privește asemenea dispozițiuni, a căror menire este de a asigura deplina libertate a presei, libertate care mai ales în ultimul veac a contribuit la răspândirea culturii umane și la democratizarea societăților moderne.

Cu toate acestea, trebuie să recunoaștem că în timpul războiului, și în multe State, s'a adus guvernelor învinuirea că au nesocotit atârși dispozițiuni de ordin constituțional prin stabilirea cenzurii.

Ori cât de legitimă și de necesară ar părea cenzura în timpul războiului, și stării de asediu, atât timp cât nu există un text constituțional care să o permită, stabilirea ei apare ca o violare evidentă a Constituției.

De sigur că în această privință, s'ar putea invoca dispozițiunile art. 129 din actualul proiect.

Analizând însă acest articol, oricine va constată că el interzice în mod categoric suspendarea în totul sau în parte a constituțiunii și că ultimul alineat care permite instituirea stării de asediu în caz de pericol de Stat, este departe de a arăta dacă legea stării de asediu ar putea sau nu suspenda unele dispozițiuni ale Constituțiunii.

Spre a se înlătura orice controversă posibilă, măcar în doctrină, mi se pare că ar fi necesar ca în art. 25, printr'un text precis, să se arate, precum face în parte și Constituțiunea jugoslavă în art. 13, că atât cenzura, cât și orice altă măsură preventivă nu pot fi stabilite decât în cazul stării de asediu.

D-lor deputați, spre a se asigura deplina libertate a presei, prin noul proiect se arată ca și în vechea Constituțiune, că nu este nevoie de nici o autorizațiune pentru vinderea oricărei publicațiuni.

Sistemul brevetelor care încetușă presa în veacurile trecute, și care făcea pe Voltaire să spună cu atât spirit : „*sans l'agrément*

du roi vous ne pouvez penser“, acest sistem care lăsa presa la arbitrarul guvernelor, este interzis pentru totdeauna printr'un text constituțional.

Tot prin Constituțiune se interzice autorităților luarea vreunei măsuri pentru a împiedeca vinderea sau distribuțiunea oricărei publicațiuni.

În legătură cu această chestiune, cred necesar să arăt că în anumite împrejurări, din motive desigur legitime, s'a violat în fapt textul vechei Constituțiuni, text care a fost menținut și în noul proiect.

Iată un exemplu :

Autoritățile sunt informate că într'un anumit loc se află ascunse manifeste sau publicațiuni cari conțin îndemnuri directe la omor sau la schimbarea formei de guvernământ a țării, manifeste a căror răspândire ar putea constitui un pericol pentru siguranța interioară a Statului.

Se va putea oare interzice răspândirea acestor manifeste, atât timp cât prin Constituție se oprește orice măsură care ar tinde să împiedice libera distribuție și vânzare a oricărei publicațiuni ?

Chestiunea s'a pus în alte țări, și doctrina a fost unanimă în a recunoaște că în cazul când există un asemenea text constituțional, confiscarea provizorie se poate face numai dacă infracțiunea a fost realizată în toate elementele ei.

Ori în ipoteza de față, atât timp cât manifestele nu au fost răspândite în public, nu există nici o infracțiune.

Dispozițiunile art. 47 și 294 din codul penal sunt categorice și nu pot da loc la nici o controversă.

Provocările directe la omor sau la schimbarea formei de guvernământ, în cazul când nu au fost urmate de execuțiune sau de tentativă, nu se consideră ca infracțiuni, decât numai dacă s'au făcut prin scrieri, imprimare, etc., care să fi fost vândute, expuse spre vânzare, distribuite sau ațipte în public.

A susține că în această ipoteză, procurorul în virtutea art. 36, și judecătorul de instrucțiune în virtutea art. 85 și 86 din proces-

dura penală, ar putea proceda la confiscarea publicațiilor, înseamnă a nu cunoaște adevăratul înțeles al acestor articole, cari se referă numai la cazul când s'a violat legea penală, când s'a săvârșit o infracțiune.

Or, în cazul de față, atât timp cât nu există răspândirea în public, înseamnă că lipsește unul din elementele esențiale ale delictului, înseamnă că delictul nu a fost săvârșit, și că nici o autoritate nu va putea interveni spre a împiedeca o asemenea răspândire.

Spre a înlătura aceste dificultăți, Constituțiunile străine în cazul când opresc orice măsuri ale autorităților menite să împiedice libera vânzare și răspândire a publicațiilor, au deasemeni și texte categorice cari interzic vânzarea și răspândirea acelor publicațiuni ce-ar conține îndemnuri directe la omor sau la crime în contra siguranței interioare și exterioare a Statului.

Cred, așa dar, că eră absolut necesar să se fi redactat o dispozițiune precisă, prin care să se arate cazurile excepționale când răspândirea în public a imprimatelor ar putea fi interzisă.

În lipsa unei asemenea dispozițiuni, autoritățile nu vor putea lua nici o măsură spre a împiedeca răspândirea publicațiilor, răspândire care ar constitui un pericol pentru siguranța interioară și exterioară a Statului, iar în cazul când vor lua asemenea măsuri, ele vor putea fi învinuite de o violare a textului Constituțiunii.

Textul pe care îl propunem, d-lor deputați, în amendamentul supus deliberărilor d-voastră, și care există în multe legi străine referitoare la materia presei, și în parte chiar în unele Constituțiuni moderne, cum ar fi de pildă Constituția jugoslavă (art. 13) și Constituția Greciei (art. 14), acest text nu face decât să dea încă o garanție libertății presei.

De unde până acum se făceau câte odată descinderi și se confiscau publicațiuni cari nu prezentau nici o gravitate excepțională și nu aveau nici o legătură cu vreo infracțiune deja executată, prin dispozițiunea a cărei introducere o cred necesară în art. 25, se

arată că vânzarea și distribuția oricărei publicațiuni nu poate fi interzisă decât numai în cazul când această publicațiune ar conține un idemn direct la omor sau la o crimă contra siguranței interioare sau exterioare a Statului.

Orice posibilitate de abuz din partea autorităților este înlăturată, de oarece crimele în contra siguranței interioare și exterioare a Statului sunt foarte precis determinate în capitolele I și II ale codului penal, (Cartea II, titlul I).

Chiar și în aceste cazuri extrem de grave, se mai dă presei încă o garanție, pe care până acum nu o avea, de carece autoritățile vor fi obligate să înainteze în 24 ore toate exemplarele confiscate tribunalului, care de asemenea în termen de 48 ore dela primirea lor vor fi datori să se pronunțe, infirmând sau confirmând confiscarea.

Cât privește celelalte infracțiuni, cari s'ar comite prin mijlocul presei, atât timp cât imprimatele nu au fost răspândite în public, deci cât timp infracțiunea nu este realizată, confiscarea provizorie a acestor imprimate este și rămâne interzisă ca și în vechea Constituție.

Se exceptează bineînțeles cazurile când asemenea publicațiuni ar constitui anumite indicii în vederea stabilirii unei alte infracțiuni deja executate, și în cari cazuri justiția ar avea dreptul de a face orice confiscare provizorie și de a-și aduna toate probele pentru constatarea unei asemenea infracțiuni.

D-lor deputați, prin libertatea absolută a presei nu se înțelege numai libertatea de a-și publica opiniunile fără a mai fi nevoie de vreo autorizațiune prealabilă sau de vreo cautiune, ci se înțelege și libertatea de a face ca publicațiunile odată apărute să circule în tot cuprinsul țării și să poată astfel parveni tuturor acelor cari ar dori să le cunoască.

Toate garanțiile pe cari le dăm presei prin Constituție ar deveni cu totul iluzorii, dacă autoritățile ar împiedica circulațiunea ziarelor și imprimatelor, dacă oficiile poștale ar refuza să primească aceste publica-

țiuni, sau nu le-ar transmite destinatarului, în sfârșit, dacă s'ar împiedică libera comunicare a ideilor prin asemenea măsuri de ordin administrativ.

Dacă prin Constituție am admis principiul școlii liberale, care asigură deplina libertate a presei și reprimă abuzurile în cazurile determinate de legile penale, atunci avem datoria de a lua măsurile necesare ca o asemenea libertate să fie garantată în toate manifestările și consecințele sale.

Intemeiat pe aceste motive, cred că ar fi necesar ca să se introducă în cuprinsul art. 25 un alineat special, care există de altminteri și în Constituția poloneză (art. 105), și prin care aliniat să se arate că circulațiunea pe teritoriul României a imprimatelor apărute în țară nu va putea fi împiedicată sau mărginită prin refuzarea debitului poștal sau prin orice alt mijloc.

Dar publicațiunile străine ?

Desigur că în ceea ce privește, pot fi unele motive legitime cari să determine măsurile ce s'ar lua de către puterea executivă spre a opri intrarea și circulațiunea lor în țară.

Cu toate acestea, nu trebuie să uităm că prin asemenea publicațiuni se face legătura între civilizațiunile diferitelor popoare, că ele contribuiesc la răspândirea culturii umane și la propășirea societăților moderne.

În Franța această chestiune a fost rezolvită.

În principiu, orice publicațiune străină poate intra și circula pe teritoriul Republicei.

În cazul însă când răspândirea unor anumite imprimate apărute în străinătate ar constitui un pericol pentru siguranța Statului sau ordinea publică, puterea executivă are dreptul de a interzice intrarea și circulațiunea în Franța a unor asemenea imprimate.

Această interzicere se face printr'un jurnal al consiliului de miniștri, când este vorba de publicațiuni periodice, sau printr'o decizie a ministrului de interne, când ar fi vorba de publicațiuni neperiodice sau numai de un anumit număr al publicațiunii periodice.

Deși o asemenea chestiune nu poate forma

obiectul unor dispozițiuni constituționale, totuș, ca o garanție a libertății presei în general și spre a înlătura arbitrarul organelor administrative, cred că ar fi fost bine dacă s'ar fi arătat prin Constituție că o lege specială va determina mai dinainte cazurile și condițiunile în cari puterea executivă va putea interzice intrarea și răspândirea în țară a publicațiunilor apărute în străinătate.

D-lor deputați, și în vechea Constituție și în actualul proiect există un text categoric care interzice atât suspendarea cât și suspendarea oricărui ziar sau publicațiuni.

Ce se va întâmpla însă, dacă în scopul de a asigura ordinea internă și de a apăra liniștea cetățenilor, guvernul se vede absolut nevoit să interzică aparițiunea unor anumite ziare.

Știu bine că mi se va răspunde, invocându-se teoria destul de elastică a actelor de guvernământ, a acelor acte a căror caracter arbitrar este justificat de o imperioasă necesitate.

Simpla invocare a unei asemenea teorii nu mă poate însă mulțumi, și de aceea aş ruga pe d-l raportor ca prin răspunsul pe care mi-l va da să lămurească și această delicată chestiune.

Garanțiilor pentru asigurarea deplinei libertăți a presei trebuie să le urmeze și garanțiile necesare pentru asigurarea unei reale responsabilități, în cazul când s'ar abuză de această libertate.

În acest scop, vechea Constituție cerea ca orice ziar să aibă un girant răspunzător, pe care actualul proiect îl înlocuiește printr'un director și un redactor răspunzător.

După credința mea, modificarea nu prezintă nici o importanță, de oarece în loc de a avea un singur om de paie, care să se numească girant, de acum înainte adevărații directori ai ziarelor vor găsi și vor avea două persoane, foarte puțin interesante ca valoare profesională, a căror nume vor figura în fruntea publicațiunii.

Cine poate împiedică ca în fruntea aleeș publicațiuni, pe lângă un X sau Y oarecare, cari vor primi titulatura de director sau redactor răspunzător, să nu figureze și

numele adevăratului director și redactor.

Va fi un director și un redactor răspunzător, iar numele persoanelor cari conduc efectiv publicațiunea periodică dându-i prestigiul și autoritatea necesară, vor figură tot în fruntea ziarului sau revistei, cu titulatura de director politic, prim-redactor, sau orice altă denumire de circumstanță.

Or girant, or director sau redactor răspunzător, tot una este !

Acelaș om de paie, acelaș individ plătit spre a se prezentă din timp în timp în fața instanțelor judecătorești și a-și asumă responsabilitatea unui articol, pe care nu l'a scris, pe care nu l'a cetit și pe care câte odată nici nu poate să-l citească, de oarece este neștiutor de carte !

Nimeni nu mă poate pe mine împiedică, adevărat director al unui ziar, să nu-mi găsesc ca director sau redactor răspunzător chiar un analfabet, și aceasta de oarece Constituția nu-mi impune decât o singură condițiune : aceea ca directorul și redactorul răspunzător să se bucure de drepturile civile și politice, ceea ce exclude pe analfabeți.

D-lor deputați, dar să presupunem că s'ar găsi și persoane cari să nu recurgă la asemenea mijloace, și voind să conducă efectiv o publicațiune periodică, ar avea curajul de a figură în fruntea publicațiunii ca director sau redactor răspunzător.

În asemenea împrejurări, condițiunile pe cari le cere proiectul Constituțiunii, atât directorilor cât și redactorilor răspunzători, sunt și incomplete și nedrepte.

Cunosc și nu contest temeinicia motivelor cari în toate țările au determinat pe legiuitori să ceară giranților (în cazul nostru directorilor și redactorilor răspunzători) condițiunea de a fi cetățeni ai țării unde apare publicațiunea periodică.

În legătură însă cu redactarea dată textului din proiectul Constituțiunii, se poate zidi că o chestiune de o importanță cu totul deosebită.

Precum se știe, în toate țările, și în ultimul timp și în România, mișcarea feministă a devenit din ce în ce mai puternică. Această mișcare, pe care orice spirit luminat și

înțelegător al rostului vremurilor de astăzi, nu o poate decât încurajă, primește o lovitură nedreaptă prin redactarea ce s'a dat art. 25, alin. 9.

Dacă un grup de românce, ar dori și scoate un ziar sau o revistă de propogandă feministă, sau chiar o revistă pur literară, aceste femei nu vor putea fi nici directoare, nici redactoare ale acestor ziare sau reviste, de oarece Constituția cere ca directorul sau redactorul răspunzător să se bucure de drepturile politice.

Până când viitorul va aduce mult așteptata lege specială, votată cu două treimi, care să determine condițiunile în cari femeile vor avea exercițiul drepturilor politice, până atunci în fruntea oricărei publicațiuni feministe va trebui să figureze numele a doi bărbați ca directori și redactori răspunzători.

Înțeleg că poate din motive legitime de oportunitate să nu se dea imediat româncelor toate drepturile politice, dar nu cred că poate fi cineva care să nu le recunoască dreptul de a fi director și redactor al unui ziar sau reviste.

Această importantă chestiune, d-lor deputați, a fost ridicată și în Parlamentul francez.

În 1881, când s'a prezentat proiectul de lege asupra presei, există și în acest proiect un text care cerea giranților să aibă drepturile politice.

Spre a nu exclude femeile franceze, Parlamentul a dat o nouă redactare textului, găsind o formulă fericită.

Această formulă, deși menține toate garanțiile pe cari este natural să le cerem giranților (în cazul nostru directori și redactori răspunzători), are totuș marele merit de a nu exclude pe femei.

Iată această formulă care reese din dispozițiunile legii asupra presei din Franța :

„Le gérant responsable doit être français, majeur, avoir la jouissance de ses droits civils et n'être privé de ses droits civiques, par aucune condamnation judiciaire“.

Spusesem că textul aliniatului 9 păcă-

tuește și prin faptul că este incomplet.

Iată o ipoteză care se poate oricând prezenta.

Dacă o persoană vrea să scoată un pamflet, prin care să-și permită orice abuz, dar în același timp să se bucure de o completă impunitate, ea poate recurge la următoarea stratagemă, a cărei executare nu prezintă nici o dificultate.

Ea începe prin a căuta un străin în trecere prin România, și-l duce la tribunalul comercial unde acest străin declară publicațiunea periodică și își înscrie numele său ca proprietar.

Apoi găsește doi români puțin scrupuloși, cari nu domiciliază în România dar cari se bucură de drepturile civile și politice.

Aceștia devin director și redactor răspunzători, și numele lor figurează în fruntea publicațiunii.

Toate condițiunile cerute de Constituție sunt satisfăcute, dar și impunitatea completă este în același timp asigurată.

Ce se va întâmpla, dacă în această publicațiune apare un îndemn direct la omor, o calomnie, o injurie, o ofensă adusă Regelui, etc. ?

Pe cine pedepsești ?

Aliniatul 11 al. art. 26 este foarte clar.

El stabilește principiul responsabilității succesive.

Prima persoană răspunzătoare este autorul.

Dar când articolul incriminat nu este iscălit și persoana care l'a scris nu se declară ?

Drepturile de cercetare ale justiției în această materie sunt cu totul limitate.

Justiția nu are altceva de făcut decât să urmărească pe directorul răspunzător, iar în lipsa acestuia pe redactorul răspunzător.

Dar și unul și altul, în ipoteza de față, deși sunt români, deși au drepturi civile și politice, nu domiciliază totuși în România.

A-i condamna în lipsă, le este indiferent.

Și chiar aceasta este menirea unui director și redactor răspunzător, care de acum înainte vor lua locul girantului responsabil.

În asemenea cazuri, redactorul și directorul răspunzător sunt siguri mai dinainte

de orice impunitate.

Îi condamni dar nu poți executa pedeapsa, de oarece ei nu domiciliază în România și a le obține extrădarea este imposibil.

Delictele de presă și delictele politice sunt excluse din toate convențiunile de extrădare.

Mai rămâne un singur mijloc.

Să urmărești pe proprietar pentru plata despăgubirilor civile.

Dar și în acest caz, proprietarul este tot o persoană de paie, căreia Constituția nu-i cere nici o garanție de solvabilitate, care poate fi străin, care poate fi chiar un vagabond.

Dacă acest proprietar domiciliază în străinătate, sau nu are nici un domiciliu, este foarte greu, ca să nu zic imposibil de a-l urmări pentru plata despăgubirilor civile.

Iată deci că într-o asemenea ipoteză, toate garanțiile pe cari le luăm prin Constituție devin iluzorii.

Impunitatea completă este asigurată.

Cred așa dar, că ar fi fost absolut necesar ca directorului și redactorului răspunzător să li se fi cerut încă o condițiune, *aceia de a fi domiciliați în România.*

Scopul unei asemenea condițiuni, este de a da justiției posibilitatea de urmărire și de pedepsire, în cazul când s'ar săvârși o infracțiune prin publicațiunea periodică de care aceste două persoane sunt datoare a răspunde.

D-i-or deputați, în actualul proiect, precum a-ți văzut, mai apare o persoană care nu există în textele referitoare la materia presei din Constituțiunea vechiului regat.

Această persoană este proprietarul publicațiunii periodice.

În ceea ce îl privește, alin. 10 al art. 25 se mărginește a arăta că acest proprietar trebuie să-și înscrie numele, și să declare publicațiunea înainte de apariție, la tribunalul comercial.

A cere proprietarului unui ziar, care adeseori este sufletul acestui ziar, de oarece el are dreptul de a angaja redactorii cari îi convin și ca atare le poate impune să scrie articole pe cari le dorește, a cere acestui proprietar, numai satisfacerea unor simple

mai întâi pe cari oricine le poate împlini, înseamnă a nesocoti întreaga importanță pe care o are astăzi presa în orice Stat.

Presa nu este numai un simplu mijloc de răspândire a ideilor.

Ea apare ca un factor puternic care domină întreaga opinie publică și care propăgandă curenți sociale.

Presa, precum poate contribui într-o largă măsură la realizarea armoniei sufletești și la propășirea întregii colectivități, tot așa poate provoca deslănțuirea urei și patimilor distrugătoare, cari aduc prăbușirea unor mai puternice organizațiuni sociale.

Acei cari conduc și stăpânesc presa, trebuie să se identifice cu interesele superioare ale societății.

Conducătorii au îndatorirea de a face din presa un factor de întărire și propășire socială și de a-i împiedica aservirea la anumite interese ale dușmanilor din afară.

Dacă oricine, în România, abstractie făcând de naționalitatea sa, se poate servi de presa pentru a-și răspândi ideile, aceasta înseamnă însă că Statul n'ar avea dreptul de a cere anumite garanții acelor cari conduc și stăpânesc opinia publică prin faptul că au proprietatea ziarelor.

Ce ar fi de pildă, dacă un Stat străin, având interese contrare intereselor Statului nostru, s'ar hotărî să formeze un consorțiu cărui reprezentanți să cumpere toate zăile importante din România.

O asemenea încercare, care n'a izbutit din cauza precipitării evenimentelor din Ruhr, a fost făcut și în Belgia.

Un consorțiu de financieri germani, se hotărâse să cumpere cele mai răspândite zăile în Belgia, spre a provoca un curent ostil Franței, și a împiedica astfel orice solidarizare a acestor două țări pe chestiunea reparațiilor!

În actuala situație politică internațională, Statul Român nu se poate lipsi de concursul presei în opera de consolidare internă, care atât cât se realizează mai repede, cu atât mărește autoritatea și prestigiul României în afară.

Presa, această forță colectivă, care se a-

dresează colectivităților, precum spuneă filosoful Fouillé, nu poate fi iăsată în mâinile străinilor.

Dreptul de proprietate al ziarelor nu poate fi de asemenea recunoscut nici românului care nu prezintă garanțiile morale suficiente, de oarece presa are astăzi marea menire de a contribui la ridicare aniveiului moral al societății, nivel a cărui scădere o observăm cu toții în urma războiului.

Dacă cerem garanții morale redactorilor și directorilor răspunzători, dacă le impunem să fie români și să nu fi suferit vreo condamnățiune penală, cu atât mai mult avem datoria de a cere aceleași garanții proprietărilor publicațiunilor periodice, cari au dreptul netăgăduit de a impune publicațiunilor orice directivă, cari au dreptul de a ordona orice campanii prin presă, în sfârșit, față de cari redactorii și directorii apar uneori ca niște simple instrumente de execuțiune.

În amendamentul pe care-l susțin, d-lor deputați, am dat o nouă redactare ultimei părți a alin. 9 din art. 25, așa ca să se înlăture toate lacunele vechiului text.

Directorul, redactorul răspunzător și proprietarul oricărei publicațiuni periodice, vor trebui să fie români sau cetățeni români, să se bucure de drepturile civile, să-și aibă domiciliul în România și să nu fi suferit nici o condamnățiune judiciară care să le fi atras vreo decădere, interdicțiune sau incapacitate penală.

Acest text, după cum vedeți, nu interzice româncelor dreptul de a fi director și redactor răspunzător.

Ei cere însă oricărui redactor și director răspunzător și condițiunea de a domiciliu în România, așa că represiunea să poată fi efectiv exercitată.

Acest text mai dă o puternică garanție Statului, prin faptul că nu permite străinilor de a deveni proprietari de zăile în România, fiind, deci, opinia publică de contactul zilnic cu o presă care ar putea sluji interesele dușmanilor din afară.

D-lor deputați, înainte de a trece la dispozițiunile art. 26, am să-mi permit să cer o îămurire d-lui raportor cu privire la în-

telesul pe care-l are alin. 11, al art. 25.

Prin acest alineat, se arată că o lege specială va determina sancțiunile aceluia care vor contraveni dispozițiilor art. 25.

Aceste abateri sunt oare infracțiuni de presă sau numai simple abateri dela regimul administrativ al presei?

D-l Ed. Racoviță : Sancțiunile acestor dispozițiuni se vor prevedea prin legi speciale.

D-l Vespasian V. Pella : Aceasta o știu și eu d-le Racoviță.

Chestiunea este însă următoarea :

Dacă se scoate o publicațiune periodică, fără a se înscrie numele la tribunalul comercial, sau fără a tipări numele directorului și redactorului răspunzător în fruntea ziarului, în fața cărei instanțe va fi trimis oare contravenientul ?

Această chestiune, prezintă un interes cu totul deosebit de oarece în urma soluționării ce i se dă, se rezolvă și chestiunea competenței.

Prin Constituție nu se definește delictul de presă așa în cât s'ar putea crede că orice abatere dela legea presei, conform alin. 3 al art. 26, se judecă de jurați, exceptând bineînțeles infracțiunile determinate de alin. 4 și 5 ale acestui articol, infracțiuni cari cad în competența tribunalelor ordinare.

Or faptul de a nu-ți înscrie numele la tribunalul comercial sau de a nu tipări în fruntea publicațiunii numele directorului răspunzător, nu este un delict de presă, ci o abatere dela regimul administrativ al presei, care în nici o țară nu se judecă de jurați.

Atari fapte, în majoritatea cazurilor trebuie considerate ca simple contravențiuni, și de aceea aș dori ca d-l raportor să lămurască și această chestiune, arătând că alin. 3 al art. 26 nu se referă la sancțiunile pe cari le enunță alin. 11 al art. 25, sancțiuni cari se vor aplica de instanțele ordinare conform dreptului comun.

D-lor deputați, pentru toate aceste motive, propun ca art. 25 al proiectului de Constituție să primească următoarea redactare :

Constituția garantează tuturor libertatea de a comunica și publica ideile și opiniunile lor prin viu grai, prin scris, prin presă, prin de-

semne sau prin orice alt mijloc, fiecare fiind răspunzător de abuzul acestor libertăți în cazurile determinate de legile penale, cari nici într-un caz nu vor putea restrânge dreptul în sine.

Nici o lege excepțională nu se poate înființa în această materie.

Nici o măsură preventivă pentru aparițiunea, vinderea sau distribuțiunea oricărei publicațiuni nu se va putea înființa.

Sunt însă interzise văzarea și răspândirea publicațiunilor cari conțin indemnuri directe la omor și la crime sau delictे contra siguranței exterioare și interioare a Statului. Autoritățile vor putea confiscă în mod provizoriu toate exemplarele acestor publicațiuni, fiind însă obligate ca în 24 de ore să le înainteze tribunalului, care în 48 de ore cel mai târziu dela primirea lor, se va pronunța asupra confiscării provizorii.

Cenzura nu poate fi stabilită decât în cazul stării de asediu.

Nu este nevoie de autorizațiunea prealabilă a nici unei autorități pentru aparițiunea oricărei publicațiuni.

Nici o cautiune nu se va cere dela ziariști, scriitori, editori, tipografi și litografi.

Presă nu va fi pusă nici odată sub regimul aversmentului.

Nici un ziar sau publicațiune nu va putea fi suspendat sau suprimat.

Circulațiunea pe teritoriul României a publicațiunilor apărute în țară, nu va putea fi împedată sau mărginită.

Nici unei publicațiuni nu i se va putea refuza debitul postal.

O lege specială va determina cazurile și condițiunile în cari puterea executivă va putea interzice intrarea și răspândirea în țară a publicațiunilor apărute în străinătate.

Orice publicațiune periodică de orice natură, va trebui să aibă un director răspunzător, iar în absența acestuia un redactor răspunzător. Numele directorului și numele redactorului vor figura vizibil și permanent pe fruntea publicațiunii.

Înainte de aparițiunea publicațiunii, proprietarul ei este obligat a o declara și înscrie numele său la tribunalul comercial.

Proprietarul, directorul și redactorul răspunzător vor trebui să fie români sau cetățeni români, să se bucure de drepturile civile, să-și aibă domiciliul în România și să nu fi suferit nici o condamnare judiciară care să îi atrasă vreo decădere, interdicție sau incapacitate penală.

Sanctiunile acestor dispozițiuni se vor prevedea prin legi speciale.

D-lor deputați, iată și amendamentul cu privire la dispozițiunile art. 26 :

„În ce privește publicațiunile neperiodice, răspunzător de scrierile sale este autorul, în lipsa acestuia editorul; patronul tipografiei este răspunzător când autorul și editorul n-au fost descoperiți.

Dacă nici tipografia n'a putut fi descoperită, responsabilitatea o are acel ce a vândut, împărțit sau afișat publicațiunea.

La publicațiunile periodice, responsabilitatea o are autorul.

Când autorul nu este cunoscut sau nu domiciliază în România, sunt răspunzători : directorul și redactorul în ordinea enumerării.

În caz de insolabilitate a condamnatului constatată prin acte de executare, proprietarul publicațiunii periodice va fi obligat la plata despăgubirilor civile.

Delictele de presă se judecă de jurați, afară de cazurile aci statornicite cari se vor judeca de tribunalele ordinare, potrivit dreptului comun.

a) Delictele ce s'ar comite împotriva Suveranilor țării, principelui moștenitor, membrilor familiei regale și Dinastiei, șefilor Statelor străine și reprezentanților lor ;

b) Indemnurile directe la omor și tâlhărie în cazul când n'au fost urmate de execuțiune sau de o tentativă, precum și apologia acestor crime.

Tribunalele ordinare vor judeca potrivit dreptului comun și următoarele delictes săvârșite prin mijlocul presei.

Destăinuirea secretului profesional, șantajul, calomniile, însușirea de nume sau titluri false, precum și orice alte manopere în cauză când ar constitui delictul de escrocherie.

Rămân în competența juraților calomniile săvârșite contra Curților, trbunalelor, Corpurilor

constituite și administrațiunilor publice, precum și calomniile îndreptate în contra miniștrilor, membrilor Adunărilor legiuitoare, funcționarilor publici, depozitarilor și agenților forței publice, cetățenilor însărcinați cu un serviciu public, juraților și martorilor, dacă sunt privitoare la fapte săvârșite de aceste persoane în exercițiul funcțiunii sau calității lor.

Arestul preventiv și orice altă deținere sub orice formă s'ar face ea, înainte de condamnarea irevocabilă a acuzatului sau inculpatului, sunt interzise în materie de presă.

D-lor deputați, pentru motivele pe cari voi avea onoarea a vi le expune, în materie de competență prefer sistemul vechei Constituțiuni.

De aceea, în ce privește alineatele din acest amendament referitoare la competență, eu nu le susțin decât în cazul când sunteți hotărâți de a limita toate infracțiunile de drept comun prin presă la tribunalele ordinare.

Aceste alineate au cel puțin meritul de a fi mai precise decât textul proiectului și decât textul amendamentului admis la Senat, texte cari prin neclaritatea lor dau posibilitatea oricăror interpretări abuzive și arbitrare.

D-lor deputați, spre deosebire de art. 25 care stabilește garanțiile libertății presei și fixează principiile generale de reglementare ale acestei libertăți, art. 26 are menirea de a înfrâna abuzul și de a determina condițiunile pentru exercitarea represiei.

Dacă nu este nimeni a mai susține astăzi regimul preventiv pentru presă, tot așa nu cred că ar fi cineva care să ceară impunitatea aceluia ce ar abuză de o asemenea libertate.

A susține, ca Emil de Girardin și Pelletan impunitatea completă, invocând argumentul că nu este nici un motiv să pedepsești abuzul atunci când victima acestui abuz are posibilitatea de a respinge tot prin presă acuzațiunile sau injuriile nedrepte ce i se aduc, înseamnă în mod implicit a încuraja executarea oricărei infracțiuni prin mijlocul presei.

Există însă o altă dificultate.

Cari sunt limitele libertății presei a căror depășire dă naștere abuzului ?

Care este criteriul de distincțiune între aceea ce este și trebuie să rămână permis, și între ceea ce trebuie să fie pretutindeni pedepsit.

Dacă considerăm delictele de presă ca niște infracțiuni *sui-generis*, precum le socotea Chassan, sau dacă admitem ca d-l Dissescu teoria delictelor de opinie, atunci desigur că dificultatea nu se poate înlătura, de oarece nu veți înțelege niciodată fenomenul transformării unei opinii într'un delict pedepsit de legea penală.

După o serioasă cercetare a acestei chestiuni, nu poți decât să ajungi la concluzia că nu există delict de opinie cari să aibă un caracter *sui-generis*, cari să facă parte dintr'o categorie cu totul specială și deosebită de celelalte categorii de infracțiuni prevăzute de codul penal.

Oricine este liber să aibă opiniunile sale personale.

A creia delict de opinie, înseamnă a reveni la sistemele de incriminări ale celui din mijloc, înseamnă a restrânge individului dreptul de a gândi, și a nu-i îngădui să aibă decât acele credințe și idei pe cari tu legiuitor le-ai permite, ceea ce desigur este absurd.

Opinia în sine nu poate forma obiectul unei incriminări penale.

Ceea ce justifică represiunea este abuzul ce s'ar face cu ocazia manifestării acestei opinii.

Și chiar acest abuz al dreptului natural de manifestare și răspândire a ideilor, nu poate atrage sancțiuni represive, atât timp cât nu întrunește elementele unui anume delict prevăzut de codul penal.

Presa este un simplu mijloc de executare a infracțiunilor, cari din punct de vedere al mobilelor ce le determină, se pot împărți în două mari categorii: în delict de politică și în delict de drept comun.

Nu există delict speciale de presă, ci delict de politică prin presă și delict de drept comun prin presă.

Desigur însă că marea majoritate a delic-

telor, cărora presa le servește ca mijloc de executare, sunt delict de politică și de aceea Constituția dela 1866 a hotărât ca delictele de presă să se judece de jurați.

D-lor deputați, aceste precizări sunt absolut necesare în vederea formulării unor observațiuni critice cu privire la dispozițiunile art. 26.

Două chestiuni importante vor forma obiectul acestor observațiuni :

Prima chestiune este referitoare la sistemul de responsabilitate, iar a doua privește fixarea competenței instanțelor judecătorești în materie de presă.

Din dispozițiunile primelor două alineate ale art. 26, reiese cu evidență că în această materie, proiectul ca și vechea Constituție consacră *sistemul responsabilității succesive*.

În momentul când se elaborează un nou pact fundamental, avem însă cu toții datorია ca în redactarea noilor texte să ținem seama și de experiența trecutului, iar în chestiunile pur juridice să ne îndreptăm privirile și dincolo de frontarii, unde există o doctrină a cărei desiderate și constatări nu putem și nu avem dreptul să le nesocotim.

O primă chestiune : Sistemul responsabilității succesive este oare în afară de orice critică ?

Acestui sistem, o bună parte a doctrinei îi opune, fie sistemul responsabilității solidare, fie sistemul pedepselor din imprudență.

Sistemul responsabilității solidare, admis în toată întinderea lui este cu mult mai rațional decât sistemul responsabilității succesive.

Toate persoanele cari au participat cu știință la publicarea unei scrieri, de al cărei caracter delictuos își dăduseră seama, vor fi pedepsite, fie ca autori, fie ca complici.

Neexistând delict speciale de presă, nu avem nici un motiv să admitem o responsabilitate aparte, să punem presa sub un regim excepțional, care lasă liber frâu, atât abuzurilor presei, cât și abuzurilor ce s'ar încerca în contra ei.

În orice legislație, adoptându-se sistemul responsabilității solidare pe care îl preconizează mulți autori, în frunte cu marele pe-

calist francez Garraud, se asigură nu numai represiunea, dar se dă și o satisfacțiune legitimă victimei, — ceea ce a vedea că adevăratul vinovat și-a primit pedeapsa.

Autorii proiectului de Constituție, au păstrat însă sistemul responsabilității succesive sau prin cascadă.

Știu bine că această gravă derogare dela principiile dreptului comun în materie de responsabilitate, a fost justificată, invocându-se dificultatea de a se putea cunoaște în totdeauna care este autorul unei scrieri delictuoase.

A nu fi admis acest sistem de responsabilitate, ar fi însemnat să asigurăm impunitatea delictelor de presă.

Aceste argumente, deși au o oarecare valoare tectetică, ele nu pot totuși înlătura importantele critici ce s'au adus sistemului responsabilității succesive, sistem care în toate țările unde a fost admis, în loc de a mita represiunea în materie de presă, n'a făcut decât s'o slăbească.

Astfel și la noi și în alte țări, s'a crezut că reprimarea delictelor de presă este cu totul nesatisfăcătoare, din cauza indulgenței blamabile a juraților.

Profundă eroare!

În toate Statele, cari admit sistemul răspunderii succesive, fie că delictelor de presă sunt date în competența juraților, fie că sunt lăsate tribunalelor ordinare, aceste delictelor nu sunt și nu pot fi pedepsite cum ar trebui.

Vina nu o au jurații sau magistrații, ci sistemul de răspundere în materie de presă, care este cu totul defectuos.

Acest sistem consacră, *anonimatul* și *responsabilitatea fictivă*, cari contribuiesc la impunitatea delictelor de presă.

Citiți dispozițiunile alin. I și II ale art. 26 și veți vedea cum aceste dispozițiuni asigură anonimatul.

Oricât de gravă ar fi infracțiunea pe care o conține un anumit articol, autorul acestui articol nu poate fi pedepsit, decât în cazul când a semnat articolul sau a vrut să se declare responsabil.

Dacă autorul nu este cunoscut, nimeni nu va fi constrâns din punct de vedere juridic

ca să-l divulge justiției și nu se poate face nici o cercetare în această direcție.

Justiția are numai dreptul de a urmări pe directorul sau redactorul răspunzător în cazul publicațiilor periodice și pe editor sau tipograf în cazul publicațiilor neperiodice.

Chiar dacă victima infracțiunii ar avea dovezi evidente cu privire la identitatea autorului, aceste dovezi nu pot fi luate în seamă.

Prezentarea în instanță a girantului (în cazul nostru directorul sau redactorul răspunzător) este o prezumție legală de imputabilitate în ceea ce-l privește, așa în cât justiția îl va considera răspunzător de infracțiunea săvârșită, cu toate că victima ar putea arăta că acest individ nu are nici o legătură cu delictul comis.

Or, cum îmi puteți cere mie jurat, sau judecător, să condamn un individ pentru o faptă pe care n'a săvârșit-o?

Chiar dacă s'ar ajunge la aberația de a se da toate delictelor de presă în competența tribunalelor ordinare, nu trebuie să uităm că judecătorul în materie penală nu se mărginește numai la aplicarea automată a unui text de lege, ci el trebuie să vadă care este culpabilitatea personală a aceluia pe care îl condamnă.

Știu bine că mi se va răspunde că represiunea delictelor de presă este cu totul deosebită. Prin faptul că legea crează o responsabilitate fictivă în persoana editorului sau a redactorului, eu judecător sunt obligat să aplic pedeapsa acestui editor sau redactor, cu toate că aș fi convins că dânsul nu are nici o legătură cu infracțiunea ce s'a săvârșit.

D-lor deputați, creiarea unei asemenea responsabilități fictive în materie penală, are întotdeauna de efect de a slăbi represiunea și de a asigura o quasi-impunitate!

Oricare din noi, fie că am fi judecători, fie că am fi jurați, conștiința și spiritul nostru de echitate, cari sunt mai presus de orice dispozițiune ce-ați înscris-o în Constituție sau în vreo lege specială, nu ne vor permite să aplicăm cu rigurositate o pedeapsă împotriva unei persoane pe care n'o considerăm ca personal vinovată, și pe care chiar victi-

ma infracțiunii o arată a fi cu totul străină de săvârșirea acestei infracțiuni!

Ce se întâmplă până acum?

Juratul, cu bunul său simț, achită.

Mâine, judecătorii ordinari, chiar dacă ar ține seama de această responsabilitate fictivă, vor condamna, având convingerea intimă că săvârșesc în fond o nedreptate, și spre a face ca această nedreptate să fie cât mai ușoară, vor acordă circumstanțe atenuante, aplicând o sancțiune derizorie, care în fapt echivalează cu o achitare.

D-lor deputați, în toate țările, cari admit ca și România sistemul responsabilității fictive, cum ar fi de pildă: Franța, Italia și Belgia, doctrina penală s'a ridicat împotriva acestui sistem, arătând că el violează un principiu fundamental al dreptului penal modern, că el violează *principiul personalității pedepsei*.

Astăzi nimeni nu poate fi pedepsit decât pentru o infracțiune pe care personal a săvârșit-o, sau la care cu știință a participat prin unul din modurile anume determinate de lege.

În ceea ce mă privește, desigur că nu pot admite în totul propunerea d-lui Dissescu, care cereă să se găsească o formulă în urma căreia autoritățile judecătorești să aibă dreptul de a cercetă și descoperi pe adevăratul vinovat, iar numai în cazul când aceste cercetări nu ar fi dat nici un rezultat, să se admită responsabilitatea succesivă.

Acest sistem există în parte și în legea franceză din 10 Iulie 1850, care obligă pe orice autor să-și semneze articolul, dar a fost înlăturat în 1881 prin noua lege a presei.

Desigur că, din punct de vedere al principiilor superioare ale moralei, oricine trebuie să lupte împotriva anonimului.

Presa însă, în afară de rolul său informativ, în afară de menirea pe care o are de a răspândi cultura în masa poporului, mai are și rolul unui important auxiliar al justiției represive.

Sunt foarte multe abuzuri, pe cari nimeni nu le cunoaște, sau chiar dacă sunt persoane cari le cunosc, acestea nu au curajul de

a le arăta. Prin presă aceste abuzuri sunt aduse la cunoștința aceluia ce sunt chemați a le înfrâna.

Sunt de asemeni anumite împrejurări, când un denunț sau o plângere adresată autorităților competente nu produce nici un rezultat și atunci presa devine un mijloc mai eficace de a determina ieșirea din pasivitate a acestor autorități.

Spre a înlătură consecințele sistemului responsabilității succesive, care consacră anonimatul în toată întinderea lui și creiază responsabilitatea fictivă, în urma căreia presiunea nu poate fi exercitată în chip satisfăcător, doctrina penală preconizează *sistemul mixt al răspunderii unice combinat cu sistemul pedepselor prin imprudență*.

Acest sistem a dat rezultat admirabile atât în Germania cât și în Austria.

El trebuie admis și în noul proiect de Constituție.

Adoptându-l n'am mai fi creat acea responsabilitate fictivă, ci o responsabilitate reală și personală; admitându-l am fi înlăturat, del puțin în parte, anonimatul.

Atât în Austria prin legea presei din 17 Decembrie 1862 și prin legea din 15 Octombrie 1868, cât și în Germania prin legea presei din 7 Martie 1874, deși se pedepsește autorul, iar în lipsa acestuia editorul, tipograful, etc., există totuși o profundă deosebire între responsabilitatea autorului și responsabilitatea celorlalte persoane.

Acest sistem dacă îl simplificăm și îl adaptăm deosebirii ce se face în proiect între publicațiunile periodice și neperiodice, acest sistem prevede două responsabilități. O responsabilitate a autorului care singur poate fi pedepsit pentru articolul pe care l'a scris.

A doua responsabilitate este aceea a editorului publicațiunii periodice, sau a editorului publicațiunii neperiodice, căreia legea le impune sub amenințarea unei sancțiuni penale, o singură obligație: *aceea de a se convinge de identitatea autorului în momentul când dau publicației un articol sau o scriere oarecare*.

Dacă acest articol sau scriere întrunește:

elementele unei infracțiuni, justiția va cere redactorului sau editorului să arate care este autorul.

Dacă aceștia nu-l cunosc, sau pretind că nu-l cunosc, înseamnă că au contravenit dispozițiilor legii care îi obligă să se convință de identitatea autorului în momentul când au dat publicității scrierea incriminată.

Ei nu răspund în drept și în fapt de un articol al unei alte persoane, ci răspund de o neglijență pur personală.

Ei răspund de faptul că nu cunosc, precum îi obligă legea, pe autorul articolului.

Aduși în fața instanțelor judecătorești, ei vor fi pedepsiți pentru o neglijență pur personală, care în drept nu are nici o legătură cu articolul incriminat.

Această abatere cât de sever ar fi ea pedepsită, nu este în realitate decât o abatere de la regulimul administrativ al presei, care se va judeca conform dreptului comun.

Judecătorii de data aceasta nu vor mai povăi în momentul aplicării pedepsei, nu vor mai condamna o persoană cu convingerea intimă că săvârșesc o nedreptate, ci vor aplica cu rigurozitate textele legii, de oarece acestea nu-l mai obligă să pedepsească pe redactor sau editor pentru un articol pe care nu l-au scris, ci pentru neglijența pur personală de a nu se fi convins de identitatea autorului în momentul publicării articolului și scrierei incriminate.

D-lor deputați, chiar dacă am lăsa la o parte toate obiecțiunile ce se aduc sistemului responsabilității succesive, chiar dacă nu s'ar recunoaște superioritatea evidentă pe care o are sistemul mixt al responsabilității unice combinat cu sistemul pedepselor prin imprudență, trebuie totuși să recunoaștem că însuși aplicarea acestui sistem a responsabilității succesive, astfel cum este făcută în proiectul de Constituție, nu poate fi în afară de orice critică.

O primă chestiune referitoare atât la publicațiunile neperiodice cât și la cele periodice și care ar trebui lămurită, cel puțin printr'un răspuns precis al d-lui raportor, este următoarea :

În momentul când autorul unei publicațiuni

sau al unui articol nu este cunoscut și dacă se urmărește editorul sau directorul răspunzător, aceștia mai pot oare, chiar în instanță, bineînțeles dacă vreau, să treacă răspunderea asupra adevăratului vinovat ?

Această chestiune este controversată atât în jurisprudență cât și în doctrină.

Sistemul logic ar fi ca în orice moment, până la pronunțarea hotărârii irevocabile, acel care este urmărit pentru scrierea unei alte persoane, să poată arăta pe autorul acestei scrieri, așa că responsabilitatea să cadă asupra adevăratului vinovat.

Tot în legătură cu principiul responsabilității succesive în materia publicațiunilor neperiodice, se mai poate ridica o chestiune care dacă la 1866 când s'a votat Constituția veche nu prezentă nici o importanță ea trebuie să formeze astăzi obiectul unei serioase meditațiuni.

Iată o broșură anonimă care conține un îndemn direct la omor sau o ofensă adusă Regelui sau în sfârșit o calomnie.

Pentru toate aceste delikte, în afară de amendă, legea prevede închisoarea, care este propriu zis adevărata pedeapsă.

Ce se va întâmpla dacă autorul nu vrea să se declare responsabil.

Justiția nu are dreptul să-l caute.

Editorul va fi urmărit, iar în lipsa acestuia, patronul tipografiei.

Dacă acel ce editează sau acel ce tipărește ar fi în totdeauna persoane fizice, chestiunea n'ar prezenta nici o dificultate.

Ei vor fi pedepsiți la închisoare.

Cum se va exercita însă presiunea în cazul când broșura a apărut în editura unei societăți anonime sau dacă tipografia aparține deasemenea unei societăți anonime ?

Astăzi cele mai multe tipografii din Capitală și chiar din provincie aparțin societăților anonime.

Cine va fi condamnat la închisoare ?

Desigur că nimeni.

Iată deci că pentru fapte atât de grave, presiunea devine cu totul derizorie, nepunându-se pronunță decât o simplă amendă civilă împotriva acestor societăți.

Cu un asemenea sistem, orice calomnia-

tor pentru a-și asigura mai dinainte impunitatea, poate recurge la o casă de editură căreia îi va plăti cu anticipație amenda și ea derizorie, la care această casă ar putea fi eventual condamnată.

Sistemul responsabilității succesive în cazul publicațiilor neperiodice aduce așa dar impunitatea celor mai grave delikte săvârșite prin mijlocul presei.

Dar iată, d-lor, o ipoteză și mai gravă în care impunitatea completă este iarăși asigurată.

Un individ este surprins distribuind sau afișând manifeste incendiare cari conțin îndemnări la omor sau la revoluție. Pe cine pedepsești ?

Textul Constituției este categoric. Nu poți pedepsi decât pe autor, iar în lipsa acestuia, pe editor sau pe tipograf.

Dar asemenea manifeste nu conțin nici odată numele autorului și nici acel al editorului.

Ele au fost imprimate la tipografia clandestină, cari dacă nu se pot descoperi, înseamnă că textul Constituției nu-și găsește aplicațiunea.

O voce : Vom pedepsi pe vânzători prin legea specială asupra presei.

D-l V. V. Pella : A pedepsi pe vânzător prin legea presei, nu se poate, onorate coleg, de oarece enumerarea din Constituție este limitativă, ceea ce înseamnă că nici o lege specială nu va avea dreptul să întindă responsabilitatea și asupra unor alte persoane pe cari textul constituțional nu le prevede.

A-l consideră pe vânzător ca complice de asemenea nu poți, de oarece sistemul responsabilității succesive exclude complicitatea.

D-lor deputați, această chestiune s'a pus și în Franța cu ocazia discuțiilor ce au avut loc în jurul legii asupra presei dela 1881.

Avându-se în vedere propaganda anarhistă de pe acele vremuri, propagandă care se făcea prin scrieri și manifeste imprimate în tipografiile clandestine, în noua lege dela

1881 s'a menținut în parte sistemul anterior, declarându-se categoric că răspunderea o are autorul și girantul iar dacă aceștia nu sunt cunoscuți, răspunderea o are „*l'imprimeur et à son dé faut les vendeurs, les distributeurs ou les afficheurs*”.

În marea majoritate a legilor străine referitoare la materia presei, tocmai spre a se lovi în propaganda anarhică, care se face prin manifeste apărute în tipografiile clandestine, prin texte precise s'a prevăzut și pedepsirea vânzătorului, în cazul când nici măcar tipografia n'a putut fi descoperită.

Nu este nevoie să menționez decât legile asupra presei din Germania, din Austria și din Elveția.

D-l C. Stănescu : D-le Pella, d-ta ca profesor universitar de drept penal, te-aș ruga să-mi arăți ce se va întâmpla dacă aceste broșuri se trimit prin poștă ?

D-l V. V. Pella : Onorate coleg, acă aceste broșuri s'au trimis prin poștă, justiția va face tot posibilul ca să descopere expeditorul.

În cazul când îl va descoperi, acest expeditor va fi pedepsit numai dacă refuză să arate, fie pe autor, fie pe editor, fie în sfârșit pe tipograf.

D-lor deputați, desigur că vânzătorului nu i se poate impune obligația de a cunoaște conținutul publicațiunii pe care o vinde, și de a aprecia dacă această publicațiune are sau nu un caracter delictos.

Vânzătorul însă are obligațiunea de a cunoaște persoana sau tipografia care i-a dat spre vânzare o asemenea publicațiune.

D-lor deputați, țin să vă atrag atenția că dacă alin. I al art. 26 rămâne neschimbat, înseamnă că orice vânzător va fi liber să refuze de a arăta tipografia sau pe autorul publicațiunii, iar în ceea ce îl privește, nici o pedeapsă nu i se va putea aplica, de oarece Constituția nu permite pedepsirea vânzătorului.

Pentru a nu stânjeni represiunea în asemenea cazuri extrem de grave, toate Constituțiunile cari se ocupă pe larg de chestiunea presei, prevăd prin texte precise și pe-

pedepsirea vânzătorului, bine înțeles numai în ipoteza când autorul, editorul și nici chiar tipograful nu au fost descoperiți.

Nu este nevoie să amintesc decât Constituția belgiană, care în art. 18 prevede următoarele persoane ce vor fi pedepsite în ordinea enumerării: *l'auteur, l'editeur, l'imprimeur et le distributeur*, sau Constituția cu totul recentă a Jugoslaviei, care în art. 13 prevede că pentru delictele de presă sunt răspunzători: „autorul, redactorul, tipograful, editorul, proprietarul și distribuitorul“.

Cred așa dar, că este neapărat necesar ca finele alineatului I al art. 26 să fie completat printr'o dispozițiune care să arate, că dacă nici tipografia nu a putut fi descoperită, responsabilitatea o are acel ce a vândut, împărțit sau afișat publicațiunea.

D-lor deputați, spre deosebire de vechea Constituție, actualul proiect deosebește publicațiunile periodice de cele neperiodice din punct de vedere al persoanelor răspunzătoare.

În ce privește textul referitor la publicațiunile periodice, se poate însă pune următoarea chestiune :

Intr'un ziar apare un articol calomnios, semnat de o persoană care nu domiciliază în România.

În asemenea împrejurări, se poate oare pedepsi directorul sau redactorul răspunzător ?

În vechea Constituție, răspunsul era afirmativ, de oarece nefăcându-se nici o deosebire între publicațiunile periodice și neperiodice, și arătându-se că în lipsa autorului răspunde girantul, prin lipsa autorului se înțelegea atât necunoașterea lui, cât și absența sa din țara unde a comis delictul.

Astăzi însă, adoptându-se o altă formulă în alin. 2 și ne mai spunându-se „*in lipsa autorului*“, s'ar putea crede că de îndată ce articolul nu mai este anonim, de îndată ce este semnat, de îndată ce autorul este cunoscut, răspunderea nu mai poate trece asupra redactorului chiar dacă ar fi imposibil de aplicat pedeapsa împotriva autorului, de oarece acesta domiciliază în altă țară.

O asemenea chestiune s'a ridicat și cu o-

cazia discuțiunilor ce au avut loc când s'a votat Constituțiunea belgiană și spre a se înlătură orice controversă posibilă, prin art. 18 al acestei Constituțiuni, s'a prevăzut atât ipoteza când articolul este anonim cât și ipoteza când autorul domiciliază în Belgia.

Cred așa dar, că ar fi preferabil să înlocuim formula adoptată de alin. 2 printr'un text care să arate precis că în cazul când autorul nu este cunoscut sau nu domiciliază în România, sunt răspunzători directorul și redactorul în ordinea enumerării.

D-lor deputați, o ultimă chestiune în legătură cu responsabilitatea penală, pe care o prevede alin. 2 al art. 26.

Ce se va întâmplă dacă apare o publicațiune periodică fără a se tipări numele redactorului și directorului răspunzător, și dacă în această publicațiune a apărut un îndemn direct la omor sau o ofensă adusă Suveranului !

Pe cine pedepsește ?

Pe proprietar nu poți să-l pedepsești, de oarece Constituția prevede în ceea ce privește, numai o responsabilitate civilă, iar pe director și redactor nu-i cunoști, de oarece cu intenție s'a omis a li se tipări numele în fruntea publicațiunii.

S'ar putea desigur răspunde, că netipărirea numelor acestor persoane în fruntea publicațiunii, constituie o gravă abatere dela regimul administrativ al presei, abatere care poate aduce interzicerea de aparițiune în viitor a acestei publicațiunii.

Un atare răspuns nu mă poate însă satisface, de oarece suprimarea ziarului echivalează cu distrugerea instrumentului material care a servit la comiterea infracțiunii, iar nici de cum cu represiunea în sine a delictului, care rămâne întotdeauna nepedepsit într'o asemenea împrejurare !

D-lor deputați, înainte de a trece la importanta chestiune a competenței în materie de presă, îmi permit a vă atrage atențiunea și asupra responsabilității de ordin civil a proprietarului publicațiunii periodice, responsabilitate pe care o creează actualul proiect de Constituțiune.

D-l Dissescu în raportul care precedează

proiectul de Constituție astfel cum a fost modificat de comitetul delegaților, arată că proprietarul este solidaricește răspunzător pentru plata amenzilor penale, cu toate că nu există nici un text în proiect, care să prevadă această solidaritate.

Or, veți recunoaște că acest principiu nu poate fi admis.

În Franța aș mai înțelege acest principiu, deoarece în caz de neplată a amenzilor, nu există închisoarea subsidiară pe care o prevede codul nostru penal.

La noi însă, dacă atât condamnatul cât și proprietarul sunt insolvabili, cine va executa închisoarea?

Amândoi, sau, conform principiului solidarității, Statul care apare ca un creditor al acestor amenzi penale, va putea să aleagă pe unul din ei spre a executa închisoarea subsidiară?

Dacă proiectul, în contradicție cu raportul său, nu prevede obligația proprietarului la plata amenzilor, acest proiect arată însă că în toate cazurile proprietarul e solidar responsabil de plata despăgubirilor civile.

Știu bine argumentul care se aduce în sprijinul acestei dispozițiuni.

Proprietarul este totdeauna bogat, el poate să plătească, deci să dăm posibilitatea victimei de a obține despăgubiri civile dela acele le poate plăti.

Acest argument nu implică însă admiterea sistemului solidarității.

Și în alte țări proprietarul este obligat la plata acestor despăgubiri, dar sistemul adoptat este cu mult mai juridic și mai rațional.

Astfel, legea franceză asupra presei, în art. 44, stabilește o responsabilitate civilă indirectă.

Proprietarul nu poate fi declarat civilmente responsabil decât numai dacă se va dovedi că n'a exercitat supravegherea necesară la care eră obligat, spre a împiedica săvârșirea faptei dăunătoare și ilicite.

Este vorba deci de o culpă personală, și de aceea atât doctrina cât și jurisprudența franceză sunt unanime în a recunoaște că

tribunalele au datoria de a cerceta, în cazul când proprietarul va fi pus în cauză ca civilmente responsabil, dacă un fapt de neglijență sau de imprudență îi poate fi imputat.

După sistemul adoptat în proiectul Constituției, deși s'ar întâmpla ca în unele cazuri proprietarul să nu aibă nici o legătură cu ceea ce se scrie în ziarul său, deși ar putea face dovada că este cu totul străin de directivele politice ce s'au dat acestui ziar, el totuși va fi condamnat chiar în lipsa oricărei culpe personale.

Știu bine că în această materie, s'ar putea face în parte o nouă aplicațiune a teoriei riscului, și s'ar putea susține că o persoană prin faptul că dobândește proprietatea unui ziar, își asumă toate riscurile ce decurg din folosința acestei proprietăți.

Dar și în acest caz, solidaritatea nu poate fi admisă. Dacă conform principiilor solidarității fiecare din debitori este considerat față de debitorul comun ca debitor al întregii prestațiuni, nu trebuie să uităm că în materie penală, această solidaritate în principiu nu se admite decât în cazul când mai mulți indivizi au fost condamnați pentru aceeași infracțiune.

Or, în ipoteza prevăzută de Constituție, proprietarul n'a fost și nu poate fi condamnat penalicește. El nu are nici o culpă penală.

Proprietarul nu este un participant la executarea infracțiunii care a produs prejudiciul, așa că nu se poate susține condamnarea sa solidară cu autorul acestei infracțiuni.

Desigur că victima are dreptul la plata despăgubirilor civile. Nu i se poate însă lăsa facultatea de a cere aceste despăgubiri dela o persoană care nu este cu nimic culpabilă de prejudiciul ce i s'a cauzat, atât timp cât adevăratul vinovat ar fi în măsură a repara acest prejudiciu.

De aceea cred, că ar fi fost mai juridic, mai rațional și mai echitabil, dacă s'ar fi înlăturat principiul solidarității pe care îl creează ultima parte a alineatului II din art. 26, și dacă s'ar fi arătat că proprietarul nu poate fi obligat la plata despăgubirilor civili-

le, decât în caz de nesolvabilitate a condamnatului, nesolvabilitate constatată prin acte de executare.

D-lor deputați, tot ca o garanție a libertății presei, Constituția vechiului regat, cât și actualul proiect, interzic arestul preventiv în această materie.

Dacă înainte de condamnarea definitivă a inculpatului sau acuzatului, nu se va putea emite împotriva sa mandat de arestare sau de depunere — aceasta nu înseamnă că s'a înlăturat orice posibilitate de abuz prin textul Constituției.

Autorul unui delict de presă, poate fi deținut cu ajutorul mandatului de aducere, a cărui emitere, precum știți, este lăsată la suverana apreciere a judecătorului de instrucție.

În urma reformei dela 1902, ori de câte ori infracțiunea este pedepsită cu închisoare și dacă interesul instrucțiunii ar impune o atare aducere, judecătorul va avea dreptul să emită un asemenea mandat.

Cu ajutorul acestui mandat, se poate suprimă libertatea, de oarece nu există nici o sancțiune care să facă eficace obligațiunea impusă de procedura penală de a se luă interogatoriul în termen de 24 ore.

Din această cauză, individul deși nearestat în drept, este totuși deținut în vederea luării interogatorului.

Cu un asemenea sistem se poate așa dar obține o arestare deghizată.

Mai mult încă.

Care text de lege împiedecă pe un judecător abuziv de a emite un nou mandat de aducere, chiar după luarea interogatorului și astfel să prelungească cu ajutorul forței publice o deținere, pe care autorii proiectului de Constituție au uitat s'o interzică ?

Asemenea abuzuri s'au făcut și în Franța și de aceea legiuitorul francez dela 1897 a dat două generații aceuia care este constrâns prin mandat de aducere, garanții cari nu există în legislația noastră penală.

În Franța, dacă judecătorul este prezent, el are datoria de a luă imediat interogatoriul.

Înainte de legea dela 1897, deși se cerea ca

interogatoriul să aibă loc după 24 ore cel mai târziu, o atare dispozițiune fiind lipsită de orice sancțiune ca și noi, individul eră de fapt reținut fără de nici o formă.

Spre a se înlătură orice abuz, legiuitorul francez a dispus ca individul să fie pus imediat în libertate dacă luarea interogatoriului este imposibilă.

Iată deci, că din cauza lacunelor procedurii noastre penale, textul din Constituție poate fi nesocotit.

Pentru aceste motive, cred că ar fi fost mai bine, dacă prin Constituție s'ar fi arătat că arestul preventiv, precum și orice altă deținere sub orice formă s'ar face ea înainte de condamnarea irevocabilă a acuzatului și inculpatului, sunt interzise în materie de presă.

Cu un asemenea text, s'ar înlătură și controversă pe privire la situația condamnatului după ce hotărârea a rămas definitivă dar nu irevocabilă.

Până acum nu se știe precis, dacă o persoană condamnată de instanțele de fond pentru un delict de presă, dar a cărui recurs eră încă în curs de judecată, putea fi sau nu arestată.

După textul pe care îl propun, o asemenea controversă n'ar mai există nici măcar în doctrină, de oarece atât timp cât hotărârea n'a rămas irevocabilă, condamnatul nu va putea fi atins în libertatea sa.

D-lor deputați, cele mai importante dispozițiuni ale noului proiect cu privire la libertatea și responsabilitatea presei, sunt acele privitoare la fixarea competenței.

Sunt importante, de oarece noul proiect aduce modificări serioase textului vechii Constituțiuni.

Înainte însă de a discuta aceste chestiuni, aș rugă ca d-l raportor să-mi deă o lămurire menită a înlătură orice controversă cu privire la aplicațiunea alin. III.

Acest alineat prevede în principiu competența juraților în materie de presă, exceptând cazurile anume determinate de alineatele următoare.

În legătură cu această competență, se poate pune următoarea întrebare :

Infracțiunile de presă săvârșite în timpul stărei de asediu, se vor judeca oare de tribunalele mil tare chiar în cazul când acei ce le-au comis sunt civili?

Am pus această întrebare de oarece chestiunea s'a prezentat și în jurisprudența noastră, și ar fi fost de dorit ca din desbaterile ce au loc în sânul acestei Adunări, instanțele judecătorești, cât și doctrina, să poată găsi indicațiunile necesare în vederea aplicării și interpretării textelor pe cari le votăm.

D-ilor deputați, privind problema competenței în materie de presă din punct de vedere obiectiv, modificările ce s'au adus textului din vechea Constituțiune prin noul proiect, nu mă pot mulțumi, deși sunt de acord cu autorii proiectului că represiunea trebuie exercitată cu severitate în orice materie.

Nu mă pot însă mulțumi, de oarece am impresiunea că aceste modificări s'au făcut sub înrâurirea timpurilor turburi prin cari trecem și că s'a uitat că viitoarea Constituțiune este menită a ne supraviețui.

Modificările poate justificate astăzi, chiar dacă n'ar apărea mâine ca opera unor spirite stăpânite de impresiunea momentului, în orice caz ele vor fi considerate ca rezultatul unei excesive prudențe.

Nu insist asupra delictelor împotriva suveranilor, membrilor Dinastiei, etc. Aceste persoane prin situația lor cu totul deosebită, au dreptul la un privilegiu de jurisdicțiune.

Cazurile extrem de rare în cari asemenea delicta au fost urmărite, dau evidenta dovadă de înaltă înțelepciune a aceloră căroră li se acordase un asemenea privilegiu.

Cu toții știm că nu s'au permis urmărirea decât în cazuri cu totul excepționale și chiar unele din aceste urmăriri au fost făcute fără știrea Suveranilor.

Mă voiu ocupa însă cu celelalte infracțiuni, și-mi voiu pune limpede întrebarea:

Infracțiunile săvârșite prin presă trebuiesc oare date în competența tribunalelor ordinare sau lăsate în competența Curților cu jurați?

Știu bine argumentele ce se aduc împotriva juraților.

Jurații sunt prea indulgenți, ușor impresionabili și încurajează prin îngăduința lor pe autorii delictelor de presă.

Până acum câțiva ani, primejdia nu era atât de mare, de oarece ziarele nu pătrundeau decât la orașe.

Această primejdie sporește însă cu cât ziarele pătrund mai mult la sate.

Prin campaniile necugetate ce se fac, se slăbește încrederea celor mai umili cetățeni în conducătorii lor, și se lovește astfel în autoritatea și prestigiul Statului. Și pe urmă, jurații la noi sunt niște ignoranți cari nu au acel spirit cetățenesc ca în Anglia, și acel simț al răspunderii care să le dea puțința de a fi conștienți de misiunea socială pe care o au.

Nu mai insist și asupra argumentelor cu privire la componerea juraților în noile teritorii, unde unele minorități compacte a fi chemate să judece chestiuni politice în cari ordinea și siguranța Statului sunt în joc.

Aceste argumente, oricari ar fi valoarea lor, nu pot doborî instituția juraților, de oarece mai presus de considerațiunile trecătoare isvorâte din necesitățile momentului, există rațiunile superioare și permanente de ordin social și politic, cari impun menținerea acestei instituțiuni. (Aplause).

Represiunea de astăzi, în orice materie nu se bazează pur și simplu pe constatarea faptului și pe aplicarea automată a unui text de lege.

Infracțiunea oricât de gravă ar fi ea, nu este în realitate decât un fenomen social, iar judecătorul trebuie să țină seamă de împrejurările exterioare cari au produs acest fenomen.

Orice s'ar spune, delicta de presă, în imensa lor majoritate, se găsesc într'o strânsă legătură de cauzalitate cu luptele și curentele politice.

Cu cât pasiunile politice sunt mai puternice, cu cât luptele întunecă rațiunea și discernământul aceloră cari le poartă, cu atât numărul delictelor prin presă sporește.

Or, cine mai este mai în măsură de a vedea înrâurirea acestor factori sociali și politici decât juratul, cărui judecător îi dă

oare legea o atât de largă și necontrolată putere de apreciere? Care judecător poate să-și dea mai bine seama, ca juratul, dacă un exces regretabil a fost rezultatul unei josnice perversități sau dacă se datorește înfrângerii pe care au avut-o luptele politice asupra temperamentului scriitorului?

Argumentul că jurații judecă sub impresiunea momentului și că n'au acel spirit obiectiv necesar pentru a judecă delictele de presă, este după credința mea un argument care justifică și mai mult competența juraților în această materie.

Precum s'a spus, delictele de presă au un caracter de veșnică mobilitate, și este necesar ca ele să fie judecate de o jurisdicție mobilă ca aceea a juraților, jurisdicție care în orice moment reprezintă starea de spirit și tendințele societății.

Înțeleg ca represiunea să fie cât de severă și eficientă, dar această represiune nu poate fi încredințată decât aceluia care în fiecare materie specială, ar fi în măsură de a reprezenta adevăratele interese ale organismului social.

Ne gândim să dăm unele delictes de presă cu caracter pur politic în competența tribunalelor, cum ar fi de pildă: indemnurile la rebeliune sau calomniile în contra funcționarilor, miniștrilor, calomniile care ar fi referitoare la fapte săvârșite de aceste persoane în exercițiul funcțiunii sau calității lor?

Dar oare aceste schimbări de competență, nu vor produce efecte cu totul contrare scopului pe care îl urmărim?

Nimeni nu poate suspecta magistratura, și de aceea voiu cită pur și simplu argumentele pe cari le aduc însuși cei mai înalți magistrați împotriva acestei schimbări de competență.

Un celebru președinte dela Curtea de Casație din Franța și membru al Academiei, Faustin Hélie spune: :

„Judecătorii, cât de curate ar fi intențiunile lor, se găsesc totuși într'o situațiune care nu le permite să aprecieze cu o perfecție imparțialitate luptele dintre putere și libertate. Este neapărat necesar ca să existe o garanție sigură, menită să salveze aceste

interese opuse, și această garanție nu poate fi găsită decât în jurați, cari apar ca niște arbitri delegați de societate între acuzat și acel ce acuză“.

Iată ce spune un alt consilier dela Curtea de Casație din Franța, Fabrequettes :

„Magistratura n'are în fond nici o independență. Dorința de înaintare și puterea aproape discreționară pe care o are guvernul în cariera magistraților, face ca imobilitatea să fie un simulacru de garanție.

„Magistrații nu sunt independenți decât în afacerile ordinare. Ei nu mai au seninătatea de spirit și imparțialitatea necesară în chestiunile politice“.

În sfârșit, iată d-lor deputați, ce spuneă ch'ar anul trecut, un distins consilier dela Curtea noastră de Casație, d. Ionescu-Dolj, într'o conferință ținută la Institutul social:

„Magistrații în interpretarea legilor sunt ținuți de anumite norme de interpretare și peste cari nu se poate trece.

„Juriul (în materie de presă) urmează în totdeauna convingerea sa intimă, inspirațiunea sentimentului sau vocea conștiinței, în loc de regulile artificiale și dure ale judecătorului în robă“.

D-lor deputați, reproducerea acestor credințe cari vin tocmai din partea aceluia cărorora vrem să le dăm represiune unor anumite delictes de presă, este concludentă.

Dacă judecătorii se pronunță cu sânge rece asupra unei chestiuni de proprietate sau de servitute, dacă aplică cu înțelepciune o pedeapsă pentru un furt sau o excocherie, cu totul alta va fi situația lor, când vor trebui să se pronunțe în chestiuni cu caracter politic în cari pasiunile și interesele omenești întunecă adeseori discernământul și dreapta judecată a magistratului.

Urmărind să ridicăm și să moralizăm presa, prin noul sistem pe care l'am adoptat, mi-e teamă să nu scoborăm magistratura în luptele politice. (Aplause).

Și în adâncul conștiinței mele, prefer mai bine să știu că jurații au achitat o sută de calomnatori, decât să am bănuiala că un singur magistrat, în urma stăruințelor sau

presiunilor politice, a condamnat un nevinovat.

Oricari ar fi obiecțiunile ce le aducem împotriva juriului, nu trebuie să uităm că odată cu scriitorul, precum s'a spus, este adusă în fața justiției întreaga libertate a presei. (Aplause).

Să nu mi se răspundă că prin schimbarea competenței nu s'ar restrânge și această libertate.

Jurisdicția juraților este o garanție a libertății presei. Dacă am trimite delictele de presă la o jurisdicție rigidă și cu o mentalitate specială, la o jurisdicție care ar aplica în mod automatic legea fără a ține seamă de împrejurările exterioare, de moravurile și luptele politice, atunci presa ar fi îngrădită în însăși libertatea sa.

Căci, nu poate fi libertate absolută, atunci când scriitorul se va găsi sub vecinica amenințare a unor condamnări excesive, când va avea convingerea că există o oarecare dependență între acel ce-l judecă și acel care-l cere pedepsirea.

Nu se poate concepe o libertate reală a presei, dacă înlăturăm sau restrângem competența juraților.

Această libertate nu mai este garantată, precum spuneă Royer Collard cât și Prevost Paradol, dacă suprimăm juriul, dacă suprimăm această instituție independentă.

Și când în Parlamentul francez s'au făcut unele încercări de a se luă delictele de presă cu caracter politic din competența juraților, de pe banca ministerială, celebrul duce de Broglie în câteva cuvinte lapidare, a arătat întreaga rațiune a acestei competențe :

„C'est de l'opinion que la presse est vraiment justiciable, et le jury, pris dans la masse de citoyens, est l'organe naturel de cette opinion commune“.

Iar Delloime declară cu energie :

„Sans la procedure des jures, la liberte de la presse n'est qu'une chimere ou qu'un piège“.

Încercări asemănătoare s'au făcut, d-lor deputați, și în Anglia.

Ele au fost însă zădărnice de faimosul bill propus de Fox și admis în 1792, prin

care s'a hotărât ca delictele de presă să se judece numai de jurați.

Cele mai multe, din țările civilizate, în cari libertățile publice sunt garantate în drept și respectate în fapt, admit competența juraților pentru delictele de presă.

Mă mărginesc a menționa Italia, Belgia, Germania, Elveția și Suedia.

Și fiindcă se invoacă astăzi sistemul din teritoriile alipite, îmi permt a aminti, că în imperiul de tristă memorie al Austro-Ungariei, atunci când se simțea nevoia de a se formula principiul constituțional menite mai târziu a nu fi respectate, se arată totuși prin texte categorice că jurații sunt competenți în materie de presă.

Iată de pildă, conținutul art. 11 al legii constituționale din 21 Octombrie 1867 asupra puterii judiciare :

„...pentru crimele și delictele politice sau de presă, jurații se vor pronunța asupra culpabilității acuzatului“.

D-lor deputați, știu bine că s'ar putea răspunde la asemenea argumente, invocându-se mentalitatea cu totul specială a juraților în România și arătându-se chipul defectuos cum funcționează această instituție la noi în țară.

Atari motive nu justifică însă trimiterea unor anumite delict de presă la tribunalele ordinare.

Dacă juriul nu funcționează în mod satisfăcător, nu presa este aceea care trebuie să sufere consecințele, nu ei i se poate face imputarea că această jurisdicțiune n'ar fi la înălțimea misiunii sale.

Aceleași imputări ee se fac juraților cu privire la indulgența pe care o au față de delicvenții prin presă, li se pot aduce și cu privire la îngăduința pe care o au față de alte fapte cu mult mai grave cari rămân totuși în competența lor.

Dacă menținem competența juraților în materie criminală, dacă le dăm dreptul să judece și de acum înainte unele crime față de cari și-au arătat în totdeauna indulgența, cum ar fi de pildă omorurile pasionale, pruncuciderile, avorturile și incendiile necauzătoare de moarte, — atunci d-lor deputați, —

nu este nici un motiv ca invocând aceeaș indulgență, să le luăm din competența lor, fapte cari sunt departe de a prezenta aceeaș gravitate.

Ar însemna să creăm un regim excepțional pentru infracțiuni mai puțin grave, în timp ce faptele cari sunt mai dăunătoare s'ar bucura și de acum înainte de aceeaș impunitate.

D-l N. Simionescu : Aveți perfectă dreptate.

D-l Vespasian Pella : Problema juraților nu poate fi rezolvită, d-lor deputați, prin măsuri impuse de necesitățile trecătoare ale momentului sau de unele cazuri cu totul izolate.

Avem datoria de a face ca această instituție democratică să fie la înălțimea menirii sale. (Aplause).

La argumentul că jurații nu judecă în tot timpul anului, și că în materie de presă, celeritatea represivii se impune, se poate răspunde că aceeaș celeritate este cu mult mai necesară în chestiunile criminale unde pedeapsa dacă nu este repede aplicată își pierde caracterul său exemplar și intimidant.

Simplificând procedura, înlăturând formalismul inutil, dând o dreaptă remunerație tru munca depusă, iar în unele centre mai mari, permanentizând Curtea cu juri, — iată soluțiuni menite a remedia defectuoasa funcționare de astăzi a acestei instituțiuni.

Iar dacă modul de recrutare al juraților nu prezintă destule garanții, în loc de a aduce unele delictе de presă la tribunalele ordinare, mai bine să modificăm compunerea juriului și să asigurăm astfel și represivii crimelor, cari orice s'ar zice, sunt cu mult mai grave decât o calomnie ce s'ar săvârși prin mijlocul presei.

Nu este nimeni să nu recunoască că verdictele juraților ar fi cu mult mai raționale, dacă în compunerea juriilor ar intra într-o oarecare proporție și anumiți intelectuali, a căror cunoștințe să completeze lipsurile inerente ale simplilor cetățeni cari judecă numai cu bunul simț.

La noi intelectuali, chiar când se întâm-

plă să cadă ca jurați, ei se sustrag dela aceeaș îndatorire prin diferite procedee și chiar dacă nu se sustrag, mai întotdeauna sunt recuzați, de oarece apărarea are tot interesul să-i înlătore!

Voci : Așa este.

D. Vespasian Pella : Știu bine ce se va răspunde! Se va spune că în materie de presă intelectualul judecă mai rău decât juratul de astăzi, de oarece la noi, cu cât cineva este mai intelectual, cu atât e mai stăpânit de pasiunile politice, cari întunecă simțul de obiectivitate și dreapta judecată.

Dar aceleăș argumente nu se pot aduce oare și împotriva magistraților?

Magistratul nu este oare un intelectual?

Dacă nu are dreptul să facă politică militantă, nimeni nu-l poate însă împiedica de a avea convingeri politice, și a-și manifesta aceste convingeri în mod indirect atunci când va fi chemat a statua în procese cu caracter politic.

D-lor deputați, în momentul când s'a pus în discuție chestiunea delictelor de presă și când s'a emis ideea unui juriu special în această materie, sau când s'a propus ca să se schimbe întreaga compunere a juriului pentru toate materiile, s'ar fi putut găsi de sigur soluțiuni interesante cu privire la compunerea acestui juriu în nenumăratele proiecte ce s'au făcut în Franța.

Nu este nevoie decât să reamintesc proiectele elaborate de Sieyes, Daunou, Dufaure, Marcel Barthe, și proiectul redactat de fostul ministru de justiție Cruppi, precum și propunerile făcute de Faradol, Fabrequettes, etc..., cu privire la compunerea juriului.

Din analizarea acestor proiecte și propuneri reiese o idee generală, aceea de a se schimba compunerea juriului prin introducerea unor persoane cari, atât din punct de vedere al cunoștințelor generale cât și din acel al moralității, să prezinte toate garanțiile necesare pentru o atât de importantă și delicată misiune.

Decât să trimitem unele delictе de presă la tribunalele ordinare, am fi putut foarte bine schimba compunerea juriului, adoptând

fie sistemele din Italia, Grecia și Portugalia, unde jurați nu pot fi decât persoane cu o oarecare cultură și cari în viața lor publică și privată să fi dat dovada unei înalte moralități. S'ar fi putut găsi soluțiuni interesante și în sistemul din statutul New-York, unde din nenumărații jurați înscrși pe liste, nu rămân decât acei cari în urma unui examen prealabil sumăr, unde li se pun întrebări generale atât d'n partea acuzării cât și din partea apărării, dau dovada că au inteligența și aptitudinile necesare de a judeca. S'ar fi putut de asemeni găsi soluțiuni practice în legea rusească din 13 Mai 1880 privitoare la compunerea Curților cu juri, și care lege admite sistemul judecătorilor onorifici ce se recrutează dintre persoanele investite cu mandat electiv.

Dacă nici aceste sisteme n'ar fi fost găsite satisfăcătoare, și dacă s'ar fi crezut absolut necesar ca și magistrații să judece delictele de presă, se putea în extremis adopta sistemul care funcționează în Germania, unde pentru anumite materii se formează un juriu mixt compus din magistrați și jurați.

Acest juriu mixt numit „Schöfengerichte“, statuiază asupra tuturor chestiunilor de drept și de fapt legate de anumite infracțiuni, și are marele merit de a supune aceste două categorii de judecători la un control reciproc.

Prin acest control reciproc, s'ar înlătura în parte și unele obiecțiuni cari se aduc împotriva competenței magistraților de a judeca singuri delictele de presă, de oarece puterea lor este limitată de aceea a simplilor cetățeni cari intră în compunerea juriului ca reprezentanți ai opiniei publice.

S'ar înlătura și obiecțiunile ce se aduc împotriva juraților de astăzi, de oarece prezența magistraților ar fi o garanție împotriva verdictelor greșite ce s'ar da din cauza ignoranței juraților, sau a nelămuririi unor anumite chestiuni mai complexe ce se pot ivi cu ocazia desbaterilor.

Dar d-lor deputați, dacă dorim să ducem neapărat delictele de presă la o jurisdicțiune specială, atunci s'ar putea admite un sistem pe care doctrina îl consideră ca cel mai per-

fect în materie de presă, și care pe cât este de simplu, pe atât de admirabile au fost rezultatele ce le-a dat.

D. Al. Iteanu: Ai fost vreodată jurat? Eu am fost de 30 de ori și pot să spun, că nu influențează nici dreptatea, nici interesul asupra spiritului juraților.

D. G. Aslan: Jurații se aleg pe sprânceană.

D. Vespasian Pella: Această posibilitate în sistemul suedez este cu desăvârșire exclusă d-le Aslan, de oarece desemnarea juraților nu aparține unei singure autorități.

În Suedia, juriul nu funcționează decât pentru delictele de presă. Compunerea acestui juriu este foarte simplă.

Pentru a fi desemnat ca jurat trebuie să fii cetățean al țării respective, să nu fi suferit nici o condamnățiune penală și să prezinți anumite garanții din punct de vedere al culturii și moralității.

Tribunalul desemnează cinci persoane cari întrunesc aceste condițiuni, ministerul public desemnează patru și acuzatul tot patru. Din aceste 13 persoane tribunalul recuză un jurat din cei desemnați de apărare și un jurat din cei desemnați de ministerul public. Ministerul public la rândul său recuză un jurat d'n cei desemnați de acuzat, iar apărarea recuză un jurat din cei desemnați de ministerul public. Rămân în totul nouă persoane, cari formează un juriu special ce se pronunță în materia delictelor de presă.

Nu cred că este nimeni, d-lor deputați, care să poată aduce vreo obiecțiune serioasă acestui sistem, în care toate interesele sunt garantate și care prin simplitatea sa nu dă loc în practică la nici o dificultate, asigurând în acelaș timp și celeritatea procedurii de judecare a unor asemenea chestiuni.

D-lor deputați, chiar dacă am trece peste toate considerațiunile superioare, cari impun menținerea competenței juraților pentru delictele de presă, chiar dacă ați dori ca unele delictes de presă să meargă la tribunalele ordinare, și în acest caz, penultimul alineat al art. 26 nu poate fi menținut în re-

ductarea defectuoasă ce-i s'a dat.

Mi întâiu expresiunea *indemn la asasinat* este greșită. O adevărată aberație juridică!

D. E. Racoviță : Aveți colegi în comisiunea care a redactat proiectul.

D. Vespasian-Pella : Nu cred, d-le Racoviță, ca spiritul de colegialitate să meargă până acolo, încât să nu arăt această greșală pe care Parlamentul are tot interesul s'o îndrepte.

Ar însemna ca mâine, când aș comenta dela catedră textul Constituțiunii, și aș critica această expresiune, orice student să mă poată întreba de ce n'am atras atenția Camerii asupra unei asemenea aberațiuni.

Cineva poate să îndemne la un omor, dar nu la un asasinat.

Omorul ia denumirea de asasinat numai în cazul când a fost executat sau încercat, și când se va dovedi premeditarea la autorul său material. Cîrsumstanța agravantă a premeditării care schimbă calificarea omului în asasinat, este o cîrsumstanță subiectivă a autorului material, iar nici de cum a provocatorului, este o cîrsumstanță care nu există atât timp cât nu s'a făcut nici un act de execuțiune.

Or, în cazul de față, se presupune tocmai ipoteza când indemnul n'a fost urmat de execuțiune, deci când nu există autor material.

În nici una din legile străine referitoare la materia presei, nu veți găsi expresiunea *indemn la asasinat*. Este suficient să menționez art. 24 al legii presei din Franța, care întrebuițează expresiunea juridică „provocation au meurtre“.

D. N. D. Chirculescu, raportor : Observațiunea d-voastră, d-le Pella, este întemeiată. Se va face modificarea pe care o cereți.

D. Vespasian-Pella : Comitetul delegaților, d-lor deputați, a adus deasemeni o modificare textului redactat de comisiunea constituțională, modificare prin care se arată că indemnurile prin presă la anumite crime pe cari le prevede acest text, nu se vor judeca de tribunalele ordinare decât în

cazul când n'au fost urmate de execuțiune. Această modificare propusă de d. ministru al justiției, eră absolut necesară, de oarece vechiul text venea în contradicere cu principiile elementare ale procedurii penale. Ar fi însemnat ca pentru aceeaș crimă, tribunalului să judece pe autorul moral și Curtea cu juri pe autorul material.

D. I. Th. Florescu, ministrul justiției : S'a corijiat și cred că sunteți mulțumit d-le Pella.

D. Vespasian Pella : Aș fi fost mai mulțumit dacă eroarea s'ar fi îndreptat în întregime. (Ilaritate).

Textul în noua redactare ce i s'a dat, tot este incomplet, de oarece prevede numai ipoteza executării. Or prin executare se înțelege numai executările complete, ceea ce exclude tentativa care deși se pedepsește, este totuș numai un început de execuțiune.

Chestiunea s'a prezentat și cu ocazia discutării legii franceze dela 1881 și spre a se înlătură orice controversă posibilă, prin textele precise s'a prevăzută pe lângă ipoteza executării și ipoteza tentativei.

Acestea sunt, d-lor deputați, observațiunile cu privire la redactarea textului.

În ce privește conținutul acestui text, ori-cine îl va citi își poate pune următoarea întrebare : De ce, din nenumăratele infracțiuni pedepsite de codul penal, s'a ales tocmai indemnul la omor, la rebeliune și calomnie cari se trimit la tribunalele ordinare, în timp ce alte infracțiuni săvârșite prin mijlocul presei, rămân tot în competența juraților?

A alege la întâmplare și sub impresiunea momentului unei infracțiuni și a le duce la Trib. ordinare pe când toate celelalte infracțiuni rămân în competența juraților, desigur că nu este un sistem care să se sprijine pe considerațiuni juridice și raționale.

S'a avut în vedere gravitatea acestor infracțiuni ?

De sigur că nu, căci dacă trimiteți la tribunalele ordinare indemnul la rebeliune, mai logic ar fi fost să trimiteți indemnurile la crime contra siguranței interioare și exterioare ale Statului.

S'a avut în vedere distincțiunea juridică

ce se face între delictele de drept comun și delictele politice, și s'a trimis la tribunalele ordinare numai infracțiunile de drept comun?

De sigur că nu, căci se trimet la tribunalele ordinare fapte cu caracter politic, cum ar fi îndemnurile la rebeliune și calomniile determinate de mobile politice, omițându-se însă a se prevedea infracțiunile ce au un caracter evident de drept comun, cum ar fi de pildă: șantajul prin presă, provocarea la tâlhărie, însușirea de nume sau titluri false, divulgarea secretului profesional, etc.

D-lor deputați, chiar în cazul când s'ar admite competența tribunalelor ordinare pentru anumite delict de presă, alegerea delictelor care vor fi aduse în fața acestor tribunale, nu poate fi făcută decât după un singur criteriu de distincție.

Toate infracțiunile politice cari se săvârșesc prin presă să rămână la jurați, toate infracțiunile de drept comun prin presă să fie judecate de tribunalele ordinare.

În câteva țări prin texte precise s'a adoptat acest sistem.

Astfel art. 95 al Constituțiunei grecești arată că delictele de presă se judecă de jurați, afară de acele cari lovesc în viață și în interesele private.

În nici o țară în care există instituția juraților nu veți găsi vreo dispozițiune care să sustragă delictele politice din competența juraților, așa cum facem noi cu unele infracțiuni cari au acest caracter și cari au fost săvârșite prin mijlocul presei.

Mai mult încă, prin texte constituționale s'a înscris competența juriului în materie politică.

Nu este nevoie să reamintesc decât Constituția belgiană, Constituția poloneză, Constituția federală elvețiană, Constituția daneză, etc.

În art. 105 al Constituțiunei vechiului regat, acelaș principiu eră admis.

Din noua redactare ce s'a dat în proiect acestui articol, reiese cu evidență că există și delict politice cari nu se vor mai judeca de acum înainte de jurați.

Astfel, proiectul prevede îndemnurile la rebeliune.

De sigur că rebeliunea nu este în totdeauna o infracțiune politică, când o primim numai prin prisma autorului său material.

Se întâmplă adeseori că din cauza unor conflicte care n'au nici un caracter politic, un individ atacă sau rezistă cu violență în contra unui funcționar public, etc.

Dar nu veți găsi însă niciodată un îndemn direct la rebeliune care s'ar face direct prin presă și care să nu aibă în acelaș timp un mobil politic.

Numai violența luptelor politice, ar putea determina pe cineva să scrie articole sau să răspândească manifeste prin care să ceară cetățenilor de a ataca sau de a rezistă cu violență în fața agenților forței publice.

Or numai jurații pot aprecia împrejurările exterioare cari au determinat asemenea îndemnuri la rebeliune, îndemnuri cari au un netăgăduit caracter politic.

Deși acum câțiva ani, susțineam și eu ca îndemnurile prin presă la rebeliune să fie judecate de tribunale ordinare, totuș astăzi am ajuns la convingerea că avem datoria de a feri pe magistrați de presiunile politice.

Magistrați prin situația pe care o au, nu pot rezistă cu atâta succes în fața acestor presiuni ca jurații.

Jurații în majoritatea cazurilor sunt cetățeni liberi.

În cariera lor n'au interese a căror satisfacere s'ar putea obține numai prin bunăvoința și concursul oamenilor politici.

D-lor deputați, sistemul de a se face deosebirea între infracțiunile politice prin presă și infracțiunile de drept comun prin presă, îl veți găsi în parte consacrat și în legea franceză care lasă în competența juraților infracțiunile politice și trimite la tribunalele ordinare numai infracțiunile de drept comun.

Legea franceză face însă deosebirea între

infracțiunile politice și infracțiunile de drept comun, enumerând infracțiunile și fixând competența în fiecare caz special.

Urmând în parte sistemul din Franța, trebuie să redactăm cel puțin un text precis din care să reiasă cu evidență că numai infracțiunile de drept comun săvârșite prin mijlocul presei se vor judeca de tribunalele ordinare.

Pentru a nu fi nici o dificultate în ceea ce privește interpretarea și aplicarea acestui text mai bine alegem din toate infracțiunile pedepsite de codul penal cele câteva infracțiuni de drept comun a căror executare prin mijlocul presei ar fi posibilă, și le menționăm în Constituție cu arătarea că se vor judeca de tribunalele ordinare.

Amintesc în treacăt: îndemnul direct la omor și tâlhărie, precum și apologia acestor crime, destăinuirea secretului profesional, însușirea prin presă de nume și titluri false, precum și orice alte manopere în cazul când ar constitui delictul de escrocherie.

În sfârșit se mai poate considera ca infracțiune de drept comun și șantajul prin presă, pe care din 1913 jurisprudența noastră, chiar în contra textului Constituției, l'a luat din competența juraților și l'a trecut în competența tribunalelor ordinare.

D-lor deputați, dacă în ce privește aceste infracțiuni nu poate fi nici o discuțiune, chestiunea devine însă cu mult mai delicată atunci când trimitem în fața tribunalului toate calomniile.

Aș mai înțelege dacă s'ar admite această competență pentru calomniile în contra particularilor.

Trebuie totuș să amintesc d-lor deputați, că în Belgia s'au făcut nenumărate propuneri în acest sens, dar toate au fost respinse de Parlament, răspunzându-se cu mult temei că o represiune excesivă ar putea aduce tăcerea presei care este tot atât de dăunătoare ca și abuzul presei.

Dar în expresiunea generală „calomniile” pe care o întrebunțază autorii proiectului în Constituție, nu intră numai calomniile în contra persoanei private.

Nu intră numai acele fapte reprobabile ce depășesc, precum spunea Royer Collard, zidul care trebuie să înconjoare liniștea vieții private a cetățenilor și cari fapte în extremis s'ar putea judeca de tribunalele ordinare.

Mai intră d-lor deputați și calomniile în contra persoanei politice și calomniile cu privire la fapte săvârșite în exercițiul funcțiunii publice.

Să nu mi se obiecteze că este greu a se ști unde se termină viața privată a unei persoane și unde începe viața publică.

Legiuitorul francez printr'o formulă fericită a înlăturat această dificultate

D. Dr Marmeliuc: Așa s'a făcut la Senatul.

D. Vesp. V. Pella: Onoratul coleg dela universitatea din Cernăuți se înșală.

Amendamentul Senatului nu se mărginește numai la calomniile cari lovesc în viața privată a unei persoane ci trimete la tribunalele ordinare și defăimările, injuriile și calomniile cari ating cinstea personală a funcționarilor publici.

Or această noțiune de „cinste personală” nu exclude calomniile politice cari ar trebui să rămână neapărat în competența juraților.

În noțiunea de „cinste personală”, intră mai toate calomniile, căci dacă s'ar face imputări ce n'ar atinge o persoană în cinstea și în onoarea sa, atunci delictul de calomnie nici n'ar mai există.

Amendamentul Senatului nu constituie un pas înainte față de textul proiectului. Acest amendament nu face deosebire clară și evidentă între infracțiunile politice și infracțiunile de drept comun.

S'a schimbat formula, dar ideea din textul primitiv a rămas aceeași.

D-lor deputați, dacă nu vrem să admitem sistemul Constituției vechiului regat, dacă nu vrem să urmărim exemplul Belgiei, Italiei, Angliei, Suediei și Elveției, cari lasă infracțiunile de presă în competența juraților, cel puțin să ne oprim la sistemul destul de sever al legii franceze care are cel puțin meritul

de a înlătură orice interpretare abuzivă și arbitrară.

Defăimările prin presă (noțiune mai largă în care intră și calomnia) se judecă în Franța de tribunalele ordinare, afară de acelea cari ar fi îndreptate în contra tribunalelor, curților, corpurilor constituite și administrațiilor publice, și cari calomni rămân în competența juraților.

Se judecă de asemenea de jurați defăimările prin presă în contra miniștrilor, membrilor Adunărilor legiuitoare, depozitarilor și agenților forței publice, funcționarilor publici, etc., dacă sunt privitoare la fapte săvârșite de aceste persoane în exercițiul funcțiunii sau calității lor.

Această sistem a fost consacrat și în Spania în 1888.

D-lor deputați, și' u bine ce mi se va răspunde! Mi se va spune că prin sistemul pe care-l preconizez, dau mai puțină atenție vieții publice decât vieții private.

Mi se va arăta că și viața privată trebuie deasemeni apărată împotriva abuzurilor presei.

Aceste argumente nu pot însă justifica înlăturarea competenței juraților, de oarece există motive cu mult mai puternice cari mă fac să cred că menținerea unei asemenea competențe este absolut necesară.

Imi veți obiectă desigur că un ministru sau un deputat merită aceeași sollicitudine din partea legiuitorului ca orice altă persoană privată?

Răspunsul îl voi da însă, reproducând un fragment dintr'un discurs al unui mare om de Stat, care susține sistemul legii franceze ce trimite la jurați calomniile contra persoanelor politice, răspunsul îl voi da reproducând un fragment dintr'un discurs al primului ministru francez Raymond Poincaré.

„L'injure et la diffamation ont parfois une manière d'utilité. Elles contiennent généralement une leçon ou un avertissement pour ceux à qui elles s'adressent. Dans l'article le plus violent il est rare qu'il n'y ait point, sinon une part de vérité, du moins quelques indications intéressantes.

Voici un député ou un ministre qui, tous les matins, se voit accusé de basesses ou de monstruosités. Il bondit d'abord sous l'injure, mais, s'il veut relire l'article, il s'apercevra que souvent le journaliste a pu être de bonne foi en le jugeant sur de fausses apparences ou qu'étant de mauvaise foi, il a su exploiter des amitiés compromettantes, des complaisances fâcheuses, un propos regrettable, une attitude imprudence. Pour peu que ce ministre ou ce député soit philosophe; pour peu qu'il apporte dans ses jugements, sur les hommes ou sur les choses ce mépris bienveillant dont parle le délicieux auteur *du Manequin d'osier*, il attribuera l'injure à la fièvre des bureaux de rédaction, il mettra la calomnie sur le compte des hyperboles parisiennes, et faisant sur lui-même un retour sévère il s'efforcera de corriger les apparences mêmes, et de donner dans l'avenir moins de prise à la malignité de ses adversaires”.

Iată în sfârșit ce spune, nu demult, consilierul dela curtea de casație franceză, Saint Luc Courbier:

„Le législateur a entendu réserver au jury l'appréciation des poursuites dirigées contre les gérants des journaux pour diffamations contre les fonctionnaires, depositaires ou agents de l'autorité, à raison de leur fonctions ou de leur qualité; la juridiction du jury en pareille occurrence, est la sauvegarde nécessaire du droit de l'examen, et de discussion, de contrôle et de censure des actes du gouvernement et de ses agents”.

Domnilor deputați,

Oricare ar fi sistemul ce l'ați admite spre a asigura pedepsirea delictelor de presă, nu trebuie să uitați că excesul represiunii este tot atât de dăunător ca și abuzul libertății.

Presă de astăzi, cu toate abuzurile regretabile pe cari le-a săvârșit uneori, — are totuși marele merit de a fi contribuit într'o largă măsură la formarea conștiinței noastre cetățenești.

Dacă violența luptelor politice au făcut-o

să depășească câteodată limitele raționale ale libertății sale legitime, acesta nu este un motiv cari să ne determine a-i restrânge o asemenea libertate prin creierea unui nou sistem de represiune bazat pe o competență specială.

De când România există ca Stat constituțional, libertatea presei s'a sprijinit pe instituția democratică a juraților.

A înlătură astăzi această instituție, chiar pentru delictele politice prin presă, înseamnă a sustrage presa dela judecătoria săi naturali, și a o supune la un regim excepțional.

Cu o presă violentă, dar liberă, în România de ieri s'au putut cunoaște mai toate abuzurile, de ori unde veneau și oricine le săvârșea!

Desigur că avem cu toții dorința legitimă de a face ca presa să respecte cât mai mult viața privată și publică a cetățenilor.

Mi-e teamă însă, că prin excesul de represiune să nu ajungem la tăcerea desăvârșită a presei, și să asigurăm în mod indirect desfrâul în viața privată și abuzul în viața publică. (Aplause).

Dacă în adâncul conștiinței mele, ar trebui să aleg între aceste două situații, vă declar că prefer o presă violentă dar liberă, unei prese care, terorizată de represiune, ar tăcea chiar în chestiunile unde avem cu toții interesul să-și spună cuvântul!

Mai mult!

Cine știe dacă restrângând libertatea presei nu contribuim la acumularea unor energii ce vor înfrânge mâine barierele legale pe care le stabilim în aceste momente!

Și acum, când sunteți chemați a alege între toate aceste eventualități, să nu uitați, d-lor deputați, următoarele cuvinte ale lui Châteaubriand :

„*La presse c'est la parole à l'état de foudre*“. Plus vous voudrez la comprimer, plus l'explosion sera violente!“ (Aplause prelun-gite).

D-l M. G. Orleanu, președinte: D. Victor Iamandi are cuvântul.

D-l Victor Iamandi: D-lor deputați îmi dau bine seama că la ora aceasta, după o

muncă atât de încordată și după îndelungate le și interesantele explicațiuni doctrinare date de colegul meu d. Pella, rolul meu se reduce la foarte puțin.

De aceea îmi permit ca în câteva cuvinte să-mi susțin amendamentul și să-mi spun punctul meu de vedere în privința presei.

A vorbi de importanța presei în societatea modernă, e un loc comun.

Toată lumea e de acord că presa are un rol hotărâtor, pe care nimeni nu-l poate contesta.

E iarăș tot așa de evident că în cei 50, 60 de ani de viață constituțională modernă pe care Statul nostru a trăit-o, presa s'a achitat în chip conștiincios de obligațiile ei.

Se obiectează de un timp încoace că presa a trecut dincolo de limitele îngăduite în îndeplinirea misiunii sale. Se poate întâmpla ca această afirmație să fie întemeiată, dar vă întreb, și cred că nimeni nu poate să răspundă altfel decât așa cum vouă răspunde eu, la întrebarea ce vouă pune.

Ce este presa altceva decât reflexul statului de civilizație și de evoluție în care se găsește societatea noastră modernă? Ce este presa altceva decât reflexul intelectualității și al educației politice la care a putut să ajungă organizața noastră socială?

Și dacă din acest punct de vedere presa are defecte, să-mi dați voie să spun că viața noastră politică are mai multe defecte și prefer în locul defectelor destul de numeroase ale vieții politice de până ieri, prefer defectele presei.

Și din cece se petrece de o bucată de vreme, se vede că aceste defecte capătă un caracter din ce în ce mai grav, prejudiciind bunul mers al vieții publice, iar presa dacă face erori, nu poate avea altă vină decât aceea că-și împrumută atitudinea din mijlocul politicii pe care o fac toate partidele noastre.

Dacă presa nu este decât reflexul acestei vieți sociale pe care cu toții o cunoaștem și o trăim, mă mir că se poate găsi cineva care să vină să învinovățească presa, să caute să-i mărească defectele și manifestările ei de astăzi și să-i pregătească pentru viitor o

soartă vitregă. N'am să insist în această direcțiune, dar cred că anumite observațiuni se impun.

Ne plângem că în rândul gazetarilor sunt oameni cari nu corespund menirii lor de îndrumători ai opiniei publice, misiune pe care trebuie să o aibă presa, ne plângem că cei cari mănuesc condeiul sunt oameni cari se găsec mai prejos de situațiunea pe care o au.

Se poate întâmpla să fie foarte adevărate toate aceste observații.

Dar, d-lor, în care ramură de activitate găsim oameni perfecți? În politică câți nepregătiți avem și câte lipsuri suntem siliți să constatăm z'lnic?

De situațiunea în care se găsește presa cine este vinovat, din ce parte vine responsabilitatea?

Este vinovată presa? Sunt inovați gazetarii?

Este vinovată însăș societatea, pentru că este un adevăr cunoscut de toată lumea că nimeni din oamenii noștri politici nici unul din partidele noastre nu au dat presei atențiunea pe care o merită în viața de Stat.

Presa a fost considerată ca o meserie ignobilă și asupra ei s'a aruncat cu ușurință disprețul și ironia.

Este, d-lor, un adevăr elementar că presa reflectând gradul de cultură și de civilizațiune la care un popor a ajuns la un moment dat, toți factorii cari dețin o răspundere în viața de Stat, trebuie să-i dea atențiunea meritată, căci altfel erorile și defectele de manifestare ale presei sunt consecințele directe și inevitabile ale acestei lipse de considerațiune.

Evident, d-lor, am avut în trecut oameni cari în acelaș timp se găseau în rândurile dintâi ale politiceii militante și în rândurile dintâi ale gazetăriei. Dar presa depe vremea aceea, cu toate marile personalități cari se găseau în fruntea ei, n'a fost lipsită de violențe și de ceea ce în limbajul obișnuit numim noi astăzi terfelirea vieții particulare, violentarea personală, calomnia ordinară.

Dacă este vorba ca prin comparație să se stabilească ce reprezintă presa de astăzi sub raportul atacurilor personale față de

trecut, se poate ușor constată că presa de astăzi se găște mult mai debarasată de atacurile personale, mai obiectivă în acțiunea ei critică, mai înaintată sub raportul înțelgerii evenimentelor, decât presa de acum 50 de ani.

Că presa abuzează și că de multe ori, chiar astăzi, ea cade în păcatul exagerărilor și a erorilor voite nimeni nu poate negă.

Dar, orice s'ar spune în această privință, sunt mai de preferat abuzurile comise de presă decât nenumeratele abuzuri, gravele încălcări de lege și adesea, incorectitudinile provocatoare pe cari le-ar putea săvârși cineva atunci când găsindu-se în fruntea intereselor publice și având în mână toate posibilitățile de înfrângere și de constrângere împotriva presei știe că are înaintea deschis drumul actelor ilicite și a faptelor cari nu pot fi controlate, nici criticate de spăritul păturnzător al gazetarului. (Aplause).

D-lor deputați, cu aceste câteva observațiuni generale pe cari nu-mi permit să le extind din cauza timpului înaintat, mă opresc la copriusul articolului 26 devenit 25 din Constituție, care se ocupă de jurisdicțiunea presei, prin urmare de răspunderea ce se stabilește pentru ea.

Nu este nimeni, d-lor deputați, dintre reprezentanții presei care să nu ceară o răspundere cât mai reală.

Imi aduc aminte dela congresul presei, de conferința d-lui Bacalbașa, care spuneă: răspundere reală și libertate deplină.

În privința răspunderii nimeni nu se dă înapoi ca să fie stabilită prin Constituție, într'un text cât mai precis.

De aceea art. 26 din Constituție care obligă ca în fruntea unei gazete să fie numele d'rectorului sau al redactorului este acceptat de orice reprezentat serios al presei.

Se înlătură astfel echivocul neplăcut de până acum, când nu știați cu cine ai putea să stai de vorbă atunci când considerându-te calomniat, te adresai justiției. Se scapă de gîrntul de paie sau de aprodul dela redacție, pe care conducătorii ziarului îl aduceau în mod constant înaintea Curții cu juri în caz de proces.

Pentru mine, restrângerea libertății presei

este chipul în care se încearcă stabilirea răspunderii, este instanța la care trebuie să mă adrez pentru a obține sancțiunea delictelor de presă.

Principaliul delict de presă este calomnia.

Eu nu fac deosebire între calomnia adusă vieții particulare a cuiva și calomnia care se aduce omului politic pentru actele sale publice.

Pentru mine nu există decât o singură calomnie, căci distincțiunea în fapt este aproape imposibilă. Nu se poate ști când se sfârșește calomnia adusă vieții particulare și când începe aceea adusă vieții publice.

De aceea eu spun hotărât: calomnia prin presă trebuie să meargă în întregime la jurați.

Am să explic foarte pe scurt de ce cred că aceasta este singura considerațiune care trebuie să prezideze întregul nostru regim de presă.

Calomniile, când sunt aduse cuiva prin presă, se îndreaptă, de obicei împotriva oamenilor cari dețin în Stat o situațiune care reprezintă o demnitate și cari prin faptul acesta sunt răspunzători de mersul trebu- rilor publice.

În asemenea împrejurări, mă întreb dacă într'adevăr este o calomnie împotriva unui ministru, împotriva unui înalt demnitar politic, împotriva unui parlamentar, unde trebuie să mă duc? La instanța ordinară, unde mi se aplică în chip rigid articolele respective din codul penal, sau la instanța care este însăși reflexul opiniei publice?

Pentru că atâta vreme cât avem instituțiunea juraților și credem că această instituțiune este o instituțiune democratică, nu avem dreptul să îngrădim acest așezământ al justiției populare prin măsuri restrictive și reacționare.

Dacă jurații sunt imperfecti și dacă se pot spune despe ei cuvinte aspre pentru unele cazuri ce au trecut pe dinaintea lor, să nu uităm că și jurații sunt ca orice instituție, reflexul societății în care trăim. De aceea calomnia prin presă trebuie trimisă înaintea instanței care poate să mă judece, cu toate circumstanțele în cari s'a produs această ca-

lomnie și poate să aprecieze dacă este la bază o vină vădită sau rea credință, sau dacă un complex de cauze și de considerațiuni justificate au determinat atacul nedrept împotriva cuiva.

Jurații vor judeca cu conștiința lor de elemente active în viața publică în ce măsură delictul de presă, calomnia, trebuie sancționată, după cum vor examina până la ce punct licența în critica adusă conducătorilor prin ziare poate fi îngăduită.

În definitiv, d-lor deputați, calomnia adusă vieții particulare este în strânsă legătură cu calitatea politică pe care o are cel atacat, pentru că împotriva unei persoane care nu ocupă nici o situație politică, de obicei, nu scrie nimeni nimic, iar dacă, întâmplător, se strecoară și asemenea atari infamii, aceasta o fac așa numiții borfași ai presei, cari la orice gazetă pot să-și strecoare ineptiile pentru că controlul directorului, oricât de mare ar fi, nu poate să acopere toate aceste operațiuni cari urmăresc scopuri hotărât condamnabile și iostnice. Astfel de acte însă spre onoarea presei, constituie astăzi, excepții cu desăvârșire rare.

Dar, d-lor deputați, dacă s'a făcut abuz de atacuri personale și de violențe de limbaj, trebuie să fim drepti și să recunoaștem. Și este absolut necesar ca această afirmație s'o fac de aici, dela această tribună, că în bună măsură presa noastră este presă de partid și dacă s'a calomniat și s'a atacat violent degenerându-se în excese de limbaj, este foarte adevărat că toate acestea au rezultat din caracterul exagerat de violent al luptelor noastre politice și răspunzători nu sunt gazetarii profesioniști, cari astăzi scriu la o gazetă și mâine pot scrie la alta, ci vinovați sunt oamenii politici, diriguitorii de fapt ai presei, chiar atunci când unele ziare nu au titulatura oficială de organ al cutărui partid. De aceea răspunderea trebuie căutată în această direcțiune.

Cu aceste considerațiuni, cari pentru mine formează punctul de reper pentru întreaga problemă a presei, mă apropii de sfârșitui observațiilor mele și de propunerea concretă de care s'o prezint.

Nu intru în amănunțele problemei presei pentru că acestea se vor discuta atunci când se va aduce înaintea Parlamentului legea specială a presei. Astăzi, la Constituție nu mă puteam opri decât la principiu și la considerațiuni de ansamblu.

Cer să se mențină pentru presă și în special pentru delictul „calomniei“ care e punctul central în abaterile comise de ziare, regimul de până acum, trimițându-se calomniile la jurați.

Sunt de asemenea împotriva juriului special propus de unii, pentru că dacă s'ar face juriu special pentru presă, atunci de ce nu s'ar face și pentru alte delictive?

Dar, într-o asemenea ipoteză s'ar atinge însăși fundamentul instituției juraților. Și să-mi dați voie ca în mijlocul vieții de astăzi, oricât de zgomotoasă ar fi ea și oricât s'ar părea că e prezdată de un duh rău și că demagogia e în plină desfășurare, să cer cu energie păstrarea instituției juraților, care, orice s'ar spune, reprezintă una din puținele tradiții democratice care stau la baza dezvoltării noastre sociale.

Cu aceste constatări depun amendamentul meu pe biroul Camerei, prin care calomniile se scoate din jurisdicția tribunalelor ordinare, rămânând ca până acum la jurați.

Alineatul b din art. 26 devenit 25 rămâne redactat astfel: „Indemnurile directe la asasinat și rebeliunile în cazul când nu au fost urmate de execuțiune“.

În ceea ce privește „asasinatul“, explicațiunile date de d-l Pella sunt întemeiate. Și întrucât, probabil că au scăpat din vedere zaturor acelor care s'au ocupat cu redactarea acestui alineat, e bine să se zică „Indemnurile directe la omor...“.

Negresit că rămâne neatins alineatul final al acestui articol prin care se spune că arestul preventiv în materie de presă este interzis.

D-lor deputați, trebuie să facem dovadă că nu ne temem de presă, că democratismul nostru luminat înțelege să respecte toate câștigurile de dreptăți de până acum și că vedem în presă mijlocul sigur și eficient al unei bune și decisive educațiuni politice a mase-

lor chemate la viața publică.

Noi nu ne putem opri la considerațiunile presei trecătoare, nici nu ne putem lăsa impresionati de pasiuni mărunte cari mai ales, în împrejurări ca acestea de astăzi, sunt destul de frecvente.

De aceea nu trebuie să ne oprim la soluțiuni cari știrbesc din libertatea celor șase decenii de viața modernă pe care a trăit-o în țara noastră presa.

Faptul că ne găsim într'un Stat mărit, având minorități cu tendințe contra intereselor noastre naționale, nu poate justifica nici o temere pentru siguranța Statului, după cum nu poate îndreptăți nici un scepticism în privința liniștii și fecundeii noastre populațiuni viitoare.

Vom găsi, în totdeauna, destulă tărie, destulă forță de împotrivire în virtuțile poporului român pentru a ne păstra și în această direcțiune a presei întâietatea și pentru a afirmă cu vrednicie, principiile sănătoase cari trebuie să stea la baza dezvoltării noastre naționale și democratice. (Aplause).

Voci: Inchiderea discuțiunii!

D-l Pompiliu Piso, vice-președinte: D-lor deputați, având în vedere, că conform regulamentului, un număr corespunzător de d-ni deputați au cerut închiderea discuției asupra art. 26—25, consult Adunarea.

D-l N. D. Chirculescu, raportor: D-lor deputați, nu am să vorbesc decât foarte scurt, fiindcă deja timpul v'a fost prea mult răpit. Vreau în primul rând să remarc că nu e o deosebire de sentimente între acelea ale d-lui Iamandi și între acelea ale guvernului și ale majorității parlamentare, în aprecierea necesității de a se respecta cât mai larg libertatea presei de a-și manifesta opiniunile și mai ales de a cenzură cât se poate mai mult și chiar cât de sever activitatea politică și publică a acelor cari fac parte din viața publică a Statului român.

Această libertate e o necesitate recunoscută de toți, chiar acei cari au avut poate să sufere de pe urma atacurilor presei, chiar acei cari au fost nedreptățiți de ea, au putut să vadă că aceste atacuri dacă au putut deseori să pună capăt sau să înfrâneze abu-

zurile politice și administrative nu au putut să sdruncine cu nimic chiar când au fost pătmăse nici valoarea personală, nici autoritatea, nici cinstea cuiva. Pe banca ministerială sunt oameni a căror cinste a fost atacată în presă și cu toate acestea, cinstea lor a rămas în picioare, căci eră omul și trecutul lui care o apăra.

Este fapt însă că în ultimul timp în contra presei s'a manifestat o prevenire în lumea politică și privată prevențiune care a fost manifestată după cum mi-aduc aminte în Parlamentul trecut, mi se pare la 1919, chiar de d-l Maniu, șeful partidului național din Ardeal, care a declarat că e scandalizat de atitudinea presei din vechiul regat.

În ultimul timp alții au protestat tocmai contra excesului și abuzului de libertate a presei; toți zic: „tot respectul se cuvine libertății presei, întrucât e vorba de critica obiectivă în domeniul vieții publice, dar este un cadru în care nu mai este vorba de rolul presei ca a patra putere în Stat, nu mai e vorba de manifestare de opinii în viața publică de critici ori cât de severe ale activității ministeriale, ale acțiunii puterii executive ale actului administrativ, este, d-lor, domeniul veșei private a cuiva, a cinstei personale a unui om fie public, fie particular. Când intră în acest domeniu, abuzul de libertate de presă constituie un delict, care n'are absolut nici un caracter de control al acțiunii publice sau administrative și ca atare el nu are nici o justificare de a fi sustras judecății instanțelor ordinare.

Abuzând în acest chip de această libertate, presa iese din domeniul public și intră într'un domeniu particular, ceea ce motivează distincțiunea făcută de Senat în delictul de calomnie prin presă.

În această privință chiar reprezentanții presei, după cât am vorbit și cu unii din ei, nu ar avea obiecțiuni de făcut dacă s'ar putea găsi un criteriu distinctiv precis care să înlăture confuziunile, din cauza cărora ar putea rezultă o sugrumare a libertății presei.

Dacă nu am da interpretarea clară a faptelor cari privesc viața privată, s'ar influența și restrânge libertatea presei și atunci

evident că presa ar avea dreptul să fie îngrijată; dar vă pot asigura că și legiuitorul constituant a avut aceiași grije ca nu cumva actele...

D-l N. Iorga: Dați-mi voie să vă spun, că valoarea unui om politic atârână puțin și de la felul cum trăește. Gândiți-vă ce s'a întâmplat în Anglia cu Charles Dilke, a fost o campanie întreagă contra lui, și aceasta pe o chestie de viață privată, și a fost scos cu desăvârșire din circulație pe o chestiune de imoralitate privată, de adulteriu.

Credeți că față de o sdrceanță de om, ale cărui păcate din viața privată, sunt de natură a-l scoate cu totul din viața publică, poate să tacă un suflet omenesc indignat? Iată un om care vorbește lumii de cele mai frumoase principii și nu este decât păcătoșenia întrupată și, dacă se găsește un ziarist, care spune, cu primejdia unui duel sau cu primejdia unei lovături, iată cine face morală lumii, iată cine pretinde să îndrumeze societatea. D-ta vii imediat și spui: aici este un caz de atac al vieții private a individului, prin urmare, el merge în judecata tribunalului ordinar.

O voce: Dacă faptul este exact.

D-l N. Iorga: Are omul un proces sau ba? Il străgănești d-ta? Il duci acolo? Judecătorul poate să fie influențabil? Și ceea ce s'a citit dela tribunal, arată că și în alte țări poate să fie influențabil, dar la noi? Se duce omul care a rupt o mască în pușcărie când acel căruia i-a rupt masca a avut puterea de a influența o sentință judecătorească?

D-lor, cine intră în viața publică trebuie să fie astfel încât, să se uite oricând ca într'un cristal în viața lui privată, să fie om moral.

D-l N. D. Chirculescu, raportor: D-le Iorga, sunt de perfect acord cu d-voastră; nu este admisibil ca un om public care în viața privată comite un asemenea fapt, să scape de cenzură, fiindcă nu se poate ca acela care este necinstit în viața privată să fie considerat ca cinstit în viața publică. Evident că un asemenea om merită să fie scos din viața publică și presa e în dreptul

ei să atace pe un om public pentru fapte private anterioare funcției lui, cu o condiție însă ca acele fapte să releasă dintr'o dovadă admisă de lege.

Dar dacă faptul nu este dovedit, atunci este o calomnie, căci nu se poate tolera să se distrugă un om politic printr'o campanie de presă întemeiată pe fapte cari nu se dovedesc cu legiuite dovezi.

În cazul acesta calomniatorul trebuie să meargă înaintea tribunalului ordinar.

Dacă însă cineva de bună credință duce contra unui ministru, unui funcționar, relativ la actele funcțiunii lor o campanie motivată de o informațiune greșită și care nu iese din cadrul criticei obișnuite și buna credință a autorului e în afară de discuțiune, atunci nu mai este calomnie.

D-l V. Iamandi: Aceasta este foarte elastic.

D-l I. Th. Florescu, ministrul justiției: Tot codul penal se bazează pe intențiunea frauduloasă.

D-l N. D. Chirculescu, raportor: D-lor, am dat aceste exemple ca să precizez mai bine sensul acestor cuvinte din art. 26 pentru ca să ferim presa de a fi dusă înaintea tribunalelor ordinare pentru acte de felul celor de mai sus.

Prin urmare chestiunea de precizat este aceasta: dacă delictul de calomnie nu privește pe un reprezentant al puterii executive, vre-un agent administrativ, etc. și nu se referă la actele funcțiunii lui și la caracterul unei calomnii private numai în cazul acesta merge la tribunalul ordinar.

În calitatea pe care o am, reprezentând vederile comitetului delegaților, pot să afirm că dacă chestiunea că e vorba de o calomnie de caracter public sau de ordin privat, dă loc la justificate îndoelii, calomnia va merge la jurați.

Când se vede că un gazetar voind să se răzbune pe un ministru, care l-a dat afară pe ușă, îl calomniază, sau când dușmanii ministrului sau unui funcționar au făcut apel la dânsul ca să-l atace prin presă, sunt cazuri în care nu mai începe îndoială, că nu mai poate fi chestiune de viață publică.

Prin urmare cea mai deplină discuțiune a actelor ministrului, a omului politic; când însă nu actele lui politice sau administrative le pui în discuțiune, și când în atacul omului public se atacă omul și viața lui privată, fără dovadă legiuită, avem o calomnie privată care merge la tribunale.

Călăuziți de aceeași preocupare, de aceeași grije, ca să lășăm neatins terenul politic al libertății presei, s'a căutat dela început la secția VIII, unde eră și d-l Iamandi și unde eram și noi, ca să aducem toate temperamentele primului text din proiect și am căutat să înlocuim cuvintele: „îndemnuri la rebeliune“ care se puteau interpreta foarte restrictiv pentru libertatea politică a presei prin „îndemnuri directe la rebeliune“.

Prin aceste cuvinte înțelegem un fapt precis, indiscutabil, exclusiv de orice interpretări. Dau exemple: Un ziarist care spune: „puneți mâna pe arme și împușcați pe Rege“ este un om care face un îndemn direct la rebeliune, tot asemenea acela care spune: puneți mâna pe coase, pe topoare, și dați jos guvernul, comite un îndemn direct la rebeliune. Din contra poți să scrii că guvernul este un guvern vitreg, că este un trădător, este un guvern apăsător al libertăților, că este un guvern odios. Nu e un îndemn direct la rebeliune. Cineva poate să priceapă că, cu educațiunea pe care o avem, cu tradițiunile partidelor politice trebuie să ținem socoteala, că presa nu poate întrebuiță alt limbaj decât partidele politice.

Eu cred că explicațiunea aceasta din care trebuie să rezulte într'un mod clar, că atunci când în interpretarea celei de a doua categorii de delict, se produce cel mai mic dublu de interpretare, dacă îndemnul e direct sau nu atunci merge la jurați.

În privința aceasta suntem de acord cu toții, pentrucă, d-lor, suntem tot așa de buni apărători ai drepturilor și libertății presei ca toți aceia cari și-au luat sarcina de a o apăra.

D-l Al. Mavrodi: Va să zică nu se va constată calomnie dacă în limbajul de presă se va constată limbajul pe care oamenii politici și-l întrebuițează unii altora.

D-l N. D. Chirculescu, raportor : Dacă ar fi să dau o definițiune aș greși, fiindcă orice definițiune aș da nu va fi în stare să stabilească precis deosebirea între un delict și altul, și desfid să se poată găsi cineva care să poată formulă o definițiune multumitoare.

Eu am recurs la exemple, din cari rețese mai precis sensul cuvintelor din text decât s'ar putea face printr'o definițiune.

Mai rămâne chestiunea pusă de d-l Pella la începutul cuvântării sale. D-sa a ținut o conferință foarte importantă, a tratat chestiuni cari pot fi examinate mai târziu, cu ocaziunea legilor cari trebuiesc făcute, dar nu privesc Constituțiunea.

A pus însă o chestiune principială ; d-l Pella ne-a întrebat : prin Constituție garantăm și străinilor libertatea de presă ? Pentru că acea libertate este, zice d-sa, un drept natural.

Evident, răspundem noi, că în articolul 5 sunt puse toate drepturile omului : libertatea de a gândi, libertatea cultului, dreptul la limbă, însă noi în Constituția aceasta, suntem chemați să rezolvăm și să îndrumăm tot ce privește națiunea, iar națiunea e totalul locuitorilor supuși români cuprins în teritoriul românesc, care după limbajul juridic, se numesc români, indiferent de naționalitate și religie ; prin urmare, ne ocupăm de „români“.

Au mai fost discuțiuni în această privință pe vremea lui Mirabeau care entusiast de drepturile omului, voia să rezolve în Constituție toate drepturile francezilor și străinilor, dar cu drept cuvânt i-a răspuns Xavier de Maistre : „noi suntem francezi, când facem o Constituție o facem pentru noi, nu ne interesează străinii“ ; tot așa și noi, când facem o Constituție o facem pentru români, nu ne ocupăm de străini ; aceștia din urmă se găsesc sub imperiul dreptului internațional, public și privat, nu sub garanțiile pe cari Constituția noastră le dă supușilor români.

Noi, guvernul și Corpurile legiuitoare n'am înțeles să ne ocupăm decât de români în

Constituția de față, nu și de supușii Statelor străine.

Un străin, dacă va veni în țară și-și va scoate o gazetă, prin care ar aduce injurii și ar putea să pună în pericol ordinea publică, nu se va bucura de garanțiile pe cari le are presa noastră, dar străinii nu se pot bucura, nici de privilegiul de a stă în țară ca cei români, dacă sunt turburători ai ordinii publice, sau duc o acțiune care îi face indezirabili.

D-l Al. Mavrodi : Dacă vine un străin în țară și scoate o gazetă și în gazeta aceasta fără să periclitizeze ordinea publică, susține interese economice, cari nu sunt conforme cu ale Statului, el poate să o facă ?

D-l N. D. Chirculescu, raportor : Aceasta nu privește cazul acestui articol. Aparține guvernului să decidă ; în principiu, nimeni nu are de ce să nu tolereze un ziar care nu face nici un rău.

Cred, d-lor, că aceste lămuriri, în privința presei au fost suficiente, dar erau necesare pentru ca, pe cât posibil, să înlăture interpretările cari ar putea dăuna libertății presei de a discuta și judeca actele oamenilor politici.

Nu pot să termin, d-lor, fără să fac apel la presă, ca să țină socoteală că, în timpul prin care trecem, când generațiunii întregi de oameni noui sunt chemate să exercite dreptul de vot, când oamenii aceștia n'au o educație politică, i'ndcă au fost ținute de parte de viața publică, când ei nu au de unde și cum să cunoască partidele politice, oamenii politici, când ei sunt încontinuu mințiți și înșelați, nimeni, mai mult decât presa nu are un rol educativ mai de seamă pentru formarea caracterelor. (Aplause).

Oricât am căuta noi oamenii politici, nu putem să pătrundem așa de ușor între locuitorii țării și să-i influențăm, cum pătrund și cum influențează ziarele, iar ziarele, oricât ar fi interesul luptelor de partid, trebuie să facă astfel ca să nu pervertească, să nu slăbească sufletul țăranilor, și să nu le întunece și să le zăpăcească mintea.

De aceea, presa trebuie să meargă cu noi

mână în mână, tinzând la același scop educativ, cu atât mai mult cu cât presa are un rol mai folositor dar și mai dăunător decât rolul partidelor politice în formarea educației cetățenești. (Aplause).

Voci : Inchiderea discuțiunii.

D-l Pompiliu Piso, vice-președinte : Consult Adunarea.

— Se admite închiderea discuțiunii.

— Se dă citire următorului amendament al d-lui V. Pella, respins de comitetul delegațiilor :

Art. 25. Constituția garantează tutulor libertatea de a comunica și publică ideile și opiniile lor prin viu grai, prin acte, prin presă, prin deseme sau prin orice alt mijloc, fiecare fiind răspunzător de abuzul acestor libertăți, în cazurile determinate de legile penale, cari nici într'un caz nu vor putea restrânge dreptul în sine.

Nici o lege excepțională nu se poate înființa în această materie.

Nici o măsură preventivă pentru aparițiunea, vinderea sau distribuțiunea oricărei publicațiuni nu se va putea înființa.

Sunt însă interzise vânzarea și răspândirea publicațiunilor cari conțin indemnuri directe la omor și la crime sau delictे contra siguranței exterioare și interioare a Statului.

Autoritățile vor putea confiscă în mod provizoriu toate exemplarele acestor publicațiuni fiind însă obligate ca în 24 de ore să le înainteze tribunalului, care în 48 de ore cel mai târziu dela primirea lor se va pronunța asupra confiscării provizorii.

Cenzura nu poate fi stabilită decât în cazul stării de asediu.

Nu este nevoie de autorizațiunea prealabilă a nici unei autorități pentru aparițiunea oricărei publicațiuni.

Nici o cauțiune nu se va cere dela ziariști, scriitori, editori, tipografi și litografi.

Presa nu va fi pusă niciodată sub regimul avertismentelor.

Nici un ziar sau publicațiune nu va putea fi suspendat sau suprimat.

Circulațiunea pe teritoriul României a publicațiunilor apărute în țară, nu va putea fi

împiedicată sau mărginită.

Nici unei publicațiuni nu i se va putea refuza debitul poștal.

O lege specială va determina cazurile și condițiunile în cari puterea executivă va putea interzice intrarea și răspândirea în țară a publicațiunilor apărute în străinătate.

Orice publicațiuni periodice de orice natură va trebui să aibă un director răspunzător, iar în absența acestuia un redactor răspunzător. Numele directorului și redactorului vor figură vizibil și permanent în fruntea publicațiunii.

Înainte de aparițiunea publicațiunii, proprietarul ei este obligat a o declara, și înscrie numele său la tribunalul comercial.

Proprietarul, directorul și redactorul răspunzător vor trebui să fie români sau cetățeni români, să se bucure de drepturile civile, să-și aibă domiciliul în România și să nu fi suferit nici o condamnățiune judiciară care să fi atras vreo decădere, interdicțiune sau incapacitate penală.

Sanctiunile acestor dispozițiuni se vor prevedea prin legi speciale.

— Se pune la vot amendamentul și se respinge de Adunare.

— Pun la vot art. 26 devenit 25.

O voce : Să se înlocuiască „indemnul la asasinat” prin „indemnul la omor”.

Altă voce : Trebuie pus domiciliul în țara ziaristului.

D-l N. D. Chirculescu, raportor : Se va stabili aceasta prin lege specială.

— Se pune la vot art. 26 devenit 25 și se admite nemodificat.

JURISPRUDENȚA

1. Delictеle politice, având de scop răsturnarea autorității publice sau împiedicarea funcționării ei, determinarea caracterului lor, atârână de scopul urmărit de delictvenți și dela intenția cu care ei au lucrat. Prin urmare, elementele caracteristice ale delictului politic nu pot rezulta decât dintr-o instrucțiune mai amănunțită, ce singură came-

ra de punere sub acuzare este în măsură de a o face. (Cas. II, 431-902, Bul. Cas. 1902, pag. 575).

2. Un memoriu prin care se denunță guvernului și opiniei publice că o anume persoană a abuzat de calitatea și puterea ce i-o dă legea, fie că se publică prin jurnale, fie prin foi volante tipărite, — întrucât mijlocul de răspândire e tot presa, delictul are a fi considerat ca un delict de presă. (Cas. II 1775-909, Bul. Cas. 1909, pag. 807).

3. Deși legiuitorul nostru nu definește delictul politic, nici nu face o enumerațiune a acestor delictе, totuș este necontestat că există delict politic atunci când se întreprinde un atac nedrept, exclusiv contra ordinii politice a statului, pentru motive politice și cu scopul de a schimba ordinea statului în tot sau în parte, sau fără a se mai avea în vedere scopul care se urmărește, se pot considera ca delictе politice și acelea care aduc atingere ordinii politice.

Prin urmare, nu se poate considera ca delict politic, violențele exercitate contra puterii administrative, dacă nu sunt făcute cu scopul politic de a suprima această putere, adică a schimba ordinea existentă a Statului în părțile ei principale, sau să aducă numai atingere ordinii politice.

Astfel, faptul unor muncitori, cari părăsiau localul unde ei se adunase, de a răni, prin aruncare de cărămizi, pe agenții forței administrative, care își îndeplineau datoria de a menține ordinea și libera circulațiune pe strade, nu poate fi considerat ca un delict politic, chiar dacă a fost săvârșit cu ocaziunea exercitării unui drept politic, căci n'a fost îndreptat exclusiv în contra ordinii politice. Și afară de aceasta, delictul comun săvârșit cu ocaziunea sau în timpul exercitării unui drept politic, nu-și schimbă caracterul său de delict comun.

Prin urmare, faptul arătat mai sus este de competența instanțelor ordinare de a-l judeca, de oarece el nu constituie nici delict politic nici rebeliune pentru a fi judecat de Curtea cu jurați. (Cas. II, 1653-910, Jurisprudența Casației 1910, pag. 323, Nr. 345).

4. Natura și caracterul delictului politic se

determină atât de faptul material cât și de elementul intențional și împrejurările în care s'a săvârșit.

Cuvântul „delict“ fiind un termen generic care cuprinde toate infracțiunile, rezultă că amnestia acordată pentru delictеle politice, urmează a se aplica și crimelor, atunci când motivele invocate invederează că la decretarea amnestiei s'a avut în vedere toate infracțiunile politice, nu numai cele mai puțin grave și când nimic nu ar justifica excluderea crimelor din infracțiunile prevăzute prin decret. (Curte cu juri Ilfov, 21 Sept. 1912, Dreptul 1912, pag. 679).

5. Ceeace caracterizează delictul politic este scopul și intențiunea delicventului de a aduce o atingere directă organizațiunii politice a Statului.

Astfel, nu este delict politic faptul de a afirma într-o întrunire publică că cineva și-a împrumutat numele său jidanilor într'o scriere prin care se defăimează un profesor universitar și se discreditează Academia română. (Cas. II, 253-912, Curierul Judiciar 1912, Nr. 32, pag. 378).

6. Dacă Constituția, prin art. 24 a avut de scop garantarea în modul cel mai larg a libertății gândirii, părerilor și discuțiilor, prerogativele pe cari le consfințește, nu pot merge până acolo încât să îndrituiască denaturarea delictelor penale în delictе de presă, numai prin simplul fapt că făptuitorul s'a servit de un ziar.

Astfel, dacă una sau mai multe persoane au adus printr'o serie de articole publicate într'un jurnal, atacuri și acuzațiuni conducătorilor unei bănci, aceasta nu poate avea ca rezultat, ca amenințările verbale făcute în urmă de aceleași persoane, în scop de a stoarca o sumă de bani, să nu mai întru-nească elementele delictului de drept comun, escrocheria, și să constituie un delict de presă. (Judecătorul de instrucție cab. III Ilfov, ord. def. 120-913, Curierul Judiciar din 1914, Nr. 3, pag. 21).

7. Din combinațiunea art. 24 și 105 din Constituțiunea revizuită în anul 1884, rezultă că nu toate faptele și delictеle comise prin presă sunt date în judecata juriului, ci

numai acelea prin care, în mod abusiv, se manifestează o idee sau o opinie.

Astfel, faptul că într'un ziar sau revistă s'a copiat niște rețete dintr'o carte, nu constituie manifestarea în mod abusiv a unei opinii pe calea presei, în înțelesul art. 24 sus citat, care să fie de competența Curții cu jurați, ci constituie o violare a dreptului de proprietate literară, care are a fi judecată de instanțele ordinare, conform dreptului comun. (Cas. I, 370-910, Curierul Judiciar din 1910, Nr. 77, pag. 654).

8. După art. 24 din Constituție delictele de presă se judecă de juriu, iar după art. 10 din procedura penală orice acțiune iă fînit prin hotărârea judecătii în ultimă instanță, care trebuie să pronunțe achitarea, absolvirea sau condamnarea.

Prin urmare, Curtea cu jurați nu poate, fără a violă citatele texte de lege, să respingă ca rău îndreptată o acțiune direct intentată contra unor anumite persoane pentru calomnie prin presă, când reclamantul declară că nu voește să introducă în cauză pe un altul care s'a recunoscut de autor al scrierilor calomnioase și că menține în cauză ca autori ai acestor scrieri pe cei arătați de dânsul, de oarece numai juriul este chemat, în materie de delict de presă, să se pronunțe asupra cui incumbă răspunderea delictului. (Cas. II, 317-912, Bul. Cas. 1912, pag. 2155).

9. După art. 24 al. 10 și 15 din Constituție, delictele de presă se judecă de Curțile cu jurați fără a se face nici o deosebire între delictenții minori și cei majori. Dispozițiunea art. 65 din codul penal este specială numai la crimele comise de minori și, ca atare, nu poate fi întinsă prin analogie și la cazul când minorul comite un delict de presă.

Prin urmare, Curtea cu jurați violează citatele texte din Constituție și face o greșită aplicațiune a art. 65 din codul penal, când decide că tribunalul corecțional este competent să judece delictul de presă săvârșit de un minor. (Cas. II, 1881-916, Jurisprudența Română, 1919, pag. 475, Nr. 480).

10. Acuzații cari nu se prezintă înaintea Curții cu jurați, se judecă de Curte fără a-

sistența juraților; că, la acest principiu, confirmat de art. 483 procedura penală, și în ce privește delictele politice și de presă, nu se face nici o derogatiune prin art. 24 din Constituție, căci acest articol prevede ipoteza când delictul este prezint la judecată. (Cas. II 728-906, Bul. Cas. 1906, pag. 574).

11. După art. 5 și 24 din Constituție, toți cetățenii români se bucură de dreptul de libertate a presei, că dânsii fiind urmăriți pentru un delict de presă, nu au a suferi arest preventiv, că pe temeiul disp. art. 24 din Constituție, ei fiind condamnați la închisoare pentru delict de presă, nu au nici a se conforma art. 422 proc. pen., pentru admisibilitatea recursului ce ar face contra sentinței condamnatoare. (Cas. II, 1256-903, Bul. cas. 1903, pag. 1436).

12. În materie de delict de presă, delictul care a fost condamnat în mod definitiv la o pedeapsă privativă de libertate și face recurs în Casație, trebuie să se conformeze dispozițiilor art. 422 din proced. penală, adică să se pue în stare de închisoare sau să fie liberat pe cautiune, până la ziua judecării recursului, deoarece art. 24 din Constituție nu a adus nici o atingere la dispozițiunile art. 421 pr. penală, căci el n'a interzis în delictele de presă decât arestul preventiv. (Cas. II, 1160-914, Curierul Judiciar din 1914, Nr. 53, pag. 436).

13. Art. 24 din Constituție prevăzând că autorul este răspunzător de scrierile sale, iar în lipsa autorului girantul, o asemenea dispozițiune înțelege că e răspunzător pentru scrieri, autorul real, iar nu orice altă persoană care s'ar declara ca autor. Prin urmare, în cazuri de urmărire penală, partea civilă ca și ministerul public, au dreptul de a produce dovezi pentru descoperirea adevăratului autor al scrierii incriminate, deși ar există altă persoană care și-ar apropiat acea scriere ca operă a sa, căci aplicându-se legea în alt mod, ar fi să se deă loc la represiuni ilusorii pentru delict grave ce s'ar comite prin scrieri publice, ceace n'a putut să intre în spiritul legiuitorului. (Cas. II, 592-98, Bul. Cas. 1898, pag. 1106).

14. Potrivit art. 24 din Constituție, autorul fiind în primul rând răspunzător de scrierile sale, trebuie mai întâi cercetat acela care a fost arătat ca autor.

Prin urmare, judecătorul de instrucție al domiciliului aceluia care a fost arătat ca autor este competent a face cercetări pentru a stabili culpabilitatea aceluia, fără a se mărgini numai la ascultarea lui ca informator, ci trebuind a face investigațiuni pentru descoperirea probelor. (Cas. II 477-912, Bul. Cas. 1912, pag. 355).

15. În materie de delict de presă spre deosebire de delictul de drept comun, mărturisirea aceluia care se declară de autor al unei scrieri incriminate, constituie împotriva lui o prezumție legală de imputabilitate.

Astfel fiind, reclamantul nu are facultatea să facă abstracțiuni de această prezumțiune și să pună în cauză alte persoane ca răspunzătoare de faptul de care se plânge. (Curte cu juri Ilfov, 6 Oct. 1912, Dreptul 1912, pag. 662).

16. Art. 24 Constituție garantează tuturor românilor libertatea de a comunica și publica ideile și opiniunile lor, prin viu grai, prin scris și prin presă, fiecare fiind răspunzător de abuzul acestor libertăți în cazurile determinate prin codul penal, care niciodată nu va putea restrânge dreptul în sine. Nici o lege specială nu se poate înființa în această materie. Delictul de presă se judecă de juriu, afară de cele comise contra regelui și a familiei regale, iar arestul preventiv în asemenea materie este interzis.

Codul de justiție militară restrânge unele din aceste libertăți; — ba încă le caracterizează ca infracțiuni la disciplina militară când sunt comise de militari și le deferă Tribunalului militar și prin derogatie dela art. 105 din Constituție toate aceste tribunale judecă crimele militare și de drept comun cum și delictul de presă și de presă, comise de militari.

În fața acestui conflict între legiuitorul constituțional și cel ordinar, îi incumbă Curții de Casație de a restabili armonia între aceste două legiuri, de este posibil, iar în

caz de imposibilitate să anuleze hotărârea care tulbură ordinea constituțională, impunând respectul pactului fundamental.

Legiuitorul constituțional prin art. 131 al. 10 a rezervat celui ordinar grija de a organiza printr'o lege specială justiția militară, autorizându-l astfel implicit de a asigura disciplina militară prin toate mijloacele recomandate de experiența, de știința militară și de nevoile unei armate solid constituite, — astfel că prohibițiunea prevăzută de art. 24 al. 1 se referă numai la legile speciale neprevăzute în Constituție, iar nu și la codul justiției militare, impus legiuitorului ordinar chiar prin Constituție.

Ca atare delictul de crimele de orice natură, comise de militari sunt justițiabile după codul de procedură militară și de instanțele întocmite de această lege. Tot astfel și crimele militare sunt deferite trib. militare; art. 18 din Constituție este formal în această privință autorizând pentru ele chiar pedeapsa cu moartea în cazul de războiu.

Este arbitrar ca aceste crime să fie împărțite în două categorii după natura instrumentelor prin care s'au comis: presă sau alte mijloace, sau după scopul urmărit de criminal și să fie deferite, pe aceste considerațiuni, tribunalele civile sau militare, când în interesul disciplinei militare legiuitorul a voit să înlăture în această materie formele încete și solemne ale procedurii ordinare, puțin compatibile cu trebuințele imperioase și inflexibile ale disciplinei militare, cari cer o judecată promptă și decisivă.

Prin legea stărei de asediu, decretul regal Nr. 2798-916 și art. 32 titlul II adițional, crimele prevăzute de art. 68 c. p., oricare ar fi calitatea infractorilor, sunt deferite trib. militare.

Chestiunea de a se ști cari persoane sunt militare este o chestiune de oportunitate și de nevoie socială lăsată de legiuitorul constituțional la discreția celui ordinar și după codul de justiție militară sunt militari toți acei pe cari legea organizării armatei, codul și procedura militară îi declară militari sau asimilați cu militarii, deci și toți civilii care vin în atingere directă cu militarii și cari

mai cu seamă în timp de război pot compromite mișcările armatei și slăbi disciplina prin corupție, îndemnuri, proclamațiuni, apeluri la nesupunere, răzvrătire, etc., crime caracterizate de crime militare, chiar dacă sunt comise de civili.

Ocupațiunea streină nu suspendă suveranitatea națională, ci numai autoritatea de fapt a guvernului național.

După art. 5 c. p., streinul care comite o crimă contra siguranței Statului este justițiabil de trib. române, dacă este prins pe teritoriul român, — urmează deci prin a fortiori că un român, care a comis o asemenea crimă în streinătate este justițiabil de tribunalele române, — cu atât mai mult când crima este comisă pe teritoriul român deși sub ocupațiune streină. (Cas. II, 1308-919, Jurisprudența Română 1919, pag. 832, Nr. 773).

17. Având în vedere art. 18, 24, 105, 131, al. 10 din Constituțiune, legea stărei de asediu publicată în Monitorul Oficial cu data de 14 August 1916, art. 32 din titlul II adițional și art. 68 al. 6 din codul penal;

Considerând că prin art. 24 din Constituțiune, legiuitorul constituant garantează tuturor românilor, libertatea de a comunica și publică ideile și opiniunile lor, prin viu grai, prin scris și prin presă, fiecare fiind răspunzător de abuzul acestor libertăți în cazurile determinate prin codul penal, care nici odată nu va putea restrânge dreptul în sine; că nici o lege specială nu se va putea înființa în această materie; că, delictele de presă se vor judeca de juriu, afară de cele ce s'ar comite în contra Regelui și a familiei regale, iar arestul preventiv în această materie este întrezis;

Considerând că această din urmă dispozițiune este din nou amintită în art. 105 din Constituțiune, prin care legiuitorul constituțional institue juriul în toate materiile criminale și pentru delictele politice și de presă;

Considerând că contrariu acestor principii, legiuitorul codului de justiție militară restrânge unele din libertățile proclamate prin art. 24 din Constituțiune, ba încă le carac-

terizează ca infracțiuni la disciplina militară, când sunt exercitate de militari și judecata lor se deferă tribunalelor militare; că, prin derogatiune la art. 105 din Constituțiune, tot aceste tribunale judecă crimele militare sau de drept comun, precum și delictele politice comise de militari, fără asistența unui juriu militar sau civil; că, prin urmare, o vădită antinomie există între principiile constituționale înscrise în art. 24 și 105 din Constituțiune și între dispozițiunile codului de justiție militară, care fără nici o rezervă, dau în competența tribunalelor militare judecarea crimelor, delictelor politice și de presă; că așa fiind, s'ar părea că legiuitorul codului de justiție militară violează art. 24 și 105 din Constituțiune, și, în consecință, tribunalele militare nu ar fi competente să judece crimele și delictele mai sus specificate:

Considerând că în fața acestui grav conflict între legiuitorul ordinar și cel constituțional, incumbă Curții regulatorii, care este Curtea de Casațiune, ca să stabilească armonia între cele două legiuri, dacă este posibil, și, în caz de imposibilitate juridică, să refuze aplicațiunea legiurii ordinare, să anuleze hotărârea, care turbură ordinea constituțională și astfel să impună respectul datorit pactului fundamental, temelia tuturor legiurilor ordinare;

Considerând că, pentru a-și îndeplini această misiune, Curtea supremă are datoria a examina toate articolele din Constituțiune relative la organizarea justiției, a stabili adevăratul lor înțeles și a deduce astfel intențiunea și spiritul de care legiuitorul constituțional a fost condus în ce privește asigurarea disciplinei în armată și latitudinea ce a lăsat legiuitorului ordinar de a legifera în materie de justiție militară;

Considerând că, pentru a atinge acest scop este neapărat necesar ca această Curte să cerceteze lucrările pregătitoare ale Constituțiunii din 1866, discuțiunile ce au avut loc în sânul comitetului de delegați al secțiunilor Camerei constituante, să urmărească debaterile ce au avut loc cu ocaziunea votărei diverselor articole și starea legislațiunii în

țara a cărei Constituțiune a luat-o de model legiuitorul constituțional când s'a hotărât să așeze bazele Constituțiunei noastre;

Considerând că în proiectul de Constituțiune elaborat de Consiliul de Stat și depus de guvern pe biroul Camerei Constituante, figură un art. 87, astfel conceput :

„Militarii, pentru crimele și delictele, altele decât cele privitoare la disciplină, sunt supuși tribunalelor ordinare, statornicite pentru toți cetățenii, și se judecă după legile comune.

„Jurisdicțiunea militară nu există decât pentru cazurile de disciplină militară. Ea se va regulă printr'o lege specială“;

Considerând că acest articol a fost suprimat în unanimitate de către comitetul delegaților ; că, Constantin Boerescu, cunoscutul profesor de drept și reputat jurisconsult, unul din membrii comitetului constituțional, explicând în Camera Constituantă motivele acestei supresiuni, se exprimă astfel : „am suprimat articolul privitor la justiția militară, deși se află și în proiectul primitiv al guvernului, pentru că oricât de liberal s'ar pareă, este periculos a-l introduce în Constituțiune, așa după cum s'a formulat.

Toți membrii comisiei au recunoscut că, că pentru delictele comune, militarii, în principiu, trebuie judecați de tribunalele ordinare și cu toate acestea am suprimat unanım acest articol. Motivul este lesne de înțeles. Sunt, în adevăr, cazuri când pedeapsa militarului trebuie să fie mai severă decât a civilului. De exemplu, când un militar comite un furt, aflându-se cu uniforma pe dânsul și cu arma în mână, pedeapsa ce trebuie să i se aplice să fie mult mai mare decât aceea pe care o consacră dreptul comun. Asemenea exemple se pot înmulți. Trebuie dar ca legiuitorul, când va revizui codul penal militar, să consacre acest principiu, fiind însă liber să-l modifice după împrejurări. Să lăsăm dar afară din Constituțiune dispozițiuni de asemenea natură, care ne-ar putea pune în pozițiune să modificăm Constituțiunea cu ocazia revizuirii codului de justiție militară“ ; că, în urma acestor explicațiuni, s'a formulat al. 10 din art. 131 din

Constituțiune, care ordonă ca, în cel mai scurt timp, să se facă o lege specială asupra justiției militare ;

Considerând că, din cele ce preced, reiese în mod neîndoios că niciodată legiuitorul constituțional nu s'a gândit ca crimele și delictele în contra disciplinei militare să le supună judecăței Tribunalului ordinare ; că numai delictele și crimele de drept comun comise de militari au provocat oarecare ezițăriune în spiritul acestui legiuitor, dar că, în cele din urmă, interesul d'isciplinai a triumfat și a determinat pe legiuitorul constituant să abandone asemenea infracțiuni la luminile și înțelepciunea legiuitorului ordinar, căruia i-a impus obligațiunea ca să întocmească un cod de justiție militară în cel mai scurt timp ; că, în sollicitudinea sa pentru întărirea armatei, legiuitorul constituant a considerat ca periculos orice principiu ce s'ar înscrie în Constituțiune, cu privire la disciplina militară ;

Considerând că chiar dacă am face abstracțiune de argumentul istoric dedus din preocupatiunile, cari au dat naștere la concepțiunea și formularea art. 131 al. 10 din Constituțiune, legiuitorul constituțional rezervând legiuitorului ordinar, grija de a organiza, printr'o lege specială, justiția militară, l'a autorizat implicit ca să asigure disciplina militară prin toate mijloacele recomandate de experiență, de știința militară și de nevoile unei armate solid constituite, fără a se preocupă de principiile liberale înscrise în Constituțiune, de care a înțeles să nu se bucure decât cetățenii neîncorporați în armată, neobligați a se supune orbeste ordinilor superiorilor militari ; că juridicește menirea legilor speciale este tocmai de a devia dela legea generală în materia specială în care se legitimează ;

Considerând că este adevărat că, prin art. 24, al. 1, legiuitorul constituțional interzice restrângerea, printr'o lege specială, a libertăților înscrise în acest articol, dar această interdicțiune se mărginește numai la libertățile ce acest articol proclamă, pentru că se temeă că, fără această prohibițiune, o lege specială ar fi putut reduce sau suprimă

aceste libertăți într'un mod excepțional și într'un interes de o înaltă ordine socială, ceea ce dovedește că legiuitorul își dădea prea bine seama că o lege specială, de regulă, derogă dela legea generală;

Considerând că, oricum ar fi, prohibițiunea nu se poate referi decât la legile speciale neprevăzute în Constituțiune, iar nu și la acelea pe cari ea însăși nu numai le autoriză, dar le impune legiuitorului ordinar;

Că una din legile speciale autorizate este cu certitudine cea prevăzută de art. 131, al. 10 din Constituțiune;

Considerând că, astfel fiind, atât din lucrările premergătoare ale Constituțiunii noastre, cât și din art. 131, al. 10 din Constituțiune, reiese până la evidență că delictele și crimele de orice natură, comise de militari, sunt justițiabile după regulile codului de justiție militară și de instanțele întocmite de această lege;

Considerând că recurenții adaugă că instanțele militare atribuindu-și judecata faptelor ce li se impută, au violat art. 105 din Constituțiune, care dispune că crimele și delictele de presă să se judece de juriu; că prin juriu nu se poate înțelege decât juriu civil, organizat conform codului de procedură penală de drept comun; că tribunalele militare nu sunt constituite cu juriul prescripționat de art. 105 din Constituțiune și, prin urmare, sunt incompetente;

Considerând că faptele imputate recurenților sunt prevăzute de art. 68, al. 6 din codul penal ordinar, 198—201 din codul de justiție militară; că ele sunt calificate de lege crimă de înaltă trădare și ca atare pasibile de pedepse criminale;

Considerând că crimele militare, oricari ar fi ele, cu toată declarația de principiu înscrisă în art. 105, Constituțiunea le deferă tribunalelor militare; că în această privință art. 18 din Constituțiune este formal, autorizând chiar pedeapsa cu moarte în timp de război;

Considerând că legiuitorul constituent vorbind în acest articol 18 de crime militare, nu a putut înțelege ca ele să fie judecate de juriul de drept comun, ci de instanțele jude-

cătorești organizate de codul de justiție militară, cari sunt tribunalele militare; că în sistemul preconizat de apărare, judecata acestor crime de către juriul civil ar avea de efect de a atribui Curților cu jurați de drept comun competența de a pronunța pedeapsa cu moarte suprimată de codul penal ordinar, ceea ce desigur, nu a putut concepe legiuitorul constituțional, care prin art. 18 exclude Curtea cu jurați de drept comun;

Considerând că odată ce, în drept, admitem ca constant că crimele militare potrivit art. 18 din Constituțiune, sunt justițiabile de Tribunalele militare, ar fi arbitrar ca să împărțim aceste crime în două categorii după natura instrumentelor prin care crima s'a săvârșit, prin presă sau prin alte mijloace, sau după scopul ce criminalul a urmărit și, prin consecință, pe unele să le deferim Tribunalelor militare, iar pe altele Tribunalelor civile; că, în interesul disciplinei militare, legiuitorul a voit să înlăture formele încete și solemne ale procedurii ordinare puțin compatibile cu trebuințele imperioase și inflexibile ale disciplinei, (militare) care cer o judecată promptă și decisivă pentru a asigura supunerea la ordnului superiorului și a împiedică desordinea; că, această necesitate este cu atât mai mare, în timp de război, când pedecolele la care națiunea este expusă nu pot îngădui formele judiciare, în cari magistratura ordinară își găsește elementele de convicțiune și motivele hotărârei sale;

Considerând că, afară de aceasta, dacă ne raportăm la interpretarea Constituțiunii Belgiene, dela care legiuitorul nostru constituțional a împrumutat art. 105 și 131, corespunderă cu art. 90 și 105 din Constituțiunea Belgiană, găsim că crimele săvârșite de militari, fie prin presă, fie prin alte mijloace, se judecă de Tribunalele militare cari nu sunt constituite cu un juriu, nici militar nici civil;

Considerând că recurenții au mai susținut, în fine, că ei nu sunt militari, ci simpli civili, că dacă Tribunalele militare pot fi competente ca să judece pe militari pentru

orice fel de crime sau delictе comise chiar pr n presă, totuși nu pot judecă și pe civili, cărora li se pun în sarcină atari infracțiuni ;

Considerând că, prin legea stărei de asediu promulgată la 14 August 1916 și prin decretul regal Nr. 2798, ce poartă aceeaș dată, precum și pr n art. 32 din titlul II adițional, toate crimele și delictеle prevăzute de art. 68 din codul penal, oricare ar fi calitatea autorilor lor, sunt deferite Tribunalelor militare ; că atât legea stărei de asediu cât și titlul II adițional sunt legi militare, căci prin ele se proroagă competența Tribunalelor militare ; că, chestiunea de a se ști, care persoane sunt considerate ca militare și care sunt socotite ca civile, este chestiune de oportunitate și de nevoie socială, pe care legiuitorul constituțional a lăsat-o la discrețiunea legiuitorului ordinar, căru'a nu i-a pus nici o stavilă, în determinarea limitei ce aveă să despărț elementul militar de cel civil ;

Considerând că, potrivit dispozițiunilor din codul de justiție militară, în principu, sunt militari toți aceia pe cari legea organizează armatei, codul și procedura justiției militare îi declară militari sau asimilați cu militarii ; că, în afară de militarii propriu ziși, legiuitorul organizării justiției militare asimilează cu militarii pe toți acei civili cari vin în atingere directă cu militarii, cari, mai cu seamă în timp de războiu, pot compromite mișcările armatei și slăbi disciplina, prin corupțiune, îndemnuri, proclamațiuni, instigațiune, apeluri la nesupuneri, la răsvrătiri, etc. ; că, prin legea stării de asediu și titlul II adițional, crimele acestor civili în timp de războiu, au fost caracterizate de crime militare ;

Considerând că recurenții au mai susținut că infracțiunile lor au fost comise în timpul ocupațiunei străine ; că decretul stărei de asediu nu stabilește decât o stare de fapt iar nu de drept și efectele lui încetează din cauza ocupațiunei străine, astfel că nu mai poate fi invocat în contra lor ;

Considerând că în principiu, prin ocupațiunea străină nu se suspendă suveranitatea națională, ci numai autoritatea de fapt a

Guvernului Național ; că de altminteri străinul care ar comite o crimă în contra siguranței Statului, potrivit art. 5 din codul penal, este justițiabil de Tribunalele Române, cu atât mai mult când crima este comisă pe teritoriul român, deși sub ocupațiune străină ;

Că dar motivul este nefondat ;

Considerând că așa fiind, în temeiul legilor militare, recurenții erau asimilați cu militarii ; că, prin urmare, recursul este nefondat ;

Pentru aceste motive, Curtea respinge, etc. (Cas. II, 1308-1919, Curierul Judiciar 1920, pag. 242).

Această decizie este astfel comentată :

Dn considerente se vede că argumentul principal al deciziunei e acesta : că legiuitorul constituțional prin ai. 10 din art. 131 al Constituțiunei, rezervând legiuitorului ordinar de a organiza justiția militară, printr'o lege specială, cum va crede în interesul armatei, implic't l'a autorizat să facă orice excepțiuni va crede la principiile din constituțiune și deci și la principiul libertății presei ; că prohibițiunea de a nu se face o lege restrictivă în materie de presă din art. 24, se referă la alte legi, decât la aceea pe care însăși Constituțiunea o autoriză pr'n sus menționatul text, relativ la legile militare ; că legea stărei de asediu, din 14 August 1916 (recte cea dn 1864) fiind o lege militară, ea intră în excepțiunea din ai. 10 al art. 131 din Constituțiune și deci o lege constituțională, așa că infracțiunile de presă comise de militari pot fi judecate de tribunalele militare.

În sprijinul acestei interpretări și armonizării a textelor constituționale, Inalta Curte aduce și un argument istoric, tras din desbaterele constituantei dela 1866, și anume aceea că prin desbateri s'a suprimat art. 87 care figura în proiectul guvernului, articol după care și militarii pentru crime și delictе deveneau justițiabili tot de tribunalele ordinare ca toți cetățenii, afară de faptele de disciplină și s'a hotărât contrariul ca militarii să rămână justițiabili de tribunalele militare, formulându-se în acest scop ai. 10 din art. 131 din Constituțiune.

Înalta curte se raportează și la Constituțiunea belgiană, după care s'a copiat Constituțiunea noastră și sub care, crimele săvârșite de militari, fie chiar prin presă, se judecă de instanțele militare, fără nici un juriu.

E o argumentare la care nu se mai poate adăoga nimic.

Soluțiunea dată de Înalta Curte, e în ade-văr contrară majorității autorilor, ea e însă juridică și mai ales în conformitate cu nevoile superioare ale Statului.

Această deciziune va fi desigur o indicațiune pentru viitorul nostru constituant, care se va ocupa atât de libertatea presei, cât și de starea de asediu și de aceea am ținut ca ea să fie relevată.

Asupra unui singur punct soluțiunea procesului s'ar părea vulnerabilă, și anume asupra punctului că toți ziaristii inculpați erau civili iar nu militari și deci s'ar putea susține că în acest caz ei nu puteau fi judecați decât de instanțele civile, adică Curtea cu jurați. Obiecțiunea e numai aparentă, pentru că legea stărei de asediu din 1864 prin art. 5, și decretul dat pentru punerea ei în aplicare, pe baza legii din 14 August 1916, prin art. III, spune că tribunalele militare vor fi competente a judeca crimele și delictele contra siguranței Statului, constituțiunii și ordinii publice, ori cari ar fi calitatea autorilor principali sau a complicilor, deci chiar dacă ar fi și civili; și în această privință constituțiunea nu a determinat întinderea dreptului ce a conferit legiuitorului ordinar prin al. 10 din art. 131, în organizarea justiției militare, ci a lăsat la facultatea lui a alege faptele care va crede că interesează armata în timp de pace și războiu. Și cine ar putea nega interesul comandamentului pentru articolele ce ar putea fi scrise chiar de civili, contra disciplinei armatei, cum eră în speță ?!

De altfel și în Franța unde textul se servește de aceeași termeni, quelle que soit la qualité des auteurs principaux et complices", s'a dat aceeași soluțiune.

„Ainsi il est jugé — spune Fabreguettes — que les conseils de guerre sont, par exemple, competents pendant l'état de siège, vis-à-vis de non militaires, en matière de: a)

Provocations suivies d'effet, par la voie de la presse...“.

Iar mai jos adăoga: „Le code militaire soumet à la loi martiale tous les individus même non — militaires qui se sont rendus coupables...“.

Pentru liniștirea apărătorilor libertății presei, cari au susținut că justiția ar fi voit în această împrejurare sugrumarea acestei libertăți, țin să adăog că și în Anglia — țara libertăților tradiționale și unde presa n'a cunoscut cenzura decât pentru scrierile teatrale — lucrurile s'au petrecut la fel, că adică prin legea din 8 August 1914 (Defence of the Realm bill), dezvoltată prin alte legi ulterioare, infracțiunile de presă s'au luat din competența juriului și s'a trecut curților marțiale.

Și e de notat că în Anglia pe lângă greutatea tradițiunii, admiterea legii se lovea și de o veche instituțiune ca aceea a Corespondenților de războiu care formă una din cele mai glorioase tradițiuni ale jurnalismului englez.

Reputațiunea lor universală și întru câtva legendară, era ca un bun câștigat, de care nici un englez nu voiă să se despartă.

Se vede însă că, Camera engleză și-a amintit de cuvintele Prințului de Gorceacof din timpul războiului Crimeei, relative la indiscrețiunile presei, că „Times valait une demi-douzaine de bons espions“ și a admis legea.

Dacă infracțiunile de presă, nu ar fi fost una din cele prevăzute de legile militare, (codul just. militare, titlul II adițional, legea spionajului sau art. III din legea din 14 August 1916), ci o alta din dreptul comun, cum e calomnia între doi particulari, competența ar fi tot a juraților.

Din cele expuse rezultă că nevoia restrângerii libertății presei, în timpul războiului mondial, s'a impus cu aceeași putere la toate popoarele, rațiuni militare și politice cerând aceasta, așa că deciziunea Curței noastre supreme, care consacră și la noi aceeași soluțiune, dacă ar putea ridică oarecari critici în prezent, ea e o luminoasă indicațiune pentru viitor.

18. Potrivit dispozițiilor art. 26 al. c. din noua Constituție, sunt de competența Tribunalului ordinare, calomniile aduse funcționarilor prin cari sunt atinși în cinstea lor personală, indiferent dacă se raportă la funcțiune, ca lucrând în funcțiunea sa, sau e în afară de orice legătură cu funcțiunea ce ocupă.

Sunt de competența Tribunalului ordinare delictele de presă enumerate în art. 26 din noua Constituție, chiar când au fost săvârșite înaintea promulgării actualei Constituții, în virtutea principiului retroactivității legilor cari statuiază asupra competenței instanțelor de judecată. (Trib. Dolj, s. III, 727-923, Dreptul 1923, pag. 199).

19. În starea constituțională actuală, din punct de vedere principal constituțional, din art. 26 acest text fiind în plină acțiune, rezultă că tribunalele ordinare sunt singurele competente să judece delictele de presă enumerate la literile a, b, c, de sub acest articol, nemai fiind posibilă aplicarea vechei Constituții, completamente abrogată de drept, iar soluțiunea problemei stând în chiar textul constituțional, clar exprimată în art. 26 noua Constituție, este confirmată mai mult de art. 137 al. 3 din noua Constituție, care abrogă orice dispozițiune contrarie acestei Constituții, din orice lege din țară, deci și juriul în cazul le acestea din vechea Constituție. (Trib. Dolj, s. I, Proces-verbal 6007-924. Pandectele Române, anul III, 1924, caetu 6—7 pag. 90).

20. 1) Noua Constituție, prin art. 25 și 26 n'a schimbat natura delictelor de presă și nici condiționat judecarea lor de tribunale, până la confecționarea unei legi speciale.

Pentru calificarea ca și pentru cercetarea elementelor constitutive ale delictului de calomnie, Constituția, prin art. 25 și 26 se referă la codul penal, la dreptul comun.

Numai noile dispozițiuni create de legiuitorul constituant prin art. 25, se vor sancționa cu o lege specială. Dreptul de a scrie ca și abuzul acestui drept e sancționat de dreptul comun.

În materie de delict de presă, competența a fost totdeauna reglementată de Cons-

tituție, cu excluziunea oricărui text de lege ordinară.

Acolo unde legiuitorul constituant a voit să suspende competența până la promulgarea unei legi speciale, a spus-o în mod expres. Astfel în art. 107 și 135, care prorogă competența Curții de Casație s. III și prin art. 138 rezolvă chestia senatorilor de drept, punând-o în funcțiune de legea nouă electorală care se va promulga.

2) Un funcționar, atacat în viața lui privată și publică, are alegerea și dreptul de a reține anumite acuzațiuni și a limita procesul în jurul acestor articole, reținute și relevate de el.

Unitatea de intențiune nu creiază starea de indivizibilitate a imputărilor ce se aduc cuiva; indivizibilitatea nu e o chestie de drept ci de fapt, deci de resortul aprecierii suverane a instanței de fond.

Ceeace determină competența în materie de difamațiune sau calomnie, nu e mobilul secret sau mărturisit căruia s'a supus difamatorul, ci caracterul faptului imputat persoanei calomniate, căci imputățiunile calomnioase se apreciază după obiectul lor, adică după natura faptelor asupra cărora poartă, iar nu după mobilul care le-a dictat și nici după scopul la care ținesc, chiar dacă în articolul încriminat se menționează funcțiunile persoanei calomniate.

3) Reclamantul, atacat în viața publică și în viața privată, are dreptul de opțiune și poate să se adreseze direct tribunalului corecțional, reținând și relevând numai atacurile privitoare la viața sa privată. Reclamantul în calomnie, are dreptul să se deziste, prin urmare să-și restrângă acțiunea.

Tribunalul poate din oficiu scoate din desbateri articolele cari trec de competența sa, reținând pe cele cari sunt în cadrul competenței sale.

E inadmisibil ca inculpatul din propria sa voință, prin afirmarea unei pluralități de infracțiuni de competențe deosebite, să decline competența tribunalului, contra voinței exprese a reclamantului. (Trib. Constanța, s. I, jurnal 10045-923, Jurisprudența Generală, 1924, Nr. 2, pag. 42, speța 76).

DOCTRINA

D-l avocat *Sebastian Teodorescu*, publică în *Curierul Judiciar* Nr. 18-1924, pag. 274 următorul articol în ce privește întrebarea: *la ce instanță se judecă delictele de presă după noua Constituție?*

Procesele de presă care s'au desbătut în timpul din urmă pe la diferite instanțe judecătorești au pus la ordinea zilei o chestiune de mare importanță constituțională, privitoare la competența instanțelor de judecată.

Noua Constituție prevede prin art. 26, lit. a, b, c, trei feluri de delictes în materie de presă atribuite tribunalelor comune:

a) Cele cari ating persoanele suveranilor unui Stat și reprezentanților lor;

b) Indemnuri la omor și rebeliune când nu sunt urmate de execuție;

c) Calomniile, injuriile, difamațiunile, aduse particularilor sau funcționarilor publici atinși în viața lor privată ori în cinstea personală.

Ultima dispoziție însă a dat naștere în practică la o gravă controversă juridică cu privire la competență.

Unele tribunale au decis că sunt competente să judece infracțiunile noi date în căderea lor prin art. 26, lit. c, din noua Constituție, altele au hotărât din potrivă că și azi au rămas investite tot Curțile cu jurați în virtutea art. 24 din vechea constituție care nu ar fi încă abrogat, până la o viitoare lege specială.

Baza dela care pleacă toată discuția și pe care se sprijină cu deosebire părerea a doua este circulara fostului ministru de justiție d-l Ion Th. Florescu, sau în ultimă analiză argumentele ei amplificate.

Sper deci că nu este lipsit de interes pentru cititori așezarea întreagă a problemei, din care se va înțelege ușor care este starea constituțională prezentă și că ea nu poate fi cea cuprinsă în circulara ministerială.

CIRCULARA MINISTERULUI DE JUSTIȚIE
Nr. 59.781 DIN 1923

Fostul ministru al justiției d-l Ion Th. Flo-

rescu, exact în ajunul plecării din capul departamentului justiției, a ținut să transmită parchetelor ultima sa circulară Nr. 59.781 din 29 Octombrie 1923 conținând câteva instrucțiuni de procedare în materia delictelor de presă, după normele ce credeă că reies din noua Constituție.

Opinia sa este că, până la făurirea unor legi speciale care să reglementeze principiile noiei Constituții tot numai Curțile cu jurați ar fi competente, cu toate textele oprise din noua Constituție, să judece orice fel de infracțiuni prin presă.

Până atunci asemenea prescripții constituționale ar fi simple desiderate.

„In consecință, incheie textual d-sa circulara, din punctul de vedere al responsabilității în materie de presă trebuie, până când parlamentul va execută poruncile constituționale, să continuăm a aplică dispozițiile art. 24 din vechea constituție“.

Îată deci pe ministrul justiției cerând justiției să nu aplice o Constituție votată.

Lăsând la o parte scopul cu tâlc al circularii, lansată tocmai cu ocazia luării rămasului bun dela autoritate, în Noembrie 1923, deși Constituția nouă a fost promulgată încă din 29 Martie 1923, dar este discutabilă valoarea juridică.

Ea trebuie dar privită cu multă circumspecție. Nu se poate însă trece cu vederea că efectul i-a fost prompt.

Fie prin sugestie, fie spiritul de inovație al unora, fie dorința de a creă controverse acolo unde nimeni nu vede nimic sucit, cert este că din câteva părți ale țării se aud știri, ba se publică prin z'are elogii, că pe urma ei unele tribunale și-au declinat competența, când au fost chemate să judece procese de calomnii, injurii și difamațiuni prin presă, aduse particularilor sau funcționarilor publici, atinși chiar în viața lor particulară sau în cinstea personală, trimețându-le și pe acestea la Curțile cu jurați, contrar de ceea ce prescrie noua Constituție.

Îată prin urmare nu numai un ministru care a cerut, dar și tribunale care execută cererea sa de a nu aplică o Constituție promulgată.

În adevăr lucrul e paradoxal.

Citez ca exemple: un complect dela o secție a tribunalului Chișinău, altul dela tribunalul Teleorman și contagiunea pare că se întinde și la altele.

Alt complect dela aceeași secția a Tribunalului Chișinău a hotărât absolut invers în cazuri similare, precum a hotărât în majoritate și tribunalul Constanța.

Așa că la aceeași secție de tribunal se găsesc azi sentințe contrarii, în privința competenței, în aceleași cazuri și chiar între aceleași persoane. (Procesele Cogan cu ziarurile „Lupta” și „Presa” în care cu ziarul „Presa” s'a dat soluția, că tribunalul este competent; iar cu „Lupta” s'a dat altă soluție, că juriul e competent și nu tribunalul, procese în care au pledat autorul acestor rânduri).

Se adeverește astfel mai mult înțelesul vorbelor lui *Th. Perin*: „*S'il existe une affinité naturelle entre les grandes vérités, il y a aussi une sorte de complicité entre les grandes erreurs*”.

Influența a fost deci nefastă. S'au aflat judecători, cari, seduși probabil de autoritatea ministerială și sub farmecul circularii, au căzut în complicitate la o eroare grosieră, crezând și hotărând negru pe alb pentru învățătura lumii că Constituția nouă, în materie de presă, este literă moartă. Fiind în funcțiune de viitoare legi speciale care s'o reglementeze în modul de aplicare, chiar în acele dispoziții ale ei, care nu conțin nici o rezervă, urmează că, de nu vor veni legile acelea, Constituția însăși a fost o glumă.

Până atunci ar fi rămas în vigoare vechea Constituție, pe care oamenii o știau de sfîntă. De aci harababura, că unele tribunale și la aceleași tribunale unii judecători aplică o Constituție și alții alta, chiar în cazuri identice.

Astfel, de fapt, ar rezultă că nimeni nu am ști sub ce constituție ne găsim, iar ideia de justiție îmbracă o tristă înfățișare practică în ochii mulțimei.

Lucrurile însă din fericire teoretic, nu sunt așa, fiind la mijloc numai o gravă eroare.

CE CUPRINDE CIRCULARA

Erorile argumentelor în favoarea Curților cu Jurați

Circulara ministerială cuprinde numai o singură idee, plecând dela un unic articol al Constituției.

Iată textul ei original:

„Legiuitorul constituant în partea finală a art. 25 arată că *sanctiunile acestor dispozițiuni se vor prevedea prin legi speciale*”. Socotim că atâta timp cât nu este alcătuită acea lege specială care să reglementeze sancțiunile dispozițiilor menționate în acest text, nu se pot îndreptă urmăriri penale în contra acelor desemnați ca răspunzători prin articolul mai sus citat.

„Cred dar că dispozițiile art. 25 din noua Constituție nu pot fi aplicabile până la data alcătuirii și promulgării noui legi speciale la care se referă ultimul articol... cu atât mai puțin că în Ardeal fiind suspendate Curțile cu jurați n'ar avea aplicare asemenea prevederi.”

„În consecința din punctul de vedere al responsabilității în materie de presă trebuie, până când parlamentul va execută poruncile constituționale, să continuăm a aplică dispozițiile art. 24 din vechea Constituție”. (Adică procesele să fie deferite tot Curților cu jurați).

Acesta este cuprinsul exact al circularii. Ce confuzie enormă în ea! Câte fraze, atâtea erori.

Iată erorile:

a) Circulara, iar după ea unele tribunale eretice, invocă alinatul ultim al art. 25 din Constituția nouă.

Art. 25 alin. ultim spune clar: „*sanctiunea acestor dispoziții* (adică din art. 25) *se vor prevedea prin legi speciale*”. Atâta deci: „*sanctiunile dispozițiilor art. 25*”.

Circulara însă falsifică ideia și trage apoi o primă concluzie eronată, zicând: „*dispozițiile art. 25 nu pot fi aplicabile (!)*...”. Inexact. Art. 25 nu spune că *dispozițiile lui nu sunt aplicabile*. Spune numai că „*sanctiunile*

lui" se vor prevedea în legi speciale, ceea ce este cu totul altceva, fiindcă nu e tot una aplicabilitatea unui principiu, cu sancționarea lui.

Tot așa de ex. Constituția zice : „titlurile de noblețe nu sunt admise“, „învățământul este obligatoriu și gratuit“, etc., fără a prevedea sancțiuni.

Dar asta nu însemnează că principiile nu sunt aplicabile imediat și că nefiind sancțiuni penale s'ar putea admite prin judecătoria titluri de noblețe, sau învățământ neobligatoriu, după cum și dacă hotărârile care ar admite asemenea idei, sau legile făcute în acest sens, n'ar fi o violare a constituției, precum desigur orice lege s'ar face azi și orice hotărâre dată contrar principiilor art. 25 din Constituție, așa cum este el fără sancțiuni, ar violă acest text.

Reese dar tocmai că textul este aplicabil, însă nesancționat de o cam dată *penalicese*, din care cauză singura consecință este că violarea lui nu poate da loc la urmăriri penale.

Dar atâta, nimic mai mult.

Însă nu absurditatea, că Constituția nouă în materie de presă este azi suspendată sau neaplicabilă, din cauza acestui text și s'ar aplica vechea Constituție, fiindcă nu zice așa art. 25 și nici alt articol.

b) A doua concluzie falsă este că, chiar dacă ipotetic s'ar admite că art. 25 nu e încă aplicabil, apoi atunci atâta : art. 25, nu alt articol.

Când prin urmare circulara și adepții ei conchid bazați pe art. 25, că „în consecință din punctul de vedere al *responsabilității în materie de presă* trebuie să continuăm a aplica dispozițiile art. 24 din vechea Constituție“, adică ca procesele de presă să fie judecate la jurați, cu persoană responsabilă girantul, trag o falsă concluzie, fiindcă nici responsabilitatea față de terți lezați, nici competența instanțelor, nu sunt între dispozițiile art. 25 prin care se argumentează, ci în alt text și anume în art. 26 din Constituția nouă, în cât ar trebui discutat acest text, care nu conține nici o rezervă, nici o aluzie la vreo lege viitoare specială.

În art. 25 este vorba pur și simplu de sancțiunile contra celor cari ar atentă la libertatea presei, sau la cenzurarea ei, sau a zăriștilor cari nu-și vor declara numele când înființează un ziar, sau a proprietarului lui că nu-și înscrie numele la tribunal, etc., adică este vorba de o *responsabilitate subiectivă* care nu lezează terței persoane și care urmează a fi reglementată prin legi speciale, iar până atunci e lipsită de sancțiuni conf. alin. ultim de sub art. 25.

Dar nici pomeneală nu este în acest text de *responsabilitate obiectivă a autorilor scrierilor sau directorilor ziarelor față de terți vătămăți, calomniați, etc., nici de competența jurisdicției*, ceea ce toate acestea sunt clar organizate și prescrise prin art. 26 din Constituția nouă, unde se prevede categoric în alin. 4 că „judecata se face *conform dreptului comun*“. Deci, nu mai este nevoie numai decât de altă lege specială, cum confundă așa de condannabil circulara ministerială, fiindcă dreptul comun are destule regule și sancțiuni.

A treia eroare :

c) Art. 25 și 26 din Constituția nouă nu fac un tot indivizibil, cum susțin unii, astfel că dacă primul text ar fi condiționat în aplicarea lui să fie tot așa și celălalt, pentru că aceste texte nu conțin în totalitate organizarea acelorasi principii.

Din potrivă, art. 25 enunță numai generalități despre presă și libertatea opiniunilor, iar art. 26 stabilește responsabilitatea autorilor sau complicilor *față de terți și competența judecătii*. Primul text conține sistemul și secundul arată cum funcționează acel sistem. Cel dintâi este mașina cu toate piesele ei, și cel de al doilea este mecanicul care o îndrumează pe calea legală.

Deci, ceea ce cuprinde art. 25 nu este un tot inseparabil, ca principii, cu art. 26, ca sancțiunile unuia să privească și pe celălalt.

d) Dar admitând chiar ipoteza, că art. 25 și 26 din Constituția nouă formează un tot indivizibil, ca idei. Oare atunci, de unde reiese că aceste texte nu sunt aplicabile până la o lege specială? Care este textul care să declare așa ceva?

Nici art. 25 și 26, nici alt articol din Constituție, nu numai că nu spune că aceste texte încă nu se aplică, sau că sunt în suspensie, dar din potrivă art. 128 din Constituția nouă prescrie că „Constituția de față nu poate fi suspendată nici în total, nici în parte“.

Art. 25 dispune numai că „sancțiunile lui“ sunt în funcție de viitoare legi; dar nu că este în vigoare vechiul sistem al presei și prin „sancțiuni“ nu a înțeles nici o mîntă omenească „competența instanțelor de judecată“, nici „responsabilitatea autorilor“.

Iar dacă e cestiunea că, ne cunoscându-se persoana celor răspunzători, cari, în lipsă de sancțiuni nu și-ar declară numele ceea ce ar fi numit o greutate de probă, apoi cum această probă se face în orice materie se va face și în materie de presă, precum chiar specifică art. 26 alin. 4 din Constituția nouă, „*conform dreptului comun*“.

Cât despre penalitățile contra răspunzătorilor o spune chiar art. 25 din Constituția nouă, alin. 1: „*fiecare fiind răspunzător de abuzul acestor libertăți, în cazurile determinate prin codicile penale*“, ceea ce acolo e foarte reglementat și nu e nevoie de o lege cu noi sancțiuni pentru autorii răspunzători, căci sancțiunile acestea se găsesc în codul penal, la care trimete Constituția pentru delicvenții față de terți.

e) O dovadă mai palpabilă că aliniatul final al art. 25 se referă numai la acel text și nu poate împietă asupra următorului (26), ceea ce de altfel juridicește ar fi un non-sens, o sancțiune anterioară pentru un text posterior, — este însă faptul că constituantul nou a descompus vechiul art. 24 din Constituția precedentă, făcând din el pe aceste două noi texte — 25 și 26, — prevăzând la unul „sancțiunile dintr-o lege specială viitoare“, pe care n'a vrut să le prevadă la altul, căci de aceea a descompus vechiul text. În caz contrariu l'ar fi lăsat tot cum eră și cu sancțiunea unică. (Vezi vechiul text al art. 24, comparativ cu cele noi ale art 25 și 26 din Constituție).

f) Eroarea tuturora a provenit și de acolo că au făcut o apropiere între termenii art. 25 din materia presei și termenii art. 135 din

materia contenciosului administrativ, din noua Constituție, conchizând că dacă azi contenciosul administrativ este tot cel vechiu, apoi și în presă este tot așa, dar necontând tocmai pe diferența enormă de redactare între art. 25 despre presă și art. 135 despre contenciosul administrativ.

În art. 25 se spune: „sancțiunile acestui text se vor prevedea prin legi speciale“ și deci principiile sunt în vigoare; pe când art. 135 zice: „Legile relative la organizarea și judecarea contenciosului rămân în vigoare până la promulgarea unei legi speciale, bazată pe principiile din prezenta Constituție, ceea ce este cu totul altceva.“

g) Este just că art. 137 din Constituție spune că până la unificarea legislației țării, legile actuale rămân în vigoare, ceea ce ar da un argument în favoarea părerii de mai sus, că se aplică în materie de presă vechea Constituție. Dar legile actuale au fost păstrate, cu o condiție, care formează excepția din alin următor al art. 137, alin. 3: „*din ziua promulgării Constituției, acele dispoziții din legi, decrete, regulamente și orice alte acte contrarii celor înscrise în prezenta Constituție*“.

Deci sunt desființate și dispozițiile relative la presă din vechea Constituție (art. 24), care conțin principii contrarii art. 26 din noua Constituție, precum juriul, și altele.

Autorul circularii, iar după d-sa cele câteva puține complete de tribunale care i-au adoptat părerea, confundă prin urmare în mod regretabil *ideile* din art. 25) cu cele din art. 26 din noua Constituție, fără să bage de seamă că „sancțiunile“ promise prin primul text nu privesc reglementarea principiilor din al doilea, precum este competența atribuită în mod clar, în toate cestiunile cari ating onorabilitatea particulară, de resortul tribunalelor și nu al juraților.

Această confuzie e eroarea gravă.

Dar, cum se pune exact problema?

PROBLEMA ÎN DREPT

Care sunt instanțele competente în materie de presă?

Soluția cestiunii o dau art. 26 și 137 din

Constituția nouă, texte care se ocupă *exclusiv de competența instanțelor de judecată în materie de presă și de responsabilitatea scrierilor*, iar nu art. 25 din vechea Constituție, la care se referă eronat circulara ministerială și care text se ocupă *numai de libertatea ideilor și de formalitățile publicațiilor*, ceace este cu totul altceva.

Citirea simplă a acestor texte este absolut edificatoare și rog pe cetitori a compara ambele texte.

Problema se pune deci astfel :

Art. 26, în întâiul loc, prin alin. 1, 2, 3, prescrie și se ocupă de responsabilitatea scrierilor publicate, stabilind că pentru publicațiile neperiodice responsabilitatea unei scrieri în asemenea publicații o are autorul, în lipsă, editorul și în lipsa amândorora, tipograful ; iar în publicațiile periodice, responsabilitatea unei scrieri o are autorul, directorul, sau redactorul, în ordinea enumerării. Inșă, în toate cazurile, proprietarul e solidar răspunzător de despăgubiri civile. Textul denotă prin urmare că pentru delict răspunde, penal și civil, în mod direct, nu numai autorul faptului, cum e în dreptul comun, ci și alte persoane cari au lăsat să se publice scrieri injurioase și nu au divulgat pe autorul lor, însușindu-și astfel conținutul scrierilor publicate, ca și cum ar fi autorul. Legiuitorul a admis adică sistemul de responsabilitate zis „sistemul cascadă“.

Iar dacă, în lipsa unei legi cu sancțiuni, numele autorului sau directorului ziarului nu ar fi cunoscut, se va face proba lor, conform dreptului comun la care trimete art. 26 al. 4.

Art. 26, în al doilea loc, prin al. 4, se ocupă de competența instanțelor de judecată, împărțind aceste instanțe în două categorii :

1) *Curțile cu jurați* ceace formează regula generală, pentru toate delictele de presă, afară de excepțiile de mai jos atribuite enumerativ tribunalelor ordinare ;

2) *Tribunalele ordinare*, numai pentru următoarele trei cazuri excepționale : a) delictele împotriva suveranilor țării, șefilor statelor streine și reprezentanților lor ; b) îndemmurile directe la omor și rebelune când nu au fost urmate de execuțiune ; c) calom-

niile, injuriile și difamațiunile prin presă aduse particularilor sau funcționarilor publici, atinși în viața lor particulară sau în cinstea personală.

Care este oare sensul exact al acestui text și cum se interpretează el ?

Din punctul de vedere al regulilor de interpretare juridică, observăm că *acest art. 26 nu conține nici o rezervă, nici o restricție, nici un desiderat în vederea unei legi speciale. Redactarea lui e generală și imperativă.*

Insemnează deci că, prin termenii săi, nu suferă nici o scindare, nici o așteptare, așa cum se face prin precedentul art. 25, nefiind dar permis judecătorului sau interpretului să-i scindeze sensul literal clar.

Responsabilitatea și competența sunt prin urmare definitiv organizate, — căci sunt atribuite categoric prin acest articol tribunalelor, care există în toată țara și atribuite fără așteptare.

În sprijinul acestei interpretări se adaugă *spiritul legiuitorului și principiilor generale de drept public.*

Legiuitorul nou constituant pr'n art. 26 a inovat cu totul asupra art. 24, adică vechiul text respectiv din Constituția anterioară, care prevedea numai competența juraților în toate cazurile de presă, afară de cele privitoare la Suveranii oricărui Stat ce le atribuia tribunalelor comune, ceace denotă lămurit intenția legiuitorului de a schimba regimul.

Iar din punctul de vedere al principiilor de drept public, stabilindu-se că orice Constituție este legea organică fundamentală a unei țări, după care se institue și funcționează puterile publice, este evident că principiile ei, privind însăș organizarea și forma de stat, sunt prin excelență de ordine publică generală. Ele dev'n *ipso-jure*, prin natura lor publică, aplicabile imediat în mod automat până la granițele teritoriului național, *din ziua promulgării fără să fie nevoie de un text cu o declarație sau prescripție în acest sens, afară numai dacă o restricție contrarie nu se află în însăși acea Constituție* fie în totul, fie pentru unele părți ale ei.

In consecință, prescripțiile Constituției noui

au devenit operante dela promulgare, ori unde nu există o restricție în chiar textul constituțional respectiv, *cea veche fiind, prin în-suși acest fapt al promulgării alteia noui, ire-vocabil desființată ipso-jure-ipso-facto*, cu atât mai mult, cu cât în art. 128 se prevede că „*Constituția de față nu poate fi suspendată nici în total, nici în parte*”.

Or, prin Constituție ne făcându-se nici o rezervă asupra aplicabilității art. 26, cum se face pentru art. 25, urmează că el a devenit aplicabil odată cu întreaga Constituție din ziua promulgării și nu se poate considera suspendat, cum se tinde prin circulara ministerială și cum tind tribunalele care nu-i dau o imediată aplicare, ceea ce echivalează cu suspendarea.

Prin urmare, în starea constituțională actuală, din punctul de vedere principial constituțional din art. 26, acest text fiind în plină acțiune, rezultă că tribunalele ordinare sunt singure competente să judece delictele de presă enumerate la lit. a, b, c, de su acest articol ne mai fiind posibilă aplicarea vechii Constituții, complectamente abrogată de drept.

Soluția problemei, stă așa dar, în chiar textul constituțional, clar exprimată în art. 26 din Constituția nouă.

Soluția aceasta o confirmă mai mult art. 137 alin. 3 din Constituția nouă, care abrogă orice dispoziție contrarie acestei Constituții, din orice lege din țară, deci și jurul în cazurile acestea din vechea Constituție.

Rezumând în fine noțiunile din art. 25 și 26 din Constituția nouă reiese :

Este drept că la art. 25 din Constituția nouă, în care se exprimă alte idei, precum principiile libertății presei, ale opiniilor, sau formalităților de apariție a ziarelor, există un ultim alineat prescriind că „*sanctiunile acestor dispozițiuni se vor prevedea prin legi speciale*”.

Este drept asemenea, că art. 137 aln. 1—2 din Constituția nouă prevede că „*se vor revizui toate codicele și legile existente în diferite părți ale Statului român spre a se pune în armonie cu Constituția de față și a-*

sigură unitatea legislativă, iar până atunci ele rămân în vigoare”.

Aceste texte au putut da naștere în aparență la diversivune. Dar examinate mai de aproape confirmă mai mult soluția exactă de mai sus, din mai multe puncte de vedere, esențiale și anume :

a) Pentru că o Constituție nouă găsimu-și aplicarea ca lege primordială de interes public în mod automat din ziua promulgării ei, cum arăta mai înainte, iar art. 26 ne conținând nici o rezervă și nefiind vreun alt text contrariu, principiile lui, ca orice principiu constituțional, lucrează ipso-jure dela promulgare, investind de drept instanțele judiciare cu aplicațiunea lor ;

b) Pentru că alineatul ultim al art. 25 din Constituția nouă se referă *numai* la „*sancțiunile dispozițiilor din acest text*” și numai despre ele este vorba că „*se vor prevedea prin legi speciale*”. Bine citite, aceste dispoziții sunt cu totul de altă natură, adică abuzul libertăților presei și opiniilor, iar nici de cum competența instanțelor de judecată, care este reglementată prin art. 26, asupra căruia nu se face nici o restricție.

c) Pentru că deși art. 137 alin. 1—2 din Constituția nouă prevede că, până la o legislație unitară, rămân în vigoare legile existente, totuși aceasta e adevărat cu singura excepție prevăzută de acelaș art. 137 în alin. 3 din Constituția nouă, care declară: „*din ziua promulgării Constituției, sunt însă desființate acele dispoziții din legi, decrete, regulamente și orice alte acte contrarii celor înscrise în prezenta Constituție*”.

Prin urmare este desființată și competența juriului în materie de presă a delictelor de calomnie, injurii, difamațiuni la viața și cinstea personală, unde prevăzându-se acum o nouă competență a tribunalelor ordinare, orice altă competență fiind contrarie, cum eră a Curților cu jurați, este deci de drept desființată, prin alineatul de mai sus.

d) Dacă Constituția nouă ar fi un desiderat, cum vreau s'o înfățișeze circulara și adepții ei, ar însemnă să fim azi în țară fără Constituție în materie de presă, fiind că cea

nouă e desiderat și cea veche e de drept desființată conform art. 137 alin. 3, cel puțin în dispozițiile contrarii celei noi, cum e competența în această materie.

Or, desigur acest lucru ar fi un non-sens, precum e non-sens a reinvia o Constituție veche prin interpretare judiciară, după ce a fost desființată de factorul constiuant prin promulgarea alteia noi.

e) Chiar spiritul noului constituant și al noii Constituții din 1923, a fost acela de schimbare imediată a competenței în materie de presă, cum rezultă din rapoartele, expunerea de motive și debaterile parlamentare ce o însoțesc, din care cauză a și scindat vechiul art. 24 din Constituția anterioară făcând din el pe 25 și 26 actuale.

f) În acest sens s'a pronunțat indirect și Inalta Curte de Casație, secția II, prin decizia penală Nr. 1844 din 10 Octombrie 1923, ceea ce este decisiv. (Vezi Jurisprudența Generală Nr. 27-923, pag. 844, Nr. 1846).

Iată, în consecință, clar, sub atâtea rapoarturi, că *instanțele ordinare sunt singure competente în starea constituțională prezentă să judece asemenea delikte de presă din art. 26, l't. a, b, c, din Constituția nouă și*

orice altă interpretare este o eroare și un arbitrar.

Cu aceasta ar trebui odată sfârșită epoea, care își trage agonia, a calomniilor de presă la jurați în speranța că poate nu vom mai vedea servindu-se continuu la insulte prin presă, fapt care cum spune un distins magistrat român a fost remarcat și de străinii care ne vizitează. Astfel în studiul său „*A travers la Roumanie*“ publicat în „*Revue des deux mondes*“ din 1906 d-1 Bellessort spune despre noi: „*Les Roumains ont un talent remarquable de s'injurier ou calomnier par voie de la presse, en dépit de toutes dispositions légales*“. G. Ionescu-Dolj, consilier la Casație, în studiul din broșura „*Noua constituție a României*“, pag. 234).

Ziaristii adevărați nu vor avea nimic de obiectat contra răspunderii efective. Chiar *Benjamin Constant*, părintele libertății presei, nu cere pentru presă decât: *libertatea completă și pedeapsa efectivă în caz de abuz.*

Acest lucru l'a încercat constituantul nostru din 1923, atribuind în judecarea tribunalelor comune exercițiul acelei libertăți și răspunderea ei, ori ce altă interpretare fiind, în starea actaulă sau numai o parigorie, sau cântecul lebedei murinde.

Art. 27. — Secretul scrisorilor, telegramelor și al convorbirilor telefonice este neviolabil.

O lege specială va stabili cazurile în care justiția, în interesul instrucțiunii penale, va putea face excepțiune la dispozițiunea de față.

Aceiași lege va determina responsabilitatea agenților Statului și a particularilor pentru violarea secretului scrisorilor, telegramelor și convorbirilor telefonice.

Vechiul text: Art. 25. Secretul scrisorilor și al depeșilor telegrafice este neviolabil.

O lege va determina responsabilitatea agenților guvernului pentru violarea secretului scrisorilor și depeșilor încredințate poștei și telegrafului.

Art. 28. — Românii, fără deosebire de origine etnică, de limbă sau de religie, au dreptul de a se aduna pașnici și fără arme, conformându-se legilor care regulează exercitarea acestui drept, pentru a trata tot felul de chestiuni; întru aceasta nu este trebuință de autorizare prealabilă.

Intrunirile sub cerul liber sunt permise, afară de piețele și căile publice.

Intrunirile, procesiunile și manifestațiile pe căile și piețele publice sunt supuse legilor polițienești.

Vechiul text : Art. 26. Românii au dreptul de a se aduna pașnici și fără arme, conformându-se legilor care regulează exercitarea acestui drept, pentru a trata tot felul de chestiuni ; întru aceasta nu este trebuință de autorizațiune prealabilă.

Această dispozițiune nu se va aplica și întrunirilor în loc deschis, care sunt cu totul supuse legilor polițienești

DESBATERI PARLAMENTARE. CAMERA

D-1 Dr. Arthur Connerth : D-lor deputați, la articolul 29 propun următorul amendament :

La al'n. 1 textul să fie redactat astfel : Românii fără deosebire de religie etnică.... (citește).

D-lor deputați, cu toate că sunt convins că și acest amendament va fi respins, v'ași rugă să-mi acordați câteva minute ca să-l motivez.

D-lor deputați, dreptul de a se asocia și anume pe bază națională și pe bază bisericească, trebuie să fie necondiționat garantat prin Constituție. Vedeți, d-lor, și în această privință avem experiența din timpul festului regim ungar, dar și în acești ultimi patru ani, și de aceia credem că cea mai bună garanție pentru acest drept al nostru individual va fi dacă se va primi amendamentul propus de mine. Prin amendamentul acesta unul între cele mai importante drepturile noastre individuale elementare este garantat. Nu vom fi supuși la bunul plac al unor prefecți sau unor organe inferioare, cari fără cunoștință de cauză ne jignesc în cele mai elementare drepturile noastre, cu toate că sunt convinși că noi nu facem nimic împotriva Statului și nu avem nici o intențiune în această privință, însă în speranța că o atitudine ostilă față de unele minorități va fi avantajoasă pentru cariera lor. Așa ne împedică în exercitarea drepturilor noastre elementare. Lucrul acesta se va remedia dacă se primește amendamentul propus de mine.

În comisiunea parlamentară mixtă care s'a ocupat cu proiectul de Constituție, onoratul

guvern a declarat că n'are nimic împotriva acestui amendament, însă de oarece este un lucru absolut de sine înțeles, este superflu să-l treacă în Constituție. D-lor, dacă acesta este punctul de vedere al guvernului și dacă de fapt acest amendament se înțelege de sine, atunci nu pot pricepe din ce motive nu admite guvernul amendamentul nostru, cu atât mai mult că va fi spre înștirarea minorităților cari credeți-mă, sunt foarte îngrijorate pentru drepturile lor.

Pentru aceasta, vă rog să primiți amendamentul.

D-1 M. G. Orleanu, președinte : Comitetul delegaților a respins acest amendament, al cărui cuprins este : „Românii, fără deosebire de origină etnică, de limbă sau de religie, au dreptul a se asocia, conformându-se legilor care regulează exercițiul acestui drept, care este garantat și pe baza națională și bisericească“.

D-1 Chirculescu are cuvântul.

D-1 N. D. Chirculescu, raportor : D-lor deputați, dacă comitetul delegaților a respins acest amendament, împreună cu alte amendamente propuse de minorități, țin să accentuez dela început, că trebuie înlăturată orice îndoială ar avea elementele minoritare asupra intențiilor sau sentimentelor guvernului, parlamentului și în general al populației românești. Eu am explicat dejă acest lucru, în discuția generală, tratând chestiunea aceasta a minorităților și vă rog să citiți în desbateri ce am spus, căci atunci a fost sgomot din partea opoziției turbulente. Am zis : E mai presus de orice, în populația românească, conștiința deplină de interesele ei proprii ; aceste interese judecând după experiența și faptele

petrecute în istorie, judecând după experiența proprie ca și a altor popoare, se rezumă în necesitatea de a da cea mai mare și cea mai largă posibilitate de dezvoltare tuturor minorităților, și sub raportul cultivării limbii materne și sub raportul învățământului și chiar unde este posibil în trebuințarea limbii lor în autorități; însă ținând socoteală că găsindu-se într'unele locuri mai multe naționalități și mai multe religii, existența și dezvoltarea lor trebuie să fie puse în armonie, pentru ca să meargă armonios și ele împreună și cu interesele Statului paralel.

Minoritățile dela început chiar, ne-au manifestat o jignitoare mefiență; mai ales au greșit, punându-se mereu pe terenul hotărârilor dela Alba-Iulia și drepturilor din tratate ceeace ne obligă să le amintim că ceeace se va face nu se face sub influența lor; dacă nu trecem în Constituție decât principii, e pentru că înțelegem în toate chestiile, nu numai a minorităților, să lăsăm legilor detaliile de aplicare. Și eu dau întâlnire minorităților la legile ce vom face în ceeace privește cultele și limbile, ca să vadă că nu va eși decât un singur lucru din ceeace se va face; regretul minorităților de a ne fi bănuit de intențiuni de ostilitate atunci când nu trebuia să o facă. Ceeace vom face se va bază pe necesitatea raporturilor armonioase dintre noi, dictate de interesul propășirii Statului român. Dacă am face ceeace a făcut Koșut în Ungaria, o politică de provocare, sau ceeace a făcut Iosif al doilea în Austria, o politică de germanizare, atunci am face o mare greșeală.

Cunoaștem aceste greșeli, și avem interes chiar noi să le evităm.

Dar politica noastră este o politică largă, este o politică tradițională, pe care noi am aplicat-o față cu străinii chiar în timpurile când nu aveam legi care să ne oblige la o atare atitudine. Întrebați pe germanii cari au fost în țară, întrebați pe evreii cari au fost la noi, cari au avut comunități religioase, organizațiile lor bisericești și administrative, își puteau administra avuții lor, puteau să se ocupe de cultele lor, fără ca să

fi fost prevăzut ceva în Constituție și fără ca poporul român să se fi amestecat în treburile lor. Puteți să conțați pe aceleași sentimente și mai mult de aci înainte. Și d-le Roth, vă mai spun un lucru: dacă credeți d-voastră că aveți garanții serioase în litera rece a unei legi, vă înșelați; v'ași da de exemplu ceeace a însemnat Constituția germană pentru Polonia, v'ași da de exemplu ceeace a însemnat Constituția ungară pentru poporul românesc de dincolo și ceeace a însemnat Constituția austriacă pentru Bucovina, ca să știți că acolo unde nu e bună credință, în raporturile dintre oameni, toate paragrafele din legi pot să fie interpretate, toate pot să fie întinse.

D-l Hans Otto Roth: Ungaria n'a avut Constituție niciodată.

D-l N. D. Chirculescu, raportor: Pactul dualist dela 1867 și legea naționalităților și cari garantau naționalităților o situațiune pe cari ungurii n'au recunoscut-o și n'au respectat-o niciodată. Urmăriți prin urmare istoria și veți vedea că unde n'a fost bună credință în raporturile dintre popoare, ori câte paragrafe constituționale au putut să fie scrise, n'au avut nici o valoare dacă popoarele nu se puteau apropia între ele. Prin urmare, d-voastră greșiți dând atâta valoare precizărilor de făcut în textele constituționale, mai multă garanție decât ele vă dau firea, tradițiile și mai ales buna noastră credință care naște din conștiința că interesele noastre naționale, așa cum suntem înconjurați de toate părțile de dușmani, cari amenință Statul nostru, ne dictează să trăim în bună armonie cu toți cetățenii acestui Stat.

— Se pune la vot amendamentul d-lui Arthur Connert și se respinge de Adunare.

— Se pune la vot art. 29 devenit 28 și se primește nemodificat.

DOCTRINA

Articolul 28 recunoaște românilor dreptul d'a se reuni. Noțiunea de român e pusă aci ca opozit al noțiunii de străin după următoarele distincțiuni.

Se știe că român este acela care e născut din părinți români, fie că e născut în țară sau chiar în străinătate, că constituția prevede și români prin naturalizare, adică străini deveniți români, după anume forme de încetățenire.

Mai este și o a treia categorie, aceea a românilor din țările vecine, care se bucurau sub vechea constituție, de privilegiul d'a putea mai ușor deveni cetățeni, fără nici un stagi.

Constituția zicea în privința acestora, că li se recunoște calitatea de cetățean, că adică, ei fiind români de origine, singura piedică la exercițiul drepturilor conferite cetățenilor acestei țări, era supușenia lor către statul unde erau născuți și locuiau; piedică ce se ridică prin admiterea la cetățenie, dar cu acest caracter și privilegiu, că erau recunoscuți ca cetățeni români, ca și cum ar fi fost din trecut. (I. Stambulescu, op. cit., pag. 68).

Art. 29. — Români, fără deosebire de origine etnică, de limbă sau de religie, au dreptul a se asocia, conformându-se legilor care regulează exercițiul acestui drept.

Dreptul de liberă asociațiune nu implică în sine dreptul de a crea persoane juridice.

Condițiunile în care se acordă personalitatea juridică se vor stabili prin o lege specială.

Vechiul text: Art. 27. Români au dreptul a se asocia, conformându-se legilor care regulează exercițiul acestui drept.

JURISPRUDENȚA

1. În virtutea dreptului recunoscut prin art. 27 din Constituție, se pot asocia mai multe persoane într'un anumit scop și să dea mandat uneia sau mai multora dintre ele pentru a face diferite acte în interesul

scopului urmărit de asociațiune.

Mandatul însă conferit în astfel de condițiuni nu îndrituiește pe mandatar să ceară ulterior în numele său personal îndeplinirea obligațiilor contractate de el în numele acelora ce i-au dat mandatul. (Cas. S. U. 180-923, Dreptul 1923, pag. 38).

Art. 30. — Fiecare are dreptul de a se adresa la autoritățile publice prin petițiuni subscrise de către una sau mai multe persoane, neputând însă petiționa decât în numele subscrișilor.

Numai autoritățile constituite au dreptul de a adresa petițiuni în nume colectiv.

Vechiul text este identic cu acesta.

DESBATERI PARLAMENTARE. CAMERA

D-l Constant Georgescu: D-lor, articolul 31 cuprinde o dispozițiune relativă la dreptul de petiționare pe care-l are fiecare cetățean. S'ar părea că acest articol n'are mare importanță, însă dacă citim diferitele autori, printre cari citez pe Guizot, care a studiat originea dreptului parlamentar și a guvernului reprezentativ, constatăm că drep-

tul de petițiune, stă la baza dreptului de inițiativă parlamentară și la baza dreptului de control al Parlamentului față de puterea executivă. De aceea, foarte bine s'a făcut că s'a menținut dispoziția din Constituția veche, care legitimează un drept sfânt și natural al cetățeanului, un drept pe care îl găsim înscris în mod consuetudinar, bineînțeles în Constituția engleză. Dreptul de petiționare a ajuns în fapt un drept iluzoriu,

ori drepturile iluzorii devin periculoase. Nu știu dacă ați citit un studiu foarte întemeiat făcut de un coleg al nostru, d-l Simionescu, membru al Academiei și profesor universitar al Iași, în care arată ce platonice a devenit acest drept în țara noastră.

Pentru ca dreptul de petiționare să devie o realitate, vă propun un alineat, al treilea la art. 31. Acest alineat ar fi următorul: „Autoritatea căreia i s'a adresat o petițiune, este îndatorată să răspundă de grabă petiționarului, arătând rezoluțiunea pusă pe petițiunea sa și pe scurt motivele de fapt și de drept ale rezoluțiunii“. (Aplause).

O voce: Atunci trebuie să dublăm numărul funcționarilor.

D-l Constant Georgescu: Mă așteptam la această întrerupere. Dar obiecțiunea n'are nici un temei de drept.

S'ar putea obiecta numai că acest principiu nu are rang constituțional. De fapt însă chestiunea prezintă o importanță foarte mare în țara noastră. Numai prevăzând o sancțiune dreptului de petiționare în Constituțiune, autoritățile administrative vor respecta acest drept sfânt al cetățeanului de a i se răspunde la petițiunea sa, prin care se plânge, fie contra unei nedreptăți, fie contra unui abuz a unui funcționar, fie că se cere dela o autoritate îndreptărea unui rău.

O voce: Și ce sancțiune are?

D-l Constant Georgescu: Sancțiunea se va prevedea în legile administrative. De aceea cred că nu trebuie să ne mulțumim cu

enunțarea unor principii platonice, căci puterea executivă o cunoașteți, ezită totdeauna de a da un răspuns scris și desigur că prevăzând în Constituțiune răspunsul ca obligator, dreptul de petițiune va deveni o realitate.

Noi parlamentarii suntem foarte împovărați și stânjeniți în activitatea noastră legislativă prin faptul că cetățenii nu primesc răspuns la petițiunile ce adresează autorităților publice, trebuind noi să le dăm aceste răspunsuri, cutreerând ministerele și răsfoind arhivele.

De aceea propun acest amendament prin care se pune în mod categoric obligațiunea pentru autorități de a răspunde la petițiunile ce primesc.

Din punct de vedere practic acest nou alineat va avea o mare importanță, atât pentru cetățenii cari vor vedea că li se dă atențiunea cuvenită de Stat cât și pentru noi parlamentarii cari ne vom putea îndeplini îndatoririle legislative, ne mai fiind obligați de a alerga din minister în minister, din autoritate în autoritate ca să căpătăm rezoluțiuni și răspunsuri pentru cetățenii cari au înaintat autorităților diferite petițiuni.

D-l N. Chirculescu, raportor: Comitetul delegaților a respins amendamentul.

— Se pune la vot amendamentul d-lui Georgescu și se respinge.

— Se pune la vot art. 31 devenit 30 și se primește nemodificat.

Art. 31. — Nici o autorizare prealabilă nu este necesară pentru a se exercita urmăriri contra funcționarilor publici, pentru faptele administrațiunii lor, de părțile vătămate, rămânând însă neatinse regulile speciale statornicite în privința miniștrilor.

Cazurile și modul urmăririi se vor regula prin anume lege.

Dispozițiuni speciale în codicele penal vor determina penalitățile puse pe puitorilor.

Vechiul text, art. 29 este identic cu acesta.

Art. 32. — Nici un Român, fără autorizarea guvernului, nu poate intra în serviciul unui Stat străin, fără ca însuși prin aceasta să-și piardă cetățenia.

Extradarea refugiaților politici este oprită.

„*în text, art. 30* diferă de acesta numai prin aceea că cuvântul „cetățenie“ a fost înlocuit cu acela de „naționalitate“ și s'a adăugat cuvântul „străin“.

DESBATERI PARLAMENTARE. SENAT

D-l I. Păcurariu: D-lor senatori, mi se pare că în primul alineat al acestui articol se adaugă cuvintele „alt Stat“ sau „Stat străin“. De sigur că în Statul său propriu poate să se piardă, fără să-și piardă naționalitatea.

D-l Tony Iliescu: Ar fi o adăugire inutilă, pentru că nimeni nu se gândește că ar putea să fie altfel.

În orice caz, pentru mai multă claritate, ar putea să se adauge cuvântul „străin“, și atunci redacțiunea acestui articol va fi următoarea :

„Nici un român, fără autorizarea guvernului, nu poate intra în serviciul unui Stat străin, fără ca însuși, prin aceasta, să-și piardă naționalitatea.

Extradarea refugiaților politici este oprită“.

D-l M. Pherekyde, președinte: Senatul primește această modificare? (Aprobări).

— Se pune la vot art. 33 devenit 32, cu modificarea propusă de d-l senator Păcurariu, și se admite de Senat.

DESBATERI PARLAMENTARE. CAMERA

— Art. 32 devenit 31, se admite nemodificat.

— Se dă citire art. 33 devenit 32.

D-l Arthur Connerth: D-lor deputați, am un amendament foarte scurt și anume: În locul cuvântului „naționalitatea“ să se pună cuvântul „cetățenia“. Și iată de ce: după modesta mea părere naționalitatea nu se poate pierde niciodată, ci numai cetățenia. Cetățean înseamnă supușenia unui Stat, calitate ce se poate pierde, pe când naționalitatea nimeni nu și-o poate pierde.

D-l N. D. Chirculescu, raportor: Comitetul delegaților a primit amendamentul d-lui Connerth.

— Se pune la vot amendamentul d-lui Connerth și se primește.

D-l M. G. Orleanu, președinte: Mai este un amendament admis de comitetul delegaților în cuprinderea:

— La art. 33 devenit 32, propunem ca după cuvântul „Stat“ să se adauge cuvântul „străin“.

— Se pune la vot acest amendament și se primește.

— Se pune la vot art. 33 devenit 32 cu amendamentele primite și se primește de Adunare.

TITLUL III.

Despre Puterile Statului

Art. 33. — Toate puterile Statului emană dela națiune, care nu le poate exercita decât numai prin delegațiune și după principiile și regulile așezate în Constituțiunea de față.

Vechiul text, art. 31 este identic cu acesta.

Art. 34. — Puterea legislativă se exercită colectiv de către Rege și Reprezentațiunea națională.

Reprezentațiunea națională se împarte în două Adunări:
Senatul și Adunarea deputaților.

Orice lege cere învoirea a câtor trele ramuri ale puterii legislative.

Nici o lege nu poate fi supusă sancțiunii regale, decât după ce se va fi discutat și votat liber de majoritatea ambelor Adunări.

Vechiul text, art. 32 este identic cu acesta.

JURISPRUDENȚA

1. În timp de războiu sau când din vreo altă împrejurare extraordinară este cu neputință ca puterea legiuitoare să se exercite, dreptul public admite ceea ce se numește „dreptul de necesitate“, adică dreptul pentru Capul Statului de a lua, în lipsa reprezentațiunii naționale, prin decrete-legi, toate măsurile necesare pentru salvarea și ocrotirea intereselor Statului, în caz că aceste interese s'ar compromite prin întârziere.

Acest drept al puterii executive, pe lângă că nu este absolut și nelimitat, ci admis numai în caz de absolută necesitate, are și un caracter provizoriu, căci toate decretel-

legi se dau cu rezerva aprobării ulterioare a parlamentului și, în caz că parlamentul refuză aprobarea lor, ele devin inexistente, iar efectele lor desfășurate de drept.

Prin urmare, decretul-lege de încetățenire din 29 Decembrie 1918 fiind dat în timp de războiu și în lipsa parlamentului, adică într-o situație anormală a țării și fiind întemeiat pe o nevoie imperioasă a cărei apreciere nu aparține Inaltei Curți de Casație, ci exclusiv parlamentului, nu se poate înlătură pe motiv că este neconstituțional și deci trebuie aplicat de instanțele judecătorești. (Cas. I, 1-919, Jurisprudența Română 1919, pag. 562, Nr. 552).

Art. 35. — Inițiativa legilor este dată fiecăreia din cele trei ramuri ale puterii legislative.

Totuși, orice lege relativă la veniturile și cheltuelile Statului sau la contingentul armatei, trebuie să fie votată mai întâi de Adunarea deputaților.

Vechiul text, art. 33 este identic cu acesta

Art. 36. — Interpretarea legilor cu drept de autoritate, se face numai de puterea legiuitoare.

Textul text, art. 34 este identic cu acesta.

JURISPRUDENȚA

1. O lege interpretativă presupune că s'au fi avut dificultăți asupra înțeleșului unei legi înainte instanțelor judecătorești. Astfel, când o lege nu a avut ocaziune a veni în discuțiune înaintea instanțelor judecătorești nu era nevoie ca o lege nouă să vie, să o interpreteze. (Cas. III, 194-913, Curierul Judiciar 1913, pag. 514).

2. O lege, fie interpretativă, fie nouă cu efect retroactiv, nu poate nesocoti principiile constituționale și prin urmare, denumirea ei de interpretativă nu poate împiedeca instanțele judecătorești să o înlăture, dacă constată că este contrară Constituției. (Cas. III 194-913, Curierul Judiciar 1913, pag. 515).

3. Conf. principiilor generale de drept, când un act al puterii administrative isbeste un simplu interes al unei persoane, cum ar fi refuzul unei primării de a da autorizațiune de îngrădirea unui loc, conflictul constituie un adevărat contencios administrativ de resortul instanțelor administrative; că însă, când actul puterii administrative violează un drept câștigat, plângerile celor vătămați, sunt de căderea instanțelor judecătorești ordinare.

Prin urmare, când o instanță judecătorească, prin dispozitivul hotărârei ce pronunță, obligă pe primărie să dea autorizație de îngrădire, iar în caz contrar, hotărârea să înă loc de autorizație, aceasta constituie un adevărat amestec al puterii judecătorești în atribuțiunile puterii administrative, și dar o asemenea hotărâre este casabilă. (Cas. I, 900-905, Bul. Cas. 1905, pag. 857).

4. Atribuțiunile puterii judecătorești rezultă din principiul chiar al acestei puteri, și deci rolul său constituțional consistă în a aplica legile atât constituționale cât și ordi-

nare în procesele deduse înaintea sa, ceea ce implică în mod necesar competența sa în caz de contrarietate între legi de a decide cari din ele trebuie să fie preferate, și că nu e trebuință de un text formal spre a da în competența tribunalului judecata constituționalității legilor în procesele de competența sa, ci din contră ar trebui un text formal pentru ca să ridice această competență.

Legile constituționale sunt tot legi și prin urmare aplicația lor la litigiile dintre părți intră în competența puterii judecătorești ca și aplicația legilor ordinare.

De aci rezultă că, dacă legea ce se invoacă dinaintea tribunalului ar fi în contra dispozițiunilor precise ale Constituției judecătorul trebuie să acorde precădere dispozițiunilor constituționale care trebuie să se impună prin autoritatea lor atât legiuitorului cât și judecătorului.

Pentru a fi o lege într'adevăr interpretativă, trebuie ca ea să rezolve dificultatea de interpretare care să aibă un caracter scris și care intervin mai cu seamă în cazuri când există contrarietatea de hotărâre în interpretarea legilor pentru a pune capăt variațiunilor de jurisprudență.

Prin urmare, nu e destul ca o lege să aibă forma interpretativă ca să fie în realitate interpretativă.

Astfel, legea din 18 Decembrie 1911 relativă la înființarea societății tramvaielor comunale din București și aplicabile la un contract unic, în privința cărua Justiția n'a rezolvat nici o chestie de drept și n'a dat loc la nici o dificultate de interpretare, nu este o lege interpretativă mai cu seamă că ea creiază dispozițiuni cu totul nouă care nu intră în cadrul unei legi interpretative. (Trib. Ilfov, II, 119-912, Curierul Judiciar 1912, p. 152).

Art. 37. — Promulgarea legilor, votate de ambele Adunări, se va face prin îngrijirea ministerului justiției, care va păstra unul din

originalele legilor votate, iar al doilea original se păstrează de Arhivele Statului.

Ministrul Justiției este și păstrătorul marelui Sigiliu al Statului.

In fiecare an ministrul Justiției va publica colecțiunea legilor și regulamentele, în care legile vor fi înserate purtând numărul de ordine după data promulgării.

Acest articol este nou.

RAPORT SENAT

Acest articol cuprinde o nouă dispozițiune privitoare la promulgarea și păstrarea legilor și sigiliului Statului precum și la publicarea colecțiunii legilor și regulamentele. Cu chipul acesta nu vom mai avea alterări și pierderi a originalelor legilor, cum s'a întâmplat chiar cu unele coduri, iar autoritățile judecătorești nu vor mai fi expuse să judece după edițiuni făcute de particulari cu greșeli și alterări de sensuri.

DOCTRINA

Spre a se evita ca originalul legilor vo-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Art. 38. — Nici o lege, nici un regulament de administrațiune generală, județeană sau comunală nu pot fi îndatoritoare decât după ce se publică în chipul hotărât de lege.

Acest articol figura identic în vechea Constituție sub No. 126.

DESBATERI PARLAMENTARE. SENAT

D-l Grigore Procopiu : Am să fac o mică observațiune la art. 39 devenit 38.

Întâiu asupra formei negative „nici o lege“... cred că ar fi mai preferabil să se spună „orice lege, orice regulament de administrație generală, județeană sau comunală, va intra în vigoare sau va fi obligatorie după ce se va publica“.

In al doilea rând, se spune că: „după ce se publică în chipul hotărât de lege“. Sunt însă legi și așa putea da un exemplu chiar a unei legi recente, votată de noi, care nu hotărăște chipul în care trebuie să fie aplicată, nici timpul când are să fie aplicată, este legea advocaților. Ei bine, în acest caz, de ce să nu se prevadă în ce anume timp dela

tate să se p'arză, sau să fie schimbat, ori alterat, cum s'a constatat că s'a întâmplat chiar cu unul din codurile noastre, codul civil; legiuitorul constituant a avut grija a hotări, că promulgarea legilor, votate de ambele adunări, să se facă prin îngrijirea Ministerului de Justiție, care va păstră unul din originalele legii votate, iar celălalt original, să se depue la arhivele Statului, spre a asigura păstrarea legilor în două locuri deosebite, și a se putea controla la nevoie; fiind exclus astfel, și cazul de incendiu, și al dispariției, ori al alterării unicului original. (I. Stambulescu, op. cit., pag. 98).

publicare va fi aplicată legea? Aceasta ca normă generală, cu rezerva ca legiuitorul să poată specifică, ca excepțiuni, că o lege se va putea aplica într'un timp mai scurt spuiind aceasta prin lege.

E nevoie să se prevadă un timp anumit dela publicare, în care legile să fie aplicate, pentru că sunt legi cari nu prevăd acest termen, și atunci naște întrebarea, când intră această lege în aplicare?

D-l C. D. Dimitriu : In momentul promulgării.

D-l Grigore Procopiu : Aș înțelege dacă s'ar prevedea un termen după publicarea legii în „Monitorul Oficial“, dar aci nu se spune așa zice: „în chipul hotărât de lege“. Să se spună: „decât după ce se publică în „Monitorul Oficial“.

M. Pherekyde, președinte: Formulați amendament?

D-l Grigore Procopiu: Nu pun amendament. Fac o observațiune; dacă comisiunea crede că este utilă, nu are decât să și-o propună.

D-l Tony Ilescu: S'ar împacă observațiunea făcută de d-l Procopiu cu textul acesta din Constituție, dând următoarea explicație: Orice lege, dacă nu prevede un termen expres în ea, atunci devine obligatorie dela data publicării ei în „Monitorul Oficial”. Cu alte cuvinte, când o lege doarește termenul să curgă dela altă dată, trebuie s'o prevadă expres.

D-l Ermil Pangrati: Acest articol mi se pare că este de importațiune străină, căci publicarea cu numerotare este sistematic aplicată în Ungaria, unde legile nu se designează prin titlul lor, cum este la noi: legea agricolă, legea învățământului, legea avocaților, fiecare pe numele ei, ci se zice: legea Nr. 11 din 1921. Sistemul nostru este mai rar.

Al doilea: La noi, orice lege trebuie votată de ambele Corpuri legiuitoare și promulgată. Toată lumea știe ce înseamnă promulgată: Publicarea prin „Monitorul Oficial” a decretului regal. De ce acum, în locul acestei expresiuni latine, intrată în viața noastră publică, să se spună: „Se publică

după prevederile legii”. Aceste cuvinte propun să fie înlocuite cu cuvintele: „după promulgarea legii”.

— Ne mai cerând nimeni cuvântul, se pune la vot art. 39, devenit art. 38, și se admite fără nici o modificare.

JURISPRUDENȚA

1. O nouă lege intră în vigoare, în toată întinderea țării, din momentul publicării sale în Monitorul Oficial, iar nu din momentul când această publicațiune ajunge în diferitele puncte ale țării, și aceasta rezultă atât din art. 126 din Constituție cât și din faptul că din codul civil român s'a suprimat al. II din art. 1 cod. civil francez, care dispunea contrariul.

Legea de consolidări petrolifere publicată în Monitorul Oficial din 8 Iunie 1913 a intrat deci în vigoare în toată întinderea țării din această zi și prin urmare contestația (prevăzută în art. 43 și 44 al noiei legi) la executarea unei hotărâri obținută sub legea veche, executată în chiar ziua publicării în Monitorul Oficial a noiei legi, este admisibilă, deși este prevăzută numai de legea nouă întrucât această soluție este conformă principiului că o lege de procedură are putere retroactivă. (Cas. II, 69-922, Curierul Judiciar din 1923, Nr. 25, pag. 395).

Art. 39. — Puterea executivă este încredințată Regelui, care o exercită în modul regulat prin Constituțiune.

Vechiul text art. 35 este identic.

Art. 40. — Puterea judecătorească se exercită de organele ei. Hotărârile lor se pronunță în virtutea legii și se execută în numele Regelui.

Vechiul text art. 36: „Puterea judecătorească se exercită de Curți și tribunale. Hotărârile și sentințele lor se pronunță în virtutea legii și se execută în numele Regelui.

RAPORT SENAT

S'a înlocuit cuvintele: „...de Curți și tribunale” cu cuvintele: „organele ei”. În a-

devăr, actuaia redacțiune este incompletă, căci nu cuprinde toate autoritățile cari judecă.

Printre aceste autorități sunt și tribuna-

lele arbitrale, cu sau fără judecători de Stat, destinate a înlocui în viitor tribunalele de drept comun în materie civilă și comercială. Cât despre organizațiunea judecătorească, ea trebuie făcută, credem, prin o nouă lege specială, pusă pe alte baze decât cele ale legilor făcute dela 1864 încoace. Chiar legile franceze pe cari le-am împrumutat sunt pe baze de tradiții învechite de peste 200 ani. În România-Nouă judecățile nu mai pot fi supuse nici unei proceduri civile, nici unor autorități judecătorești, pe idei și temeuri învechite de atât timp. Mobilitatea sensurilor aceleiași legi, elasticitatea simțului de judecată, trăgările litiganților, întorsăturile proceselor, subtilitatea controverselor, amănările și întârzierile judecăților, voite și nevoite de judecători, trebuie să dispară.

JURISPRUDENȚA

1. După art. 51 din legea de constatare a contribuțiilor directe, rolurile formate conform legii formează pentru casele publice un titlu egal de împlinire, iar deciziunile pe temeiul cărora ele sunt întocmite au putere de lucru judecat și nici o autoritate judecătorească nu poate da o hotărâre contrară dispozitivului lor, de oarece pentru stabilirea impozitelor directe, legiuitorul a instituit jurisdicțiuni speciale și anume comisiunile comunale și comisiile de apel, dând în competența exclusivă a acestor instanțe așezarea diferitelor impozite.

Prin urmare, dacă impunerea făcută de comisia comunală de prefaceri a rămas defi-

nitivă prin neapeierea ei la comisia de apel, Statul are titlu legal, adică rolurile în baza cărora poate proceda la urmărire, fără a se mai putea discuta impunerea pe cale de contestație la urmărire.

În adevăr, după art. 36 combinat cu art. 104 din Constituție, puterea judecătorească se poate exercita, deosebit de Curți și tribunale și prin jurisdicții speciale, cari se înființează prin anume legi speciale și, prin urmare, hotărârile date de asemenea jurisdicții cu îndeplinirea formelor prescrise de legea organizării lor au caracterul unor adevărate hotărâri judecătorești și trebuie să aibă aceiași autoritate de lucru judecat, fără a se putea înlătură prin altă judecată pe cale ordinară (Cas. III, 95-912, Curierul Judiciar din 1912, Nr. 24, pag. 288).

2. Din combinațiunea art. 36 și 104 din Constituție, rezultă că, deosebit de Curțile și Tribunalele ordinare puterea judecătorească se poate exercita și prin jurisdicțiuni speciale, care se înființează prin anume legi speciale, și prin urmare, hotărârile date de asemenea jurisdicțiuni prin îndeplinirea formelor prescrise de legea organizării lor, trebuie să aibă aceași autoritate de lucru judecat, ca orice hotărâre judecătorească, fără a se mai putea înlătură prin altă judecată, pe cale ordinară, căci altfel, rezultatul ar fi ca și cum acele jurisdicțiuni n'ar mai fi fost anume înființate prin lege, ba încă rezultatul ar fi și mai rău dacă s'ar da de multe ori curs de judecată pe diferite căi, ceea ce nu poate să intre în intențiunea legiuitorului. (Cas. S. U. 8-909, Jurisprudența Casației 1909, pag. 585, Nr. 624).

Art. 41. — Interesele exclusiv județene sau comunale se regulează de către consiliile județene sau comunale după principiile așezate prin Constituțiune și prin legi speciale.

Vechiul text art. 37 este identic cu acesta.

CAPITOLUL I

Despre reprezentarea națională

Art. 42. — Membrii Adunărilor reprezintă națiunea.

Vechiul text art. 38 : Membrii amândorora Adunărilor reprezintă Națiunea, iar nu numai județul sau localitatea care i-a numit.

DESBATERI PARLAMENTARE. SENAT

D-l I. Păcurariu : D-lor senatori, aci în art. 43 devenit 42, se anticipază că membrii Adunărilor reprezintă națiunea și nu numai județul sau localitatea care i-a ales.

Prin urmare, ar rezulta de aici că deputații și senatorii se vor alege pe județe, ceea ce cred că ar fi o anticipare, pentru că nu știm cum vor fi circumscripțiile.

Apoi sunt senatorii aleși de universități, cei aieși de Camerele de comerț, industrie, agricultură, etc., cari nu sunt nici județe nici localități, și ca să încapă și aceștia eu vă rog să primiți stilizarea următoare :

La art. 43 devenit 42 :

„Membrii Adunărilor reprezintă Națiunea“.

Ion Păcurariu, Emil Bran, Ion Tartia, Șt. Pop, Ion Gălățeanu.

D-l Ermil Păngrati : Dar senatorii de drept atunci ce reprezintă ?

D-l Tony Iliescu (în locul d-lui raportor) : D-le Păcurariu, dacă ratificați amendamentul în sensul acesta ca să tăem întreg articolul și să rămâie articolul altfel redactat : „membrii Adunărilor reprezintă Națiunea“. Aveți ceva de zis ?

D-l Ion Păcurariu : Aceasta este și propunerea mea.

D-l Tony Iliescu (în locul d-lui raportor) :

Se consultă comitetul delegaților. D-lor senatori, comitetul delegaților a admis cu unanimitate acest amendament și deci articolul rămâne așa : „Membrii Adunărilor reprezintă Națiunea“.

— Se pune la vot amendamentul d-lui Păcurariu și se admite

— Se pune la vot articolul în noua redacție cu amendamentul propus și admis de Senat și se admite.

DESBATERI PARLAMENTARE. CAMERA

D-l Em. Dan : La acest articol s'a făcut în Senat următoarea modificare : se șterg cuvintele dela sfârșit „numai județul sau localitatea“, așa că redacțiunea definitivă a articolului ar fi : „Membrii Adunărilor reprezintă Națiunea“. Întrucât socotesc, că Senatul a făcut bine că a modificat acest articol astfel, propunem acest amendament pentru ca să admită și Camera aceeași modificare.

D-l M. G. Orleanu, preșdinte : Pun la vot amendamentul.

Se admite.

— Se pune la vot articolul 43 devenit 42 cu amendamentul admis și se admite de Adunare.

Art. 43. — Ședințele Adunărilor sunt publice.

Regulamentele lor fixează cazurile și modul în cari aceste ședințe pot fi declarate secrete.

Vechiul text, art. 39 : Ședințele Adunărilor sunt publice

Cu toate acestea fiecare Adunare se formează în comitet secret după cererea președintelui sau a zece membri.

Ea decide în urmă cu majoritate absolută dacă ședința trebuie redeschisă în public, asupra aceluiaș obiect.

1. 44. — Fiecare din Adunări verifică titlurile membrilor săi și judecă contestațiunile ce se ridic în această privință.

Nici o alegere nu poate fi invalidată decât cu două treimi din numărul membrilor prezenți.

Vechiul text, art. 40 este identic cu acesta.

Art. 45. — Nimeni nu poate fi totdeodată membru al uneia și al celeilalte Adunări.

Vechiul text, art. 41 este identic cu acesta.

Art. 46. — Deputații și senatorii numiți de puterea executivă într'o funcțiune salariată, pe care o primesc, pierd de plin drept mandatul lor de reprezentanți ai națiunii.

Această dispozițiune nu se aplică miniștrilor și subsecretarilor de Stat.

Legea electorală determină incompatibilitățile.

Vechiul text, art. 42 : Membrii uneia sau celeilalte Adunări, numiți de guvern într'o funcțiune salariată pe care o primesc, încetează de-a fi deputați și nu își reiau exercițiul mandatului lor decât în virtutea unei noi alegeri.

Aceste dispozițiuni nu se aplică miniștrilor.

Legea electorală determină incompatibilitățile.

DESBATERI PARLAMENTARE. SENAT

D-l Ion Păcurariu : D-ilor senatori, am onoare să prezint un amendament, în înțelesul că deputați și senatorii numiți de puterea executivă, în o funcțiune salariată „incompatibilă“. Acest cuvânt zic eu să se adauge, căci pot fi salariați și să ocupe funcțiuni compatibile, ca preoții, de exemplu.

Amendamentul meu are următorul cuprins :

La art. 47 devenit 46 ;

După cuvintele „într'o funcțiune salariată“, se intercalează cuvântul „incompatibilă“.

Ion Păcurariu, Emil Bran, Ioan Tarția, St. Pop, Părintele Gr. Popescu-Breasta.

D-l C. D. Dimitriu : Nu pot fi numiți după ce au fost aleși, adică în timpul când sunt deputați sau senatori, dacă însă înainte au

fost în serviciu pot să fie aleși.

D-l Ion Păcurariu : În tot cazul eu mențiu amendamentul.

— Se consultă comitetul delegaților.

D-l M. Pherekyde, președinte : D-l senator Moșoiu are cuvântul.

D-l A. Moșoiu : Îmi permit să întreb pe d-l raportor ce se înțelege prin cuvintele: legea electorală determină incompatibilitățile. Este vorba de legea actuală, care de fapt nu este decât un decret-lege, sau este vorba de legea viitoare ?

D-l Tony Iliescu (în locul d-lui raportor) : Deocamdată, pentru că nu avem alta, neapărat că se raportează la legea electorală în ființă. Cuvintele: „legea electorală“ se referă la legea în ființă, oricare ar fi ea.

În ceea ce privește amendamentul d-lui Păcurariu, comitetul delegaților l'a respins pe

considerațiunea următoare: nu este vorba de funcțiunile în cari nu există incompatibilitate între funcțiune și mandatul de deputat; dispozițiunea din Constituțiune voeste ca deputatul sau senatorul să nu poată fi numit în timpul exercitiului mandatului său, într'o funcțiune salariată.

D-l Ion Păcurariu: Vă rog să-mi dați o lămurire: cineva este profesor la o școală confesională și pe urmă este trecut la o școală a Statului. Ambele sunt compatibile cu mandatul de deputat. Nu se poate face această trecere în timpul exercitării mandatului?

Art. 47. — La începutul fiecărei legislaturi și a fiecărei sesiuni ordinare, Adunarea deputaților și Senatul aleg din sânul lor pe președintele, vice-președinții și membrii biurourilor, potrivit regulamentelor interioare.

Vechiul text, art. 43 și 44: La fiecare sesiune, Adunarea deputaților își numește președintele, vice-președinții și compune biuroul său.

44. Senatul alege din sânul său pe președinte, pe vice-președinți, precum și pe ceilalți membri ai biuroului său

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Art. 48. — Orice hotărîre se ia cu majoritate absolută a voturilor, afară de cazurile când prin Constituțiune, legi sau regulamentele Corpurilor legiuitoare se cere un număr superior de voturi.

În caz de paritate a voturilor, propunerea în deliberare este respinsă.

Adunările țin ședințe cu jumătate plus unul din numărul membrilor înscriși în apelul nominal.

Vechiul text, art. 45: Orice rezoluțiune este luată cu majoritate absolută a sufragiilor, afară de aceea ce se va statornici prin regulamentele Corpurilor legiuitoare, în privința alegerilor și prezentațiunilor.

În caz de împărțeață a voturilor, propozițiunea în deliberațiune este respinsă.

Adunările țin ședințe cu jumătate plus unul din numărul membrilor înscriși în apelul nominal.

DESBATERI PARLAMENTARE. SENAT

turi, de exemplu.

D-l Gh. Ghițescu: În acest articol sunt cuvintele: „în privința alegerilor și prezentațiunilor“. Ce înseamnă acest lucru? Eu aş vrea să-mi dați un exemplu de prezentațiune. Ce este prezentațiune?

D-l C. G. Dissescu: Înseamnă prezentațiune la diferite instituții, la Curtea de con-

D-l C. D. Dimitriu: Desigur că a fost o greșală, pentru că este un text care nu e destul de clar — și socotesc că Senatul și Camera trebuie să-și dea seama de cuvintele puse într'un text — și pentru că cuvântul deși este pus și în vechea Constituțiune și în proiectul acesta, ar putea da naștere la interpretări, eu propun ca primul a-

lineat să fie redactat în felul următor :

„Orice rezoluțiune este luată cu majoritatea absolută a sufragiilor, afară de ceea ce se va statornici prin regulamentele Corpurilor legiuitoare“ și să suprimăm cuvintele: „în privința alegerilor și prezentațiilor“, pentru că în regulamentele pe cari Corpurile legiuitoare și le vor alcătui, se va prevedea dispozițiuni de modul cum se procedează la diferite alegeri.

D-l Tony Iliescu: Atunci nu ar mai avea sens alineatul următor care vorbește de „propunere“.

Eu cred că în loc de „prezentațiilor“ trebuie pus cuvântul „propunerilor“.

D-l C. D. Dimitriu: Alineatul II are sensul lui, pentru că în el se prevede o altă ipoteză și anume, ce se întâmplă când o propunere are un număr egal de voturi pentru și contra.

Nu este nici o contradicție.

D-l Tony Iliescu: Nu am vrut să zic că este contradicție, dar cuvântul „propunerilor“, în loc de „prezentațiilor“ se impune și de alin. II.

Dacă credeți, putem să suprimăm pur și simplu aceste cuvinte din alin. I. (Aprobări).

D-l Gh. Ghițescu: Amendamentul ce am onoarea să propun la acest articol, este astfel formulat :

Art. 48. Orice hotărâre se ia cu majoritate absolută a voturilor, afară de cazurile când prin Constituția, legi sau regulamentele Corpurilor legiuitoare se cere un număr superior de voturi.

În caz de paritate....

Ermil Pavgrati, Gr. Procopiu, Gh. Ghițescu, Emil Petrescu, Const. Nicolaescu.

D-l I. Păcurariu: D-lor senatori, mi se pare că alineatul acestuia nu i se dă înțelesul ce trebuie urmărit și cuprins în acest articol.

Se zice: „Orice rezoluțiune este luată cu majoritate absolută a sufragiilor“.

Această dispozițiune se bate cap în cap cu alte dispozițiuni din Constituție, în care se prevăd cazuri când hotărârile se iau cu două treimi.

Prin urmare, eu accept amendamentul d-lui Ghițescu, căci se arată „și afară de cazurile când prin „Constituție“ căci aici se cuprinde și eventualitatea că se poate hotărâri cu două treimi.

D-l M. Pherekyde: D-l Procopiu are cuvântul.

D-l Gr. Procopiu: D-l Dimitriu a propus să se suprimă cuvintele: „în privința alegerilor și prezentațiilor“.

Desigur mă unesc cu aceasta, dar un lucru am de observat, că însuși fraza aceasta „afară de ceea ce se va statornici de regulamentul Corpurilor legiuitoare“, nu este suficientă, pentru că în nici un caz nu cred că ea dă intențiunea Senatului, că se recunoaște Corpurilor legiuitoare dreptul ca să modifice prin regulamentul, că se poate vota cu majoritate relativă, când Constituția cere o majoritate mai mare și în nici un caz nu cred că se poate lăsa la facultatea regulamentului de a se admite votarea cu o majoritate mai mică de cât jumătate plus unul a membrilor înscrși în apelul nominal.

Prin urmare, eu sunt de părere că fraza care va completa articolul să spună: în afară de cazurile când prin regulamentul Corpurilor legiuitoare s'ar cere o majoritate superioară, sau o majoritate compusă dintr'un număr mai mare de voturi.

O voce: Majoritate superioară nu se poate spune.

D-l Gr. Procopiu: Găsiți d-voastră cuvântul mai potrivit.

D-l M. Pherekyde, președinte: În regulament, atât la Cameră cât și la Senat, majoritate relativă nu poate fi decât numai în caz de alegere de persoane, dar nici într'un caz un regulament nu poate prevedea votarea cu o altă majoritate decât cea prevăzută în Constituție.

D-voastră propuneți un amendament ?

D-l Gr. Procopiu: Eu am atras atențiunea.

Nu propun nici un amendament.

D-l M. Pherekyde, președinte: D-l ministru de domenii are cuvântul.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: D-lor senatori, mie mi

se pare că observațiunea făcută de către d-l Păcurariu este dreaptă.

Așa cum este redactat articolul, o hotărâre a Corpurilor legiuitoare se ia cu majoritate absolută, afară de cazul când regulamentul Corpurilor legiuitoare ar spune altceva.

Ori sunt cazuri, când nu numai regulamentul poate spune altfel.

Poate să spună legea altfel, poate să spună și Constituția altfel.

Ar trebui ca în articol să se spună că se cere o majoritate absolută a sufragiilor, afară de cazurile prevăzute de Constituție, legi sau regulamentele Corpurilor legiuitoare. Să vă dau un exemplu d-lor senatori:

La Senat în regulament se spune că naturalizările se aprobă numai cu două treimi din voturi.

La Cameră, eră de ajuns majoritatea absolută.

În Constituție și în regulamentele Corpurilor legiuitoare stă scris că un mandat al celui ales nu se poate invalida decât cu două treimi.

Rog dar a se votă articolul fie acum, fie mai la urmă, ținând însă cont în redacție, de observațiile ce am făcut.

D-l Tony Iliescu (în locul d-lui raportor): Eu sunt de părere că acest articol să fie lăsat să se voteze mai la urmă, pentru că numai așa vom putea împacă observația d-lui ministru cu observația d-lui Procopiu.

D-l M. Pherekyde, președinte: În vedere că a se da altă formă acestui articol se suspendă votarea lui.

D-l M. Pherekyde, președinte: Luăm acum în discuțiune art. 49 devenit 48, care a fost lăsat mai la urmă. D-l raportor are cuvântul.

Art. 49. — **Voturile se dau prin ridicare și ședere, prin viu grai sau prin scrutin secret.**

Un proiect de lege nu poate fi adoptat decât după ce s'a votat articol cu articol.

Textul art. 46 diferă de cel nou prin aceea că cuvântul „sculare“ a fost înlocuit cu „ridicare“.

D-l Tony Iliescu (în locul d-lui raportor): D-lor senatori, la acest articol d-nii Ghișescu, Procopiu și ceilalți au propus ca primul alineat să se redacteze în modul următor:

„Orice hotărâre se ia cu majoritatea absolută a voturilor, afară de cazurile când prin Constituțiune, legi sau regulamentele Corpurilor legiuitoare se cere un număr superior de voturi“.

Comitetul delegaților a admis acest amendament.

D-l Ion Păcurariu: La alineatul II al acestui articol, s'a înlocuit cuvântul „împărțeață“ cu cuvântul „paritate“. În acest mod expresiunea cred că este mai precisă.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: Aveți dreptate.

— Se pune la vot amendamentul și se primește.

— Se pune la vot art. 49 devenit art. 48 astfel amendat și se primește.

DESBATERI PARLAMENTARE. CAMERA

— Se dă citire art. 49 devenit 48.

D-l Em. Dan: Cer cuvântul. D-lor deputați, vă rog să admiteți următorul amendament introdus de Senat la art. 48 devenit art. 49.

La art. 49 devenit 48, propunem următoarele modificări la alin. I și alin. II:

Alin. I. Orice hotărâre se ia cu majoritate absolută a voturilor, afară de cazurile când prin Constituție, legi sau regulamentele Corpurilor legiuitoare se cere un număr superior de voturi.

Alin. II. În caz de paritate a voturilor, propunerea în deliberare este respinsă.

— Se pune la vot amendamentul admis de Senat și se primește.

— Se pune la vot art. 49 devenit 48 astfel amendat și se admite de Adunare.

Art. 50. — Fiecare din Adunări are dreptul de anchetă.

Vechiul text: Art. 47 este identic cu acesta.

Art. 51. — Adunările au dreptul de a amendă și de a despărți în mai multe părți articolele și amendamentele propuse.

Vechiul text: Art. 48 este identic cu acesta.

Art. 52. — Fiecare membru al Adunărilor are dreptul a adresa miniștrilor interpelări, la care aceștia sunt obligați a răspunde în termenul prevăzut de regulament.

Vechiul text: Art. 49, nu cuprinde partea a doua „la care aceștia, etc.“

DESBATERI PARLAMENTARE. SENAT

D-l Sima Niculescu: D-le președinte, d-lor senatori, cred că în acest articol este o omisiune. Se spune că fiecare membru al Adunării are dreptul de a adresa miniștrilor interpelări. Acest drept al nostru are un corelativ, obligațiunea ministrului de a răspunde la aceste interpelări. Ori, această obligațiune nu este pusă în text. Cred că este o omisiune și ar urma ca acest articol să fie completat. În acest sens am propus un amendament cu următorul conținut. Citesc articolul în întregime :

„Fiecare membru al Adunărilor are dreptul a adresa miniștrilor interpelări“ acesta e textul articolului 53 devenit 52, după care noi, semnatarii amendamentului ce avem onoarea să propunem, cerem să se introducă următoarele cuvinte :

„La cari aceștia sunt obligați a răspunde în termenul prevăzut de regulament“.

Sima Niculescu, Dem. Th. Arăreanu, Preotul Popescu-Breasta, I. Păcurariu, St. Pop, Tony Iliescu.

D-lor senatori, de fapt, miniștrii noștri totdeauna ne-au răspuns la interpelări, dar nu mă ocup de ceace se petrece astăzi, mă ocup de ceace s'ar putea petrece în viitor. Este bine să se introducă această obligațiune și în Constituție, pentru că regulamentul prevede numai detalii ; principiul trebuie să fie stabilit în Constituție, altfel s'ar putea zice că noi avem dreptul de interpelare, dar miniștrii nu au obligațiunea de a răspunde.

D-l M. Phœrkyde, președinte: D-l senator Trufin are cuvântul.

D-l V. Trufin: Aveam de făcut aceeași observație.

— Se consultă comitetul delegaților.

D-l Tony Iliescu (in locul d-lui raportor): Comitetul delegaților a primit amendamentul. (Aplauze).

— Se pune la vot amendamentul primit de comitetul delegaților și se aprobă.

— Se pune la vot articolul 53 devenit art. 52 cu amendamentul primit și se aprobă.

DESBATERI PARLAMENTARE. CAMERA

D-l D. V. Toni: D-lor deputați, și prin acest text al Constituției se dă drept fiecărui membru al Adunării deputaților să interpeleze pe d-nii miniștri. Eu doresc să se prevadă și obligațiunea pentru miniștri de a răspunde într'un termen foarte scurt. Cerem ca acest termen să fie 3 zile dela adresarea interpelării.

La Senat s'a propus acelaș lucru și s'a admis 10 zile. Cerem ca aci să se prevadă măcar obligațiunea de a răspunde.

D-l Em. Dan: D-lor, cred că d-l Toni va fi satisfăcut. Voi rugă Camera să primească un amendament care a fost propus la Senat. „Fiecare membru al Adunărilor are dreptul a adresa miniștrilor interpelări, la cari aceștia sunt obligați a răspunde în termenul prevăzut de regulament“.

— Se pune la vot amendamentul propus de d-l Em. Dan, primit de comitetul delegaților și se primește.

Art. 53. — Oricine are dreptul a adresă petițiuni Adunărilor prin mijlocirea biuroului sau a unuia din membrii săi.

Fiecare din Adunări are dreptul de a trimite miniștrilor petițiunile ce-i sunt adresate. Miniștrii sunt datori a da explicațiuni asupra cuprinderii lor ori de câte ori Adunarea o cere.

Vechiul text: Art. 50 este identic cu acesta.

Art. 54. — Nici unul din membrii uneia sau celeilalte Adunări nu poate fi urmărit sau prigonit pentru opiniunile și voturile emise de dânsul în cursul exercițiului mandatului său.

Vechiul text: Art. 51 este identic cu acesta.

Art. 55. — Nici un membru al uneia sau celeilalte Adunări nu poate, în timpul sesiunii, să fie nici urmărit, nici arestat în materie de re-presiune, decât cu autorizarea Adunării din care face parte, afară de cazul de flagrant delict.

Dacă a fost arestat preventiv sau urmărit în timpul când sesiunea era închisă, urmărirea sau arestarea trebuie să presupună aprobarea Adunării din care face parte, îndată după deschiderea sesiunii Corpurilor legiuitoare.

Detențiunea sau urmărirea unui membru al uneia sau celeilalte Adunări este suspendată în tot timpul sesiunii, dacă Adunarea o cere.

Vechiul text: Art. 52 este identic cu cel nou, atât numai că-i lipsește aliniatul 2*

JURISPRUDENȚA

1. Imunitatea prevăzută de art. 52 din Constituție, este lăsată la facultatea părții de a se prevală sau nu de ea.

Prin urmare, dacă un deputat în contra căruia s'a deschis o acțiune publică, nu vo-

este să uzeze de acest drept, procesul cată să-și urmeze cursul său mai cu deosebire când, ca în speță, acțiunea publică fusese deschisă înainte ca inculpatul să fi fost ales deputat. (Trib. Dorohoi, 654-905, Curierul Judiciar d n 1905, Nr. 43, pag. 344).

Art. 56. — Fiecare Adunare determină, prin regulamentul său, modul după care ea își exercită atribuțiunile.

Vechiul text: Art. 53 este identic cu acesta.

Art. 57. — Fiecare din Adunări deliberează și ia hotărâri separat, afară de cazurile anume specificate în Constituțiunea de față.

Vechiul text art. 54 diferă de acesta prin schimbarea cuvântului „rezoluțiuni“ prin „hotărâri“.

DESBATERI PARLAMENTARE. SENAT

D-l Ion Păcurariu: Aci este o greșeală gramaticală: s'a pus pluralul în loc de singular. Trebuie să se zică: „Fiecare din A-

dunări deliberează și ia rezoluțiunile sale“.

D-l Tony Ilescu: Da, și în loc de „rezoluțiunile“, să zicem „hotărârile“.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agricolurii și domeniilor: Eu aș mai cere o mo-

dificare. După ultimele cuvinte ale acestui articol : „specificate în Constituțiunea de față“, să se adauge cuvintele : „sau în legi“. Propun această complectare pentru că sunt legi speciale, precum este legea sinodală a alegerii mitropoliților și episcopilor în care se dispune că Adunarea deputaților, Senatul și Sinodul împreună formează un singur colegiu.

De aceea ar trebui să se zică : afară de cazuri anume specificate în Constituție sau „în legi“.

D-l C. D. Dimitriu : D-lor senatori, cred că se face o eroare. Nu se poate prevedea în textul Constituției dispoziția aceasta, pentru că atunci când Corpurile legiuitoare se întrunesc să aleagă un mitropolit, ele constituiesc un Corp special, după o lege specială.

E destul de clar așa cum este în text : să facem însă numai corectarea cerută de d-l Păcurariu și în loc de cuvântul de „rezoluții“, să se zică „hotărâri“. (Aprobări).

— Se pune la vot art. 58 devenit 57 cu corectările propuse și se admite.

DESBATERI PARLAMENTARE. CAMERA

D-l N. D. Chirculescu, raportor : Aci este un amendament admis de delegați în cuprinderea :

La art. 58 devenit 57, propunem să se înlocuiască cuvintele : „iau rezoluțiunile lor“ prin cuvintele : „ia hotărâri“.

— Se pune la vot amendamentul și se primește de Adunare.

— Se pune la vot art. 58 devenit 57 astfel amendat și se primește.

Art. 58. — Orice întrunire a unuia din Corpurile legiuitoare în afară de timpul sesiunii celuilalt este nulă de drept.

In vechea Constituție exista art. 81 ; Un Orice întrunire a unuia din Corpurile legiuitoare în afară de timpul sesiunii Adunării deputaților, este nulă de drept, articol care a fost desființat.

Art. 59. — Fiecare din ambele Adunări are dreptul exclusiv de a exercita propria sa poliție prin președintele ei, care singur, după încuviințarea Adunării, poate da ordin gardei de serviciu.

Vechiul text, art. 55 este identic cu acesta.

Art. 60. — Nici o putere armată nu se poate pune la ușile sau în jurul uneia sau alteia din Adunări fără învoirea ei.

Vechiul text, art. 56 este identic cu acesta.

DESBATERI PARLAMENTARE. CAMERA

— Se citește art. 61 devenit 60.

D-l D. V. Toni : D-lor deputați, la articolul acesta noi am dori să se adauge că intervențiunea forței armate în incinta Adunărilor este interzisă. Cred că nu mai este nevoie de argumentare, fiindcă nu aveți decât să vă puneți din punctul de vedere al abuzurilor ce s'ar face dacă armata ar fi în-

trudusă în incintă. De altfel am avut de vada inutilității acestei intervențiuni chiar zilele acestea când deși au fost ședințe destul de agitate totuși n'a fost nevoie de intervențiunea armatei.

O voce : E în regulamentul Camerei.

D-l D. V. Toni : Dar regulamentul Camerei se poate modifica.

D-l I. Th. Florescu, ministru de justiție :

cu v'asi rugă să renunțați la această propunere, întrucât articolul acesta porcede de la suveran tatea Adunării. Nu poate președintele fără incuviințarea Adunării să aducă

armata, încât cu multă prudență se va uză de acest lucru.

— Se pune la vot art. 61 devenit 60 și se admite nemodificat.

Art. 61. — Legea electorală stabilește toate condițiunile cerute pentru a fi alegător la Adunarea deputaților și la Senat, incapacitățile și nedemnitățile precum și procedura electorală.

Art. 62. — Membrii ambelor Corpuri legiuitoare sunt aleși pentru patru ani.

Art. 63. — Diurnele deputaților și senatorilor se stabilesc prin lege.

Art. 61 și 63 sunt noi. In art. 62 s'au contopit vechile art. 66, 78, 79 și 80 care aveau cuprinderea următoare :

Art. 66 : Membrii Adunării deputaților sunt aleși pentru patru ani.

Art. 78 : Membrii Senatului se aleg pe opt ani, și se reînnoesc pe jumătate la fiecare patru ani, prin tragerea la sorți.

Regulamentul Senatului va regula tragerea la sorți, așa în cât eliminarea să fie repărțită pe toate județele.

Art. 79 : Membrii eșiți sunt reeligibili.

Art. 80 : La cas de disoluțiune, Senatul se reînnoește în întregul său.

DESBATERI PARLAMENTARE. SENAT

D-l Gh. Vasilko : D-lor senatori, am onoarea a propune stiliizarea acestui articol în modul următor : „Diurnele deputaților și senatorilor, la cari nimeni nu poate renunța se stabilesc prin lege“.

Această propunere este, după părerea mea constituțională și mai ales democratică, fiind că s'a întâmplat cazuri că în timpul alegerilor, unii candidați, cari erau în stare financiară mai favorabilă, să promită că dacă vor fi aleși vor renunța la diurna lor în favoarea comunelor cari i-au ales.

Nu vreau să citez nume, „de mortuis nihil nisi bene“, dar au fost parlamentari cari, în prima ședință când au apărut în Parlament, au declarat că renunța la diurnă și au cerut ca această diurnă să se plătească comunei unde a fost ales.

Această dispozițiune se prevede și în Constituțiunea austriacă.

De aceea, vă rog, să binevoiți a primi amendamentul ce am onoarea să propun la acest articol, care are cuprinderea următoare :

„Diurnele deputaților și senatorilor, la cari

nimeni nu poate renunța, se stabilesc prin lege“.

Gh. Vasilko, N. G. Popovici, Ștefan Rusu, I. Mureșianu, Dr. Bianu.

D-l C. D. Dimitriu : Eu înțeleg preocuparea colegului nostru. Cred însă, că propunerea d-sale nu-și va putea ajunge scopul urmărit, pentru că parlamentarul ales n'are decât să deă echivalentul diurnei sale alegătorilor săi și sub o altă formă.

De aceea nu socotesc că este bine să se primească acest amendament, care sub forma în care se propune, ar avea aerul să ajungă la o soluțiune contrară decât aceea care se urmărește.

— Se consultă comitetul delegaților.

D-l Tony Ilescu (in locul d-lui raportor) : Comitetul delegaților a respins acest amendament, căci ar fi una din armele cele mai puțin vătămătoare dintre mijloacele electorale.

— Se pune la vot amendamentul și se respinge.

— Se pune la vot art. 64 devenit 63 și se admite nemodificat.

SECȚIUNEA I.

Despre Adunarea deputaților

Art. 64. — Adunarea deputaților se compune din deputați aleși de cetățenii Români majori, prin vot universal, egal, direct, obligator și secret pe baza reprezentării minorității.

Art. 65. — Alegerea deputaților se face pe circumscripții electorale. Circumscripția electorală nu poate fi mai mare decât un județ. Legea electorală stabilește numărul deputaților de ales în fiecare circumscripție proporțional cu populația.

Art. 66. — Spre a fi eligibil la Adunarea deputaților se cere :

- a) A fi cetățean român ;
- b) A avea exercițiul drepturilor civile și politice ;
- c) A avea vârsta de douăzeci și cinci ani împliniți ;
- d) A avea domiciliul în România.

Legea electorală va determina incapacitățile.

Aceste trei articole înlocuiesc vechile art. 57-67, care aveau cuprinderea următoare :

57. Adunarea deputaților se compune din deputați aleși în modul indicat mai jos.

58. Corpul electoral este împărțit, în fiecare județ, în trei colegiuri.

59. Fac parte din colegiul întâi toți acei cari, întrunind cele-lalte condițiuni cerute de lege, au un venit fonciar rural sau urban de cel puțin 1200 lei.

60. Fac parte din colegiul al doilea toți cei cari întrunind cele-lalte condițiuni prevăzute de lege, au domiciliul și reședința în orașe și plătesc către Stat o dare anuală directă, de orice natură, de cel puțin 20 de lei.

Sunt scutiți de cens în acest colegiu :

- a) Profesiunile libere ;
- b) Oficerii în retragere ;
- c) Pensionarii Statului ;
- d) Cei ce au absolvit cel puțin învățământul primar.

Toate comunele urbane din un județ, formează un singur colegiu cu orașul de reședință.

61. Fac parte din colegiul al treilea toți cari nu sunt alegători în colegiul întâi și al doilea, și plătesc o dare cât de mică către stat.

Alegătorii acestui colegiu, cari au venit fonciar rural de 300 lei în sus și cari știu citi și scrie, pot să voteze după voința lor, sau direct pe deputat la orașul de reședință, sau indirect pe delegat în comunele lor, împreună cu alegătorii fără știință de carte și cari nu au venitul cerut.

Votează asemenea direct, cu dispensă de cens :

- a) Învățătorii sătești și preoții ;
- b) Cei ce plătesc o arendă anuală de cel puțin 1000 lei.

50 alegători aleg un delegat.

Primarul, notarul, perceptorul, șeful de garnizoană, precum și orice funcționar public nu vor putea fi aleși delegați.

62. Aceste trei colegiuri aleg direct în modul următor :

Colegiul întâi alege câte doi deputați de fiecare județ, cu excepțiunea

județelor : Ilfov, Iași, Dolj, Buzău, Mehedinți, Prahova, Teleorman, Bacău, Putna, Botoșani și Tutova, cari aleg după cum urmează :

Ilfov, cinci ; Iași și Dolj, câte patru ; Buzău, Mehedinți, Prahova, Teleorman, Bacău, Putna, Botoșani și Tutova, câte trei.

Colegiul al doilea alege precum urmează : București, nouă deputați ; Iași, șase ; Craiova și Ploești, câte patru ; Brăila, Turnu-Măgurele, Bacău, Roman, Galați, Focșani, Bârlad și Botoșani, câte trei ; Buzău, Giurgiu, Huși, Pitești și T.-Severin, câte doi ; iar celelalte, câte unul.

Colegiul al treilea alege un deputat pentru fiecare județ, cu excepțiunea următoarelor județe, și anume : Ilfov, Dolj, Mehedinți, Prahova, Buzău, Bacău, Putna și Suceava, cari aleg câte doi.

63. Censul nu se poate dovedi decât prin rolul de contribuțiune, chitanțele sau avertismentele din partea implinitorilor de dări pe anul încetat și pe anul curent.

64. Legea electorală hotărăște toate celelalte condițiuni cerute de la alegător, precum și mersul operațiunilor electorale.

65. Spre a fi eligibil trebuie :

- a) A fi Român de naștere sau a fi primit marea împământenire ;
- b) A se bucura de drepturile civile și politice ;
- c) A avea vrâsta de 25 ani împliniți ;
- d) A fi domiciliat în România.

Legea electorală va determina incapacitățile.

Art. 66 : Membrii Adunării deputaților sunt aleși pentru 4 ani.

RAPORT SENATUL / Central Uninominal, Propice Cluj

In art. 64, s'a introdus o idee nouă. Re-rezentarea tutulor elementelor politice este o nevoie simțită de mult și în cele mai multe țări. Re-rezentarea proporțională este de sigur un mijloc de reprezentarea minorităților (nu etnice, ci politice). Este *una* din metodele acestor reprezentațiuni, nu este singura, și nu cea mai bună, căci se bazează pe operațiuni de calcul complicate și de ficțiuni. De aceea s'a preferit sistemul reprezentării minorității. Sistemul electoral propus prin articolul 64 se va desvoltă și reglementă în aplicarea lui de legea electorală.

Art. 65 cuprinde o idee nouă, alegerea pe circumscripție electorală, idee pe care nu o găsim în actuala Constituție. Este o discuție veche, nesfârșită între foloasele și neajunsurile scrutinului uninominal și ale scrutinului de listă pe circumscripții electorale. De sigur pentru sentimentul de partid, pentru sentimentul de solidaritate și disciplină politică preferăm scrutinul de listă, scrutinului

uninominal, propice cum s'a zis, spiritului de clopotniță, spiritul local. Este un mijloc de a infuză sânge politic electoral dela un biuro electoral la aktul prin votul pe circumscripție electorală. Scrutinul de listă este singurul mijloc ca alegătorii divizați din cauza legăturilor cu deosebite partide, să poată luptă contra alegătorilor uniți prin interese de grup unitar cu preocupări mai mult naționaliste decât politice.

RAPORT CAMERA

La art. 65 devenit 64 s'a înlocuit cuvântul „minorităților“ prin „minorității“, deosebirea de noțiune între ambele cuvinte fiind mare.

S'a înlocuit cuvintele : „pe baza reprezentării proporționale“ din vechiul text prin : „pe baza reprezentării minorității“. Motivul nu e explicat prin nici un gând de restrângere a situației minorității față de cea din sistemul de azi. S'a criticat, ca producător de nedreptăți și de absurdități, sistemul re-

prezentării proporționale actual, — s'au adus cifre și fapte doveditoare în sprijinul acelor critici. De aceea s'a pus principiul reprezentării minorității, lăsând să se prevadă în lege sistemul cel mai bun. Sunt numeroase sistemele de reprezentare a minorității, între cari și acel al reprezentării proporționale care are și el la rândul-i mai multe sisteme.

DESBATERI PARLAMENTARE. SENAT

D-l I. Păcurariu : D-lor senatori, eu vă rog să binevoiți să eliminați din textul acestui articol cuvintele „cu scrutin“ și să ziceți „prin vot un versal, egal, direct, obligator și secret, pe baza reprezentării minorității“, pentru că nu știu de ce cuvintele acestea de „scrutin secret“, par că pot da și noțiunea de „scoatere a voturilor, de numărare, de constatare a lor“.

Cred că este mai bine să zicem „vot secret“, pentru că numărătoarea voturilor nu poate fi niciodată secretă.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : Aveți dreptate.

D-l Tony Iliescu (în locul d-lui raportor) : Comitetul delegaților primește această propunere.

Prin urmare, articolul va căpăta următoarea redacțiune :

„Adunarea deputaților se compune din deputați aleși de cetățenii români majori, prin vot universal, egal, direct, obligator și secret, pe baza reprezentării minorității“.

D-l M. Pherekyde, președinte : Pun la vot articolul în această redacțiune.

— Se pune la vot articolul 65 devenit 64 în noua redacțiune și se admite.

D-l Ghiță Petrescu : D-lor senatori, este bine că în ceceea privește reprezentarea minorităților, nu s'a fixat modalitatea în care se va realiza căci se poate realiza în mai multe chipuri fie pe cale empirică, prin votul acumulat, ori votul limitat, fie prin sistemele zise raționale, prin sistemul coștientului sau dublului vot simultan, așa că foarte bine a făcut legiuitorul constituțional că nu a fixat în Constituție nimic în privința modalității-

lor de realizare a acestui principiu, și a lăsat în seama legiuitorului ordinar modalitatea în care se va aplica reprezentarea minorităților.

D-l I. Păcurariu : D-lor senatori, din cuvintele primului alineat acest articol, că „circumscripțiile electorale pentru alegerea deputaților nu pot fi mai mari decât un județ“, se înțelege că pot fi cât un județ, și ceva mai mici.

Prin urmare, la baza împărțirii țării în circumscripții electorale, stă împărțirea în județe. Această împărțire însă, este făcută din punct de vedere administrativ și la baza ei stau alte criterii decât acele cari trebuie să stea la împărțirea țării în circumscripții electorale.

Aceasta este prima observație.

În al doilea alineat, se zice : „Legea electorală stabilește numărul deputaților de ales în fiecare circumscripție, proporțional cu populațiunea“.

Prin urmare, Constituțiunea, așa cum dispune acest alineat, deschide posibilitatea ca într-o circumscripție electorală să fie aleși mai mulți deputați, nu numai câte unul.

D-l C. D. Dimitriu : Evident !

D-l I. Păcurariu : D-lor, noi, cei din Ardeal, avem o experiență în privința alegerilor ce se fac pe circumscripții, care trimet în Parlament numai câte un deputat.

Din punct de vedere al asigurării caracterului național al reprezentanței țării ni se pare că acest sistem de alegere, a câte un deputat pe fiecare circumscripție, poate este mai avantajos.

D-voastră poate sunteți de altă părere și poate că eu mă înșel, dar se poate ca și eu și d-voastră să avem dreptate și va fi trebuintă ca aceste vederi să ni le dezvoltăm cu ocaziunea discuțunii legii electorale.

D-l C. D. Dimitriu : Așa da.

D-l I. Păcurariu : Prin urmare, să nu ne închidem calea, să nu prejudecăm viitoarele prevederi ale legii electorale și de aceea să stilzăm acest articol în felul următor : „Alegerile deputaților se fac pe circumscripții electorale, conform legii electorale“. Punct

și e gata articolul. Să nu ne întindem la amănunte, prin cari să ne legăm mâinile. Să lăsăm deplină libertate legiuitorului viitor să o poată pune după necesitățile țării, când se va vota legea electorală.

Prin urmare, rog comitetul delegaților, pentru că nu viu cu amendament scris, să binevoiască a veni cu o propunere în felul acesta.

D-l C. D. Dimitriu : Propunerea pe care o face d-l Păcurariu astăzi s'a desbătut îndelung în comisiunea mixtă și în comitetul delegaților, dar mai ales în comisiunea mixtă.

Noi înțelegem preocuparea sa, dar în Constituțiune nu se pot înscrie decât principiile fundamentale, înăuntrul cărora se vor vota legile viitoare printre cari va fi și legea electorală.

Când în articolul care s'a citit, se spune clar că alegerea se face pe circumscripțiile electorale, cari nu pot fi mai mari ca un județ, nu se exclude posibilitatea ca circumscripțiunile să fie și mai mici ca un județ.

Când în alineatul II se spune: Numărul deputaților de ales în fiecare circumscripție județeană se stabilește de legea electorală, proporțional cu populațiunea, aceasta nu exclude posibilitatea să se facă circumscripții cari să aleagă un singur deputat sau senator. De aceea rog, atât pe d-l Păcurariu, cât și pe Senat, să binevoiască a lăsa textul așa cum este, căci cuprinde toate posibilitățile și toate ipotezele. Pe de altă parte, nu putem să nu înscriem în Constituție stablirea numărului de parlamentari, fie deputați, fie senatori în raport cu populațiunea.

Spuneă adineaori d-l ministru al domeniilor, a spus-o ieri și a repetat și d-l prim-ministru, că în Constituțiune să nu înscriem nici o dispozițiune care ar putea fi interpretată de minoritățile etnice ca fiind luate contra unora sau în favoarea altora. Deci urmând sfatul acesta și votând Constituția în spiritul acesta larg, democratic în care este concepută, să păstrăm textul așa cum este, căci el răspunde la toate trebuințele și sa-

tisface și prevederile d-lui senator Păcurariu.

D-l I. Păcurariu : Eu aș crede totuș, că ar fi bine să se dea stilizarea aceasta, anume că alegerea se va face pe circumscripții conform legii electorale, care nu ar putea în nici un caz să fie interpretată de minorități ca nefavorabilă lor.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : D-lor senatori, ceecă cere onorabilul d-l Păcurariu mi se pare nejustificat. Nu poate nici o Constituție de pe lume să lase la dispozițiunea legiuitorului ordinar să pună bazele fundamentale ale alegerilor reprezentanților națiunii, cari reprezintă suveranitatea națională. Dacă nu vom putea pune în Constituțiune principiile ca acestea fundamentale, cum este principiul reprezentării minorităților, obligativitatea votului, atunci de ce să nu lăsăm la legea electorală să pună și celelalte principii, cum ar fi principiul că votul trebuie să fie egal și secret ?

Articolul nu prevede numărul de deputați care urmează să se aleagă, ci numai principiul că numărul deputaților trebuie să fie proporțional cu populațiunea.

Va zice legea electorală că ia 30.000 de suflete să fie un deputat, va zice la 40.000 ori la 50.000, ori va zice ca acum, la 50.000 să fie un deputat și la 100.000 un senator, aceasta rămâne de văzut, legea trebuie să stabilească numărul alegătorilor pentru un deputat sau senator, dar acest număr trebuie să fie acelaș pentru toată țara.

Ai doilea, articolul zice că alegerile se fac pe circumscripții și circumscripția să nu întrecă un județ.

De ce ? Ca să nu se ia 5 județe și să se zică: acestea formează o circumscripție, și deși are un milion de suflete, va trebui să aleagă acelaș număr de deputați ca și o circumscripție cu 50.000 de suflete.

Nu, aceasta nu se poate.

În legea electorală se vor stabili circumscripțiile, dar de un lucru trebuie să fie seamă și anume: o circumscripție să nu întrecă un județ.

Pot să fie și 10 circumscripții în interior.

rul unui județ, întrucât fiecare circumscripție va reprezenta proporționalitatea numărului de populație pe care îl va prevedea legea electorală.

Acest text nu împiedică legea electorală ca să-l facă. Ea trebuie să respecte numai principiul, că circumscripția să nu fie mai mare decât un județ și al doilea ca proporționalitatea populației să fie egală pentru toate circumscripțiile României Mari.

Pentru aceste motive vă rog să admiteți articolul așa cum este redactat.

D-l M. Pherekyde, președinte: D-l Iuliu Moldovan are cuvântul.

D-l Iuliu Moldovan: Să-mi dea voie d-l ministru al agriculturii și domeniilor să-l întreb ce se înțelege prin cuvintele: „circumscripțiile nu pot să fie mai mari decât un județ“?

Nu se va putea ca noi în Ardeal, pentru ca să putem să ne impunem naționalitatea noastră, să face circumscripții cari să treacă peste limitele unui județ.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: Nu se poate și nici nu trebuie și nu vom face nici o circumscripție în vederea aceasta.

D-l Iuliu Moldovan: Dar eu în casa mea sunt stăpân și eu pot să mă aranjez așa, ca eu român să fiu totdeauna și în toate părțile stăpân.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: În România trebuie să fie stăpâni toți cetățenii români. (Aplause).

D-l Iuliu Moldovan: Dar eu nu vreau ca cetățenii cari nu sunt de națiune română să mă cotopească pe mine.

Există județe în Ardeal în cari elementul român este în minoritate; printr-o mărire a circumscripției electorale, el ar fi în majoritate; ei bine, nu putem noi să ne facem circumscripțiile electorale așa ca ele să fie în favorul națiunii noastre?

D-l Mihail Pherekyde, președinte: D-l ministru al domeniilor are cuvântul.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: D-lor senatori, regret că sunt silit să vă mai ocup două minute.

Este departe și de spiritul și de sentimen-

tele atât ale guvernului, cât și ale d-voastră, și ale poporului nostru, ca să facem legi cari să conțină germeul disensiunilor între fiii acestei țări.

Toți cetățenii români trebuie să se bucure de drepturi egale. Dreptatea cere ca acolo unde vor fi minorități și vor fi ele în majoritate, să fie reprezentate prin aleșii lor, cari să spună voința lor în Parlamentul țării.

Noi suntem marea majoritate covârșitoare de 14 milioane de români și nu avem teamă și nu trebuie să recurgem la subterfugurile la cari au recurs alte popoare.

Noi vrem dreptate pentru toată populația României Mari, fără deosebire de origine, de limbă, de credință, după cum am repetat-o de atâtea ori, și nu vom face o lege electorală și nici o lege cu subterfugii, cu gânduri ascunse, pentru nici una din minoritățile etnice, cari sunt pe pământul României Mari. (Aplause).

— Ne mai cerând nimeni cuvântul se pune la vot art. 66 devenit 65 așa cum a fost propus și se admite.

DESBATERI PARLAMENTARE. CAMERA

D-l M. Negură: D-lor deputați, art. 65 sună: „Adunarea deputaților se compune din deputați aleși... (citește) și cu reprezentarea minorităților“.

D-lor, acest articol care a fost modificat contrariu principiului care este conținut în legea electorală și principiului consacrat de secțiunile acestei Camere, cred că nu ar trebui să-l admiteți, în forma care s'a admis, pentru următoarele considerațiuni. Principiul care a fost admis de către legea electorală și care ar părea că se menține prin art. 65, așa cum a ieșit din secțiuni, înseamnă cu totul altceva decât ceea ce s'a consacrat prin art. 65 modificat de comitetul delegaților. În adevăr, atât prin legea electorală, cât și prin art. 65, în primul caz este obligatoriu, în al doilea caz se dă posibilitate reprezentării în Parlament a tuturor curentelor de opinii cari vor avea rădăcini mai

mari sau mai mici în masele populare în fața cărora se prezintă. Este bine ca să avem reprezentarea minorităților, căci aci nu este vorba de un capriciu de satisfăcut al minorităților, ci toate țările din lumea civilizată își compun astăzi și își vor compune în viitor guvernele din întocmirea unui conglomerat politic, din care să răsară toate nuanțele maselor la care s'au adresat reprezentând orice curente. Nu este vorba de reprezentarea unei minorități care ar avea cele mai multe voturi dintre listele minorităților cari n'au întrunit majoritatea, căci atunci am reprezentă o minoritate care nu este cea mai importantă și ați sacrifică minoritatea aceea care reprezintă curentul cel mai însemnat.

D-l N. Iorga: Dumnealui are dreptate, căci o să fie în acest caz partidele demagogice totdeauna reprezentate și partidele cari vor face democrație, fără să zică dau foc caselor, partidele acestea nu vor fi reprezentate. Și d-voastră veți pătimi în rândul întâi, căci nu o să duceți flacăra răscosalei prin sate și nu o să aveți cu ce cumpăra pe acei cari votează cu votul universal. O să vedeți voi pe dracu! (Ilaritate).

D-l M. Negură: D-lor, poate vi s'ar părea curios, că am luat cuvântul la art. 65, din cauza unei explicații care s'ar fi dat și am auzit-o cu toții și după care se interpretează textul art. 65 în sensul, ca să lăsați libertatea legiuitorului care va alcătui legea electorală, ca să aleagă dacă rămâne reprezentarea proporțională sau rămâne reprezentarea minorităților. Cu alte cuvinte, această facultate ar avea-o legiuitorul, care ar alcătui legea electorală, de a menține reprezentarea proporțională sau reprezentarea minorității. Această posibilitate, socot eu, există pentru legiuitorul acestei legi electorale, pe baza redactării din secțiuni a art. 65, care zice: „aleși de cetățenii români, etc. pe baza reprezentării minorităților“, ceea ce înseamnă că într'o anumită proporțiune de voturi mai multe liste pot să aibă fiecare câte un candidat, dacă întrunesc un număr de voturi, însă pe baza art. 65 nou, așa cum a ieșit din comitetul delegaților, se spune:

„De baza reprezentării minorității“.

Prin urmare principiul acesta d-lor, după cunoștințele de drept constituțional cari le avem, este consacrară posibilității că minoritatea superioară ca număr de voturi să fie reprezentată, dar nu și minoritățile, cari vor întruni într'o proporție oarecare, după un anumit calcul, un număr oarecare de voturi. Pentru a nu lăsa în orice caz, dacă nu posibilitatea ca să se revie la acest sistem al unei singure minorități, dar măcar să se dea posibilitatea ca legiuitorul cuminte de mâine al legii electorale să reînființeze prin acea lege reprezentarea proporțională, păstrăți textul vechiu care a fost în secțiunile Camerii cu reprezentarea minorităților, cu explicațiunile băncii ministeriale și a d-lui raportor, care să arate că acest text așa cum este nu exclude posibilitatea reprezentării proporționale.

D-l N. D. Chirculescu, raportor: D-lor, schimbarea cuvântului „minorităților“ prin „minorității“, se datorește altei cauze decât unor gânduri ascunse, precum s'a afirmat aci.

Este chestiunea minorităților etnice pusă mereu în discuțiunea noastră și pentru ca să nu fie nici un echivoc în această privință, pentru ca să nu se creadă că noi înțelegem să repartizăm mandatele proporționale cu însemnătatea fiecărei minorități etnice, cum putea reeși din cuvântul „minorităților“, am înlocuit acest cuvânt cu „minorității“, care are un sens precis și cu totul altul.

De ce n'am pus în text reprezentarea proporțională? Înseamnă că, vorbind de reprezentarea minorității, excludem prin aceasta posibilitatea legii electorale de a admite și reprezentarea proporțională? nici de cum! Omiterea cuvântului „reprezentare proporțională“ se datorește unui motiv bine cunoscut.

Dacă veți citi anteproiectul d-lui Stere veți vedea ce critică severă se face acestei reprezentări proporționale, arătând rezultatele nedrepte pe cari ea le-a produs între diferitele partide și arătând că chiar proporțiunea care se alege nu este proporțiunea

care ar trebui să corespundă cu importanța numerică a voturilor. Sistemul actual de reprezentare proporțională este astfel criticat.

Noi am aplicat deja reprezentarea proporțională și din primele alegeri s'a văzut că nu este cel mai fericit sistem de reprezentare a minorității.

Ori, sistemul reprezentării minorității are mai multe subsisteme din care face parte și reprezentarea proporțională; reprezentarea proporțională la rândul-i are și ea mai multe sisteme de aplicare și am zis atunci: dacă mai avem încă timp de gândit și de judecat de ce să nu întrebuițăm o formulă care este generală și ne lasă libertatea de a alege sistemul cel mai bun?

De aceea am întrebuițat în Constituțiune cuvântul „minorității” rămânând ca atunci când vom veni cu legea să discutăm toate modalitățile în care trebuie să fie reprezentată minoritatea; se poate întâmplă foarte bine să revenim la sistemul proporționalei, dacă el va fi mai bun ca altele.

Astfel fiind, după explicațiile cari s'au dat în această privință, nu trebuie să ne nădăjduim, nici o teamă, nici o suspiciune.

D-l I. Petrescu-Comnen.: Cu aceste lămuriri ne declarăm satisfăcuți.

D-l N. D. Chirculescu, raportor: Iată modificarea făcută de Senat la acest articol: se înlocuiesc cuvintele: *Votul universal* din rândul al patrulea, prin cuvintele: *vot universal*; iar la rândul al cincilea se suprimă cuvintele: *cu scrutin*.

— Se pune la vot art. 65 devenit 64, astfel amendat și se primește de Adunare.

D-l V. Iamandi: D-le președinte, d-lor deputați, nu vreau să propun un amendament, ci vreau numai să cer o lămurire d-lui raportor și onoratului guvern, care să se refere mai cu seamă la legea electorală care se va face după votarea Constituției pe care o discutăm acum. Aliniatul final din art. 66 devenit 65 spune: „legea electorală stabilește numărul deputaților de ales în fiecare circumscripție electorală proporțional cu populația”.

Acest principiu de aici, că numărul deputaților este proporțional cu populațiunea unei circumscripții electorale de altfel stă și la baza decretului lege electoral în virtutea căruia s'au ales ultimile trei Parlamente. Când a venit la cârmă d-l general Averescu s'a făcut o modificare în sensul că s'a spus că trebuie la cincizeci de mii suflete să se aleagă un deputat. În decretul inițial, al cărui autor era d-l Mârzescu, era fixat numărul de treizeci de mii suflete pentru un deputat. Cu toate că s'a prevăzut un deputat la cincizeci mii de suflete, s'au făcut excepții în însuși decretul-lege electoral pentru unele orașe. Să nu se creadă că eu vorbesc în propria mea cauză pentru că sunt reprezentantul Iașului, dar cred că trebuie să fie considerată ca o chestie de principiu, ca anumite centre cu o populație însemnată și cu o valoare culturală deosebită trebuie să aibă dreptul la un număr mai mare de reprezentanți în Parlament decât acela care ar rezultă proporțional cu populația județului. În județul Iași la o populație de peste două sute de mii de oameni, căci județul nostru e mic, după sistemul de lege ar fi trebuit să avem patru reprezentanți. Cu toate acestea, s'a derogat dela acest principiu și s'a menținut numărul anterior, adică șapte deputați, aducându-se prin această dispozițiune un omagiu capitalei Moldovei. D-lor, ași cere, am cerut în secțiune și în secțiune s'a admis, însă în comitetul delegaților propunerea noastră a căzut: să se prevadă că pentru fiecare circumscripție numărul de deputați va fi fixat în proporție cu populația și cu importanța culturală.

Dar de oarece nu propun un amendament în această privință pentru că ar fi respins, cer explicații d-lui raportor și onoratului guvern dacă în legea electorală, care se va face, acest text precis din Constituție nu va fi o piedică pentru ca privilegiile consacrate până acum în fapt să nu fie menținute și mai departe. Aceste explicații le doresc.

D-l N. D. Chirculescu, raportor: Propunerea d-lui Iamandi a fost făcută întâi în secțiunea VIII, și am fost însărcinat eu să o susțin în comitetul delegaților.

Eu mi-am făcut datoria, însă propunerea a fost respinsă pentru considerația că atunci când se determină numărul reprezentanților de ales, trebuie să fie o normă precisă de procedare, în afară de orice discuție, un criteriu uniform în toate împrejurările.

Dacă luăm ca bază populația, dacă fixăm la numărul de locuitori atâtea reprezentanți, avem o astfel de bază.

Dacă ar fi însă să se ia de bază și importanța culturală a unor localități — eu am susținut și pe importanța economică, pentru că așa eră mandatul meu în secțiuni — s'a obiectat că ar fi greu de determinat cu acest criteriu, mai ales că s'ar produce intervențiuni de o parte și de alta atât de numeroase, încât dacă sub raportul cultural sau economic s'ar spori numărul deputaților, aceasta nu s'ar mai face pe o bază de dreptate și nici pe un criteriu precis. Intr'adevăr, în timp ce unora din aceste orașe considerate ca culturale sau economice li s'ar recunoaște un număr de deputați mai mare, s'ar ivi protestări din partea altor județe, cari s'ar simți nedreptățite prin faptul că, pretinzându-se a se găsi în aceleași condițiuni, n'ar fi luat în considerațiune. Și atunci s'a pus un criteriu de dreptate egal pentru toată lumea: procentul de populațiune. Iată de ce această propunere n'a fost admisă.

Este incontestabil că e îndreptățită teama d-voastră, că dacă acest text rămâne așa, luând populațiunea de bază a repartizării numărului de deputați, legea electorală nu va putea să introducă o altă normă de repartiție a mandatelor decât aceea prevăzută de Constituție.

D-l M. G. Orleanu, președinte : D-l Victor Iamandi are cuvântul.

D-l Victor Iamandi : Explicațiunile pe cari d-l raportor vi le-a dat desigur sunt explicațiuni principiale, dar în practică iată cum se întâmplă : Iașul, care este un centru cultural, care are prin el însăși această calitate de centru cultural, are un drept și o datorie mai mare decât a altor orașe.

D-l Ioan Th. Florescu, ministru de justiție : Și Bucureștiul este un centru cultural.

D-l Victor Iamandi : De sigur că da ; însă Bucureștiul are privilegiul, că și populațiunea din județ este mare, pe când la Iași, suntem puși din punctul de vedere al populației, într'o situație aproape egală cu a celui mai mic județ din țară, Iașul ar avea dreptul și chiar poate pretinde prin numărul elementelor pe cari le are, indiferent de culoarea politică a acelora care îl reprezintă, să contribuie într'o măsură mai largă la conducerea efectivă a intereselor țării, și să aibă un rol hotărâtor în însăși actele de guvernământ. Situațiunea însă este aceasta : noi ne găsim pe un picior de inferioritate față de alte județe cari au număr de trei ori mai mare de deputați, cu toate că acele județe nu reprezintă un centru de intelectualitate nici pe departe asemănător cu acela al Iașului.

D-le președinte, eu nu cer altceva decât să ni se răspundă dacă această prescripțiune din art. 66 devenit 65 este un impediment hotărâtor pentru viitoarea lege electorală.

D-l M. G. Orleanu, președinte : D-l ministru al muncii are cuvântul.

D-l G. G. Mârzescu, ministru sănătății, muncii și ocrotirilor sociale : Preocuparea d-lui Iamandi este legitimă și am avut-o, din capul locului cu toții când am întocmit primul decret-lege electoral. În fața proiectului de Constituție, trebuie să căutați numai un lucru : dacă nu cumva el stabilește vre-un impediment, care ar putea paraliza ca legea electorală să asigure reprezentarea centrelor intelectuale ale țării. Or, acest impediment nu există.

Textul art. 65 este destul de larg, pentru că dă posibilitatea legii electorale să adopte orice sistem în întocmirea circumscripțiilor electorale, fie acel al cercurilor cum este în Ardeal și în Bucovina, fie acel al județelor, cum este în vechiul regat și în Basarabia, pe acel al diviziunilor circumscripțiilor între populația rurală și urbană și să asigure, acesteia din urmă, proporțional importanța ei numerică, reprezentanța deosebită de aceleia dintâ.

Dacă se va menține sistemul actual, evident că grija d-lui Victor Iamandi se justi-

fică, dar să sperăm că legiuitorul ordinar al legii electorale va găsi sistemul care asigurând sincera funcționare a sufragiului universal să asigure și reprezentarea orașelor intelectuale.

Astăzi important e să constatăm că proiectul de Constituție nu cuprinde nici o piedică ca aceasta să se poată realiza.

Acum este un cuvânt de răspuns la observațiunile făcute de d-l Iorga asupra reprezentării proporționale.

Nămănu mi l-a trecut prin mîntre să împiedice în viitor reprezentarea curentelor de opinii. Formula reprezentării minorităților din art. 64 nu exclude reprezentarea proporțională, dar, evident, dă și posibilitatea substituiri unui alt sistem rezemat pe o altă idee decât aceea a proporționalității. Dar de ce s'a făcut aceasta? Pentru că nu trebuie să uitați că în momentul de față nu trăim sub un sistem electoral unitar. Avem în vechiul regat și în Basarabia votul universal egal, direct, obligator și cu reprezentarea proporțională. Basarabia nu diferă de vechiul regat decât în materie de incompatibilități. În Ardeal și în Bucovina avem însă un alt sistem electoral, stabilit de adunările populare din acele provincii. Aceste

provincii au votul universal, direct și secret, dar n'au nici obligativitatea votului, nici circumscripția județeană, nici reprezentarea proporțională cu scrutinul de liste a centralizării rezultatelor. Adunările populare regionale și consiliile dirigențe provizorii, ce au cărmuit acele provincii, îndată după unire, au crezut — și cu drept cuvînt — că reprezentarea proporțională aplicată la circumscripțiile județene, dela vechile stăpîniri, ar putea constitui o primejdie națională și o falsificare a voinței masei mari a populației românești. De aceea ei au mărginit-o la două-trei centre orășenești cu doi candidați. Ce înseamnă însă reprezentarea proporțională la doi candidați, dacă nu alegere cu majoritate relativă?

Astfel stînd situația, pentru a se putea înlesni unificarea sistemului electoral s'a prevăzut formula reprezentării minorității care este mai aproape de spiritul și interesele provinciilor ardelenne și bucovinene. Această formulă însă nu va împiedica și adoptarea reprezentării proporțională.

Vă rog să mă iertați dacă am prejudecat asupra acestei chestiuni pe care ați rezervat-o.

SECȚIUNEA II

D e s p r e S e n a t

Art. 67. — Senatul se compune din senatori aleși și din senatori de drept.

Art. 68. — Toți cetățenii Români dela vârsta de 40 ani împliniți aleg pe circumscripții electorale cari nu pot fi mai mari de cît județul, prin vot obligator, egal, direct și secret, un număr de senatori.

Numărul senatorilor de ales în fiecare circumscripție, care nu poate fi mai mare decît un județ, se stabilește de legea electorală, proporțional cu populația.

Art. 69. — Membrii aleși în consiliile județene și membrii aleși în consiliile comunale urbane și rurale, întruniți într'un singur colegiu, a eg, prin vot obligator, egal, direct și secret, câte un senator de fiecare județ.

Art. 70. — Membrii camerelor de comerț, de industrie, de muncă și de agricultură, întruniți în colegii separate, aleg din sânul lor câte un senator de fiecare categorie și pentru fiecare circumscripție

electorală. Aceste circumscripții electorale speciale se fixează de legea electorală, numărul lor neputând fi mai mare de șase.

Art. 71. — Fiecare universitate alege, din sânul său, prin votul profesorilor săi, câte un senator.

Art. 72. — Sunt de drept membri ai Senatului, în virtutea Inaltei lor s tuățuni în Stat și Biserică :

a) Moștenitorul Tronului dela vârsta de 18 ani împliniți; el însă nu va avea vot deliberativ decât la vârsta de 25 ani împliniți;

b) Mitropoliții țării;

c) Episcopii eparhiot ai Bisericilor ortodoxe române și greco-catolice, întru cât vor fi aleși conform legilor țării;

d) Capii profesiunilor recunoscute de Stat, câte unul de fiecare confesiune, întru cât sunt aleși sau numiți conform legilor țării și reprezintă un număr de peste 200.000 credincioși; precum și reprezentantul superior religios al musulmanilor din Regat;

e) Președintele Academiei Române.

Mandatul acestor senatori încetează odată cu calitatea sau demnitatea care le atribue dreptul.

Art. 73. — Devin senatori de drept:

a) Foștii președinți de Consiliu, întru cât vor avea o vechime de patru ani ca Președinți de Consiliu titulari, și foștii Miniștri având o vechime de cel puțin șase ani într'una sau mai multe guvernări;

b) Foștii Președinți ai Corpurilor Legiuitoare cari vor fi exercitat această demnitate cel puțin în cnrsul a opt sesiuni ordlnare;

c) Foștii Senatori și Deputați aleși în cel puțin zece legislaturi independent de durată lor;

d) Foștii Primi Președinți ai Inaltei Curți de Casație și Justiție cari au ocupat această funcțiune sau pe aceea de Președinte la Casație cinci ani;

e) Generalii de rezervă și în retragere:

1. Cari vor fi exercitat comanda unei armate în fața inamicului, ca titulari, cel puțin 3 luni.

2. Cari au îndeplinit funcțiunea de Șef al marelui Stat-Major, sau de inspector general de armată (comandant de armată), în timp de pace cel puțin patru ani.

Numărul celor din categoria a doua nu va fi mai mare de patru, luați în ordinea vechimei, la vacanțe existente;

f) Foștii Președinți ai Adunărilor Naționale din Chișinău, Cernăuți și Alba-Iulia, cari au declarat Unirea.

Art. 74. — Verificarea îndeplinirii condițiilor senatorilor de drept se face de o comisiune compusă din Președinții secțiunilor Inaltei Curți de Casație și Justiție, sub președinția Primului-Președinte al acestei Inalte Curți.

Constatarea se face din oficiu, la cererea Președintelui Senatului sau a acelor cari au dreptul.

Președintele Senatului înscrie senatorii de drept pe baza încheierii Comisiunii.

Senatul poate discuta și semnală Comisiunii, spre rectificare, erorile constatate în stabilirea drepturilor.

Art. 75. — Spre a fi eligibil la Senat se cere:

a) A fi cetățean român;

b) A avea exercițiul drepturilor civile și politice ;

c) A avea vârsta de 40 ani împliniți ;

d) A avea domiciliul în România.

Aceste condițiuni, afară de vârstă, se cer și senatorilor de drept.

Articole de mai sus au înlocuit vechile articole 67--82 din vechea constituție, care aveau următorul cuprins :

Art. 67. Pentru Senat, corpul electoral se împarte în fiecare județ în două colegiuri.

Art. 68. Fac parte din colegiul întâi, acei ce au venit funciar rural sau urban de cel puțin 2000 lei anual, cu dispensă de cens pentru următoarele persoane :

a) Foștii și actualii președinți, sau vice-președinți ai vreuniei din Adunările legiuitoare ;

b) Foștii și actualii deputați și senatori, cari au făcut parte din două legislaturi ;

c) Generalii și colonelii și acei ce au un grad asimilat cu acela de general sau colonel ;

d) Foștii și actualii miniștri, sau reprezentanți diplomatici ai țării ;

e) Foștii și actualii membri sau președinți de curte, procurori generali pe lângă curțile de apel, președinți, membri sau procurori la Curtea de casațiune ;

f) Acei ce au diplomă de doctor sau de licențiat în ori ce specialitate, și cari vor fi exercitat profesiunea lor în timp de șase ani ;

g) Membrii Academiei Române.

Art. 69. Fac parte din colegiul al doilea toți alegătorii direcți din orașe și din comunele rurale, cari au un venit fonciar rural sau urban dela 2000 lei în jos până la 800, cum și comercianții și industriașii cari plătesc o patentă de clasa I-iu, sau II-a.

Sunt dispensați de cens în acest colegiu următoarele persoane :

a) Acei ce posed o diplomă de doctor de orice specialitate sau un alt titlu echivalent cu acela de doctor, emanat dela școale speciale superioare ;

b) Licențiații în drept, în litere, filozofie sau științe ;

c) Foștii și actualii magistrați cari au funcționat în timp de șase ani ;

d) Inginerii, arhitecții, farmaciștii și medicii-veterinari cu diplomă ;

e) Profesorii școalelor din orașe ale Statului sau ai școalelor secundare, recunoscute de Stat ;

f) Pensionarii, cari primesc o pensie minimum de 1000 lei anual. (Const. 60.—Art. 9, L. Iun. 1884).

Art. 70. Fiecare din aceste două colegiuri votează separat.

Colegiul întâi dă doi senatori, pentru fiecare județ.

Colegiul al doilea dă un senator, de fiecare județ, cu excepțiunea următoarelor județe cari aleg după cum urmează : Ilfov, cinci ; Iași, trei ; Brăila, Covurlui, Dolj, Prahova, Botoșani, Tutova, Teleorman, Mehedinți, Buzău, Bacău, Putna, Dâmbovița, Romanați, Neamțu câte doi senatori de județ.

Art. 71. Ori în câte secții ar fi împărțit colegiul electoral, fiecare alegător votează numărul de reprezentanți, pe cari trebuie să-l dea colegiul din care face parte.

Art. 72. Operațiunile alegerii fiecărui colegiu de Cameră sau Senat, se vor face în o singură zi.

Legea electorală determină celelalte condițiuni cerute dela alegător, precum și mersul operațiunei electorale.

Art. 73. Universitățile din Iași și București trimit fiecare câte un membru la Senat, ales de profesorii Universității respective.

Art. 74. Spre a putea fi ales la Senat este nevoie:

1. A fi Român de naștere, sau naturalizat;
2. A se bucura de drepturile civile și politice;
3. A fi domiciliat în România;
4. A avea vârstă de 40 ani;
5. A avea un venit de orice natură de 9400 lei, dovedit în modul prevăzut de articolul 63.

Art. 75. Sunt dispensați de cens:

a) Foștii președinți sau vice-președinți ai vreuneia din Adunările legiuitoare;

b) Foștii deputați și foștii senatori cari au făcut parte din două legislaturi;

c) Generalii și asimilații lor;

d) Colonelii în demisie și disponibilitate;

e) Foștii și actualii miniștri, sau reprezentanți diplomatici ai Țării;

f) Acei ce au ocupat în timp de trei ani funcțiunea de membru de curte, sau în timp de un an funcțiunile de președinte de curte, de procuror general, de procuror sau membru la Curtea de casațiune;

g) Acei ce au diplomă de doctor sau licențiat de orice specialitate și cari vor fi exercitat profesiunea lor în timp de șase ani cel puțin;

h) Membrii Academiei Române.

Art. 76. Vor fi de drept membri ai Senatului:

1. Moștenitorul Tronului la vârsta de 18 ani, însă el nu va avea vot deliberativ, decât la vârstă de 25 ani.

2. Mitropoliții și episcopii eparhioți.

Art. 77. Senatorii și deputații primesc o diurnă pe timpul sesiunilor.

Art. 78. Membrii Senatului se aleg pe opt ani, și se reînnoesc pe jumătate la fiecare patru ani, prin tragere la sorți.

Regulamentul Senatului va regula tragerea la sorț, așa în cât eliminarea să fie repărită pe toate județele.

Art. 79. Membrii eșiți sunt reelegibili.

Art. 80. La caz de disoluțiune, Senatul se reînnoește în întregul său.

Art. 81. Orice întrunire a Senatului, afară de timpul sesiunii Adunării deputaților, este nulă de fel.

RAPORT SENAT

„Senatul se compune din senatori aleși și senatori de drept“. Această dispozițiune este cu totul nouă. De unde altă dată Senatul român eră un Corp electiv cu reprezentanți de drept ai elementului spiritual, înaltele fețe bisericești, acuma se adaugă la elementul politic electiv și un element *calificat*.

Și aceasta pentru mai multe motive:

1. Senatul fiind un Corp politic ieșit din sufragiul universal, aproape în aceleași condițiuni ca și Camera deputaților, trebuie să aibă un caracter deosebit, grație căruia va răspunde la scopul și misiunea sa. În altfel ar face îndoită întrebuințare.

2. Senatul fiind considerat Corpul ponderator în Stat, trebuie să fie compus și din

elemente cari pot da siguranța ponderațiunii.

3. Dacă Camera deputațiilor reprezintă avântul ideilor continuu în stare de mobilitate și progres, Senatul trebuie să fie elementul temperant care reprezintă trecutul și prezentul mai mult decât viitorul. El trebuie să fie stânca de care se izbesc patimile politice și conflictele, datorite de multe ori ambițiilor.

4. Viața politică nu este o ideologie. Știința politică trebuie să aibă și un caracter realist, pe care îl dă experiența.

Senatul urmează să aibă în elementele lui ponderative reprezentanți ai științei, ai industriei, ai agriculturii, ai diferitelor clase sociale, ai acelor cari au trăit viața practică parlamentară, judecătorească, militară, administrativă locală și de Stat.

Trebuie să fie senatori de drept reprezentanții tuturor bisericilor din România, toți episcopii în afară de mitropoliți României întregite ?

Chestiunile acestea au fost călduros dezbătute în secțiuni și în comitetul delegațiilor.

S'a păstrat situația de drept și de fapt de azi, sub rezerva deciziunilor Camerei deputațiilor și a Senatului, cerându-se și păzirea guvernului.

În Anglittera, din vechime, afară de intervalul cuprins între 1640 și 1661, Camera lorzilor a avut lorzi spirituali, adică membri bisericești în această calitate. A fost un timp în care ei erau în majoritate. Numărul lor s'a redus din ce în ce. Dela 1847 încoace, când se creiau noi episcopate, titularii noi nu intrau în Camera lorzilor. Concluziunile raportului comitetului englez de reformă electorală sunt timide față cu tradițiunea lorzilor spirituală — se știe ce cult au englezii pentru tradițiunile lor — și cu autoritatea cu care episcopii anglicani vorbesc. Acele concluziuni finale sunt pentru scăderea numărului lorzilor spirituali. Cei doi arhiepiscopi de Canterbury și de York sunt lorzi ai Camerei de Sus, de *drept*. Iar corpul episcopilor alege opt dintre ei ca reprezentanți anglicani pe durata fiecărui Parlament. Comitetul mai propune, ca și celelalte mari bise-

rici din Anglittera, Scoția și Irlanda, să aibă reprezentanți lor.

Acest „spirit nou“ desigur trebuie admis și în alcătuirea Senatului nostru.

Ce vom zice pentru episcopii d'n România Mare ? Canoanele sunt formale și categorice : Prea Sfinții nu se pot amesteca în cele politice. Cari sunt însă faptele cari constituie tradițiunea ? La Byzanț încă din timpul lui Leon al VI-lea Senatul deși reprezentant al poporului roman, încetase de a avea puterea legislativă ; împărații îl consultau. Avea însă atribuții bisericești : judecă în materie de heresie. Pe împărat nu îl mai alegea, dar îl confirma.

La Byzanț clerul formă un partid puternic. Avea un mare rol politic și religios. De aceea eră o legătură strânsă între poporul byzantin și cler, care pentru mulțime reprezentă adevărata ortodoxie contra atacurilor latinilor. De fapt nu înalții reprezentanți ai Bisericii mergeau în Senat, dar senatorii mergeau la sinoade și consilii. Adjoncțiunea eră în sens invers.

Așa eră și la noi mai înainte chiar până spre finele secolului XIX.

Tradițiunea română eră ca înalțul cler — Mitropoliți și Episcopi — să facă parte din obșteștile Adunări, să fie consultați de Domn. De aceea îi găsim în divanurile ad-hoc și la 1866 senatori de drept.

Trebuie păstrată această tradiție în tot sau în parte ? Trebuie să înceteze ?

Sigur este : a) că azi nu mai putem amesteca cele politicești cu cele bisericești ; b) că de peste 50 de ani, în Senat, Prea Sfinții Mitropoliți și Episcopi au arătat o pasivitate aproape de neînțeles. Poate că legăturile administrative în exercițiul funcțiilor „din afară“ explică această atitudine.

Nu se poate totuș tăgădui că acest cler are o situație dobândită, fără a avea un drept câștigat în sensul riguros al cuvântului.

În ce privește mitropoliții și episcopii din provinciile române reunite, asemenea ei luau parte în Parlamentele austro-ungare și la direcția politică în Basarabia.

Pentru motivele arătate, s'a propus în co-

mitetul delegaţilor ca Mitropolii să fie senatori de drept, iar episcopii actuali în funcţiune să fie senatori de drept până la încetarea funcţiunii episcopale, fără a putea fi înlocuiţi prin succesorii lor, aşă că numai mitropolii vor rămâne senatori de drept.

DESBATERI PARLAMENTARE. SENAT

D-l Ghilă Petrescu : D-lor senatori, s'a zis de cei ce critică Constituţiunea că compunerea care este să se dea Senatului ar fi un act reacţionar. Şi s'a mai zis: astăzi sub regimul sufragiului universal, atât Senatul cât în general toţi reprezentanţii naţiunii trebuiesc să treacă prin filiera sufragiului universal.

Orice altă recrutare a acestor reprezentanţi naţionali, ar constitui un act de reacţionarism.

Departate de a fi un act reacţionar va fi un act de prevedere naţională, dictat de tradiţiile ţării, cari au recunoscut în totdeauna reprezentanţi de drept în Senat.

Sufragiul universal a căzut peste un popor puţin ştiutor de carte. El este dar prea puţin capabil de descernământ din lipsă de carte, încât sufragiul universal ar putea să tină departe de Parlamentul ţării valorile politice şi sociale pe cari le are ţara.

Ori, dacă Senatului este să-i se dea caracterul unui corp ponderator, a unei frâne a avântului tinereţii, incontestabil, atunci, că trebuie să lăsăm să pătrundă în el aceste valori politice, aceste valori, cari exprimă experienţa, care reprezintă instituţiunile necesare unui Stat.

Din acest punct de vedere, cred, că compunerea care se dă Senatului, este în adevar o compunere dictată de interesele naţionale ale momentului prin care trecem.

I. P. S. S. Mitropolitul Miron Cristea : Eu găsesc, că e o inovaţiune de o importanţă de căpetenie, modul, cum noua Constituţie prevede organizarea tocmai a Senatului, şi norocos organizat.

N'a fost până acum destul de bine.

Intre Cameră şi între Senat nu eră mai nici o deosebire, decât vârsta membrilor acestor două Camere.

Păreerea mea este, că Senatul, fiind un corp ponderator — trebuie să fie — exprimându-mă aşă mai româneşte, ca o sită mai deasă, decât a Camerei, încât proiectele de legi să le cearnă mai bine, cu sânge rece, cu calmitate, cu înţelepciune mai bătrânească; şi atunci cozonacul legilor ce le dăm poporului nostru, vor fi mai cu plăcere mişuate, spre folosul şi binele lui, şi spre progresul ţării întregi. (Aplause prelungite).

Deci, nimic mai cuminte decât să se creieze în Senat un anumit şi proporţional număr de membrii de drept, cari reprezintă cele mai de căpetenie ramificaţiuni ale activităţii publice. Să fie reprezentanţi ai bisericii, ai culturii, ai justiţiei, ai armatei, ai comerţului, ai industriei şi aşă mai departe. Eu nu mă tem de ceea ce spunea, în cursul discuşionilor din şedinţele delegaţilor noştri, unii din deputaţii Camerei, că Senatul ar deveni prin aceasta o Curte de pensionari.

D-lor, nu uitaţi că nu există în lume nici un popor, care să nu se fi folosit de sfatul bătrânilor, iar românul are o vorbă de mare înţelepciune :

„Dacă nu ai un bătrân în casă, să-l cumperi“.

Dar, d-lor, un lucru nu înţeleg şi îmi pare paradox. Când voim să punem Senatul pe această bază, să introducem senatori mai mulţi după specialităţi şi bătrâni cu experienţă, nu înţeleg de ce d-l raportor în introducerea cu care însoţeşte proiectul de Constituţie, tot mereu atinge puţinţa, ca episcopii să fie scoşi din alcătuirea Senatului? Tocmai atunci, când noi ne punem pe punctul de vedere principal ca să creăm cât mai mulţi senatori pe specialităţi, ar fi oportun ca pe episcopii români să-i scoatem afară din Senat?

Doar, mai ales episcopii ca reprezentanţi unui corp ponderator, vor fi mai disciplinaţi, elemente de bună ordine şi de folosul ţării în fluctuaţiunile vieţii publice de azi.

Dacă vom ajunge la realizarea dorinţei

unora, ca în Senat membrii de drept să fie numai mitropoliții, atunci biserica mea care are aproape 14 milioane de suflete, va fi reprezentată prin trei mitropoliți, pentru că cel al Bucovinei este acum numai onorar, întrucât pierzând episcopiiile din Cattaro și Raguzza, din Dalmația, astăzi este fără episcopii sufragante.

Noi am fi trei, iar reprezentanția mozaicilor ar fi: unul ortodox, unul neofit, și imi spuneă ieri cineva, că ar putea să mai fie unul de rit spaniol, întrucât și celelalte culte recunoscute ar avea câte un reprezentant.

Fără ca să restrângem drepturile cetățenilor noștri mozaici de a avea în Senat reprezentant, vă întreb: ar fi cuminte, ar corespunde aceasta dreptății și proporției numerice a credincioșilor noștri, cari sunt în număr de circa 14 milioane?

D-1 General N. Constantinescu: Nu ne despărțim noi de episcopi.

I. P. S. S. Mitropolitul Primat Miron Cristea: De acea, atunci când ne vom ocupa de această parte a Constituției, vă rog să nu ne atingem de tradițiunile cari sunt necesare tăriei neamului nostru, ca nu cumva să se slăbească. (Aplause).

D-lor senatori, unitatea noastră politică și națională, întregirea neamului, de sigur este cel mai mare și epocal moment din istoria românilor.

El ne îndreptățește să simțim în suflet cea mai vie bucurie pe care poate să o aibă un neam vreodată. Și nu știu dacă trecând încă atâtea zeci de mii de ani se mai poate ca în viața neamului nostru să se întâmple un eveniment așa de mare.

Dar, vedeți, d-lor, Dumnezeu în înțelepciunea lui, adeseori nepătrunsă de noi oameni, astfel a întocmit lucrurile, ca în tot răul să pună și ceva bun și, invers, și în tot binele să amestece câte o picătură de pelin amar.

Deși țara noastră iubită, România Mare, este, după trecutul ei, după numărul covârșitor al românilor, după elementul românesc care a întemeiat-o, o țară curat românească, totuși de aci înainte nu mai suntem un popor de cetățeni omogeni, nici ca neam, nici

ca credință.

Eu nu mă indoesc că concetățenii noștri de altă limbă și credință, după convulsiunile firești ale unor atât de mari schimbări politice și sociale, își vor găsi și ei hotărât locul de a fi cei mai buni și loiali cetățeni.

Dar cu toate acestea, d-lor senator, să nu uitați că în țara noastră, după schimbările ce s'au făcut, curentele antinaționale, internaționale, interconfesionale, străine și primejdioase existenței noastre, în viitor vor găsi în multe locuri un pat cald.

Tradițiunile noastre, cari au stat la temelia dezvoltării noastre de până acum, ca neam și ca Stat, adeseori vor fi atacate din multe părți.

Și atunci, vă întreb eu, dacă nu avem noi, cari am întemeiat acest Stat, sfânta dătorință, ca mai ales astăzi, în situațiune schimbată, să ținem cu hotărâre, cu încăpățănare, la toate tradițiunile noastre atât de probate, cari ne-au dus la succesele de până acum?

Iar aceste tradițiuni sunt atât naționale cât și bisericești. (Aplause).

Aceste tradițiuni, d-lor, sunt strâns încopciate, în cât nu se poate înțelege una fără cealaltă.

Eu imi voi permite să aduc un singur exemplu, să vă citez un singur nume, care în sufletul fraților voastre are să evoce o întreagă lume de viață bisericească și românească.

E cuvântul „Putna“! Când te gândești la situațiunea geografică a acestui loc istoric, pare că vezi toți frumoșii noștri codri, toate ținuturile pitorești ale țării atât de iubite de toți românii și cari ne leagă sufletul de glia acestui pământ ca de cea mai scumpă comoară care o avem noi pe pământ.

Când rostești cuvântul Putna, îți reamintești mânăstirea de acolo, biserica de acolo, îți reamintește toate mânăstirile și bisericile noastre, rolul lor în viața neamului, daniele fără seamăn a tuturor marilor voievozi și boieri, citori, cari au întemeiat asemenea citorii pretutindeni spre bine și înălțarea acestei țări.

Când rostești cuvântul Putna, pare că vezi

figurile atâtor nemuritori ierarhi, îmbrăcați în odăjdii de mare preț, cusute de mâinile abile și evlavioase ale însăși Domnițelor române de odinioară, cari perlele sentimentelor lor de al'pire și caldă iubire pentru biserica românească le prefăceau în perle veritabile și parcă cu găleata le-au turnat peste epitafele, epitrahirele, siitele și odăjdiile marilor ierarhi ai vremurilor. (Aplause).

Când rostești cuvântul Putna, vezi mormântul cu moaștele sfinte ale marelui Voevod Ștefan-cel-Mare, și îți reamintești toate luptele și victoriile lui purtate contra semilunei, în numele crucii și purtând encolpionul Maicii Preciste pe pieptul lui de viteaz român, îți reamintești cele 40 de biserici și mănăstiri zidite de el, drept recunoștință față de Dumnezeu, care l-a făcut „aflet al întregii creștinătăți”. (Aplause).

Când intri în curtea mănăstirii Putna, și te uiți la clopotnița cu istoricul clopot Buga depe timpul marelui Voevod, care numai în zilele învierii se trage odată pe an, pare că vezi pe marele Eminescu, care în preajma unui jubileu, pentru amintirea marelui voevod Ștefan-cel-Mare, a dormit în această clopotniță pe o furcitură de fân, ca în dimineața următoare să se scoale și să dea spre rostire oda festivă. Este acel Eminescu, care ne-a dat scânteietoarea doină „Dela Nistru până la Tisa”, în care cu trâmbiță de arhanghel cere marelui voevod :

„Ștefane, Măria Ta, tu la Putna nu mai stă, las'Arhimandritului toată grija schitului...“.

Duhul acestui viteaz erou și al atâtor voievozi cari zac sub lespedeza bisericilor și mănăstirilor noastre, au reinviat și intrând în sufletele viteze ale ostașilor români, sub conducerea gloriosului lor Căpitan Ferdinand I, au desrobii pe frați și au întemeiat România Mare. (Aplause).

D-lor, aș putea multe exemple să vă mai aduc, căci sunt împrăștiate pretutindeni în țara noastră asemenea mărețe monumente istorice. Eu cred însă că v'am convins pe fiecare din d-voastră și v'am arătat cât de congrescute, de întrefesute sunt tradițiunile noastre naționale cu acele ale bisericii noas-

tre drept credincioase românești ; este ca o pânză făcută din urzeală națională și bătătură bisericească.

Vedeți deci, ce primejdie ar fi pentru viitorul nostru, ca din această pânză a vieții noastre românești să încerci a scoate oarecari fire, căci dacă le scoți, se destramă pânza unității și a sufletului neamului românesc. (Aplause).

Iată de ce vă rog cu insistență, eu, părintele sufletesc al tuturor, să nu stingheriți nimic din aceste două tradițiuni cari stau la temela Statului nostru : tradițiunea națională și aceea a bisericii părinților noștri.

Dar poate să se găsească, d-lor senatori, cineva între d-voastră, care să zică că este foarte firesc ca Mitropolitul Primat al țării, ierarhul suprem al acestei biserici, să vorbească astfel de biserica sa, de aceea să-mi dați voie, să închei cuvântarea mea, nu cu cuvintele mele și cu acelea ale unui vrednic fiu al neamului nostru, cu cuvintele chiar ale unui general, ale generalului Tell, care la 1866 când se discută vechea noastră Constituție, într-adevăr, a zis și următoarele cuvinte de aur, cari sunt o mândrie pentru biserica noastră :

„Chestiunea ortodoxă în România o privesc ca teză fundamentală a naționalității noastre și iată pentru ce : Dacă n'ar fi fost în aceste două țări religiunea ortodoxă, astăzi n'ar mai fi Statul român“.

Să-mi dați deci voie de încheere, d-lor senatori, să vă rog ca pretutindeni în activitatea d-voastră particulară și publică, dar mai ales în cursul discuțiunei pe articole ale proiectului de lege al Constituției, să fiți călăuziți de gândul că nu este permis, că nu este patriotic a ne atinge întru nimic de tradițiunile naționale și bisericești ale neamului acestuia, și unde veți da de ele să le mențineți căci sunt bune și să le întăriți, căci aceasta este voința neamului care a întemeiat această țară, ca să rămâie în veac română și creștină. (Aplause îndelung repetate, ovațiuni).

D-l I. Păcurariu : D-lor senatori, repet și acum că este o greșală dacă prin dispozi-

țiunile Constituției identificăm circumscripțiile electorale cu județele.

Aci în art. 69 devenit 68 se spune :

„Toți cetățenii români dela vârsta de 40 de ani impliniți, aleg, pe circumscripții electorale județene...”.

Prin urmare, închideți orice posibilitate legiuitorului care va veni să facă în viitoarea lege electorală, ca circumscripțiile electorale de senatori să fie altcum alcătuite de cât pe baza județelor.

După cum am arătat în repetite rânduri aici în Senat, este o greșală a identifică circumscripțiile electorale cu circumscripțiile administrative.

Vă rog deci, ca d'n aliniatul I. să se suprimă cuvântul „județene”, lăsând libertate legiuitorului ca legea electorală să normeze circumscripțiile electorale, așa după cum va crede.

Mai departe în aliniatul II se zice :

„Numărul senatorilor de ales în fiecare circumscripție județeană se stabilește de legea electorală, proporțional cu populația”.

Circumscripția are să fie egală județului. Din acest aliniat să se elimine de asemenea cuvântul „județeană”.

Prin urmare, propunerea mea este ca, atât la aliniatul I cât și la aliniatul II, atributul de „județean” să se elimine.

Când fac această propunere, d-lor senatori, nu-mi pot ascunde teama că sistemul care este acceptat în acest articol cu privire la alegerea senatorilor, ne va rezerva surprize în viitor cel puțin în provinciile alipite și atunci vom regreta adânc că am trecut așa de ușor asupra acestui articol.

Amendamentul ce propun are următorul cuprins :

La art. 69 devenit 68 :

„In aliniatul prim să se suprimă cuvântul „județene” din expresiunea „pe circumscripții electorale județene”.

În aliniatul al II-lea de asemenea să se suprimă cuvântul „județeană”.

N. G. Popovici, Ion Pecurariu, Dr. Bianu, Dr. N. Cotlarciuc, D. Hâncu.

Voci : nu poate fi mai mare.

Alte voci : Să se spună „circumscripție electorală”.

D. Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : Principiul care s'a pus adneauri este pentru Adunarea deputaților. Aci vorbim de Senat. Cuvântul „județean” poate să rămână și trebuie să rămână.

Aceasta nu înseamnă că circumscripția poate să fie mai mare decât județul și la Senat senatorii se vor alege în raport cu populația și prin urmare se poate face o circumscripție județeană, în interiorul județului, căci nu va să zică „județean” egal cu județul. Prin urmare, cuvintele cari s'au pus aci sunt foarte bine puse și vă rog să lăsați articolul așa cum este redactat, cu aceste explicațiuni. Evident că și la Senat se poate ca să fie într'un județ două circumscripțiuni județene, având fiecare, dacă județul va avea 200.000 de suflete, câte 100.000, ca să alege câte un senator.

D. C. D. Dimitriu : Într'un text construcțional nu putem să ne mulțumim numai cu explicațiuni, fie ele pornite chiar dela autoritatea băncii ministeriale și de aceea cred că trebuie să precizăm.

Iată propunerea mea : „Numărul senatorilor de ales în fiecare circumscripțiune, care nu poate fi mai mare decât un județ, se stabilește de legea electorală, proporțional cu populația”.

Atunci nu mai este chestiunea de explicație.

D. Tony Iliescu : Este acelaș text.

— Se consultă comitetul delegaților.

D. Tony Iliescu (în locul d-lui raportor) : Comitetul delegaților a respins amendamentul d-lui Pecurariu tocmai în vederea explicațiilor d-lui ministru că prin circumscripție electorală, și pentru Senat, nu înțelegem că circumscripția trebuie să cuprindă județul.

D. N. G. Popovici : De ce ați făcut deosebirea între Cameră și Senat.

D. Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : Eu accept propunerea d-lui Dumitriu. Să se facă un amendament în acest sens.

— Se pune la vot amendamentul d-lui Pe-curariu și se respinge.

D-l Tony Iliescu (în locul d-lui raportor): Comitetul delegaților a admis propunerea d-lui Dimitriu, ca art. 68 să fie redactat în modul următor :

„Toți cetățenii români dela vârsta de 40 de ani împliniți aleg, pe circumscripții electorale, cari nu pot fi mai mari de cât județul, prin vot obligator, egal, direct și secret, un număr de senatori.

Numărul senatorilor de ales în fiecare circumscripție care nu poate fi mai mare decât un județ, se stabilește de legea electorală, proporțional cu populația“.

— Se pune la vot articolul 68, astfel redactat, și se primește.

D-l V. Trușin : D-lor senatori, eu, ca naționalist, sunt în contra felului de a se compune Senatul în viitor, așa cum se prevede la art. 70 devenit 69. Eu nu înțeleg ca din moment ce fiecare județ are drept să-și aleagă un număr de senatori, după cum prevede art. 68 pe care l-am votat, membrii Consiliilor județene și membrii tuturor consiliilor comunale d'nt'r'un județ, întruniți într'un singur colegiu să-și mai aleagă câte un senator de fiecare județ. Aceasta nu poate avea alt scop decât, ca partidul dela guvern, care va avea totdeauna majoritatea în sânul acestor consilii, să-și asigure alegerea unui senator în fiecare județ, mai cu seamă în cazul când, ca în situația de față, în loc de consilii alese, am avea numai comisiuni interimare numite de guvern.

Pentru aceste motive, eu propun desființarea acestui articol.

D-l M. Pherekyde, președinte : D-l Ghițescu are cuvântul.

D-l Gh. Ghițescu : Iată, d-lor, ce observațiuni am de făcut : e vorba ca să se aleagă câte un senator de către comisiunile județene și comunale, întrunite într'un singur colegiu, în fiecare județ. La noi, în regat, însă, majoritatea județelor sunt mari, pe când un județ din Bucovina, de exemplu, este cât a treia parte d'nt'r'un județ din

Muntenia, sau chilometric, un județ din Bucovina are cam 300 klm. față de 3.000 klm. cât are un județ din Muntenia sau din Moldova.

O voce : Se vor reface.

D-l Gh. Ghițescu : Foarte bine, dar până atunci ? Dacă se face o alegere pe baza a-oestei Constituții, care mai este atunci proporția ? Înțeleg o proporție pe numărul locuitorilor, iar nu pe întinderi teritoriale.

D-l M. Pherekyde, președinte : D-l Sima Niculescu are cuvântul.

D-l Sima Niculescu : Cred că la acest articol este o omisiune, în ceea ce privește majoritatea cu care un senator va trebui să fie ales.

De aceea eu am formulat următorul amendament la acest articol, pe care rog Senatul să-l primească :

„La art. 70 devenit 69 se adaugă cuvintele „și majoritate absolută“, spre a deveni :

„Membrii aleși în comisiunile județene... aleg prin vot obligator egal, direct, secret și cu majoritate absolută“ câte un senator de fiecare județ“.

N. G. Popovici, Ștefan Galin, Indescitribil, Sima Niculescu, Indescitribil.

Colegiul acesta va fi foarte restrâns, compus din 20—30 persoane.

Toți acești alegători vor fi ispitiți ca fiecare din ei să fie ales.

De aceea ar fi necesar ca să se explice în articolul acesta că alegerea se face cu o majoritate oarecare și bine ar fi să se zică cu „majoritate absolută“, altfel se poate ca voturile să fie împărțite și cel ales să aibă numai 2—3 voturi de majoritate.

D-l M. Pherekyde, președinte : D-l Dimitriu are cuvântul.

D-l C. D. Dimitriu : Dați-mi voie să vă dau câteva lămuriri mai largi privitoare la această chestiune.

În intențiunea comisiunii mixte și a celor cari a propus organizarea Senatului a fost ca să facem d'în această Adunare o reprezentatiune a țării, în care competențele și profesiunile să fie reprezentate în așa mod, ca să poată să alcătuiască un Corp delibe-

rativ, din a cărui compunere să nu rezulte însă posibilitatea de conflicte legislative cu Adunarea deputaților.

Dacă am hotări ca și Senatul să se alcătuiască ca și Camera, ar fi fost inutil să mai facem o a doua Adunare. Eră suficient să avem numai o singură Cameră, și să nu se mai facă două alegeri identice.

În această eroare am fi căzut dacă Senatul s'ar fi compus din membri aleși numai cu vot universal, cum este aleasă și Camera.

Chestiunea s'a discutat foarte mult în toate Statele și în toate timpurile.

La 1866, când s'a votat actuala Constituție, a fost o foarte mare luptă între partidele de atunci și numai pe baza unei tranzațiuni s'a ajuns la sistemul bicameral.

S'a spus că Senatul trebuie să fie numai un Corp exclusiv ponderator. Un asemenea Corp însă, într-o organizare democratică, nu-și mai are rostul. Nu e vorba de ponderat legile cari se prezintă, ci e vorba de competență de cunoștințe și de experiență.

În toate țările unde figurează Corpuri legislative compuse pe baza sistemului bicameral s'a avut în vedere ca constituirea Senatului să se facă în asemenea condițiuni.

În Norvegia Senatul se alege de Cameră.

După ce Camera s'a constituit, se întrunește și formează un Corp electoral special, care alege pe membrii Senatului, printr-un astfel să fie o legătură apropiată între Cameră și Senat, și în același timp și o garanție că cei cari se aleg sunt oameni cu mai multă experiență și greutate.

În Belgia constituirea Senatului se face în așa condițiuni că se cer celor aleși să îndeplinească anumite condițiuni. În afară de vârsta de 40 ani, se cere candidaților condițiuni — nu de cens — ci de capacitate: funcționari cari au servit țara un timp determinat, profesori, militari, membrii ai Academiei, magistrați, foști directori de întreprinderi industriale, agricole, comerciale, mai însemnat, primari și foști primari ai orașelor mai mari deținători de anume diplome, etc.

Un curent nou, care acum este în toată

lunea politică occidentală și care a fost sprijinit de toți aceia cari se gândesc în mod serios la organizarea unui Stat, un curent nou îl reprezintă teoria reprezentării profesionale. Unii întind aplicarea acestei teorii și la Cameră și la Senat.

Noi ne-am gândit să facem Senatul ca să fie compus și din reprezentanți profesionali, aleși de către Camerele de comerț, Camerele de agricultură, etc., și din aceia cari au o vârstă înaintată; și sunt trimiși prin votul universal al alegătorilor și, prin urmare, cunosc mai multe și sunt mai temperați; și din competențe, acei cari au fost în diferite ocupațiuni în viața lor și au câștigat cunoștințe speciale și experiență, în cât pot aduce o colaborare serioasă în discutarea legilor.

În modul acesta se alcătuește un corp, care în organizarea lui totală reprezintă toată țara, a forțelor ei vii, a experienței a tradiției și a competenței.

Mai avem apoi, d-lor, reprezentanții clerului. Am putea pare să ne despărțim de acești vrednici colaboratori cari sunt și astăzi în Senat, o mândrie a Adunării noastre, și cari au dovedit, prin cuvântările rostite că sunt însuflețiți de o mare înălțare morală, de cunoștințe profunde, de un înălărat patriotism și că își înțeleg chemarea lor.

S'a prevăzut în fine, reprezentarea comunelor și județelor. De ce? Pentru că în alcătuirea Senatului este bine ca, pe lângă senatorii care se aleg prin vot universal, să fie și reprezentanți direcți ai intereselor colective locale. D-voastră știți, că guvernul se gândește să aducă în curând în desbateră d-voastră o lege administrativă, întemeiată pe descentralizare, adică o lege care să dea drept comunelor și județelor să administreze interesele lor locale cu mai multă inițiativă decât astăzi.

Compunerea viitoarelor consilii comunale și județene va fi în astfel de condițiuni făcută, ca membrii acestor Adunări vor putea constitui un colegiu electoral independent și conștient.

S'a făcut obiecțiunea, de către colegul nostru d-l Trufin, că s'ar putea ca acest co-

giu, compus din membrii consiliilor comunelor urbane și rurale și din membrii consiliilor județene, să fie alcătuit și din membri ai comisiunilor interimare.

Dacă s'ar fi citit cu atențiune textul, s'ar văzut că colegiul electoral acesta este compus numai din membrii aleși ai consiliilor comunale și județene, prin urmare membrii comisiunilor interimare nu vor putea participa la alegere.

Trebuie deci îndepărtată teama că acest colegiu poate fi format din funcționari numiți de guvern, cari să trimită în Senat numai reprezentanți numiți indirect de el.

Afară de aceasta, în viitoarea lege administrativă se prevede că comisiunile interimare să nu mai fie decât în cazuri rare.

Vor fi administrate comunele și județele câteuna de către corpuri alese. Dar să presupunem că se poate întâmpla cazul, când nu să existe comisiuni interimare.

Ei bine, membrii acelor comisiuni nu vor veni pe parte dintre alegătorii senatorilor. După cum între alegătorii Corpurilor legiuitoare obișnuite, sunt anume persoane cari nu pot fi alegători, tot asemenea și aci îi îndepărtăm.

Trec acum la observațiunea făcută de o alt reprezentant de Suceava d-l Ghițescu, că ar fi absurd ca să dăm același număr de senatori județelor cari au o întindere mai mică, ca județelor cari au o întindere mai mare.

La această obiecțiune răspund: Este în esența propunerilor legii administrative să prevadă o rectificare și modificare a circumscripțiilor județene, pentru ca, pe cât posibil, mai ales în Ardeal și în Bucovina, să le apropie în întindere și populație.

Pe de altă parte, reprezentanții consiliilor comunale și rurale și comunale nu se trimit pe întinderea teritorială, dar pe numărul consilierilor comunali și pe numărul consilierilor rurale.

Pe ceea ce privește amendamentul propus de d-l Sima Niculescu, cred că este întemeiat. Evident, d-lor, s'ar putea foarte bine

ca într-o alegere de senatori, de către colegiul acesta comunal și județean, să se facă o așa împărțire de voturi, încât să nu obțină nici unul majoritatea absolută și dacă ar fi mulți candidați și s'ar primi alegerea cu majoritate relativă să fie considerați aleși candidații cari ar întruni un număr foarte redus de voturi.

De aceea cred că ar fi bine să primim adausul propus de d-l Sima Niculescu, ca într-o asemenea alegere să fie proclamat ales candidatul care va întruni majoritatea absolută a voturilor.

Eu socotesc că aceste explicațiuni sunt suficiente, ca să convingă Senatul să primească textul acestui articol, cu modificarea cerută de d-l Sima Niculescu.

D-l M. Pherekyde, președinte: D-l senator Popovici are cuvântul.

D-l N. G. Popovici: Nu am decât să aplaud, d-lor senatori, la această inovațiune admirabilă, privitoare la constituirea Senatului.

Pe lângă reprezentanții votului obștesc, pe lângă reprezentanții competenți, foarte bine s'a făcut că sunt reprezentate în Senat și interesele locale, comunale și județene, și mă asociez din toată inima la această formă privitoare la constituirea Senatului, care va fi compus din aceste trei categorii de senatori și anume: Din senatorii aleși prin vot obștesc, din senatori cari reprezintă interesele locale și din senatori cari reprezintă competența și experiența.

D-l M. Pherekyde, președinte: D-l Procopiu are cuvântul.

D-l Grigore Procopiu: S'a făcut de către colegul nostru d-l senator Ghițescu, o observațiune foarte judicioasă, cu privire la județele cari sunt prea mici și cari ar da un număr egal de reprezentanți ca și un județ mai mare.

Cred că s'ar putea remedia acest inconvenient, fără a se strică principial legii și anume să se adauge un aliniat la sfârșitul acestui articol, în cuprinderea următoare: „Acest colegiu va trebui să fie compus dintr'un minimum de comune.

Dacă nu va întruni acest minimum de comune, atunci două județe vor constitui un colegiu electoral”.

D-l C. D. Dimitriu: Atunci călcăm principiul pe care l'am admis.

— Se consultă comitetul delegaților.

D-l Tony Iliescu (în locul d-lui raportor): D-lor senatori, comitetul delegaților a respins amendamentul d-lui Sima Niculescu, însă a luat notă de observațiunile d-sale, cari vor fi ținute în seamă cu ocaziunea facerii legii electorale.

Așa că vă rog să binevoiți să votați articolul în forma care se găsește în proiect.

— Se pune la vot art. 70 devenit 69, și se admite nemodificat.

D-l Ion Păcurariu: D-lor senatori, dați-mi voie să mă pronunț contra acestui articol. Primul motiv care mă îndeamnă să iau cuvântul contra acestui articol, emanează din numărul prea mare al senatorilor care va rezultă, dacă se va pune în practică dispozițiunile Constituțiunii. Astăzi avem înscrisi în lista nominală a Senatului, 199 de membrii, să zicem 200; acum d-voastră ați votat articolul 69, prin punerea căruia în practică, Senatul va mai primi cel puțin atâți senatori câte județe are România, mi se pare 72 de județe, prin urmare la cei 200 se vor adăoga, în mod fatal, alți 72, vor fi deci 272 senatori.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: De unde deduci d-ta aceasta? Nu putem noi să prevedem că numai o circumscripție de 300.000 de suflete poate alege un senator?

D-l Ion Păcurariu: Urmează apoi reprezentanții celor 6 universități, președintele Academiei române și, membrii care se vor alege, conform acestui articol de Camerele de comerț, industrie, muncă și agricultură, cari vor fi încă 24 de membrii; la oaltă dar, numărul senatorilor se face 300. Urmează apoi membrii de drept.

D-l George Dunka: Aceștia sunt 140.

D-l Ion Păcurariu: Să zicem că vor fi numai 100, ori, această sută și cu ceilalți 300

fac 400 membrii. Mie mi se pare un număr considerabil.

Acesta e primul motiv pentru care sunt în contra acestui articol.

Dar am un motiv mai mare care mă face să iau cuvântul în contra acestui articol. D-voastră dintr'un larg principiu de liberalitate, acela de a da posibilitate tuturor claselor sociale și tuturor branșelor de a-și alege reprezentanți în Senat, dați dreptul reprezentanților muncii de tot felul de a alege câte un senator. Ați făcut o inovație! Noi nu avem însă decât Camere de comerț, și poate și de industrie. Camere de muncă și de agricultură nu avem.

Ce însemnează împărțirea țării în circumscripțiuni electorale, pentru aceste patru feluri de Camere? Nu însemnează altceva de cât a da posibilitate acestor branșe de a se organiza unitar, pe întreg cuprinsul țării. Dăm prin urmare ocaziune și reprezentanților industriei să se organizeze și această organizare nu se va face numai în vederea alegerii de senator, ci în vederea tuturor intereselor lor. Ei bine, eu cred că această organizare nu va fi bine venită, din punct de vedere al intereselor Statului. Noi, prin aceasta, în mod implicit, indirect, provocăm organizarea unei părți din societate în bresle similare cu acelea din evul mediu.

Prin urmare, din acest punct de vedere sunt hotărât în contra acestui articol și prezint un amendament pentru suprimarea lui, amendament care sună astfel:

La art. 71 devenit 70: „Să se suprima”.

Ion Păcurariu, Emil Bran, Ion Tarfia, Al. Munteanu, Dr. N. Cotlarciuc.

D-l M. Pherkyde, președinte: D-l Trușin are cuvântul.

D-l V. Trușin: D-lor senatori, eu vă întreb pe d-voastră dacă voiți ca **Senatul să fie în adevăr un Corp ponderator și cei aleși să aibă o valoare culturală și de specialitate, de ce nu ați admis ceea ce s'a admis în Belgia, în noua Constituțiune, unde se impun candidaților pentru alegerile dela Senat anumite condițiuni, pentru ca prin cultura lor, prin experiența lor, să poată fi în adevăr folositor în lucrările Senatului.**

Sunteți însă nedrepti din următorul punct de vedere : cum dați d-voastră numai acestora pe cari îi desemnați aci, dreptul de a alege câte un senator și nu vă gândiți că și presa ar fi în drept să-și aibă reprezentanții ei în Senat, de asemenea și asociațiunea advocaților și asociațiunea funcționarilor publici, etc. Muncitorii intelectuali nu au și ei interese de apărut, nu trebuie și ei să aibă reprezentanți în Senat, ca și toți ceilalți muncitori de toate categoriile ?

De ce, corpul didactic primar și secundar, de ce inginerii și arhitecții, de ce medicii și farmaciștii, cari toți au asociațiunile lor foarte bine organizate, să nu aibă dreptul să-și aibă reprezentanții lor în Senat ?

Pentru că prin măsura prevăzută de acest art. 70 se face nedreptate tuturor acestor categorii de interese, eu sunt contra acestui articol.

D-l M. Pherekyde, președinte : D-l Dimitriu are cuvântul.

D-l C. D. Dimitriu : D-lor senatori, eu am să vă rog să respingeți amendamentul d-lui Păcurariu. Aceasta pentru argumentele pe cari le-am adus în expunerea mea de adineaori și cele ce voi spune acum.

Prima obiecțiune a d-lui Păcurariu a fost numărul mare al senatorilor cari vor alcătui viitorul Senat. Chestiunea e cam aridă, dar dați-mi voie să refac calculul pe care vi-l da d-l Păcurariu și veți vedea că numărul nu se urcă la 400, cum spune d-sa.

În legea electorală se va prevedea că colegiul care alege pe senatori prin vot universal va cuprinde o singură circumscripție pentru fiecare județ și va alege câte un senator de fiecare circumscripție. Sunt 76 de județe, vom avea deci 76 senatori. Aleși consiliilor comunale și județene sunt încă 76. În total până acum 152. Reprezentanții cle-ului sunt în număr de 25, președintele Academiei române 1, dintre foștii președinți de consiliu cari să aibă o vechime de 4 ani, în momentul de față, mi se pare că este unul singur. Ar fi bine în viitor să fie mai mulți, că prin aceasta s'ar da dovadă de stabilitate în guvernare, dar lucrul acesta nu cred să se întâmple, având în vedere sbuciumul lup-

telor politice moderne, nu numai în țara noastră, ci în toate Statele, după război.

Vin apoi foștii președinți ai Corpurilor legiuitoare, cari vor fi exercitat această demnitate cel puțin în cursul a 8 sesiuni.

Mi se pare că singurul este onoratul nostru președinte. Aveți 8 sesiuni ?

D-l M. Pherekyde, președinte : Da, mai multe. (Aplause prelungite).

D-l C. D. Dimitriu : Vă urăm și alte multe înainte. (Aplause).

Urmează foștii senatori și deputați aleși în cel puțin 10 legislaturi. Nu există decât doi sau trei.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : D-l raportor Dissescu și d-l Pavlică Brătășanu. (Aplause).

D-l C. D. Dimitriu : Apoi, foștii miniștri având o vechime de cel puțin 6 ani. Sunt doi mi se pare.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : D-l Marghiloman și cu mine. (Aplause).

D-l C. D. Dimitriu : Mai sunt foștii primipreședinți ai Inaltei Curți de casație cari au ocupat această funcțiune sau pe acea de președinte 5 ani.

D-l Tony Iliescu : Sunt d-nii Corneliu Manolescu și Bagdat.

D-l C. D. Dimitriu : În fine sunt generalii de rezervă și în retragere cari vor fi exercitat comanda unei armate în fața inamicului, ca titulari, cel puțin trei luni, precum și acei cari au îndeplinit funcțiunea de șef al marelui stat-major și de comandant de armată în timp de pace cel puțin 4 ani.

D-lor, este un omagiu pe care nu se putea ca constituantul Român ei Mari să nu-l facă acelora cari au comandat armatele în fața inamicului.

Să dea Dumnezeu să nu mai avem războaie, dar nu le putem refuza această satisfacție și Senatului această onoare.

Voci : Cari sunt aceia ?

D-l Dr. Hasnaș : D-nii generali Averescu, Mărdărescu, Presan și Văitoianu.

D-l C. D. Dimitriu : Prin urmare vedeți că ar fi 180 maximum.

Acum la aceștia adăugăm reprezentarea profesională.

S'a obiectat că înlesnim organizarea diferitelor bresle și profesiuni și că prin urmare împărțim țara în clase.

D-lor, să ne înțelegem. Nu este vorba de clase, clasa este una, profesiunea este alta.

Deși nu vrem să fim imitatori servili în legiurile noastre a alcătuirilor altor State, totuși nu este îngăduit să nu ne folosim de cultura de lumină care se revărsă din discuțiile cari au loc în țările cu o tradiție și o educație politică mai serioasă.

Veți spune : se poate foarte bine ca comercianții, industriașii, agricultorii și muncitorii să se aleagă printre aceia cari se trimit de către colegiul consiliilor comunale și județene sau de votul universal direct.

Dar mai lesne se aleg în astfel de colegii advocații, doctorii, inginerii cari sunt mai combativi, mai militanți și au o experiență electorală mai mare decât comercianții, industriașii și muncitorii, cari prin firea ocupațiilor lor se îngrijesc mai puțin de problemele lor întreprinderi decât de acțiunea politică.

Nu înseamnă a împărți țara în bresle, organizând Senatul după sistemul acesta.

Să-mi deă voie d-l Trușin să-i spun că șeful său, la Cameră, a spus că este pentru un Senat alcătuit după competențe și profesiuni.

Rog, prin urmare, pe d-l Trușin să accepte aceeași doctrină, pentru ca să nu fie divergențe de vederi politice în același partid.

D-lor, care a fost intențiunea legiuitorului ?

Actualmente avem Camere de comerț și industrie în toată țara.

Este în intențiunea guvernului ca să prezinte Parlamentului o lege care să prevadă și alcătuirea Camerelor de muncă și Camerelor de agricultură.

Mi se pare că d-l ministru al muncii studiază chiar un proiect de lege pentru organizarea Camerelor de agricultură.

În momentul de față Parlamentul francez s'a și ocupat de organizarea Camerelor de agricultură.

D-l I. Păcurariu : Noi facem scaune înainte de a avea oameni.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : Așa și trebuie.

D-l C. D. Dimitriu : De ce aceasta, d-lor? Pentru că conflictele cari se ivesc între diferitele forțe de producție să poată fi soluționate în cunoștința de cauză, de către persoanele competente și în Camerele respective, și în Adunările legislative, în interesul superior al armoniei sociale.

Acestea sunt principii sănătoase pentru organizarea Statului.

Dar d-l Păcurariu spuneă : pentru un moment nu sunt înființate aceste Camere.

Dacă nu funcționează acum aceste Camere, ele nu are să-și trimeată reprezentanții, noi punem principiul, întrucât nu putem vota Constituția după ce se vor forma aceste Camere. Când aceste Camere vor fi formate, atunci principiul fiind pus în se va găsi ușor aplicarea.

Eră necesară, în aceste clipe de criză economică, ca fiecare profesiune să aibă reprezentanții săi și fiți siguri că o mulțime de chestiuni iritante mai de grabă se vor soluționa și cu mai multă competență decât acum.

Vă rog să mențineți articolul, căci a suprima acest text înseamnă a suprima una din bazele viitoare organizării a Statului.

În ceea ce privește numărul circumscripțiilor Camerelor se spune că se va împărți țara în 6 regiuni.

Trebuie să prevedem o circumscripțiune pentru Basarabia, o circumscripțiune pentru Bucovina, alta pentru Ardeal, alta pentru vechiul regat, alta pentru Banat și alta pentru Dobrogea.

Aceasta nu înseamnă regionalism, ci interese economice locale cari pot să se deosebescă. Numărul de 6 circumscripțiuni nu este exagerat. Aceste circumscripțiuni ar mai da 24 de senatori, cari adăugați la ceilalți ne-ar da un total de 225. Acest număr însă nu va fi atins în totdeauna, fiindcă nu în tot timpul se vor găsi candidați cari să îndeplinească condițiile de a fi numiți senatori de drept.

Vor mai fi senatori de drept foștii președinți ai Adunărilor Naționale cari au proclamat Unirea la Chișinău, Cernăuți și Alba-Iulia. Acești senatori de drept nu vor fi de cât cele trei personalități cari în acel moment istoric au prezidat marelui act unic în viața poporului nostru. Tot asemenea și cu generalii cari au comandat în fața inamicului, precum și mulți din celelalte categorii excepționale de cari am vorbit.

Vedeți dar, d-lor senatori, că viitorul Senat nu va fi așa de numeros, după cum a exprimat temerea d-l Păcurariu.

De aceea vă rog să mențineți textul și să respingeți amendamentele propuse. (Aplause).

D-l M. Pherekyde, președinte : D-l Popovici are cuvântul.

D-l N. G. Popovici : D-lor senatori, nu se poate o constituire mai logică și mai bine făcătoare a viitorului Senat decât aceasta care s'a propus.

Numai dispozițiunea care prevede ca senatori de drept pe foștii miniștri cari au avut 6 ani de ministereat n'ar supăra, pentrucă în ea intră și d-l Marghiloman, dacă nu ar fi vorba aci și de simpaticul și valorosul nostru ministru al domeniilor.

D-lor senatori, numai printr'o majoritate formată din reprezentarea profesiunilor Senatului va lucra cu mai multă competență și chestiunile aduse în discuțiunea lui vor fi dezbătute în lumina tuturor intereselor sociale.

Dacă ar fi ca și în viitor Senatului să fie ales în acelaș mod în care se alege Camera adică să fie rezultanta numai a votului obștesc, desigur n'ar mai avea rațiunea de a fi un Senat. Senatului însă este și e bine să fie un Corp ponderator, un Corp de competență, un Corp de maturitate și de experiență care să constituie, dacă vreți, un fel de mică frână în contra ideilor subversive cari ar putea să fie prea înaintată în raport cu stările de lucruri.

De aceea, d-lor, trebuie să păstrăm această formulă pe care ne-o dă Constituția în ceea ce privește organizarea Senatului. Dacă m'ați întrebat însă pe mine, eu aș reduce,

fără nici un fel de teamă, numărul celor aleși prin vot obștesc și aș spori numărul competențelor așa ca nu numai agricultorii, comercianții, industriașii, etc., să fie reprezentate, dar, dacă se poate, toate profesiunile să fie reprezentate în acest Matur Corp, pentrucă cu cât mai multe competențe vom avea, cu atât mai multă valoare și maturitate va reprezenta acest Senat.

Imi pare rău că mă despart în această chestiune de simpaticul nostru coleg d-l Păcurariu, dacă astăzi nu avem acele organizațiuni, încă temeinic formate, pentru a-și trimite în Parlament reprezentanții lor, aceasta nu însemnează că nu trebuie să punem principiul în Constituție. Când ne formăm o familie și ne construim o casă, ne gândim ca ea să fie destul de mare ca să poată adăposti pe toți viitorii membri ai familiei, cari pot veni. Cred că ar trebui înfățișat stabilim acest drept, această posibilitate de a avea competențe și competențele le avem, d-le Păcurariu. Ce le lipsește competențelor noastre? Acea organizare despre care vorbești d-ta. Să facem acea organizare pe acele circumscripții 5—6, câte vor fi, n'are importanță, dar să facem acea organizare de competențe pe circumscripțiuni, pentru ca fiecare circumscripție să-și trimeată un om care să reprezinte și competența și interesele locale ale fiecărei circumscripțiuni.

D-l Mihail Pherekyde, președinte : D-l dr. Hasnaș are cuvântul.

D-l Dr. N. Hasnaș : D-lor, eu în principiu sunt în contra acestui mod de a constitui Senatului, dar dacă se admite acest mod al competențelor, cum se zice, atunci rațional, drept și logic este ca să se admită în adevăr toate competențele, pentrucă numai așa ar putea să fie Senatului un Corp ponderator.

D-l C. D. Dimitriu : Nu ponderator ci un Corp de competențe.

D-l Dr. N. Hasnaș : Dacă se admit competențele atunci, d-lor, eu am văzut destule competențe la congresul inginerilor dela Timișoara care a studiat atâtea chestiuni importante.

De asemenea la congresul presei cu câtă

serozitate și știință s'a desbătut hotărârile cari s'au luat și tot astfel în congresul medicilor, unde s'au rezolvat chestiuni de cea mai mare importanță pentru nevoile și cerințele țării.

Pentru aceea eu propun la acest articol următorul amendament :

„Să se adauge la art. 71 : „precum și câte un reprezentant al asociațiilor profesionale constituite și recunoscute, precum asociațiile inginerilor, silvicultorilor, medicilor, corpului didactic, a presei și a advocaților.

Dr. Hasnaș, Sima Niculescu, Dr. Biaru, Dr. N. Collarciu, C. M. Lupescu.

Cari sunt motivele ?

Când sunt trimis de Corpul meu de știință, atunci reprezint interesele acelei corporațiuni din care fac parte, pe care altfel le-ași reprezenta dacă aș fi trimis de corpul electoral. Când voiu fi trimis de exemplu de corpul inginerilor, altfel voiu reprezenta acest corp, decât dacă fiind inginer sunt trimis de corpul electoral, căci atunci trebuie să am în vedere și interesele electorilor mei. Acesta trebuie să fie idealul constituirii unui Senat, căci altfel nu avem nevoie de Senat, suntem foarte bine cu un singur Corp legislativ.

Tot asemenea, d-lor, este și cu advocații. În Senat sunt foarte mulți advocați, advocații sunt buni pentru ori și ce, dar chestiunea este următoarea : un advocat când va reprezenta interesele meseriei și breslei lui este cu totul altceva decât când reprezintă interesele electorilor lui.

Vă rog deci să admiteți acest amendament.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : În urma cuvântărilor cari s'au rostit cu ocaziunea discuțiunii acestui articol, eu voiu avea foarte puțin de spus.

Vreau să lămuresc două puncte : întâi concepția care a domnit la modul de alcătuire al Senatului, așa cum se arată în proiect, și în al doilea rând să vă învederez că tot poporul, în diferite forme, este care alege mai mult decât două treimi din membrii care ar

compune Senatul, după alcătuirea prevăzută de proiect.

S'a admis principiul reprezentării prin alegeri după trei sisteme : O parte din senatori se aleg prin sufragiul universal, după același sistem cu care se aleg și deputații, cu deosebire numai de vârstă, la alegători și aleși ; la Cameră orice cetățean la 21 de ani, este alegător, la Senat s'a pus 40 de ani ; la Cameră la 25 ani poți fi ales, pe când la Senat, pentru a fi ales trebuie să ai 40 de ani.

D-l Păcurariu zice, că vom avea un Senat prea numeros, căci vom avea 199 de senatori aleși prin vot universal. Nu uitați că astăzi sunt 199 cu toții, aleși cu votul universal, dar în viitor votului universal nu i se va mai da cota celei de astăzi.

D-l I. Păcurariu : Bihorul este egal în întindere cu Bucovina. Ei bine, Bihorul va trimite un singur senator, iar Bucovina atâția câte județe are.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : Vă rog să mă ascultați. Nu vorbim de cei cari îi trimite județele, deocamdată vorbesc de cei pe cari îi trimite votul universal. Și acestia Constituția spune că se vor alege în proporție cu populația.

Ori, legea electorală azi spune că 100 mii de suflete dă un senator, mâine vom zice desigur că 200 de mii de suflete vor dă un senator. Dacă am 18 milioane de locuitori, vom avea 85 sau 90 senatori, trimiși direct de votul universal.

În Franța votul universal nu alege Senatul. Și notați că Senatul din Franța are drepturi mai mari decât al nostru, drepturi cari au fost reclamate și pentru al nostru. Acolo nu e nici o deosebire între Cameră și Senat. Așa, de exemplu, Senatul votează și el bugetul.

Voci : Așa ar trebui să fie și la noi.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : Senatul francez nu se alege prin votul universal direct. Votul universal alege în Franța consiliile comunale și județene, iar consiliile comunale și județene alege ele pe senatori. Cu alte cuvinte, în Franța, la baza Senatului nu este nici un

ales direct emanând dela votul universal, ci indirect prin mijlocirea consiliilor județene și comunale.

La noi va fi mai mult decât o treime aleși direct: ai votului universal.

Vine apoi senatorii aleși de consiliile comunale și județene. Noi avem astăzi 72 de județe, mâine vom avea 65, prin reducerea numărului județelor în Bucovina. Vom avea dar cel puțin 65 de senatori aleși de toate consiliile comunale împreună cu consiliile județene, adică câte unul de fiecare județ.

Prin urmare, vom ajunge cu aceste 2 categorii la un număr de peste 160 senatori aleși de votul universal direct și din votul universal indirect, prin consiliile comunale și județene, cari la rândul lor sunt tot produsul votului universal.

Am mai admis principiul profesiunilor așezate: munca, industria, comerțul, agricultura. Astăzi, nu le avem organizate pe toate. Avem Camera de industrie și comerț împreună. Nu avem Camere de muncă, nu avem Camere de agricultură. Când vom avea vorbă de lege.

Ce spune Constituția? Că vor alege fiecare din ele câte unul de circumscriptie, adică cel mult patru de circumscriptie, și nu vor putea fi mai multe decât șase circumscriptiuni. Deci în total maximum 24.

Dar de ce s'a prevăzut până la 6 circumscriptiuni? Numărul acesta de 6 nu a fost pus în mod arbitrar. Am zis: Dacă pleștim dela ideea că în secolul acesta, când viața economică ia o dezvoltare mare, când am văzut că țările Statelor depinde de bună sea-son de țările lor economică, trebuie ca în organizația care se dă Corpurilor legiuitoare să fie ascultat și glasul acestor competențe locale, cari neputând să fie totdeauna alese prin votul universal, să fie trimise de comisiunile lor de breaslă. Și atunci am zis: Camerele cari reprezintă aceste ramuri de activitate pot fi patru: de muncă, agricultură, industrie și comerț. Am făcut o socoteală și am zis: nu pot să amestec interesele ne-feroșilor din Basarabia cu ale aceloră din Bucovina, din Muntenia, din Banat, Ardeal

numărul reprezentanților comerțului, până la 6 al muncii, până la 6 al agriculturii și până la 6 al industriei. Este mult, d-ilor, pentru: tot comerțul țării să aibă 6 reprezentanți?

D-l Dr. N. Hasnaș: Nu spunem că este mult, dar trebuie să fie reprezentate toate profesiunile.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: Vă plângeți că suntem prea mulți și vreți să-i băgați pe toți. Voi răspunde și la argumentul acesta.

Prin urmare, numărul senatorilor aleși ca reprezentanți ai breslelor, Constituția îl limitează la 24. Aceștia nu sunt numiți, aceștia nu sunt senatori de drept, aceștia sunt tot aleși. Prin urmare nu ne vorbiți că acest număr ar fi mare, căci 90 vor fi cel puțin senatori aleși prin votul universal, 65 cel puțin, cei aleși de consiliile județene și comunale, ceea ce ar face 155, cari cu cei 24 aleși de către Camerele de comerț, muncă, industrie și agricultură, ajungem la numărul de aproximativ 180.

În fine, adăugând la aceștia și pe cei 4 reprezentanți ai universităților cari sunt tot aleși, ajungem la numărul de 183 de senatori aleși.

Vă să zică, Senatul compus din elemente alese prin voința directă a poporului, prin aceea a reprezentanților intereselor locale ale comunelor și județelor, prin alegerea profesiunilor cari reprezintă viața economică și prin alegerea reprezentanților universităților, cari reprezintă viața culturală, se ridică la circa 183, toți aleși.

Cine vine, acum, senator de drept, propriu zis? Vin capii eparhiilor noastre ortodoxe, a celor unite și capii anumitelor confesiuni, cari au un număr hotărât de credincioși.

Aci vreau să răspund ceva aceloră cari spuneau ca să nu fie reprezentate comerțul, industria și celelalte ramuri profesionale.

Ați avut ocazia să vedeți la ce servește competența în cuvântările băncii Prelaților, de 10-12 zile de când stăm aci, într-o chestiune mare națională. Credeți d-voastră că nu a influențat întru nimic explicațiunile și cuvântările acelea asupra textelor de lege cari se înscriu în Constituție? (Aplause).

Tot așa poate veni mâine o altă chestiune de natură economică, asupra cărora oarecând de pricepuți am fi noi, dar, pentru că nimeni nu este știutor a toate, putem avea nevoie și de oameni cari în specialitatea lor, cu luminile lor, pot să ne ducă pe drumul adevărat în anumite chestiuni.

Și câți sunt episcopii, căci s'a zis că sunt prea mulți?

Nu vă plungeți, d-lor, că mireasa e prea frumoasă, că și țara noastră e mare acum. (Aplause).

Singuri, înainte, în micul regat, aveam 8, căci aveam un mitropolit primat, unul al Moldovei și 6 episcopi.

Astăzi suntem mândri că mai avem un cele zece milioane de noui cetățeni alți episcopi ortodocși și uniți în Ardeal, Bucovina și Basarabia. D-lor, să nu spuneti că până astăzi erau 8, și de ce să fie acum 21 numai ortodocși și uniți, iar cu capii celorlalte confesiuni vreo 26.

Eu aș vrea ca hotarele etnice ale neamului să fie și mai departe și să mai avem încă unul sau doi episcopi mai mult, căci aceasta nu m'ar supăra. (Aplause prelungite).

Prin urmare, dată prima categorie a acelor cari sunt de drept. Cred că, cum am spus, cele petrecute acum în urmă trebuie să dea în orice spirit conștient și de datoria lui de astăzi și de așezămintele viitorului neamului nostru ideea de ce pot face capacitățile într'un Corp deliberant.

Cine mai sunt senatori de drept, d-lor? Mai sunt reprezentanții puterii executive și legiuitoare. Dacă facem parte economiei naționale, dacă facem parte bisericii, nu trebuie să facem parte și puterii executive și celei legislative? Și cine poate reprezenta viața politică într'un Corp, decât acei cari pot să aibă experiența acestei vieți și care rezultă fie din încrederea pe care națiunea, în chip reiferat i-a manifestat-o, fie din serviciile publice ce a adus, tot chemat de încrederea națiunii; și astfel s'a pus d-lor, foștii președinți ai consiliului și foștii miniștri cu 6 ani. Și la cât se ridică numărul acestora? La patru înși: doi foști miniștri, un fost prim

ministru și doi foști parlamentari cu zece ani și aceștia sunt: d-l Dissescu și d-l Pavlică Brătășeanu din partidul național cari sunt parlamentari cu 10 legislaturi. Eu pentru tăria Senatului doresc oamenilor politici de astăzi, cari vor avea 40 de ani de viață politică ca mine, să a'bă și ei 10 legislaturi, și să fie senatori de drept. Iată d-lor, în ce consistă căpătuirea partizanilor: un prim-ministru, doi foști miniștri și trei parlamentari. Dintre aceștia sunt doi din opoziție: d-nii Marghiloman și Brătășianu și trei guvernamentali, fiindcă s'a întâmplat așa, că noi să fim mai mult la guvern. Dacă trăia Take Ionescu, ar fi fost și el. Aceasta sunt zarvă mare, că este vorba de dispozițiuni constituționale cu caracter personal, că se căpătuesc anume oameni politici. D-lor, din parte-mi, fac declarație că nu voi uză niciodată de această dispozițiune și cât voi putea, mă voi duce în totdeauna în mijlocul alegătorilor mei. (Aplause). Am în trecutul meu 14 legislaturi și nu am lipsit niciodată din Parlament, fie că am fost în guvern, fie în opoziție. Prin urmare, la ce se reduce toată această chestiune? Credeți d-voastră oare că Ion I. C. Brătianu nu va găsi pe pământul României un loc unde să fie ales, când el este acela care a făcut România Mare? Același lucru și cu Dissescu, care luptă de 30 de ani în viața politică și care astăzi încă, la vârsta lui muncește încă. după cum știm cu toți, pentru binele țării? (Aplause). Prin urmare la ce se reduce această chestiune de căpătuire a partizanilor politici prin introducerea lor de drept în Senatul României-Mari?

Acești 5—6 din această categorie, adăugați la cei 26 reprezentanți ai bisericii, ne dă un total de 32?

Pe lângă omagiul care se aduce Puterii legiuitoare din tSat, pe lângă acela care se aduce Puterii executive, se aduce încă un omagiu Puterii judecătorești, admitându-se ca membrii de drept în Maturul Corp, pe foștii prim-miniștri, președinți ai Curții de casafie cari au funcționat 5 ani ca prim-președinți și președinți și cari cu luminele lor vor putea aduce servicii reale țării. Aceștia sunt

doi astăzi, cu cari numărul se ridică la 34.

Cultură se aduce încă un omagiu căci pe lângă aleșii Universităților se proclamă ca senator de drept, președintele Academiei Române cu care numărul senatorilor de drept se ridică până acum la 35.

În fine, se mai aduce un omagiu armatei. Armata a fost, este și va fi încă atâta timp cât va mai trebui să treacă pentru ca țara să fie așezată pe temelii sănătoase, pavăza de apărare a țării. (Aplause). Când în urma acestui crâncen războiu noi am ajuns la fericirea să vedem visul nostru de veacuri împlinit, grație ostașilor cari mai sunt încă în viață și celor opt sute de mii cari s'au dus, nu ar lipsi țara aceasta oare de la o datorie sfântă, dacă în maturul Corp al ei, alături de prelați, nu ar așeză pe acei cărora se datorește mărirea neamului și gloria cu care astăzi ne mândrim? (Aplause). Ei bine, cine din armată intră de drept în Senat? Intră întâiu comandantii de armată și noi nu am avut în războiu decât două corpuri de armată, comandate de trei generali: este d-l general Prezan, căruia națiunea română mai seamă pentru partea a doua a războiului și aceea care privește ocuparea Transilvaniei, trebuie să-i aducă tot omagiul ei de recunoștință. (Aplause prelungite); este generalul Averescu, care a fost un ostaș brav pe câmpul de luptă, care și-a făcut datoria și oricare ar fi disensiunile dintre noi, țara întregă și neamul întreg îi datorează recunoștință. (Aplause prelungie); este al treilea d-l general Mărdărescu (aplaude prelungite), care, ca comandant al trupelor române a făcut să fâlfâie steagul tricolor pe Buricul dela Buda.

Când noi venim, în Constituția României-Mari, să aducem omagiu bisericii, pentru meritele sale, oamenilor cari au contribuit politiceste la mărirea Statului, cari au dat Statului tot efortul și contribuțiunea lor de muncă, nu trebuie să ne facem datoria și către ostașii viteji?

Ei bine d-lor, am avea conștiința împăcătoare, dacă totdeauna actele pe cari le facem, să fie de talia acelor cari le-am introdus în acest text de Constituție.

Ca sfătuitoari în chestiile militare mai intră 4 ofițeri superiori cari, prin funcțiunile ce au ocupat pot lumina desbaterile în chestiile militare. În tot, vor fi până la 7 reprezentanții oștirea, ceea ce ridică numărul la 42.

D-lor, cine mai sunt? Mai sunt cei trei președinți ai Adunărilor poporului român de la Alba-Iulia, Chișinău și Cernăuți.

Din nenorocire, cel dela Alba-Iulia nu mai este în viață, iar cel dela Cernăuți îmi spune un coleg senator, este un bătrân de peste 80 de ani.

Voci: De 85!

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: Iar cel dela Chișinău este colegul nostru Inculeț, prea tânăr, nu are nici vârsta să intre în Senat!

Prin urmare, d-lor, astăzi când noi vom să cimentăm în Constituția României Mari, Senatul României, acest Corp Matur, în modul cum o facem, nu e drept să aducem acest omagiu fraților dela dreapta, celor dela stânga și celor dela nord, cari s'au unit cu noi? Căci, în omagiul acelor cari au prezidat, aducem un omagiu bunilor români cari au luat parte la acele Adunări și nu facem decât un act de conștiință națională, nu un act josnic, cum suntem acuzați că facem! (Aplause).

Cu acești doi, numărul total al Senatorilor de drept se ridică la 44 cel mult, din cari 26 reprezentând biserica, iar restul de vreo 18, reprezentând puterea executivă, cea legiuitoare, justiția, armata, cultura și președințiile Adunărilor de Unire. Cei aleși fiind de 183, face că Senatul ar avea aproximativ 227 membrii, din cari nici o cincime de drept și în care cincime aproape două treimi sunt reprezentanții bisericilor.

Iată explicațiunea pe care m'am simțit dator să v'o dau, mai cu seamă d-voastră care vă ocupați de acei cari mâine vor fi în locul d-voastră.

Aveți o datorie către țară și neam ca, fără preocupări de ordin personal, să dați ceea ce țara are drept să ceară dela noi. Noi, în concepțiunea cinstită de datorie către țară și neam, am voit ca în Constituțiunea țării, la capitolul Senatului, să aducem și omagiul

de recunoștință pe care neamul întreg îl datorește unor categorii de oameni, cari au muncit la mărirea și sporirea neamului nostru. (Aplause).

Voci : Inchiderea discuțiunii.

— Se consultă comitetul delegaților.

D-l C. D. Dimitriu, vice-președinte : D-l raportor are cuvântul.

D-l Tony Iliescu (in locul d-lui raportor) : D-lor senatori, s'au propus la acest articol două amendamente. Unul al d-lui Păcurariu, care are cuprinderea următoare : „Articolul 71, devenit 70, să se suprimă“.

Acest amendament a fost respins, în unanimitate, de comitetul delegaților, care vă roagă să-l respingeți și d-voastră.

— Se pune la vot acest amendament, respins de comitetul delegaților și se respinge.

D-l Tony Iliescu (in locul d-lui raportor) : Al doilea amendament, propus de d-l dr. N. Hasnaș și alți 4 colegi, în cuprinderea următoare :

„La art. 70, unde se vorbește de membrii corporațiilor cari au drept să aleagă din sânul lor câte un senator, să se adauge : precum și câte un reprezentant al asociațiilor profesionale constituite și recunoscute, precum asociațiile inginerilor, silviculților, medicilor, corpului didactic, al presei, a advocaților, asemenea și acest amendament a fost respins de comitetul delegaților.

— Se pune la vot acest amendament și se respinge.

— Se pune la vot art. 71 devenit 70, astfel cum a fost propus și se primește.

DESBATERI PARLAMENTARE. CAMERA

D-l N. Iorga : Trec la compunerea Senatului. Cu aceasta nu mă împac și nu mă voi împacă nîciodată, chiar dacă aș ști că nu ajung la guvern în viața mea — și o doresc și eu ca oricare om. (Haritate). Să-mi dați voie, în momentul când țara nu cuprinde decât candidați de miniștri și majoritatea sunt candidați de primi-miniștri, să am și eu o mică ambiție la sfârșitul vieții mele.

Iar, dacă o am e numai pentru a face puținul bine pe care nu vreau să-l duc cu mine în groapă, ca să nu se poată zice că am fost incapabil. Dar, dacă aș ști că nîciodată nu va veni vremea care a venit pentru atâția pe cari îi respect tot atât de mult ca și pe d-voastră, că și pe dânsii i-a ales Regele, i-a voit Națiunea, dacă aș ști că nîciodată nu va veni ziua și pentru mine căci mi s'ar spune : d-ta nu vei guvernă decât numai dacă n'ai intenția de a schimbă Senatul așa cum este prevăzut în Constituție, prefer să nu guvernez nîciodată. N'asî guvernă nîciodată decât cu condiția de a schimbă această compoziție a Senatului.

Vă rog să vă gândiți : suntem noi o țară de sufragiu universal ori ba ? Ce este aici sufragiul universal ? Un fel de apendice sau un fel de principiu de existență. Dar că-l judecăm bun sau rău, în această privință este discuția, a fost și o să fie.

Evident că sufragiul universal are o mulțime de neajunsuri, are însă și avantajii : la noi, acum, se văd întâiu neajunsurile, cari sunt mari, boasă se vădă pe urmă și însușirile.

Sufragiul universal cu semnul evident că încurajează toate șarlataniile. Cineva care mi se pare că este aici îmi povesteă că pe sătenii dintr'un județ oarecare cari mergeau spunând că votează cutare semn, i-a întrebat : dar bine, d-voastră, dacă votați semnul cutare, aceasta însemnează că votați pe d-l cutare și cutare ?

Ba, ferească Dumnezeu, nu-i votăm pe aceștia, cari sunt niște ticăloși, niște netreb-nici, îi cunoaștem noi ; noi votăm cernul cutare.

Dar bine oameni buni, aceștia sunt sem-nul. Ne pare rău : noi vorbim tot românește și văd că nu ne înțelegem. Și s'a mai întâmplat că atâția au crezut că votează când-va pe generalul Averescu și votau alt semn șoptit de agenții electorali în momentul când alegătorii călcău pragul biuroului de vot.

Sufragiul universal, pe o vreme când țărâniștea se lăcomește la pământ, când suferă de pe urma unor nedreptăți seculare, când nu-i faci educația politică, evident că este

capabil de a produce multe rele într'o societate ca a noastră, dar, până când nu va trăi politicește societatea întreagă, până atunci ea nu are o viață adevărată. Pe această se sprijină principiul sufragiului universal, dar dacă vrei ca orice celulă din viața unei societăți să lucreze pentru dezvoltarea acestei societăți — și nu în sensul ca șeful să se ducă să întrebe celula : onorată celulă, ce crezi d-ta în ce privește tratatul de alianță cu Polonia ori tratatul de comerț cu Cehoslovacia? Aceasta este doar un mijloc de a-ți descărca răspunderea pe celula anonimă care nu se poate trage la răspundere. Ci fiecare celulă socială trebuie înțeleasă în sensul în care funcționează celulele în corpul omenesc, unde celula osului nu joacă rolul celulei creierului, și când osul rămâne să conducă nervul, vai de capul omului ! Fiecare celulă să-și aibe rostul, dar fiecare la locul ei și potrivit cu funcțiunea ei. Inșă, odată ce primești acest principiu, îl primești cu greutatea, cu riscurile și relele lui, îl primești cu trecătoarea anarhie care se desface dintr'însul.

Vă rog deci să fiți sinceri să nu puneți pe aceeaș treaptă Adunarea deputaților aleasă prin sufragiul universal cu altă Adunare care în afară de buget, cum se spune în acest proiect, execută toate drepturile Adunării celălalte și totuși nu vine din sufragiul universal. Ori, atunci, aveți curajul să spuneți : nu voim sufragiul universal. Aveți o politică hotărâtă, ieșiți înainte și spuneți : nu ne place sufragiul universal, după câțiva ani de experiență. „Aruncați copilul odată cu scăldătoarea“.

Copilul dacă țipă în scăldătoare, nu înseamnă că va țipă în toată viața lui ; copilul țipă — și e mai bine dacă nu țipă — dar aceasta nu înseamnă că va țipă și mai târziu, în orice caz dacă va țipă nu va face așa de proteste.

Senatul d-voastră este ales de alegători cari au 40 de ani. Cei de 39 de ani nu au acest drept, cei de 40 au, ei trebuie să primească felicitările întregii familii, pentru că s'a îndoit capacitatea lui politică, atunci când a trecut peste 40 de ani. Când își pune

el tot capitalul de 40 de ani bine numărați, aceasta înseamnă că este în fine un cetățean de prima clasă.

În al doilea rând consiliile comunale și județene trimet în Senat pe aleșii lor. Și sunt și de cei potrivit cu o lege viitoare care atârână sus, dar se va coborî la vreme ei, și se va hotărî partea care e numită și cea care este aleasă din acest Senat. Va să zică avem și votul celor direcți de 40 de ani, și votul celor indirecti ai consiliilor județene și comunale ; s'au pus la un loc toate sistemele revoluției franceze, principiile dela 1793 ale Constituției imperiale ; le frământați pe toate ca să deă aspectul unei instituții complete. Dar fiindcă ați auzit că s'a introdus aiurea după răboiu acea admirabilă instituție a Parlamentului de competențe, de specialiști, hai să fie și specialiști, ei vor putea să fie și negustori, agricultori, și eră bine să adăugați „etcetera“, ceea ce înseamnă ca lista să fie completată printr'o lege specială. Va să zică se adaugă și o a treia categorie. Dar nu este de ajuns, clerul intră și el sub diferite forme. Și eu zic : bine face că rămâne și clerul la Senat. În ultimul timp, s'au ținut la Senat două discursuri bisericosești, cari se pot număra între cele mai alese produse ale elocinței parlamentare ; cuvântarea mitropolitului Primat și aceea a mitropolitului ortodox al Ardealului, cari au avut darul de a spune cuvântul de „pace“.

Trebuă să se găsească cineva să-l spună în momentul când partidele în prada pasiunilor politice : de o parte silă de altă parte revolta, se lovesc mai aprins. Este bine să fie clerul acolo, căci la o asemenea vreme un om care face molitve este un om bine venit ; de ce să fiu eu nevoit să-l chem și să nu-l am acolo, când am nevoie de el, pentru exercitarea unui corp legiutor ? (Ilaritate).

S'au mai prevăzut și șefii altor confesiuni recunoscute de Stat, și anume ai acelor cari au 200.000 de credincioși. Aceasta e naiv fiindcă se poate întâmpla într'un moment dat, să te întâlnești cu cele mai ridicole din opiniunile religioase, cari prind. Și trebuie să ții neconținut statistica căci dacă moare unul din

cei 200.000 de credincioși, atunci rămân 199.999 și nu mai poate figura respectivul șef de confesiune în Senat.

Dar nu numai atât: cum am spus, ați făcut o categorie din cei cari au fost parlamentari o mulțime de timp. În această privință mi se pare că sunteți interesat, d-le Brătășeanu, căci d-voastră sunteți singurul din acest Parlament, care după socoteala făcută, puteți deveni senator perpetuu.

D-l Brătășanu : Eu nu primesc.

D-l N. Iorga : D-nealui nu primește, deci pe lângă aceștia, vor fi numiți miniștri, vor fi numiți generali, generali comandanți. Ei bine, să-mi dați voie să vă spun un lucru. Sunt țări în cari toți senatorii sunt numiți. Foarte bine. Dar nu-i poți amesteca pe unii cu alții. Și în țările acestea cu senatorii numiți, ei au o anumită discreție, care uneori ne lipsește nouă. Nimeni din noi nu garantează ce va fi după câțiva ani; vă puteți închipui în ce hal vor fi senatorii numiți, la capătul lor! Cine își aduce aminte de Ion Ionescu dela Brad, în bătrânețea lui de 80 de ani, care se prezentă în Senat așa cum putea, știe câtă greutate ar fi avut prietenii lui ca să-l facă să nu asiste, cu toate slăbiciunile la ședințele Senatului. Dar își poate închipui cineva ce o să fie partea aceasta, cea mai glorioasă azi, cea mai ridicolă poate mâine din Adunare?

Eu nu împărtășesc părerea că trebuie să dai Sfatul acestei țări în mâna unei singure Adunări. Națiunea aceasta este o națiune foarte nervoasă și foarte capricioasă: azi te ridică sus de tot și mâine te calcă în picioare. (Aplause).

La noi este ca la Romani lângă Capitolul e foarte aproape Stânca Tarpeniană. Nu vreau ca o adunre aleasă sub impresiunea unor primejdii din afară, sau într'o criză materială morală din interior, să voteze singură o lege. Dar în concepția d-voastră legile votate de ea trec la Senat. Să zicem că el le refuză. Regele se găsește în această situație grea; ori respinge și el legea, și atunci se pune în conflict cu Adunarea deputaților, ori primește ceva care este contra intereselor țării, intrupate în conștiința Lui.

Nu trebuie să fie neapărat un frâu, dar frâu acesta nu poate să fie reprezentat față de o adunare ieșită din sufragiul universal, de o alta care să nu vie din sufragiul universal și să aibă totuși aceleași drepturi.

Faceți un Senat de competențe. Senatul acesta de competențe să primească el întâiu fiecui proiect de lege, să arăte părerea sa asupra acelu proiect, să aducă observațiile sale înaintea Camerei. După ce Camera votează legea să treacă din nou la Senat. Senatul să verifice dacă legea votată se potrivește cu principiile constituționale, ca să nu ne învețe judecătorii pe urmă că votăm legi neconstituționale, spre marea rușine, nu numai a Camerei sau a Senatului care le-a votat, ci a însuși instituției parlamentare compromisă; să verifice dacă legea aceasta nu se ciocnește cu alte legi, chiar dacă ar fi ca sute de advocați să-și piardă procesele cele mai rentabile din această cauză, și Senatul să facă și observații dacă legea se împotrivesc intereselor esențiale ale Statului.

În caz când se îndărătnicește Adunarea deputaților, și în ciuda observațiilor, menține legea, ei bine d-ilor, atunci va aviză Regele. Dar Adunarea să mai aștepte o lună și după ce Senatul își va da părerea asupra legii pe care a votat-o.

Nu puteți face altfel. Sau adoptați un Senat neavând același vot ca și Camera, sau primiți o singură Adunare, supusă tuturor loviturilor de pasiuni, sau faceți haosul incoherent și incapabil de solidaritatea pe care îl stabiliți d-voastră. Căci Senatul d-voastră va intra în conflict — afară de cazul unor anumite manipulațiuni asupra cărora s'a vorbit așa de mult, încât ar fi de rău gust să mai vorbesc și eu, — va intra în conflict cu Adunarea aleasă liber de majoritatea cetățenilor. Va fi un revoluționar nepotolit deoparte, servindu-și patimile, iar de altă parte, un fricos Senat, care se va feri să uzeze de privilegiile lui, ca să nu pună pe Rege, pe al doilea Rege d'intr'o dinastie, nu pe cine știe al cătelea, din catalogul Regilor unei dinastii care a trăit secole, ca arbitru între aceste două Corpuri cari nu se vor putea înțelege.

D-l D. Iuca : Am cerut cuvântul la acest articol pentru a face apel la guvern de a fi ca în todeauna constant în acțiunile sale.

La Iași, când s'a făcut redacțiunea definitivă a decretului-lege electoral, s'a stabilit a fi alegători la Senat toți cetățenii români cari au vârsta de 40 ani, cum însă dacă s'ar fi admis numai această părere, s'a văzut că prin aceasta s'ar fi luat dreptul multora alegători cari dejă figurează în listele, pe baza vechei legi electorale, adică pe baza de cens sau grad de cultură, s'a stabilit ca alegători la Senat să fie cei cu vârsta de 40 ani, ca și cei existenți ca înscriși.

Prin textul de azi se deschide aceeași chestiune pentru o mulțime de alegători cari mai au de trecut încă 8—10 ani de aci înainte pentru a ajunge la vârsta de 40 ani, și dacă admitem deci redacția acestui articol așa cum ne-a fost prezentat ar însemna că prin textul Constituțiunii le ridică un drept dejă dat.

Pentru a înlătură deci aceasta, propun următorul amendament ce sună astfel :

La art. 68 să se adauge după cuvintele „Toți cetățenii români“, cuvintele : „Inscriși astăzi în listele electorale ale Senatului ca și acei ce au 40 ani impliniți“.

D-l Ioan Th. Florescu, ministru de justiție : Câți ani aveau când erau înscriși ?

D-l O. Iuca : Puteau să aibe și 21 de ani, la 1916.

D-l G. G. Mârzescu, ministru sănătății publice, al muncii și ocrotirilor sociale : În orice caz această dispoziție nu-și are locul aci, se poate discuta la dispozițiunile tranzitorii.

D-l N. Iorgu : D-lor, fac această declarațiune, pe care am făcut-o și la discuția generală. D-voastră alcătuiți un Senat, de care vă veți împiedică. Și în materie de teorie generală a dreptului constituțional, nu se poate într'o țară, în care e sufragiu universal, să se pună, în fața Adunării ieșite din sufragiu universal, o altă Adunare, aleasă în parte după alt sistem, compus din numiți în parte, și care să aibă aceleași atribuțiuni ca și Adunarea care iese din sufragiu universal.

Ori introduci sufragiu universal cu toate consecințele sale, și voința națională se exprimă prin sufragiu universal, și atunci ești fără îndoială consecvent față de teoria pe care ai primit-o și ai aplicat-o. Ori atunci renunți la sufragiu universal. Aceasta este observațiunea mea ; eu nu sunt partizanul unei singure Adunări, nu sunt partizanul apărării la popor, așa cum se găsește în Constituțiile altor State, poporul românesc nici în o sută de ani nu poate fi câștigat pentru idei de referendum. Dar cred, cum v'am spus, că nu poate să existe alături de Adunarea deputaților, aleasă prin sufragiu universal, o alta având aceleași atribuțiuni, deși este aleasă altfel. Gândiți-vă mai bine și o să vedeți că este așa, dar vă rog un lucru : Dacă, pentru motive de oportunitate, sunteți de părere să aveți un astfel de Senat, cruțați cel puțin debaterile Parlamentului cu expunerea unei teorii care va rămâne și asupra căreia se va opri o critică foarte severă din partea acelora cari vor cerceta lucrările acestei Adunări.

D-l I. G. Dacay, ministru de externe : D-lor deputați, nu cred ca d-l profesor Iorga să aibă dreptate în teoria pe care a expus-o. Sunt și alte țări, în cari Adunarea deputaților este aleasă pe baza sufragiu universal, sunt țări cărora orice s'ar zice, nu li se poate contesta democratismul. Nu aş vrea să citez decât trei exemple. Voiu cită Anglia, Franța și Italia. Pentru Anglia, poate ca să aveți puțină dreptate, fiindcă acolo este tradițiunea, care face să se mențină și azi o a doua Camera aleasă pe baza principiului eredității, însă d-voastră trebuie să știți că există și în Anglia un curent nu pentru desființarea completă a eredității în Camera lorzilor, dar pentru a lărgi principiul eligibilității care în parte există. Într'adevăr există în Anglia un curent ca, Camera lorzilor să fie transformată într'o Adunare care să se compună din lorzi ereditari, din membrii aleși printre membrii ereditari cum sunt dejă lorzii din Irlanda și din Scoția. Și în al treilea rând, din reprezentanți ai tuturilor coloniilor.

Dar să lăsăm Anglia și să luăm exemplul Franței. Franța are Camera aleasă cu su-

fragiul universal, și are un Senat ales pe baza . . .

D-l N. Iorga : Știu de ce.

D-l I. G. Duca, ministrul de externe : ... și ales de consiliile generale.

În Italia este sistemul și mai caracteristic, Camera aleasă cu sufragiu universal și Senatul numit de Rege.

D-l N. Iorga : Știu și aceasta.

D-l I. G. Duca, ministrul de externe : Noi ce am făcut ? Evident sistemul se poate critica, orice sistem în materia aceasta se poate critica, dar nu se poate spune, în orice caz, cred eu, că sistemul adoptat de noi este un sistem care să fie în contradicție cu cerințele sufragiului universal, fiindcă vă facem dovada că sunt țări având sufragiul universal la Cameră și totuși având Senatul bazat pe un alt sistem. Mai mult, voi observă, d-le profesor Iorga, că, în ceea ce privește sistemul nostru, el ține mai mult seama decât sistemul celor trei țări indicate de cerințele sufragiului universal, fiindcă Senatul nostru se compune din senatorii aleși pe baza sufragiului universal, din senatorii cari vor fi reprezentanții ai consiliilor județene, ai consiliilor comunale și din reprezentanții diferitelor bresle și pe urmă din senatorii numiți, cari sunt în număr de altfel mic. Așa încât cred că critica pe care d-l Iorga ne-a adresat-o, și în discuțiunea generală și astăzi este neîntemeiată și vă rog să admiteți articolul așa cum l'am propus.

D-l N. Iorga : D-le președinte, am cerut cuvântul nu pentru a încercă să schimb convingerea d-voastră, d-le ministru de externe, dar pentru a arătă că eu am dreptate. Nu se poate argumentă în ce privește logica unei teorii pe exemple istorice. Exemplul istoric este unul și logica este alta. Domeniul logicei este de o consecvență perfectă, domeniul istoriei e altul, plin de inconsecvențe pe cari le impun împrejurările omenestii. Eu știu de ce este așa în Anglia, și însuși d-l ministru de externe a dat o parte din explicațiuni.

Evident, Constituția Angliei este istorică și logica se strecoară numai de câțva timp în această Constituție istorică. Dar mai este ceva : în Anglia acest sistem bicameral, așa

cum există, cum s'a, modificat cu încetul, servește pentru a menține dominația unei clase. Dacă există în Italia, aceasta e fiindcă Constituția piemonteză, pornind dintr'o țară în care erau vechi tradițiuni feudale și în care deci a trebuit să se respecte interesele și tradițiile unui anumit baronat subalpin, a impus Italiei acest regim, care acolo în Italia n'a avut niciodată simpatie în masele ei populare. Iar în Franța, Constituția după 1871 este așa, fiindcă după Comună s'a avut tot interesul de a se da unei admirabile clase burgheze mijloace de a se menține.

Întrebarea este : avem noi lorzi pe cari să-i ocrotim ? Avem noi baroni pentru cari să punem anumite elemente în Constituție ? Avem o burghezie admirabilă, cum este cea din Franța, pe care să o apărăm de masele populare ? Nu avem nici lorzi, nici baroni, nici mase populare cari să se îmbulzească și nici burghezie. Noi putem fi consecvenți și logici. Făcând o Constituție din nou, putem evita lipsa de logică fiindcă este aici o națiune în care din fericire, deosebirile de clasă n'au nimic istoric și prin urmare nu joacă nici un alt rol decât doar să sprijine anumite tendințe, anumite porniri revoluționare, cari nu se pot ascunde decât sub această mască.

Și îmi permit să atrag atențiunea d-voastră asupra încă unui lucru : oricine cunoaște, nu Camera lorzilor, în care se spun de multe ori lucruri cari au o influență asupra vieții publice, dar viața politică franceză și italiană, pe care o cunoaște și d-l ministru de externe tot așa de bine ca mine, știe că Senatul există cu o condițiune : ca să nu facă mai nimic.

Arătați-mi o inițiativă importantă plecată din Senatul Italian, pe care d-l Mussolini îl întrebuințează pentru a se dispensă în realitate de o Cameră a deputațiilor, pentru care n'are o stimă deosebită. Iar în ceea ce privește Senatul francez, el este de sigur cel mai bun cuib pentru cineva care nu-și simte o inițiativă deosebită în domeniul politic.

Prin urmare, voiți să faceți un fel de sonorifică Adunare, în care invalizii politici să stea alături cu reprezentanții câtorva ca-

regorii, faceți Senatul așa. Și în privința categoriilor țin să spun că nu există numai Camera de comerț, Camera de agricultură, Camera de industrie și muncă, care într-un Parlament de competențe trebuie să-și trimească reprezentanții, plus aleșii universităților. Introduceți acest principiu al competențelor? Faceți-l foarte larg și în așa fel în cât Senatul să aibă mai multe elemente de competență, îndeplinind un rol, decât elemente alese de cele două categorii, direct și indirect de sufragiu, elemente cari, fără îndoială nu îndeplinesc nici un rol de căpetenie.

Aceasta am voit să spun și am să mai iau cuvântul și la articolul 75 devenit 74, ca să vă arăt cum trebuie fixate, după mine, atribuțiile Senatului. Încă odată, eu nu sunt contra Senatului, dar sunt numai pentru un Senat de competențe și pentru un Senat care îndeplinește o funcțiune bine stabilită. Un Senat-frâu, dar nu un Senat-piedică.

D-l I. G. Duca, ministru de externe: D-lor, și eu sunt de acord însă numai cu concluziunea cuvântărei d-lui Iorga: Senatul trebuie să fie frâu; nu trebuie să fie piedică.

Sistemul care-l propunem și care îl propune și comitetul delegaților, este tocmai un sistem care ține seamă de aceste preocupări, ca Senatul să fie frâu, fără să fie o piedică.

Acum d-voastră ați spus: „Nu m'a convins cuvântarea d-lui Duca, printrucă se bazează pe tradițiunea istorică, în loc să se bazeze pe logică.

Dați-mi voie însă d-le Iorga să vă spun că tocmai d-voastră nu sunteți pe terenul logicei.

Logica absolută în această materie cere desființarea celei de a doua Adunare, și de aceea observați că aproape toate țările cari nu au un Senat bazat pe tradițiunea istorică, au și suprimat căci logica pură zice că dacă la a doua Cameră este bazată pe sufragiu universal, atunci ea devine o adevărată suverietate.

Noi însă, ne-am pus dela început pe terenul că e nevoie de o a doua Cameră, Adunare frâu nu piedică. Am vrut să facem un

al doilea Parlament, care să reprezinte diferite interese și să țină seamă și de curentele din sufragiu universal. De aceea o parte este aleasă prin sufragiu universal care va menține contactul cu cerințele opiniei publice, o altă parte reprezintă interesele locale și profesionale generale din Stat. Și în sfârșit, ultima parte se compune din senatori de drept, cari cum v'am spus sunt în număr cu totul neînsemnat și care reprezintă experiența politică. Așa fiind, cred că Senatul propus de noi, punctul la care ne-am raliat.

Acum în ceea ce privește apreciațiunile pe care le faceți, d-le Iorga, asupra Senatului Italian și asupra Senatului francez, eu cred că a-ți fost greșit, fiindcă în ceea ce privește Senatul italian, am constatat că d-l Mussolini, care profesază pentru Camera italiană sentimentele cari le-ați arătat, nu a scăpat însă nici o ocaziune de când a venit la putere fără să proclame, folosul netăgăduit, real și constant pe care Senatul Italian l-a adus, în dezvoltarea Italiei moderne.

Iar în ceea ce privește Senatul francez, nu știu la ce ședința a asistat d-l Iorga, dar știu un lucru din istoria celei de a treia republici, și de altminteri o recunosc toți republicanii din Franța, că dacă în momentele grave ale vieții Statului francez modern, republica a putut să fie scăpată și dacă în crizele mari ale Statului francez, republica a triumfat, aceasta se datorește numai acțiunii Senatului francez.

D-l M. G. Orleanu, președinte: D-l Iorga are cuvântul.

D-l N. Iorga: D-l ministru de externe a spus multe lucruri în puține cuvinte.

Imi pare rău că nu le pot primi pe toate.

Logica nu trebuie să se aplice așa cum ați arătat d-voastră, ci altfel. Ai primit un principiu? Principiul acela nu-l nesocotești. Dacă ai dat puterea în mâinile națiunii consultată prin sufragiu național, nu împiedici ceea ce iese din sufragiu universal de a face ce vrea, căci vedeți, reprezentanța adevărată a națiunii este totuși aceea care iese din exercițiul direct al sufragiului universal.

Imediat ce exercițiul acestei voințe a națiunii se rezimă și pe altceva, numai este

continuarea logică a ideii din care a plecat reprezentanța națională. În ce privește Senatul italian, d-voastră nu a-ți făcut decât să repetați ceea ce am spus eu. Fără îndoială că d-l Mussolini consultă Senatul. Oricine, când face muzică și nu poate cânta din instrumentul obișnuit, cântă din altul, fiindcă muzica totuși trebuie. În astfel de condițiuni, Senatul desigur e folositor anume când nu vrei să întrebuițezi Camera deputaților. Iar, în ce privește Senatul francez, el e pus ca o piedică a trecutului față de anumite tendințe. Da, ca o piedică. Dar la noi Senatul nu se pune în împrejurări analoage cu luptele sociale teribile care se duc în Franța de atâtea decenii. Noi nu avem o monarhie de apărât împotriva curentelor populare. Acolo unde este burghezie care trebuie apărată împotriva curentelor populare, Senatul intră în funcțiune de câte ori ea este amenințată. Noi avem de apărât o clasă intelectuală, care își are chiar mai multe pretenții decât valoarea ei reală, azi o bogăție improvizată, de ieri sau de astăzi, fără tradițiuni căci unul strânge, altul cheltuiește și al treilea se face funcționar. Pe aceștia îi avem de apărât, plus o boierime sărăcită prin expropriere care și-a uitat de multe ori și limba înaintașilor.

Cred că eu sunt acel care am dreptate. Dar, voiți d-voastră să faceți o încercare? faceți-o. O să ne întâlnim peste o bucată de vreme, când se va vedea că nu se înțelege Camera aleasă direct prin sufragiul universal cu Senatul de mai multe proveniențe. Vor fi conflicte, și conflictele acestea vor veni înaintea Regelui. Și nu trebuie nici odată să punem cum spuneam altă dată, Rege al unei dinastii noi în situația uneia grea de a avea să hotărască pentru elementele reprezentate în Senat și contra majorității națiunii, reprezentată prin votul direct în Adunarea deputaților. *Qui vivra verra!*

D-le ministru, d-ța și cu mine mi se pare că pe o bancă de opoziție o să facem reflecții comune după o trecere de câțiva ani de zile.

D-l N. D. Chirculescu, raportor: D-lor deputați, este un amendament propus de d-l

Iuca și de alți domni deputați, prin cari cer ca la art. 69 după cuvintele: „Toți cetățenii români“ să se adauge cuvintele: „Inscrisi astăzi în listele electorale ale Senatului“.

Eu declar că cei cari astăzi sunt înscrisi în listele electorale și care au mai puțin de 40 de ani este o imposibilitate să piardă drepturile câștigate, li se vor respecta drepturile câștigate. Prin urmare nu mai este nevoie să se admită acest amendament. Și respingerea acestui amendament se face cu menținerea acestei explicațiuni.

D-l D. Iuca: Dat fiindcă amendamentul meu a provocat acest răspuns dela d-l raportor, socotesc că și-a atins scopul chiar și dacă va fi respins și deci mă declar mulțumit cu aceste explicațiuni.

— Se pune la vot amendamentul propus de d-l Iuca și se respinge de Adunare.

D-l N. D. Chirculescu, raportor: La art. 69, devenit 68 Senatul a adus o modificare: „Întâi cuvântul „judetene“ l'a înlocuit cu cuvintele: „care nu pot fi mai mare decât județul“.

Și la alin. 2 cuvântul: „judeteană“ prin cuvintele: „care nu poate fi mai mare decât un județ“.

Propunem prin urmare ca acest articol să se voteze cu această modificare.

D-l M. G. Orleanu, preșdinte: Pun la vot articolul astfel modificat. S'a admis.

Se dă citire art. 70 devenit 69.

D-l Fr. Kreuter: D-lor, îmi permit să propun un amendament la acest articol și anume: la alin. 1 să se adauge: „Legea electorală va stabili modul reprezentării proporționale minorității alegătorilor“.

Această propunere o fac pentru a nu se legă mâinile legislațiunii speciale care poate în viitor ar găsi o modalitate pentru reprezentarea proporțională a minorităților și la alegerile dela Senat, care nici în legea actuală nu este prevăzută și nici în legislațiunea viitoare poate nu va fi prevăzută. Astorî ca prin acest amendament să se lase mâinile libere pentru reprezentarea proporțională și în Senat, pentru ca Senatul să poată fi icăna fidelă a partidelor și a ideilor sale.

D-l N. D. Chirculescu, raportor : Cuvintele acestea, dacă e vorba să repunem chestiunea tranșată adineaurea, când s'a vorbit de reprezentarea minorității în sensul sistemului de vot, nu mai merge, însă dacă este în sistemul celălalt, înțelege ca minoritățile să facă împărțirea proporțională cu numărul locuitorilor...

D-l Franț Kreuter : Nu.

D-l N. D. Chirculescu, raportor : Celălalt sistem este respins.

D-l Franț Kreuter : Dați-mi voie să explic. Eu cred că o lege ar putea să spună următorul lucru : minoritățile din 5 sau 6 cercuri electorale se vor adună și din aceste minorități va ieși un senator.

În orice caz ar fi un progres față de legislațiunea actuală.

D-l M. Negură : D-lor deputați, în art. 70 devenit 69, se introduce principiul că pe lângă senatorii aleși de alegătorii cari au 40 de ani, și pe lângă senatorii de drept, se vor mai alege senatori în fiecare județ, de către membrii consiliilor comunale urbane și rurale, și de către membrii consiliilor județene. Găseșc înutl acest articol din mai multe puncte de vedere.

Este un izvor de dificultăți pentru oricare guvern, din următoarele motive : reprezentanții consiliilor comunale și județene sunt aceeași cetățeni cari s'au mai pronunțat și asupra alegerilor de deputați și de senatori, în calitatea lor de simpli cetățeni. Și prin urmare, cu acest articol ei ar votă a doua oară în această calitate nouă.

Dificultatea mai poate proveni și din următorul fapt : un guvern dizolvă la un moment dat Camera și Senatul. D-voastră știți principiul care s'a păstrat al menținerii consiliilor comunale rurale. Și atunci, odată cu dizolvarea Corpurilor legiuitoare și retragerea guvernului, consiliile comunale, alese pe patru ani au un mandat obligator, și aceste consilii nu pot fi dizolvate decât cu foarte mare greutate, cu toată dorința guvernului, decât pentru anume fapte grave. Atunci se va întâmplă că ne vom găsi în fața a două situațiuni : ori va trebui să așteptem ceasul când prefectii să poată dizolvă

toate comunele, ori, a doua situațiune : guvernul va avea consilii comunale, cari vor reprezenta programul fostului guvern și va mai avea 70 de senatori, partizani iarăș ai principiului fostului guvern, ceea ce va constitui o piedică pentru realizarea programului de guvernământ. ●

D-l Em. Dan : Care e primejdia ?

D-l M. Negură : Iată d-lor, d-voastră sunteți la cârmă, sau alte guverne, cari au un punct de vedere politic cu totul opus nouă. Am avea 70 de senatori la Senat, cari ar reprezenta punctul de vedere al guvernului țărănesc ? Vă convine această situațiune ?

D-l Em. Dan : Dacă nu este motiv de dizolvare ?

D-l M. Negură : Dar din punct de vedere politic este posibil să lucreze ?

D-l Em. Dan : Vrem să facem chian consilii comunale pe 9 ani.

D-l M. Negură : Este bine din punct de vedere a gospodăriei comunale, dar punctul de vedere arătat este un rău, o piedică în realizarea programelor de guvernământ a diferitelor partide ce se succed la cârmă. Cer suprimarea acestui alineat.

D-l L. Moldovanu : D-lor deputați, eu cred, că observațiunile făcute de d-l Negură și temerile sale nu sunt întemeiate. Dumnezeu se teme că dacă s'ar alege al doilea rând de senatori, ca o expresiune a consiliilor comunale și județene s'ar putea da naștere la o opozițiune puternică față de senatorii aleși direct, ceea ce ar putea să pună Senatul în situațiunea de a nu putea lucra. Dar, d-lor, de ceea ce ne-am plâns noi totdeauna, a fost politica care se face în administrațiile comunale, fie ele orășenești, fie rurale.

Ne-am plâns totdeauna de politica care a pătruns și la oraș și în județ. Dar în timpul din urmă, dela 1917, a început să se înfiripeze gândul, că trebuie să scoatem administrația comunală de sub influența politică și pe această bază am preconizat chiar sistemul descentralizării și pe baza acestui gând noi am făcut și anteproiectul dela Iași, și proiectul dela cercul de studii din București, și acum se lucrează la un alt proiect

de comisia respectivă, care proiect se va prezenta după votarea Constituțiunii.

Preocuparea în toate aceste proiecte a fost ca să dăm consiliilor comunale și celor județene posibilitatea să poată înfăptui un program de reforme administrative și de gospodărie locală.

Și să scoatem în orice caz aceste administrațiuni de sub influența politică. Pentru acest scop la Iași s'a stabilit perioada de șapte ani de durată a administrațiilor comunale și județene; iar acum se preconizează ca durata consiliilor acestora să fie de 9 ani, ca să nu mai fie în funcțiune de schimbarea guvernelor prin disolvare și ca să poată aceste consilii să urmărească o politică locală de gospodărie, fără teamă de cei cari se schimbă la puterea centrală. Mai știu, că în proiectul de lege care se face se iau toate măsurile, ca guvernul să nu aibă posibilitatea de a disolva aceste consilii comunale, și se iau toate măsurile, ca să le dea toată consistența durabilității pe timpul cât prevede legea.

Cu alte cuvinte, la observațiunile d-lui Negură am de spus, că trebuie înainte de toate să ne gândim la întărirea organizațiilor gospodărești ale comunelor; iar ceea ce se va întâmpla în Senat, unde vor fi o mulțime de astfel de senatori și că vor vota, unii pentru și alții contra, eu nu mă tem și nici nu mă sperii de acest lucru; căci tocmai această situațiune va fi aceea, care va da Senatului puțină viață, și vă spun aici ceea ce vream să spui la alt articol, că dacă nu se va proceda așa la Senat numai cu senatori numiți, vom avea un corp mort în loc de un corp viu; căci cu acei senatori de drept, cari sunt pensionari dela diferite instituțiuni vom avea numai elemente moarte la Senat pe când noi avem nevoie de un corp viu. De aceea mă aștept, lipsa de viață din Senat, să o remediem prin reprezentanții senatori trimiși de comisiunile comunale și județene.

D-l N. D. Chirculescu, raportor: D-l Negură nu admite senatori aleși de consiliile comunale și județene, dar aci nu este nici o inovațiune a constituantului român.

Acesta este chiar sistemul urmat de Constituția belgiană, ca alături de reprezentarea individuală să fie și reprezentarea intereselor acestor organizațiuni cari stau la baza Statului, comuna și județul, reprezentant al intereselor generale comunale. Reprezentarea acestor interese merge paralel cu interesele alegătorilor direcți. În Constituțiunea belgiană în art. 53 se zice: pe „lângă membrii ...“ (citește).

Prin urmare, vedeți că nu este nimic nou, este păstrarea sistemului belgian din Constituțiunea revizuită în anul 1921 și de aceea pentru considerațiunile cari s'au dat de d-l Leonte Moldovanu și de mine vă rog să binevoiți a primi acest text așa cum este.

D-l N. Iorga: Dar când vor vota femeile la Senat, votează cele dela 40 de ani în sus, e întrebare: dacă bărbatul s'a dovedit că se coace la 40 de ani, femeia așteaptă aceeași vârstă? (Ilaritate).

— Se pune la vot amendamentul d-lui Kreuter respins de comitetul delegaților și se respinge.

— Se pune la vot art. 70 devenit 69 și se admite nemodificat.

— Se citește art. 73 devenit 72.

D-l N. Iorga: La alin. C trebuie să se zică: „episcopii eparhioti ai bisericilor ortodoxă română. Fiind așa cum se zice aci ar reeși că sunt mai multe biserici ortodoxe; genitivul se confundă cu nominativul plural și de aceea să fie „ortodoxă-română“, adică tot nominativul la singular și greco-catolică.

D-l N. D. Chirculescu, raportor: Alin. d.: capi confesiunilor recunoscute de Stat, întrucât sunt aleși sau numiți conform legilor țării și reprezintă un număr de peste 200.000 de credincioși.

D-l N. Iorga: 200.000? Puneți un număr important care se va fixa prin lege specială. Cine știe ce religione o să mai răsară? O să aveți adventiștii...

D-l N. D. Chirculescu, raportor: Este o garanție mai mult dată sașilor.

— Alin. e președintele Academiei Române.

D-l N. Iorga: Și în privința președintelui

Academiei, cred că ar fi mai bine un delegat al Academiei. Se poate întâmpla ca președintele să n'aibă nici o chemare pentru politică, și între membrii Academiei să se găsească o persoană eminentă pe care Academia să dorească să o trimeată în Senat.

Pe lângă aceasta, prezidentul Academiei ar fi ocupat și cu administrația Academiei și cum credeți o să aibă timp să vină și la Senat? Prezidentul Academiei este ocupat foarte adesea ori și trebuie să fie neapărat la Academie tocmai în momentele când sunt ședințe la Senat. Atunci el trebuie să fie înlocuit la Academie printr'un vice-președinte. Eu nu-mi prea îndeplinesc rosturile de membru al Academiei de când sunt ședințele adunării noastre. Sunt silit să vin aici și nu pot să mă duc acolo. Dacă este un membru al Academiei mai tânăr și mai inițiat în rosturile politice, de ce numai decât prezidentul Academiei? Știți d-lor, ce o să se întâmple? Alegerile de prezident ale Academiei se fac cum se fac azi, dar când o fi să se amestece și politica, o să vedeți ce intrigi politice o să fie în jurul alegerii prezidentului Academiei. E mai bine să se pună un membru ales, iar nu prezidentul Academiei.

D-l N. D. Chirculescu, raportor: Da, e mai bine așa.

D-l M. Gh. Orleanu, președinte: D-l Kreuter are cuvântul.

D-l Franz Kreuter: D-lor deputați, imi permit a propune în numele partidului german două amendamente, și anume la punctul c, în locul textului propus: pentru alin. d din art. 73: „Episcopii eparhioți ai bisericilor recunoscute de Stat, întrucât sunt aleși sau numiți conform legilor țării și reprezintă un număr de peste 200.000 credincioși“.

D-lor deputați, iată motivarea acestei propuneri: pe când în articolele precedente e garantată deopotrivă ocrotirea pentru bisericile recunoscute de Stat, acest articol de fapt prevede o inegalitate. Este un lucru cunoscut că nici nu există biserică unită nici romano-catolică, există numai biserică catolică. „Una Sancta Ecclesia Catolica“, va

să zică una singură și nu are decât două rituri.

Și aci e nedreptatea, că pe când episcopii uniți sunt cu toții membri în Senatul țării, dintre episcopi cari aparțin la celălalt rit nu va fi, dacă înțeleg bine textul, decât unul în Senat.

Nu cunosc cauzele cari au condus la această textuare, care nu înseamnă altceva decât că episcopul va fi sau nu va fi membru al Senatului, după cum credincioșii săi sunt sau nu români de origine.

Și cred că ați fost influențați poate de faptul că unii episcopi au avut o atitudine criticabilă.

Am citit din ziare despre o pastorală care a alarmat opinia publică și cu care în nici un caz nu înțelegem să ne solidarizăm, pentru că nu am înțeles să întrebuițăm cuvinte injurioase față de Stat, și fiind vorba de minorități, nu am înțeles să trâmbițăm în fața lumii păsurile noastre, dacă am avea.

Dar dacă se va menține acest paragraf, tocmai aceia vor suferi pe cari poate nici nu ați fi voit să-i loviți, și anume minoritățile germane de confesiune catolică.

Avem un număr foarte însemnat de germani catolici, cari însă din partea lor nu reprezintă decât o minoritate a catolicilor din țară.

Așa că dacă e vorba de scaunul episcopal senatorial, nu e prea probabil că în Senat va apare — ca să zic așa, pentru ca să exprim mai mult o speranță — va fi foarte puțin probabil că va avea locul lui acolo episcopul catolic „german“.

Probabilitatea este mai mare că nu va fi german, așa încât cred că este de datoria mea ca să cer să nu se facă această deosebire între episcopii aceleiaș biserici: a bisericilor romano-catolice și greco-unite.

Și dacă un episcop este un episcop eparhial, dacă are numărul prevăzut de credincioși, să fie admis în Senat, fiindcă nu se poate admite în Senat capul oricărei secte care are 1.000 sau 2.000 de credincioși, dacă admiteți ca să fie o deplină egalitate de biserici, cred că concluziunea ar fi ca să admiteți pe toți episcopii eparhioți în Senat.

D-l N. Iorga : D-le ministru, este o parte de dreptate în ce spune dumnealui.

Sunt catolici maghari și sunt catolici germani.

Să punem chestiunea foarte noted. Nici odată nu ne putem aștepta la o mișcare irendentistă din partea elementului german, măcar pentru faptul că este unde este și la distanța la care este de formațiunea de Stat german.

Dar dacă se întâmplă ca în loc să fie reprezentat catolicismul printr'un episcop catolic șvab din Banat, este reprezentat prin episcopul maghiar din Ardeal, nu văd care ar fi avantajul pentru noi. Și atunci, dacă nu puteți împiedica pe unul — și nu voiu să-l împiedic — să punem măcar și pe celălalt, care este sigur — în chip firesc e așa — că are altfel de sentimente decât reprezentantul maghiarilor ardeleni, măcar o bucată de vreme.

Este un lucru la care cred că trebuie să se gândească cineva.

D-l Franț Kreuter : Eu am pus chestiunea din două puncte de vedere. Primul punct de vedere este punctul de vedere al dreptății : să nu se împartă o biserică, care este una, sancta, o biserică de Roma, să nu se împartă în două și să spunem : la dreapta vin aceia cari sunt de origină română, la stânga aceia cari sunt de origină neromână.

D-l N. Iorga : Aici noi am făcut o deosebire pentru că biserica unită noi nu o considerăm din latura ei catolică, ci din partea ei românească, așa încât în loc să puneți chestiunea în felul acesta, să o puneți în felul celălalt : că dacă există și un episcop catolic maghiar și un episcop catolic german, să nu fie unul singur, care se poate întâmpla să fie cel maghiar, ci să fie amândoi.

Trebuie de găsit formula pentru aceasta.

D-l Franț Kreuter : Aceasta este una ; dar eu spun și altceva. Legile bisericii noastre nu ne admit nici o influență în alegerea episcopului. Episcopul se alege de Papa ; însă avem speranța, fiindcă totuș Sfântul Scaun din Roma ține seamă de nevoile credincioșilor în momentul de față, avem toată spe-

ranța că Sfântul Scaun va ține seamă de faptul că astăzi episcopia din Timișoara este o episcopie cu majoritate germană.

D-l N. Iorga : Dumnealui speră o episcopie germană la Timișoara și are dreptate.

D-l Franț Kreuter : Sperăm că și guvernul va pune toate îngrijirile ca acest episcop să fie din sânul nostru, căci el va reprezenta în Senat nu numai interesele noastre religioase, ci va fi un vorbitor al nostru poate și în chestiuni minoritare.

D-l N. Iorga : S'ar putea adăuga un amendament, în care să se zică : atunci când într'o confesiune sunt mai multe diecese cu caracter național, sunt reprezentați capii fiecăreia din aceste dieceze. Sau, când există într'o biserică mai multe categorii naționale fiecare din aceste categorii naționale să aibe dreptul la un episcop în Senat. Astfel te alegi numai cu unul care poate să fie cel maghiar. Așa este chestiunea.

D-l Franț Kreuter : Dacă nu mă înșel vom avea patru episcopii catolice în țară. Dir aceste patru, nu va fi decât una germană și nu este probabil că în Senat va fi trimis tocmai acesta. Este foarte probabil ca tocmai noi germanii să nu avem un reprezentant în Senat.

Amendamentul este următorul :

Propun la punctul *c* următorul text :

„Episcopii eparhioți ai bisericilor recunoscute de Stat, întrucât sunt aleși sau numiți conform legilor țării și reprezintă un număr de peste 200.000 credincioși“.

Propun la punctul *d* următorul text :

„Capii celorlalte organizațiuni religioase recunoscute de Stat, întrucât sunt aleși sau numiți conform legilor țării și reprezintă un număr de peste 200.000 credincioși“.

Voci : Apo' aceasta este !

D-l G. G. Mârzescu, ministrul sănătății, muncii și ocrotirilor sociale : Dar credeți că noi suntem în drept de a diviza în categorii naționale o biserică care are caracterul unitar ? De sigur că nu.

D-l N. Iorga : Nu e chiar așa ! (Ilaritate). Tatăl dumitale ar fi vorbit altfel.

D-l Franț Kreuter : Apo' tocmai aceasta faceti d-voastră. E o biserică unitară și d-

voastră despărțiți pe cei români de cei neromâni.

Voci : Nu e așa ! Nu e așa.

D-l M. G. Orleanu, președinte : D-l Simionescu are cuvântul.

D-l I. Simionescu-lăși : D-lor, ceasurile sunt târzii iar hotărârile aproape luate ; de aceea îmi fac mai mult o datorie de conștiință, declarând că sunt contra alin. c. : „episcopii“ eparhioții ai bisericii ortodoxe.... (citește).

Și iată pentru ce vreau să iau apărarea bisericii în fața compunerii Senatului. E obiceiul să se spună că intrarea episcopilor în alcătuirea Senatului a ajuns ca o tradiție. De pe urma acestei tradiții, suferă însă tocmai biserica și credința. Episcopii stând toată vremea la București, la lucrările Senatului, biserica rămâne fără conducători. E o necesitate absolută însă ca tocmai acum când chiar din partea clericilor se ridică temerj împotriva numeroaselor secte cari ar periclita biserica ortodoxă și credința strămoșească, tocmai acum, zic, să nu se aducă prin Constituția cea nouă, tot timpul anului la București, pe șefii spirituali ai bisericii. N'are nici un rost acest alineat, nici din punctul de vedere al competenței, cum s'ar putea deduce după spiritul alcătuirii Senatului, căci Mitropoliții țării sunt ori când în stare să apere interesul bisericii, sau să dea deslușirile necesare relative la legile clericale.

Fiindcă știu că amendamentul meu nu va fi primit, îmi fac totuș o datorie față de biserică, al cărui rost rămâne încă deosebit pentru educația morală a poporului nostru să spun că prin acest alineat i se dă o mare lovitură, ademenind pe episcopi spre o viață diferită de aceea pentru cari sunt aleși și pentru cari sunt plătiți.

D-l N. Iorga : D-lor, sunt cu totul de altă părere decât colegul meu. Iată ce am de spus : Și în Constituția noastră este o parte istorică, și această parte istorică, de care nu trebuie să ne lepădăm, este prezența în sfatul domnesc, de când s'a întemeiat Țările noastre, a episcopilor.

Dar episcopul nu e dator să vină ori când dela eparhia lui. Un episcop care are bun

simț vine când sunt chestiuni mari și rămâne în eparhie când nu sunt chestiuni mari. Că un episcop înțelege că nu are de lucru în eparhia lui, e regretabil ; dar nu înseamnă că așa va fi totdeauna.

Să facem din episcop o realitate, cum spuneam eri, să-i facem un rost care să poată reține un suflet, și Vlădica va rămâne acolo. Dacă-l țineți numai ca figurant, evident că atunci el preferă să vie tot timpul la ședințele Senatului.

D-l I. G. Duca, ministru de externe : D-lor, eu împărtășesc în totul punctul de vedere al d-lui profesor Iorga.

D-l N. Iorga : Și în chestiunea succesiunii la guvern ? (Claritate).

D-l I. G. Duca, ministru de externe : D-le Iorga, am în politică câteva puncte fixe ; între altele nu fac proorocii. Prin urmare dacă în această chestiune vreți să aveți un răspuns dela cineva, vă rog să nu vă adresați mie fiindcă nu sunt în măsură să vă răspund. (Claritate).

D-lor deputați, eu cred că dacă mă întrebați din punctul de vedere al logicei pure, ca să revenim la chestiunea de adinvoară, cred că d-l Simionescu are dreptate, și mi se pare că d-l Simionescu are dreptate fiindcă a trecut prin aceeaș experiență prin care am trecut și eu, sau cu alte cuvinte am trecut amândoi alături prin aceeaș experiență în timp de 4 ani când eu eram ministru și dumnealui secretar general la ministerul instrucțiunii și al cultelor. Dar cred că în această chestiune deși se observă în adevăr că unii din episcopi noștri din cauza îndatoririlor lor senatoriale, nu pot să consacre destul din timpul și munca lor eparhiilor și de sigur că din acest punct de vedere este o suferință și un rău în biserică, însă având în vedere întâi că noi credem că într'o nouă lege care va da puteri mai mari și reale diferiților episcopi, această situațiune se va schimbă și având în vedere pe de altă parte și considerațiunile istorice pe cari d-l Iorga le-a invocat, și pe cari eu le cred foarte temeinice, pentru aceste două motive, eu cred că este bine să se mențină dispozițiunea așa cum este prevăzută în acest articol.

D. Riza Hagi Mehmet Mustafa : D-lor

deputați, în acest articol se vorbește de cifra de 200 de mii de locuitori. Noi suntem un popor vechiu istoric și poate că nu putem atinge cifra de 200 de mii de locuitori, poate că ne mai lipsește până la această cifră 5 sau 10 mii de locuitori.

Pentru acest motiv, eu v'asî ruga să puneți mai puțin sau să ștergeți cu totul această dispozițiune.

D. V. Covată : D-lor deputați, eu cred că colegul nostru d. Mustafa Riza Hagi Mehmet are foarte mare dreptate. Să vă spun îngrijorarea și interesul pe care cetățenii noștri turci din Dobrogea Nouă, în mijlocul căroră trăim, îl poartă de când s'a publicat acest proiect de Constituție. Țin cu tot dinadinsul să fac propagandă și stăruiesc în toate părțile ca în această dispoziție a articolului 73 ultimul aliniat să aibe în Senat și ei un reprezentant al lor. Natural este o dorință și un drept să aibă acest reprezentant. Dar le este teamă că poate n'ar atinge cifra de 200.000 locuitori. Această populație în special în Dobrogea Nouă a fost lăsată la voia întâmplării. Fostele autorități nu s'au îngrijit absolut de loc de ei și astăzi se găsesc într'o stare deplorabilă. De când România a ocupat Dobrogea Nouă la 1913, această populație a început să reinvieze, să dea dovadă de existența ei și dați-mi voie să vă spun că ne este foarte simpatică.

În toate acțiunile și în toate manifestările noastre este alături de noi. Ce cer ei? Ei cer ca, alături de Rabin, alături de ceilalți reprezentanți ai confesiunilor să-și aibă și ei pe Muftul lor. (Aplauze).

Cari din d-voastră au fost la încoronare dela Alba Julia a văzut ce figură frumoasă a făcut Muftul județului Caliacra, care este un om eminentement cult. Acest om ar putea să reprezinte cu foarte multă autoritate în Senat această populațiune. De aceea fiindcă în acest aliniat se spune că numai confesiunea care ar putea să aibă o populațiune de 200 de mii de locuitori ar avea dreptul la un senator de drept eu cred că este bine să se șteargă această cifră de 200 de mii locuitori și să se prevadă ca o lege ulterioară să fixeze acest lucru. (Aplauze).

D. C. Alimănișteanu : D-lor deputați, musulmanii din Dobrogea au dat totdeauna dovadă că sunt buni cetățeni români și ar fi dureros, ca în sfatul țării să nu fie reprezentati, când toate celelalte naționalități au reprezentanții lor. Nu știu dacă statistica actuală ne arată că sunt 200.000 de locuitori, dar chiar dacă n'ar fi, cred că este bine ca și acești locuitori români să aibe un reprezentant al lor religios în sfatul țării. (Aplauze).

D. N. D. Chirculescu, raportor : Cred că s'ar putea introduce o altă formulă, pentru a putea satisface și pe acești concetățeni ai noștri de religione musulmană. De aceea ași propune ca acest aliniat *d* să fie lăsat la urmă.

D. I. G. Duca, ministru de externe : D-lor deputați, țin să declar că guvernul are față de populațiunea musulmană din cuprinsul regatului român aceleași sentimente ca și d-nii deputați cari au luat cuvântul adineauri și prin urmare am fi foarte dornici ca și reprezentantul religiunii musulmane să poată figura în Senat ca și reprezentanții celorlalte confesiuni religioase. (Aplauze prelungite).

Prin urmare, mă unesc cu părerea d-lui raportor, ca acest aliniat să fie rezervat, spre a-i putea da o formă care să satisfacă această dorință. (Aplauze).

Se pune la vot amendamentul d-lui Kräuthner și se respinge.

— Se pune la vot art. 73 fără aliniatul dela litera *d*, și se primește.

— Se citește art. 75 devenit 74.

D. N. Iorga : Eu nu mă voi repetă la art. 75, voi spune numai cum ași redactă atribuțiunile Senatului. Eu mi-am și însemnat într'o formulă atribuțiunile Senatului. Știu că nu am soarta de a face să se schimbe articolul, mă mulțumesc dar să citesc ceeace ași spune eu :

„Atribuțiunile Senatului constă : în darea avizului.... (citește).

Eu l-aș primi numai în felul acesta :

„Cercetarea legilor la început, facerea observațiunilor după ce legile s'au votat aci, și cer Camerei să zăbovească încă o lună de zile, când a votat o lege, care nu se potrive-

ște cu Constituțunea, cu legislația anterioară și cu nevoile societății.

O voce : Dar acesta nu mai e sistem bicameral.

D. N. Iorga : Eu nu mor după sistemul bicameral. După cum sunt contra bigamiei, tot așa sunt și contra sistemului bicameral.

D. Constant. Georgescu : D-le președinte, redacțiunea primelor cuvinte : condițiunile senatorilor de drept este nelogică, aş propune o mai bună redacțiune zicându-se : „verificarea îndeplinirii condițiilor senatorilor de drept, să se facă de această comisiune“.

„Condițiunile senatorilor de drept“, nu se înțelege nimic prin fraza aceasta.

D. N. D. Chirculescu, raportor : Aceasta este chestiune de redacțiune.

D. I. G. Duca, ministru de externe : E justă observațiunea.

D. M. G. Orleanu, președinte : Pun la vot art. 75 devenit 74 cu următoarea rectificare : în loc de : „condițiunile senatorilor de drept se constată“ se va zice „verificarea îndeplinirii condițiilor senatorilor de drept se face de o comisiune“.

— Se pune la vot art. 75 devenit 74 cu noua redacțiune și se admite.

— Se dă citire art. 76 devenit 75.

D. Constant. Georgescu : Am un amendament de propus. Din discuțiunile cari au avut loc asupra chestiunii senatorilor de drept s'au desprins două idei, că senatorii de drept incontestabil, trebuie să existe, pentru motive foarte temeinice și anume, că ei reprezintă experiența și tradițiunea în țara noastră. Pe de altă parte s'a desprins ideea, că senatorii

de drept nu pot exercita mandatul lor la infinit, adică să-l exerciteze chiar dacă ajung la vârsta Matusalem. Pentru ca să conciliem aceste două idei propun ca : „limita de vârstă să fie la 80 de ani“, și dela această vârstă să nu mai poată să-și îndeplinească mandatul lor.

O voce : Dar d. Ferekyde are 83 de ani.

D. M. G. Orleanu, președinte : Pun la vot acest amendament care a fost respins de comitetul delegațiilor. S'a respins.

— Se pune la vot articolul 76 devenit 75 și se admite nemodificat.

JURISPRUDENȚA

1. Senatorii de drept, creați de noua Constituție, nu pot intra în Senatul actual, deoarece actualele adunări naționale funcționând, potrivit art. 138 din Constituție, până la expirarea mandatului lor legal, această funcționare nu poate avea loc de cât în formațiunea lor actuală, cât timp Constituția nouă nu a dispus altfel, și ar fi a se modifica compunerea actuală a Senatului, dacă s'ar admite intrarea în acest corp a elementelor create de noua Constituție.

Prin urmare, numai după întocmirea noui legi electorale și când, pe baza ei, se vor alege noile Corpuri legiuitoare, Senatul se va compune și din Senatori de drept, iar cererile adresate astăzi Comisiunii de verificare, prevăzută de art. 74 din Constituție, de cei prevăzuți la art. 73, ca senatori de drept, sunt premature. (Cas. S. U. 67-923, vezi Curierul Judiciar din 1923, No. 18, pag. 277).

SECȚIUNEA III

Despre Consiliul legislativ

Art. 76. — Se înființează un Consiliu legislativ, a cărui menire este să ajute în mod consultativ la facerea și coordonarea legilor, emanând fie dela puterea executivă, fie din inițiativă parlamentară, cât și la întocmirea regulamentelor generale de aplicarea legilor.

Consultarea Consiliului legislativ este obligatorie pentru toate proiectele de legi, afară de cele cari privesc creditele bugetare;

dacă însă, într'un termen fixat de lege, Consiliul legislativ nu-și dă avizul său, Adunările pot proceda la discutarea și aprobarea proiectelor.

O lege specială va determina organizarea și modul de funcționare al Consiliului legislativ.

Notă. — In vechea Constituție există art. 130, care pe lângă alte dispozițiuni cuprindea și pe următoarea :

„Se va putea înființa o comisiune permanentă care nu va avea alte atribuțiuni de cât studiarea și elaborarea proiectelor de administrațiune publică“.

RAPORT SENAT

Acest articol înființează consiliul legislativ. Motivele sunt următoarele :

Experiența zilnică ne arată că Adunările legiuitoare nu sunt apte pentru legile organice și complicate. Aceste legi cer cunoștințe speciale, studii și experiență. Chiar studiul dreptului nu este îndestulător. Legislația presupune cunoștința unei întregi enciclopedii. Este o tehnică legislativă cum este una juridică, una financiară.

A afirma că puterea legiuitoare nu poate face cele mai bune legi, pare ceva paradoxal. Și cu toate astea așa este. De aceea un publicist, în filosofica sa ironie, s'a întrebat la ce servă Parlamentele ?

Parlamentele sunt corpuri politice, cari exprimă curente de opinie publică, reprezintă partidele constituite, face și desface guvernele, discută și votează cu pricepere legile fundamentale. Dar punctele speciale, amănunțele, soluțiile financiare, internaționale, le dă cei puțini : oamenii de Stat.

De câte ori nu s'au văzut legi ieșite din discuții furtunoase, inspirate de pațimi politice, inferioare proiectelor de legi. De câte ori un proiect de lege este un tot bine chibzuit, fără contradicții, consequent, pe când legea votată din cauza amendamentelor obscure, confuz inspirate, activitatea autorilor sau intereselor personale este ceva transacțional și plin de contradicții !

De aceea art. 130 din actuala Constituțiune prevede că se va putea înființa o comisiune permanentă, care nu va avea alte atribuțiuni decât studiarea și elaborarea proiectelor de

legi și regulamentelor de administrațiune publică.

Un proiect de lege avem în Senat. Este acela depus de fostul ministru de justiție Eugen Stătescu în Senat în sesiunea din 1885—1886.

El poate fi reluat și pentru buna sa alcătuire și ca un omagiu de adus marelui dispărut.

În împrejurările actuale, când este la ordinea zilei unificarea legislațiunii în România Mare, organizarea Comisiunii legislative se impune.

DESBATERI PARLAMENTARE SENAT.

D. Nicolae G. Popovici : D-le președinte, ași dori o explicație : când se zice aci „credite bugetare“, înseamnă bugetul sau numai creditele cari se cer ?

D. M. Pherekyde, președinte : Și una și alta.

DESBATERI PARLAMENTARE CAMERA.

D. A. Morariu. La titlul III, capitolul I, secțiunea III, care tratează despre consiliul legislativ, cred că trebuie să insistăm pe scurt asupra câtorva chestiuni. Ideia acestui consiliu legislativ o are și art. 130 din vechea Constituție a României, fapt care evidențiază că necesitatea unui astfel de consiliu e recunoscută de atâta timp.

Încă la 1886 fostul ministru de justiție Eugen Stătescu a adus un proiect de lege din inițiativă guvernamentală pentru înființarea unui consiliu permanent de legislațiune și a-

cest proiect a și fost votat în ședința Senatului din 7 Aprilie a aceluiaș an. Proiectul nu a reușit însă să devie lege.

Mai târziu în sesiunea parlamentară din 1897—1898 senatorul G. D. Palade a adus un proiect la fel, depunându-l la Senat ca proiect venit din inițiativă parlamentară. Dar și acest proiect a avut aceeaș soartă.

În timpul mai nou chestiunea a fost iar ridicată de diferiți autori, așa între alții și de d. Virgil M. Gabrielescu, magistrat, care într'o judicioasă lucrare despre consiliul legislativ, publicată în editura bibliotecii juridice de sub îngrijirea colegului nostru a d-ului Dimitrie D. Stoenescu, face o foarte luminoasă expunere asupra problemei, conchizând la necesitatea absolută a înfăptuirii ei reale.

În sesiunea din 1919-20, ca membru al primului Parlament al României întregite, văzând febul cum se legiferează și deci necesitatea absolută, mai ales pentru aceste timpuri, a unui consiliu legislativ, am propus din inițiativă parlamentară un proiect de lege pentru înfăptuirea reală a acestei idei.

Evident, d-lor deputați, că în preajma unificării legislative, administrative și judiciare, urgența înființării acestui consiliu legislativ nu mai trebuie dovedită și susținută, căci o înțelege toată lumea.

Intrucât însă cu tot principiul stabilit și în vechea Constituțiune noi am rămas până în prezent fără consiliu legislativ, cred că ar fi bine dacă în noua Constituție s'ar stabili ca acest consiliu va trebui să ia ființă până într'un termen fixat precis dela data promulgării noui Constituții, de pildă până într'un termen de 3 luni dela acea dată. (Aplauze).

DOCTRINA

Ca o anexă a puterii legiuitoare constituția, prin articolul 76, decide înființarea unui consiliu legislativ.

S'a constatat în nenumărate cazuri, că legile votate lăsau mult de dorit ca claritate, conținând chiar și dispozițiuni, care dacă nu se contraziceau formal, erau foarte greu de conciliat, din cauza grabei cu care se alcă-

tuesc legile, și câte odată și din cauza nepregătirei, pentru o asemenea lucrare a legiuitorilor.

Experiența făcută atât la noi, cât și în alte state, ne dovedește de altfel, că adunările legiuitoare, compuse dintr'un număr foarte mare de persoane, nu sunt cele mai calificate, a redactă și alcătui legile organice, ceva mai complicate.

Facerea legilor, cere, în afară de studiul dreptului, o tehnică specială, e experiență cu multă trudă căpătată, precum și cumștina tuturilor legilor în vigoare, fără de care foarte ușor legile se pot contrazice, sau da loc la discuții, și controverse nesfârșite; așa că devin de o aplicație foarte anevoioasă.

Parlamentele de altfel nici nu pot, în chestii mai delicate, decât să indice curentele de opinie publică, să deă soluțiile fundamentale, ce pot servi de bază legilor; care însă în detaliile lor, în punctele speciale și de amănunte, nu pot fi formulate decât de oamenii speciali, profund cunoscători ai tuturilor chestiunilor.

Dacă se adaugă și dreptul parlamentarilor, de a propune modificări, se vede câte odată unele amendamente cari schimbă complet principiul legii și ideea dominantă se pierde în seriile de excepții.

De aceea, de mult timp eră reclamată înființarea unui consiliu compus din oameni speciali, cunoscători ai legilor și regulilor de interpretare, al alcătuirii și coordonării legilor.

Acest consiliu are menirea, a ajută la confectionarea legilor.

El trebuie consultat întotdeauna, afară de legile bugetare, fie că legile vor proveni din inițiativă parlamentară, sau din inițiativa guvernului; rămânând ca dacă consiliul nu 'și va da avizul, în termenul fixat de lege, se va putea procede la discutarea proiectului, fără acest aviz, care de altfel este consultativ, în sensul că adunările au dreptul a ține sau nu seamă, de propunerile consiliului.

În fine acest consiliu 'și dă avizul, pentru întocmirea regulamentelor de aplicația legilor.

(I. Stambulescu, op. cit. pag. 112).

CAPITOLUL II

Despre Rege și Miniștri

SECȚIUNEA I

Despre Rege

Art. 77. — Puterile constituționale ale Regelui sunt ereditare în linie coboritoare directă și legitimă a Majestății Sale Regelui Carol I de Hohenzollern Sigmaringen, din bărbat în bărbat, prin ordinul de primogenitură și cu excluderea perpetuă a femeilor și coborâtorilor lor.

Coborătorii Majestății Sale vor fi crescuți în religionea ortodoxă a Răsăritului.

Vechiul text, art. 82, este identic cu aceasta.

DESBATERI PARLAMENTARE CAMERA.

D. St. Bogdan : La cap. II, art. 78 devenit 77, despre Rege și miniștri zice despre Rege: Puterile constituționale ale Regelui sunt ereditare în linie coboritoare directă și legitimă a Majestății Sale Regelui Carol I de Hohenzollern Sigmaringen, din bărbat în bărbat prin ordinul de primogenitură și exclusiune perpetuă a femeilor și coborâtorilor lor.

Coborătorii Majestății Sale vor fi crescuți în religionea ortodoxă a Răsăritului și așa mai departe, dela art. 77 până la art. 89 inclusiv, nu s'a schimbat nimic, în dispozițiile esențiale, afară doar de câteva cuvinte cari în limba noastră literară, fără să-și și schimbat înțelesul, dar au fost înlocuite cu altele de formație mai nouă așa în loc de convocațiune (art. 85 devenit 80) se zice convocare, în loc de a conferi la art. 83 devenit 78, în loc de a numi, indică, și s'a precizat și s'a adăugat la art. 89 (93 vechi) cuvintele „potrivit legilor“, este vorba de numirile în funcțiuni publice pe cari El Regele, le confirmă.

Aici este un adaus la textul vechi. El nu-

mește sau confirmă în toate funcțiunile publice textul nou ;

El numește sau confirmă în funcțiunile publice potrivit legilor. Eu ași rămâne și aici tot la textul vechi. Textul nou confirmă ceea ce se face și astăzi.

Eu ași fi păstrat în totul exact textul vechi, chiar cu aceeași ortografie.

Aceasta a fost de altcum și părerea aproape unanimă în mica comisie cât și în marea comisie constituțională și bine s'a făcut. Insist asupra acestei observații că nu s'a schimbat nimic în aceste zece articole, cari toate să ocupă de Regalitate și Rege. Acestea-i un semn foarte bun. Aceasta însemnează că Regalitatea a fost bine întocmită și rămâne bine întocmită și în noua Constituție. Eu găsesc și scot și aici în relief că bunii patrioți, că toți acei ce au colaborat la desăvârșirea textului propus au fost pătrunși de aceea nețărmurită recunoștință ce datorăm cu toți întemeietorului dinastiei române, Regelui Carol I și de aceea neprecupețită mulțumire și înaltă considerație ce datorăm astăzi M. S. Regelui nostru Ferdinand I cel mare și loial. (Aplauze).

Art. 78. — În lipsă de coborâtori în linie bărbătească ai Majestății Sale Regelui Carol I de Hohenzollern Sigmaringen, succesiunea Tronului se va cuveni celui mai în vârstă dintre frații Săi sau coborâtorilor acestora, după regulile statornicite în articolul precedent.

Dacă nici unul din frații sau coborâtorii lor nu s'ar mai găsi în viață sau ar declara mai dinainte că nu primesc Tronul, atunci Regele va putea indica succesorul său dintr'o dinastie suverană din Europa, cu primirea Reprezentațiunii Naționale, dată în forma prescrisă de art. 79.

Dacă nici una, nici alta nu va avea loc, Tronul este vacant.

Vechiul text diferă de acesta, numai prin înlocuirea cuvântului „numi“ prin „indica“.

DESBATERI PARLAMENTARE CAMERA.

D. N. Iorga: Acum vin la titlu privitor la Dinastie. D-voastre ați reprodus textul din vechea Constituție.

Eu cred că ați făcut foarte rău. Nu se potrivește de loc cu împrejurările de acum. Eu am făcut o mulțime de cărți de istorie, însă nu mi-a trecut prin minte să scriu „M. S. Impăratul Napoleon“, „M. S. Carol cel Mare“, „M. S. August“, cum nu mai pot să scriu în întemeierea cât și în consolidarea Statului, atâta cât eu nu se mai găsesc printre cei vii.

D-voastre păstrați un text de Constituție ce aparține unui Rege, care nu mai e în viață, și unei epoci care s'a sfârșit. Și în acel text pe care l-ați luat din Constituția veche, vorbiți de un lucru care cred că nu se va întâmpla niciodată: că dacă nu vor fi moștenitori direcți ai M. S. Regelui Ferdinand, se va face apel la membrii rămași acasă, la aceia cari au exclus din familia lor, în vremea războiului pe reprezentantul idealului românesc luptător. N'avem noi de adus Regi români din acea lume care ne-a urgisit și sub al cărui blestem ascuns eram și azi. Nu. Dacă, într'un caz pe care nu-l cunoaște nimeni, dacă ar fi să se caute stăpânitorii României de atunci, ar trebui să se facă aceasta din lumea latină, de care suntem legați pentru totdeauna. Dela dânsii și numai dela dânsii.

Și așa admite mult mai bucuros pe tronul României pe fiii unei prințese românce mă-

ritată aiurea, decât să vedem pe cineva din aceia cari nu mai pot avea legături cu această țară, nici după recomandajia Suveranului, care nu ar avea moștenitori.

Cred că înaintea Adunărilor și aici e un text de schimbat. Să se schimbe acest text, căci nu e vorba de principii superioare ale filosofiei politice, și sentimentul națiunii poate fi jignit de o formulă care nu mai este pentru vremea noastră.

— Se dă citire art. 79 devenit 78.

D. N. Iorga: D-lor deputați, am cerui cuvântul și la art. 78 devenit 77, dar acum pot să vorbesc pentru amândouă.

D-lor, care dintre d-voastre admiteți și acum cuvintele: „linia coborâtoare directă și legitimă a M. S. Regelui Carol de Sigmaringen“ voți să păstrați această formă: cuvântul de Majestate pentru regele care nu mai este viu? Mă închin.

D. I. G. Duca, ministru de externe: Eu aş rugă Camera să binevoiască să păstreze redacțiunea actuală. Fîndcă d-lor, redacțiunea actuală consfințește un principiu că dinastia actuală, este dinastia creată de regele Carol și cred chiar că pot spune aci că și factorul constituțional împreună cu care Constituția se face sau se modifică ar avea aceeaș dorință.

D. N. Iorga: Ceeace vă spun d-voastre am spus-o și „factorului“. Prin urmare, eu nu m'am convins de ceace spuneți d-voastre și-mi mențin părerea aceasta că nu se poa-

te zice : „în linie coborâtoare directă și legitimă a Majestății Sale Regelui Carol I, ci să spuneti a Majestății Sale Regelui Ferdinand“.

Iar în ceea ce privește „Hohenzollern Sigmaringen“ aceasta, ca istoric poate să aibe o valoare pentru mine. Dar ca român, am uitat de mult și de Hohenzollern și de Sigmaringen, și cunosc numai dinastia română, care să trăiască și să stăpânească o mulțime de ani, nu pentru că este Hohenzollern-Sigmaringen ci pentru că este a României. Aceasta este părerea mea. (Aplauze prelun-gite).

Apoi încă odată repet părerea mea : ar fi mai bine ca, decât să moștenească frații cari au exclus pe fratele lor în timp de războiu, să vie o dinastie latină. Că aceasta o fi politic or nu, e altceva ; dar „Factorul“ s'a deprins cu ideea că eu, poate toc-

mai pentru că fac unele lucruri cari nu sunt politice, pot să fiu un sprijin când elementele cari sunt foarte politice se derobează de a-i fi un sprijin. Și aceasta s'a întâmplat.

Sunt deci de părere că frații Majestății Sale Regelui, pr'n hotărîrea pe cari au luat-o în timpul războiului, nu pot să deă în oricare generațiune suverani României, D-voastre sunteți liberi să păstrați textul d-voastre. Eu însă, când spun lucrul acesta, sunt sigur că exprim conștiința unui popor întreg, care iubește pe rege, pentru că este român, și nu așteaptă ca în viitor, pe tronul României, să fie din acei cari au exclus pe regele Ferdinand, fiindcă a luptat pentru unitatea neamului său. (Aplauze).

D. M. G. Orleanu, președinte : Ne fiind nici un amendament propus, se pune la vot articolul și se admite nemodificat.

Art. 79. — La caz de vacanță a Tronului, ambele Adunări se întrunesc de îndată într'o singură Adunare, chiar fără convocare, și cel mai târziu până în opt zile, dela întrunirea lor aleg un Rege dintr'o dinastie suverană din Europa occidentală.

Prezența a trei pătrimi din membrii cari compun fiecare din ambele Adunări și majoritatea de două treimi a membrilor prezenți sunt necesare pentru a se putea procede la această alegere.

La caz când Adunarea nu se va fi făcut în termenul mai sus prescrist, atunci în a noua zi, la amiază, Adunările întrunite vor păși la alegere oricare ar fi numărul membrilor prezenți și cu majoritatea absolută a voturilor.

Dacă Adunările s'ar afla dizolvate în momentul vacanței Tronului, se va urma după modul prescrist la articolul următor.

În timpul vacanței Tronului, Adunările întrunite vor numi o locotenentă regală, compusă din trei persoane, care va exercită puterile regale până la suirea Regelui pe Tron.

În toate cazurile mai sus arătate, votul va fi secret.

Vechiul text, art. 84, e identic cu acesta.

Art. 80. — La moartea Regelui, Adunările se întrunesc chiar fără convocare cel mai târziu zece zile după declararea morții.

Dacă din întâmplare ele au fost dizolvate mai înainte și convocarea lor a fost hotărâtă în actul de dizolvare pentru o epocă în urma celor zece zile, atunci Adunările cele vechi se adună până la întrunirea acelor cari au a le înlocui.

Art. 81. — Dela data morții Regelui și până la depunerea jurământului a succesorului său la Tron, puterile constituționale ale Re-

gelui sunt exercitate, în numele poporului, de miniștri, întruniți în consiliu și sub a lor responsabilitate.

Art. 82. — Regele este major la vârsta de optsprezece ani împliniți. La suirea sa pe Tron, el va depune mai întâiu în sânul Adunărilor întrunite următorul jurământ:

„Jur a păzi Constituțiunea și legile poporului român, a menține drepturile lui naționale și integritatea teritoriului“.

Art. 83. — Regele, în viață fiind, poate numi o Regență, compusă din trei persoane, care, după moartea Regelui, să exercite puterile regale în timpul minorității succesorului Tronului. Această numire se va face cu primirea Reprezentațiunii naționale, dată în forma prescrisă la art. 79 din Constituțiunea de față.

Regența va exercită totdeodată și tutela succesorului Tronului în timpul minorității lui.

Dacă, la moartea Regelui, Regența nu s'ar găsi numită și succesorul Tronului ar fi minor, ambele Adunări întrunite vor numi o Regență, procedând după formele prescrise la art. 79 din Constituțiunea de față.

Membrii Regenței nu intră în funcțiune decât după ce vor fi depus solemn înaintea ambelor Adunări întrunite jurământul prescris prin art. 82 din Constituțiunea de față.

Vechile texte, art. 85—88 incl. sunt identice cu acestea, afară de prea ușoare îndreptări gramaticale.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DESBATERI PARLAMENTARE CAMERA.

D-l N. Iorga: Cuvântul „acestuia“, se referă la tron. Spuneți „minoritatea lui“ (Aprobări).

La articolul acesta se zice: „Regele în viață fiind poate numi o regență“.

Aș vrea să văd și eu pe un rege care ne mai fiind în viață numește o regență! (Ilaritate).

Evident, că regele, fiind în viață numai poate să numească o regență. Din Rai voiți d-voastre să numească regele regența? (Ilaritate).

D. M. G. Orleanu, președinte: D-lor, aci s'ar putea crede că legiuitorul a avut în vedere regența testamentară.

D. N. Iorga: Eu nu cred că este bine să se numească o regență prin testament, căci regele, având dreptul și putând să facă lucrul acesta fără să ceară sfatul nimănui, se poate să ne găsim într'un moment dat cu o regență neadmisibilă.

Să se spue numai: „Regele poate numi

o regență, ștergându-se cuvintele: „în viață fiind“.

D. G. G. Mărzescu, ministrul sănătății munci și ocrotirilor sociale: D-le Iorga, dacă suprimați cuvintele: „în viață fiind“, se poate întâmpla să se numească regența tocmai prin dispozițiune testamentară.

D. N. Iorga: Atunci găsiți d-voastre o altă formă, căci dacă păstrăm forma veche ea este ridicolă.

O voce: Să se zică: „în timpul vieții se poate numi o regență“.

D. N. D. Chirculescu, raportor: Este chestiunea atunci dacă regele poate numi o regență fiind mort! (Ilaritate).

Idea exprimată în acest articol este cea următoare: regența, care o înființează regele în timpul cât trăește, această regență să o înființeze cu cunoștința poporului, a miniștrilor, a Camerilor sale, iar nu printr'un act testamentar de care să nu știe nimeni nimic. Acest act trebuie să-l facă în viață fiind.

Aceasta este ideia dominantă pe care tre-

bue să o știe și Camera, că este o regență care se numește în timpul vieții Regelui, ca să nu ne trezim la un moment dat cu o regență.

D. I. G. Duca, ministru de externe : A fost bun articolul acesta 60 de ani, va merge și de aci înainte așa !

D. N. Iorga : Să rămâie acest articol în forma veche ? Dar o să rădă lumea de noi.

D. N. D. Chirculescu, raportor : Dacă nu a răs de noi timp de 60 de ani, nu o să rădă de aci înainte.

D. N. Iorga : *Vezi !* Națiunea s'a mai subțiat.

D. N. D. Chirculescu, raportor : Ați avut dovadă mai deunăzi cum s'a subțiat.

D. N. Iorga : Nu la toți.

D. N. Chirculescu, raportor : Iată modificarea ce se propune la acest articol : la alin. II, în locul cuvintelor : „minorității acesteia“, să se zică : „minorității lui“.

— Se pune la vot articolul 83 astfel amendat și se admite.

Art. 84. — Dacă Regele se află în imposibilitate de a domni, miniștrii, după ce au constatat legalmente această imposibilitate, convoacă îndată Adunările.

Acestea aleg Regența, care va formă și tutela.

Vechiul text, art. 89 este identic cu acesta.

DESBATERI PARLAMENTARE CAMERA.

— Se dă citire art. 85 devenit 84.

D-l N. Iorga : D-lor, aci se zice : „dacă regele se află în imposibilitate de a domni“.

Dar, d-lor, „a domni“, este un termen general istoric și cum am să scriu eu ca istoric, dacă d-voastră confundați aceste două noțiuni : a exercită puterea cu „a domni“.

„A domni“, este o autoritate care se botește asupra unui cuprins de timp. Trebuie să punem aci : „dacă regele se află în imposibilitate de a exercită puterile sale“, căci se poate întâmpla, și lucrul acesta îl știe d-l Duca, că regele chiar să domnească, dar să nu exercite puterea. Astfel s'a întâmplat cu

Gheorghe al Angliei, care a domnit dela început până la sfârșitul domniei sale, dar fiind supus unor accese de nebunie, nu a exercitat totdeauna puterile sale de rege.

D-l I. G. Duca, ministru de externe : Cred că are dreptate d-l Iorga, însă cuvântul „domnește“ este aci întrebuițat tocmai în sensul indicat de d-l Iorga.

D-l N. Iorga : Cuvântul acesta are două înțelesuri și cel principal nu este acesta. (Interuperi).

Dacă d-voastră voiți să o faceți, faceți-o, căci atunci și forma va avea o precisiune demnă de conținut. Sunteți liberi să o faceți.

— Se pune la vot art. 85 devenit 84 și se admite nemodificat.

Art. 85. — Nici o modificare nu se poate face Constituțiunii în timpul Regenței.

Art. 86. — Regele nu va putea fi totdeodată și Șeful unui alt Stat fără consimțământul Adunărilor.

Nici una din Adunări nu poate delibera asupra acestui obiect dacă nu vor fi prezenți cel puțin două treimi din membrii cari le compun, și hotărârea nu se poate lua decât cu două treimi din voturile membrilor de față.

Vechile texte, art. 90—91, sunt identice cu acestea.

DESBATERI PARLAMENTARE. CAMERA

D-l N. Iorga : Iată, cred că nu e bine să se spună : Regele nu va putea fi totdeodată și șeful unui alt Stat fără consimțământul Adunărilor.

Dar, chiar cu consimțământul Adunărilor, eu cred că nu e bine ca Regele României să fie și șeful unui alt Stat. Ideia aceasta s'a înfățișat odată în domnia Regelui Carol I cu privire la unele oferte din Bulgaria și toată națiunea, toate partidele politice au recomandat Regelui Carol — și puteți vedea din corespondența lui Leonov —, i-a recomandat să nu primească tronul Bulgariei.

Gândiți-vă, ce ar fi fost dacă Regele Carol ar fi primit tronul Bulgariei. Regele nostru este al nostru, și cum oare ar putea Regele nostru să fie totdeodată și șeful altui Stat ? Dar avem noi de împărțit pe Suveranul nostru cu cine știe cine ? Să-l facem rege în Ucraina, în Bulgaria, în Ungaria ? Se poate aceasta ? Regele nostru nu poate fi totdeodată și șeful altui Stat. În privința aceasta, rog stăruitor și banca ministerială să se gândească că în adevăr trebuie înlăturată această dispozițiune.

Statul acesta național al României să-l prindem sub raportul Dinastiei cu cine știe ce alt Stat ? Cum se poate, să zicem că noi suntem devotați Regelui nostru și, în acelaș timp, ceilalți din Statul unde a căpătat o Coroană cu voia Adunărilor, să-l răstoarne ? Credeți că frumoasă ar fi situațiunea unui rege care în România continuă a domni, iar în țara unde cu voia Adunării a domnit, pe urmă este răsturnat ? Dar gândiți-vă și la aceia că în țara cealaltă un Rege al nostru ar fi tratat așa cum se tratează în unele State vecine cu noi suveranii. Nu s'ar strică relațiunile noastre cu poporul acela, fiindcă jicnirea care s'ar aduce am simți-o noi, între-gul popor ? Dar cum se poate un lucru ca acesta ?

D-l N. D. Chirculescu, raportor : Art. 87 devenit 86 prezintă destule garanții...

D-l N. Iorga : Nu se poate. Este așa de absurd să împărțim Suveranul nostru cu alte State ! În acest caz ar trebui luni întregi să

stea și în țara aceea ; se poate un lucru ca acesta ?

D-l I. G. Duca, ministru de externe : Sunt de acord cu d-voastră dar acesta este un articol tradițional. De altminteri în tot capitolul acesta ne-am inspirat de tradiție. Nu zic că în teorie nu sunt modificări de adus acestui capitol dar am vrut ca în acest capitol, pentru motivele pe cari le știți și d-voastră, să ne călăuzim de tradițiune. Acum nu știm ce se poate întâmpla și nu prevăd nici o ipoteză în chestiunea aceasta, dar în sfârșit teoretic vorbind, dacă națiunea ar încuviința ca Regele nostru să fie și Regele unei alte țări străine, de ce să fie un impediment ? Dacă ar fi să facem textul acesta din nou, poate ați avea dreptate d-voastră, dar intrucât dela început ne-am pus pe terenul tradițiunii și am trăit fără neajuns cu el nu e nici un pericol ca el să fie menținut și vă rog d-lor deputați să-l mențineți.

D-l N. Iorga : Imi dai voie. În locul d-voastră să spun eu ce aș face. Nu aduc nici un fel de argumente, am motivele mele pentru a nu le recomanda Camerei. Nu pot să cred că d-voastră împărtășiți părerea cum că Regele României poate fi și regele unui alt Stat.

D-l I. G. Duca, ministru de externe : Nu văd inconvenentele, pentru că această chestiune e lăsată la aprecierea suveranității naționale. Eu plec dela ideia următoare că toate lucrurile cari se întâmplă în cursul istoriei noastre sunt în funcție de voință a suveranității noastre naționale și prin urmare dacă lăsăm această chestiune cu totul la aprecierea suveranității naționale, în ce mă privește pe mine sunt complect liniștit. Mă întrebați dacă personal cred că este bine ca Regele nostru să fie și Regele unei alte țări ? Acum mai cu seamă vă spun nu, și chiar în viitor nu văd o asemenea posibilitate.

D-l N. Iorga : Să zicem că vine la guvern un alt partid care lipsește acum, să zicem că părintele Drăghici formează ministerul. Cum internaționala verde pune pe români alături de bulgari, cine știe ce poate intra în mintea unui președinte de consiliu de din-

colo de Dunăre care ar putea să vie și să ofere unirea sub ocrotirea părintelui; Drăghici și a internaționalei verzi. Ori, d-lor, regele nostru ajunge rege într'o țară mai mare decât a noastră și ne găsim scăzuți printr'aceasta, ori într'o țară mai mică decât noi, și atunci îl facem de răs. Să presupu-

nem că cele două țări ar vrea să se bată, atunci ar trebui ca noi să ținem pe rege de un picior iar ceilalți de un altul.

Voci din majoritate: Are dreptate d-l Iorga.

— Se pune la vot articolul și se admite nemodificat.

Art. 87. — Persoana Regelui este inviolabilă. Miniștrii lui sunt răspunzători.

Nici un act al Regelui nu poate avea tărie dacă nu va fi contrasemnat de un ministru, care prin aceasta chiar devine răspunzător de acel act.

Art. 88. — Regele numește și revoacă pe miniștrii săi.

El sancționează și promulgă legile.

El poate refuza sancțiunea sa.

El are dreptul de amnistie în materie politică.

Are dreptul de a iertă sau micșoră pedepsele în materii criminale, afară de ceace se statornicește în privința miniștrilor

El nu poate suspenda cursul urmăririi sau al judecării, nici a interveni prin nici un mod în administrația justiției.

El numește sau confirmă în funcțiunile publice potrivit legilor.

El nu poate crea o nouă funcțiune fără o lege specială.

El face regulamente necesare pentru executarea legilor, fără să poată vreodată modifica sau suspenda legile și nu poate scuti pe nimeni de executarea lor.

El este capul puterii armate.

El conferă gradele militare în conformitate cu legea

El va conferi decorațiunile române conform unei anume legi.

El are dreptul de a bate monedă conform unei legi speciale.

El încheie cu Statele străine convențiunile necesare pentru comerț, navigațiune și alte asemenea; însă pentru ca aceste acte să aibă autoritate îndatoritoare, trebuie mai întâi a fi supuse Puterii legislative și aprobate de ea.

Art. 89. — Legea fixează lista civilă pentru durata fiecăreia Domnii.

Vechile texte, 92—94, sunt identice cu acestea.

DESBATERI PARLAMENTARE. CAMERA

D-l N. Iorga: Cred că nu e bine, și că nu e bine, o dovedesc și împrejurările de acum. Se știe situația în care se găsește regalitatea României-Mari. Tocmai din cauza acestui articol s'a fixat la începutul domniei o listă civilă. Această listă civilă e ridicolă în momentul de față. E o jenă pentru o țară întreagă să se pună regele în situațiunea în care l-am pune noi. Cum să pui pentru fiecare domnie? Dar Ștefan-cel-Mare și Carol

I, au domnit atâtea decenii, și ce schimbări nu suferă banul dintr'o zi în alta? Și voiți d-voastră ca de acum în câțiva ani să fie mulțumit regele cu lista civilă ce i se face acum? Eu cred că este bine să rămâie ca lista civilă să se fixeze prin lege, pentru ca să o poți schimba. Trebuie oare să recurgem la schimbări de Constituție pentru ca să fixăm lista civilă a regelui?

D-l N. D. Chirculescu, raportor: Articolul acesta este vechiu în legislațiile constituționale și are o motivare care nu se potrivește

la noi. Aveți perfectă dreptate: când am făcut acest articol ne-am gândit la regii cari fac presiuni asupra miniștrilor pentru fixarea listei civile.

D-l N. Iorga: Vai de mine! A doua oară mă siliți să spun: vai de mine! și termenul nu este chiar parlamentar. Cum se poate să spunem că un rege ar face presiuni asupra miniștrilor săi pentru fixarea listei lui civile?

D-l N. D. Chirculescu, raportor: Nu vorbesc de regele actual, însă d-voastră știți că au fost regi, cum a fost regele Portugaliei, care absorbise cu lista civilă întreg bugetul Statului. În orice caz articolul rămâne rezervat.

D-l G. G. Mărzescu, ministrul sănătății publice, al muncii și ocrotirilor sociale: Vă rog lăsați ca lista civilă a domnului să se fixeze la începutul fiecărei domnii și pentru durata domniei, căci nu este bine ca această listă să fie adusă în discuțiune în fiecare an, pe cale bugetară, sau în cursul domniei, la epoci mai apropiate sau mai îndepărtate.

În ce privește lista civilă a regelui actual, a primului rege al tuturor românilor, s'ar putea ca la dispoziții tranzitorii să se prevadă revizuirea listei în ființă sau stabilirea unei noi liste pentru restul domniei. Căci aveți într'adevăr dreptate, această listă este insuficientă și fixată înainte de răsboiu pentru vechiul regat, numai corespunde situației ce se cuvine să aibă Suveranul României întregite.

Prin urmare, vă rog, lăsați articolul în discuțiune în redacțiunea în care vi se prezintă și pentru lista civilă a primului Rege al tuturor Românilor să o regulăm la dispoziții tranzitorii.

D-l N. Iorga: Numai să vă țineți de cuvânt.

D-l Mircea Aurel: D-lor, profit de ocaziune ca să vă atrag atenția că e foarte greșită redacțiunea acestui text și aproape a tuturor textelor din Constituție. Iată cum se zice în acest articol:

„Legea fixează lista civilă pentru durata fiecăreia domnii“. Apoi așa învățăm noi copiii la școală, să zică „fiecăreia domnii“?

Încât, profit de această ocaziune, ca să vă rog ca atunci când se va încheia definitiv textele Constituției, să se facă o revizuire generală, căci astăzi se prezintă în mod deplorabil. Și sunt și contradicțiuni: într-o parte se zice în loc de „vină vădită“, „flagrant delict“.

D-l N. D. Chirculescu, raportor: Nu este nici o contradicție. Am întrebuințat acești termeni...

D-l Mircea Aurel: Noi am înțeles să traducem pe românește și în românește este o deosebire între „vină vădită“ și „flagrant delict“. E o nuanță...

D-l N. D. Chirculescu, raportor: Asupra acestui punct vă rog să urmăriți explicațiile din debateri și veți vedea la art. 12 sensul „vinei vădite“, în care intră și cazurile de „flagrant delict“. Dar, noi acum nu putem să ne mai întoarcem la art. 12.

D-l N. Iorga: D-le raportor, dumnealui are dreptate. Sunt o mulțime de greșeli de acestea. Iată la art. 88 devenit 87, d-voastră ziceți că persoana Regelui este *neviolabilă* și eu spun că trebuie să ziceți este *inviolabilă*. Dacă este *neviolabilă*, înseamnă că nu-l poți violă (ilaritate); dar *inviolabilă* înseamnă că nu ai dreptul să-l violezi.

— Se pune la vot art. 90 devenit 89.

JURISPRUDENȚA

1. Conform art. 93 din Constituție, pe cale de regulament, nu se poate modifica legea a cărei reglementare se face, și într'un așa caz, instanțele judecătorești sunt în drept a înlătura dispozițiile regulamentului care modifică legea. (C. Apel București, s. I, 30-907, Curierul Judiciar din 1907, Nr. 17, pag. 132).

2. După art. 93, 115 și 125 din Constituție, legile și regulamentele de administrațiune publică devenind obligatorii după promulgarea și publicarea lor prin „Monitorul Oficial“, urmează că, în urma unei asemenea promulgări și publicări, rămân obligatorii fiecare din dispozițiile cuprinse în ele, până atunci când ar fi abrogate sau modificate prin alte dispozițiuni. (Cas. III, 6-908, Bul. Cas. 1908, pag. 149).

3. Art. 77 din legea meseriilor, care prevede termenul de 10 zile pentru intentarea acțiunii în anularea hotărârilor Comisiunii, lor de arbitri, nu arată în același timp de când începe a curge acest termen, ci numai regulamentul acestei legi prevede prin art. 122 că termenul curge dela pronunțare.

După art. 93 din Constituție, însă, regulamentele întocmite pe baza legilor nu pot de cât să execute, să explice diferitele dispozițiuni ale legilor, fără a le putea vre-odată modifica. Or, art. 78 din legea meseriilor, pe baza căruia s'a făcut regulamentul acestei legi, nedând dreptul puterii executive de a fixa epoca de când trebuie calculat termenul de 10 zile, ci numai de a reglementa procedura de urmat înaintea Comisiunii de arbitri, adică modul pentru chemarea părților și judecata până în momentul pronunțării hotărârei, rezultă de aci, în mod evident, că art. 122 din acest regulament adaugă la legea meseriilor când fixează epoca de când curge termenul, iar nu o explică, și ca atare nu poate avea nici o putere legală de aplicațiune, fiindcă a creat o decădere dela un drept, în afară de prevederile art. 77 din lege.

Așa fiind, în ipsa unei dispozițiuni exprese în legea meseriilor în această privință, urmează ca calcularea termenului să se facă potrivit regulilor de procedură de drept comun, adică termenul va curge dela pronunțare dacă hotărârea Comisiunii de arbitri s'a dat contradictor, și dela comunicare dacă s'a dat în lipsă.

Violență, deci, art. 77 din legea meseriilor și art. 93 din Constituție, Tribunalul, când respinge acțiunea în anulare ca fiind tardiv intentată dela pronunțarea hotărârei Comisiunii, aplicând astfel art. 122 din regulamentul legii, pe motiv că el explică, iar nu modifică legea. (Cas. I, 610 bis-911, Bul. Cas. 1911, pag. 1174).

4. Art. 93 al. 9 din Constituție, cât și art. 385 al. 9 c. pen., dau dreptul judecătorilor și îi obligă de a nu aplica regulamentele făcute pentru executarea legilor, decât după ce au examinat legalitatea lor care consistă din a se stabili dacă regulamentul emană dela autoritatea având puterea reglementară, dacă

a fost dat de această autoritate în limitele competenței sale și cu formule cerute de lege și dacă regulamentul a fost declarat executoriu prin publicațiune, afișare sau încușoțiintare adm nistrativă. (Trib. Brăila, 30 Oct. 1919, Curierul Judiciar din 1920, Nr. 4—5, pag. 44).

5. Regulamentul unei legi fiind opera puterii executive nu poate decât să lămurească dispozițiunile legii pentru a-i înlesni executarea, neputând însă crea, modifica sau extinde acele dispozițiuni, de oarece prin aceasta puterea executivă ar încălca drepturile puterii legislative, ceea ce este interzis formal de art. 93 din Constituție.

Astfel, prelungirea termenului fixat pentru plata salariilor familiilor mobilizaților prin diferite decrete regale și dispozițiuni ministeriale, fiind făcută prin introducerea și modificarea art. 46 bis din regulamentul legii măsurilor excepționale, fără a se fi modificat și art. 20 din aceea lege, nu poate fi ținută în seamă. (C. Buc., I, 25-919, Dreptul 1920, pag. 354).

6. Ceea ce diferențiază un decret-lege de un simplu decret, fiind, că pe când acesta din urmă se dă pe baza art. 93 din Constituție, care dă drept Regelui de a face regulamente care să nu modifice sau să suprimă legea, — celălalt este destinat a fi lege prin votul ulterior al Corpurilor Legiuitoare, dându-se anticipat puterea obligatorie legală, — de unde urmează că decretul care nu sunt date cu formula „sub rezerva aprobării ulterioare a Corpurilor Legiuitoare“, nu pot avea putere de lege. (C. Buc., I, 25-1919, Dreptul, 1920, pag. 355).

DOCTRINA

Nu trebuie confundate aceste două măsuri lăsate prin Constituția noastră la absoluta apreciere a suveranului; adică nu trebuie confundat dreptul de grațiere cu cel de amnistie; căci ele diferă atât prin obiectul la care se referă, adică prin caracterul lor, cât și prin consecințele legale, ce decurg din aceste deosebite măsuri.

Așa grațierea, care consistă în dreptul de a readuce în parte, sau de a exonera com-

plect de pedeapsa corecțională sau criminală, la care a fost condamnată o persoană, are acest caracter că nu va produce efecte de cât în viitor.

Cel grațiat complet, va fi de îndată liberat dela închisoare, iar cel cărui i s'a redus o parte din pedeapsă nu va mai execută decât restul ce mai rămâne.

Pedeapsa însă nu e stinsă, acea persoană rămâne condamnată, cum rămân și pedepsele accesorii, care în unele cazuri, după codul penal, însoțesc unele pedepse, mai ales cele criminale.

Ca consecință, la un nou fapt comis, poate acea persoană a fi considerată ca în stare d'a recidivă, și deci a'și vedeă noul fapt pedepsit mai grav, dacă celelalte condițiuni ale stării de recidivă, se găesc îndeplinite.

Pe de altă parte grațierea se adresează unei persoane anume, ea nu are caracter de generalitate, nu se aplică nici odată unei categorii de condamnați, adică unei categorii de fapte.

Pe când la amnistie, din contră, cum ea'și găsește rațiunea de a fi în interesul pe care îl are societatea, de a dă uitării anume fapte ca: turburări, revolte, revoluții chiar; în mod forțat rezultă că amnistia se adresează unor anume categorii de fapte.

De aci rezultă consecința că ea se aplică la anume categorii de indivizi, nici individual, nici personal desemnați; ci din cauza faptului comis, se aplică ori cui întră în acea categorie.

De altfel când această utilitate socială, de a dă uitării anume fapte există, nu mai este interes a pedepsi; deci se impune suspendarea judecării acestor fapte, considerate, d'n punctul de vedere penal cel puțin, ca și cum n'ar fi existat.

Consecința acestor principii este că amnistia stinge acțiunea publică sau șterge condamnarea, după cum ea a intervenit, înainte sau după judecarea procesului penal.

Cel coprins în măsura de amnistie, nu are dreptul a renunță la această dispoziție, și deci nu poate stăruî să fie judecat; căci interesul social cerând, să numai fie pus în discuție acest fapt, este imposibil a se per-

mite, ca dintr'un interes personal, să se re-deschiză debateri, asupra unui fapt, considerat ca neexistent, penalmente vorbind.

Cel condamnat pentru un fapt ce intră în prevederile măsuri de amnistie, este liberat imediat, dacă se găseă deă închis, și toate consecințele penale, care puteau însoți pedeapsa principală, cad dela sine, ca: amenzi, pierdere de grad militar, funcție, etc., etc.

Recidivă nu poate există, în caz că vreuna din persoanele chemate a beneficia de amnistie, comite un nou fapt, care după regulile de drept, ar fi susceptibil de agravare din cauza recidivei.

În afară de acestea, amnistia, dacă șterge faptul penal, rămân însă consecințele civile ca: daune interese, măsuri disciplinare de aplicat: funcționarilor, profesorilor, avocaților, și în genere tuturor persoanelor, care de prin legile constitutive ale profesiunii lor, sunt ținute la anume discipline, din punctul de vedere al purtării lor, fie din cauza greșelilor profesionale, fie ca oameni în societate.

Mai există o deosebire între amnistie și grațiere, cea dintâi este în unele țări acordată de puterea legiuitoare, deci numai în puterea unei legi; tocmai din cauză că o asemenea măsură se fă în scop d'a dă uitării fapte, pe care puterea socială, deci puterea legiuitoare, găsește că este în interesul social a șterge.

În fine în materie de amnistie existând diferite categorii de indivizi, cărora li se aplică această măsură, unii ne condamnați încă, rezultă că în caz de dificultate, de contestație, dacă această măsură e loc să se aplice sau nu individului ce o reclamă, justiția e chemată a rezolvă chestia; pe când grațierea se aplică direct persoanei vizată, deci aci nu poate fi loc la vreo contestație.

Pentru delictele de drept comun amnistia nu există, căci articolul 98 dec de că Regele nu poate suspendă cursul justiției, nici a interveni, prin nici un mod, în administrația justiției; ci numai după ce justiția s'a pronunțat, Regele poate grațiă total, sau re-

duce din pedeapsa, la care cineva a fost condamnat.

În privința dreptului conferit Regelui d'a grație Constituția adaugă: afară de ceea ce se stabilește în privința miniștrilor, după cum se va vedea mai departe cu ocazia studiului responsabilității ministeriale.

Așa se exprimă articolul 88 din noua Constituție, text reprodus identic după articolul 93 din Constituția dela 1866, care text se referă la articolul 103, unde se vorbește de responsabilitatea miniștrilor, și se arată că Regele nu poate să ierte sau să micșoreze pedeapsa hotărâtă miniștrilor, de curtea de casație, decât numai după cererea adunării, care i'a pus sub acuzare.

Prin noua Constituție însă s'a suprimat vechiul articol 103 de către comitetul delegaților, fără a ni se arăta motivul suprimării.

Nici în raportul general al D-lui Dissescu, care nu a putut prevedea această suprimare, nici în raportul comitetului delegaților senatului, nu se dă nici o explicație în pri-

vința suprimării principiului pus în articolul 103 vechiu; așa că acum ne găsim în fața art 88, care hotărăște în privința dreptului de grație, când e vorba de miniștri, că se va arăta mai departe în ce condițiuni Regele poate grația; dar când ajungem la sediul materiei, ne găsim în fața dispariției articolului, care prevede condițiunile în care numai miniștri condamnați, puteau fi grațiați.

De aci se va naște chestia dacă dreptul de grațierea miniștrilor, mai există sau nu; căci după dispoziția articolului 88 actual, acest drept există, însă numai în anume condițiuni, care condițiuni nefiind arătate, se poate susține, că însuși dreptul cade; sau dacă există încă dreptul de grațierea miniștrilor condamnați, se va aplica această grație, ca și celorlalți condamnați, adică fără vreo altă condiție? or să se facă a reinvia condiția pusă într'un text suprimat, ceea ce este inadmisibil, cred. (I. Stambulescu op. cit. pag. 121).

Art. 90. — La 15 Octombrie a fiecărui an, Adunarea deputaților și Senatul se întrunesc fără convocare, dacă Regele nu le-a convocat mai înainte.

Durata fiecărei sesiuni este de cinci luni.

Regele deschide sesiunea prin un Mesaj, la care Adunările fac răspunsurilor lor.

Regele pronunță închiderea sesiunii.

El are dreptul de a convoca în sesiune extraordinară Adunările.

El are dreptul de a dizolva ambele Adunări deodată sau numai una din ele.

Actul de dizolvare trebuie să conțină convocarea alegătorilor până în două luni de zile și a Adunărilor până în trei luni.

Regele poate amâna Adunările; oricum, amânarea nu poate depăși termenul de o lună, nici a fi reînviată în aceeași sesiune fără consimțământul Adunărilor.

Vechiul text, art. 95, diferă de acesta prin aceea că data adunării Corpurilor legiuitoare veche era 15 Noembrie, iar durata sesiunii era de trei luni.

DESBATERI PARLAMENTARE. CAMERA

D-l N. D. Chirculescu: D-lor, se modifică data convocării Corpurilor legiuitoare pentru viitor, fiindcă bugetul trebuie să se aplice dela 1 Ianuarie.

D-l N. Iorga: În art. 91 devenit 90 se

spune că regele în Mesaj „expune starea țării“. Eu am ascultat foarte multe Mesajii de acestea și am văzut că regele nu spune nimic în privința situației țării. Ar trebui să se zică: El enunță și un program de lucru, regele nu face darea de seamă a situației țării, dar arată ce o să lucreze Adu-

narea: îi pune în vedere programul de lucru.

Voci: Printr'un Mesaj pur și simplu ar fi mai bine.

D-l N. Iorga: Atunci s'ar putea zice: la deschiderea sesiunii Regele rostește un Mesaj la care adunările fac răspunsul lor.

D-l I. G. Duca, ministrul de externe: Se poate primi.

D-l G. G. Mărzescu, ministrul sănătății, muncii și ocrotirilor sociale: Atunci să se zică așa: regele deschide sesiunea printr'un

Mesaj la care adunările fac răspunsurile lor.

D-l N. Iorga: Citesc în ultimul alineat: „nu poate excedă termenul de o lună“. De ce „excedă“ și nu „depăși“? (Aprobări).

— Se pune la vot art. 91 devenit 90 și se aprobă cu modificarea următoare: se înlocuiește cuvântul „excedă“ din ultimul alineat prin cuvântul „depăși“, și la alineatul 3 se va zice: Regele deschide sesiunea printr'un Mesaj la care Adunările fac răspunsurile lor.

Art. 91. — Regele nu are alte puteri decât acele date lui prin Constituțiune.

Vechiul text, art. 96, este identic cu acesta.

DOCTRINA

În ce privește dreptul d'a declară război, și d'a face pace, articolul 88, unde se enumără prerogativele regale, în Constituția noastră, nu zice nimic; desigur că autorii Constituției au trecut sub tăcere, acest punct cu intenție, căci textul belgian, după care legiuitorul constituant din 1866 a luat mai toate dispozițiile, prevede și acest drept pentru suveran.

Motivul acestei tăceri se explică sub imperiul vechei Constituții, căci la 1866 nefiind pe deplin independentă țara noastră, nu se putea face mențiune de acest drept, fără a irita Turcia.

Ceeace este mai puțin explicabil, e că și noua Constituție, deasemenea trece sub tă-

cere chestia, dacă regele are dreptul de pace sau război; de aci discuția, ce există pe timpul vechii Constituții, rămâne și azi posibilă.

Opinia cea mai rațională eră, că acest drept nu-l are regele, pe baza principiului pus în articolul 91 al Constituției, că adică regele nu are alte puteri, decât cele lui date prin Constituție, deci acest drept nefiindu-i dat, nu-l poate avea.

Așa că prin consecință dreptul de pace și război rămâne în atributul puterii legislative, căci articolul 33 hotărăște că toate puterile emană dela națiune; deci d'asupra suveranității regelui, din acest punct de vedere, este suveranitatea națiunii, dela care decurge direct reprezentanța națională. (I. Stambulescu Op. cit. pag. 116).

CAPITOLUL III

Despre miniștri

Art. 92. — Guvernul exercită puterea executivă în numele Regelui, în modul stabilit prin Constituțiune.

Art. 93. — Miniștrii întruniți alcătuiesc Consiliul de Miniștri, care este prezidat, cu titlul de Președinte al Consiliului de Miniștri, de acela care a fost însărcinat de Rege cu formarea guvernului.

Departamentele ministeriale și subsecretariatele de Stat nu se pot înființa și desființa decât prin lege.

Aceste două articole sunt noi.

Art. 94. — Nu poate fi ministru decât cel care este român sau cel care a dobândit naturalizarea.

Vechiul text, art. 97: Nu poate fi ministru decât cel care este român din naștere sau cel care a dobândit încetățenirea.

DESBATERI PARLAMENTARE. CAMERA

D. I. N. D. Chirculescu, raportor: La acest articol comitetul delegaților a suprimat cuvintele: „din naștere”... rămânând „cel care este român sau cel care a dobândit naturali-

zarea” pentru că atunci ar fi însemnat că minoritățile n'ar putea avea reprezentanți în guvern.

— Se pune la vot art. 95 devenit 94 și se aprobă cu modificarea adusă de comitetul delegaților.

Art. 95. — Nici un membru al Familiei Regale nu poate fi ministru.

Art. 96. — Dacă miniștrii nu ar fi membri ai Adunărilor, ei pot lua parte la dezbaterile legilor, fără a avea însă și dreptul de a vota.

La dezbaterile Adunărilor prezența cel puțin a unui ministru e necesară.

Adunările pot exige prezența miniștrilor la deliberațiunile lor.

Art. 97. — În nici un caz ordinul verbal sau în scris al Regelui nu poate apărea pe ministru de răspundere.

Vechile texte, art. 98—100, sunt identice cu acestea.

Art. 98. — Fiecare din ambele Adunări, precum și Regele au dreptul de a cere urmărirea miniștrilor și a-i trimite înaintea înaltei Curți de casație și justiție, care singură, în secțiuni unite, este în drept a-i judeca, afară de cele ce se vor statornici prin legi în cece privește exercițiul acțiunii civile a părții vătămate și în cece privește crimele și delictele comise de miniștri afară de exercițiul funcțiunii lor.

Punerea sub urmărire a miniștrilor de către Corpurile legiuitoare nu se poate rosti decât prin majoritate de două treimi a membrilor de față.

Instrucțiunea se va face de o comisiune a înaltei Curți de casație, compusă din cinci membri trași la sorți în secțiuni unite. Această comisiune are și puterea de a califica faptele și de a decide sau nu urmărirea.

Acuizarea, înaintea înaltei Curți de casație și justiție, se va susține prin ministerul public.

Legea responsabilității ministeriale determină cazurile de răspundere și pedepsele aplicabile miniștrilor.

Vechile texte, art. 101—103 sunt următoarele :

101. Fiecare din ambele Adunări, precum și Regele au dreptul de a acuza pe miniștri și a-i trimite d'inaintea înaltei Curți de casație și justiție, care singură în secțiuni unite este în drept a-i judeca, afară de cele ce se vor statua prin legi în cece privește exercițiul acțiunii civile a părții lezate și în cece privește crimele și delictele comise de miniștri, afară de exercițiul funcțiunii lor.

Punerea sub acuzațiune a miniștrilor nu se poate rosti de cât prin

majoritate de două treimi a membrilor de față.

O lege prezentată la cea dintâiu sesiune va determina cazurile de responsabilitate, pedepsele aplicabile miniștrilor și modul de urmărire în contra lor, atât în privirea acuzațiunei admise de Reprezentațiunea națională, cât și în privirea urmăririi din partea părților lezate.

Acuzațiunea pornită de Reprezentațiunea națională, contra miniștrilor se va susține de ea însăși.

Urmărirea pornită de Rege se va face prin ministerul public.

102. Până se va face legea prevăzută în articolul precedent, Inalta Curte de casațiune și justiție are puterea de a caracteriza delictul și de a determina pedeapsa.

Pedeapsa însă nu va putea fi mai mare de cât detențiunea, fără prejudiciul cazurilor anume prevăzute de legile penale.

103. Regele nu poate să ierte sau să micșoreze pedeapsa hotărâtă miniștrilor de către Inalta Curte de casațiune și de justiție, de cât numai după cerea Adunării care i-ar fi pus în acuzațiune.

RAPORT, SENAT

Art. 99. Cuprinde o dispoziție nouă care schimbă principiile tradiționale în materie de responsabilitate ministerială.

După principiile Dreptului Constituțional european și american, ministrul este responsabil politicește în fața Parlamentului și a popului Statului. Este responsabil și judecătorește fie pe cale penală, fie pe cale civilă.

Față cu cine se exercită răspunderea judecătorească? Cine o pune în mișcare?

Sunt State în care judecătorul este: 1) O curte specială; 2) Inalta Curte de justiție (putere judecătorească); 3) Senatul (putere politică ce ține de Parlament). În România și în Belgia, Curtea de casație și justiție este judecătorul miniștrilor.

Cine are dreptul de a acuza?

Tradiția și dreptul constituțional continuând acest drept parlamentului, poporul este reprezentat prin parlament.

Pentru ca să acuzi trebuie să te informezi să alegi probele, căci altfel nu poți acuza. S'a spus că în materie politică, acuzatorul politic este inspirat de motive politice, iar de motive dictate de justiția rațională cea legală.

S'a invocat și precedente cu cari s'a vădit că acuzațiuni pătimașe pentru a scoate pe din cursa politică din viața politică.

Pe aceste considerațiuni, contra unei păreri rămasă izolată, s'a luat Parlamentului dreptul de a acuza, lăsându-i-se numai dreptul de a da „informațiune“, cerând darea în judecată.

Acuzațiunea s'a dat Inaltei Curți de justiție. Instrucțiunea se va face de o comisie de cinci, numită de Inalta Curte.

Articolul 98 în noul său text omite de a se rosti în privința acțiunii civile ce partea vătămată ar voi să deschidă ministrului. Este ea în drept? Trebuie o prealabilă autorizare a Parlamentului?

DESBATERI PARLAMENTARE. SENAT

D-1 I. Pêcurariu: Rog să mi se deă următoarea lămurire: ce se înțelege prin aceea că acuzarea se va susține de ministerul public, când însăși ministerul este tras la răspundere?

D-1 Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: La noi, prin ministerul public se înțelege parchetul.

D-1 I. Pêcurariu: Nu ar fi mai bine să se zică așa, ca să înțeleagă toată lumea?

D-1 Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: Acesta e termenul din codul penal.

— Se pune la vot acest articol și se primește.

DOCTRINA

După vechea Constituție, adunarea căreia se ceruse darea în judecată delegă pentru cercetarea faptului o comisiune, care după cercetări își depunea raportul, și apoi adunarea decidea cu două treimi de voturi, dacă da curs acuzațiunei; în care caz alegea un comitet de instrucție, cu puteri aproape discreționare, spre a adună probele, după care urmă a unui comitet de acuzare, în fața Curții de casație în secții unite.

Adunarea ce hotărâse darea în judecată a ministrului, avea dreptul a retrage acuzarea, tot cu două treimi de voturi.

Prin noua Constituție acest sistem a fost complet schimbat. Instrucția faptului se face de o comisiune a Curții de casație compusă din cinci membri, trași la sorti în secții unite, comisiune care are dreptul de a califica faptele, și de a decide ea dacă e loc sau nu la urmărire (art. 98).

Prin urmare după dispozițiile noiei Constituții, adunările legiuitoare nu numai că nu mai au calitate a instrui și cercetă faptele, pentru care decide că e loc a fi pus sub urmărire un ministru, nu numai că nu mai are dreptul a purta în fața Curții de casație acuzaarea, adică a lua cuvântul la judecată, și produce dovezile ce ar fi descoperit, pentru a stabili faptul penal imputat; dar comisia de instrucție compusă din consilieri ai casației, are dreptul a constata că nu e loc la urmărire. Aceasta micșorează considerabil dreptul adunărilor legiuitoare re-ducându-le la un aviz, că e loc a se trimite ministrul la o comisiune de magistrați, care vor decide dacă e loc sau nu, a se urmări efectiv faptul ce i se impută de adunare.

O altă inovație este că nu mai există o comisiune aleasă de Parlament, care să susțină acuzația în fața Curții de Casație, ci ministerul public de pe lângă această instanță e singurul în drept a susține acuzația; iar Parlamentul are numai inițiativă, de a da un aviz contra unui ministru, tot cu două treimi de voturi, din numărul membrilor de față.

Legiuitorul constituant a vot prin aceste

schimbări, să evite acuzațiuni pălimate por-nite din spirit politic, spre a îndepărta pe adversarii politici a reveni la putere.

De fapt legea responsabilității ministeriale nu a fost aplicată, căci dela votarea ei, din 1879 nu există decât un singur caz de punere sub acuzare a unui ministru.

S'ar putea crede astfel, că dela votarea acestei legi și până azi, nici un fel de călcare a unui text pozitiv de lege sau al Constituției nu s'a întâmplat în această țară; și că nici un fel de violență sau fraudă n'a fost în-trebuințat în alegeri.

Explicată a acestei împunități trebuie cău-tată, în faptul că era greu să ceri, și să obții dela o adunare să dea în judecată pe un ministru, care e presupus prin funcția sa, că face parte din majoritatea a-celeia adunări.

Trebuie apoi ținut seamă de menajamen-tele, sau îngăduirile ce oamenii politici, sunt forțamente conduși a avea unii față de alții.

În fine după căderea dela guvern tole-ranța noastră bine cunoscută, care denotă lipsă de conștiință dreptului, corelativ al lipsei de conștiința datoriei; toate motive care fac ca această stare de lucruri să se perpetue.

După noua Constituție articolul 98, ca și în trecut, fiecare din corpurile legiuitoare și regele au dreptul a cere urmărirea mi-nistrilor, și a'i trimite înaintea Curții de Casație care singură, în secții unite, și funcționând în acest caz ca curte de justi-ție, este în drept a'i judeca.

Punerea în urmărire de către corpurile legiuitoare nu se poate face, decât cu două treimi ai membrilor de față, (art. 98) iar pentru rest Constituția trimite la legea res-ponsabilității ministeriale.

Constituția prevede și răspunderea civilă a miniștrilor pentru vătămarea adusă patri-moniului statului, printr'o dispozițiune sem-nată, sau contrasemnată de un ministru, dis-pozițiune ce ar violă un text expres de lege sau constituțiune.

Fiind recunoscut asemenea drept d'a cere daune în contra statului, de orice per-sonă vătămată de o măsură arbitrară a

unui ministru, Constituția prin articolul 99, dispune că statul, fie în cursul judecării, fie după pronunțarea hotărârii, poate chema la rândul său, în urma votului unuia din corpurile legiuitoare, înaintea instanțelor ordinare, pe ministru la răspundere civilă pentru dauna suferită.

Mai face o inovație legiuitorul constituant, în sensul că face răspunzător solidar cu ministru pentru actul ilegal, pe funcționarul care l'a contrasemnat, afară de cazul când acesta a atras atenția în scris ministrului. (I. Stambulescu, Op. cit. pag. 150).

Art. 99. — Orice parte vătămată de un decret sau o dispozițiune semnată sau contrasemnată de un ministru care violează un text expres al Constituțiunii sau al unei legi, poate cere Statului, în conformitate cu dreptul comun, despăgubiri bănești pentru prejudiciul cauzat.

Fie în cursul judecării, fie după pronunțarea hotărârii, ministrul poate fi chemat, după cererea Statului, în urma votului unuia din Corpurile legiuitoare, înaintea instanțelor ordinare, la răspundere civilă pentru dauna pretinsă sau suferită de Stat.

Actul ilegal al ministrului nu descarcă de răspundere solidară pe funcționarul care a contrasemnat, decât în cazul când acesta a atras atenția ministrului, în scris.

Acest articol este nou.

DESBATERI PARLAMENTARE. CAMERA

D-l Leon Psepelinsky: vreau să fac o întrebare d-lui raportor. Se desființează contenciosul administrativ dat în competența Curții de casație și litigiile se vor judeca după procedura de drept comun, deci termenele fiind lungi, acest drept va deveni uzoriu dacă nu se va vota și o lege specială ca să prevadă termene urgente. Veșteți, prin urmare, că dacă nu votăm o asemenea lege, contenciosul administrativ urmează să fie desființat de fapt.

D-l Mircea I. Djuvara: Colegule, aicea nu e vorba de contencios administrativ, ci de un principiu cu totul altul: de răspunderea care se creiază în sarcina funcționarilor și Statului, răspunderea civilă pentru toate actele cari ar comporta această răspundere.

D-l Romulus Bălănescu: Aici e vorba de răspunderea miniștrilor.

D-l M. Djuvara: Ministrul este și el funcționar.

— Se pune la vot art. 100 devenit 99 și se admite nemodificat.

Art. 100. — Se vor putea înființa Subsecretariate de Stat.

Subsecretarii de Stat vor putea lua parte la debaterile Corpurilor legiuitoare sub responsabilitatea miniștrilor.

Acest articol este cuprins în vechiul art. 130.

CAPITOLUL IV

Despre puterea judecătorească

rt. 101, — Nici o jurisdicțiune nu se poate înființa decât numai în puterea unei anume lege.

Comisiuni și tribunale extraordinare nu se pot crea sub nici un fel de numire și sub nici un fel de cuvânt în vederea unor anume procese, fie civile, fie penale, sau în vederea judecării unor anume persoane.

Vechiul text, art. 104, este următorul :

Ni i o jurisdicțiune nu se poate înființa, de cât numai în puterea unei anume legi.

Comisiuni și tribunale extraordinare nu se pot crea sub nici un fel de numire și sub nici un fel de cuvânt.

Pentru întregul Stat român este o singură Curte de Casațiune.

RAPORT, SENAT

Acest articol oprește jurisdicțiunile extraordinare, desființându-le.

Pentru motivele arătate în primul raport și ca o consecință a egalității înaintea legii, actualul art. 104 oprește comisiunile și tribunalele extraordinare.

În Franța, înaintea Revoluțiunii Mari, erau și se creiau mereu comisiuni extraordinare, sustrăgându-se astfel impricinații dela judecătorii lor naturali. Ce sens are acest articol în Constituția noastră?

N'am văzut noi creindu-se jurisdicțiuni mixte: administrativ-judiciare, spre exemplu, în materie administrativă, financiară? N'avem noi tribunale speciale pentru distribuția justiției militare? Ce a înțeles dispoziția art. 104? Pentru a răspunde la această chestiune s'au adăugat cuvintele: „.....pentru anumite procese și după ivirea lor, sau în vederea unor anume urmăriri penale“.

JURISPRUDENȚA

1. În materie de drept public și drept administrativ, înființarea în puterea unor anumite legi de jurisdicțiuni deosebite și

speciale, în afară de jurisdicțiile ordinare, este permisă de Constituție prin art. 104 și, în asemenea caz, instanțele judecătorești ordinare nu mai pot avea nici o competență în cercetarea cauzelor deferite și rezervate anume printr-o lege altor autorități. (Cas. III, 120-908 Bul. Cas. 1908 pag. 974).

2. Hotărârile pronunțate de jurisdicțiile speciale, înființate prin anumite legi, se bucură și ele de privilegiul autorității lucrului judecat, ca orice hotărâre judecătorească. (Cas. III, 353-1908, Bul. Cas. 1908 pag. 2144).

3. Stabilirea impozitelor de către comisiunile instituite prin legea de constatare, intră în competența exclusivă a acestor comisiuni și hotărârile date de dânselle au putere de lucru judecat, ca și orice hotărâre judecătorească, și nu se pot înlătură prin altă judecată pe cale ordinară. (Cas. III, 306-909 Bul. Cas. 1909 pag. 1379).

4. Dacă art. 19 din legea patentelor a dat dreptul judecătorilor de a cere părților ce reclamă în justiție să înfățișeze patenta pentru comerțul ce exercită, prin aceasta nu s'a voit decât să se preîntâmpine și mai mult fraudele ce s'ar putea face de unii cari ar exercită un comerț fără să fie impuși la patentă.

(În ce privește însă stabilirea patentelor, legiuitorul a instituit jurisdicțiuni speciale

prin legea de constatare și percepere a contribuțiilor directe și anume: comisiunile comunale, și comisiunile de apel, dând în competență exclusivă a acestor instanțe așezarea diferitelor impozite.

Potrivit art. 36 și 104 din Constituție, puterea judecătorească putându-se exercita deosebit de Curți și Tribunale, și prin jurisdicții speciale, urmează că hotărârile date de asemenea jurisdicții cu îndeplinirea formelor prescrie de legea organizării lor, au caracterul unor adevărate hotărâri judecătorești și trebuie să aibă aceeași autoritate de lucru judecat fără a se putea înlătura prin altă judecată pe cale ordinară.

Prin urmare, tribunalele ordinare nu se pot substitui acestor comisii speciale înstituite prin legea de constatare a contribuțiilor directe în ce privește stabilirea impozitelor, și deci săvârșește un exces de putere tribunalul, când, fiind sesizat cu judecarea unui proces comercial, intră în examinarea și caracterizarea felului comerțului ce exercită reclamantul spre a stabili, dacă este bine impus pentru acest comerț. (Cas. III, 306-909 Curirerul Judiciar din 1911, No. 76, pag. 609).

5. Instanțele judecătorești sunt competente să judece acțiunea intentată Ministerului de Războiu de către un ofițer, pentru daunele ce l-a pricinuit prin aplicarea abuzivă a dispozițiilor legii relative la înaintarea în armată, fără ca să se poată zice că se violează principiul separațiunii puterilor în Stat. (Cas. I, 294-910 Jurisprudența Casației 1910, pag. 436 No. 432).

6. Art. 104 din Constituție, când zice că comisii sau tribunale excepționale nu pot fi create sub nici un fel de numire și sub nici un fel de cuvânt, a înțeles a prescrie o garanție de independență a puterii judecătorești și o bună distribuire a justiției, voină astfel să împiedice reînvierea acelor tribunale extraordinare ce au servit ca mijloc de răzbunare politică și de teroare, în timpul revoluției engleze și celei franceze.

Prin urmare, ceea ce textul menționat din Constituție a înțeles a opri sunt comisii sau tribunalele extraordinare, care ar avea

de scop judecarea unui singur fapt determinat sau numai un timp mărginit, sau care ar fi create de puterea executivă, tribunale care n'ar oferi garanții indelungabile de independență și de imparțialitate. Legiuitorul constituant n'a înțeles însă a opri înființarea, pe timp nemărginit, a comisiunilor de judecată a negustorilor speculanți, înființate prin decretul-lege 2969-919, care au căderea de a judeca, în primă instanță, delictele speciale de speulă. Aceste comisii sunt deci perfect legale și necontrare art. 104 din Constituție. (Trib. Iași s. I, 11 Dec. 1920. Dreptul 1921 pag. 15).

DOCTRINA

Constituția prevede, prin art. 101, că nici o jurisdicție nu se poate înființa fără anumite legi, iar comisii și tribunale extraordinare nu se pot crea sub nici un fel de denumire, și sub nici un cuvânt; în vederea unor anumite procese, fie civile, fie penale, sau în vederea judecării unor anume persoane.

Această dispozițiune, și mai bine precizată în finalul articolului 101 din noua Constituție, este foarte înțeleaptă; ca nu cumva cetățenii să fie sustrași dela judecătoria lor firești; adică cei prevăzuți din nainte de lege, și judecați de tribunale și judecători improvizati pentru trebuința cauzei.

Ceea ce caracteriza deci aceste comisii și tribunale excepționale, oprite de art. 101 din Constituție, este că ele sunt înființate în vederea a anumite persoane, fie că ar fi instanțe pentru judecarea de procese penale sau civile; căci legile făcute în vederea unor persoane anume, sunt pe drept bănuite de patimă politică, de acele sunt oprite.

Prin jurisdicțiuni extraordinare nu se pot însă înțelege, seria întregă de tribunale speciale ce există ca: comisia pentru stabilirea drepturilor la pensie, comisiunile pentru fixarea impozitelor, comisii administrative în materie disciplinară în ce privește pe funcționari, avocați, profesori, etc., tribunalele militare, care toate sunt perfect con-

stituționale; căci nu sunt jurisdicțiuni create în vederea unor anume persoane, sau a unor procese numai; nici create după ce procesul eră deǎj intentat.

Ca exemple de tribunale excepționale ce ar fi oprite de Constituția noastră putem cită: în Anglia mai întâi cunoaștem astfel de tribunale excepționale, de care s'au servit rând pe rând Regele Carol I, apoi Cromwel și regele Jacques, I, spre a persecută pe adversarii lor politici.

În Franța de asemenea în timpul revolu-

ției celei mari dela 1789, s'au înființat tribunale revoluționare, care judecau și condamnau la moarte, cu multă ușurință, și fără multe forme, pe toți inamicii revoluției, adică pe noblii, sau chiar pe cei bănuți numai că au idei opuse conducătorilor revoluției.

Acum în fine vedem în Bulgaria și în Grecia tribunale extraordinare, care judecă pe foștii miniștri, partizani ai lui Stambulinski, sau contra revoluționari.

(I. Stambulescu op. cit. pag. 161).

Art. 102. — Pentru întregul Stat român este o singură Curte de casație și justiție.

DESBATERI PARLAMENTARE. SENAT

D-l N. G. Popovici: D-lor senatori, la art. 98 se zice că miniștrii sunt trimiși în judecata Curții de casație; la art. 103 se spune că Curtea de casație are dreptul de a judecă constituționalitatea legilor. Eu cred că, pentru ca acești magistrați cari compun Curtea de casație să aibă toate garanțiile de imparțialitate, deși am convingerea că sunt imparțiali, este absolut nevoie ca să nu ne limităm la dispozițiunile art. 104, care spune că „judecătorii sunt inamovibili în condițiunile speciale pe cari legea le va fixă”, ci să adăugăm chiar în acest articol 103 devenit 102, care spune că pentru întregul Stat român este o singură Curte de casație și justiție, următorul aliniat:

„Magistrații înaltei Curți de casație și justiție sunt inamovibili”, pentru ca să fie acest principiu stabilit chiar în Constituție, ca o garanție și mai mare pentru inamovibilitatea acestor înalți magistrați :

— Se consultă comitetul delegaților.

D-l M. Pherekyde, președinte: Comitetul delegaților respingând amendamentul propus de d-l Popovici, pun la vot acest amendament.

— Se pune la vot amendamentul d-lui Popovici, și se respinge.

— Se pune la vot art. 102 și se admite nemodificat.

DOCTRINA

Art. 102 dispune că pentru toată România este o singură Curte de casație, aceasta pentru ca să se asigure unitatea de jurisprudență.

Legile fiind complexe, unele rău redactate chiar, multe chestiuni sunt discutate; așa că se întâmplă că unele tribunale sau curți să judece într'un fel și altele în alt fel, dând soluții deosebite în aceeași chestie de drept; de aceea legiuitorul s'a gândit că ar fi nedrept, ca un împrișinat să-și piardă procesul, pentru că întâmplarea a făcut să fie judecat de un anume tribunal, sau câte odată chiar în sânul aceluiaș tribunal de un complot de judecători, care au alte vederi asupra chestiei în discuție.

De aceea s'a înființat Curtea de casație, care ca supremă instanță, decizând asupra chestiunilor ce i se supun în ultima instanță, poate menține unitatea în jurisprudență, cassând hotărârile ce se depărtează, sau contrazic jurisprudența stabilită de ea.

La noi este și o chestiune de unitate națională, care e în joc; căci spre a uniformiza interpretarea legilor din România și Moldova, precum și a celor din Transilvania, Bucovina și Basarabia, este absolută necesitate de o singură instanță judecătorească supremă.

În toate statele unitare există această

tendință a unificării legislației, care aduce după sine în mod forțat, unificarea casației.

Așa în Italia, unde cu toată unitatea întregii țări dela 1870, rămăsese mai multe Curți de casați în diferite provincii, acum în urmă, s'a propus suprimarea tuturor celorlalte, afară de cea dela Roma.

Astăzi însă așa cum e organizată la noi Curtea de casație, cu secții deosebite pentru afacerile ardeleni, cu judecători deosebiți, care judecă ei singuri afacerile venite din Transilvania, Banat și Bucovina, unitatea casației, așa de necesară și pentru unitatea sufletească din întreg cuprinsul României mari, e grav compromisă. Numai făcând să se judece toate procesele de aceeași judecători, indiferent de provincia de unde vine, s'ar putea remedia această lipsă de unitate a celei mai înalte instanțe judecătorești, menită prin rațiunea ei de a fi, a stabili, și menține unitatea de jurisprudență.

Curtea de casație, cea din vechiul regat cel puțin, nu judecă fondul afacerii, ci văzând dacă legile țării au fost bine sau rău aplicate, adică în acest din urmă caz violate de judecători, prin decizia sa, casează sau nu hotărîrea dată.

După cum s'a arătat, Curtea de casație nu judecă fondul procesului, ci arătând motivele de drept pentru care a casat o hotărîre, trimite afacerea în judecata unei alte instanțe în grad egal cu acela care a dat hotărîrea casată, care instanța judecă din nou afacerea, fără a fi legată de deciziunea

casației, în sensul că nu e obligată a se supune soluției date, cu toată autoritatea morală a unei asemenea deciziuni.

Dacă instanța aceasta judecă la fel cu instanța a cărei hotărîre fusese casată, și pe aceleași motive, atunci casația judecă a doua oară în secții unite, adică toate secțiile ourții reunite; și această ultimă decizie leagă pe instanța, la care se va trimete din nou judecata afacerii; leagă însă numai în acest sens, că această instanță, în această afacere, trebuie să se supue soluției date de casație; dar numai în această afacere, căci chiar în același zi, dacă s'ar întâmplă să fie o speță de drept identică, instanța va putea judecă cum va crede de cuviință.

Această regulă denotă grija ce a avut legiuitorul, ca să nu impue judecătorilor soluțiuni, lăsându-le completă libertate a judecă, după conștiința lor; deciziile Curții de casație, ne având, afară de cazul mai sus arătat, altă influență asupra spiritului judecătorilor, decât autoritatea ce rezultă din exactitatea principiilor juridice, a căror aplicațiune o face, la spețele judecate.

Din toate principiile de mai sus rezultă, că Curtea de casație nu judecă în fapt, ci numai dacă s'a violat vre-un text formal de lege, sau vre-un principiu de drept recunoscut de legiuitor.

Numai în caz că Curtea de casație judecă ca Curte de justiție, adică când judecă pe miniștri sau alți demnitari din Stat, ca: mitropoliți, episcopi, etc., judecă chiar fondul, adică faptul sau faptele imputate lor. (I. Stambulescu, op. cit., pag. 164).

Art. 103. — Numai Curtea de casație în secțiuni unite are dreptul de a judeca constituționalitatea legilor și a declara inaplicabile pe acelea cari sunt contrarii Constituțiunii. Judecata asupra înconstituționalității legilor se mărginește numai la cazul judecat.

Curtea de casație se va rosti ca și în trecut asupra conflictelor de atribuțiuni.

Dreptul de recurs în încasare este de ordin constituțional.

Acest articol este nou.

RAPORT, SENAT

actuala Constituție :

Acest articol dispune, ceeace nu este în

1. Că dreptul de recurs în casațiune este de ordin constituțional. Principiul egalității

civile cere ca orice imprecinat să aibă dreptul la controlul aplicării legilor de instanțele de judecată.

2. Că Curtea de casație are singură dreptul de a judecă constituționalitatea legilor.

Motivul acestei dispozițiuni restrictive este necesitatea de a asigura siguranța legilor.

Minoritatea comisiei delegaților a fost contra restricțiunei dispozițiunei, pentru motivele următoare :

Judecătorii au dreptul de a judecă și constituționalitatea legilor. De ce ? Principiul separațiunii Puterilor este una din bazele și caracterele regimului constituțional parlamentar. Acest principiu stă nu numai în separația celor trei puteri legiuitoare, executivă și judiciară. Mai presus de aceste Puteri în România este Puterea socială Suveranitatea Națională care lucrează prin Puterea Constituantă și Puterea constituită : cele trei Puteri separate. Dacă puterea legiuitoare ar putea modifica legile constituționale, n'am mai avea Puterea Constituantă, iar bazele fundamentale ale Statului s'ar putea schimbă dintr'o zi într'alta. De aci necesitatea legilor constituționale rigide și legilor ordinare variabile, lăsate la jocul curentelor de opinie publică.

Credem că chestiunea judecării inconstituționalității legilor este un incident al procesului care trebuie lăsat tuturor organelor judecătorești, iar nu numai Inaltei Curți de Justiție și Casație.

Relativitatea lucrului judecat se mărginește la cazul judecat. În altfel puterea judecătorească s'ar transformă încetul cu încetul într'o Constituantă.

Se poate violentă conștiința judecătorilor dela tribunal și Curte de apel, împiedecându-i de a judecă inconstituționalitatea legii a cărei aplicare i se cere ?

Se poate violă principiul egalității judecătorilor în exercițiul jurisdicțiunii ?

ținea care s'a făcut și pe care o admit, ca să nu ținem în loc lucrările prin amendamente inutile, — este, pentrucă am adunca convingere că voiu face un serviciu bun prin lămuririle pe cari ni le va dă încercarea de a obține o modificare acestui text constituțional.

D-lor, ce a provocat dispozițiunile acestui art. 103 din proiectul Constituțiunii ?

D-voastră șt și că avem, în Constituțiunea actuală, principiul separațiunei puterilor, că există puterea legiuitoare și puterea executivă și că aceasta din urmă se împarte în două : în puterea executivă propriu zisă și în puterea judecătorească. Puterea judecătorească are căderea ca să rezolve conflictele cari s'ar iscă între diferiți cetățeni, pe baza dispozițiunilor cuprinse în legi. Ea este aceea care trebuie să se rostească de felul în care trebuie, în aceste conflicte, să fie aplicate dispozițiunile legilor.

S'a pus în practică și în teorie întrebarea : Ce se întâmplă când o dispozițiune a unei legi ar fi în contradicțiune cu o dispozițiune constituțională ? Se poate ca puterea judecătorească, pe calea rezolvării conflictelor care este dată în atribuțiunea ei, să se pronunțe asupra acestei chestiuni ?

De ce s'a pus întrebarea aceasta ? Întrebarea s'a pus, pentrucă eră o îndoială dacă această pronunțare a puterii judecătorești, asupra contradicțiunilor dintr'un text constituțional și un text de lege nu ar constitui o violare a principiului separațiunei puterilor, adică dacă judecătorul, chemat să rezolve acest conflict, pe care-l relevă o parte litigantă, afirmând prin hotărârea lui că există contradicție, n'ar violă prin aceasta principiul separațiunei puterilor, exercitând un act de control asupra puterei legiuitoare. Dela răspunsul afirmativ sau negativ la această întrebare depinde rezolvarea chestiunei de a se ști dacă judecătorul are cădere să se pronunțe asupra constituționalității legii.

D-lor, un judecător este chemat să se pronunțe într'un conflict și să aplice legea, care fiind o operă de generalizare, este o operă, dificilă, și în acelaș timp operă omenească în care adesea pot să se strecoare erori. Una

DESBATERI PARLAMENTARE. SENAT

D-l Gr. Procopiu : D-lor senatori, dacă am cerut cuvântul, — cu toată recomanda-

și aceeași lege, nu o singură dată se întâmplă să aibă în cuprinsul ei dispozițiuni contradictorii; un text spune un lucru și mai la vale un alt text, prin inadvertență, contrazice aceea ce spune în altă parte. Judecătorul chemat să se pronunțe are dreptul, pe cale de aplicațiune, în interpretarea uneia și aceeași legi, să spună: textul cutare este o inadvertență. Prin aceasta nu abrogă nimic, nu înlătură legea și nici textul pe care nu-l aplică, dar dă precădere uneia din cele două texte. Deasemenea, printr'o eroare omenescă posibilă, legiuitorii pot să se contrazică luând dispozițiuni contradictorii prin legi deosebite. Un legiuitor face o lege, un altul altă lege, se produce un conflict între două legi și judecătorul trebuie să se pronunțe care din cele două legi, cari se bat cap în cap, este aplicabilă în speța supusă judecăței lui. Prin aceasta legiuitorul nu abrogă nici una din legile cari sunt supuse examenului său.

Tot așa d-lor, printr'o eroare, căci nu trebuie să punem principiul ca o bănuială, că ar putea să existe în mod voit legi cu caracter neconstituțional, poate să existe contradicție într'o lege și Constituție. Judecătorul se află atunci în fața a două texte, unul constituțional și altul ale legii ordinare. El nu abrogă nici o lege, el spune pur și simplu că nu aplică dispozițiunile din legea neconstituțională, că dă precădere textului constituțional, pentru că el trebuie să aplice și Constituțiunea în textul invocat, căci așa a jurat când i s'a încredințat misiunea de a distribui dreptatea.

Atunci, d-lor, o întrebare: dacă aceasta este așa, un alt principiu în materie judecătorească ne spune că puterea judecătorească se exercită de organele ei și aceste organe, în organizația noastră judecătorească, stabilite pe grade de jurisdicțiune, au în limitele competenței acestor grade de jurisdicțiune în mod egal, plinitudinea dreptului de a interpreta și aplică textele de legi invocate de părți în litigiile supuse judecății lor, sub controlul ultian și unic al casației. Orice judecător ar fi și orice instanță judecătorească, dacă este vorba de a aplică și

de a interpreta în speță, în anume proces o lege, și dacă se pune problema dacă această lege este sau nu constituțională, are prin urmare dreptul să se pronunțe în acest proces asupra acestei chestiuni, fără ca prin aceasta să însemne că el ar abrogă legea pe care nu o găsește aplicabilă în acel conflict, acest drept de interpretare nu poate aparține exclusiv numai Curții de casație.

Mi se pare că așa cum comisiunea a formulat și redactat principiul în articolul pe care îl discutăm, că numai Curtea de casație are acest drept, lasă impresia că a existat în mintea comisiunii, în momentul când a formulat acest articol, nedumirirea dacă ar fi tocmai un drept al puterii judecătorești de a se pronunța într'un conflict dintr'o lege și Constituțiune, și nu ar rezultă de aci un fel de control asupra puterii legiuitoare, căci poți să dai dreptul de interpretare tuturor organelor puterii judecătorești, dar nici chiar Curții de casație, nu poți să-i dai dreptul de control asupra puterii legiuitoare.

Cum am spus însă, d-lor, nu este vorba aci de a declară inconstituțională o lege, ci de a înlătură aplicațiunea unei dispozițiuni din lege, care s'ar contrazice cu o dispozițiune din Constituțiune. Și atunci iată amendamentul ce propun:

„Instanțele judecătorești, în exercițiul drepturilor lor de a aplică și interpreta legile, vor putea când ar există contrazicere între dispozițiune legală și între un text formal, imperativ al Constituțiunii să înlăture în speța judecată și între părțile în proces, aplicațiunea acelei dispozițiuni neconstituționale, recunoscând precăderea în aplicațiunea textului Constituțional“.

D-1 Mihail Pherekyde, președinte: D-1 I. Păcurariu are cuvântul.

D-1 I. Păcurariu: D-lor senatori, d-1 Procopiu ridică o excepțiune față de conținutul art. 104 devenit 103, pe baza juridică. Eu ridic o excepțiune asupra acestui articol, din punctul de vedere al modului cum este exprimat înțelesul lui.

Mie mi se pare că există o contradicție în textul acestui articol. În partea I a alineatului I se spune: Numai Curtea de casa-

ție, în secțiuni unite are dreptul de a judecă constituționalitatea legilor și a declară inaplicabile pe acelea cari sunt contrare Constituțiunii.

Va să zică, Curtea de casație are dreptul a declară inaplicabile, prin urmare neconstituționale pe acele legi, pe cari le-ar afla în contradicere cu Constituțiunea. Iar în partea a două a alineatului se zice : „Judecata asupra inconstituționalității legilor, se mărginește numai la cazul judecat“. Va să zică, Curtea de casație poate să constate că este neconstituțională numai o anumită dispozițiune, referită la anumit caz concret. Prin urmare, nu întreaga lege intră în verdictul Curții de casație, când ea spune că este inconstituțională o lege, ci numai o dispozițiune oarecare, care se referă la un caz concret. Este evident că sfera de judecată a Curții de casație, după a doua parte a alineatului, este mai restrânsă. Partea a doua a alineatului e dar în contradicție cu partea întâia. Mi se pare însă că sfera aceasta mai mică de judecată, ce i se atribuie Curții de casație prin alineatul al doilea cuprinde adevăratul înțeles. De aceea cred, că ar trebui să se corecteze alineatul acesta astfel : „Numai Curtea de casație, în secțiuni unite are dreptul de a judecă constituționalitatea unor dispozițiuni ale legilor și a declară inaplicabile pe acelea, cari sunt contrarii Constituțiunii. Judecata asupra inconstituționalității dispozițiilor din vreo lege se mărginește numai la cazul judecat“.

D. M. Pherekyde, președinte : D. Ghițescu are cuvântul.

D. Gh. Ghițescu : D-lor senatori, prin faptul că în Constituțiune s'a găsit necesar a se înscrie dispozițiunea din art. 103, se învederează că se întâmplă ceva în efectuarea legilor noastre, care dă de bănuie că nu ar putea fi constituționale, căci altfel dispozițiunea din art. 103, nu ar fi trebuit să fie înscrisă de loc.

Dar dispozițiunea prezintă o nedumerire, pe care trebuie să căutăm s'o lămurim, căci prin ea se dă unor anume judecători dreptul de a controlă și de a se pronunță asupra

constituționalității sau neconstituționalității unei legi.

Pentru ce s'a făcut mai întâu, această deosebire între judecători ? Oare, fiecare judecător, în fața chestiunii care i se prezintă și a părților care stau în față, nu este un judecător absolut suveran ? Poate cineva să-l influențeze într'un fel oarecare ? Și dacă admitem că o astfel de influență ar putea să existe, ce mai rămâne din garanția supremă, care este conștiința judecătorului ?

După cum spuneă d. Pecurariu, în modul cum este rezolvată această chestiune, în articolul de lege pe care îl discutăm, pare să fie o contradicere. De ce ? Partea întâia este generală și astfel redactată, încât eu cred că dacă articolul s'ar mărgini numai la acest aliniat, ar fi mai mulțumitor și ar da mai multe garanții părților, decât dacă i se adaugă alin. II, pentrucă cel puțin, numai cu al'n I, când ai fi mers înaintea Curții de casație și aceasta ar fi declarat o dispoziție drept anticonstituțională, ar fi făcut-o pentru toată lumea și eră deci o garanție pentru toate părțile. Dar vine în acest articol și alin. II, care spune că Curtea de casație se va pronunță numai asupra speței care îi este deferită în judecată. Dar ce se fac atunci celelalte părți, care văd bunioară că speța lor se potrivește întocmai, dar pentrucă sunt sărace și nu pot susține formalitățile casației ori pentrucă procedura nu le dă voie, nu pot să meargă cu chestiunea lor până în casație ? Li se vor aplica dispozițiunile anticonstituționale ? Este aceasta dreptate ? Este aceasta democrație ? Cei bogati să obțină dreptatea, iar cei săraci să rămână pe la tribunale, unde să li se aplice dispozițiuni de care judecătorii lor singuri vor să fie despovărați, pentrucă sunt anticonstituționale ?

D. Ion Roman : Se începe cu casația.

D. Gh. Ghițescu : Noi avem atâtea Curți de casație câte tribunale sunt și atunci întreb : de unde se crede autorizat legiuitorul ca, în proiectul de lege de față, să facă o deosebire între tribunale și Curți de apel și între Curtea de casație ?

Tribunalele, când statuează asupra unor

motive de recurs, au plenitudinea de judecată și de răspundere pe care o are și Curtea de casație, când statuează asupra aceluiași motive.

Din punct de vedere teoretic lucrul acesta e fără discuțiune. Dar să vedem cum stau lucrurile din punct de vedere practic? Dacă am o judecată terminată la o instanță ordinară, înaintea căreia s'a pus anticonstituționalitatea legii și dacă acea instanță nu a putut să cenzureze această anticonstituționalitate s'a dat o hotărâre care desigur va fi casată de Curtea de casație, mă voi duce la recurs. Dar procedura spune, că hotărârea dată la apel e executorie. Până când să mă duc la casație ca să abrog hotărârea anticonstituțională, am pierdut de mult procesul, am pierdut și fonduri, am pierdut și răbdare și tot. Și apoi, dacă toate procesele anticonstituționale vor merge înaintea Curții de casație, vă întreb: când va veni rândul tuturor proceselor din țara românească cu 20.000 de imprecinți? Iată deci, că și din acest punct de vedere practic se adevărește ceea ce spuneă colegul meu d. Procopiu.

Dar pe de altă parte pe judecător îl puneti să jure pe Constituție, că o va păzi. Dar cum va putea el să facă aceasta, dacă nu poate să declare că nu aplică o dispozițiune vadit anticonstituțională? Cel care păzește este cel care nu lasă să se înfaptuiască lucrul oprit. Ori el stă impasibil și se uită la cel care violează Constituția și nu are drept să facă nimic, măcar că a jurat să păzească această Constituție.

Dar mi se va răspunde: chestiunea aceasta a neconstituționalității legilor, va merge înaintea Curții de casație.

D. Iliescu: Da.

D. Gh. Ghițescu: Da, dar veți vedea ce primejdios este aceasta în sistemul nostru procedural. Dacă înaintea unei judecăți se invoacă neconstituționalitatea unei legi, judecata va face, ce? Judecă sau suspendă?

D. Toni Iliescu: Suspendă.

D. Gh. Ghițescu: În cazul acesta nu se va mai putea judeca nici un proces în țara românească: leacul este mai rău ca boala!

Advocatul în loc să zică: aplicați art. 151, are să zică: legea a cărei aplicare se cere este neconstituțională și judecata va suspenda procesul până se va pronunța Curtea de casație. E bine, d-lor, dacă pe lângă celelalte amânări pe cari le avem în procedura noastră—cu toate silințele confratelui nostru, d. Dissescu, ca să le limiteze prin noua sa procedura — vom introduce și acest mijloc de amânare, fîți siguri că procesele nu se vor mai putea judeca.

Dar dacă nu ar fi acest sistem? Rămâne toată argumentarea mea din nainte în picioare Atunci, pentru fiecare proces va trebui să epuizăm cele două grade de jurisdicție și pe urmă să facem recurs; dar unde să adresăm recursul dacă sunt mai multe motive de recurs, din care unele trebuie judecate de tribunal, și dacă am și motivul de neconstituționalitate a legii, trebuie să mă adresez la Curtea de casație.

Mă voi judeca în recurs la casație sau, contra procedurii, în două recursuri la tribunal și la casație? Pentru că toți vor pune în motivele de recurs și neconstituționalitatea legii, desfilințați atunci toate celelalte Curți de casație, căci toate recursurile vor merge la Curtea de casație din București, adică sute de procese cari nu vin astăzi înaintea Curții de casație le veți duce fatal, de aci înainte, în fața acestei Curți.

D. Tony Iliescu: Și cu sistemul d-voastre tot așa va fi.

D. Gh. Ghițescu: Nu, căci mă unesc cu amendamentul d-lor Procopiu și Dissescu.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: D. Dissescu a discutat textul și a căzut de acord în comitetul delegaților.

D. Gh. Ghițescu: Bine că mie nu mi se poate imputa aceasta!

Noi suntem de părere că acest drept de a pipăi neconstituționalitatea legii să fie dat fiecăruia din judecători, care are întreaga răspundere de modul cum aplică legea.

— Se consultă comitetul delegaților.

D. M. Pherekyde, președinte: D. Tony Iliescu are cuvântul.

D-l Tony Iliescu (în locul d-lui raportor):

Chestiunea pusă în forma în care a pus-o și d. Procopiu și d. Ghițescu, în aparență s'ar părea că dreptatea este cu dumnealor ; s'ar părea că este o atingere jignitoare a prerogativei judecătorești, tocmai pe baza principiului după care toți cetățenii sunt egali în fața legii și toți judecătorii, ca organe ale legii, au egale drepturi.

Dela început țin să vă spun că această chestiune a format obiectul unor debateri foarte îndelungate, atât în comisiunea mixtă, cât și în comitetul delegaților, tot mixt, la cari a participat și distinsul raportor d. Dissescu și, după discuțiunile destul de numeroase, s'a ajuns la această redacțiune de text. Țin iarăși, dela început, să înlătur, dar să înlătur cu toată tăria, că a fost în mintea celor cari au alcătuit acest proiect de lege un singur moment, o singură clipă, posibilitatea de a atinge suspiciunea judecătorilor atunci când s'a spus că numai Casația are drept să judece neconstituționalitatea legilor. Dar tocmai pentru motivul de ordin practic și pentru preocupările pe cari le-au invocat d. Ghițescu și d. Procopiu s'a dat soluțiunea aceasta.

Eu găsesc că soluția cea bună este soluția noastră.

Atât din punct de vedere teoretic, cât, și din punct de vedere juridic și moral în același timp, ceea ce trebuie respectat este marele principiu al autorității legii. Cu sistemul d-voastră, dați posibilitatea la atâtea instanțe judecătorești din țară ca același text de lege să fie văzut de unele ca fiind constituțional, iar de altele ca fiind neconstituțional. Și atunci, nu ați atins autoritatea și prestigiul legii? Incontestabil, că da.

Înalta Curte de casație, ca organ suprem — și nu poate nimeni să nu-i aducă toată lauda — judecând, va zice : este sau nu este constituțională cutare dispoziție din lege. Nu toată legea se va declara neconstituțională, căci se judecă dela speța la speța, și dela om la om.

Când Casația însă, va spune că cutare text din lege nu este constituțional, aceasta, desigur, o va spune pentru toți și pentru toată țara.

Suntem atât de mult purtați de suflul acesta de democrație, care de multe ori ne duce mai departe decât unde ar trebui să ne ducă, încât se susține că prin aceasta forțăm pe împăricinații din toate unghiurile țării ca, pentru o chestiune de mică importanță, să se ducă la casație, ceea ce nu este democratic și este vexatoriu.

Vă înșelați ! Prin sistemul d-voastră la orice instanță se poate ridica incidentul acesta de neconstituționalitate al legii, de ce nu voiți să vă dați seama la câte vexațiuni reale ajungeți cu această dispoziție.

Exemple : nu-mi place să mă judec, nu înțeleg să mă judec, incident : legea nu este constituțională. Când este vorba de neconstituționalitate de lege, aceasta este un fine de neprimire, dintre acelea cari suspendă prin el însuși judecata.

D. Gh. Ghițescu : Nu, nu.

D. Tony Iliescu : Dece nu ?

D. Gh. Ghițescu : Pentru că eu ridic incidentul și judecata îl rezolvă îndată.

D. Tony Iliescu : Am dreptul însă să te duc și la casație ?

Voci : Firește, sistemul se complică.

D. Tony Iliescu : Dar, d-ilor, când este vorba de neconstituționalitatea unei legi, aceasta este o chestiune prejudicială care trebuie să suspende judecata.

D. Gh. Ghițescu : Nu se poate.

D. Tony Iliescu : Nu se poate în vederile d-voastre, dar în tot cazul, tot ajungem la casație și aceasta nu este nici pentru prestigiul autorității legii, nici pentru prestigiul magistraturii.

D. Gh. Ghițescu : Aceasta se întâmplă în fiecare zi.

D. Tony Iliescu : Vă înșelați, d-le Ghițescu.

Ceea ce însă ne preocupă acum, este stabilirea unui principiu constituțional, nu interpretarea unei legi ordinare.

Oricare va fi părerea d-lui raportor, care recunosc că în aceste chestiuni este deasupra noastră a tuturor, eu cred că mi-am făcut datoria să susțin, nu ca membru în comitetul delegaților, dar cu toată convin-

gerea că dispozițiunile din acest articol al proiectului Constituției răspund la toate temerile formulate atât de d. Procopiu cât și de d. Ghiteșcu, și pentru aceste motive comitetul delegaților, în majoritate, a respins amendamentul d-lui Procopiu și vă roagă, prin mine, să votați textul nemodificat.

D. M. Pherekyde, președinte : D. Dissescu are cuvântul :

D. C. G. Dissescu : D-lor senatori, un mare scriitor a făcut observația următoare asupra criticii judecătorilor și discuțiunii legilor : cauza principală a erorilor judecătorilor și legiuitorului provine, de multe ori, din acest fenomen psihologic care se numește saturațiunea convincțiunii. Te duci înaintea judecătorului, îi spui faptele, ai zece argumente, al patrulea l'a impresionat, l'a isbit, de aci înainte, își închide mintea, s'a luminat și s'a desprăvit. În materie politică este altă logică, este logica majorității, e chestiunea de rațiune politică.

Așa în cazul de față. Eu singur am scris în raport : majoritatea delegaților crezând că dau o mare siguranță legilor, nu îngăduie decât Curții de Casație să judece neconstituționalitatea. Acest argument este magic. Sunt cuvinte de acestea care te cuprind, ca libertate, egalitate, democrație, de cari suntem impresionați.

Să vedem ce este cu siguranța legilor, singurul argument vag pe care l'a invocat colegul meu d. Tony Iliescu. În ceea ce mă privește, în raport la pag. 9 am zis :

„Motivul acestei dispozițiuni restrictive este necesitatea de a asigura siguranța legilor.

„Minoritatea comisiei delegaților a fost contra restricțiunii dispozițiunii, pentru motivele următoare :

„Judecătorii au dreptul de a judecă și constituționalitatea legilor. De ce ? Principiul separațiunii Puterilor este una din bazele și caracterele regimului constituțional parlamentar. Acest principiu stă nu numai în separația celor trei puteri : legiuitoare, executivă și judiciară, mai presus de aceste puteri, în România este Puterea socială, Suveranitatea Națională, care lucrează prin Puterea

Constituantă și Puterea constituită : cele trei Puteri separate. Dacă puterea legiuitoare ar putea modifica legile constituționale, n'am mai avea Puterea Constituantă, iar bazele fundamentale ale Statului s'ar putea schimba dintr'o zi în alta. De aci necesitatea legilor constituționale rigide și legilor ordinare variabile, lăsate la jocul curentelor de opinie publică.

„Credem că chestiunea judecății inconstituționalității legilor este un incident al procesului care trebuie lăsat tuturor organelor judecătorești, iar nu numai Inaltei Curți de justiție și casație.

„Relativitatea lucrului judecat se mărginește la cazul judecat. În altfel, puterea judecătorească s'ar transforma încetul cu încetul într'o Constituantă.

„Se poate violentă conștiința judecătorilor dela tribunal și Curtea de apel, împiedicându-i de a judeca inconstituționalitatea legii a cărei aplicare i se cere ?

„Se poate violă principiul egalității judecătorilor în exercițiul jurisdicțiunii ?

Argumentul siguranței legilor, care s'a invocat, este deci ceva vag. Eu am să invoc nouă motive, nu vagi, nu de caracter general. Intâiul motiv : judecarea neconstituționalității legii, este și un mijloc de apărare și un incident al proceselor. Așa fiind întreb : dacă avem două grade de jurisdicțiune de fond și unul de control, cine judecă mijloacele de apărare și incidentele procesului ? Judecătorul acțiunii este judecătorul excepțiunii, judecătorul fondului este judecătorul incidentului ; a izbi, a reduce acest principiu, este a lovi în dreptul de apărare și bună judecată.

Al doilea motiv : nu se poate violentă conștiința judecătorilor dela tribunal și dela Curtea de apel, împiedicându-i de a judeca inconstituționalitatea legii, a cărei aplicare se cere. Acest argument este foarte puternic. Ași putea să mă pun la umbra unei mari autorități care împărtășește această părere, dar nu vreau ca să aduc părerile altora în discuțiune. (Ilaritate).

Judecătorul dela tribunal, judecătorul dela Curte jură că va aplica legea și Constituțiu-

nea, și d-voastre îi spuneți : în toate procesele în cari se ridică chestiuni de aplicare a Constituției, n'aj să judeci. Cum, d-lor, legile ordinare le aplică și Constituția nu ?

D. Tony Iliescu : Nu-i zic aceasta, și-i interzic să judece dacă o lege făcută, este sau nu constituțională.

D. Ermil Pangrati : D-le Dissescu, toți funcționarii jură pe Constituție, și acei cu caracter administrativ și chiar noi profesorii; urmează oare de aci că avem căderea să judecăm dacă o lege este sau nu conformă Constituției ?

D. C. G. Dissescu : Aoleo, ce confuzie !

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : Numai judecătorul căruia legea îi dă această cădere. (Intreruperi).

D. Mihail Pherekyde, președinte : Dacă vorbiți toți odată, nu o să mai înțelegem nimic.

D. C. G. Dissescu : La calmul raționamentului meu, orice violență îi mărește autoritatea.

Voiu răspunde întreprătorului, că aci este vorba de jurisdicțiune, juris dicere, adică de aplicarea dreptului la fapte. Profesorii și funcționarii nu judecă, nu aplică dreptul la fapte. Prin urmare, obiecțiunea d-tale, d-le Pangraf, este în altă ordine de idei.

Cum, d-lor ? Poate judecătorul dela tribunal, sau judecătorul de pace să facă aplicarea unei legi ordinare și să judece, iar legea care este garanția fiecărui cetățean, tocmai pe aceia nu poate să o judece, să o aplice ? De ce atunci, nu dați Curții de casație judecarea și a faptelor și a dreptului și să terminați. Aceasta nu o puteți face, însă.

Al treilea argument : Nu se poate violă principiul egalității judecătorilor în exercițiul jurisdicțiunii. Cred unii, d-lor, că judecătorul dela tribunal este superior judecătorului de pace, că membrul dela Curte este superior celui dela tribunal și că odată ce a ajuns la Curtea de casație el este superior peste toți. Este o eroare ; este numai chestiunea de control și de erarhie, care stabilește aceste diferite grade, dar în exercițiul funcțiunii ei sunt egali : eu judecător

de pace, când judec și aplic legea, am puterea pe care o are și membrul de la Curtea de casație.

Este aci, ceea ce este în materie bisericească : grația, puterea divină care a căzut asupra preotului, este aceeași ca și la arhieru sau episcop. Mitropolitul este mai mare ca control, dar puterea divină este același. Tot astfel, puterea judecătorului este aceeași, orice grad ar avea el.

D. Ermil Pangrati : Aceasta este greșit din punct de vedere teologic. Preotul nu creează decât cu darul pe care îl dă arhierul. (Intreruperi).

O voce : Darul este altceva.

D. C. G. Dissescu : Înalt Prea Sfinte, este așa cum zic eu ?

I. P. S. S. Vasila Suciu, Mitropolitul Blajului : Da.

D. C. G. Dissescu : V'am rămas, d-le Pangrati.

D. Ermil Pangrati : Vă opun toată facultatea de teologie.

D. C. G. Dissescu : Și atunci, d-lor, eu zic : nu puteți împărți judecătorii, unii eu dreptul de a aplică unele legi, alții de a aplică altele.

Al patrulea motiv : recursul în Casație nu este suspensiv. Eu Ion m'am judecat cu Petre, am câștigat procesul, îl execut. El merge la Curtea de casație și dacă l'am executat deja ce se va mai face ? Câte neajunsuri se pot întâmpla ? Din acest punct de vedere colegul meu Ghițescu are perfectă dreptate și nu insist mai departe asupra acestui punct.

Al cincilea argument : În sistemul d-voastră care este procedura de judecată ? O să mă duc întâi la Casație să mă judec asupra chestiunii Constituționalității și să aștept judecarea fondului, sau întâi mă judec la fond și pe urmă reîncep a doua oară procesul și dacă procesul este câștigat și mă casează, să reîncep a doua oară procesul ? D-lor, sunt țări în care înconstituționalitatea nu însemnează, ca la noi, greșita, eronata aplicare a unei legi la un fapt, în contra Constituțiunii, care privește pe justițiabil, ci însemnează greșita dispoziție constituțională

care se întinde la toate statele federative prin influența Constituțiunii. Așa, de exemplu, în Statele-Unite, când o lege este inconstituțională, nu mergi la toate gradele de jurisdicțiune, pentru că acolo nu este vorba de justițiabil, este vorba de un stat, dacă trebuie să-i se aplice unele legi inconstituționale și se face confuziune când ar voi să se introducă acest sistem la justițiabili.

Al șaselea argument, este izbitor și poate cel mai tare. D-lor, d-voastră în general și în special d. Tony Iliescu își inchipuie că chestiunea de conformitate sau neconformitate cu Constituția, este o chestiune pură de drept și merge la casație. Așa este soluțiunea ei, în definitiv este chestiune de drept, însă în judecarea proceselor dreptul și faptul sunt ca două foi de plăcintă, nu sunt separate unul la dreapta și altul la stânga. Trebuie întâi să constăți și să judeci faptele și pe urmă să aplici legea *ius dicere*. Prin urmare în materie de inconstituționalitate ai să cercetezi faptele și în vederea faptelor să vezi dacă legea este inconstituțională sau nu. Așa de exemplu în procesul tramvaielor, rămas celebru, s'a ridicat o chestiune de conformitate cu Constituțiunea și știți care era chestiunea principală? Dacă, prin măsura luată atunci de ministerul de interne, se putea reduce valoarea și drepturile acționarilor. Numai după ce s'a judecat chestiunea de fapt, am putut să ajungem la chestiunea de drept, căci lumea nu umblă cu chestiunile de drept așa, *in abstracto*. Și atunci întreba-rea: Când este o chestiune de inconstituționalitate trebuie să se meargă la casație, dar trebuie să se pledeze faptele. Dar Curtea de casație, prin Constituția ei, nu este făcută ca să judece și să stabilească faptele, afară de chestiunile restrictive ale contenciosului, unde știți ce redacțiune s'a făcut și unde s'a rezervat chestiunea daunelor întereșe tocmai din această cauză. Atunci cum și când mergi la casație? Fie că merg întâi, fie că merg pe urmă, este de altfel nulitate de drept. Pot să merg însă pe urmă, ca să viu cu faptele stabilite de instanță.

Alt argument, ce facem cu procesele cele mici? Foarte bine, la procesele de mare

valoare merg întâi la casație, sau merg pe urmă, pentru că recursul este și fondul procesului. Dar dacă mă judec pentru 1.500 lei, aceasta nu mai merge la casație, dar chestiunea inconstituționalității nu pot să o aduc la judecătura de pace, nici la tribunal. Va să zică, mi se îă dreptul de recurs în casație: *de minimis non curat praetor*. Nu merge așa! Știți ce a zis un mare jurisconsult german scriind asupra dreptului: „Pe mine nu mă interesează cine se judecă pentru milioane, pe mine mă interesează cine se judecă pentru 10 pfenigi, pe mine mă interesează călătorul care merge la cassa căilor ferate și s'a încasat o marcă mai mult. D-voastră ziceți: pe mine nu mă interesează săracul și acela cu procese mici, pe mine mă interesează bogatul care merge la Curtea de casație.

D-l Al. Constantinescu ministrul agriculturii și domeniilor: Nu.

D-l Emil Pangrati: Cine mai este bogat astăzi?

D-l G. G. Dissescu: D-l Ghilțescu a pus foarte bine în evidență acest fapt.

Unde merge d-le ministru, acela care are un proces de 1.000 lei, pentru a judeca chestiunea inconstituționalității. Il trimiteți la Curtea de casație?

Va să zice, pentru fond n'are drept la Curtea de casație, dar când este vorba pentru chestiunea neconstituționalității, adică pentru un incident, are dreptul să meargă la casație.

Mai departe, argumentul No. 8:

Acum ar veni declarația: siguranța legii, pe care o isbește varietatea lucrului judecat. Ca să fiți consecvent, ar trebui să suprimați varietatea lucrului judecat.

Dar bine, d-lor, dreptul este o perpetuă controversă, care se bazează pe varietatea lucrului judecat. Ei, s'ar putea crede că este o chinezerie varietatea lucrului judecat. Știți pe ce se bazează varietatea lucrului judecat? Pe eroarea omenească, pentru că în unele cazuri s'a făcut o eroare și trebuia să se dea posibilitatea ca în alt caz să se rectifice eroarea.

Mai este încă un considerent: varietatea

procedurii, care ar trebui fixată.

Ei, d-lor, oprindu-mă la ultimul argument, cu varietatea lucrului judecat vă voi da câteva exemple. Știți că altă dată, când căsătoria religioasă era obligatorie, Curtea de casație a judecat de câteva ori că, fără celebrarea religioasă, căsătoria este nulă. Altă dată s'a pronunțat că este valabilă. Nu v'a scandalizat acest fapt? Și chiar în secțiuni unite s'a produs asemenea contradicții. Să vă dau un exemplu: eu am susținut că odată ce călugărul intră în mânăstire, averea nu mai este a lui, nu îl moștenete rudele. Am pledat la casație și am câștigat. A venit un al doilea proces. Venise un nou judecător Alexandrescu dela Iași, numit tocmai de mine. El era adversarul călugărilor și cu majoritate de un vot Curtea de casație și-a schimbat părerea și a zis: nu moștenete mânăstirea, ci rudele. A venit la mine rudele unui călugăr și mi-au zis: V'ați schimbat părerea? Nu mi-am schimbat părerea în chestiuni de felul acesta, căci atunci nu ar mai pune nimenea două parale pe mine, a venit însă un alt judecător și Casația și-a schimbat părerea. Și eu am refuzat procesul.

Ei bine, casația cu toate secțiunile poate să aibă diferite soluțiuni. De aceea și cu sistemul de proiect Curtea de casație poate să-și schimbe părerea. De ce mai veniți dar, cu protestări în contra varietății lucrului judecat.

S'a zis de casație, că e ca femeia, mobilă. Aceeași justiție se schimbă, noroc că se schimbă, pentru că judecata poate să se înșele și poate că prin aceasta va ajunge la adevăr.

D-lor, v'am vorbit adincoară de cazul termenelor. Presupunem că sunt dat în judecată de procuror pentru un fapt oarecare, și mi se învoacă o lege promulgată, de exemplu, la 2 Ianuarie 1921. Eu susțin că faptul comis este înainte de 2 Ianuarie, adică cu o zi mai înainte de promulgare. Ori, legea nu mă poate pedepsi, fiindcă în materie penală legea nu este retroactivă.

Procurorul susține că eu am comis crima la 3 Ianuarie. Eu invoc inconstituționalitatea

legii care m'ar fi pedepsit, sau interpretez judecata pe baza unui principiu constituțional. Deci cel dintâiu lucru al Curții de casație e că trebuie să dovedească faptul.

Dar să vin acum la cazul invocat cu autoritățile administrative în materie de impozite. D-voastră știți că în materie de impozite avem tribunalul jurisdicțiunii mixte, adică un amestec de administratori și judecători, ca și în materie de expropriere, unde d-l ministru de domenii a făcut o lege în care recursul în loc să meargă la Curtea de casație, merge la comitetul agrar. Eu dacă aveam să fac legea, acest lucru nu-l făceam. Dar l'ați făcut și mă supun. Ei bine, d-lor,, înaintea comisiei de impozite și a doua oară înaintea tribunalului de apel, eu susțin că impozitul este inconstituțional, că nu poate fi cu efect retroactiv. Chestiunea am vrut s'o rezolv și a rămas așa. Să nu pot invoca înaintea comisiei de judecată că legea de impozite este inconstituțională? După d-voastră, care ziceți că numai Curtea de casație judecă inconstituționalitatea legilor, lăsăm milioane de oameni fără dreptul de a invoca constituționalitatea în materie administrativă și de impozite.

Ar fi prea mult ca să dau fiecărui din aceste nouă motive dezvoltarea suficientă. Cred că este destul, și am convingerea că spiritul, simțământul majorității este cu mine.

Dar acum, am să lupt, cu cine? Cu guvernul, cu ministrul, cu majoritatea comitetului de delegați?

O voce: Și cu noi.

D-l G. G. Dissescu: Și cu d-voastre — foarte bine — dar aceasta nu este un argument, căci sunt chestiuni în cari triumfă de multe ori față cu morala socială și judiciară, părerea minorității. Ca în toate lucrurile, în orice progres, chestiunile drepte și adevărul este la minoritate și cu timpul abia devine bunuri cari intră în patrimoniul majorității.

Credeți că a venit momentul ca patrimoniul acesta să fie hotărât de d-l Tony Nescu împreună cu doi înși în contra părerii mele?

Faceți-o, dar eu rămân cu convingerea că dreptatea este cu mine.

(D-l Gheorghe Vasilko, vice-președinte, ocupă fotoliul prezidențial)

D-l Gh. Vasilko, vice-președinte, D-l ministru de domenii are cuvântul.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: D-lor senatori, ceea ce mă surprinde pe mine în această discuțiune este amorul propriu pe care prietenul și simpaticul raportor îl pune într'o chestiune, în care a rămas singur în părerea sa.

D-l M. Pherekyde, președinte: Singur nu.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: În comitetul delegaților vreau să zic.

Chestiunea aceasta a fost mai întâiu transată și formulată de delegația comisiunii parlamentare a d-voastre, a fost examinată în al doilea rând de comisiunea parlamentară cea mare, s'a cercetat apoi în secțiunile Senatului și în sfârșit a fost discutată o zi întreagă în comitetul mixt al delegaților, zic mixt, căci au lucrat întrunite, acela al Camerii cu acela al Senatului.

Așă este d-le Dissescu?

D-l G. G. Dissescu: Aproape așă.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: Și toată lumea a fost de părere ca să se admită judecarea constituționalității legilor, însă să nu se dea competența de judecare decât Curții de casatie.

Chestiunea de a judecă o putere din Stat, adică justiția, atributul altei puteri din Stat, adică al Parlamentului care face legile, nici nu s'a pus la noi și nici n'a încercat justiția să se atingă de ea până la procesul cu tramvaiele.

D-l G. G. Dissescu: A fost și în chestiunea bisericească și în multe altele.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: Precum magistratura trebuie să fie geloasă de respectul Constituției, tot așă trebuie să fie și Parlamentul și când un Parlament face o lege, trebuie să legifereze numai în spiritul Constituției.

Când regele, care este un factor consti-

tuțional sancționează legea votată de Corpurile legiuitoare, se presupune că Parlamentul acela și-a dat seama că nu face o lege în contra dispozițiilor constituționale. Ceva mai mult: pentru a asigura că legile vor fi făcute în spiritul constituțional, s'a pus în această Constituțiune o îngrădire și anume: că nici guvernul, nici membrii Corpurilor legiuitoare, pe cale de inițiativă particulară, nu mai pot propune o lege în Parlament fără ca ea să fi trecut înaintea consiliului legislativ pe care l'ați votat și care va avea, ca cea dintâi a lui datorie, să observe ca legea propusă, fie de guvern, fie din inițiativă parlamentară, să nu violeze principiile constituționale.

Să presupunem totuși, că o lege care ar violă Constituția s'ar votă.

Până la procesul tramvaielor, sunt sute de hotăriri cari au spus, atunci când s'a ridicat chestiunea competenței magistraților de a judecă constituționalitatea legilor, că nu sunt competenți de-a pipăi aceasta.

Chiar hotărîrea în chestiunea tramvaielor nu este dată cu unanimitatea judecătorilor, este o minoritate care a fost de părere că judecătorii nu pot judecă constituționalitatea legilor. Dar de ce în cazul tramvaielor s'a judecat de instanțele judecătorești că legea eră neconstituțională? Și apoi, de ce s'a putut judecă chestiunea aceasta de toate instanțele judecătorești? D-l Dissescu spune încă, ce? Oare judecătorii nu sunt egali, independent de instanța la care servesc?

Da, judecătorii tribunalelor, ai Curților de apel, sau ai Curții de casatie, sunt egali în drept de a judecă, însă fiecare în limita competenței date lor de lege și putând infirmă instanțele superioare judecata celor inferioare.

Când vin prin Constituție și limitez competența și zic: Odată o lege elaborată, trecută prin forurile competente și sancționată, d-ta judecător esti dator să o aplici. Judecătorul nu poate să refuze să judece procesul când Constituția îi ridică dreptul să judece constituționalitatea sau neconstituțio-

nalitatea legii. Orice judecător nu poate avea mai multe drepturi, decât acelea pe cari i le conferă legea.

A fost lesne în chestia tramvaielor tuturilor instanțelor ca să se pronunțe, căci dreptul nici uneia de a judeca nu eră oprit de lege. Apoi soluția instanțelor judecătorești în această memorabilă afacere, eră cu atât mai lesne de dat, cu cât legea pe care justiția a declarat-o neconstituțională, eră o lege care regulă raporturi rezultând dintr'un contract între părți iar nu o lege cu caracter general. De aceea s'a putut zice că acea lege e neconstituțională, căci nu se putea ca pe calea chiar a legii să se modifice contractul dintre părți.

Afară de cazul acesta, nu cunosc nici un caz în care justiția să fi zis: Nu recunosc legea, căci ea este neconstituțională.

D-l Gh. Ghiteșcu: Este un decret-lege de expropriere cu privire la preț.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: S'a mai obiectat: de ce se oprește de Constituție de a mai face legi în cari să se ridice dreptul de recurs.

Astăzi avem multe legi în cari dreptul de recurs este ridicat. Prin legea de față, se oprește de Constituție ca să se mai facă legi prin cari să ridice dreptul de recurs. S'a crezut că este mai bine că împricinaiți să aibă totdeauna beneficiul tuturilor instanțelor.

Ne-a vorbit d-l Dissescu că s'a făcut o instanță specială în materie de expropriere.

Dar în materie de expropriere, toate instanțele sunt speciale, și cele inferioare și cele superioare, dar toate sunt constituționale, pentrucă legea agrară le-a creat. Prin urmare, exemplul care l'ați ales, d-le Dissescu, nu eră potrivit în cauză.

Așa dar, d-lor, să nu zicem că desconsiderăm o instanță inferioară, și că sărăci-mea nu-și găsește dreptatea. Dreptatea constă în judecarea după lege iar nu în discutare teoretică a principiului dacă legea este sau nu constituțională.

Eu nu intru în considerațiuni mai largi când cei 7 sau 9 delegați ai Camerii, cei

4 ai Senatului, scoțând pe d-l Dissescu, toată comisia d-voastre, care a făcut această operă a fost de părerea mea. Comitetul delegaților a menținut și el dispozițiunile redactate și formulate de către comisiunea d-voastre. Așa dar judecătorii, după părerea mea, sunt datori ca să aplice legile, nu să le discute, mai ales când legea le ridică dreptul de a-i discuta constituționalitatea.

Și tocmai pentru ridicarea prestigiului legilor, mai ales acum când s'a luat și o altă garanție preliminară, și pentru guvern și pentru d-voastre, căci și inițiativa privată și inițiativa guvernului nu vin înaintea d-voastre decât după ce trece prin purgatoriul unui consiliu legislativ, care va vedea dacă o lege este constituțională sau nu.

Ei bine, pentrucă se poate, cu toate aceste siguranțe, să se strecoare vre-o dispozițiune care să fie anticonstituțională de aceea nu s'a închis robinetul: să recurgem la cea mai înaltă instanță. Căci ori și ce s'ar zice de către instanțele inferioare chiar admițând că vom da acest drept la toate, tot la cea din urmă va fi ultimul cuvânt, tot Curtea de casație este care va spune ultimul cuvânt asupra constituționalității legii. Prin urmare, de ce să-l pîmbi pe sărac pe la toate tribunalele, Curțile și la casație? Dacă crede el că i se aplică o lege anticonstituțională, să se ducă de-a dreptul la casație. Oare în materie de contencios cum eră, d-le Dissescu? Tot așa. Mergea! la Curtea de casație de-a dreptul și ea aveă să spună dacă un act administrativ eră sau nu abuziv și să-l mențină sau să-l abroge. (Aplauze).

De aceea este o înlesnire care se face săracului prin această dispoziție care decide ca reclamațiunile acestea să meargă la Curtea de casație, după dispozițiuni speciale.

Pentru toate aceste motive și în considerațiune că acest articol este nu numai opera comitetului delegaților, ci este opera d-voastre, a comisunii d-voastre, și pentrucă a fost adoptat de comitetul d-voastră de delegați, mai puțin d-l Dissescu și de co-

mitetul delegaților Camerei în unanimitate, rugăm să binevoiți a încuviința textul articolului, așa cum el este redactat. (Aplause).

Voci. Inchiderea discuțiunii.

D-l Ion Roman: Cer cuvântul.

D-l G. Vasilko, vicepreședinte: D-l Roman are cuvântul.

D-l Ion Roman: D-lor senatori, am de spus doar câteva cuvinte. Socot că textul, așa cum se înfățișează, are nevoie de îmbunătățiri, după cum a spus și d-l Pecurariu. Nu se poate, d-lor, socot eu, ca să se spună că Curtea de casație are dreptul de a judecă constituționalitatea legilor în general și să le declare inaplicabile, ci socot ca voința noastră a tuturor este să spunem această altă idee: Curtea de casație are dreptul de a judecă constituționalitatea dispozițiilor din lege, numai anume dispozițiuni iar nu toată legea.

Aceasta pentrucă, în al doilea alineat al articolului se spune că judecarea neconstituționalității legilor se mărginește numai la cazul judecat. Cum se poate deci, ca declarațiunea de principiu pe care o face Curtea de casație declarând că o lege este neconstituțională, să nu se aplice decât în cazul judecat? Aceasta este o chestiune pe care vă rog să o rezolvați singuri. Eu nu fac amendament.

În al doilea rând, ași dori să știu dacă chestiunea aceasta constituie o chestiune prejudicială.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: Aceasta o să se reguleze prin lege. Sunt multe de zis în privința procedurii. Dar aci nu facem procedură. Punem numai principiul. Regulamentele vau veni mai apoi.

D-l C. D. Dimitriu: D-le președinte, nu mai două cuvinte vroiam să spun, ca explicațiune, colegului nostru d-l Roman.

Când se spune în textul art. 104 că instanța de casație judecă constituționalitatea legilor, aceasta nu înseamnă că ea trebuie să declare întreaga lege neconstituțională. Este o expresiune generală care s'a întrebuințat și legiuitorul constituant înțelege prin aceasta sau dispozițiuni din lege sau în-

treaga lege, dacă toată este neconstituțională.

— Se pune la vot închiderea discuțiunii și se admite.

— Se pune la vot amendamentul propus de d-l senator Procopiu respins de comitetul delegaților și se respinge de Senat.

— Se pune la vot amendamentul d-lui Pecurariu respins de comitetul delegaților și se respinge.

— Se pune la vot art 103 așa cum a fost redactat și se admite.

DESBATERI PARLAMENTARE. CAMERA

D-l Iorgu G. Toma: D-lor deputați, pentru mângâierea d-voastre vă declar din capul locului că n'am de gând să propun un amendament la acest articol. Cu multă durere sufletească am făcut experiență că amendamentele, cât de bine intenționate și cât de folositoare ar fi ele, nu găsesc nici o considerare. Drept aceea nici acum, când văd cu mirare și nedumerire, că d-voastre aveți o părere greșită asupra ierarhiei judecătorești, care nu este creată din punctul de vedere al puterii judecătorești, egală pentru toți judecătorii, ci din cel al controlului judecătoresc, și că ignorați marea adevăr, că judecătorul cel mai inferior este atunci, când judecă egal cu judecătorul cel mai înalt, amândoi având acelaș dar, aceeaș facultate și aceeaș putere de a căuță și de a distribui dreptatea, nici acum zic, nu voi face un amendament, căci amendamentele nu se fac în seamă. În consecință vreau numai să vă atrag atențiunea asupra unui inconvenient care se va creă față de magistrații noștri, dacă articolul acesta se va votă în felul în care este prezentat.

Eu ca fost magistrat, știu foarte bine că nicăieri, nu numai la noi, dar nici în alte State și aici aș vroi să fiu desmințit de aceia cari cunosc mai multe legislațiuni străine, să fiu desmințit că se poate să existe într'un Stat undeva judecătorii de două sau mai multe categorii. Aceasta este absolut exclus. Nu se poate și nu este ad-

misibil ca cineva care îndeplinește toate condițiunile cerute de lege pentru a fi judecător fără restricțiune, să fie numai judecător de o categorie inferioară, iar altul care împlinesse tot numai aceleași condițiuni, să fie judecător de o categorie superioară, sau judecător de mâna întâia.

Or, prin acest articol se creează aceste două categorii, fiindcă se zice că numai Înalta Curte de Casație în secțiuni unite are dreptul să judece constituționalitatea sau neconstituționalitatea unei legi.

Cred, și mi se pare că și d-voastre sunteți de aceeași părere cu mine, că prin o astfel de dispozițiune, se violează un principiu fundamental în organizația judecătorească în privința egalității judecătorilor. Judecătorii, în exercitarea puterii judecătorești sunt absolut egali și o deosebire între ei, în privința puterii judecătorești, nu poate să existe. Ar trebui să se creze o lege specială, care să facă această diferențiere între judecători. Or, o astfel de lege nu există încă, și eu găsesc că nu este bine să o creșăm noi acum. Noi obișnuim să ne îndreptăm totdeauna după pildă statelor mai progresate și mai înaintate în civilizație și în cultură; și atunci să vedem dacă există un astfel de stat în Europa și în lumea întreagă, care face aceste două categorii de judecători. Cred că nu greșesc, afirmând în privința aceasta, că putem să luăm ca pildă Anglia, unde acela care, îndeplinind toate condițiunile legale, a devenit odată judecător rămâne pe viață judecător și nimic mai mult sau mai puțin, ci numai judecător în toată puterea cuvântului. Aceasta este marea deosebire care există între judecători și toți ceilalți funcționari publici.

Mai vine un argument însă, care pledează în susținerea părerii mele. Judecătorul, ca oricare alt funcționar public, prestează jurământul de credință pe Constituție și iură că are să apere și să respecte Constituția. Or, dacă d-voastre tocmai prin legea constituțională vreți să arătați că el nu are drept ca judecător de instanță I și II, să se amestece în ce privește constituțio-

nalitatea unei legi, atunci nu înțeleg întrucât este necesar un astfel de jurământ și dacă un asemenea jurământ trebuie și poate să fie respectat.

Dar mai este și un alt mare inconvenient care vorbește în contra stilizării acesteia a articoului, și anume este inconvenientul acela că le concretizează o nefastă tendință de centralizare, și în această privință ceea ce nu este de loc necesar și nici nu trebuie să se întâmple.

În cazul când primului judecător i se va oferi prilejul să se pronunțe asupra constituționalității unei legi ce trebuie să o aplice, el va trebui în consecință, după acest articol, să-și decline competența și să trimită dosarul la Înalta Curte de Casație, Prin aceasta se pricinuește părților o pagubă însemnată, care va rezultă din marile cheltuieli de prisos, fiindcă părțile, cari ar fi din Maramureș, Basarabia, Bucovina sau Dumnezeu știe de unde, ar trebui să vină sau să trimită pe cineva la Bacurești în fața Înaltei Curți de Casație pentru ca să se vadă cum se va hotări asupra unui lucru, care nu este decât un simplu incident în cursul procesului și nu hotărăște definitiv asupra acestuia.

Din motivele acestea precum și considerând că noi cei din provinciile reunite, nu suntem de loc obișnuți și nici nu ne-am putea obșnui, decât poate după decenii, cu o astfel de dispozițiune, care răstoarnă toate principiile cunoscute și respectate de noi până acum, din pricinile acestea am crezut că este bine să atrag atențiunea d-voastre asupra faptului, că nu e bine ca articolul acesta să se voteze așa cum este el, redactat. Eu apelez la bunăvoința și înțelepciunea guvernului și a comitetului delegaților ca să dea o altă soluțiune acestei chestiuni, fără să fac un amendament.

D-l M. G. Orleanu, președinte: D-l Vespasian Pella are cuvântul.

D-l Vespasian Pella: D-lor deputați, ultimul alineat al art. 103 are o importanță cu totul deosebită. De acum înainte legiuitorul ordinar nu mai poate suprima dreptul de recurs, drept care constituie o garanție

puternică împotriva diferitelor violări ce s'ar aduce textelor legii de către instanțele judecătorești.

Acest aliniat în chipul cum este redactat dă însă loc la multiplele controverse, de oarece nu se arată în care anume materie dreptul de recurs în casare este de ordin constituțional.

Astfel în materie de arbitraj, există oare dreptul de recurs chiar în afară de cazurile anume determinate de lege.

Dar hotărârile instanțelor disciplinare?

Aceste hotărâri vor putea fi oare atacate prin calea extraordinară a recursului?

O altă ipoteză.

Legiuitorul în vederea rapidității procedurii de judecată, în timp de război va avea oare dreptul să suprimă recursul în ce privește infracțiunile pedepsite de codul justiției militare?

Iată câteva chestiuni, cari trebuiesc neapărat lămurite, și de aceia aş rugă pe d-l ministru de justiție ca prin răspunsul pe care mi-l va da, să mă lăture orice controversă posibilă în legătură cu interpretarea acestui aliniat.

D. M. G. Orleanu, președinte: D-l Atanasovici are cuvântul.

D-l Vladimir Atanasovici: D-le președinte, d-lor deputați, să-mi îngăduiți: a da oarecari lămuriri asupra art. 104, și fiindcă este prezent și d-l ministru al justiției, pentru ca să facă și d-sa, în numele guvernului, declarațiunea cuvenită. Cu atât mai necesară este această lămurire, cu cât în raport, d-l raportor a considerat chestiunea ridicată în discutarea art. 104 ca evidentă, încât d-sa nu mai dă absolut nici o explicațiune în privința art. 104 și cu drept cuvânt d-l Iorgu Toma a făcut observațiunea în fața Camerii, bazându-se pe legile existente, și uzul din Bucovina și anume că înaintea oricărei alte instanțe judecătorești se poate plânge cineva de anticonstituționalitatea unei legi.

D-lor deputați, redactorul acestui text precum și explicațiunile cari s'au dat în comitetul delegațiilor, se întemeiază pe ideea următoare: este permis ca înaintea oricărei instanțe să se ridice chestiunea dacă o lege

este constituțională sau nu. Evident, că în mod erarhic judecătorul de ocol este o instanță inferioară, dar și judecătorul de ocol, ca și cel dela Casație, sunt toți magistrați, și bineînțeles că și judecătorul de ocol este în măsură să examineze dacă o lege este constituțională sau nu?

D-lor deputați, d-voastre știți că cu ocaziunea unui proces celebru de acum câțiva ani, s'a ridicat controversată chestiunea dacă instanțele noastre judecătorești au dreptul să examineze dacă o lege este constituțională sau nu și prima instanță care a hotărât în așa zisa lege a tramvaielor, că acea lege nu era constituțională, a fost tribunalul Ilfov, secția II, sub președinția regretatului N. Algiu.

Prin urmare, vedeți că chiar fără lege și fără principiu constituțional, tribunalul Ilfov a găsit cu cale să poată să examineze dacă o lege este constituțională sau nu, și găsind legea tramvaielor că nu era constituțională, a depărtat aplicațiunea ei.

S'a făcut în urmă recurs la Inalta Curte, care a stabilit că bine a judecat tribunalul Ilfov, dacă legea era constituțională sau nu și Curtea supremă a consacrat cu acea ocaziune principiul că instanțele noastre judecătorești pot să pișăie și să examineze constituționalitatea unei legi; fiindcă nu se poate cere unui judecător, oricât ar fi de inferior, să aplice contra conștiinței lui o lege neconstituțională. Aceasta era starea jurisprudenței noastre până la alcătuirea acestui proiect de Constituție.

Proiectul, în art. 104, dă cu drept cuvânt, în judecata Curții de casație secțiunii unite să stabilească dacă o lege este constituțională sau nu și atunci chestiunea care se ridică este următoarea: Se va putea ridică înaintea oricărei instanțe, cu ocaziunea unui proces, chestiunea dacă este o lege constituțională sau nu? Judecătorul, fie de pace, sau fie dela tribunal, sau Curtea de apel, fi-va el în măsură să stabilească neconstituționalitatea unei legi și să se pronunțe asupra ei în urma promulgării textului art. 104, din proiectul de Constituție? D-lor, trebuie să vă mărturisesc că jurisprudența de mai

înainte este schimbată, asupra acestui punct asupra principiului constituționalității unei legi se va putea ridica cu ocaziunea unui conflict, înaintea oricărei instanțe judecătorești?

Judecătorul însă, altul decât Curtea de casație în secții unite, n'are căderea să se pronunțe asupra constituționalității legii, examinarea și hotărîrea definitivă a acestui principiu rămâne numa în resortul Curții de casație secțiuni unite! Care este rațiunea acestui text?

D-lor, interesul mare pentru care s'a rezervat numai Curții de casație secțiuni unite dreptul de a se pronunța asupra constituționalității unei legi este că hotărîrea asupra unei asemenea materii este delicată, foarte gravă și foarte importantă, asemenea discuțiunii chiar în conflictele private aduc oarecum o turburare în ordinea internă referitor la alcătuirea așezământului fundamental care este Constituția și că ar fi extraordinar de grav că asupra unei celeilalte legi diferitele instanțe să se pronunțe în mod deosebit, ca una să declare o lege constituțională și alta, din alt departament, sau o altă instanță, să o declare anticonstituțională; și e necesar că, mai ales în materia aceasta, să fie unitate de jurisprudență pentru că d-lor, dacă se mai poate admite o varietate de jurisprudență când este vorba de aplicațiunea unei legi ordinare, vă închipuiți cât ar fi de extraordinară varietatea de jurisprudență asupra principiului dacă ea este constituțională sau nu.

Mai adăugăm că este o dorință exprimată, nu zic o revendicare, fiindcă nu are dreptul nimenea să revendice în materia aceasta nimic, dar este o dorință exprimată și de Curtea supremă, care este foarte doritoare ca jurisprudențele sale să fie respectate și să aibă autoritate în justiție și în opinia publică ca mai ales asupra principiului constituționalității unei legi să i se rezerve ei și numai ei dreptul de a se pronunța în secțiuni unite asupra caracterului constituțional al unei legi. Și atunci, ca rezumat, declar în numele comitetului delegaților că se va putea ridica înaintea oricărei

instanțe chestiunea constituționalității unei legi, instanța înaintea căreia se ridică însă această chestiune nu va judeca această chestiune, ea va fi rezervată Curții supreme și va putea procede mai departe la judecarea procesului de care e sesizată.

O voce: Să se suspende.

D-l Vladimir Atanasovici: Nu, fără suspendare. Chiar dacă instanța care se pronunță este de casare cum ar fi tribunalul judecând ca instanță de recurs în recursurile contra cărților de judecată, încă numai asupra acestei chestiuni adică a constituționalității legii va rămâne deschisă calea recursului în casație care chestiune se poate aduce chiar pentru prima oară înaintea Curții de casație, fiindcă este de ordine publică.

Detaliurile de aplicațiune a textului art. 104 se vor reglementa prin legea specială.

Cred, că în urma acestor lămuriri, articolul 104 este destul de explicat și vă rog să binevoiți a-l vota. (Apłause).

D-l Ion Th. Florescu, ministrul justiției: D-lor deputați, d-l deputat Atanasovici mi-a înlesnit sarcina și aproape n'ar mai trebui să repet argumentele date de d-sa; însă pentru că d-l deputat Iorgu Toma a pus unele chestiuni interesante, este drept să adaug și eu câteva cuvinte.

Dreptul de a ridica în fața instanțelor judecătorești incidentul de neconstituționalitate a legilor, este o problemă destul de gravă. O lege votată de Cameră și Senat și sancționată și promulgată vine înaintea unui judecător de ocol sau înaintea a doi judecători de tribunal. Prin urmare, iată o lege importantă care a trecut prin judecata Comisurilor legiuitoare adusă înaintea unui judecător de ocol și acesta declară că este neconstituțională. Apel fie la tribunal, fie la tribunal la Curte, Curtea sau tribunalul declară că este constituțională. Înțelegeți d-voastre ce perturbări grave s'ar produce. Impricinații ar rămâne în nesiguranță cel puțin pentru chestiunile aduse și s'ar întrebă care este adevărata soluțiune. Comisiunea delegată de d-voastre a găsit că aceste turburări grave în justiție trebuiesc în-

lăturate și cu o instanță supremă cu autoritatea cea mai mare, bazată pe o îndelungată experiență și pe o necontestată competență, va putea mai bine ca ori cine să declare, dacă o lege este sau nu constituțională.

Dificultatea de care s'a isbit comisiunea a fost alta; până acum puteai să invoci la orice instanță într'un proces incidentul de neconstituționalitate. Ce se va face cu procesul acela în care se va invoca acest incident? Unii spun că instanța trebuie suspendată până când Inalta Curte de casație se pronunță. Intre noi a fost convenit că instanța nu trebuie să-și oprească cursul, că orice incident de neconstituționalitate va fi ridicat, judecătorul care are în fața lui o lege sancționată și promulgată, nu poate să zică că legea este neconstituțională; el va judecă, va aplica legea și când afacerea va veni înaintea Curții de casație, când se va face recurs odată cu fondul, Curtea de casație în secțiuni unite va decide.

Ce se va face, întreabă un d. deputat cu acele procese cari se sfârșesc la tribunal fără a merge la Casație?

O voce: Sunt o categorie de procese cari n'au posibilitatea nici în drept să ajungă la Casație, acele procese cari se judecă în ultima instanță în recurs la tribunal.

D-l Ion Th. Florescu, ministrul de justiție: Tocmai la această obiecțiune vreau să răspund: partea va avea drept cum se va spune în viitoarea lege, să se adreseze direct înaintea Inaltei Curți de casație, adică să facă separat acțiune de neconstituționalitate înaintea Curții de casație, care va judecă de urgență și cu precădere precum se va pune în lege, dacă legea este sau nu constituțională.

Dar d. Iorgu Toma aducea un argument și spunea că acest articol din Constituție pe care comisiunea d-voastre l'a introdus și pe care Senatul l'a votat așa, constituie o inegalitate, dacă am înțeles bine, între judecători. D-se zicea: că și la biserică diaconul și arhiepiscopul are tot darul, prin urmare, judecătorul cel mai inferior are drept să judece conform conștiinței sale o lege dacă este sau nu constituțională.

Eu cred că argumentul nu este fundat, pentru că și astăzi sunt judecători cu o competență mai mare și alții cu una mai restrânsă.

Astăzi crimele nu sunt judecate de tri-tribunale, ci de Curțile cu jurați.

De ce nu se miră d-l I. Toma de ce tribunalele cari judecă atâtea chestiuni importante și variate nu judecă și crimele. Este foarte simplu. Fiindcă legiuitorul pentru anumite motive nu le-a dat această competență. Aceasta nu scade însă nimic valoarea judecătorului. Prin urmare, este d-le Toma, o schimbare de competență și atâta tot, i se mărginește competența la anumite legi și legile cu caracter constituțional sau anticonstituțional se dau pentru o mai mare garanție unei instanțe cu o mare autoritate morală, experiență și competență.

În legea ce o vom face, vom determina modalitățile și detaliile, de procedură. Vă rog dar...

D-l V. Pella: ... mai este chestiunea dreptului de recurs, de ordin constituțional.

D-l Ion Th. Florescu, ministrul de justiție: Vă rog dar să mențineți textul din proiectul de Constituțiune, ca numai Inalta Curte de casație să poată decide dacă o lege este sau nu Constituțională, pentru ca să nu ne jucăm de-a Constituția în diferitele instanțe inferioare.

În privința întreruperii făcută de d-l deputat Pella, răspunde alinautul final, care zice „dreptul de recurs în casare este de ordin constituțional”.

Aceasta înseamnă că orice recurs, este de drept constituțional, prin urmare și acela care se face la tribunal. Aci nu este vorba de casație, ci este vorba de casare și știți bine că și astăzi tribunalele sunt instanțe de casare. Așa încât acolo merg unele chestiuni de mai mică importanță, iar altele merg la casație.

D-l V. Pella: Deci o legiuire ordinară nu mai poate să mai spună, că dreptul de recurs este suspendat sau suprimat.

D-l Ion Th. Florescu, ministrul de justiție: Evident, că este așa. Pentru o mai mare garanție s'a pus această dispoziție care nu

mai permite a se răpi dreptul de recurs prin vre-o lege specială.

D-l V. Pelle: Dar în materie de arbitraj?

D-l Ion Th. Florescu, ministrul de justiție: În materie de arbitraj, când părțile se înțeleg, nu poate fi vorba de recurs și nu intră în această categorie; dar dacă se vor călca formele, atunci se înțelege că partea are calea recursului deschisă. (Aplause).

O voce: Dar cum rămâne cu legile existente cari în anume cazuri ridică dreptul de recurs, până în momentul votării actualei Constituțiuni?

D-l Ion Th. Florescu, ministrul de justiție: Dacă după dreptul comun partea este încă în termen de a face recurs, această cale este deschisă, pentru că toate legile privitoare la procedură, au efect retroactiv.

D-l M. G. Orleanu, președinte: D-l Iorgu Toma are cuvântul.

D-l Iorgu G. Toma: D-lor deputați, eu regret foarte mult, că nici explicațiunile date de d-l președinte al comitetului delegaților, nici lămuririle foarte luminoase și foarte judicioase ale d-lui ministru de justiție, nu m'au satisfăcut cu desăvârșire.

Nedumerirea cu care am venit la această tribună persistă și acum în sufletul meu, fiindcă nu a putut să fie înlăturată prin motivele ce s'au adus întru apărarea art. 104 devenit 103.

Eu am susținut că se face o deosebire între judecători în exercițiul puterii lor judecătorești și lucrul acesta rămâne cu atât mai mult în picioare, cu cât s'au dat deslușirile acestea așa, cum le-am auzit până acum.

S'a zis — și tendința legiuitorului s'a manifestat cu desăvârșire în direcțiunea aceasta — că numai instanța ultimă, numai Înalta Curte de casație și justiția are drept să judece asupra constituționalității sau neconstituționalității unei legi. Or, pentru orice judecător din țara aceasta și din lume nu există o deosebire între legea constituțională și alte legi din punctul de vedere al aplicării și obiectivității ei. Judecătorul este chemat să aplice aceiași măsură pentru judecarea oricărei legi și atunci Constituțiunea în fața

judecătorului, când acesta își exercită funcțiunea sa de judecător, nu este altceva decât ceea ce este orice altă lege ordinară.

D-l Em. Dan: Mare eroare!

D-l Iorgu G. Toma: Dacă pentru d-voastre Constituțiunea este în stricta accepțiune a cuvântului, mai mult decât o lege, dacă ea este o supralege, atunci firește că membrii Curții de casație sunt mai mult decât judecători. Eu nu știam lucrul acesta. Dar eu nici nu vreau să-l cunosc și atunci d-voastre nu mă veți convinge, cum nici eu nu am pretențiunea să vă convîng pe d-voastre. Pentru cazul acesta vă dați seama că va fi absolut necesară o altă organizațiune judecătorească și eu nu știu ori de lucrul acesta va contribui la progresul sau regresul jurisdicțiunii noastre.

La obiecțiunea că este bine să se pronunțe numai o singură instanță asupra constituționalității sau neconstituționalității unei legi pentru a nu produce divergențe de păreri, în chestiuni atât de delicate și pentru a nu pricinui prea multe perturbațiuni, eu răspund că, dacă este cazul dat, perturbarea e aceiași și că pronunțându-se și instanțele inferioare, ele vor aplana incidentul, în cele mai multe cazuri, definitiv și cu mai puține cheltuieli pentru părți, cărora nu totdeauna le va fi posibil să se prezinte în fața înaltei Curți din București.

Aceasta este părerea mea în chestiunea care ne preocupă și cu greu mi se va impune alta, pe care nu pot să o împărtășesc. Fac acum mărturisirea aceasta, pentru că nu am avut niciodată ocaziunea ca să spun punctul meu de vedere.

D-l Em. Dan: Nu e vorba de impunere.

D-l Iorgu G. Toma: Dacă pentru noi acei cari am învățat și noi ceva despre drept și legiuire, ieșirea aceasta a d-voastre din făgașul cel obișnuit trezește nedumerire, atunci vreau să-mi arătați, dacă există vre-o altă Constituțiune în lumea aceasta unde punctul de vedere al d-voastre este reprezentat. Atunci poate că m'as împăca cu el, fiindcă sunt totdeauna pentru progres și lucrul acesta poate că ar fi un progres, după concepțiunea mea însă și în vederea

considerațiilor cari trebuie să le am, ca fost magistrat, pentru toți magistrații, fără deosebire de rang și grad, întreb dacă nu cumva este o jignire pentru judecătorul de instanță inferioară, ca el să nu poată să judece constituționalitatea unei legi, ci pentru aceasta să fie chemați numai judecătorii de instanța a treia?

În acest proiect de Constituție avem doară art. 77 devenit 76, unde se zice că se înființează un consiliu legislativ, a cărui menire este să ajute în mod consultativ la facerea și coordonarea legilor și atunci, dacă vom avea și acest consiliu legislativ, care o să ajute Parlamentul la facerea legilor, de ce să ne temem că fiecare lege, care va ieși din acest consiliu legislativ și din Parlament, are să fie neconstituțională? Aceasta, după concepțiunea mea, va fi un caz extraordinar de rar și judecătorul de prima instanță, când va veni în situația ca să judece constituționalitatea o va face cu toată competența. Căci d-voastre puteți să credeți, că în orice proces s'ar intenta, are să vină cineva care să susțină că codul civil sau penal, că procedura civilă sau penală sunt legi neconstituționale, când, bineînțeles, ele nu ar fi constituționale, așa încât prin incidente de acestea să se pricinuiască o târăgănare sau știu eu ce perturbațiune a procesului?

Nu prea văd eventualitatea lucrului acesta și dacă judecătorii sunt egali în exercițiul puterii judecătorești, atunci trebuie să se dea putința oricăruia dintre dânșii, ca să-și dea părerea asupra constituționalității unei legi. Acesta este un punct de vedere, după mine, tot atât de drept și corect, pe cât de greșită ar fi o restrângere neîndreptățită a puterii judecătorești.

Magistratul înzestrat cu puterea de judecător nu poate să fie mărginit în exercițiul funcțiunii sale, pentrucă atunci nu mai e judecător complet. Acestea sunt motivele cari m'au determinat să iau cuvântul în această chestiune și să declar cu multă părere de rău, că eu părăsesc tribuna nemulțumit, fiindcă textul dacă se votează așa cum este redactat, constituie fără motive bi-

necuvântate, o jignire și o nedreptate pentru judecătorii de instanța întâia și a doua.

D-l I. Th. Florescu, ministru de justiție: Mi-ați pus o întrebare, și vreau să vă răspund.

D-le Toma, pentru stima ce am pentru d-voastră, care din simpatie ca fost magistrat, țineți ca orice judecător să discute constituționalitatea legilor, vreau să vă răspund un cuvânt, că mai sunt în legislația noastră și azi cazuri, pe cari nu le judecă toate instanțele. E destul să vă amintiți de contenciosul administrativ, la care ne adresăm direct Curței de casație, sărind peste capul judecătorilor celorlalți de primă și a doua instanță. Aceasta se petrece și azi și nimeni nu s'a gândit să zică că am considera ca inferiori și de altă clasă, pe acei magistrați cari nu au competența contenciosului administrativ. Întrebați unde mai este așa ceva. Imi vine în minte ultima lege democratică din America, prin care, numai înaintea Curței de casație, se judecă toate chestiunile acestea, de conflict constituțional.

D-l Iorgu G. Toma: Instanță special creată.

D-l I. Th. Florescu, ministru de justiție: Este tocmai cazul. Așa încât, argumentul cel din urmă sper să vă convingă, nu e la mijloc nici o desconsiderare pentru magistrații cărora nu li s'a dat această competență.

Unitatea jurisprudenței într'o materie atât de importantă și prestigiul legilor, cer ca numai o instanță supremă să se pronunțe asupra constituționalității sau neconstituționalității. Vă închipuiți ce perturbare s'ar produce dacă orice instanță s'ar putea pronunța asupra acestei grave chestiuni, ce lipsă de autoritate ar avea legile, pe cari d-voastre cu toată competența și toată truda le faceți aci.

Vă rog dar să țineți seama de aceste argumente și să votați articolul așa cum a fost propus. (Aplause).

D-l Dinu Simian: D-leor, eu cred că trebuie să facem o distincțiune față de declarațiunea făcută de d. Atanasovici.

Sunt două categorii de procese, unele cari merg dela tribunale la Curțile de apel și re-

curs în casație, sau dela tribunale direct în casație, în care textul art. 104 este foarte ușor de alpicat.

Sunt însă alte procese cari sunt foarte numeroase și față de mărirea competenței judecătorilor de ocol, desigur că merită toată atențiunea binevoitoare a d-voastre.

Aceste procese sunt acelea cari se judecă cu drept de recurs în ultima instanță de tribunal. D. Atanasovici a declarat că în nici un caz procesul nu se suspendă pentru ridicarea excepțiunii de necostituționalitate. Atunci consecința este că în asemenea procese, dacă nu se suspendă procesul, se va judeca definitiv și pe urmă se va stabili dacă legea a fost sau nu constituțională!

V'aș rugă, deci, ca pentru aceste categorii de procese, cari se judecă în ultima instanță de tribunalele noastre, să aduceți un temperament și amume că atunci când cărțile de judecată ale judecătorilor de pace sunt atacate cu recurs, să se suspende judecata recursului la tribunal, și chestiunea constituționalității să se trimită direct înaintea Curții de casație, căci altfel nu rămâne altă cale decât această excepțiune să fie tranșată. Așa că vă rog să arătați care este punctul d-voastră de vedere în această chestiune?

D-l M. Negură: D-lor, două chestiuni sunt pe cari vreau să le ridic, una asupra căreia voi trece repede și alta asupra căreia voi insista pentru lămurirea art. 104.

Asupra primei chestiuni s'a mai insistat, iar a celei de a doua, nu. Chestiunea ridicată de d. Sîmian este următoarea: un proces care se judecă la judecătoria de ocol în prima instanță și care vine cu drept de recurs la tribunal.

Procesul nu se suspendă, căci urmează cursul, și după ce tribunalul se va pronunța, partea are dreptul printr'o cerere adresată direct Curții de casație, să ceară lămurirea asupra chestiunii de a ști dacă legea pe baza căreia a fost condamnată este constituțională sau nu.

În timpul judecării Curții de casație, partea ce a dobândit câștig de cauză are și putința executării. La ce mai folosește recursul în casație?

Trec mai departe la chestiunea care este mai importantă.

D-lor, este partea din text care sună în chipul următor: „Judecata asupra constituționalității...” (citește).

În adevăr, d-lor, este un principiu în materie de procedură civilă, că chestiunea care a fost judecată definitiv de o instanță judecătorească, este supusă regulei relativității lucrului judecat.

Și de ce, d-lor?

Pentru că oricât de asemănătoare am crede o speță cu alta, este o chestiune așa de fină, care face să diferențieze o speță de altă speță și nu putem să le punem în acelaș calapod juridic, nu putem asemăna perfect o speță cu alta.

Atunci, pe lângă chestiunea că judecătorul nu este numai al legii ci și al echității, și în acest caz cu echitatea poate să acomodeze textul, dându-i și un alt sens juridic prin urmare, este foarte drept ca judecătorul să tranșeze speța numai pentru că judecă însăși chestiunea. Aici însă nu este vorba de o diferență într'o speță și cealaltă din punctul de vedere al obiectului procesului, ci este vorba de judecata ce se aplică speței.

Atunci mă întreb: ce poate să facă legiuitorul constituțional atunci când Curtea de casație în secțiuni unite a găsit că legea nu este constituțională, că este deci inaplicabilă din punctul de vedere al dispozițiunii textului s'o lase totuș să dănuiască, dând efect acestei decizii numai cu privire la cazul judecat.

Casația odată ce s'a pronunțat că legea este inconstituțională aceasta să fie definitiv tranșat pentru toată lumea.

D-l N. D. Chirculescu, raporor: Se cunoaște că am intrat într'o materie în care competențele juridice intră în acțiune, deja controversele s'au și format și sunt numeroase.

N'avem astăzi să rezolvăm nici una din chestiunile cari s'au discutat; este o greșeală să angajăm libertatea de acțiune a legiuitorului, care va fi chemat să aplice regula din text privitoare la judecarea constituționalității legilor, e o greșeală să facem declarațiuni imprudente care nu pot să prevadă

toate împrejurările, într'o chestiune care prezintă multe dificultăți de aplicare.

Astăzi să ne mărginim la articolul acesta și să discutăm numai chestiunile relativ la principiul pus în Constituțiune.

A fost o primă chestiune pusă de d. Toma. D-sa crede că se face o jignire întregii magistraturi prin faptul că la judecata unei chestiuni căreia i se dă o importanță deosebită preferăm o categorie de judecători, pe cei de la casație, ceea ce presupune că ceilalți n'ar fi tot așa de capabili să judece constituționalitatea legilor.

Nu este aceasta motivul pentru care se dă această atribuțiune casației. Motivul este altul: trăim într'un timp în care instituțiunile sunt surpate continuu de demagogia politică, instituțiunile la a căror slăbire lucrează și acei cari nu au încredere în ele, cum e opoziția, dar lucrează și cei de aci cari în fiecare moment suspectează aplicarea legilor și spiritul lor, acuzând guvernele și partidele viitoare de rea credință, abuzuri și nepatriotism.

Astăzi, când se discută prerogativele Soveranului, în afară de ordinea legală, când se discută legalitatea Parlamentului care ca sinurul organ competente și-a dat deja verdictul în privința acestei legalități, când legalitatea Constituției și Parlamentului, se discută în stradă, târînd în ea și autoritatea Statului și a Parlamentului, n'am vreă ca și legile chemate să orânduiască toată viața noastră sub toate raporturile, să piardă autoritatea lor, să sufere știrbiri de prestigiu mai ales în astfel de momente. De aceea ne-am permis: dacă toate aceste instanțe judecătorești, judecătorii de pace, tribunalale, Curți, ar putea să discute constituționalitatea legilor dacă fiecare poate declara o lege de neconstituțională am ajunge la spectacolul la care am ajuns acum un an, când din două secțiuni ale Curții de apel din Galați, judecând chestiunea constituționalității legii agrare, o secțiune a declarat-o neconstituțională, iar cealaltă constituțională.

Închipuiți-vă ce autoritate ar avea legea dacă în cerc mai larg, în diferite instanțe judecătorești, unele ar declara legea neconstituțională, iar altele nu.

Spectacolul acesta întinzându-se în întreaga țară, ar di de natură să știrbească foarte mult autoritatea legilor. De aceea noi am spus: pentru că toată ordinea unui Stat se bazează pe respectul legii, este bine, tocmai pentru acest motiv, ca chestiunile de această natură să le judece acei cari prin experiența lor, prin priceperea lor, prin faptul că o viață întreagă s'a ocupat de toate chestiunile, și de ordine socială și de ordine juridică, vor putea cu toată greutatea și înțelepciunea lor să hotărască; hotărîrea lor va fi una nu vor fi hotărîri contradictorii cari să ridice numai prin aceasta legilor autoritatea lor.

Acum examinăm chestiunea pusă de d. Negură, care cereă ca efectul hotărîrii Casației să fie general, iar nu restrâns la cazul judecat. Aceasta este inadmisibil. Proiectul precizează că, dacă Curtea de casație, într'un litigiu dintre două părți, dă o hotărîre în care recunoaște că legea nu este constituțională, efectul hotărîrii este restrâns la cazul judecat; dacă efectul nu e general, nu e numai din pricina care și-a făcut pe d. Negură să deă explicațiunea pe care a dat-o: nu este numai din cauză că „res inter alios iudicata aliis nec nocere nec prodesse potest“ e mai mult din cauză că un principiu, mult mai important, acela al separațiunei puterilor, nu îngăduie o aplicare generală. Se poate într'adevăr să se deă puterii judecătorești dreptul de imixțiune în atribuțiunea puterii executive, dar aceasta cu totul excepțional și cu efecte limitate.

Ordinea politică în Stat reclamă separațiunea puterilor, fiecare din ele trebuind să trăiască în sfera sa de acțiune, fără a impiedă una în sfera celeilalte.

Aceasta nu înseamnă că ele pot trăi într'o izolare absolută una de alta, fiindcă au între ele și puncte de contact, cari fac din activitatea lor comună un tot organic, un organism viu, iar nu unul mort, cum ar fi cazul izolării lor absolute.

Dacă puterea executivă are înriurire asupra puterii legislative, cum este de exemplu dreptul de dizolvare a Corpurilor legislative, rolul ei se mărginește aci; puterea e-

executivă nu poate însă să se substituie puterii legiuitoare, făcând legi, de exemplu, precum nici puterea legiuitoare, care cenzurează pe cea executivă, nu se poate substitui acesteia, numind de exemplu, în slujbe sau făcând acte de autoritate.

Inrăurire prin urmare, puncte de contact între puteri, da! substituire.

Pentru aceleași considerațiuni Curtea de casație, nu face un act de substituire când se mărginește, nu să anuleze o lege, ci numai să constate că e neconstituțională și să n'o aplice într'un caz determinat. E rolul său de judecător ca să aprecieze legea, nu e o imixtiune în atribuțiile puterii legiuitoare, care singură e în drept să abroge o lege, chiar pentru motiv de necostituționalitate.

Cu totul altoeva este când am da casației dreptul de a declara legea neconstituțională, cu efect general, obligator pentru toată lumea și în toate cazurile, așa cum cere d. Negură. În atare caz puterea judecătorească s'ar substitui — lucrul e incontestabil — puterii legiuitoare, ceace e absolut inadmisibil.

S'a ridicat apoi chestiune dreptului de recurs în casație. Este vorba aci ca toate afacerile să trebuiască să meargă la Curtea de casație? Impiedică oare această dispozițiune ca în chestiuni de mică importanță să se stabilească recursul la alte instanțe decât casația? Nu, pentru că cuvintele „recurs în casație“ nu au rostul de a determina instituția ci numai natura actului de procedură.

Se va hotări prin lege specială, cum și unde se va face recurs; recursul de casare, deosebit de cuvântul recurs, care are un sens foarte larg, este însă admis totdeauna.

În tot cazul, cuvântul, „recurs în casație“ nu însemnează recurs la Curtea de casație, ci recurs în casare, cum s'ar zice, de exemplu, recurs în anulare, etc.

Cealaltă chestiune pe care voiți să o judecați este: ce se va face în cazul când litigiile se prezintă înaintea instanțelor judecătorești? Se suspendă, sau nu? Este greșit să spunem că se suspendă, după cum iarăși greșit ar fi să spunem că nu se suspendă. Aceasta se va regula de judecătorul ordi-

nar, a cărui libertate noi nu putem, nu trebuie s'o îngrădim cu declarațiunile de intenții pe care legiuitorul constituuant nu le-a avut și nu le are.

În comitetul delegaților am stabilit numai că judecata constituționalității legilor să se facă numai de Curtea de casație.

Acum, cum se va procedă în diferitele cazuri, pe cari le putem întâlni și pe cari nu le putem prevedea, fiindcă chestiunea prezintă multe, foarte multe dificultăți, nu e rolul nostru să le tranșem cu ocaziunea discuției principiului pus în Constituție.

Au fost de sigur discuțiuni asupra acestor chestiuni în sânul comitetului delegaților. Așa bunăoară unii au fost de părere că, în momentul când vine un litigiu la o primă instanță și se pune acolo în discuțiune chestiunea constituționalității, prima instanță să suspende și să trimeată să se judece chestiunea la Curtea de casație, iar Curtea de casație își va da hotărîrea și pe urmă se va relua instanța. S'a obiectat cu drept cuvânt de către alții că acesta este un mijloc de șicană permanent pe care îl are la îndemână orice parte impincinată și s'ar ajunge la denegare de justiție. S'a răspuns că se poate obvia la această teamă prin faptul că legea de procedură, care, nu numai în chestiunile acestea, dar în toate pricinile ar trebui să scurteze termenele de judecată și să dea facilități părților să se judece repede, căci cum este acum, e intolerabil, va prevedea pentru acest caz ca suspendarea să fie maximum o lună, în care timp să se aducă dovada că recursul este intentat sau să se găsească altă modalitate.

Alții au spus: nu așa — aceasta este părerea susținută de d. Atanasovici aici — mergem cu judecata procesului dela prima instanță până la ultima, iar când ajungem la Curtea de casație punem chestiunea constituționalității legilor. Dacă Curtea casează trimite la altă instanță de gradul de unde a venit recursul. Dar dacă recursul se judecă de tribunal, întreb eu, cum rămâne cu părerea d-lui Atanasovici?

Iată câte chestiuni, câte dificultăți; iată de ce spuneam că nu trebuie să tranșăm a-

ceste chestiuni incidental cu ocazia discutării Constituțiunii; nici nu are rost fiindcă chestiunile acestea trebuie să formeze obiectul legii de mâine; legiuitorul de mâine va ține seamă numai de principiul pus în Constituțiune, dar în ce privește procedura e liber să stabilească regulile cari să înlăture și canelele și întârzierile. Să nu prejudicăm prin urmare asupra acestor chestiuni pentru că este și imprudent și inutil.

D-l M. Negură: Cer cuvântul.

Voci: Închiderea discuțiunii.

D-l M. Negură: Am numai o observațiune de făcut. Eu aș înțelege principiul pe care îl expune d. raportor, că ar fi o chestiune de înmixtiune de puteri, de conflict între puterea judecătorească și puterea legiuitoare, dar nu se poate considera o lege inaplicabilă, numai pentru o singură speță. Prin urmare, să se șteargă din acest text al art. 104 partea care spune: „judecata asupra inconstituționalității legilor se mărginește numai la cazul judecat“, fiindcă e cu neputință să admiteti, că o lege este inaplicabilă să zicem lui Popescu și este aplicabilă lui Moinescu / Central University of Bucharest.

D-l I. Th. Florescu, ministru de justiție: Nu se poate face acest lucru. Cum puteți d-v. susține așa ceva? Vă rog să votați articolul așa cum e.

— Se pune la vot art. 104 devenit 103 și se admite nemodificat.

JURISPRUDENȚA

1. Instanțele judecătorești au competența să examineze, cu ocazia judecării unui proces, dacă o lege invocată de una din părți în stabilirea dreptului său, este sau nu contrară Constituției, înlăturând aplicarea acelei legi, când constată că conține dispoziții care sunt în contradicție cu principiile constituționale și cu drepturile garantate anume prin Constituție. (Cas. III, 194 din 913, *Curierul Judiciar*, 1913, pag. 514).

2. Dispoziția din art. 103 din noua Constituțiune după care recursul la Curtea de Casațiune este declarat de ordin constituțional, nu se poate aplica în trecut la hotărârile

judecătorești, pronunțate în baza unei legi care nu prevede dreptul de recurs, decât dacă acele hotărâri nu erau încă definitive în momentul promulgării noii Constituțiuni. (Cas. II, 1281 din 923, *Jurisprudența Română* 1923, pag. 445, Nr. 416).

3. După art. 103, alin. I din noua Constituție, numai Curtea de Casație, în secțiuni unite, are dreptul de a judeca constituționalitatea legilor și a declara inaplicabile pe acelea cari sunt contrarii Constituțiunii.

Legiuitorul constituant, însă, prin nici o dispoziție din noua Constituție, nu a reglementat modul de procedură ce trebuie urmat când un proces se află pendinte înaintea instanțelor de judecată și una din părți invoacă inconstituționalitatea legii, a cărei aplicare urmează a se face în cauză.

În asemenea caz, nici un text de lege nu îndrituiește instanța de judecată de a suspenda judecarea cauzei până la pronunțarea Curții de casație și interesul unei bune administrațiuni a justiției, cere ca instanța să judece afacerea, să aplice legea, considerând-o ca constituțională, rămânând ca după ce se va pronunța hotărârea definitivă, ea să fie atacată în casație, pe motiv de neconstituționalitate. A admite contrariul, înseamnă a pune în mâna părții litigante un mijloc permanent de șicană și de temporizare în rezolvirea proceselor, ea putând, pe motiv de inconstituționalitate a oricărei legi, să ceară suspendarea judecării procesului, ceea ce e evident că nu a fost în intențiunea legiuitorului constituant.

Așa fiind, în speță, Tribunalul nu a violat nici un text de lege, respingând cererea de suspendare a recurrentului și procedând la judecarea în fond a pricinii cu care fusese investită. (Cas. II, 1841 din 923, *Jurisprudența Română* 1923, pag. 519, Nr. 523).

4. Cu toate că conform art. 103 din noua Constituție al. ultim promulgată la 29 Aprilie 1923, dreptul de recurs în casațiune este declarat de ordin constituțional, totuși această dispozițiune a legiuitorului constituant nu se poate aplica decât pentru viitor, iar nu și cu privire la hotărârile pronunțate anterior dispozițiunii constituționale noi și

în baza unei legi care nu prevede dreptul de recurs și sunt rămase astfel definitive. (Cas. I, 989 din 923; Dreptul 1924, Nr. 12, pag. 93).

DOCTRINA

Noua Constituție stabilește formal, prin articolul 103, principiul că puterea judecătorească are dreptul a pipăi constituționalitatea legilor, ce se discută în procesul pendinte.

Acest punct de principiu eră discutat sub imperiul vechii Constituțiuni; totuși Curtea de casație se pronunțase în mod afirmativ, în afacerea tramvaelor comunale și altele, judecate mai înainte.

Contrar însă principiului pus de jurisprudența noastră, care admitea că orice judecător, în fața căruia se ridică chestia, dacă legea ce îi se cerea a aplică, eră sau nu constituțională, eră competente, a pipăi și examinează constituționalitatea acelei legi; legiuitorul noului Constituții a admis că numai Curtea de casație în secția unite poate decide, dacă o lege e sau nu constituțională; bine înțeles numai în speța supusă judecării ei.

Astfel că prin acest nou principiu pus de legiuitorul constituant, chestiunea dacă o lege e sau nu constituțională, formează, după cum s'a explicat în Senat, un fel de chestie prejudicială, chestie pe care instanțele de fond sesizate de proces, nu o pot judeca; ci trebuie să suspende judecarea procesului, până la pronunțarea Curții de casație în secția unite.

Această dispoziție e de natură însă a aduce mare străgăniri părților, care dela un capăt al țării se văd obligate a veni la Capitala țării, unde e reședința Curții de casație, spre a se da o soluție pricinii, și apoi după judecata în fond, procesul să poată veni din nou la casație; așa că această Curte să poată fi chemată a statua de două ori asupra aceleiași chestii, după cum s'a întâmplat în afacerea tramvaelor.

Se poate însă susține, că legiuitorul constituant a înțeles că judecătorul, în fața căruia se ridică chestia că legea ar fi neconstitu-

țională, nu are a suspenda judecata fondului procesului; ci legea fiind regulat votată, deci având toată aparența unei legi, constituțională în forma ei exterioară, e valabilă și deci obligatorie; așa că judecătorul nu poate face astfel decât a'i se supune și a o aplică așa cum este, rămânând părți ce pretinde că legea ar fi neconstituțională, să ducă chestia aceasta, mai târziu în casație, care singură, și în secția unite poate declara o lege neconstituțională.

Această interpretare nu o cred fundată, pentru că după cum s'a arătat, în discuția de la Senat raportorul comisiei delegaților, față fiind și guvernul, a și dat soluția contrarie; adică că procesul se va suspenda, cu toate că i se arată dificultățile unei asemenea măsuri.

Este adevărat că acea soluție ar avea avantajul de a nu expune părțile în proces la străgăniri inutile, ca după ce ar obține decizia casației, asupra constituționalității, să se întoarcă iar la tribunal, a reîncepe procesul dela punctul unde se oprise.

Și într-un sistem și în celalt sunt însă grave inconveniente.

Dacă se admite că judecătorul dela prima sau a doua instanță de fond, nu poate decât să suspende judecata până la rezolvarea de către Casație a chestiunii constituționale, se da un nou mijloc de șicană, prin posibilitatea de a amâna procesul, până la soluția casației; ceace poate întârziă destul de mult, fiind dată aglomerarea unei nesfârșite serii de procese...

Dacă, din contra, se admite celălalt mod de interpretare, adică că judecătorii primelor instanțe trebuie să se supue și să aplice legea regulat votată, neavând dreptul de a rezolvă chestia, dacă acea lege este sau nu constituțională, — în acest caz se violentează conștiința judecătorilor obligându-i a aplică o lege, pe care o consideră ca neconstituțională poate.

Mai mult încă, acest sistem are de efect a împărți pe judecători în două categorii, călcând principiul egalității judecătorilor în exercițiul jurisdicției lor, unuși având capacitatea de a se ocupa de chestia constituționa-

lă, alții nu. (I. Stambulescu, Op. cit., pag. 167).

În fine, prin articolul 103 alineatul final, legiuitorul constituant a luat măsura înțeleaptă, de a proclama principiul că dreptul de recurs în casatie este de ordin constituțional, aceasta pentru a se pune capăt sistemului abuziv, de a suprima într-o mulțime de legi speciale, dreptul de recurs, fie pentru o mai mare celeritate, fie pentru alte motive, mai puțin demne de mărturisit.

Așa în legea de expropriere din Iulie 1921, prin articolul 35 se hotărăște că dreptul de recurs, contra deciziilor Curții de apel, există numai în favoarea Statului, Ministerul de domenii, care face recurs prin Procurorul general al Curții de casatie, în privința fixării prețului pământului expropriat; ceea ce în afară de nedreptatea făcută proprietarilor, constituie, ceea ce se numește în drept o ineleganță juridică, ca una din părți, să aibă deschisă o cale de atac, în speță dreptul

de recurs, recunoscut numai Statului, pe care cale o refuză celeilalte părți, proprietarului.

Chiar și pentru aplicarea diverselor texte de lege în materie de expropriere, încă recursul contra diferitelor hotărâri de expropriere, nu există conform dreptului comun la casatie; ci legiuitorul constituant a instituit o comsiune pe lângă Ministerul domeniilor, comitetul agrar, care după memoriile judecă plângerile atât ale proprietarilor expropriați, cât și ale sătenilor improprietați, asupra diverselor chestiuni foarte numeroase și foarte delicate, ce se ridică cu ocazia aplicării legii de expropriere.

Eră și greu de altfel să împue Curții de casatie de a rezolvă ea toate aceste chestiuni, căci fiind dat numărul acestor afaceri, care se ridică, se pare la 7.000, ar fi fost imposibil a se termina nici în zeci de ani, cu sistemul pledoariilor, și al amânărilor silite de circumstanțe, opera anevoioasă a exproprierii. (I. Stambulescu, Op. cit. pag. 173).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Art. 104. — Judecătorii sunt inamovibili în condițiunile speciale pe cari legea le va fixă.

Acest articol este nou.

DESBATERI PARLAMENTARE CAMERA:

D-l I. Th. Florescu, ministru de justiție :
Vreau să profit de votarea acestui text de lege pentru ca să tăiem scurt o legendă care s'a creat, între altele și care tinde să adauge umbre la textele clare ale actualei Constituții. S'a zis prin presa acelor cari vor să critice cu orice preț Constituțiunea de față că nu asigurăm inamovibilitatea magistraturii și deoarece n'am fi introdus în art. 105 o dispozițiune categorică care să spue că întreaga magistratură este inamovibilă și că am pus numai că judecătorii sunt inamovibili în condițiunile speciale pe cari legea le va fixă.

Este aci ori o ignoranță, ori o rea credință. Această Constituțiune este un pas înainte și dă o legitimă satisfacțiune aspirațiunei aceste armate de intelectuali pe care

o reprezintă cu atâta demnitate magistratura țării. (Aplause).

În vechiul text al Constituțiunii, cum știți, prin art. 104, se zicea doar atât: „Pentru întregul Stat român este o singură Curte de casatie“. Nici un cuvânt de inamovibilitatea acestei Curți sau a întregii magistraturi. Noi am adăogat art. 105 nou, prin care întroducând inamovibilitatea, zicem: „judecătorii sunt inamovibili în condițiunile speciale pe cari legea le va fixă“.

De ce nu s'a zis d-ilor, în acest articol de inamovibilitatea tuturor magistratilor, ci numai de a judecătorilor? Răspunsul e foarte simplu: pentru că supleanții și ajutorii de judecători, nu pot fi declarați inamovibili, de și sunt magistrați și ei, pentru că nu au trecut examen de capacitate și nici nu și-au făcut proba pregătirii lor prin stagiul. De asemenea nici procurorii nu sunt cuprinsi în art.

105 căci ei nu pot avea decât stabilitate nu inamovibilitate.

Prin urmare, în Constituția noastră se aștigură inamovibilitatea tuturor judecătorilor în condițiunile cerute de lege adică acelor cari au titlul, stagiul și examenul de capacitate. Acum sunt dator, să zic un singur cuvânt de sfatul ce ni s'a dat de unii ca să pun cel puțin în acest articol că Inalta Curte de casație este inamovibilă. De ani de zile Inalta Curte de casație trăește cu o lege organică a sa și acești înalți magistrați sunt respectați de toată lumea, iar legea este atât de intrată în monavuri, că nimănui nu-i va trece prin minte să se atingă de această instituție, care face atâta cinste țării noastre. Cu toate acestea, ca un omagiu datorit acesei înalte instituțiuni, ași fi dorit să precizez pentru Casație, fără nici o condițiune, principiul inamovibilității. Mi s'a răspuns de comisiune că din moment ce s'a vorbit de inamovibilitatea tuturor judecătorilor, omagiul este cuprins și garanția suficientă. (Aplause).

— Art. 105 devenit 104, se admite nemodificat.

DOCTRINA

Acest principiu al inamovibilității a devenit azi constituțional, căci până acum, numai legea de organizare judecătorească proclamă inamovibilitatea magistraților; prin noua Constituție se prevede însă, prin articolul 104 formal acest principiu.

Eră de dorit însă că legiuitorul constituant să fi ținut seamă de observațiile făcute de magistratură, în special de acele ale Curții de casație, care ceruse, între altele, a se trece limita de vârstă a magistraților în Constituție, ca să se împedice repetarea cazului de acum vre-o câțiva ani, când în scop, de a scoate din Curtea de casație pe unii consilieri, a căror prezență nu eră plăcută guvernului de atunci; s'a scoborit prin lege limita de vârstă dela 70 ani la 68, sau să creeze cu efect retroactiv noi incompatibilități, din cauza rudeniei.

Se mai cereă de Curtea de casație a se

preciză ca înaintările în magistratură să se facă după liste de prezentare alcătuite de tribunale, Curțile de apel și Curtea de casație, și alcătuite la începutul fiecărui an; iar nu la fiecare vacanță, dându-se cu modul acesea posibilitatea de a evita influențele ce se exercită cu atâta furie, când e vorba să se prezinte candidați pentru anume localități, de oameni politici locali.

Se mai ceruse, spre a împiedică influențele politice, ca ministrul Justiției să nu mai participe la alcătuirea acestor liste, rămânând ca numai magistrații să compue, și poate și reprezentantul baroului, consiliul îndreptățit a propune pe candidații cei mai meritoși.

Acest principiu este admis de mult de legiuitorul constituant din Belgia, prin articolul 99, de unde noi am luat aproape în total Constituția noastră din 1866.

Este adevărat că în Belgia listele de prezentare se fac în dublu, alcătuite fiind una de magistrați în întrunirile lor, la care nu participă nici ministrul Justiției, nici nimeni străin de corpul magistraturei; și o a doua listă alcătuită de consiliile provinciale sau de Senați, după cum e vorba de numiri de președinți la tribunal, or Curți, sau la Curtea de casație.

Acest sistem al dublelor liste este însă viu criticat la belgieni, tocmai din cauza posibilității influențelor politice, ce se pot exercita.

Totuș Regele având facultatea a alege pe oricare din aceste liste, are posibilitatea a-și purta alegerea sau, mai des asupra listei prezentate de magistrați.

În fine se mai ceruse de casație a se preciză prin Constituție, ca un magistrat să nu poată fi mutat nici chiar prin înaintare, fără consimțământul său scris, principiu ce se găsește înscris în articolul 100 din Constituția belgiană; principiu care pune piedică puterii executive, ca prin legi ordinare, să aibă posibilitatea a mută un magistrat, din localitatea unde prezența sa displăce, prin înaintarea sa în altă localitate; ceea ce adesea va echivală în fapt cu forțarea aceluși magistrat, a demisionă.

Și importă foarte mult ca aceste puncte să

fiie trecute în scurt în Constituțiune; pentru că aci nu e vorba de principii ce se pot schimba mereu, ca să se zică că nu puteau fi consacrate ca principii constituționale; căci de când se tot discută aceste chestii și în Belgia și în alte țări, nu s'a putut găsi alte norme mai eficace, spre a asigura independența magistraturei, decât acestea, care sunt primite de aproape 100 de ani de legiuitorul constituant belgian, și nici că sunt puncte de

detaliu.

Articolul 104 adaugă, după ce hotărăște că judecătorii sunt inamovibili: în condițiunile speciale pe care legea le va fixa, adaos care nu poate avea alt sens decât că legea specială, cea existentă, sau cea care se va vota, vor determina, dezvoltând principiul pus: diversele condițiuni de capacitate, de control și de disciplină, necesare bunului mers. (I. Stambulescu, Op. cit., pag. 158).

Art. 105. — Juriul este statornicit în toate materiile criminale și pentru delictele politice și de presă, afară de cazurile statornicite prin Constituțiunea de față.

Ațiunea pentru daune-interese rezultând din fapte și delict de presă nu se poate intenta decât înaintea aceleiași jurisdicțiuni de competența căreia este delictul.

Vechiul art. 105 avea cuprinsul următor :

Juriul este statornicit în toate materiile criminale și pentru delictele politice și de presă.

Ațiunea pentru daune interese rezultând din fapte și delict de presă, nu se poate intenta de cât înaintea aceleiași jurisdicțiuni. Numai comisiunea juraților va judeca și pronunța asupra daunelor interese și asupra cuantumului lor.

DESBATERI PARLAMENTARE CAMERA :

D-l Vespasian Pella: D-lor deputați, cred că ar fi bine să discutăm acest articol după ce ne vom pronunța asupra competenței în materia delictelor de presă.

D-l Ioan Th. Florescu, ministrul de justiție: Care este dificultatea?

D-l Vespasian Pella: O veți vedea imediat d-le ministru.

Art. 105 al proiectului de Constituție arată că delictele politice și de presă se judecă de jurați, afară de cazurile statornicite prin Constituție, ceace înseamnă că există și anume cazuri când delictele politice vor fi judecate de tribunalele ordinare.

Or, din textul Constituțiunii vechiului regat reieșeă că toate delictele politice intră în competența juraților.

Prin nout text, unii delicvenți politici sunt deci sustrași dela judecatorii lor naturali, cari nu pot fi decât jurații. Această modificare vine în contradicție cu motivele de ordie

social care impun competența juraților în materia delictelor politice.

Spre deosebire de infracțiunile de drept comun, cari au fost și sunt pedepsite, abstracție făcând de timp și de spațiu, spre deosebire de imoralitatea permanentă și generală a acestor fapte—imoralitatea delictelor politice se determină după criterii nesigure și uneori foarte obscure, criterii cari variază după concepțiunile politice dominante, fie într'o anumită epocă, fie într'o anumită societate. Delictetele politice nu lovesc în bazele de existență ale societății, ci urmăresc satisfacerea unui interes colectiv, satisfacere care poate contribui uneori la propășirea sau la întărirea organismului social.

Numai jurații, cari reprezintă opinia publică și curentele ce stăpânesc societatea numai jurații cari prin situația lor, dau o oarecare garanție de independență față de puterea executivă, pot aprecia adevărata gravitate a delictelor politice.

Nu trebuie să uitați, d-lor deputați, că de-

lictele politice nu au un caracter anti-societal, că ele nu sunt determinate de mobile josnice și egoistice, că ele nu sunt rezultatul perversității, ci al curajului, al spiritului de sacrificiu și al altruismului.

Cât de grave ar fi asemenea delictе, ele nu-și găsesc cauza primă în vicii și în decăderea morală, ci în fanatismul provocat de anumite idei superioare, cari prin puterea lor înaltă spiritală deasupra intereselor și preocupărilor materiale ale vieții. (Aplause).

Toate delictеle politice, fără de nici o excepție, trebuie să fie lăsate în competența juraților.

D-l I. Th. Florescu, ministru de Justiție: Aici e vorba de jurați.

D-l Vespasian Pella: E vorba de jurați, dar se creiază și excepțiuni pe cari d-voastră ca jurisconsult, nu cred că le puteți admite.

În toate țările cari au instituția juriului, înfracțiunile politice, abstracte făcând de modul de executare, sunt date în competența acestei jurisdicțiuni.

Mai mult încă. În multe țări prin texte constituționale această competență a fost impusă fără de nicio excepțiune. Cercetați Constituția belgiană, constituția poloneză, Constituția federală elvețiană, Constituția daneză, etc.

Pentru toate aceste motive, vă rog, d-lor depuși, ca să mențineți primul alineat al art. 105 în redactarea pe care o aveți în Constituția vechiului regat.

D-l I. Th. Florescu ministru de Justiție: Delictеle politice se vor judeca de jurați.

D-l Vespasian Pella: În acest caz aș dori ca d. ministru al Justiției să-mi dea o lămurire menită a înlătură în viitor orice controversă posibilă.

Există oarecari cazuri excepționale în cari delictеle politice săvârșite prin mijlocul presei să fie sustrate din competența juraților?

D-l I. Th. Florescu, ministrul Justiției: Nu! Nu!

D-l Vespasian Pella: Față de această declarațiune autorizată a d-lui ministru de Justiție mă declar satisfăcut!

Rămâne deci hotărât că absolut toate delictеle politice oricari ar fi calificarea și mo-

dul lor de executare, fie că ar fi săvârșite prin presă, sau prin orice alte mijloace, sunt și rămân în competența juraților.

D-l N. D. Chirculescu, raportor: Din momentul că în Constituție nu aveți nici un delict politic rezervat tribunalelor ordinare, nu mai încapе nici o îndoială. Textul este precis.

— Se pune la vot art. 106 devenit 105 și se adoptă, nemodificat.

JURISPRUDENȚA

1. Atât Constituția prin art. 105, cât și Legea presei, nu determină decât competența de atribuțiuni *ratione materiae* a instanțelor represive, fără a conține vreo dispozițiune particulară asupra competenței teritoriale, rămânând ca această competență să se determine după dreptul comun. (Cas. II, 301 din 903, Bul. Cas. 1903, pag. 432).

2. Judecarea delictelor de presă deferindu-se prin art. 105 din Constituție juriului, nu s'a înțeles toate felurile de abateri, precum e și abaterea unui tipograf de a nu fi inserat numerile pe operele ieșite, conform art. 17 din legea presei, ci numai acele infracțiuni cari consistă în manifestarea unei opinii prin mijlocul presei, contrariu dispozițiilor codului penal.

Garanția juriului nu s'a văzut utilă decât pentru manifestațiunile săvârșite prin presă și spre a întări principiul libertății din art. 24 din Constituție, și orice altă abatere prevăzută, fie prin legea presei, fie prin altă lege, precum e legea din 1885, în privința obligației depunerii numărului exemplarelor, nu sunt, în sine, delictе de presă, și dar, nu pot fi judecate de juriu, ci de instanțele polițienești sau corecționale. (Cas. II, 1027 din 901, Bul. Cas. 1901, pag. 1577).

3. Atunci când presa servă ca mijloc de a reproduce scene obscene, atingând simțul moral, fără nici o gândire exprimată, pentru asemenea fapt nu se poate invoca beneficiul jurisdicțiuni juriului.

Prin urmare, faptul de a pune în vânzare cărți postale ilustrate pornografice, cum și

publicațiuni cari conțin diferite reproducțiuni fotografice de nuduri feminine după natură, este de competența instanțelor ordinare de a fi judecat. (Cas. II, 2605 din 909, Jurisprudența Casației, 1909, pag. 536, Nr. 570).

4. Calomnia comisă prin foi volante imprimare, trimise prin poștă la diferite persoane este un delict de presă, și ca atare de competența Curții cu jurați. (Cas. II, 2986 din 912, Bul. Cas. 1912, pag. 1965).

5. Deși delicturile de presă se judecă de jurați, însă nu toate formele prescrise de procedura penală cari preced judecarea prin jurați, când este vorba de judecarea unei crime sau a formelor dinaintea Curții cu jurați, au a fi observate și la judecarea unui delict de presă.

Astfel, în delicturile de presă nu este nevoie de darea unui apărător din oficiu delicventului. (Cas. II, 760 din 1900, Bul. Cas. 1900, pag. 1066).

6. Toate delicturile electorale sunt delicturi politice și se judecă de Curtea cu jurați.

Recursul în casație, în materie de delict electoral, se face fără plată de taxă de timbru sau taxă specială, și recurentul, chiar dacă este condamnat la o pedeapsă privativă de libertate, se poate prezenta liber spre a-și susține recursul său fără a fi nevoit să îndeplinească cerințele art. 422 din procedura penală. (Cas. II, 984 din 901, Bul. Cas. 1901, pag. 1523).

7. Militarii în activitate sunt justițiabili de tribunalele militare pentru toate crimele și delicturile comise de dânșii, afară de excepțiunile prevăzute de codul de justiție militară în care nu se prevede și delicturile de presă.

Curtea cu jurați reține astfel fără competența judecarea delictului de presă imputat unui militar ce se găsea în serviciul activ al armatei. (Cas. II, 314 din 902, Bul. Cas. 1902 pag. 474).

8. Dacă după art. 105 din Constituție, delicturile de presă au a fi judecate de Curtea cu jurați, spre a oferi garanțiile judecării acestora, nu rezultă de aici că toate formalitățile prescrise de procedura penală, la judecarea crimelor, fie ordinare, fie de presă,

au a fi observate și la judecarea unui delict de presă, precum în deosebi aceasta rezultă din art. 226 proc. pen.

În special, dispoziția art. 284 pr. pen. relativă la comunicarea listei juraților acuzaților de crime, nu se poate aplica la judecarea delicturilor de presă, căci acest articol, vorbind de acuzați, presupune că este vorba de o crimă, iar art. 327 pr. pen. arătând că lista juraților se va comunica acuzatului la temniță, presupune că acesta este în închisoare preventivă și în imposibilitate de a cunoaște mai dinainte numele juraților care au să-l judece.

În materie de delict de presă, arestul preventiv fiind expres oprit de lege, comunicarea listei juraților nu mai este nevoie a se face inculpatului, căci el fiind liber, poate lua singur cunoștință de această listă.

Afară de aceasta, când constată că inculpatul a uzat fără nici o rezervă de dreptul de recuzare ce-i acordă legea, a fost în măsură să cunoască numele juraților prin el însuși independent de orice comunicare. (Cas. II, 662 din 913; *Jurisprudența Română* 1913 pag. 278, Nr. 367).

9. Imputarea în persoana cuiva, pe nedrept, prin foi volante tipărite, adresate autorităților și la diferite persoane, a unor fapte necorecte și nedemne, constituie un delict de presă, care, după art. 105 din Constituție, este de competența Curții cu juri, de a-l judeca. (Cas. II, 226 din 1896, Bul. Cas. 1896, pag. 761).

10. Deși după art. 105 din Constituție numai comisiunea juraților are a judeca și pronunță asupra daunelor interese și cuantumului lor, această dispoziție însă se referă numai la cazul când despăgubirile sunt cerute de partea civilă dela acuzați, nu și atunci când ele se cer de către acuzații achitați, caz în care, conform art. 382 din procedura penală, cererea se adresează judecătorilor Curții cu jurați. (Cas. II, 1185 din 902, Bul. Cas. 1902, pag. 1088).

11. După art. 105 din Constituție numai comisiunea juraților judecă și se pronunță asupra daunelor interese și asupra cuantumului lor în delicturile de presă.

Prin urmare, dacă jurații declară că nu rezultă nici o daună pentru partea civilă, din faptul urmărit, Curtea nu are să mai pronunțe nici o decizie, deoarece chestiunea daunelor fusese definitiv rezolvată prin verdictul juraților.

În caz când juriul prin declarațiunea sa acuză pe inculpat și nu acordă despăgubiri civile, această declarațiune cum și ordonanța prezidențială este suverană și prin urmare, ea nu poate să fie atacată cu recurs de partea civilă. (Cas. II, vezi *Curierul Judiciar* din 1906, Nr. 74, pag. 592).

12. Din textul art. 105 din Constituție reiese numai că în delict de presă, juriul, prin excepțiune, are a se pronunța, nu numai asupra culpabilității, dar și asupra existenței cuantumului despăgubirilor, înțelegându-se aceasta numai atunci când partea inculpată este față la înfățișare, nu și atunci când inculpatul fiind lipsă, sarcina de a hotărî rămâne numai judecătorilor.

Prin urmare, când inculpatul, deși lipsă, a fost condamnat de juriu la daune, în urma opozițiunii ce a avut dreptul inculpatul să facă, jurații, în regulă constituțiv și în prezența inculpatului, l-au apărat de orice despăgubire, verdictul acestui din urmă juriu n'a avut să retracteze sau să reformeze pe cel dintâi, căci acela fiind pronunțat în afară și contra tuturor prescripțiilor legii, nu se putea considera în urma opozițiunii de cât ca nul și neavenit. (Cas. II, 730 din 908; Bul Cas: 1908 pag. 542).

13. Dacă comisia juraților, chemată a se pronunța asupra acțiunii civile pentru daune interese rezultând dintr'un delict de presă, conform art. 105 al. II, din Constituție, a răspuns negativ la chestiunile puse asupra daunelor interese și asupra cuantumului lor, după ce răspunsese afirmativ asupra delictului de calomnie, inculpatul nu are interes să se plângă de acest fapt, ci numai partea vătămată prin delict.

Inculpatul nu poate deduce din această împrejurare lipsa unui element al delictului, pe judeciul, deoarece acest element este implicit stabilit prin aceea că în chestiunea pusă juraților se cuprindea întrebarea că faptele

prepușe erau de natură a supune pe reclamant la ura și disprețul cetățenilor, ceea ce constituie un prejudiciu cel puțin moral. (Cas. II, 2512 din 913, *Jurisprudența Română* 1914., pag. 41, Nr. 41).

DOCTRINA

Art. 105 din Constituțiune prevede că în materie de crime și delicta politice sau de presă, juriul este chemat a judecă. Chiar și pentru daunele ce ar rezultă din delicta sau crime de presă, sau chiar fapte ce nu ar constitui delicta, dar comise prin presă, tot juriul are calitatea de a judecă dacă se cuvine daunele cerute.

Să arătat dejă că sunt excepțiuni la principiul pus de articolul 105, că juriul numai judecă delictela de presă, în caz de delict comis contra persoanei suveranului, sau a familiei sale, a principelui moștenitor, a suveranilor străini și reprezentanților lor.

Asemenea indemnările directe la omor sau rebeliuni, când n'au fost urmate de executare, calomniile, injuriile, difamațiunile aduse particularilor sau funcționarilor publici, atinși în viața lor privată sau în cinstea lor.

În toate aceste cazuri excepționale, deci limitativ enunțate, tribunalele, iar nu juriul sunt competente a judecă delictela comise chiar prin presă.

Articolul 105 enumără printre delicta de competența juriului și delictela politice.

Ce este un delict politic?

Se poate spune în rezumat că un delict e politic, când vătămă direct ordinea publică instituită, adică când delictul atinge în mod direct Statul lovindu-l în principiile care formează bazele sale fundamentale.

Chestiunea de a preciza în fapt dacă un delict e politic sau nu, este foarte delicată; generalmente se caută mobilul care a împins pe făptuitor, dacă mobilul este de ordine politic, delictul este politic, dacă mobilul este de ordine privată, delictul este de drept comun.

Așa într'un delict de bătae, dacă ea se întâmplă cu ocazia unei alegeri, sau a unei in-

truniri electorale, și din discuție relativă la politică, se decide că delictul este politic.

Mobilul însă poate fi ascuns, așa că trebuie bine stabilit acest lucru, adică intențiu-

nea și cauza delictului, spre a-l considera ca delict politic. (I. Stambulescu, Op. cit. pag. 169).

Art. 106. — Justiția militară se organizează prin oșebită lege.

Art. 107. — Autorități speciale de orice fel, cu atribuțiuni de contencios administrativ, nu se pot înființa.

Contenciosul administrativ este în căderea puterii judecătorești, potrivit legii speciale.

Cel vătămat în drepturile sale, fie printr'un act administrativ de autoritate, fie printr'un act de gestiune făcut cu călcarea legilor și a regulamentelor, fie prin rea voință a autorităților administrative de a rezolvă cererea privitoare la un drept, poate face cerere la instanțele judecătorești pentru recunoașterea dreptului său.

Organele puterii judiciare judecă dacă actul este ilegal, îl pot anula sau pot pronunța daune civile până la data restabilirii dreptului vătămat, având și căderea de a judeca și cererea de despăgubire, fie contra autorității administrative chemate în judecată, fie contra funcționarului vinovat.

Puterea judecătorească nu are cădere de a judeca actele de guvernământ, precum și acele de comandament cu caracter militar.

Ambele articole sunt noi.

În vechea Constituție era art. 130, cu cuprinderea următoare :

„Consiliul de Stat cu atribuțiuni de contencios administrativ nu se poate reînființa.

Curtea de Casașune se va rosti ca și în trecut asupra conflictelor de atribuțiuni“.

DESBATERI PARLAMENTARE SENAT :

D-1 Ștefan Pop: De asemenea sunt de părere să se renunțe la fraza care începe cu cuvintele: „având și căderea“, fiindcă este inutil să se mai zică că ele au căderea de a judeca și cererea de despăgubire, de oarece dacă am zis mai sus că ele pot pronunța daune, înseamnă că au și căderea de a se pronunța asupra despăgubirilor.

D-1 A. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: Aici nu aveți dreptate. Daune civile contra cui? Aici se adaugă în lege, fie contra autorității, fie contra funcționarilor. Întâiu se vorbește de principiu și apoi se arată cine va fi răspunzător.

D-1 I. Pecurariu: La alin. III, se zice : „de a deslegă cererea“, eu cred că nu este bine zis.

D-1 Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: „Să zicem atunci: „de a rezolvă“.

D-1 C. D. Dimitriu: În textul acesta s'a introdus o inovațiune: răspunderea funcționarului.

De aceea, vedeți aci dispoziția aceasta că pe lângă judecata actului care a adus vătămarea instanțele judecătorești mai au competența să judece și răspunderea funcționarului.

Chestiunea, în drept, eră controversată: dacă el a ascultat un ordin superior sau nu. Controversa aceasta a fost rezolvată aci și aceasta justifică adaosul acesta în textul de față.

D-1 Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: Eu nu vreau să vorbesc decât ca să rezum bine schimbările de redacțiune

cari s'au propus în acest articol.

La primul aliniat, în loc de „reînființă“ se va zice „înființă“.

La alin. III, unde se zice „deslegă“, se va zice: „rezolvă cererea“.

La alin. IV, în loc de: „il poate sau anula sau pronunță daune“, se va zice: „il pot anula sau pot pronunță daune“, iar în loc de cuvântul „chemată“ să se zică „chemate“.

La ultimul aliniat să se suprima ca inutile cuvintele: „făcute de puterea publică în virtutea exercițiului suveranității, suprimare făcută de comitetul delegaților.“

Vă rog să admiteți aceste schimbări de redacție.

— Se pune la vot art. 107 cu schimbările de redacție și cu suprimările propuse și se admite.

DESBATERI PARLAMENTARE CAMERA.

— Se dă citire art. 108 devenit 107 cu următoarele modificări făcute de Senat:

La alin. 1, cuvântul „reînființă“, cu „înființă“.

La alin. 3, cuvântul „deslegă“, cu „rezolvă“.

La alin. 4, cuvântul „poate“ cu „pot“; să se șteargă cuvântul „sa“ să se adauge cuvântul „pot“ înaintea cuvântului „pronunță“ și să se înlocuiască cuvântul „chemată“ cu „chemate“.

D-l M. G. Orleanu, președinte: D. Pșepelinski are cuvântul.

D-l L. Pșepelinski: Aici mi se pare că s'au desființat atribuțiunile de contencios administrativ ale înaltei Curți de casație și ele se dau în competența tribunalelor ordinare. Nu se precisează prin text o procedură cel puțin rapidă. Dacă vom avea tribunale, Curți de apel și iarăși Casație, dreptul de a recurge pentru atacarea unui drept legal devine iluzoriu. Cel puțin să avem asigurarea că va fi o procedură repede, că se vor retrage în această materie căile de atac înaintea instanțelor judecătorești cum ar fi Curtea de apel. Poate că eră mai bine ca aceste atribuțiuni să fie lăsate tot în competența Curții de casație, având atribuțiuni de con-

tencios administrativ.

D-l M. G. Orleanu, președinte: D. Negură are cuvântul.

D-l M. Negură: D-lor deputați, în articolul 108 se face distincțiune dându-se posibilitatea părții lezate să se adreseze contenciosului administrativ ca să repare un act arbitrar, fie ca să restabilească în drepturile sale, cum ar fi cazul unui funcționar care a fost scos în mod arbitrar, fie ca să i se acorde daune în terese de instanțele judecătorești. Prin urmare funcționarul — și aceasta este în special cauza pentru care art. 108 a fost astfel redactat — are protecțiunea legală constituțională spre a nu fi asvârlit în chip nedrept pe drumuri de autoritățile superioare.

Dar, d-lor, se face o distincțiune între două categorii de funcționari și anume ultimul alineat exclude dela posibilitatea reparațiunii unei nedreptăți o categorie de funcționari, poate cei mai interesați pentru noi, este vorba de militari, pentru că alineatul ultim spune: „...sau cu caracter de comandament militar, etc.“ Ori dreptul acesta poate privi avansările precum și scoaterea din cadrele active ale armatei.

Voci: Nu, nu.

Alte voci: Trebuie înțeles că sunt acte administrative.

D-l M. Negură: D-lor, eu îmi aduc aminte foarte bine explicațiunea pe care a dat-o d. ministru de război în secțiune spunând că dreptul de sancțiune în contra unui ofițer este numai de atributul celui care cunoaște perfect calitățile și valoarea fiecărui ofițer în parte. Ori, în principiu, dar în fapt însă se poate întâmpla contrariul așa numai după o zi după ce d. ministru de război ne făcerea această argumentare în secție, s'a petrecut un caz extraordinar.

Un maior vechiu este scos din armată pentru că a fost dat în judecată după cererea lui și deși a fost achitat, însă prin faptul că a fost și un vot în divergență de majoritatea instanței judecătorești care l-a judecat și achitat, totuși s'a zis că întrucât acest vot eră în minoritate, eu mă conduc după minoritate și nu după majoritatea judecătorilor și trebuie să scot pe acest ofițer din armată. Ofițerul a fost scos din armată. Eu m'am dus

la d. ministru și i-am spus: d-le ministru, este autoritate de lucru judecat, pentru că ofițerul a fost dat în judecată și achitat. Dumnezeu însă mi-ai răspuns că fiind o chestiune de militarie, nu înțelege să planeze vreo îndoeală asupra unui ofițer. Și am răspuns: d-le ministru, nu poate să încapă bănuială, este o certitudine pentru că ofițerul a fost achitat și nu poate să fie bănuială care să planeze asupra lui, prin faptul că a fost un vot pentru condamnare; d-voastră puneți îndoeală deasupra certitudinii? Preferați d-voastră îndoeală și excludeți certitudinea? Dar, d-lor, cine repară nedreptatea? Cazu! merge pe filiera ierarhică și ajunge la consiliul inspectorilor, care nu face altceva decât să repete argumentele și deciziile luate de organele ierarhice, fără ca acest ofițer să mai poată avea recurs la vreun organ care să repare jignirea ce i s'a adus. Prin urmare ați văzut cazul: un maior cere el să fie dat în judecată și judecata îl achită, dar prin faptul că a fost un singur vot împotriva majorității consiliului, este scos din armată. Ei bine domnilor, aceasta este un arbitrar care trebuie să înceteze și în această materie trebuie să punem îngrădiri, întrucât și ofițerul este un funcționar și este unul dintre cei mai vrednici care trebuia să fie luați în seamă și nu trebuie să-i lăsăm victime ale arbitrarului și să le dăm și dreptul de recurs în fața instanțelor judecătorești. În definitiv Curtea de casație și instanțele judecătorești sunt tot așa de capabile să poată judeca învinuirea adusă ofițerului și să găsească dacă în adevăr conduita unui ofițer este mai bine susținută de minoritatea a unei judecăți decât majoritatea aceleiași judecăți. De aceea acest text, care cuprinde o restrângere nedreaptă și care dă loc arbitrarului și în armată, vă rog să bînevoți să găsiți că nu trebuie să fie păstrat și că trebuie să lăsăm toate categoriile de funcționari sub acelaș regim de drept, de protecțiune legală și de control.

D-I. Giurculescu: D-le președinte și d-lor deputați, *art. 108 din Constituție* prevăzând o *desființare deghizată a secțiunii de contencios* dela Inalta Curte de casație, constituie, după părerea mea, cea mai mare greșeală a

factului nostru fundamental (Aprobări). Este o adevărată greșeală — și este și cea mai mare — pentru că dela 17 Februarie 1912, de când ființează această secțiune de contencios, prin anulările de decrete ilegale și de ordonanțe arbitrarie ale puterii administrative, această supremă instanță a adus cele mai mari servicii țării și particularilor. (Aplause). Și tocmai în timpul hotărâtor când trebuia să ne îndrumăm moravurile către *respectul legilor*, la care respect erau chemați; atât cei de jos cât și cei de sus, această instanță supremă este pur și simplu desființată prin art. 108 din Constituție!

Intreb guvernul, care este vina cea mare a acestei secțiuni de contencios, de i se aplică această *pedeapsă* — căci eu nu o pot numi decât „o pedeapsă“ — a desființării ei prin acest articol și a redării acestei puteri de a se judecă arbitrarul administrativ întregii filiere judecătorești, dela cel mai mic până la cel mai înalt judecător? Nu este nici o rațiune logică în această dispozițiune surprinzătoare, căci dacă avem în vedere *independența instituțiilor* care trebuie să judece arbitrarul administrativ al celor de sus, este imposibil de admis în logica lucrurilor că judecătorul de ocol sau de tribunal poate să judece mai independent decât înalții magistrați dela Inalta Curte de casație — un decret arbitrar al ministrului de justiție, spre exemplu, de instrucțiune publică, de finanțe, interne, etc. — și nu este vorba de miniștri noștri — „*honnei soit qui mal y pense*“ (zâmbete), este vorba de toți miniștri țării și este vorba de moravurile noastre curente!

Care este, prin urmare, rațiunea logică pentru care s'a desființat această înaltă instanță, căci noi nu putem să admitem că se va realiza o îmbunătățire mai reală de moravuri prin noul text constituțional, ci tot prin secțiunea de contencios care a fost înființată prin legea dela 17 Februarie 1912. (Aprobări).

D-lor, să exemplificăm: se oprește printr'un arbitrar administrativ o fabrică sau o moară de a funcționa. În sistemul legii dela 1912 ordonanța eră trimisă înaintea secțiunii de contencios a Inaltei Curți de casație,

care cu precădere judecă de urgență, și în șase luni, nu știu dacă atingeă termenul de 1 an, acest arbitrar administrativ, care produceă imense pagube unui proprietar, își luă un sfârșit printr'o hotărîre judecătorească ce impunea respect tuturor.

Ei bine, acum, sub imperiul nouilor jurisdicțiuni ce înființați, trimiteți pe acela căruia i se oprește o moară sau fabrică, și unde pagubele sunt în raport cu zilele ce se scurg, îl trimeteți la instanțele ordinare, adică parcurgând toată filiera obișnuită, la tribunale, Curți de apel și la Curtea de casație, ca instanță de recurs, vor trece 5—6 ani până când va puteă obține o hotărîre, în care timp daunele încercate de acel fabricant sau morar vor fi incalculabile. Să fie aceasta, d-ilor, de utilitate socială sau particulară, ceace facem noi, sau noi nu facem altceva, votând acest text de Constituție, decât după informațiunile precise ce am, ne facem ecoul unui capriciu juridic, al onoratului raportor al Constituțiunii dela Senat?

Sunt bine informat, d-ilor deputați, că d. raportor Dissescu pierzând un proces la conțenciosul administrativ, a amenințat cu fulgerile sale de *Jupiter Tonans* în domeniul juridic, cu desființarea pur și simplu a conțenciosului administrativ.

Cu alte cuvinte, astăzi d-sa își plătește o poliță pentru această neplăcere profesională! O spun aceasta, — și o spun bine întemeiat, fiindcă o știu din cea mai bună sursă — pentru că nu văd deloc rațiunea logică a desființării conțenciosului administrativ. Dar pentru Dumnezeu, cu noul text de Constituție înseși *judecătorii inamovibili* vor puteă fi înlocuiți după bunul plac al ministrului sau al oamenilor politici influenți, și în loc să le dați putința ca imediat secția de conțencios a Curții de casație să-i reintegreze dacă au dreptate, pentru demnitatea justiției și în interesul obștesc, d-voastră îi trimiteți să se plimbe 5—6 ani pe la instanțele obișnuite, adică tribunale, Curți de apel și Curtea de casație, în care timp prestigiul lor este scăzut în fața opinii publice și nu se știe dacă atunci când vor puteă obține o hotărîre care să le deă satisfacție, dacă sta-

rea lor sufletească și amărăciunile cari le-au umplut sufletul de desgust le vor mai îngădui ca să-și ocupe locul din care pe nedrept i-a isgonit arbitrarul administrativ! (Aplause, aprobări).

Vă întreb de asemenea, în materie administrativă, unde aveți cazuri elocvente: înlocuirile făcute, spre exemplu, de d. Paul Negulescu, fostul ministru al instrucțiunii publice, sub guvernul averescan, sunt recente în mintea d-voastre înlocuirea d-ilor Mihail Popescu și P. Ghiteșcu din ministerul instrucțiunii publice, niște valoroși îndrumători ai învățământului nostru public!

Ei bine, dacă d. Mihail Popescu sau d. Ghiteșcu ar fi fost înlocuiți sub imperiul art. 108 din actuala Constituțiune, desigur că nu i-ar fi mai găsit acum la ministerul de instrucțiune, ci i-am fi văzut bătând drumurile justiției și încă mulți ani dearându-l, până să li se deă locul de unde pe nedrept au fost izgoniți printr'un act arbitrar administrativ al ministrului respectiv.

D-ilor, să nu ne ascundem după degete, ci să vedem realitatea rece în față. Suntem o țară cu moravuri politice violente suntem o țară care n'avem nici educație civică, nici educație legală, și atunci tocmai fiindcă suntem în această stare de tranziție, eră necesară încă funcționarea acestei secții de conțencios administrativ, care eră *un corectiv suprem* împotriva arbitrarului administrativ și care fără această supremă instanță, desigur, ar fi continuat în toată voia lui, aducând anarhia și descurajarea adâncă în sufletele celor mai buni funcționari ai țării noastre. (Aplause).

Dacă înarmați cu forța legală a acestei instanțe supreme și tot s'au mai petrecut atâtea acte și decrete abuzive, dar suprimând acest corectiv, acest zăgaz al autorității legilor, vă puteți închipui ce proporții imense ar luă aceste acte arbitrare, dată fiind mai ales înăsprirea de azi a raporturilor dintre partide și schimbarea guvernelor de aci înainte. (Aprobări).

Fac deci apel la înaltul sentiment de dreptate și legalitate al omor guvern, care nu are nici un interes ca să deschidă o poartă „a-

narhiei de sus", și fac apel și la sentimentul de dreptate al Camerei ca să cerem în mod hotărît guvernului ca să rezerve art. 108 pentru mai târziu, când i se va da „o nouă redacțiune", care să fie compatibilă și cu „menținerea secției de contencios administrativ" dela Inalta Curte de casație, în interesul superior al țării! (Aplause).

D-l Vintilă Brătianu, ministru de finanțe:

D-lor deputați, deși se discută o chestiune juridică, în care prin urmare eu nu aș avea competența ca să pot convinge Camera dacă soluția dată prin proiectul de Constituțiune este cea bună dați-mi voie însă, ca ministru de finanțe care am avut, cu ocaziunea legii impozitelor directe, să mă preocup și de rolul Curții de casație în materie de contencios administrativ și fiscal, să vă arăt cum s'ar putea mai bine satisface nevoia de a apropia dreptatea de cei mulți. Voi arăta și care este în realitate concepția democratică care trebuie să preocupe un partidul liberal. Sunt două sisteme în materie de contencios administrativ.

Cu ocazia legii fiscale ar trebui să mă preocup și de contenciosul fiscal, care eră legat prin natura lui de această reformă. Este sistemul francez și sistemul englezesc. Noi avem sistemul englez, adică dăm justiției acest rol de contencios administrativ, pe când în Franța consiliul de Stat are acest rol. Odată ce pășim pe calea hotărîtă de a da o organizațiune democratică și în această privință suntem datori să punem la dispoziția tuturor, și celor mai îndepărtați și celor mai mici, ca și celor mai mulți, această justiție. Nu este principiu democratic de a concentra totul în Curtea de casație, fiindcă ar fi să suprimăm justiția și dreptul de recurs pentru nedreptățile dela Sighetul-Marmației sau Hotin. Dreptul pentru acesta de a veni la București și la casație ca să se apere nu este decât pe hârtie, căci el nu știe cum să vină înaintea justiției unei instanțe atât de depărtate și la care adesea nu poate ajunge din cauza cheltuelii.

Contenciosul administrativ nu interesează numai relațiile funcționarului cu Statul, dar el trebuie să rezolve toate conflictele cari pot

naște între toți particularii și administrația publică. Când cu drept cuvânt cereți și cerem și noi ca toții să se facă descentralizarea administrativă, adică să dăm o parte din atribuțiunile Statului, comunelor și județelor, oare credeți că atunci când aceste conflicte se pot ivi în hierare comună din țară, va putea veni la Curtea de casație îndepărtatul cetățean dela extremitatea țării ca să-și poată câpăta dreptatea?

În Franța, unde și acolo este organizațiune democratică, este o altă instanță decât cea prevăzută la noi, și anume: pe lângă consiliul de Stat sunt consilii de prefectură în fiecare județ, cari judecă aceste conflicte. Când a fost vorba să se facă o modificarea a contenciosului, sub guvernul Averescu, s'a preconizat două organizațiuni paralele de sus până jos, aceea a justiției propriu zise și a contenciosului administrativ special, creiând tribunale administrative în fiecare județ, ca să se apropie aceste instanțe de cei cari vor avea nevoie de dânsa. Soluția eră costisitoare, nu dădea garanțiile pe cari le da justiția, și schimba cu totul principiile organizației de Stat și de separație a puterilor.

Prin urmare, d-lor, legea specială va trebui negreșit să dea în contencios administrativ pentru chestiile de o importanță mai mare Curții de casație, va trebui să înlesnească o repede judecare înaintea depozitiilor instanței; dar dacă vreți să puneți justiția în realitate la îndemâna tuturor, și mai cu seamă celor mai slabi și mai depărtați — mai cu seamă după descentralizarea administrativă, — soluțiunea cea adevărată este cea pusă în proiect, iar nu aceea care a fost până astăzi. Ea corespunde la un moment dat țării mici, dar nu mai corespunde azi țării mărite. În acelaș timp trebuie descărcată Curtea de casație de atribuțiuni secundare rezervându-i în realitate rolul de supremă instanță numai pentru chestiunea drepturilor funcționarilor, nu a i se da rolul de azi, limitând contenciosul la conflictul între Stat și funcționarii revocați; contencios bine organizat, trebuie să intereseze toate conflictele dintre ad-ție, justiție și oricari particulari. Pentru nedreptatea ce ar

face și călcările de lege reprezentanții Statului trebuie să meargă înaintea justiției ca ori și ce alt particular.

De aceea cred că soluția din proiect este cea care lasă în viitor rezolvirea cea mai temeinică a chestiei de față. (Aplause prelungite).

D-l Ioan I. C. Brătianu, președintele consiliului: D-lor deputați, dacă se admite ca această chestiune să fie discutată și de aceia cari nu sunt juriști și fiindcă în locul ministrului de Justiție s'a ridicat ministrul de finanțe, am să aduc și eu câteva explicațiuni.

Legea actuală a contenciosului administrativ rămâne în vigoare chiar sub noua Constituțiune, până se va face o altă lege care să hotărască în ce cazuri și în ce condițiuni se va constitui și se va organiza noul contencios administrativ; fiindcă necontestat trebuie ca legea cea nouă să aibă în vedere acordul a două interese cari ar putea chiar să pară contradictorii: unul că nu se poate da ca să se judece de orice instanță orice decret regal, și prin urmare trebuie un contencios administrativ superior, celălalt ca să fie la îndemâna tuturor pentru diferite conflicte cu administrația, în oricare regiune a țării. Prin urmare, voiesc să exprim că deocamdată va trebui să rămână în vigoare legea actuală a contenciosului administrativ.

Voci: Inchiderea discuției.

— Se pune la vot inchiiderea discuției și se admite.

— Se pune la vot amendamentul comitetului delegaților și se admite.

— Se pune la vot art. 108 devenit 107 astfel amendat și cu explicațiunile date de d. președinte și se admite.

DOCTRINA

Articolul 107 din Constituție menține principiul ce există și în vechea Constituție, că adică nu se pot înființa la noi autorități speciale cu atribuțiuni de contencios administrativ, declarând că este în căderea puterii judecătorești, potrivit legilor speciale, a rezolva conflictele dintre particulari, și auto-

rități.

În privința contenciosului administrativ, legiuitorul constituant a pus un principiu diametral opus, celui din vechea Constituție, adică că nu numai Curtea de Casație poate anula actul ilegal al administrației, ci orice judecător, așa că cel vătămat în drepturile sale (articolul 107) fie printr'un act administrativ de autoritate, fie printr'un act de gestiune, făcut cu călcarea legilor sau regulamentelor, fie prin reaua voință a vreunei autorități de a rezolva o cerere privitoare la un drept, poate face plângere la instanța judecătorească competentă după materie sau valoare, cerând anularea actului și daune fie față de autoritatea, sau funcționarul vinovat.

Prin urmare după noua Constituție, chiar și un judecător de ocol va putea anula actul ilegal, sau obligă la daune până la data restabilirii dreptului vătămat, având și cădere a judecă și pronunță asupra daunelor suferite de cel ce reclamă, pentru trecut.

Finalul articolului lămurește că puterea judecătorească nu are cădere a judeca actele de guvernământ, precum și acele de comandament cu caracter militar.

Dacă actele de comandament cu caracter militar ceva mai ușor de înțeles, deși nici această denumire nu ne dă o noțiune precisă a lucrului, cu atât mai greu este a da o definițiune a actelor de guvernământ.

Se poate zice că sunt acele măsuri ce guvernul e nevoit a lua, pentru apărarea unui interes general, și care privesc ordinea publică, siguranța Statului internă sau externă, sau de apărarea țării contra epidemiilor, epidemiozilor, foametei, etc.

Ca exemple de acte de guvernământ, în privința cărora puterea judecătorească nu are cădere a exercita controlul său, sunt: declararea războiului, faptele de război, impuse de necesitățile imediate ale războiului, oprirea exportului grânelor sau altor materiale sau alimente, în caz de foamete, sau măsurile pentru stărpirea epidemii ori epidemiozilor, etc.

Noua dispoziție a Constituției, de a da în căderea judecătorilor, după competența

lor, de a anula actele arbitrare, nu va da roade bune; căci ceea ce importă în prim loc pe cel vătămat este ca să se anuleze măsura ilegală, sau să obțină autorizația refuzată în cel mai scurt timp posibil, și singurul mijloc de a obține acest rezultat, eră de a atribui instanței supreme dreptul de a verifica repede lucrul, restabilind situația legală.

Dar de unde până acum, adică sub imperiul ultimei legi a contenciosului, partea vătămată, aveă posibilitatea a obține foarte repede, ordinul către autoritatea administrativă de a desființa actul arbitrar, sau a obține ordinul de a satisface cererea dreaptă a reclamantului, adresându-se direct Casației; acum trebuie din contra, să pornească procesul la instanța competente, după natura sau valoarea litigiului, rămânând ca după nesfârșite trăgăniri ale judecătorilor, ca opoziție, sau în orice caz după judecata în apel, să ajungă tot la Casație, dar după 2—3 ani de întârziere, spre a obține soluția, într-o chestie unde urgența măsurii, importă pe vătămat mai mult decât în orice altă materie (I. Stambulescu. Op. cit. pag. 171).

D-l Petre Popescu, grefierul Curții de casație s. III, publică în *Curierul Judiciar* Nr. 21 din 1923, următorul articol:

Art. 107 alin. I și II din noua Constituție spune următoarele:

„Autorități speciale de orice fel, cu atribuțiuni de contencios administrativ, nu se pot înființa,

„Contenciosul administrativ este în căderea puterii judecătorești potrivit legii speciale“.

Vechea Constituție nu conținea o dispozițiune formală în acest sens, dar principiul ce rezultă din economia ei eră același: *competința exclusivă a organelor puterii judecătorești* de a se rosti asupra pricinilor sau conflictelor de drepturi dintre particulari și autoritatea publică.

În adevăr, art. 36 din acea Constituție prevedea că „puterea judecătorească“ sau dreptul de jurisdicție se exercită de Curți și

Tribunale, iar prin art. 130 se interzicea legiuitorului ordinar de a înființa Consiliul de Stat *cu atribuțiuni de contencios administrativ*, recunoscându-se astfel, că și în diferențele de drept dintre Stat — putere publică— și particulari dreptul de jurisdicție aparține tot organelor puterii judecătorești ca și în celelalte afaceri procesuale, în genere.

Vechea Constituție nu recomandă legiuitorului ordinar să facă vre-o lege specială în privința judecării afacerilor de contencios administrativ, dar nici nu-i interziceă edictarea unei asemenea legi. Legiuitorului ordinar aveă, prin ummare, latitudinea sau de a lăsa judecarea acestor afaceri să se urmeze după procedura ordinară comună tuturor judecăților (proc. civilă) sau de a institui legi de procedură speciale, bine înțelese în marginele principiului *competinței exclusive* a organelor puterii judecătorești, adică de a nu înființa — în afară de aceste organe— autorități speciale *administrative* cu atribuțiuni judecătorești.

Legiuitorului lași uzat de această facultate, experimentând, după cum vom vedea mai jos, ambele sisteme de procedură.

Noul constituant însă nu mai acordă o atare latitudine legiuitorului ordinar, ci declară în mod categoric că afacerile de contencios administrativ se vor judeca de instanțele judecătorești *potrivit legii speciale*.

Mai mult, constituantul schițează el însuși principiile cardinale, după care se va întocmi o asemenea lege, căci atât cum se exprimă în aliniatele III, IV și V din citatul art. 107:

III. *„Cel vătămat în drepturile sale, fie printr'un act administrativ de autoritate, fie printr'un act de gestiune făcut cu călcarea legilor și a regulamentelor, fie prin rea voință a autorităților administrative de a se rezolva cererea privitoare la un drept, poate face cerere la instanțele judecătorești pentru recunoașterea dreptului său“.*

IV. *„Organele puterii judiciare judecă dacă actul este ilegal, îl pot anula sau pot pronunța daune civile până la data restabilirii dreptului vătămat, având și căderea de a ju-*

decă și cererea de despăgubire, fie contra autorității administrative chemată în judecată, fie contra funcționarului vinovat”.

V. „Puterea judecătorească nu are cădere de a judecă actele de guvernământ, precum și acele de comandament cu caracter militar”.

Mai înainte de a examina principiile cuprinse în dispozițiunile de mai sus ale noului text constituțional, să expunem pe scurt fazele, prin care a trecut contenciosul administrativ sub regimul Constituției vechi.

Am zis că legiuitorul ordinar a experimentat — întrucât Constituția îi permitea aceasta — ambele sisteme de procedură: ordinară și specială:

Astfel:

a) Prin legea dela 9 Iulie 1866, prin care s'au împărțit atribuțiunile desființatului Consiliu de Stat, pricinile de natură administrativă, care erau de competența celui consiliu, s'au dat în cădere a instanțelor judecătorești propriu zise, de a le judecă *după regulile de procedură ordinară* (art. 8).

Prin urmare, sub regimul acestei legi, care marchează prima fază a contenciosului administrativ, după desființarea consiliului de stat, găsim consacrate, și aplicate două principii esențiale: acela al *competinței exclusive a organelor puterii judecătorești de a se rosti asupra pricinilor cu caracter de cont. administrativ*, principiu constituțional care se menține și sub actuala legislațiune, și al doilea, principiul perfecte asimilări — sub raportul regulilor de procedură — între pricinile de drept civil și acelea de drept public administrativ. În acest stadiu al legislațiunii, actele administrațiunii publice, fie de *autoritate*, fie de *gestiune*, erau privite și tratate în fața justiției ca și quasi delictele săvârșite de particulari, fiind pasibile *numai de daune interese*, care se acordau de *instanțele și după normele procedurale de drept comun*.

Acțiunea în daune constituia, prin urmare sub aplicațiunea citatei legi, singura armă, singurul mijloc de reparațiune și de apărare al particularului contra actelor de arbitrar

administrativ, fără nici o distincțiune cu privire la natura lor: fie ele *de autoritate*, fie de *gestiune*. Se exceptau numai *actele de guvernământ*, în privința cărora o jurisprudență constantă, a tăgăduit particularilor orice acțiune în daune, sau în anulare, întrucât aceste acte au fost și sunt considerate, în drept ca *acte de legitimă apărare socială*.

b) *A doua fază a contenciosului administrativ* se caracterizează prin diferențierea din ce în ce mai mare între procedura de judecată a actelor administrative de autoritate, cari rămăneau a se cerceta tot după normele de drept comun, și acea a *actelor de gestiune publică*, în privința cărora s'au instituit în decursul vremii dispozițiuni de lege și norme procedurale speciale. Astfel: *actele de constatare, de așezare și de percepere a contribuțiilor directe și indirecte, actele de urmărire a veniturilor publice, regulările de pensuni* și alte asemenea acte de gestiune publică, au fost scoase pe măsura alcătuirii și aplicării legilor care le reglementau în decursul regimului procedurii ordinare, de drept comun și puse sub regimul legilor speciale, rămânând astfel justițiabile după dreptul comun *numai* sau aproape numai actele administrative *de autoritate* propriu zise. Cât privește actele administrative *de gestiune privată*, adică actele făcute de administrațiune, ca persoană juridică, ele au fost întotdeauna asimilate, sub raportul jurisdicțiunii, actelor și contractelor dintre simpli particulari, fiind judecate și sancționate după aceleași norme de competență și procedură.

c) *A treia fază a contenciosului administrativ* începe din momentul, în care legiuitorul se hotărăște a institui, și *pentru actele administrative de autoritate, norme speciale de jurisdicțiune*. Aceasta este faza sau starea de drept existentă astăzi și pe care noul constituant nu face decât s'o consfințească prin dispozițiunile art. 107 mai sus-citat.

Să ne oprim puțin asupra acestei ultime faze și să examinăm diversele transformări prin care ea a trecut până în momentul decretării noiei Constituții.

Legiuitorul din 1905, modificând legea Curții de casație, a scos — cel dintâi — actele de autoritate ale Puterii publice de sub regimul procedurii ordinare, sau, mai exact, a instituit în privința unora din ele, pe care le enumără limitativ, alături de sistemul de jurisdicție al procedurii comune, o procedură specială, cu norme de competență și sancțiuni deosebite de acelea ale acțiunilor ordinare în daune.

Potrivit sistemului introdus de acest legiuitor, particularul vătămat printr'unul din actele de autoritate enumerate de lege, putea să ceară de drept la Curtea de casație *anularea* actului și reintegrarea sa în drepturile vătămate. Osebit de anulare, sau dacă particularul n'ar fi înțeles să recurgă la această cale excepțională, el avea calea acțiunii în daune la tribunalele ordinare. Putea, cu alte cuvinte să obțină: sau anularea la Curtea de casație, *cu daune* reclamate ulterior la tribunal, sau numai *daune interese*, la instanțele ordinare ca sub regimul legii din 1866. Prin legea [de la] 1905 nu se făcea prin urmare, decât să se pună la dispozițiunea particularului *încă un mijloc*, socotit de legiuitor ca fiind mai eficace, contra arbitrarului administrativ: *acțiunea în anulare a actelor de autoritate* constatate ca ilegale. Nu mai puțin vechiul mijloc al acțiunii în daune continuă să rămână la dispozițiunea particularului, care putea să uzeze de el, cu condițiunea bine înțeleasă de a nu i se opune litispendența sau autoritatea lucrului judecat pe calea procedurii speciale.

Legiuitorul din 1910 desființează procedura specială a anulării actelor de autoritate ilegale și lasă din nou particularului — ca singur mijloc de apărare contra arbitrarului administrativ — acțiunea în daune interese, ca și sub regimul legii din 1866, cu singura deosebire, că prescrie, în materie, o procedură urgentă cu precădere și termene de atac mai scurte decât cele ordinare.

În fine legiuitorul din 1912 revenind, în principiu, la sistemul legii din 1905, institue din nou o procedură specială și o jurisdicțiune specială, aplicabilă de astădată *tuturor* actelor administrative *de autoritate*, cu ex-

cepțiuni limitativ arătate (actele de guvernământ, de control erarhic tutela administrativă și de comandament militar). Se inversează, în modul acesta, principiul competenței Curții de casație preconizat de legiuitorul din 1905, dându-se în competența Curții — ca instanță specială de cont. administrativ — judecarea ori căruia act de autoritate, cu excepțiunile de mai sus, pe când în sistemul legii de la 1905 incompetența era regula și cazurile de competență formau excepțiunea.

E de notat că nici sistemul procedurii speciale introdus de legiuitorul din 1912 nu a înlăturat, în mod exclusiv, procedura de drept comun, în această materie, ci a adăugat la ea un nou mijloc de apărare al particularului contra arbitrarului administrativ. Nimic, în adevăr, nu poate împiedică pe particularul vătămat printr'un act de autoritate că, în coniformitate cu principiile generale, să ceară daune interese la instanțele ordinare și să renunțe la procedura specială creată în avantajul său exclusiv.

În sens contrariu, Curtea de casație (s. I) (1) a judecat că particularul nu poate ataca actele de autoritate administrative decât conform procedurii speciale indicate de art. 5, par. III, lit. f, și urm. din legea sa organică, adică înaintea secțiunii a III-a a acestei Curți, pe motiv că numai această instanță ar avea competența să examineze și să hotărască legalitatea sau ilegalitatea actelor de autoritate și să dea satisfacțiune celor lezați. Credem că nu aceasta a fost intențiunea legiuitorului din 1912. Legiuitorul știă — ca fiind de principiu constituțional — și chiar a confirmat aceasta prin art. 35 al ult. că competența de a examina legalitatea actelor de autoritate o au, în general, toate instanțele judecătorești ordinare atunci când chestiunea vine înaintea lor pe cale de excepțiune — spre a dovedi, cu alte cuvinte, ilegalitatea actelor, *ca temei al culpei* și prin consecință al daunelor pretinse.

Ceace însă legiuitorul din 1912 a recuno-

1) Cas. I Dec. 1412/922 *Jurisprudența Română* din 1923, pag. 92.

scut *in mod special* Secțiunii III-a a Curții de casație este dreptul exclusiv de a declara fără tărie actele de autoritate, de a le declara *legalmente nule* și de a invita autoritatea să le desființeze sau să le modifice, *să dea cu ale cuvinte o satisfacțiune efectivă particularilor*, nu prin plată de daune interese ca la instanțele ordinare, dar prin restabilirea *de fapt* în exercițiul drepturilor vătamate. (2).

Dacă însă particularul nu are interes sau nu voește să obțină această restabilire în fapt, ci numai daune interese, nici rațiunea și nici textul legii nu-l opresc de a-și urmări daunele pe calea ordinară. El este în dreptul său legitim, de a renunța la o procedură specială pe care legiuitorul o institue în folosul său exclusiv, și de a uză de filiera gradelor jurisdicțiunii de drept comun, ori de câteori dânsul nu înțelege să ceară *înălțarea sau desființarea actului*, ci reparațiuni de ordin pur pecuniar.

Mai mult, particularul care a obținut la Curtea de casație sfărâmarea sau modificarea actului abusiv și reîntegrarea efectivă în drepturile sale, are dreptul de a reclama daunele ocazionate prin acel act, fie uzând de procedura ordinară a celor două grade de jurisdicțiune, fie de acea specială prevăzută de legea Curții de casație, adică făcând cerere directă la Curtea de apel. În adevăr, instituirea Curții de apel ca singură instanță de fond, în atare caz, nu constituie o restricțiune a drepturilor particularilor în sensul de a uză de o singură cale procedurală pentru a cere daune, ci un mijloc, mai mult, în avantajul lor, un beneficiu acordat de lege particularului, care în nici un caz nu poate fi interpretat în contra sa.

Se va zice că particularul nu are interes să recurgă la procedura de drept comun pentru a obține daune deoarece legea îi pune la dispozițiune o procedură specială, expeditivă și urgentă, cu mijloace mai eficace, care duc la o *satisfacțiune completă*.

Sunt însă cazuri, în care particularul are interes să uzeze de căile ordinare. De ex.

când calea specială i s'a închis prin trecerea termenului de recurs, sau când nu voește ori nu poate din diverse considerațiuni, să mai fie restabilit în situațiunea de fapt anterioară, rămânând astfel redus numai la dreptul de reparațiune pecuniară, din care el nu poate să decadă, în lipsa unui text expres de lege. Decăderile sunt de drept strict, ele nu se presupun și nu se pot deduce pe cale de analogie sau de consecință.

În rezumat, principiile conducătoare în materia procedurii contenciosului administrativ, sub regimul vechei Constituțiuni se pot reduce la următoarele două:

1. Competința exclusivă și generală a organelor puterii judecătorești de a judeca legalitatea actelor administrative de autoritate și de gestiune.

2. Dreptul de opțiune al particularului — în ce privește actele de autoritate (3) — de a cere să se constate ilegalitatea lor: fie la instanțele de drept comun, în scop de a obține daune interese, fie la Curtea de casație s. III pentru a obține desființarea sau modificarea acelor acte, cu rezerva de a urmări ulterior daunele interese, la *tribunalele de prima instanță* (după procedura comună) sau la *Curtea de apel* (după legea Curții de casație).

II.

Actuala Constituție prin art. 107, mai sus reprodus proclamă în mod formal primul principiu *acela al competenței exclusive și generale a organelor puterii judecătorești* de a judeca afacerile de contencios admi-

1) În privința *actelor de gestiune (publică) regulată prin legea speciale*, particularul nu ar putea recurge la acțiunea ordinară în daune, de oarece aceste acte având potrivit acelor legi caracterul unor *acte de jurisdicție*, chiar nelegale de ar fi, nu pot fi socotite ca quasi-delicte ale organelor autorității executive, ci ca proceduri vicioase din partea organelor jurisdicționale, a căror culpă și responsabilitate sunt regulate prin dispozițiuni speciale, prevăzute în codul de procedură (la cap. acțiunea recursorie civilă).

2) În acest sens vezi: Cas. III Dec. No. 225/922 *Jurisprudența Română* 1922, pag. 71.

nistrativ, interzicând categoric înființarea de tribunale administrative.

După dispozițiunile citatului text, particularul, care se pretinde vătămât printr'un act de *autoritate* sau de *gestiune* (4) poate cere instanțelor judecătorești, *desemnate prin o lege specială*, fie *anularea* actului, fie daune civile — de întârziere — (sau cominatorii) până la restabilirea dreptului vătămât. În ambele cazuri el poate cere *acelorași instanțe* și daunele interese, ce pretinde că s'au cauzat prin actul supus judecării.

Noul constituant consacră, prin urmare, *principiul plenitudinii de jurisdicție* și de competență a instanțelor judecătorești cheamate a judeca un act administrativ, prin aceia că, înstata, care după legea specială are căderea să *anuleze* actul este competentă să rezolve și cererea de daune-interese.

În privința *sistemului gradelor de jurisdicție* constituțiunea cea nouă nu spune nimic precis, nu dă nici-o indicațiune legiuitorului ordinar, lăsându-i prin urmare *același* latitudinea de a adopta fie sistemul din actuala lege a Curții de Casație, sistem menținut deocamdată în vigoare prin o dispozițiune transitorie (art. 135), fie de a recurge la sistemul ordinar al celor două grade de jurisdicție, cu recurs în Casație. De și din felul de a se exprima al constituantului pare a reeși preferința sa pentru acesta din urmă, totuși nimic nu va putea împiedica pe viitorul legiuitor ordinar să rămână la sistemul actualmente în vigoare, sau — ce-eace e mai probabil — să recurgă la o combinațiune între cele două sisteme opuse.

Oricare ar fi însă soluția la care s'ar opri viitorul legiuitor, el va trebui să țină seama de următoarele principii fundamentale, pe care constituantul i le fixează cu precizie, jalonându-l opera ce va fi chemat să facă.

1. Va trebui să recunoască dreptul parti-

cularului de a cere și al instanțelor judecătorești de a decide *anularea actului abuziv al unei autorități publice*, și restabilirea efectivă a celui vătămât în drepturile sale. Prin urmare „*Contenciosul administrativ*“ așa cum a fost conceput și introdus de legiuitorii din 1905 și 1912, nu numai că nu este desființat sub noul regim constituțional dar își primește consacrarea definitivă printr'un text constituțional.

2. Legiuitorul ordinar va trebui să recunoască — după cum am arătat mai sus — instanței competente a *anula actul ilegal, și căderea de a se pronunță asupra daunelor interese cerute de reclamant*. În această privință art. 107 al IV Const. este categoric și nesusceptibil de nici-o altă interpretare. În sistemul *legii speciale* de astăzi, Curtea de Casație admitând recursul invită numai autoritatea să desființeze actul abuziv, dar nu acordă daune; legea trimite pe recurent — în acest scop — la instanțele de fond acordându-i favoarea de a sesiza de dreptul Curtea de Apel (art. 33 al. V și VI l. Curții de Cas.).

Acest sistem fiind în contradicție vădită cu un text formal al Constituțiunii, credem că Curtea de Casație nu ar mai putea — în starea actuală a legislațiunii — să respingă *ca rău introdusă* înaintea sa cererea de daune interese, odată ce dânsa constată ilegalitatea actului generator și declară nulitatea lui. Este adevărat că după art. 135 Const. rămân în vigoare dispozițiunile din legea Curții de Casație „în ce privește organizarea și judecarea contenciosului administrativ“, acest text însă nu poate fi interpretat și aplicat decât în conformitate cu articolul următor 137 al. II și III adică: întrucât legea actuală a contenciosului administrativ nu ar conține dispozițiuni contrarii.

Credem că prin edictarea art. 135, Constituantul nu a avut de scop decât de a menține — până la o nouă dispozițiune a legiuitorului ordinar — competența specială și exclusivă a Curții de Casație S. III ca organ de judecată în materie de contencios administrativ, precum și toate regulile de

4) Dintre acelea, bine înțeles, care n'ar prezentă caracterul unui *act de jurisdicție* (v. nota precedentă).

procedură, în această materie, neprevăzute sau necontrazise în mod formal de constituție. Acolo însă, unde Constituțiunea, menținând competența Curții de Casație, a prevăzut alte norme și principii, cele din vechea lege, care ar fi contrarii, rămân abrogate.

3. O altă inovație a noului Constituții, de care legiitorul ordinar va trebui să țină seama, constă în aceea că particularul va putea să ceară daune și instanța să le pronunțe fie în contra administrației, fie direct contra funcționarului care a săvârșit actul ilegal. În sistemul legii actuale a Curții de Casație, cererea de daune nu se putea îndrepta decât contra administrației, iar aceasta avea *recurs* (de care, în trecut fie zis, n'a uzat niciodată...) contra funcționarului în culpă. Sistemul preconizat de noua

Constituție, cu responsabilitatea directă și personală a funcționarului, este fără îndoială cu mult mai bun, și el va avea, în primul rând *un efect preventiv* de mare însemnătate, să tempereze — dacă nu să stingă cu desăvârșire — spiritul sau tendința aceea de arbitrarie limitat, de autoritarism excesiv al unor administratori publici, cari se complac mai mult în rolul de făuritori și modelatori ai legilor și regulamentelor decât de *executori* ai lor.

O dispozițiune importantă a noului constituant este aceea din al. V al articolului 107, prin care se scoate *actele de guvernământ*, și *celea de comandament cu caracter militar* de sub jurisdicția organelor puterii judecătorești.

PETRE POPESCU

CAPITOLUL V

Despre instituțiunile județene și comunale

Art. 108. — **Instituțiunile județene și comunale sunt regulate de legi.**

Aceste legi vor avea de bază descentralizarea administrativă.

Membrii consiliilor județene și consiliilor comunale sunt aleși de către cetățenii români prin votul universal, egal, direct, secret, obligatoriu și cu reprezentarea minorității, după formele prevăzute de lege. La aceștia se vor putea adăuga prin lege și membri de drept și membri cooptați. Intre membrii cooptați pot fi și femei majore.

Vechiul art. 106 avea cuprinderea următoare: „Instituțiunile județene și comunale sunt regulate de legi“.

DESBATERI PARLAMENTARE SENAT :

D-l N. Gh. Popovici: D-lor, ce înseamnă cuvintele: „sunt regulate“ din primul alineat?

D-l Șt. Pop: Sunt organizate.

D-l N. Gh. Popovici: Eu cred că trebuie precizat.

D-l D. Drăghicescu: Ar fi mai bine zis: „sunt organizate prin lege“.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agricul-

turii și domeniilor: D-lor, în acest alineat, deoparte se determină cari sunt instituțiunile și pe urmă se arată cum sunt organizate aceste instituțiuni. Cred, însă, că cuvântul „organizat“ are un înțeles mai strâmt decât cuvântul „regulat“.

D-l Gh. Vasilko, vice-șefedinte: D. Dr. Banu are cuvântul.

D-l Dr. Vasile Bîanu: Dintre toate articolele noului Constituții, cel mai important pentru noi românii este art. 109 devenit art.

108, în care se vorește despre „consiliile comunale“, cari se aleg de către cetățenii români prin votul universal, egal, direct, secret, obligator și cu reprezentarea „minorității“, precum și membrii de drept și membrii cooptați.

Acți, prin cuvântul „minorități“, să înțeleg „partidele politice din minoritate“, pe câtă vreme în România, prin „tratatul de pace de la Versailles“, sub cuvântul minorități se înțeleg „minoritățile etnice“, adică locuitorii țării cari nu sunt de origine română, adică unguri, evrei, nemți, sași, bulgari, turci, etc., și cari minorități trebuie să se bucure de aceleași drepturi ca și românii de baștină, fără nicio deosebire.

Populațiunea regatului nostru, după o socoteală aproximativă, căci încă, nu avem o statistică exactă, ar fi cam de „16 milioane“, dintre cari „13 milioane“ români și „3 milioane“ minorități, adică în raport de „4 la 1“.

Acest raport este îndestulător pentru ca „Statul român“ să poată fi considerat ca „Stat unitar și național“. El este destul de favorabil pentru națiunea română, care este „națiunea alcătuitoare de Stat“ în cecece privește „Corpurile legiuitoare, consiliile județene și consiliile comunale dela sate“, în cari elementul românesc este covârșitor. „Nu tot așa este, fiind vorba de consiliile comunale din orașe“.

Pentru a dovedi aceasta, este de ajuns să consultăm „statistica orașelor“ noastre mari și mici, din Moldova, Basarabia, Bucovina, Ardeal și Banat. După stastica de dinainte de război, rezultă că în „Moldova“ sunt unele orașe în cari românii sunt în „număr mai mic“ decât evreii, de exemplu în Botoșani, Fălcieni, Dorohoi, Hârlău, Mîhăileni, etc.; în alte orașe numărul lor este aproape egal, de exemplu în Iași, Galați, Bacău, T. Frumos, Panciu, etc., iar în celelalte orașe, puțin la număr, românii au o mică majoritate față de celelalte naționalități.

Dar în Basarabia, după numărătoarea făcută în 1919, în toate orașele, românii sunt în număr cu mult mai mic decât celelalte naționalități, după cum se arată aci:

Chișinău: 40 mii români, 93 mii alte naționalități;

Ismail: 8 mii români, 29 mii alte naționalități;

Cetatea Albă: 8 mii români, 26 mii alte naționalități;

Tighina: 5 mii români, 21 mii alte naționalități;

Bălți: 7 mii români, 15 mii alte naționalități;

Orhei: 5 mii români, 14 mii alte naționalități;

Soroca: 5 mii români, 14 mii alte naționalități;

Bolgrad: 2 mii români, 16 mii alte naționalități;

Hotin: 4 mii români, 13 mii alte naționalități;

Chilia-Nouă: 5 mii români, 10 mii alte naționalități;

Reni: 4 mii români, 10 mii alte naționalități;

Cahul: 5 mii români, 7 mii alte naționalități;

În Bucovina, după numărătoarea din 1919, avem în Cernăuți, 12 mii români, față de 79 mii alte naționalități; cam în aceeași proporție la Cotimani, Vijnîța, Văscăuți; iar în Suceava, Răcăuți, etc., este o prea mică diferență în favoarea românilor.

În Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș, după numărătoarea din 1920, iată cum stăm:

Cluj: 28 mii români, 55 mii alte naționalități;

Oradia-Mare: 8 mii români, 59 mii alte naționalități;

Timișoara: 16 mii români, 66 mii alte naționalități;

Arad: 12 mii români, 50 mii alte naționalități;

Brașov: 12 mii români, 28 mii alte naționalități;

Târgu-Mureș: 3 mii români, 27 mii alte naționalități.

Satu-Mare: 4 mii români, 32 mii alte naționalități;

Sibiu: 5 mii români, 12 mii alte naționalități;

Lugoj: 7 mii români, 12 mii alte naționalități;

Careii-Mari: 2 mii români, 12 mii alte naționalități;

Turda: 4 mii români, 10 mii alte naționalități;

Bistrița: 3 mii români, 8 mii alte naționalități;

Baia-Mare: 5 mii români, 7 mii alte naționalități;

Dej: 3 mii români, 9 mii alte naționalități;
Odorheiu: o mie români, 8 mii alte naționalități;

Sighișoara: 3 mii români, 8 mii alte naționalități;

Medraș: 3 mii români, 6 mii alte naționalități;

Sfântu-Gheorghe: o mie români, 9 mii alte naționalități;

Aiud: o mie români, 6 mii alte naționalități;

Făgăraș: 2 mii români, 3 mii alte naționalități.

Deva: 2 mii români, 4 mii alte naționalități;

Hunedoara: o mie români, 2 mii alte naționalități;

Zălau: o mie români, 8 mii alte naționalități;

Gherla: 2 mii români, 3 mii alte naționalități;

Diciosânmartin: o mie români, 3 mii alte naționalități;

Ibașfalău: o mie români, 2 mii alte naționalități;

Reghin: o mie români, 6 mii alte naționalități.

Aceasta fiind trista realitate, după art. 109 devenit 108, din noua Constituție, consiliile comunale în provinciile alipite, în toate orașele și în Moldova în cele mai multe orașe prin votul universal, egal, direct, secret și obligator vor fi compuse numai din cetățeni de altă naționalitate și prin urmare, nu vom avea nici un „primar român“, căci minoritățile etnice vor alege membri în consilii numai din sânul lor. Și atunci, „Constituția României-Mari“ nu va mai asigura propășirea neamului românesc la orașe, ci

numai a minorităților etnice. În orașe românul va fi „străin în țara lui“, fiind reprezentat în consiliile comunale urbane numai ca „minoritate politică“. Atunci cum vom ajunge să românizăm orașele noastre, înstrăinate de vitregia timpurilor?

Dacă este adevărat că comunele sunt „celele Statului“, ce fel de „Stat românesc“ va fi România-Mare, când în acele celule va pulsă aproape numai sânge străin? Vieța orașelor fiind străină, va înăbuși vieța românească a statelor și apoi vieța însăși a organismului Statului nostru. Aceasta ar fi o curată „sinucidere“! și la aceasta nu ne poate condamna nici un tratat de pace.

Și dacă este așa, se naște întrebarea firească: dacă noi românii și în deosebi românii din provinciile alipite, putem admite acest art. 109 devenit 108, așa cum este redactat? Nu suntem în tot dreptul, noi făuritorii și stăpânitorii României-Mari să ne îngrijorăm și să ne alarmăm chiar, față de soarta pe care o croiește noua Constituție elementului românesc în cele mai multe orașe ale țării?

Cum noi românii să fim aproape eliminați din consiliile comunale ale orașelor, a căror vieță românească ar fi astfel, redusă la cea mai mică măsură, aproape la zero?! Cum, noi românii să nu ne găsim alt loc în casa noastră decât la ușe?!

Inchipuiți-vă numai ceea ce ar fi în Cluj, unde marea majoritate este compusă din unguri și evrei (55 mii față de 28 mii de români); unde mai zilele trecute s'a făcut înmormântarea ultimului primar maghiar cu toată pompa posibilă și în mod cât se poate de demonstrativ și de jignitor pentru simțul nostru național românesc. Intreaga presă maghiară i-a consacrat celui primar maghiar pagini întregi, în cari, sub pretextul deplângerii celui dispărut și omagiilor ce i se aduceau, s'au strecurat cuvinte jignitoare la adresa stăpânirii românești, îndemnuri la rezistență și deșteptând în sufletul unghurii dela noi, vremurile fericite ale erei când Ardealul românesc era sub stăpânirea puterii unghurești, înfrântă de „scârboșii valahi“ de astăzi. Apoi la aceste funerarii au defilat

toate instituttele ungurești de învățământ din Cluj. Dar, ce îndatoriri aveau aceste institute să servească cauza politicianilor unguri și cu ce drept au fost scoase toate școlile ca să asiste la înmormântarea ultimului primar ungar și să asculte cuvântările cari preamăreau faptele naționale și patriotice ale lui?! Vă puteți închipui, dacă astăzi se petrec astfel de lucruri, ce va fi când Clujul va avea din nou primar ungar?! Cine trăește în Cluj zilnic se poate convinge de disprețul și rea-voința cu care sunt tratați românii de către concetățenii de altă lege! Așa este la Oradia-Mare, în Arad, Timișoara și pretutindeni în Ardeal.

Cred că toată suflarea românească este stăpânită de adevărată revoltă sufletească numai gândindu-ne la ceea ce ne așteaptă pe noi românii, după chinuri și suferințe milenare, în scumpa noastră Românie-Mare, pe care au făurit-o cei 800.000 de mucenici ai neamului, atunci când multe din orașele Moldovei și „toate orașele“ din Ardeal, Banat, Crișana, Maramureș și din Bucovina și din Basarabia vor fi în mâna minorităților etnice!

Pentru a ocoli această mare primejdie trebuie să ne gândim serios la ceea ce este de făcut pentru salvarea elementului românesc dela orașe, dându-i situația la care are tot dreptul, el fiind nația alcătuitoare de Stat. „Trebuie să fim cât se poate de precauți la alcătuirea acestei Constituții care nu trebuie să ne pună pe noi românii în situația grea de a ne vedea în fața unor fapte, împotriva cărora nu se va mai putea lua nici un fel de măsuri de apărare“.

Prin tratatul de pace se cere ca minoritățile etnice să se bucure de drepturi egale cu românii, ceea ce nu va să zică să le dăm întâietate în orașele noastre. Prin urmare, trebuie să întocmim noua Constituție așa, ca să se acorde minorităților etnice „întreaga putință de dezvoltare culturală“ și „deplină libertate confesională“ dar în același timp, ea „trebuie să asigure și să garanteze existența și propășirea neamului românesc în orașe ca și la sate“.

Dându-ne această Constituție nouă, nu în-

telegem ca orașele noastre să devie „prioritatea minorităților etnice“, conduse și administrate numai de ele, în paguba elementului românesc.

Prin art. 109 devenit 108, așa cum este redactat cu siguranță că orașele din provinciile alipite vor avea o înfățișare neromânească, întocmai după cum aveau și sub dominațiunile străine, iar populațiunea lor română se va compune numai din funcționarii Statului. Ori, aceasta nu se poate pretinde de nimeni, nici chiar de dușmanii noștri.

Astfel fiind, cel mai bun mijloc de a salva caracterul românesc al orașelor este ca să se admită ca „numărul consilierilor comunali“ să se fixeze în acest art. 109, după raportul statistic general, din tot cuprinsul regatului, care există între românii de baștină și între ceilalți cetățeni români, adică în proporție de „4 la 1“, așa că într'un consiliu comunal de 25 membri să fie 20 români și 5 din minoritățile etnice, „acolo unde, ele există“.

Dar fiindcă aceasta nu o putem trece în „Constituțiune“, ci numai în legea administrativă județeană și comunală, precum și în legea electorală, propun următorul „amendament“ semnat de 6 d-ni senatori:

Art. 109 devenit 108, să se modifice și să se redacteze astfel:

„Membrii consiliilor județene și consiliilor comunale sunt aleși de către cetățenii români prin vot universal, egal, direct, secret și obligator, „după formele prevăzute de lege“.

„La aceștia se vor putea adăoga și membrii de drept și membrii cooptați. Numărul lor „se va stabili prin lege“. Intre membrii cooptați pot fi și femei majore“.

D-ilor senatori, în numele parlamentarilor români din țările alipite, vă rugăm ca să binevoiți a lua în considerație toate acestea și a admite „amendamentul“ nostru, care nu jicnește pe nimeni și dă putință legiuitorului să întocmească legile speciale în așa fel ca să asigure dezvoltarea elementului românesc și în orașe.

În sprijinul nostru invocăm și cuvintele d-lui prim-ministru Brătianu, rostite în una din ședințele Camerei: „Înțeleg de sigur să

respect tratatele internaționale. Dar nu înțeleg ca temeiul vieții noastre interne și temeiul vieții noastre constituționale să-l căutăm în afară de granițele Statului“.

Invocăm și cuvintele d-lui ministru Al. Constantinescu, rostite aci în Senat: „Dăm toate drepturile și libertățile tuturor cetățenilor, fără deosebire de origină etnică și de credință, „dar nu putem să le acordăm privilegii“.

Ori a da administrația orașelor pe mâna minorităților etnice este a le da un privilegiu în paguba elementului românesc, ceea ce nu se poate cere de nimeni.

În ședința istorică de Marți, 20 curent, d. ministru Constantinescu și-a terminat înălțătoarea sa cuvântare prin cuvintele I. P. S. S. Mitropolitului Primat: „Pace vouă“; noi îl rugăm acum pe d-sa să ne dea cu mintea sa lumînată, nouă românilor din provinciile alipite: „pace și liniște sufletească în orașele noastre“! „Dixi et salvavi animam meam! (Aplause prelungite, ovații).

D-l Gh. G. Vasilko, vice-președinte: D. ministru al domeniilor are cuvântul.

D-l Al. Constantinescu, ministru agriculturii și domeniilor: Onoratul domn Dr. B'ianu a terminat făcând apel la mine și mai ales la sentimentele pe cari le-am manifestat în diferite ocazii față de neamul nostru. Asigur pe d. senator Bianu că voi avea totdeauna aceleași sentimente, însă tot eu v'am spus, și în numele meu și în numele guvernului, că noi nu înțelegem ca pe pământul României-Mari, să facem diferență între cetățenii acestui Stat. (Aplause).

Minoritățile trebuie să se bucure, pe pământul nostru de deplină egalitate și pe cât le contestăm dreptul de a reclama privilegiu pe atât trebuie să le recunoaștem dreptul la o perfectă egalitate. (Aplause).

Prin urmare, nu-mi însușesc de loc argumentarea pe care onorabilul d. Dr. B'ianu a dat-o, ca să justifice amendamentul pe care l-a propus. Pentru mine, la alegerile de orice fel, fie ele parlamentare, fie ele comunale sau județene, voința majorității trebuie să fie suprema lege la care trebuie să ne închinăm.

Prin urmare, nu pot să împărtășesc nici unul din argumentele pe cari le-a arătat d. Bianu. Accept numai din propunerile d-sale doar o claritate mai mare a acestui articol, o posibilitate de viitor, așa încât admit că după cuvintele: „Membrii consiliilor județene... (și a'ci este o proclamare de principii numai)... se aleg de către cetățenii români, prin vot universal, egal, direct secret, obligator și reprezentarea minorității“; să se adăogă cuvintele: „după formele prevăzute în lege“.

O voce: A „minorității“, nu a „minorităților“!

D-l Al. Constantinescu, ministru agriculturii și domeniilor: Evident, aci nu este vorba de minoritatea etnică, ci de minoritatea electorală numerică. Și nu putem, d-lor, în materie electorală, județeană sau comunală, să ne îndepărtăm de principiul general pe care l-am pus, că votul este egal, direct, secret și cu reprezentarea minorității; repet, aci e vorba de minoritatea numerică, căci nimeni nu a putut să înțeleagă că aci este vorba de reprezentarea minorităților etnice.

O voce: Minoritatea etnică sunt românii acolo.

D-l Ermil Pangrati: Lucrul este evident. Dacă votul este secret, nu se poate ști deloc ce minoritate este votul.

D-l Al. Constantinescu, ministru agriculturii și domeniilor: Aceasta voiam să spun și eu. De unde știi dacă votul este al unui român de origină sau al unui român de altă naționalitate, când votul este secret?

Rezultatul numeric al votului va da drept la unul, doi, trei reprezentanți, după cum prevede legea.

Ce mai zice articolul? „la aceasta se vor mai adăoga prin lege și membrii de drept membrii cooptați“.

Aci putem să ne oprim. Sunt de acord cu d. Bianu ca să nu se limiteze la o pătrime numărul membrilor de drept și cooptați. Printr'o lege specială se va statua acest lucru.

Deasemenea între membrii cooptați putem pune ca principiu că pot fi și femei majore. Adică, ele neputând fi alese până când nu fi

se vor da drepturi politice, vor putea fi cooptate în consiliile județene și comunale. Poate fi o femeie majoră cooptată, nu supusă la alegeri. (Aplause).

D-l C. D. Dimitriu: Permiteți vă rog să fac o observație: Alegerile la comună nu le considerăm ca alegeri politice, încât chestiunea participării femeilor...

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: Textul este formal. Numai cooptare.

Eu aș mai propune însă un lucru. Nu am ajuns încă la articolul următor 110, însă aș propune o schimbare de numerotație. Articolul 109 începe astfel: „Instituțiile județene și comunale sunt regulate de legi“.

Propun să se adauge din art. 110: „Aceste legi vor avea de bază descentralizarea administrativă“.

Așa dar, dispăre art. 110 în redacția actuală, și în locul acestei redacții, și pentru ca să nu se schimbe numerotația să se pună ca art. 110 alineatul al doilea din art. 109 care sună astfel: „Membrii consiliilor județene și comunale sunt aleși de către cetățenii români prin vot (ștergem terminația „ul“ dela cuvântul votul) universal, egal, direct, secret, obligator și cu reprezentarea minorității, după formele prevăzute de lege.

„La aceștia se vor putea adăuga prin lege și membrii de drept sau membrii cooptați.

„Între membrii cooptați pot fi și femei majore“. (Aprobări).

D-le președinte, vă rog să puneți la vot art. 109 cu redacțiunea următoare:

„Instituțiile județene și comunale sunt regulate de legi. Aceste legi vor avea de bază descentralizarea administrativă“.

— Se pune la vot art. 109 devenit 108, în redacțiunea propusă de d. ministru, și se admite.

DESBATERI PARLAMENTARE CAMERA:

— Se citește art. 109 devenit 108.

D-l N. D. Chirculescu, raportor: D-lor deputați, la Senat, la articolul acesta 109 devenit 108 s'a propus ca după alineatul întâiu

să se adoge un alineat în cuprinderea următoare: după „consiliile județene și comunale sunt reglementate de legi“.

Se adaugă: „Aceste legi vor avea de bază descentralizarea administrativă“.

Iar alineatul 2 se cere ca să fie redactat cu redacțiunea următoare:

„Membri consiliilor județene și comunale sunt aleși de cetățenii români prin vot universal, egal, direct, secret și obligatoriu și cu reprezentarea minorităților după formele prevăzute de lege“. La aceștia se vor putea adăoga prin lege și membrii de drept și membrii cooptați. Între membrii cooptați vor putea să fie și femeile majore“.

Se suprimă cuvintele: „o cincime“.

O voce: D-le președinte am o singură întrebare: Femeile pot fi alese?

D-l N. D. Chirculescu, raportor: Nu, numai cooptate.

D-l M. G. Orleanu, președinte: D. Meruțiu are cuvântul.

D-l V. Meruțiu: D-lor miniștri, d-lor deputați, acest articol din Constituțiune privește de aproape viața satelor, dar mai ales viața orașelor. Întrucât privește viața satelor din provinciile al pite nu avem nici o îngrijorare, pentru că masa românilor este cum a lăsat-o Dumnezeu așezată pe plaurile românești, în masse compacte, iar o nouă orânduire care probabil se va face prin lege va arăta că noi suntem în majoritate absolută aproape în toate județele, afară de unul singur care va rămâne al Săcuilor. Ceeace ne îngrijește este viața orașelor.

D-lor, suntem în al patrulea an al unirii, avem un inventar de animale, de alte bogății, dar din nenorocire nu avem un inventar al elementelor viei ale națiunii, nu avem un recensământ. Nimic ca orașele nu poartă pe cetea trecutului, a suferințelor și d-voastre știți că nu numai în Ardeal, dar și în Banat, în Bucovina, în Basarabia, orașele aproape s'au desnaționalizat și atunci este vremea să înlesnim ca viața românească dela sate să poată să se reverse asupra orașelor. În acest scop cred că am abdică dela datorie, dacă nu am avea toată prevederea și cred că onoratul guvern și d-voastre numai a-

ceasta o aveți în vedere, ca să întărim viața românească a orașelor.

Îmi aduc aminte de un memoriu, pe care l-au făcut profesorii universitari unguri dela fosta universitate din Cluj pe care l-au prezentat conferinței de pace dela Paris.

În acest memoriu dădeau o statistică, pe care noi astăzi, repet, că nu am făcut-o la timp și cum trebuie, și arătau că viața orașelor, unde rezidă civilizația și cultura, este cu totul străină de elementul românesc.

Statistica sumară pe care o am la îndemână, cu privire la repartițiunea populației la orașe, ne arată în deajuns că în toate orașele Ardealului, Banatului, Maramureșului, ca și în Bucovina, Basarabia și unele părți ale Moldovei, românii sunt în minoritate.

Dacă se acceptă acest articol, așa cum este formulat cu bună intențiune de comisiunea care a alcătuit proiectul, se poate da naștere unor mari greseli.

Căci, d-ilor, sub minorități se înțelege în Ardeal minoritățile etnice, iar d-voastre înțelegeți pe reprezentanții minorității, având în vedere lupta electorală și aici aveți numai minorități politice.

Câtă vreme minoritățile din Ardeal se înțeleg în sensul noțiunii înscrise în tratatele de pace, cum sunt ungurii, evreii, sașii și alții. Iată, d-ilor, la Cluj avem 28.000 de români, față de 55.000 de unguri și evrei cari sunt considerați minorități în tratat, dar sunt majorități la orașe.

La Timișoara avem 16.000 de români și 66.000 de străini; la Arad 12.000 de români și 50.000 de străini; la Brașov 15.000 de români și 28.000 de străini și tot astfel celelalte orașe.

Încât, d-ilor deputați, așa pot să vă citesc statistica până la sfârșit, însă nu vreau să vă obosesc. Să nu se uite însă că nu este nici un oraș din Ardeal nici din Basarabia și Bucovina, (afară de Suceava, Rădăuți), de asemenea în Moldova, în care românii de naștere să nu fie în minoritate.

Și atunci, d-ilor, am face, fără să vrem, ca să nu mai fie nici un primar român și în loc ca orașele să fie o forță națională, ele să se îndrepteze împotriva Statului român.

Eu nu-mi permit să fac o propunere categorică decât numai să atrag atențiunea guvernului și d-lui raportor să găsească formula care să precizeze că este vorba de minorități etnice și ca să se ia toate măsurile de prevedere, ca românii să fie apărați. Și iată cum cred eu, că adică la reforma administrativă d. ministru și onoratul guvern vor avea în vedere tocmai acest lucru ca orașele să fie o pârghie pentru dezvoltarea națională și culturală a poporului român. Și atunci cred eu că nu se poate ca orașele să fie scoase sub nici un titlu din viața județului și dimpotrivă masa județelor să aibă puița de a influența și a se revărsa asupra orașelor. Atunci s'ar putea ca reprezentarea să fie în proporționalitatea numerică a populației din județ și atunci nu ne temem, fiindcă prin noua orânduială se va putea arăta că suntem în majoritate absolută aproape în toate județele afară de unul secuesc. Noi nu vrem să nedreptățim pe nimeni, dar vrem să reparăm o nedreptate de veacuri.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor. D-ilor, mă amestec în discuțiunea acestui articol, fiindcă chestiunea despre cari el tratează s'a discutat și la Senat de d. senator, dr. Bianu întocmai precum o tratează aici d. deputat Meruțiu. Guvernul nu poate împărtași modul de a vedea și judeca al d-lui Meruțiu. Greșește oricine face între cetățenii României. Mari deosebiri.

Contra unor argumente de felul celor invocate, nu pot decât să protestez. Se poate ca în unele orașe ale țării populația de origine etnică străină să fie în majoritate, iar românii în minoritate, dar aceasta nu însemnează că drepturile unei asemenea majorități să nu fie respectate.

Toți cetățenii Statului sunt egali în drepturi. România este Stat unitar național, având 14 milioane și mai bine de români, din aproape 18 milioane cât are Statul întreg. Nu putem să avem teamă de soarta noastră și să privim cu ochii buni pe toți cetățenii. Să nu facem greșelile altor State, cu atât mai mult, cu cât d-voastre frații din Ardeal puteți mai bine ca oricine să judecați ce-au

pătit asupraitorii popoarelor (Aplause). Să nu cădem în cursa ce ni se întinde ci conștiinți de puterea de viață a poporului nostru să fim drepti cu toți fiii țării, căci înaintea dreptății noastre se va încovoia numărul. (Aplause prelungite). Vă rog, dar a votă articolul așa cum v'a venit amendat de Senat. (Aplause).

Voci: Inchiderea discuției.

D-l V. Meruțiu : Dați-mi voie numai două cuvinte: propunerea mea diferă de aceea a d-lui senator Bianu, fiindcă eu verbesc de populația județeană. Dacă credeți că este apărută populațiunea română n'am nimic de z's.

D-l M. G. Orleanu, președinte: La art. 109 devenit 108, s'a făcut o modificare.

Vă atrag atențiunea d-voastre că acest alineat care s'a adăugat este dela art. 110 cari se suprimă.

Acum dați-mi voie să vă citesc amendamentul: La art. 109 devenit 108 propunem ca după al.n. 1 să se adauge un alineat nou în cuprinderea următoare:

„Aceste legi vor avea de bază descentralizarea administrativă; iar alineatul 2 să se redacteze după cum urmează:

„Membrii consiliilor județene și consiliilor comunale sunt aleși de către cetățenii români prin votul universal, egal, direct, secret, obligatoriu, și cu reprezentarea minorității, după formele prevăzute de lege. La aceștia se vor putea adăuga prin lege, și membrii de drept și membrii cooptați.

Între membrii cooptați pot fi și femei majore.

— Se pune la vot amendamentul și se admite.

— Se pune la vot art. 109 devenit 108 astfel amendat și se primește.

TITLUL IV

Despre finanțe

Art. 109. — Nici un impozit de orice natură nu se poate stabili și percepe decât pe baza unei legi.

Art. 110. — Prin lege se pot creă impozite numai în folosul Statului, județelor, comunelor și instituțiilor publice cari îndeplinesc servicii de Stat.

Art. 111. — Orice sarcină sau impozit județean sau comunal nu se poate așeza decât cu învoirea consiliilor județene sau comunale în limitele stabilite de lege.

Art. 112. — Nu se pot statornici privilegii în materii de impozite. Nici o excepțiune sau micșorare de impozit nu se pote statornici decât prin o lege.

Monopoluri nu se pot constitui decât numai prin lege și exclusiv în folosul Statului, județelor și comunelor.

Art. 113. — Nici un fond pentru pensiuni sau gratificațiuni în sarcina tezaurului public nu se poate acorda decât în virtutea unei legi.

Art. 114. — În fiecare an Adunarea deputaților încheie socotelile și votează bugetul.

Toate veniturile sau cheltuelile Statului trebuiesc trecute în buget și în socoteli.

Dacă bugetul nu se votează în timp util, puterea executivă va îndestulă serviciile publice, după bugetul anului precedent, fără a putea merge cu acel buget mai mult de un an pentru anul care a fost votat.

Art. 115. — Controlul preventiv și cel de gestiune a tuturor veniturilor și cheltuelilor Statului se va exercită de Curtea de conturi, care supune în fiecare an Adunării deputaților raportul general rezumând conturile de gestiune al bugetului trecut, semnalând totdeodată neregulile săvârșite de miniștri în aplicarea bugetului.

Regularea definitivă a socotelilor trebuie să fie prezentată Adunării deputaților cel mai târziu în termen de doi ani dela încheierea fiecărui exercițiu.

Art. 116. — Pentru toată România este o singură Curte de conturi.

Art. 117. — Toate fondurile provenite din Case speciale, și de cari guvernul dispune sub diferite titluri, trebuie să fie cuprinse în bugetul general al veniturilor Statului.

Art. 118. — Legile financiare se publică în „Monitorul Oficial“ ca și celelalte legi și regulamente de administrațiune publică.

Vechile texte, art. 108—117, au cuprinderea următoare :

Art. 108 : Orice impozit este așezat numai în folosul Statului, județului sau comunei.

Art. 109: Nici un impozit al Statului nu se poate stabili și percepe, decât numai în puterea unei legi.

110. Nici o sarcină, nici un impozit județean, nu se poate așeza de cât cu învoirea consiliului județean.

Nici o sarcină nici un impozit comunal nu se poate pune, de cât cu consimțământul consiliului comunal.

Impozitele votate de consiliile județene și comunale trebuie să primească confirmarea puterii legiuitoare și întărirea Regelui.

111. Nu se pot statornici privilegii în materii de impozit.

Nici o excepțiune, sau micșorare de impozit nu se poate statornici de cât printr'o lege.

112. Nici un fond pentru pensuni, sau gratificațiuni în sarcina tesaurului public, nu se poate acorda de cât în virtutea unei legi.

113. În fiecare an Adunarea deputaților încheie socotelile și votează bugetul. Toate veniturile sau cheltuelile Statului trebuiesc trecute în buget și în socoteli.

Budgetul se va prezenta totdeauna cu un an înainte de punerea lui în aplicare Adunării deputaților și nu va fi definitiv de cât după ce se va vota de dânsa și sancționă de Rege.

Dacă budgetul nu se votează în timp util, puterea executivă va îndestula serviciile publice după budgetul anului precedent, fără a putea merge cu acel budget mai mult de un an, peste anul pentru care a fost votat.

114. Regularea definitivă a socotelilor trebuie să fie prezentată Adunării cel mai târziu în termen de doi ani dela încheierea fiecărui exercițiu.

115. Legile de finanțe se publică în *Monitorul Oficial*, ca și celelalte legi și regulamente de administrațiune publică.

116. Pentru toată România este o singură Curte de compturi.

117. Diferitele fonduri provenite până acum din case speciale și de care guvernul dispune sub diferite titluri, trebuie să fie coprinse în bugetul general al veniturilor Statului.

DESBATERI PARLAMENTARE SENAT:

D-l N. G. Popovici: Se zice, nici un fond pentru pensuni sau pentru gratificațiuni nu se poate acorda. Ce? Gratificațiuni? Cred că este o greșeală de redacție. E vorba de a creă, iar nu de a acorda. Aceasta trebuie să fie redacția.

D-l Gh. Vasilko, vice-președinte: D. ministru al domeniilor are cuvântul.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: Iată d-lor, despre ce e vorba: după dispoziția legii financiare și a Constituției actuale, atunci când creezi o funcțiune sau o gratificație oarecare, trebuie să ai și fondul de unde să plătești. Acest articol care există în actuala Constituție, prevede deci, că atunci când Parlamentul vreă

să acorde o pensiuă viajeră sau o gratificație, poate să o facă prin lege, însă nu poate să o acorde în dauna tezaurului public, pentru că bugetul are destinația lui anumită și nu e posibil ca să ei din fondurile cari au a-nume destinație și ca să dai gratificațiuni și pensuni trebuie deci să se creeze și fondul din care care să se deă aceste pensuni și gratificații.

D-l N. G. Popovici: Atunci trebuie să dăm o altă redacție acestui articol din care să reziasă aceasta.

D-l Er. Pangrati: Articolul acesta vreă să spuie că nici o lege creind pensuni sau gratificații, nu se poate vota fără a creă și fondul din care să se plătească.

D-l N. G. Popovici: Atunci să se spună: „pentru a se acorda pensuni sau gratificații.

uni, este necesar ca să se voteze și fondul“.

— Neprezentându-se amendament, se pune la vot articolul așa cum este redactat, și se admite.

D-l Dr. N. Hasnaș: D-lor senatori, consecvent cu ceea ce am arătat în discuția la Mesaj, propun ca în acest articol să se prevadă că ambele Corpuri legiuitoare votează bugetul Statului.

Leg această părere a mea și de cuvintele d-lui prim-ministru spuse alaltăieri, că în vremurile tulburi prin cari trecem, Senatul este și trebuie ca să fie ca o stâncă, de care se va opri valurile și torențele ce vor veni să sdruncine temelile Statului.

Sub președinția d-lui Pherekyde, acest Senat, pe care umii îl hulesc, a reușit să întocmească bugetul său cu o economie care îi face cinste, așa cum nici o autoritate n'a reușit să facă.

Mai este încă și un alt motiv: mie mi se pare că este foarte rău obiceiul de a se pune în discuțiune bugetul Statului, la un termen atât de apropiat de finele anului bugetar.

Suntem aproape de sfârșitul anului bugetar și bugetul abia s'a pus în discuțiune de câteva zile, iar în alte legislaturi el vine chiar în ultimele zile. În Belgia, în Franța, în Cehoslovacia, bugetul se pune în discuțiune cu cel puțin o lună și jumătate înainte de finele anului bugetar.

Bugetul, d-lor, este oglinda vieții, energiei și progresului unei națiuni; dacă bugetul nu este studiat bine, viața publică suferă, e oprită în mersul ei de dezvoltare.

D-lor senatori, știu sentimentele d-voastre, dar pentru că d. președinte, dela care învățăm multe și pe care-l respectăm; a făcut astăzi un gest frumos, eu fac această propunere pentru ca să se știe care este dorința Senatului; depinde de cei în drept dacă vor sau nu să țină socoteala de această dorință amendament nu fac.

D-l M. Pherekyde, președinte: D. ministru al domeniilor are cuvântul.

D-l Al. Constantinescu, ministru agriculturii și domeniilor: Onoratul domn Hasnaș a

cerut — conform părerii sale, în care pare a rămâne constant — ca bugetul să fie votat și de Senat. Cred că noi am avut și avem totdeauna prea bine întrebuițat tot timpul nostru, pentru ca să ne mai rămână timp și pentru buget.

D-lor, examinarea bugetului cere să se formeze și în sânul Senatului o comisiune specială bugetară, apoi discuțiunea lui cere un timp lung, așa că pentru a putea fi votat de ambele Corpuri legiuitoare, ar trebui alcătuit și prezentat cu luni de zile înainte, fără a se putea ști rezultatele, chiar aproximative, ale bugetului în curs. De altfel Senatul nu e străin de veniturile și cheltuielile Statului, căci toate legile financiare pe care bugetul se întemeiază, se votează și de Senat.

D. dr. Hasnaș dădea ca exemplu ceea ce se face în Franța. Pot însă să vă comunic că în Franța bugetul de anul trecut nu este votat nici acum.

Prin urmare, nu că se desprețuesc drepturile Senatului, sau se contestă competența sa: din contră, și cheltuielile și veniturile ar fi mai cu competența studiate dacă s'ar examina și de Senat.

Ceea ce se opune, este numai timpul lung pe care îl reclamă această îndoită studiere a bugetului, timp de care nu putem să dispunem, mai ales că de acum înainte bugetul va începe la 1 Ianuarie.

D-lor, nu ne putem plânge de modul cum a mers finanțele țării până în timpul din urmă, când evenimentele a sdruncinat roștul economic și finanțele Statului, nu ne putem plânge că 60 de ani bugetul a fost votat numai de un Corp legiuitor.

D-lor, știu sentimentul Senatului, nu contest legitimitatea propunerii d-lui dr. Hasnaș, însă, pentru ca să nu se împedice mersul treburilor Statului, îl rog să renunțe la propunerea sa și vă rog și pe d-voastră să votați articolul așa cum s'a propus.

— Ne mai cerând nimeni cuvântul, se pune la vot art. 114 și se admite.

D-l Adolf Schullerus: D-lor senatori, îmi permit să fac o întrebare în privința unei

chestiuni care este foarte importantă pentru toate bisericile, a chestiunii impozitelor, dărilor și taxelor bisericesti:

Prin acest articol este oprit să încaseze biserica, ca până acum, dări și taxe pentru anumite acte religioase?

Prin acest articol se oprește ca administrația să sprijine, ca până acum, incasarea acestor dări pentru biserică?

Biserica în Ardeal, incasă până acum aceste dări și când nu le putea încasă, administrația sprijină incasarea lor.

D-l N. G. Popovici: Asta nu!

D-l Adolf Schullerus: De aceea propun acest amendament:

„La art. 111, să se adauge următoarele cuvinte: „sau pe baza statutelor bisericesti“.

Schullerus, Moeler, Polony, Hamon, Robert, Weisellberger.

D-l Gh. Vasilko, vice-președinte: D. ministru al domeniilor are cuvântul.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: D-lor, amendamentul pe care îl prezintă onorabilul d. Schullerus nu este o chestiune nouă pentru noi. Dacă este veșnic în continuare? L'a ridicat în comisiunea de alcătuirea Constituției, l-a ridicat în comitetul delegaților, l-a ridicat la legea generală a bugetelor și îl ridică acum din nou. Va să zică, de atâtea ori am văzut prezentarea unui asemenea amendament.

Să nu confunde d. Schullerus două lucruri deosebite: impozitele cari se crează prin legi de către Stat și cari intră în bugetul Statului și contribuțiunile benevole, pe cari credincioșii unei biserici le fac, fie pe baze de statute, fie benevol, în folosul bisericii lor.

Nimic nu oprește ca biserica să-și formuleze dorința față de credincioșii ei, și nimic nu oprește pe credincioși să facă contribuțiuni bisericii lor. Prin lege însă, Statul nu poate să impună cetățenilor săi decât plata acelor impozite, cari servesc interesele generale, iar nu interesele speciale, fie ale unei clase sociale, fie ale unei minorități etnice fie ale unui cult oarecare.

Prin urmare, dar, să fie încredințat d. Schullerus că niciodată Statul român, și pot

zice că nici un guvern român, nu va împiedica bisericile, de orice confesiune ar fi, ca să ceară credincioșilor lor donațiuni și nici pe credincioși să-i împiedice de a dăruii bisericile lor. Noi nu putem însă, impune nimănui, decât ceace impunem tuturor cetățenilor români.

D. Schullerus mai ridică o a doua chestiune:

Dorește ca Statul să se facă incasatorul acestor contribuțiuni benevole, pe cari le impun organizațiile bisericesti credincioșilor lor. Mai întâiu, această chestiune nu este o chestiune constituțională. Modul de percepere al veniturilor, nici pentru biserica d-tale nici chiar pentru Stat, nu-l putem pune aici. Aici, în Constituție, stabilim principiile generale după care se pot înființa impozitele.

Însă, să se știe, nici Constituția, nici o altă lege nu va stabili vreodată impozite în folosul unui cult.

Ceeace biserica unui cult cere credincioșilor ei, sunt cotizațiuni benevole, și modul lor de incasare nu poate fi o chestiune care să se prevadă în Constituție.

Dacă organele de Stat, dacă ministerul de finanțe, sau dacă comunele, prin agenții lor, vor crede că pot fi de vreun ajutor bisericilor în această privință, aceasta nu prin Constituție se va stabili.

D. Gh. Vasilko, vice-președinte: D. Pa-naitescu are cuvântul.

D. I. Panaitescu: Aș avea de adăugat câteva cuvinte la explicațiunea frumoasă dată de d. ministru.

D. Schullerus dacă insistă asupra acestei chestiuni, este mai ales din punctul de vedere al modului de execuțiune al acestor taxe, în Ardeal, aceste taxe puse de diferite administrațiuni ale cultelor, se încasează cu concursul autorității Statului. Aceasta, la noi nu poate să aibă ființă, și nu se poate discuta această chestiune nici cu ocaziunea discutării Constituției, nici cu ocaziunea legilor fiscale, întrucât aceste taxe nu se pot încasă cu silnicie, pentrucă au caracterul mai mult de ofrande ale credincioșilor, decât de imposit.

D. General D. Lambru : Nici nu poți să le zici taxe.

— Se consultă comitetul delegaților.

D. D. Drăghicescu (în locul d-lui raportor): Comitetul delegaților, pentru motivele arătate de d. ministru al domeniilor, a respins amendamentul d-lui Schullerus.

— Se pune la vot acest amendament și se respinge.

— Se pune la vot art. 110, așa cum este în proiect și se admite.

P. S. S. Arhiepiscopul Chișinăului Gurie : D-le președinte și d-lor senatori, în acest articol, la alin. III, se zice : „monopolurile nu se pot constitui decât prin legi și exclusiv în folosul Statului, județelor și comunelor“.

În Basarabia există monopolul lumânărilor de ceară. Lumânările de ceară care se întrebunțază în biserică și în afară de biserică pentru cult, pentru diferite trebuințe bisericesti ortodoxe, se fabrică de către fabrica eparhială de lumânări și prin lege eră garantat și apărât acest drept al Bisericii de a fabrică lumânări, pentru că prin dispozițiuni ale diferitelor articole din lege, eră oprit celorlalți fabricanți de a face asemenea lumânări, de a le vinde și de a le distribui și erau chiar pedepsiți aceia cari erau prinși că fac lumânări false.

Acest monopol este foarte bine organizat de biserică din Basarabia.

Când Basarabia s'a unit cu țara mamă, în vremea P. S. S. Nicodem, locțiitor de arhiepiscop în Basarabia, această lege a fost menținută, prin urmare, acel monopol a fost recunoscut de către Statul român și până acum în Basarabia acei cari fac lumânări de ceară, cari ar semăna cu acelea făcute de fabricile noastre de lumânări sunt pedepsiți.

Acest monopol aduce foarte mari foloase și Statului, căci aduce venituri de milioane, cari se întrebunțată pentru burse la seminarul teologic și la școala eparhială și se întrețin o mulțime de instituțiuni de binefacere, cari altfel ar trebui să reclame dela Stat anumite ajutoare.

Pentru aceasta eu aş rugă pe onoratul

Senat să păstreze acest monopol și nu numai pentru Basarabia, dar pentru toată țara românească, pentru întreaga biserică ortodoxă, căci el cu nimic n'ar fi dăunător intereselor Statului și ale particularilor, ci dimpotrivă ar aduce un mare folos Bisericii, căci prin el Biserica noastră ar avea la dispoziție mijloacele materiale necesare pentru interesele ei culturale și de binefacere.

Pentru aceasta găsesc de cuvîntă să se adauge cuvintele următoare :

„Monopolurile nu se pot constitui decât numai prin legi și exclusiv în folosul Statului, județelor, comunelor și „instituțiunilor publice cari îndeplinesc servicii de Stat“.

Biserica îndeplinind un serviciu de Stat, cîed că ar putea fi considerată ca instituțiune publică, care îndeplinește un serviciu de Stat.

D. Gh. Vasilko-Sereky, vice președinte : În acest articol nu este vorba de monopoluri de felul acelora de cari vorbiți. Chestiunea fabricării și vânzării lumânărilor la Biserici este o chestiune care se reglementează de ministerul cultelor și ministerul de finanțe nu va face nici o greutate Bisericii în această privință.

Prin urmare, să votăm articolul așa cum este aci cu aceste explicațiuni.

D. D. Drăghicescu (în locul d-lui raportor): Comitetul delegaților a respins acest amendament, pentru motivul că la noi în vechiul regat, avem de mult o lege care reglementează fabricarea și vânzarea lumânărilor de ceară necesare cultului și această lege, odată cu unificarea legislației se va aplica și în Basarabia.

La acest articol s'a admis însă a se face următoarea rectificare : în loc de „monopolurile“ se va zice „monopoluri“.

— Se pune la vot art. 112 cu această rectificare și se admite.

D. I. Panaitescu : O mică explicațiune aș cere aci d-lui ministru.

Textul art. 118 devenit 117 este identic cu acela al art. 116 din actuala Constituțiune.

Ori, actualmente, prin legea de organi-

zare a consiliilor județene, s'a dat în sarcina delegațiilor permanente județene, cercetarea și aprobarea gestiunilor financiare a comunelor rurale și celor urbane nereședințe de județ.

După cum sub actuala Constituțiune au putut să ființeze aceste mici Curți de conturi județene, ași dori să am o explicațiune din partea comitetului delegațiilor sau a d-lui ministru, dacă și de aci înainte aceste mici Curți de conturi vor putea ființa. Căci, dacă am trece la Curtea de conturi toate gestiunile, ar fi o imposibilitate materială de a le cerceta, pentru că sunt zeci de mii.

D. Al. Constantinescu, ministrul domeniilor : Aci se spune pur și simplu că pentru toată România este o singură Curte de conturi, dar nu se zice că atribuțiuni de acestea nu se pot da și la alte organe. În materie de justiție, avem în toată țara o singură Curte de casație, cu toate acestea asemenea atribuțiuni se dau și tribunalelor.

Prin urmare, faptul că se spune că nu există decât o singură Curte de conturi în toată țara, nu vrea să zică că din atribuțiunile acestei Curți nu pot fi date prin legi și altor organe.

D. I. Panaitescu : Mă mulțumesc cu această explicațiune a d-lui ministru.

D. T. Mândroceanu : Cred că acest articol ar trebui să fie redactat astfel :

„Toate legile și regulamentele de administrațiune publică trebuiesc publicate în *Monitorul Oficial*.

„O lege numai atunci are putere când se votează de Corpurile legiuitoare, se sancționează de M. S. Regele și se publică în *Monitorul Oficial*.

Este chestiunea numai de redacțiune.

D. Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : Acest principiu este pus într'un articol care s'a votat.

D. E. Pangrati : Atunci să suprimăm complet acest articol.

D. I. Gh. Ghiteșcu : Propun pur și simplu suprimarea acestui articol.

D. D. T. Mândroceanu : Dacă este un articol anterior în acest sens, nu am nimic de zis. Putem să suprimăm acest articol.

D. I. Panaitescu : Articolul 120 are rațiunea lui de a fi aci întrucât se specifică că s'î legile financiare cari sunt votate numai de Adunarea deputațiilor, să fie publicate în *Monitorul Oficial* întocmai ca celelalte legi cari sunt votate de ambele Corpuri legiuitoare.

D. Gh. Ghiteșcu : Toate legile financiare se votează de ambele Corpuri legiuitoare, afară de buget.

D. T. Mândroceanu : Spusele d-lui Panaitescu îmi fac impresia că s'ar ști mai dinainte că și Senatul are să ia parte la votarea bugetului.

D. I. Panaitescu : Tocmai contrariu.

D. Al. Constantinescu, ministru agriculturii și domeniilor : În art. 38 se spune :

„Promulgarea legilor, votate de ambele Adunări, se va face prin îngrijirea ministrului justiției...

Faptul că bugetul se votează numai de Cameră, se datorește Constituției actuale, care prevede că creditele bugetare se votează numai de Cameră. Deși votat numai de Cameră, el este lege și trebuie publicat la *Monitorul Oficial*.

Așa încât, după părerea mea, acest articol este inutil. Totuși vă rog să-l lăsați mai întâi ca reminiscență a trecutului și al doilea să nu mai schimbăm numerotația, pentru că aceasta poate aduce confuziune, prin faptul că un articol trimite la altul. Ar trebui atunci să schimbăm întreaga numerotație. Prin urmare din acest punct de vedere, iar nu al necesității, să-l lăsăm așa cum este.

D. G. Vasilko, vice-președinte : D. Pangrati are cuvântul.

D. Ermil Pangrati : Aș vrea o lămurire. Votând acest articol așa, s'ar înțelege că alte legi sau regulamente, dela alte departamente, nu sunt obligatorii ca să se publice.

D. Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor : Nu se înțelege așa fiindcă este pus acest lucru în articolele celelalte.

— Se pune la vot articolul 119 cu rectificarea că în loc de cuvintele : „legile de finanțe“, să se zică : „legile financiare“, și se admite.

DESBATERI PARLAMENTARE CAMERA

D. S. Bogdan: La discuția generală spunem că perturbațiunile economice ale țării noastre provin desigur și din taxele vamale, cari au fost lăsate prea mult la latitudinea puterii executive. De aceea eu aș dori ca la acest articol să se adauge că, nici taxele vamale să nu se poată stabili decât prin lege.

Voci: Este.

D-l Dr. Ștefan Bogdan: Ca să nu mai viu a doua oară la această tribună, aș mai rugă ca în capitolul despre finanțe, să introducem un articol cari să prevadă: „Orice împrumuturi de Stat, interne, sau externe, nu se pot face decât cu consimțământul Camerei”. Justificarea acestui amendament cred că nici nu este nevoie să o fac.

D. Vintilă I. Brătianu, ministru de finanțe: D-lor, taxele vamale sunt impozite indirecte și prin urmare, propunerea d-lui doctor Bogdan nu are loc să fie admisă. Numai în mod excepțional, după războiu, s'a prevăzut ca taxele vamale să poată fi fixate prin decret regal, pentru că în condițiile prin cari trecem este o continuă nevoie de modificări. Negreșit însă, că atunci când condițiunile economice vor redeveni normele, taxele vamale vor trebui să fie votate de Parlament ca și orice alt impozit.

În ceea ce privește împrumuturile de Stat, cred că nu trebuie introdus în Constituțiune, cum cere d. Bogdan, ca ele să nu se admită decât în urma unui vot al Parlamentului. Aceasta nu ar fi bine, pentru că la unele administrațiuni comerciale ale Statului, când se va da mai multă libertate acțiunii de refacere și de completare a utilajului acestor administrațiuni, va trebui să se lase și oare care libertate de acțiune financiară. Să se poată face împrumuturi speciale, cari deși de Stat, având în vedere că acele împrumuturi ar avea o anumită destinațiune, ele să poată fi făcute independent de un vot al Parlamentului. Prin urmare, vă rog să nu înscrîți în Constituțiune o formulă prea strîmță, ci să lăsați o mai mare latitudine. (Aprobări).

D. M. G. Orleanu, președinte: Comitetul delegaților a respins amendamentul propus de d. Bogdan.

— Se pune la vot amendamentul și se respinge.

— Se pune la vot și se admite nemodificat art. 111 devenit 109.

JURISPRUDENȚA

1. Art. 108, 109 și 113 din Constituție fac o distincție formală, între legile executive de impozite și legea bugetară, cele dintâi având nevoie de aprobarea ambelor Corpuri legiuitoare, cea de a doua numai de aprobarea Camerei.

Consecințele acestei distincțiuni, chiar legea organizării comunelor urbane art. 101-121, le menține.

Decretul lege Nr. 1331 din 22 Martie 1919, modificând partea finală a al. 6 din art. 39 din legea de org. a com. urbane prin care se dă putere comisiei interimare de a întocmi bugetul comunal pentru exercitiul viitor și a face aplicațiunea lui, nu înseamnă că a dat putere comisiei interimare de a stabili noi impozite.

Nerespectarea dispozițiunilor formale din legile organice menționate mai sus atrag o nulitate absolută, care nu poate fi acoperită prin expirarea termenului prevăzut de art. 104 din legea de org. a com. urb., pentru facerea reclamațiunilor de cei atinși de o dispozițiune nelegală.

Prin urmare, în speță, Primăria Ploești impunând la o taxă nelegală pe contestator, în virtutea unui titlu care este nul, contestația este întemiată. (Trib. Prahova s. I 52 din 920; vezi *Curierul Judiciar* din 1921, Nr. 29, pag. 458).

2. Art. 18 din legea excepțională, care impune patronilor cu un număr mai mare de 5 lucrători, obligația de a plăti pentru lucrătorii însurați, pe tot timpul războiului jumătate din salariul lor, această dispoziție nu poate fi considerată că calcă dispozițiunile art. 108 din Constituție, deoarece caracteristica unui impozit este generalitatea și permanența lui.

Prin urmare, obligațiunea impusă comerțanților și industriașilor de art. 18 din legea măsurilor excepționale din 1916, nu poate fi considerată ca o măsură creatoare de adevărate impozite și ca atare neconstituțională. (C. A. București S. I, 23 din 921; *Curierul Judiciar* din 1921 Nr. 43, pag. 687).

NOTA. Jurisprudența este constantă. În acelaș sens: Cas. III, 226 din 26 Iunie 1919, în *Curierul Judiciar* Nr. 2—3 din 920, p. 23; Cas. III, 227 din 15 Septembrie 1919, *Curierul Judiciar*, Nr. 12—13 din 1920, p. 112, a decis că urmărirea făcută de fisc pentru plata salariului celui mobilizat, nu constituie incasarea unui impozit, ci un mijloc legal mai comod pe care Statul l-a pus la îndemâna familiei mobilizatului pentru incasarea drepturilor sale.

Cas. III, 213 din 9 Ianuarie 1920 (*Curierul Judiciar* Nr. 59—60 din 920, p. 483) a decis că chiar lucrătorii plătiți cu bucata au dreptul la plata salariului, când au lucrat la patron cei doi ani anteriori mobilizării.

3. După art. 66 legea poliției rurale, autoritățile comunale pot, prin regulamente supuse revizuirii comitetelor permanente respective, să hotărască modul ținerei pazei de zi și de noapte în raionul comunelor lor.

Prin urmare, Tribunalul nu violează art. 110 din Constituție când hotărăște că un locuitor dintr'o comună, bine a fost impus cu patentă anuală pentru paza de zi și de noapte, conf. dispozițiilor din regulamentul pentru paza de zi și de noapte a acelei comuni, regulament care a fost întocmit de autoritatea comunală și aprobat, în lipsa comitetului permanent dizolvat, de prefectul județului. (Cas. III, 404 din 1913, *Jurispr. Rom.*, pag. 31 Nr. 35).

4. Potrivit art. 4 din legea asupra maximumului taxelor și contribuțiilor comunale din 27 Mart. 1903, comunele sunt autorizate a înființa taxe pentru folosința temporară

a bunurilor din domeniul public, grădini, piețe, etc....

Taxele înființate pe baza suszisei legi sunt deci și constituționale. (Cas. III, 114 din 914; *Jurispr. Rom.* pag. 352 Nr. 360).

5. Bugetul Epitropiei Sf. Spiridon din Iași, fiind votat de Cameră, dobândește caracterul și forța unei legi; și, nu se poate obiecta că n'ar avea puterea unei legi întrucât nu este votat și de Senat, deoarece, după art. 113 din Constituție, Senatul nu este îndrituit a exercita controlul său asupra bugetelor, ci o lege bugetară este perfectă și are putere de lege de îndată ce este votată de Cameră și sancționată de Capul Statului.

Prin urmare, instanța de fond violează legea bugetară când decide că reținerile de 10 la sută, făcute pentru pensie și în virtutea unei legi bugetare, trebuiesc să fie restituite, fiindcă au fost operate prin nerespectarea art. 2 din regulamentul pensiilor Epitropiei Sf. Spiridon, care prevede numai o reținere de 5 la sută, deoarece acest regulament putea fi modificat prin legi speciale posterioare întocmirii și punerii lui în aplicare. (Cas. III, 38 din 908, *Curierul Judiciar* din 1908, Nr. 32, pag. 251).

DOCTRINA

Dreptul ce-l are Camera de a votă singură bugetul, se explică în mod istoric, și are rațiunea sa, în faptul că Camerele deputaților, în toate țările sunt alese într'un mod mai direct de națiune.

Camera deputaților, la noi ca și în alte țări este aleasă prin votul întregii națiuni, bazele ei sunt mai largi; deci ea are mai mult dreptul, decât Senatul, a se ocupa de banii publici, a votă impozitele, și a verifică mai de aproape, modul cum se întrebuințează fondurile Statului, strânse mai toate prin impozite. (I. Stambulescu, Op. cit., pag. 94).

TITLUL V

Despre puterea armată

Art. 119. — Tot Românul, fără deosebire de origină etnică, de limbă sau de religie, face parte din unul din elementele puterii armate, conform legilor speciale.

Puterea armată se compune din: armata activă cu cadrele ei permanente, rezerva ei și milițiile.

Art. 120. — Gradele, decorațiunile și pensiunile militarilor nu se pot lua decât numai în virtutea unei sentințe judecătorești și în cazurile determinate de legi.

Art. 121. — Contingentul armatei se votează pentru fiecare an de ambele Corpuri legiuitoare.

Art. 122. — Se va înființa un Consiliu superior al apărării țării, care va îngriji, în mod permanent, de măsurile necesare pentru organizarea apărării naționale.

Art. 123. — Nici o trupă armată străină nu poate fi admisă în serviciul Statului, nici nu poate intra sau trece pe teritoriul României decât în puterea unei anume legi.

Vechile texte, art. 118—122, aveau cuprinderea următoare :

118. Tot Românul face parte din unul din elementele puterii armate, conform legilor speciale.

119. Militarilor nu se pot lua gradurile, onorurile și pensiunile de cât numai în virtutea unei sentințe judecătorești și în cazurile determinate de lege.

120. Contingentul armatei se votează pe fiecare an.

Legea care fixează acest contingent nu poate avea tărie pe mai mult de cât pe un an.

121. Garda cetățenească este și rămâne desființată.

122. Nici o trupă străină nu va putea fi admisă în serviciul Statului, nici ocupa teritoriul României, nici trece pe el, de cât în puterea unei anume legi.

DESBATERI PARLAMENTARE SENAT :

D-l General N. Constantinescu : D-lor senatori, la toate instituțiunile se precizează mai mult ca aci, unde este vorba de scutul siguranței Statului român.

Aci se spune numai în mod general că: „tot românul face parte din unul din elementele puterii armate.“, etc. Nu se spune, însă, ce este putere armată, și cum trebuie să fie. În acest scop, propun următorul amendament

pe care vă rog să binevoiți a-l discuta, și dacă credeți de cuviință a-l aproba:

„Puterea armată se compune din: armata activă cu cadrele ei permanente, rezerva ei și milițiile“.

D-l Gh. Vasilko, vice-presedinte: D. Ghițescu are cuvântul.

D-l Gh. Ghițescu: Cred că textul articolului 121 devenit 120 are neapărată nevoie de o altă redacțiune, care trebuie să cuprindă de altfel, și amendamentul propus de d. Ge-

neral Constantinescu, fiindcă acest articol cuprinde în el o expresiune inexactă. El zice: „tot românul face parte din unul din elementele puterii armate.

Elementele puterii armate le-a enumerat d. General Constantinescu în amendamentul propus; or, sunt o mulțime de români cari nu fac parte nici din armata activă, nici din rezervă și nici din miliție.

D-l General G. Mărdărescu, ministrul de război: Tot românul apt pentru serviciul militar.

D-l Gh. Ghițescu: Trebuie spus aci.

— Se consultă comitetul delegaților.

D-l D. Drăghicescu, (în locul d-lui raportor): Comitetul delegaților, cu asentimentul d-lui ministru de război, a admis amendamentul d-lui general Constantinescu.

D-l Ermil Pangrati: D-le președinte, observația d-lui Ghițescu este foarte justă. Sunt cetățeni români cari nu fac parte din nici una din aceste categorii.

Voci: Sunt legi speciale... (Înteruperi).

— Se pune la vot amendamentul d-lui general Constantinescu, și se admite.

— Se pune la vot art. 120, împreună cu amendamentul admis, care va formă aliniatul 2, și se admite.

D-l I. Panaitescu: D-lor senatori, după textul art. 123 devenit 122, se înțelege că contingentul armatei trebuie să fie votat de ambele Adunări.

Acest text corespunde exact cu acela al articolului 120 din actuala Constituție și în practica de până acum, cu toate că articolul a fost astfel redactat, contingentul armatei s'a votat numai de Adunarea deputaților.

D-l N. G. Popovici: S'a votat și de Senat.

D-l I. Panaitescu: Ași dori să am, în această privință explicațiunea d-lui ministru de război.

D-l General G. Mărdărescu, ministru de război: D-lor senatori, chemarea contingentului s'a votat de ambele Adunări. Efectivul armatei însă, numai de Cameră. Și explicațiunea e foarte simplă: bugetul se votează numai la Cameră. Contingentul este în func-

ție de mijloacele bugetare. Contingentul variază dela an la an, după buget.

D-l I. Panaitescu: D-lor senatori, chiar dacă nu s'ar admite ca în viitor Senatul să ia parte la votarea bugetului, găsesc că este necesar și logic ca contingentul anual să fie votat și de Senat cu atât mai mult cu cât, după noua Constituție, în compunerea Senatului vor intra și competențe militare, prin urmare elementele cele mai indicate a-și spune cuvântul în această chestiune.

De aceea aș dori să se facă această adăugare la articol, cum că la votarea contingentului vor proceda ambele Adunări.

D-l General G. Mărdărescu, ministru de război: D-lor senatori, ca ministru de război nu am nimic în contra propunerii d-lui senator Panaitescu. Din contră, cu cât chestiunea va fi mai mult luată în cercetare, cu atât va fi mai bine.

Vă atrag însă atențiunea că se poate naște pe această temă, un conflict între Cameră și Senat.

Senatului poate fixa efectivul contingentului, iar Camera, care votează singură bugetul, se poate întâmpla să nu voteze fondurile necesare pentru contingentul votat de Senat.

D-l I. Roman: D-lor senatori, v'aș ruga să se șteargă din alin. II cuvintele: „pe mai mult“, ca să rămână aliniatul astfel redactat: „legea care fixează acest contingent nu poate avea țârie decât pe un an“.

D-l Gh. Vasilko, vice-președinte: D. ministru al domeniilor are cuvântul.

D-l A. Constantinescu, ministru agriculturii și domeniilor: D-lor senatori, eu nu am nici o opunere de făcut. Cred că nu poate niciodată Senatul, să se pună deacurmezișul și să nu voteze numărul contingentului așa cum ministrul de război, oricare ar fi, îl va cere. Și nu admit iarăși, că votând și Senatul, Camera la rândul ei să nu prevadă chiar în ipoteza în care numai ea ar face bugetul, ceea ce trebuie pentru apărarea națională. De aceea, lăsând neatinsă chestiunea pe care o vom rezolva mâine, a bugetului, cred că nu este nici un rău, cum a spus și colegul de la război, ca contingentul armatei să fie votat și de Senat. Aceasta poate să aibă un-

bine, căci Senatul poate să fie mai mult preocupat de nevoia apărării țării, și un vot al lui, care ar impune numărul de ostași necesari pentru apărarea fruntarilor, poate să servească și celorlalți cari ar vrea să pună, sau deloc, sau mai puțin în bugetul țării, ceea ce este necesar pentru apărarea națională.

De aceea, propun, ca art. 122 să se redacteze astfel: „Contingentul armatei se votează în fiecare an de ambele Corpuri legislative. (Aprobări).

— Se pune la vot art. 122, astfel redactat, și se primește.

D-l P. I. Panaitescu: D-lor senatori, este aici o dispoziție care cred că nu-și mai are rostul și că trebuie suprimată. Articolul 124 zice: „Nici o trupă străină nu va putea fi admisă în serviciul Statului, nici ocupă teritoriul României, nici trece pe el decât în puterea unei anume legi“.

Acest articol, care e reprodus din actuala Constituție, este o reminiscență care azi nu-și mai are rostul.

Noi, în războiul pentru unitatea națională, am luptat alături cu Aliații noștri cari în aceeași calitate au luptat pe teritoriul nostru. O conlucrare cu o armată străină, care ne este aliată și vine să lupte împreună cu noi pe teritoriul nostru, nu însemnează o ocupațiune, de aceea propun să se suprimă din acest articol cuvintele: „nici ocupă teritoriul României“.

— Se consultă comitetul delegaților.

D-l D. Drăghicescu (în locul d-lui raportor): D-lor senatori, comitetul delegaților, ținând socoteală de observațiunile făcute, a admis să se dea art. 124 următoarea redacțiune: „Nici o trupă *armată* străină nu poate fi admisă în serviciul Statului, nici nu poate intra sau trece pe teritoriul României decât în puterea unei anume legi“.

D-l Ernil Pangrati: Aș întreba pe d. ministru de război: militarii străini izolați pot să fie primiți?

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: Aceia pot să fie primiți.

— Se pune la vot art. 124 astfel cum s'a redactat de comitetul delegaților și se admite.

TITLUL VI

Dispozițiuni generale

Art. 124. — Culoarele drapelului României sunt: Albastru, Galben și Roșu, așezate vertical.

Art. 125. — Reședința guvernului este în Capitala țării.

Art. 126. — Limba românească este limba oficială a Statului român.

Art. 127. — Nici un jurământ nu se poate impune cuiva decât în puterea unei legi, care hotărăște și formula lui.

Art. 128. — Constituțiunea de față nu poate fi suspendată nici în total, nici în parte.

In caz de pericol de Stat se poate prin lege institui starea de asediu generală sau parțială.

Vechile texte, art. 123—127, aveau cuprinderea următoare :

123. Culoarele României urmează a fi : Albastru, Galben și Roșu.

124. Orașul București este capitala Statului român și reședința guvernului.

125. Nici un jurământ nu se poate impune cuiva de cât în puterea unei legi, care hotărăște și formula lui.

126. Nici o lege, nici un regulament de administrațiune generală, județeană sau comunală, nu pot fi îndatoritoare de cât după ce se publică în chipul hotărât de lege.

127. Constituțiunea de față nu poate fi suspendată nici în total, nici în parte.

DESBATERI PARLAMENTARE CAMERA:

D-l Vespasian V. Pella: Cer cuvântul d-le președinte.

D-l M. G. Orleanu, președinte: Inainte de a vorbi, vă rog să luați cunoștință de un amendament.

D-l Vespasian Pella: Acest amendament d-le președinte nu înlătură următoarea ipoteză care se poate oricând prezentă.

Art. 123 arată că nici o trupă străină nu poate intra sau trece pe teritoriul României, decât în puterea unei anumite legi.

Ce se va întâmpla însă dacă izbucnește un război și dacă ajutorul unei armate străine este absolut necesar. Va fi desigur nevoie de o lege care să încuviințeze intrarea armatei aliate pe teritoriul României.

Dar în cazul când o asemenea lege nu se

poate votă deoarece Parlamentul este dizolvat?

Care autoritate încuviințează intrarea armatei străine?

Imi veți răspunde că se va recurge la sistemul decretelor-legi. Dar acest sistem ori cât s'ar invoca doctrina dreptului de necesitate, este și rămâne neconstituțional.

Intr'o ipoteză tot atât de gravă și oarecum asemănătoare, s'a găsit o soluțiune menită a înlătură orice dificultate.

Astfel în caz de vacanță a Tronului conform art. 79 și 80 din proiect, Adunările chiar dacă sunt dizolvate se adună totuș și aleg un rege dintr'o dinastie suverană străină.

Aceeaș soluțiune trebuie admisă și în cazul de față.

O voce: Legea nu poate fi votată decât de Adunările cele noi.

D-l Vespasian Pella: Atât timp cât Adunările cele noi nu au fost convocate și n'au procedat la validarea mandatelor, ele n'au ființă legală, ele nici nu există.

A așteptă ca aceste formalități să fie îndeplinite, înseamnă a nesocoti necesitățile de apărare militară cari impun imediată votare a unei asemenea legi.

O voce: Nici Adunările cele vechi nu pot vota legea, deoarece ele nu mai există din momentul când au fost dizolvate.

D-l Vintilă Brătianu, ministrul finanțelor: Apoi atunci care Parlament votează legea?

D-l Vespasian V. Pella: Întrebarea d-lui ministru de finanțe, vă dă dovada evidentă că o asemenea chestiune trebuie neapărat soluționată printr'un text constituțional.

După credința mea, singura soluțiune juridică este aceea care atribuie votarea legii Adunărilor dizolvate. Puterea legiuitoare nu poate fi nici suspendată nici suprimată.

Această putere nu este suspendată în timpul cuprins între dizolvarea Adunărilor celor vechi și convocarea noilor Adunări.

În acest timp Adunarea dizolvată continuă în principiu să existe, cu toate drepturile și prerogativele sale.

De aceea ar fi de dorit ca în art. 123, să urmăm în totul sistemul adoptat din art. 79 și 80 și să impunem acest sistem printr'un text categoric.

D-l I. Giurculescu: D-lor, nu se prevede în Constituțiune cine trebuie să declare resbelul și să încheie pace așa fi voit ca la acest articol unde se vorbește de puterea armată și de înființarea consiliului superior al apărării naționale, să propun un amendament „Regele și guvernul au dreptul...” (citește).

D-l Vintilă I. Brătianu, ministru de finanțe: Cine a mai pomenit război făcut de un Parlament dizolvat!?

D-l I. Giurculescu: D-lor, e posibil oare să nu se prevadă în Constituțiune această chestiune esențială. Eu propun acest amendament și d-voastre puteți să faceți ce voțiți.

D-l M. G. Orleanu, președinte: D-lor, există la acest articol un amendament adop-

tat și de Senat care dă articolului 125 devenit 123 redacțiunea următoare:

„Nici o trupă armată străină nu poate fi admisă în serviciul Statului nici nu poate intra sau trece pe teritoriul României, decât în puterea unei anume legi”.

Acest amendament a fost adoptat de comitetul delegaților. Un alt amendament a fost propus de d. Giurculescu:

„Regele și guvernul au dreptul de a declara război și a încheia pacea, cu avizul Corpurilor legiuitoare sau sub rezerva ratificării lor”.

Acest amendament a fost respins de comitetul delegaților.

— Se pune la vot primul amendament și se admite.

— Se pune la vot al doilea amendament al d-lui Giurculescu și se respinge.

— Se pune la vot articolul astfel amendat și se primește.

D-l N. Iorga: D-lor, dar culorile acestea se pot pune în orice ordine? Dar acest lucru trebuie să se spună cum trebuie să se așeze culorile: orizontal, vertical, paralel cu sulita?

D-l M. G. Orleanu, președinte: Iată d-le Iorga, amendamentul primit de Senat:

„Culorile drapelului României sunt: albastru, galben și roșu, așezate vertical.

— Se pune la vot amendamentul care formează art. 124 și se admite de Adunare.

D-l V. Pella: Starea de asediu poate suspenda Constituția?

D-l N. Iorga: Ce este pericol de Stat?

D-l N. D. Chirulescu, raportor: Un pericol care pune în joc ordinea publică sau existența Statului.

D-l N. Iorga: Atunci puneți ordinea publică sau războiul, nu puneți „pericol de Stat”.

— Se pune la vot art. 130, devenit 128 și se admite nemodificat.

DOCTRINA

Se pot întâmpla cazuri extraordinare, ca

turburări interne, greve, invazii inimice, război civil.

În aceste cazuri Statul fiind în mare pericol, amenințat chiar în existența lui, se poate să fie nevoie ca libertatea publică, și deci și libertatea individuală să sufere oarecare restricțiuni, să fie suspendate. Atunci se proclamă starea de asediu, în care caz toată autoritatea e concentrată în mâinile autorității militare. Se pot lua toate măsurile de siguranță publică, împiedică intrările, face percheziții pe la autorii răscoadelor; și tribunalele militare judecă crimile și delictele dirijate în contra siguranței. Se poate institui cenzura publicațiilor, etc.

Starea de asediu se impune prin gravitatea împrejurărilor, și nu se poate aplica de cât în caz de pericol pentru Stat. Libertățile publice sunt suspendate față de interesul superior al existenței Statului.

În legislația noastră starea de asediu este prevăzută printr'o lege din 10 Decembrie 1864, care dispune că domnitorul este în drept a declara starea de asediu.

Dar această lege fiind anterioară Constituției, se discută sub imperiul vechii Constituții, dacă legea aceea nu a fost abrogată de Constituție, prin faptul că se prevedeă formal, prin articolul 96, că Suveranul nu are alte drepturi decât cele acordate întrucât el nu turbură ordinea publică, nu atacă ordinea socială; iar la caz contrariu, individul, adică libertatea sa, caută a fi sacrificată spre binele general.

În acest caz se poate zice, că turburătorul pierde dreptul de a se pune sub scutul legii, întrucât el cel dinăți a violat-o.

Pentru a garanta și mai mult libertatea individuală legea din Septembrie 1890, și mai târziu legea organizării judecătorești, face din nou aplicația acestei reguli prin articolul 216, și obligă pe judecătorul de instrucție, care a arestat un individ, a raporta în trei zile tribunalului, care poate infirmă mandatul de arestare, și a îl pune în libertate, dacă găsește că faptul în sine nu prezintă mare gravitate, sau nu sunt indicii de culpabilitate contra lui.

Noua redacție a articolului 11 al Constitu-

ției mărește încă garanțiile acordate de lege precizate, prevăzând că mandatul de arestare trebuie comunicat imediat, adică în momentul arestării; mandat care se știe că trebuie să coprinză, pe lângă arătarea faptului imputat și articolul din codul penal, care prevede pedeapsa; în orice caz mandatul trebuie comunicat, cel mai târziu în 24 ore dela arestare, deținutului.

Acest mandat de arestare se emite de judecătorul de instrucție, chiar în momentul arestării, și numai în caz de vină vădită, arestarea poate prin Constituție, și dreptul de a declara starea de asediu nu eră acordat.

D-nui Dissescu în opera sa de drept constituțional este de părere că legea din 1864 este abrogată, și că starea de asediu nu va putea fi declarată de Rege, printr'un simplu decret; ci va trebui o lege votată de Adunările legislative.

Noua Constituție prevede formal prin articolul 128 că o lege e necesară, pentru proclamarea sărei de asediu.

Rămâne totuș de rezolvat cazul când Camerele n'ar funcționa.

Dacă un pericol iminent ar amenința Statul, și Camerele fiind în vacanță, sau disolvalte, ori în imposibilitate de a fi adunate, trebuie să admitem că guvernul ar putea proclama starea de asediu?

S'a zis că cazurile de forță majoră scuză totul, rămânând ca guvernul să primească un vot de blam dela Camere, și chiar să fie dat judecării, la caz când ar fi uzat de această măsură gravă, în niște circumstanțe, în care nu eră necesitate; întemeiată această soluție pe așa zisul drept de necesitate.

Acți e locul, cred a examina chestiunea aceasta ce s'a pus cu atâta torță, în timpul ultimului război mondial, adică dacă în momente de acestea de excepțională gravitate, situațiuni turbure prin care un Stat poate trece, ca: război, turburări grave sau revolte și când Parlamentul țării este în imposibilitate de a funcționa; litera Constituției poate să fie o piedică pentru puterea executivă, spre a lua măsuri de apărare?

Dacă guvernul țării, singur în măsură a cunoaște, și întinderea răului, și singurul a-

vând în mâinile sale forța publică, deci în puțința de a lua măsurile de rigoare cerute, spre a salvă țara, poate trece peste litera sau spiritul Constituției?

De aci așa zisul drept al necesității.

După cum orice individ, care se vede pe nedrept atacat, are și dela conștiința sa, și dela dreptul pozitiv facultatea de a se apăra și la nevoie a suprimă viața celui ce-l amenință, fără a se aștepta dela forța publică un ajutor, ce poate nu va veni: tot așa Statul atunci când siguranța sa se află în așa pericol, că trebuie luate măsuri de salvare, este în drept, ca trecând peste textele și formele rigide ale legii sau Constituției, să facă tot ce-i stă în puțință, a scăpa Statul de impasul în care s'ar găsi.

Să presupunem un atac armat din partea unui Stat vecin, agravat poate și de turburări interne, printr'o criminală înțelegere, fie a unor indivizi naționali, sau străini aflători pe teritoriul țării, Camerele fiind în vacanță sau în imposibilitate de a se adună, ca în caz de cotropire a unei părți importante a teritoriului. E posibil să se pretinză Statului, ca sclavul literii Constituției, să privească la nenorocirile ce ar surveni?

De sigur nu, situația de fapt fiind alta de cât cea normală, în vederea căreia au fost edictate toate regulele, dreptul primordial al societății la viață se inspiră dela dreptul rațiunii, care nu poate cere nici o abnegare supraumană, nici desinteresare criminală.

Se poate zice că în acest caz Statul, guvernul se găsește în afară de lege, dar nu că calcă legea; căci ipoteza aceasta nu a fost prevăzută de legiuitor.

De sigur guvernul care ar recurge la așa

măsură, trebuie să aibă mult tact, și să limiteze măsurile, numai la ceace circumstanțele cer ca strict necesar, și numai pe timpul absolut limitat de nevoie imperioase ale rațiunii de Stat.

Aiuzul măsurilor excepționale este însă de temut, și pentru că puterea executivă, este uscf împinsă pe panta ilegalității, de a guvernă cu ajutorul comod al decretelor legi, cari oușor la suprimarea libertăților; trebuie rigouros limitat acest drept la strictul necesar, și la timpul absolut impus de circumstanțe.

Există însă, cred, pentru a treia putere în Stat, puterea judecătorească, posibilitatea și datoria de a opri asemenea porniri periculoase ale puterii executive refuzând de a aplică asemenea decrete, dacă nici un motiv grav, nici o urgență, peste care nu se poate trece, nu ar există în favoarea măsurilor luate.

Justiția cu ocazia aplicării decretelor, este în drept a verifică și urgența și necesitatea unui decret; adică dacă circumstanțele legitimau o asemenea măsură, independent de răspunderea față de Camere, și de opinia publică.

Ar mai există și alt mijloc de a împiedecă abuzurile decretelor legi, este de a pune un termen, în întru căruia, Camerele, pe dată ce s'ar reuni, să aibă a se pronunță, dacă ratifică sau nu acele decrete; și simplul fapt, al trecerii termenului, să aducă anularea lor ceace ar fi de natură a oprii guvernele, a cădeă în acest păcat.

Legiuitorul constituant, căruia i s'a propus acest sistem, nu a voit a-l adoptă. (I. Stambulescu, Op. cit. pag. 49).

TITLUL VII

Despre revizuirea Constituțiunii

Art. 129. — Constituțiunea poate fi revizuită în total sau în parte din inițiativa Regelui sau oricăreia din Adunările legiuitoare.

În urma acestei inițiative ambele Adunări, întrunite separat, se vor rosti cu majoritate absolută, dacă este locul ca dispozițiunile constituționale să fie revizuite.

Îndată ce necesitatea revizuirii a fost admisă, ambele Corpuri legiuitoare aleg din sânul lor o comisiune mixtă, care va propune textele din Constituțiune ce urmează a fi supuse revizuirii.

După ce raportul acestei comisiuni va fi citit în fiecare Adunare, de două ori în interval de cincisprezece zile, ambele Adunări întrunite la un loc, sub președinția celui mai în vârstă dintre Președinți, în prezența a cel puțin două treimi din totalitatea membrilor ce le compun, cu majoritate de două treimi, stabilesc în mod definitiv cari anume articole vor fi supuse revizuirii.

În urma acestui vot Adunările sunt de drept dizolvate și se va convoca corpul electoral în termenul prescris de Constituțiune.

Art. 130. — Adunările cele noi proced în acord cu Regele la modificarea punctelor supuse revizuirii.

În acest caz Adunările nu pot delibera dacă cel puțin două treimi a membrilor din cari se compun nu sunt prezenți și nici o schimbare nu se poate adopta dacă nu va întruni cel puțin două treimi ale voturilor.

Adunările alese pentru revizuirea Constituțiunii au o durată constituțională obișnuită și, în afară de modificarea Constituțiunii, ele funcționează și ca Adunări legiuitoare ordinare.

Dacă Adunările de revizuire nu-și pot îndeplini misiunea, noile Adunări vor avea același caracter.

Vechiul text, art. 128 avea cuprinderea următoare :

„Puterea legiuitoare are dreptul a declara că este trebuință a se supune reviziunii dispozițiunile din Constituțiune anume arătate.

După această declarațiune, citită de trei ori din 15 în 15 zile în ședință publică și primită de ambele Adunări, acestea sunt dizolvate de drept și se convoacă altele în termenul prescris de articolul 95.

Adunările cele noi proced în acord cu Regele, la modificarea punctelor supuse reviziunii.

În acest caz, Adunările nu pot delibera dacă cel puțin două treimi a membrilor din cari se compun nu sunt prezenți, și nici o schimbare nu se poate adopta dacă nu va întruni cel puțin două treimi ale voturilor.

DESBATERILE PARLAMENTARE SENAT:

D-l Gh. Ghițescu: D-lor senatori, redacțiunea acestui art. 131, în alin. I, mi se pare cam întunecată, căci nu sunt trei factori cari pot să aibă inițiativa pentru revizuirea Constituției.

D-l Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: Ba da. Regele, Camera și Senatul.

D-l N. Gh. Popovici: S'ar putea zice: „fie din inițiativa Regelui, fie a oricărei din cele două. Adunări legiuitoare“.

D-l Gr. Visilko, vice-președinte: D. ministru al domeniilor are cuvântul.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: D-lor, Constituțiunea este, ca să zic așa, un contract bilateral între Suveran și națiune. Este singurul act în care Suveranul nu numai domnește, ci și guvernează, adică este parte esențială, căci Constituțiunea nu se poate modifica decât de acord cu Suveranul. Tot astfel este și în Constituțiunea actuală.

Prin urmare, când este vorba de modificarea Constituțiunii, care sunt factorii cari pot să ceară, cari pot să ia inițiativa?

Poate s'o ia Regele, care e un factor și poate s'o ia fie Camera, fie Senatul, căci și Camera și Senatul au inițiativa legilor. Deci, inițiativa propunerii modificării Constituțiunii poate să emane fie dela Suveran, fie dela Cameră, fie dela Senat.

Iată dar cei trei factori: Regele, Camera și Senatul. Unul dintre acești factori pot lua inițiativa. Când ar lua-o Regele, bine înțeles că El nu descinde în mijlocul Parlamentului, ci prin guvernul său prezintă Mesajul prin care cere revizuirea. Când o ia Senatul sau Camera, se sesisează Corpul de către propunătorii din sânul ei. În urma unei inițiative ambele Adunări, întrunite sau separat, lucrează și se rostesc, cu majoritate absolută dacă este locul ca dispozițiunile constituționale să fie revizuite.

D-l Dr. Vasile Bianu: În alineatul întâi este o confuziune.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: Alineatul întâi nu este

decât confirmarea principiului de drept comun, că orice lege se propune sau de Rege sau de Cameră sau de Senat. Deci acesta este înțelesul.

„Constituțiunea poate fi revizuită în total sau în parte din inițiativa Regelui și fiecareia din Adunările legiuitoare“.

Voci: Să zicem „sau“ fiecareia.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: Da se poate.

D-l Gr. Vasilko, vice-președinte: D. N. Popovici are cuvântul.

D-l N. G. Popovici: D-lor senatori, eu cred că cuvintele „în total sau în parte“ din alin. I, sunt de prisos căci a revizui în total, înseamnă a reface, nu mai înseamnă a revizui. Cred că trebuie să se spună: „Constituțiunea poate fi revizuită, fie din inițiativa Regelui... etc“.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: D-lor senatori, aci este o idee nouă, care nu este în Constituția de astăzi. (Înteruperi).

— Se consultă comitetul delegaților.

D-l Dr. I. Hasnaș, în locul d-lui raportor: D-lor senatori, comitetul delegaților a admis ca alineatul I din acest articol să se redacteze în modul următor: „Constituția poate fi revizuită în total sau în parte, din inițiativa Regelui sau a oricăreia din Adunările legiuitoare“.

Celelalte alineate rămân neschimbate. (Aprobări).

— Se pune la vot articolul 130 astfel redactat, și se admite.

D-l C. G. Dissescu: D-lor senatori, este în art. 132 un cuvânt care, în istoria constituțională, a dat naștere la multe discuțiuni.

Nu avem nici timp, nu este nici momentul favorabil să intru în expunerea pe larg a chestiunii; cu toate acestea se impune o întrebare, la care numai guvernul ne poate da lămuriri.

D-voastră știți că o lege, pentru ca să existe, se cer mai multe condițiuni: să fie discutată, votată în cele două Camere, iar în urmă Regele să-și dea sancțiunea, sau să o refuze. O lege nu este completă, până

când nu este sancționată. În urmă, ca să aibă și caracter de opozabilitate cetățenilor și ca să fie executorie, trebuie să fie promulgată și publicată. Așa dar, Regele este un colaborator, este un element al Puterii legislative, și cum foarte bine a spus adineaurea d. ministru al domeniilor, pe de o parte Regele, adică guvernul, are inițiativa, iar pe de alta parte o are Parlamentul.

Iată însă că art. 132 introduce un element nou în această elaborare a legii de revizuire: se cere ca Adunările cele noi, să procedeze „în acord” cu Regele la modificarea punctelor supuse revizuirii. Se cere un acord, adică un consimțământ, căci Regele este parte contractantă la Constituțiune.

De ce s'a mai pus cuvântul „acord”. Nu eră destul sancțiunea? De ce o colaborare a Regelui, înainte de terminarea legii? Și atunci se naște chestiunea de a se ști, ce se întâmplă dacă acest acord înainte de terminarea legii nu există?

Este adevărat că cuvântul Rege va să zică guvernul, căci Regele fără asistența și fără iscălitura măcar a unui ministru, nu poate să facă nimic, de și sunt unele prerogative care îi sunt personale, cum este, spre exemplu, dreptul său de a grația prin simpla sa voință.

Dar aci la acest articol 132, este vorba de o prerogativă a Regelui, ca să fie în acord, pentru revizuire, sau participarea guvernului la revizuire presupune reprezentarea Regelui?

D-lor, să nu ziceți că intru în chestiuni prea fine și subtile, dar știți că în Franța, subt Mac Mahon, altă dată, și în Belgia sub Leopold, — la o epocă depărtată, — Leopold eră foarte autoritar, el a dizolvat un Parlament contra voinței majorității deși ei voiau să ia parte personal la lucrările legislative.

Chestiunea s'a rezolvat în diferite feluri. Nu am obiceiul lui Liszt care de câte ori dedea un concert spuneă în program bucățile sale să le execute dar de astă dată dați-mi voie să vă spun că în cartea mea veți găsi o expunere a chestiunii și părerea în această privință a unui profesor de drept constituțio-

nal. Ceeace aștept acum este părerea d-lui ministru de domenii.

D-l A. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: Asupra ce anume?

D-l G. G. Dissecu: Întăiu, asupra punctului dacă în timpul elaborării legii de revizuire trebuie un acord din partea Regelui. Al doilea, dacă acest acord presupune voința lui personal exercitată, sau numai guvernul în numele lui, vine și îi declară voința.

Nu intru în discuțiuni numeroase; trebuie însă să fim lămurii asupra prerogativelor regale în materie de revizuire și constituianță.

D-l G. Vasilko, vice-președinte: D. ministru al domeniilor are cuvântul.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: D-lor, mă onorează întrebarea de ordin constituțional, pe care mi-o pune onor. d. Dissescu, maestru în dreptul Constituțional și foarte maestru în subtilități de orice fel.

D-lor, eu ca jurist și ca membru al guvernului, dar mai ales ca jurist care mă pricep puțin chiar în chestiuni de specialitate ca dreptul constituțional, voi spune d-lui Dissecu așa cum pricep eu chestiunea.

În materie de Constituție — de elaborare sau revizuire — Regele este un factor sau mai bine zis un factor la confecționarea lucrului. Regele nu intervine la convocarea colegiului electoral pentru facerea unei revizuirii sau unei Constituții noi — cum suntem în cazul de față — cu iscălitura lui, cum intervine prin orice decret ordinar.

Iscălitura Regelui într'un act care nu se poate face decât de acord cu El, are o altă semnificare, decât aceea a îndeplinirii formei Constituționale, care cere ca orice decret să fie iscălit de Rege și contrasemnat de un ministru.

Semnătura Regelui pe decretul de convocare a alegătorilor, pentru a alege un Parlament, în vedere de a face sau de a revizui o Constituție, implică aderarea Lui în principiu, la reviziuirea sau la facerea Constituțiunii.

În al doilea rând, Corpurile legislative fac și votează Constituția, Regele, care este

factorul contributiv la această operă, el nu descinde în sânul Parlamentului ca să discute.

Guvernul Său, întru cât se bucură de încrederea Regelui trebuie să fie identificat cu vederile lui.

Prin urmare, când guvernul susține un lucru în mijlocul Parlamentului, Parlamentul este liber să-l primească, sau să nu-l primească, dar și Regele este liber să primească, sau să nu primească hotărârea Parlamentului.

Ce puteri are Suveranul față de legile votate de Parlament? Noi am votat deja un articol despre puterile Regelui și am conferit Regelui și acea putere de a sancționa legile. Este cu alte cuvinte, un drept pe care Suveranul îl are. Evident, că rareori Suveranul poate să refuze sancționarea unei legi votate de Parlament, dar cu toate acestea cazurile rare când Regele pune în setar câte o lege pot fi folositoare neamului. (Aplause).

Prin urmare, dacă în principiu Regele poate refuza sancționarea unei legi oarecare, în materia însă de care ne preocupăm, adică de facerea Constituției acceptarea textului votat de Corpurile legiuitoare, va rezultă din sancționarea lui. Și aci, la sancționare, ca și la început la convocarea colegiului electoral, iscălitura Regelui, implică două lucruri. Nu numai sancționarea textului Constituțiunii conform regulii comune, dar încă și aprobarea lui.

În cazul de față, decretul de convocare arată acceptarea Regelui de a se face o Constituțiune iar iscălitura Lui pe un text votat însemnează achiesarea la fond în cuprinsul Constituției.

Cred că d. Dissescu, nu are o altă părere constituțională. Și eu cred încă, ceva mai mult: Că o Adunare constituțională cum este cea de față, are ea singură dreptul de a-și reglementa modul său de lucru, căci ea este Adunare Națională chemată a face o întreagă Constituție, iar nu numai pentru a revizui anume articole din actuala Constituție. Dacă menirea ei ar fi ca să revizuiască textele din Constituție, atunci procedura ei ar fi

cea dictată de actuala Constituție pentru asemenea caz.

Într'adevăr, actuala Constituție prevedea procedura pentru modificarea unor articole din ea. Nu prevede însă pe aceea de a face o întreagă nouă Constituție. Astfel am crezut, împreună cu d. Dissescu atunci, că m'am consultat cu d.-sa, cu ocazia facerii de cretului de convocarea colegiilor pentru alegerile din cari a născut aceste Adunări. Atunci s'a stabilit, prin decret caracterul constituțional al Adunărilor cari se vor alege precum și voința Regelui de a face această Constituție, și care rezultă din semnătura pe care a pus-o pe acest decret. Măine, când d.-voastră și celălalt Corp legiuitor veți perfectă, din punctul d.-voastră de vedere, acest act, el totuși rămâne un act unilateral până în momentul când Suveranul va pune iscălitura lui pe el. Până atunci, avem voința d.-voastră, dar mai trebuie, pentru perfectarea operei și acordul Suveranului la dânsa.

Cum Suveranul nu poate să-și manifesteze consimțământul său, descinzând în sânul nostru, ca să-și spună cuvântul său. El își dă acordul lui, sau își manifestă refuzul său prin punerea sau nepunerea semnăturii Regale pe actul votat de d.-voastre.

Am mai adăugat la discuția generală, că votul nostru numai din punctul de vedere al autorității morale, ar avea nevoie de două treimi, legalmente însă, majoritatea absolută ajunge, căci noi suntem Adunarea constituantă care facem o Constituție nouă, în afară de prevederile art. 128.

Am mai discutat cu profesorul de drept constituțional Dissescu și posibilitatea ca această Constituțiune să fie votată de ambele Corpuri, printr'un vot comun și am admis, de comun acord, că lucrul se poate.

Dealtfel, deși noi avem sistemul bicameral în cazul de față ambele Corpuri legiuitoare puteau lucra în comun. S'a preferat însă a lucra separat, mai ales pentru motivul că Senatul fiind în număr pe jumătate decât Camera s'ar fi putut zice că voința Senatului ca Corp independent a fost anihilată de voința Adunării deputaților. S'a preferat, cu alte cuvinte, ca votul Senatului să apară ca

ceva independent. Iată rațiunea care ne-a făcut pe noi să hotărîm astfel.

Mă rezum și zic: această Constituție, votată de noi, rămâne și este un simplu proiect de Constituție până în momentul când Regele, care este celalt factor care trebuie să-și dea acordul său, nu va veni să pună iscălitura sa pe acest act. Iscălitura Regală, în speță, echivalează cu două lucruri: echivalează, pe de o parte, cu acordul sau consimțământul Regelui la o opera în sine și echivalează, în al doilea rând, cu semnătura Regală obișnuită pe care trebuie s'o pună pe orice lege, ca factor constituțional.

Cred că d. profesor de drept constituțional este mulțumit cu aceste empirice explicațiuni, ale unui om nu tocmai de specialitate și că spusele mele au și aprobarea d-sale ca eminent jurisconsul și profesor special în materie. (Aplause).

D-l C. G. Dissescu: D-lor senatori, pe deplin mulțumit de răspunsul d-lui ministru de domenii la întrebarea mea, și sunt mulțumit nu numai că a dat răspuns clar, fără echivoc dar și că l-a învăluit într-o expunere doctrinară, ca aceea pe care a făcut-o.

Țiu să se știe, pentru că ziua de astăzi este o zi memorabilă, că eu n'am înțeles să ridic o chestiune de doctrină de drept constituțional. Aici vorbește senatorul, nu profesorul. Ambele chestiuni și-au primit răspunsul și cu mare mulțumire, ca și d-voastre iau act de dănsese și vă făgăduesc că voi receptiv cuvintele mele, ca să fie exact consemnate și transmise, precum va face și d.

ministru de domenii, căci va veni o zi în care se va vedea interesul chestiunii și interesul răspunsului pe care d-sa mi l-a dat. (Aplause).

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: Mulțumesc d-lui Dissescu de cuvintele elogioase pe cari mi le-a spus și îi pot spune că sunt așa de convins și sigur de cele ce am spus, încât dacă vrea nici nu mă uit la notele domnilor stenografi, pe cari pot să le trimită direct la „Monitorul Oficial“.

D. C. G. Dissescu: Eu n'am adus bănuiala de schimbarea celor spuse, dar ca o importanță istorică pentru viitor.

D-l Al. Constantinescu, ministrul agriculturii și domeniilor: Atunci le voi revedea ca să le pun punctul și virgula.

— Se pune la vot articolul 131, așa cum s'a propus și se admite.

JURISPRUDENȚA

Unită. Dacă în regulă generală Camera revizionistă are să voteze punctele din textul constituțional pentru care s'au făcut strigările și apoi să se disolve de drept, în caz excepțional însă, atunci când aceste Camere din împrejurări independente de voința lor nu și-au putut continua lucrarea, vor putea să delege Camerilor următoare puterea de a o perfectă cu obligațiunea numai ca legea să fie votată cu două treimi. (C. Buc. III, 4 din 1922; Dreptul 1922, pag. 122).

TITLUL VIII.

Dispozițiuni transitorii și suplimentare

Art. 131. — Sunt și rămân cu caracter constituțional dispozițiunile din legile agrare privitoare la pământurile cultivabile, pădurile și bălțile expropriabile în totul sau în parte, la starea lor juridică, la subsol, la prețuire, la modul de plată, etc., așa precum sunt formulate în articolele de mai jos ale fiecăreia din legile agrare și cari articole, în întregul lor, fac parte integrantă din prezenta Constituțiune și ca atare nu se pot modifica decât cu formele prevăzute pentru revizuirea Constituțiunii, și anume :

a) Art. 1 (unu) alin. II, art. 2 (doi), 3 (trei) alin. I, art. 4 (patru) 6 (șase), 7 (șapte), 8 (opt), 9 (nouă), 10 (zece), 13 (treisprezece), 14 (patrusprezece), 16 (șasesprezece), 18 (opsprezece), 21 (douăzeci și unu), 23 (douăzeci și trei), 32 (treizeci și doi), 36 (treizeci și șase) și 69 (șasezeci și nouă) din legea pentru reforma agrară din Oltenia, Muntenia, Moldova și Dobrogea (vechiul Regat) din 17 Iulie 1921;

b) Art. 2 (doi), 4 (patru), 5 (cinci), 6 (șase), 7 (șapte), 8 (opt), 9 (nouă), 10 (zece), 11 (unusprezece), 12 (douăsprezece), 13 (treisprezece), 16 (șasesprezece), 45 (patruzeci și cinci), 46 (patruzeci și șase), 47 (patruzeci și șapte), 48 (patruzeci și opt), 49 (patruzeci și nouă), 50 (cincizeci) și 53 (cincizeci și trei) din legea pentru reforma agrară din Basarabia din 13 Martie 1920;

c) Art 3 (trei), 4 (patru), 5 (cinci), 6 (șase), 7 (șapte), 8 (opt), 9 (nouă), 10 (zece), 11 (unusprezece), 12 (douăsprezece), 13 (treisprezece), 14 (patrusprezece), 16 (șasesprezece), 18 (optsprezece), 22 (douăzeci și doi), 24 (douăzeci și patru), 32 (treizeci și doi), 50 (cincizeci) și 85 (optzeci și cinci) din legea pentru reforma agrară din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș din 30 Iulie 1921;

d) Art. 2 (doi), 3 (trei), 4 (patru), 5 (cinci) punctul a alin. I, art. 6 (șase), 7 (șapte), 9 (nouă), 10 (zece), 12 (douăsprezece), 13 (treisprezece), 29 (douăzeci și nouă), 31 (treizeci și unu) și 55 (cincizeci și cinci) din legea pentru reforma agrară din Bucovina din 30 Iulie 1921.

Art. 132. — În scop de a se satisface trebuințele normale de lemne de foc și de construcție ale populației rurale din vechiul Regat, Basarabia și Bucovina, Statul e dator ca din pădurile sale din câmpie, deal sau munte să destine suprafețele necesare în acest scop.

În vechiul Regat și în Bucovina, acolo unde Statul nu ar avea păduri, într'o rază de douăzeci kilometri de centrul comunei, pentru satisfacerea trebuințelor mai sus arătate, el prin derogare dela art. 7 lit. c și art. 8 lit. a, b și c din legea pentru reforma agrară din

Oltenia, Muntenia, Moldova și Dobrogea din 17 Iulie 1921 și dela art. 5, punctul *a*, alin. IV și dela art. 6 și 7 din legea pentru reforma agrară din Bucovina din 30 Iulie 1921, va putea expropria din pădurile persoanelor juridice fie publice, fie private, cari s'ar afla în această rază și numai în lipsa acestora, va expropria proporțional din pădurile tuturor proprietarilor particulari, aflate în această rază, însă numai în limita acestor trebuințe și toate cazurile cu respectul unei suprafețe intangibile de una sută hectare de fiecare proprietate.

Nu sunt expropriabile, oricare ar fi proprietarul, pădurile replantate sau în curs de replantare.

Contractele de vânzare spre exploatare a pădurilor expropriabile cari vor fi în vigoare în momentul exproprierii, se vor respecta.

Pădurile astfel expropriate rămân în proprietatea Statului și se vor administra și exploata de dânsul spre a satisface potrivit legii și în prima linie nevoile de mai sus.

Exproprierea acestor păduri se va face cu dreaptă și prealabilă despăgubire fixată de justiție.

Modul de expropriere va fi regulat prin lege specială.

Art. 133. — Se ratifică decretele legi: No. 3902 din 29 Decembrie 1918, publicat în Monitorul Oficial No. 223 din 30 Decembrie 1918, privitor la acordarea drepturilor cetățenești; No. 2085 din 22 Mai 1919, publicat în Monitorul Oficial No. 33 din 28 Mai 1919 și No. 3464 din 12 August 1919, publicat în Monitorul Oficial No. 93 din 13 August 1919, privitoare la încetățanirea evreilor cari locuiau în vechiul Regat.

Deasemenea se ratifică și toate decretele-legi de încetățanire individuală, cari s'au făcut înaintea decretelor specificate mai sus.

Evreii, locuitori din vechiul Regat, cari nu și vor fi regulat încetățanirea în termenul prevăzut de decretul-lege No. 3464 din 12 August 1919, vor putea face declarațiunile de încetățanire conform decretului-lege No. 2,085 din 22 Mai 1919, în termen de trei luni dela promulgarea acestei Constituțiuni.

DESBATERI PARLAMENTARE CAMERA:

D-l Ion Florescu: D-le președinte, d-lor deputați, în legătură cu art. 133 din Constituțiune, relativ la încetățanirea evreilor în masă, dați-mi voie să spun câteva cuvinte, pentru ca să putem soluționa această chestiune în mod util și drept pentru țara noastră, după ce vom fi cunoscut mai întâiu ce neamuri străine conviețuiesc cu noi, în ce proporție sunt față de români și ce caractere specifice au.

Căci dacă ne vom grăbi și nu vom deslegă această problemă, așa după cum o cere dreptatea și interesul românesc, fie-mi per-

mis să afirm dintru început că o serioasă primejdie ne amenință, care, de nu va contribui la desființarea rasei noastre, o va pune cu siguranță, mai curând sau mai târziu, în inferioritate de dominațiune față de neamurile străine, și în special față de evrei. (Aplause). Și în acest caz, lărgirea hotarelor țării, ce s'a făcut cu jertfele românilor, nu le va folosi mult, dacă opera de consolidare lăuntrică nu s'ar desăvârși cu toată grija și prevederea ce se cade a se da așezării națiunii românești pe temelii sănătoase și trainice. (Aplause).

Așa cum se prezintă lucrurile astăzi, d-lor

deputați, primejdie există și încă mare, pentru că:

1. Numărul străinilor e prea mare față de al românilor;

2. Străinii și în special ovreii, au un coeficient de creștere cu mult superior românilor, chiar la sate, așa că în timp ce românii scad — mai ales în orașe — sau stau pe loc, străinii se înmulțesc și țărăimea ignorantă și decimată de boale nu va putea să regenereze suficient neamul;

3) Mai toate orașele țării — afară de Muntenia și Oltenia — centrele culturale și de conducere ale vieții sunt complet înstrăinate;

4. Bogățiile țării (păduri, mine, petrol, etc.), comerțul și industria ei sunt aproape în mâna străinilor;

5. Românii nu au nici școli suficiente, nici puțința să le frecventeze prea mult pe cele dela orașe, din cauza lipsei de mijloace materiale, în timp ce străinii, ca unii ce locuiesc prin orașe și sunt și mai înstăriți, se folosesc și de școlile Statului și de școlile lor, pe cari și le rezervează numai pentru ei;

6. Prin cultura căpătată și intensiv și extensiv de străini în paguba elementului românesc, și prin bogățiile ce el posedă, străinii vor tinde să pună mâna și pe conducerea țării, fiindu-le date și drepturile cetățenești la prea mulți.

Și să nu fiu socotit drept un pesimist față de viitorul țării mele, d-ilor deputați, fiindcă în viața-mi trudită de fiu al brazdei, pe care în copilăria și în tinerețea mea, am scormonț-o cu drag, măcar că scoteam din sânul ei belșugul pentru alții, iar nu pentru familia mea, m'am deprins să văd țaria neînfrânată a plugarului român. (Aplause). Dar față cu realitatea amenințătoare, nu cred că îmi este îngăduit să fiu furat de optimismul exagerat al unora, cari, plutind în lumea iluziunilor, nu pot vedea realitatea. Cunosced și eu destul de bine calitățile neamului meu, dar cum cunosc tot așa de bine și cusururile lui; am simțământul rezistenței acestui neam, dar nu pot uita că o națiune, când este în luptă cu alta mai bine pregătită, și care își între-

bunțează mijloacele de luptă în mod viclean poate fi înfrântă.

E drept că neamul nostru a rezistat atâtor încercări de desnaționalizare în cursul vremilor, dar să nu uităm că dintre popoarele ce au venit peste el, unele au rămas aici puțină vreme, altele — deși au rămas pentru totdeauna — s'au desnaționalizat. Acum însă avem aface cu niște elemente străine bine pregătite sub toate raporturile în lupta lor de acaparare economică, culturală, politică și socială, cum sunt ovreii, cari sunt cei mai primejdioși și prin faptul că luptă contra noastră prin mijloace neleale și nici nu se asimilează. (Aplause).

Și acum, d-lor deputați, dați-mi voie să vă pun în fața realității, realitate ce rărsare din glasul nepărtinitor al cifrelor.

Țin să spun însă că în cele ce vor urma vă voi prezenta oarecari date statistice relativ mai ales la neamul ovreesc fiindcă în special despre ovrei se ocupă art. 133.

În *vechiul regat* populațiunea românească a scăzut înmulțindu-se cea străină din cauza *invaziunii treptate a ovreilor, accaparând în acelaș timp mijloacele de existență.*

Aceasta se confirmă din cercetările pe cari marele economist și patriot P. S. Aurelian le-a făcut în lucrarea sa „Terra Nostra“, la pagina 22, unde ocupându-se de starea nașterilor și morților din orașele Moldovei pe anul 1871, constată peste tot că românii au un excedent de morți, față de ovrei ce au un excedent de nașteri.

În adevăr, în Botoșani găsește că s'au născut 508 ortodoxi, iar ovrei 671; în Dorohoi s'au născut 198 ortodoxi și 322 mozaici; în Iași s'au născut 1.090 ortodoxi iar ovrei 1999; în Fălticeni s'au născut 125 ortodoxi și 375 mozaici; în Dorohoi 198 ortodoxi și 322 mozaici, etc.

Îngrijorat de această constatare, spune:

„A favoriză prosperitatea economică și a neglija înmulțirea populațiunea este ca și cum am lucra pentru o grădină până ce fructele au ajuns la maturitate, rămânând ca alții, iar nu noi să se folosească de dănosele“. În tot cazul, invazia ovretască chiar

în Moldova nu e prea veche ci cam de pe la 1839 când populația băștinase a acestei țări eră prosperă, având un spor în acel an de 8883 de suflete (22.924 nașteri față cu 13 mii 411 morți), pe când ovrerii aveau un spor de 622 suflete (1.295 nașteri față cu 673 morți).

Deși nu eră de dorit nici acest număr de străini, totuș, dacă s'ar fi păstrat aceeaș proporție de creștere a ovreilor ei n'ar fi devenit primejdieși. Dar numai peste 32 de ani, adică în 1871 și așa d'ntrodată în Iași s'au născut 1947 de ovrei, adică cu 652 de inși mai mult decât s'au născut în toată Moldova în 1839. Explicațiunea conștră în faptul vecinătății acestei sărmane provincii cu Galiția și Rusia, de unde necontenit a imigrat elementul ovreesc. Aceste imigrațiuni s'au ținut șir, umplând Moldova cu acest neam nedorit, de unde apoi el s'a revărsat și se tot revărsă, pentru ca trecând peste Capitala țării ce are un caracter pronunțat înstrăinat să cutroapă și regiunile cele mai curate ale României, ținuturile Oltenie.

Aceste date, culese din lucrarea recentă a d-lui Em. D. B. Vasiliu: „Situația demografică a României“, Cluj 1923, din care voiu luă cele mai multe din datele statistice, demografice, corespund cu cele date de d. I. D. Protopopescu (Pericolul Ovresc) 1922 care după Verax (La Roumanie et les Juifs) susține că la finele veacului al 18-lea și începutul celui de al 19-lea ovreii au fost foarte puțin numeroși în Muntenia și Oltenia.

Iată ce zice dânsul: „...după recensământul făcut de austriaci în 1729 în Oltenia nu se aflau decât 4 ovrei (pag. 46).

În Muntenia și Oltenia la 1831 se aflau 3.316 ovrei; în 1838 ei sunt 5.960, în 1860 sunt 9.734 și în 1899 sunt în număr de 68.852 mai toți veniți din Moldova (pag. 54). În Moldova se constată că la 1792 nu există decât o singură comunitate evrească la Iași. Dela această dată pornește imigrațiunea ovreilor din Galiția și Polonia, astfel că la 1803 se găsesc comunități evrești în toate reședințele de județ, exceptând Focșani.

Numărul lor la acea epocă ar fi fost de circa 12.000 suflete. Pe la 1820 numărul lor

se ridică la 19.000 iar în 1827 la 24.000. Recensămintele, nu încep decât la 1831 și pentru acea epocă se constată 31.986 ovrei. La 1838 ei sunt în număr de 79.564, curgând în puhoiu din Galiția și Polonia.

În 1859 ei ajung la cifra de 118.952 iar în 1899 ating numărul de 195.887. În cursul secolului al 19-lea, mai ales în prima jumătate, imigrațiile în România au fost foarte intense, cu deosebire din Galiția și Rusia“.

Pe măsură ce ovreii se îngrămădesc în Moldova ei pun mâna pe comerțul și meseriile exercitate de români, pe cari îi înlocuiesc în aceste ocupațiuni. Astfel d. A. C. Cuza arată cum între anii 1839 și 1902, comerțul românesc din Iași pierde 556 de elemente în folosul ovreilor dintre cari 337 sunt numai cârciumii cu vinuri și rachiiuri ce otrăvesc trupul și sufletul bieților moldoveni.

Cu totuș edificator în această privință e și tabloul pe care d. Bogdan Duică (Românii și ovreii) ni-l înfățișează, după datele publicate chiar de ovrei (Dr. Art. Rupin), din care se vede proporția în care ovreii stăpânesc negoul în județele din Moldova în anul 1904:

În județul Iași 75 la sută din tot negoul; Botoșani, 75.2 la sută; Dorohoiu, 72.9 la sută; Tecuci, 65.9 la sută; Neamț, 60.7 la sută; Roman, 57.4 la sută; Vaslui 56.5 la sută; Fălciu 58.7 la sută.

Ce să mai pomenesc de modul exploatării pzoșiilor boerilor moldoveni prin mijlociilor arendași evrei, cari alături de tot felul de antreprenori, furnizori, samsari, etc. — deasemenea toți ovrei — storceau avuția pământului și ultimul ban din punga săteanului, sărăcindu-l și istovindu-l.

În această privință găsim date precise în „Harta Agronomică a României“ a d-lor C. Ionescu și I. Popa Burcă, în care se vede că ovreii au exploatat în arendă în 1902:

În Moldova 320.987 Ha sau 43.07 la sută din suprafața cultivată;

În Muntenia 114.530 Ha sau 8.94 la sută din suprafața cultivată.

În Oltenia 4.945 Ha sau 2.02 la sută din suprafața cultivată.

Ca urmare a acestei acaparări economice de către oarei, românii scad ca număr — de și mai prolifici — iar oveii sporesc.

Următoarele două statistici de nașteri și de morți ne vor clarifica bine această tristă stare a națiunii românești:

*Născuții și morții din Iași între anii
1866 și 1919*

ANII	DIFERENȚE	
	Ortodoxi	Evrei
1866—1875	1) 6.098	+2.940
1876	— 7	+ 800
1877	— 276	+ 547
1878	— 361	+ 174
1879	— 504	+ 602
1880	— 225	+ 452
1881	— 31	+ 550
1882	— 224	+ 438
1883	— 217	+ 161
1884	+ 283	+ 543
1885	+ 41	+ 330
1886	— 160	+ 378
1887	— 29	+ 564
1888	— 413	+ 157
1889	— 342	+ 330
1890	— 486	+ 651
1891	— 528	+ 405
1892	— 506	+ 512
1893	— 110	+ 453
1894	— 354	+ 642
1895	— 247	+ 761
1896	— 500	+ 427
1897	— 321	+ 756
1898	— 257	+ 607
1899	— 156	+ 764
1901	— 145	+ 368
1902	— 150	+ 387
1903	— 66	+ 370
1904	— 28	+ 353
1910	— 155	+ 340
1911	— 24	+ 302
1912	+ 168	+ 487
1916	— 533	+ 93
1917	—4.761	—1.270
1918	—1.087	— 344
1919	— 420	+ 234

1) Semnul (—) arată că numărul morților e mai mare ca al născuților, iar (+) arată că numărul născuților e mai mare ca al morților.

*Diferența între născuții și morții între
1870—1879 din toate județele Moldovei*

JUDEȚUL	Ortodoxi		Mozaici	
	Deficit	Excedent	Deficit	Excedent
Dorohoi	— 319	+ 491		
Suceava	— 436	+ 670		
Botoșani	— 1.961	+ 952		
P.-Neamțu	— 879	+ 1.506		
Iași	— 6.325	+ 6.073		
Roman	— 876	+ 476		
Bacău	— 1.194	+ 648		
Vaslui	— 155	+ 1.770		
Tecuci	— 373	+ 15		
Tovoa	— 641	+ 361		
Putna	— 2.164	+ 578		
Covurlui	— 4.148	+ 40		
Total	— 18.687	+ 14.153		

Deci, pe când la români numărul morților întrece totdeauna pe al născuților, la oarei numărul născuților întrece pe al morților.

Dealtfel nici oarei nu ascund sporul lor continuu, lucru pe care îl arată d. Bogdan Duică în lucrarea sa citată :

„In Martie 1908, statistica ovreească (Die Juden in Rumanien) Berlin, 1908, avea despre România datele următoare: Până la sfârșitul veacului al 18-lea numărul ovreilor eră mărginit; el creșcu în veacul al 19-lea mai ales în urma imigrațiunei din Rusia și Austria. Emigrația trebuie să fi fost mai tare între 1831 și 1838. Măsurile administrative slăbise curentul imigrației. Totuș dela 1859 până la 1899 ovreii s'au sporit cu 98,74 la sută, pe când în aceeaș epocă creștinii au crescut numai cu 52,52 la sută.

După cercetări și calcule amănunțite, d. Em Vasiliu stabilește că populația evreească sporind prin creștere naturală ajunge ca în vechiul regat numărul ovreilor să fie în 1919 de 742.321 de indivizi cel puțin față de populația totală de 7 jumătate până la 8 milioane de locuitori întrucât nu s'a putut adăugi și numărul celor imigrați de curând

Pentru ca să se vadă și mai bine cum populația evreiască are un coeficient de creștere naturală mult mai mare ca cea românească citez și următorul tablou comparativ

al acestei creșteri pe anul 1913 în întreaga țară:

Țara, diviziuni istorice, orașele și târgurile	Proporția excedentului la ‰	
	Români	Evrei
<i>România</i>	+ 6.1	+ 13.7
Moldova	+ 2.1	+ 12.8
Muntenia	+ 7.5	+ 15.9
Oltenia	+ 5.8	+ 12.3
Dobrogea	+ 10.4	+ 16.4
Bacău	+ 1.4	+ 8.9
Bârlad	1) - 1.2	+ 18.2
Botoșani	- 1.1	+ 13.6
Dorohoi	+ 1.4	+ 25.0
Fălticeni	+ 2.3	+ 9.4
Focșani	+ 3.5	+ 12.3
Galați	+ 5.2	+ 8.9
Hârlău	- 3.8	+ 14.4
Huși	+ 2.5	+ 21.1
Iași	- 3.4	+ 7.8
Mihăileni	+ 2.9	+ 13.1
Piatra-Neamț	+ 6.2	+ 18.3
Roman	- 0.6	+ 12.1
Târgu-Frumos	+ 4.9	+ 20.7
Tecuci	+ 9.1	+ 21.8
Vaslui	+ 2.7	+ 21.4
Braïla	+ 7.4	+ 18.1
<i>București</i>	+ 6.6	+ 14.6
Călărași	- 3.8	+ 18.9
Constanța	+ 4.8	+ 27.2
<i>Craiova</i>	+ 0.7	+ 9.5
Mizil	+ 7.1	+ 26.
Pitești	- 2.0	+ 26.6
Râmnicu-Sărat	+ 6.4	+ 16.6
Râmnicu-Vâlcea	+ 8.9	+ 28.6
Târgoviște	+ 9.0	+ 15.9
Târgu-Jiu	+ 4.3	+ 14.5
Turnu-Măgurele	+ 7.1	+ 45.5
Români	20,3 la sută	
Evrei	50.4 la sută	
Ruși și alții	29,3 la sută	

Comparând situațiunea din anii 1881, și 1919, găsim pe ovrei în proporția următoare:

În 1881, ovreii erau în proporție de 43,2 la sută, iar în 1919 au sporit până peste 50.4 la sută, față cu românii cari erau 20 la sută și alte naționalități 29 la sută.

1) Semnul (—) arată excedentul de morți asupra născuților.

În Bucovina, după cercetări statistice reiese că după 133 de ani dela anexare, deci în 1910, românii cari la început stăpâneau numerește aproape exclusiv această provincie, stăpâneau la acea dată mai puțin de a treia parte și desigur într'o proporție și mai redusă, dacă s'ar fi putut adăugi și numărul ovreilor imigrați.

După statistica oficială din 1922 reiese că populația Bucovinei în acel an eră de 811.721 de suflete, repartizată astfel:

Români 300.000 sau 36,99 la sută;
Ruteni 227.000 sau 27,99 la sută;

Ovrei 155.000 sau 19.12 la sută;

Germani 74.000 sau 9.12 la sută;

Alte națiuni 55.000 sau 6.78 la sută.

Deci o treime pentru români și două treimi pentru străini.

Orașele și aci sunt cotropite de străini.

Iată după recensământul austriac din 1900 repartiția locuitorilor Cernăuțului, repartiție care e cam la fel în toate orașele Bucovinei.

Iar d. I. Scărlătescu, funcționar superior din serviciul statisticii Statului, face următoarea constatare tristă în raportul său asupra mișcării populațiunei pe anul 1900:

„Tot cu excedent de morți în ce privește populația ortodoxă, se prezintă orașele: Bârlad, Botoșani, Hârlău, Iași, Pitești, Roman și Târgu-Frumos. În toate aceste orașe golurile lăsate de moarte în populațiunea ortodoxă au fost umplute cu sporurile locuitorilor de alte religii și în special cu ale locuitorilor de religii mozaică. Așa de exemplu în Iași ortodoxii s'au ales cu un deficit de 34 la 10.000 locuitori, pe când mozaicii au crescut cu 78 la 10.000; în Botoșani ortodoxii descresc cu 11 la 10.000, iar mozaicii sporesc cu 136 la 10.000“.

Orașul București în 1900 a avut un coeficient de creștere în total de 8.2 la sută, care însă se va reduce la 6.6 la sută pentru populațiunea ortodoxă și se urcă cu 14.6 la sută pentru cea mozaică“.

Consecința acestor scăderi parțiale ale populației este scăderea generală a ei în părțile unde ovreii au pătruns în mai mare număr“.

Ca o generalizare succintă a evoluției po-

porației din orașele moldovenesti, vă înfățișez proporția acestei populații în anii 1848, 1899 și 1919 după d. Em. Vasiliu:

În 1848: românii erau 72 la sută; ovrei 20 la sută, alții străini 8 la sută;

În 1899: românii erau 45; ovrei 50, alții străini 5 la sută.

În 1919: românii erau 21 la sută; ovrei 75 la sută, alții străini 4 la sută.

In Basarabia, la o populațiune de 2.631.000 de locuitori, depe direcțiunea statisticei basarabene, avem în 1919, cel puțin 381.000 de ovrei cari împărțiți în orașe pe naționalități se prezintă cu următoarele procente:

Români, 9.400 sau circa 14 la sută;
Ruteni, 13 mii, sau circa 21 la sută;
Ovrei, 21.587, sau circa 32 la sută;
Germani 12.854, sau circa 20 la sută;
Alte națiuni, 8,896, sau circa 13 la sută.

Dar, dacă ținem seamă de faptul că procentul creșterii speciale a ovreilor în orașe este mult mai mare, după cum se citează de d. Bogdan Duică, după Kaiml (evreii erau în Cernăuți la 1857: 4.678; la 1880: 11.449 și la 1900: 21.587) de cum cresc ei în general rezultă că în orașe dela 1857—1880 ei au crescut cu 145 la sută, iar dela 1880—1900 cu 88 la sută.

Luând media între 145 la sută și 88 la sută din aceste două perioade de creștere, se deduce că în 1919 populațiunea probabilă a ovreilor din Cernăuți e de minimum 45.000 de inși, cifră desigur sub realitate față cu înfățișarea puțin creștinească a acestui oraș.

Așa dar, repartiția populației actuale a capitalei Bucovinei după naționalități ar fi:

Români, 11 la sută, ovrei 49 la sută, alte naționalități 40 la sută!

Poporația totală a orașelor bucovinene fiind de 177.759 de locuitori, rezultă în comparație cu proporția stabilită pentru Cernăuți că ar fi:

Români, 19.583, ovrei 87.102, alte naționalități 71.104.

Chiar la sate populația românească nu stă mult mai bine:

Români 280.000, ovrei 68.000, alte naționalități 286.000 sau în total 634.000 de locuitori.

In Transilvania după statistica oficială din 1919, populația stă așa:

Români, 2.950.000, sau 57, 29 la sută;

Unguri și secui 1.305.753, sau 25 la sută;
Germani (sași și svabi) 539.427, sau 10 la sută;

Ovrei, 181.340, sau 3.54 la sută;

Alte naționalități, 157.484, sau 3.08 la sută.

Această statistică poate fi luată ca bună, afară de cifra ovreilor, pe care d. Vasiliu, prin calculele bazate pe sporul de creștere de 16.6 la sută între 1890—1900 și pe cel de 9.5 la sută dintre 1900—1910, spor stabilit prin statistici și socotindu-se după această normă și sporul dintre 1910—1919 o măsoară la 312.239 de indivizi.

Iată acum un tablou al românilor din orașele Transilvaniei și Banatului în comparație cu populația totală a acelor orașe, din care reiese că la o populație totală de 668.700 de indivizi, românii sunt numai 126.150.

O R A Ș E L E	Poporația totală	Români
Arad	65,006	11,000
Aiud	8,600	1,900
Alba-Iulia	11,000	4,800
Abrud	3,000	2,000
Bistrița	13,000	4,000
Brașov	41,000	13,000
Caransebeș	8,000	4,100
Cluj	60,000	7,500
Cojocna	3,700	1,600
Cic-Serada	3,700	120
Giorge-Sân-Miclos	9,000	580
Făgăraș	6,600	2,300
Deva	8,700	3,000
Hațeg	3,100	1,700
Hunedoara	4,500	2,000
Ocna-Sibiului	3,000	2,000
Oradea-Mare	64,000	4,000
Orăștie	7,600	4,100
Odorheiu	10,000	1,000
Sighet	22,300	2,200
Reghin	7,000	1,200
De reportat	362,000	74,100

ORAȘELE	Propor- ția totală	Români
Transport	362.000	74.100
Șimleul	6.800	1.300
Zălaul	7.600	370
Lugoj	20.000	7.000
Satu-Mare	35.000	1.300
Baia-Mare	12.800	2.600
Baia-Sprie	4.500	1.250
Carei-Mari	16.000	300
Sibiul	33.500	8.200
Sebeșul	8.500	5.400
Gherla	6.300	3.500
Sighișoara	11.500	3.000
Mediași	8.600	2.600
Ibașfalău	4.400	900
Timișoara	72.000	6.000
Turda	13.700	2.900
Sângheorghiu S.	5.700	500
Tg.-Secuie	6.100	130
Dej	11.400	2.600
Târgu-Mureș	22.300	2.200
	668.700	126.150

Iată acum situațiunea generală a țării pe anul 1919:

Români	11.913.000	sau 70,3 la sută
Ovrei	1.590.000	9,3 " "
Unguri	1.305.000	7,7 " "
Germani	805.000	4,8 " "
Ruși și ruteni, etc.	615.000	3,5 " "
Alte naționalități	715.000	4,3 " "
Total	16.943.000	

Deci 12 milioane de români, față cu 5 milioane de străini sau 30 la sută din populațiunea țării e străină.

Mulți, mulți de tot străini, ce ne pun pe gânduri! Și în afară de considerațiunea că sunt prea numeroși și se înmulțesc într'o proporție prea mare, mai e și faptul că străinii ocupă orașele, centrele de îndrumare a vieții unui stat sub toate aspectele.

Iată și populațiunea orașenească din întreaga țară, repartizată pe naționalități:

Diviziuni istorice	Poporați a urbană în total	Români	Ovrei	Alte naț. în majoritate creștine
Basarabia	482.000	20,3%	50,4%	29,3%
Bucovina	177.000	11%	49%	40%
Transilvania	852.000	21%	26%	53%
Vechiul Regat	1.600.000	60%	35%	5%
Total și pro- centaj mediu	3.111.000	28,1%	40,1%	31,8%

D-lor deputați, elocvența cifrelor n'o mai poate nimeni contesta. Și aceste cifre, după cum vedeți, ne înfățișează o situațiune din cele mai îngrijitoare pentru viitorul nostru, fiindcă, în afară de faptul cert că numărul străinilor e azi prea mare, ei sporesc repede și prin nașteri și prin intrarea lor necontenită în țară, în deosebi a ovreilor, cari de cele mai multe ori se introduc pe furis, pe când românii scad prin excedentul morțiilor și intrucâtva, prin emigrări în America.

Și vedeți, d-lor deputați, primejdia pentru noi e groaznică, fiindcă golurile făcute în populațiunea românească dela orașe nu avem mare nădejde să fie împlinite prin vreun spor viguros al satelor, fiindcă și la sate, oh! în deosebi la sate! mortalitatea infantilă e atât de spaimântătoare, încât acest fenomen în caracterul unui dezastru național. Și e păcat să lăsăm pradă pieirii atâtea vieți!

Dacă pruncii nevinovați de toate păcatele neamului (ignoranță, hrană insuficientă, boale, alcoolism, ș. a.) n'ar fi secerăți cu zecile de mii, poporul nostru s'ar înmulți neînchipuit de mult, ei fiind cel mai prolific dintre toate naționalitățile străine conlocuitoare. În adevăr, românii se nasc în proporție de 34 la sută, pe când ungurii se nasc în proporție de 32,4 la sută, iar ovreii de 26,2 la sută. Va să zică suntem o rasă viguroasă, care totuși se stinge!.. Se stinge prin mortalitatea prea mare a copiilor și prin mizeria fiziologică a celor vârstnici.

Profit de faptul acestor dureroase constatări, ca să spun feministelor noastre că cea mai frumoasă, utilă și grabnică revendicare pentru năzuința lor de a munci pe ogorul românismului e, în afară de împlinirea îndatoririi personale a fiecăreia, dând națiunii cât mai mulți copii, să ajute serios cu luminile și cu sprijinul lor material pe mamele nevoase și nestiutoare de puericultură, să-și crească copiii igienic, smulgându-i mai întâiu din ghiarele morții. Atunci ar binemerita dela Patrie și dobândirea drepturilor politice ar fi cea mai frumoasă răsplată a unei munci conștiente din partea unei categorii sociale foarte numeroasă, care dă viață națiunii și o întreține totdeauna. (Aplause prelungite).

Mersul populației, sub raportul nașterilor și morților, este pe 1920 în aceste orașe cu deficit pentru români :

NAȚIONALITATEA	Nașteri	% _{oo}	Morta- litatea	% _{oo}	Excedent	% _{oo}
Unguri }	10,507	24	9,486	21,7	+ 1,021	+ 2,3
Germani }	2,296	25,2	1,542	16,9	+ 754	+ 8,3
Ovrei	5,028	27,6	5,452	30	- 424	- 2,4
Români	92	7,2	112	8,7	- 20	- 1,5
Alte naționalități						

La sate excedentul românilor nu e mai mare ca la alte naționalități, pe 1920 :

NAȚIONALITATEA	Născuți	% _{oo}	Morți	% _{oo}	Excedent	% _{oo}
Români	92,756	54	67,858	24,6	21,898	9,4
Unguri, săcui, sași, etc.	50,334	32,4	31,088	20	19,216	12,4
Ovrei	2,368	26,2	1,275	14,1	1,096	12,1

Iată, d-lor deputați, marea problemă pentru noi: *poporația românească e amenințată în țara ei de către străinii ce tind s'o domineze, ca număr, dintre cari ovreii merg în frunte.*

Dar, d-lor deputați, primejdia se accentuează și mai mult, dacă privim chestiunea și sub raportul economic: Am amintit în trecut cum între 1839 și 1909 comerțul din Iași a trecut peste jumătate din mâna românilor într'a ovreilor. De atunci, acapararea a mers progresând, încât azi, anumite îndeletniciri sunt exercitate mai numai de ovrei, și mai ales în Moldova, Bucovina și Basarabia. E deajuns să ne reprezentăm aspectul orașelor din aceste provincii în timpul sărbătorilor o-vrești, când prăvăliile sunt închise, ori când evreii se apucă să facă demonstrațiuni împotriva naționalilor, închizându-și prăvăliile, cum a fost mai zilele trecut în chiar „fericitul“ București, cu prilejul mișcărilor studentești!

Dar industriile nu sunt în mare parte în mâna străinilor?... Dar imobilele urbane nu intră ele rând pe rând în mâna străinilor?... Casele cele mai frumoase, case boeresti unele, altele case istorice devin adăpost al fiilor lui Izrael!... Dar bogăția pădurilor nu se scurge tot în buzunarul străinilor, mai ales

ovrei, cari își asigură exploatarea prădalnică a codrilor noștri prin interesarea a unuia sau altuia din puternicii zilei?... Dar minele, dar petrolul — această bogăție care a stârnit un război mondial pentru acapararea lui — în folosul cui aduce valuri de aur?.. Desigur în folosul total al străinilor și mai ales al străinilor „alesii lui Dumnezeu“, ovreii!. Dar finanța țării — ca și a lumii — nu e în mâna ovreilor!...

Și cu acest prilej, d-lor deputați sunt dator, dator ca român, s'aduc omagiul și admirațiunea mea pentru opera pozitivă și sănătoasă, pe care în materie economică a săvârșit-o partidul național-liberal, prin instituțiunile sale economice și prin politica de realități cu pecete națională. (Aplause). Dar aceasta nu e de ajuns, ci ar trebui ca toți românii, din orice partide politice ar face parte să meargă pe această cale singura ce ne poate mântui. (Aplause).

Trecem acum, d-lor deputați, la capitoul cultural al țării noastre, ca să vedem cum stau românii față cu străinii.

Și în această privință suntem nevoiți să declarăm din capul locului că stăm prost: străinii se folosesc și în mai mare număr și mai bine, în raport cu populația lor, de

școala românească, în afară de faptul că se folosesc exclusiv numai ei de instituțiunile lor culturale, dintre cari unele subvenționate de Stat.

Astfel în Bucovina, în anul școlar 1919—1920 atât în școlile Statului cât și în cele confesionale, străinii sunt în număr mai mare (1):

Învățământul normal

Români: 314; străini: 418; absolvenți: români 25, străini, 31.

Liceele de Stat

Români: 1.214; străini: 4.454, din cari 1927 ovrei.

Învățământul profesional de Stat

Români: 63; străini: 557, din cari 199 ovrei.

Școli particulare

5 grădini de copii: români 4, străini 235, din cari 187 mozaici.

7 școli primare: români, 8, străini 1.515, din cari 925 mozaici.

6 școli secundare cu drept de publicitate: români 119, străini, 1.880, din cari 1.463 mozaici.

O școală comercială de ucenici cu l. germană: 368 mozaici, etc.

La Facultatea de drept din Cernăuți în semestrul de iarnă au fost 211 ovrei și 43 români.

La facultatea de filosofie, în acest semestru, au urmat 174 români și 574 ovrei.

La drept (semestrul de vară): ortodoxi (români și ruteni) 237, catolici 98, luterani 86, alte religii 31 iar mozaici 546.

De învățământul primar profită tot străinii mai mult și în special ovrei.

În *Basarabia* aceeaș situație pentru români.

În școlile medii și normale: ortodoxi (români și ruși) 2.287, mozaici, 1.127, catolici 22 și alte religii 30.

În școlile profesionale și secundare: ortodoxi 1535, mozaici 6302, celelalte culte 135—215.

În școlile secundare mixte: ortodoxi 690, mozaici 1.341, alte culte 7—17.

Învățământul primar, cel rural mai ales, stă relativ mai bine pentru români.

În *Transilvania* în școlile particulare din Cluj și Târgu-Mureș, cu limba de predare maghiară au fost 1.565 de elevi din cari 894 ovrei.

În școlile Statului:

	Români	Unguri, etc.	Ovrei
Școlile medii (regionala Cluj) . . .	1.731	1.535 din cari	482
Școlile liceu comercial (regionala Cluj)	65	445 „ „	137
Școlile medii Tg.-Mureș, limba maghiară	—	402 „ „	118
Școlile de Stat din Cluj, limba maghiară	—	179 „ „	42
Școlile profesionale din Cluj	29	71 „ „	14

La *Vechiul regal*:

	Români	Ovrei
Liceul din Bacău	363	198
„ „ Botoșani	229	127
„ de fete din Botoșani	155	177
„ din Dorohoi	177	167
„ „ Fălțiceni	152	100
„ Național din Iași	292	201
Gimnaziul (Alex. cel Bun) Iași	94	215
„ Ștefan cel Mare Iași	93	180
Liceul din Roman	253	157
„ „ Piatra Neamț	347	179
„ „ București „Lazăr“	856	203
„ „ „Matei Basarab“	560	229
Licenul din București „Mihai Viteazul“	547	153
Școala comercială superioară Iași	37	52
Școala comercială elementară Botoșani	48	63
Școala comercială elementară Piatra-Neamțu	49	75

Școli particulare:

	Români	Ovrei
București	441	781
Iași	37	108
Galați	190	199

1) Datele statistice sunt ale ministerului instrucție, iar pentru *Transilvania* ale Direcției regionale.

Școlii profesionale :

București	83	306
" de meserii	41	65
Iași	48	64

Universitatea din Iași în anul 1922/23 a avut următoarea populație studentească :

	Români	Ovrei
Facultatea de medicină	546	831
" " farmacie	97	299
" " litere	351	100
" " științe	722	321
" " drept	1 743	370

Iată că și învățământul folosește mai mult străinilor și în prima linie ovreilor. Și ar trebui să ne bucurăm că prin școală apropiem de noi pe străini, dacă realitatea nu ne-ar dovedi, la noi ca și aiurea, că tocmai prin cultura ce o capătă străinii în țară își întăresc tot mai mult afirmarea noționalității lor distincte. Dovadă acestei afirmări ne-o dau ovreii, cari, oricât ar fi învățați în școlile noastre și orice situațiuni ar avea în țară tot ovrei rămân, contribuind tocmai prin prestigiul ce li'l dă cultura, la întărirea și mai mult a sentimentului național ovresc. Cazul dr. Gaster, Lazăr Șăineanu, sunt tipice în această privință. (Aplause).

Prin școlile noastre în cari ovreii vin tot mai mulți, ei năzuiesc să cucerească și identitățile culturale. Până la război se îndreptau mai mult spre medicină și spre școlile comerciale; azi, însă, când bat așa cu zor la poarta cetățeniei românești, dau năvală în toate școlile. Numărul cel mare de studenți universitari ovrei au pus pe gânduri pe studenții români asupra viitorului țării, care mâine poate să aibă în treburile publice prea mulți străini de sânge și astfel a luat naștere mișcarea studentească, care trebuie examinată cu toată seriozitatea ce i se cuvine, fiind vorba de un conflict dela deslegarea cărui atârână aspectul de mâine al clasei diriguitoare a Statului. (Aplause).

Spre a ne face o idee despre creșterea numărului intelectualilor străini, vă citez un mic tablou al advocaților ovrei din Iași:

În 1920 era 17 advocați ovrei, — în 1921, 20, — în 1922, 27, iar în 1923 sunt 59.

Cu medicii se petrece acelaș lucru, dacă ținem seamă de numărul cel mare de studenți ovrei înscriși la medicină.

Așa că ocupațiunile profesionale trec mereu în mâna ovreilor. Rând pe rând ei vor ocupa locuri și în corpul inginerilor, arhitecților, al magistraților, al ofițerilor, — unde au și pătruns — etc., încât în scurtă vreme, elementele intelectuale străine — evreești în rândul întâiu — vor veni în concurență cu cele românești, înlocuindu-le de multe ori.

Ovrei și străinii în general, cari cu toții locuiesc în mare număr prin orașe, crescând mereu ca număr, fiind stăpâni în domeniul economic, cultural și profesional, e natural s'ajungă cu vremea stăpâni și în domeniul social și politic, ceea ce va contribui la alterarea și sentimentelor și ideilor și acțiunilor clasei diriguitoare a țării, care clasă va îndreptă atunci poate corabia Statului în direcțiuni, cari nu ar folosi românismului. (Aplause).

În Bucovina atât în școlile Statului cât și în cele confesionale, din cari multe subvenționate de Stat, românii sunt peste tot în mare minoritate.

Așa, ca să iau numai câteva exemple, la facultatea de drept din Cernăuți, în semestrul de iarnă, găsim 211 evrei față cu 43 români.

La Filosofie români, 174, evrei 574.

La drept semestrul de vară;

Ortodocși (români și ruteni) 237, evrei 546.

În Basarabia

În școlile medii și normale:

Ortodocși, (români și ruși) 2.287, mozaici 1.127.

Școli profesionale și secundare:

Ortodocși 1.535, mozaici 6.302.

Școli secundare mixte:

Ortodocși 690, mozaici 1.341.

Și acum, d-lor deputați, când am văzut cu ajutorul cifrelor ce v'am înfățișat în ce stare e poporația țării pe naționalități și ce procent de creștere are fiecare dintre aceste națiuni față de cea românească, când am văzut că

elementul evreesc sporește constant în detrimentul celui românesc, care scade printr-o mortalitate excesivă când am văzut cât de înstrăinate sunt orașele țării când am văzut tendința de acaparare a ovreilor în toate domeniile: economic, cultural, social și politic, suntem datori toți câți simțim românește, să fim serios îngrijorați și să luăm măsuri, ca răul să fie stăvilat cât mai e vreme. (Aplause)

Trebuește să închidem bine porțile cetății românești, pentru ca înăuntrul ei să pătrundă cât mai puțini străini și numai cei pe cari și vom vrea noi, socotindu-i merițoși, fiindcă nimenea n'are dreptul să ne oblige să „adoptăm“, după expresia d-lui Iorga, pe cine nu ne e drag și pe cine nu-l credem folositor. (Aplause).

D-lor deputați, sunt încredințat că prin intrarea în cetățenie a unui prea mare număr de străini se alterează caracterul de omogenitate al Statului nostru, condiție primordială pentru existența sa.

Într'adevăr, iată cum se exprimă în această privință marele nostru cugetător Vasile Conta, în discursul ce a ținut în Camera deputaților în 1879, cu prilejul modificării art. 7 din Constituțiune: „... cea dintâi condiție, pentru ca un Stat să poată exista și prospera, este ca cetățenii aceluia Stat să fie din aceeaș rasă, din acelaș sânge...; încât la vreme de nevoie la ocazii mari, inima tuturor să bată în acelaș fel, mintea tuturor să adopte aceeaș părere, acțiunea să urmărească acelaș scop...“.

Să nu ni se obiecteze că toate Statele încetățenesc pe evrei; nu fiindcă situațiunea nu este aceeaș. Mai întâi la noi procentul e mult prea mare. Pe când noi avem un ovrei la 7 români (dintre cari poate 5 sunt analfabeți), în Anglia sunt în proporție de 1 la 800, în Norvegia și Suedia de 1 la 7500, etc. Și chiar dacă în alte țări vor fi cu procent mai mare, existența acelor State nu e primejduită, fiindcă populațiunea lor e mai bine pregătită sub raportul și cultural și economic, prin urmare și sub raportul politic.

În al doilea rând, ovreii sunt un element neasimilabil, dizolvent și parazit. Dovadă despre aceasta este istoria, care ne spune că

ovreii, oricând și oriunde, tot ovrei rămâne și contribuie, prin acțiunea lui, la dezagregarea națiunii în mijlocul căreia trăește ca parazit.

Ovreii nu se asimilează fiind oprit de religiunea lor, care în fond este o organizare socială și politică, îmbrăcată în haina religiei, organizare socială teocratică, cum zice Conta. Religiunea ovreilor e una din cele mai egoiste, oglindind în ea mîmnat de bine caracterul material și egoist al lor. Ea este religiunea unui singur popor, nu a omenirii. Între acest popor și celelate neamuri ea sapă o prăpastie, toți cei cari nu fac parte din tribul lui Israel fiind goym, adică animale cu chip de om. (Protoposescu, op. cit. pag. 55).

În Talmud ca și în Koran sunt prescripțiuni din domeniul legilor politice și civile, prescripțiuni de igienă și de simplă ordine publică. (Conta). Sub stăpânirea acestei religiuni, ovreii se feresc de a se încrucișa prin căsătorii cu alte rase, socotite inferioare, așa încât ei au rămas cu caracterul lor neschimbat, deși sunt împrăstiați pe toată fața pământului de atîta vreme. Ei s'au păstrat ca o națiune distinctă și dușmană celorlalte națiuni, după cum le poruncește religia: „În rabinism, în zadar ați căutat un paiu de fraternitate umană, o umbră de ospitalitate, o scântee de liberalism“. (Mendelsohn); iar mai departe ne spune că în noaptea Paștelor, în toate sinagogele răsună următoarea invocațiune: „Fă, doamne, și astădată precum făcuși și în acea noapte, în care cutereând Egiptul ai păstrat pe ovrei și ai secerat pe neevrei!“

Ar putea zice însă cineva că în virtutea principiului naționalităților n'avem dreptul să dorim ca ovreii, precum și alte neamuri străine, să se contopească în masa poporului nostru. Așa ar fi desigur, dacă noi tot în baza aceluiaș principiu n'am avea dreptul să ne păstrăm omogenitatea națională cât mai în aspirațiuni și să-i contopească în simțiri.

Cultura îi face și mai pregătiți pentru acțiunile și aspirațiunile lor opuse alor noastre.

Deci e o iluzie deșartă credința cum că a-

cest neam prin cultura ce ar primii membrii săi ca cetățeni români i-ar contopi cândva cu masa românească.

Ei s'au dovedit inasimilabili în toate vremele și la toate popoarele în sânul cărora au fost admiși. Din antichitate și până azi poporul ovreesc a rămas acelaș — popor distinct — sub influența religiei lor, care de fapt este o strașnică organizare politică-socială îmbrăcată în haina religiei ce-i ține neamstecați pe ei — neamul ales al lui Dumnezeu — cu celelalte neamuri blestemate de Dumnezeu să ajungă sclavele acestui popor iubit, numai el de Dumnezeu.

De altfel această credință a lor ovreii și-o manifestă prin tendința lor de subjugare a populațiilor creștine printre care trăesc, căutând sistematic să le exploateze, să le sărăcească, să le ticăloșească, prin corupțiune, prin imoralitate neștirbită și dacă națiunea o vreească nu s'ar fi dovedit a fi un element dizolvant și cotropitor al nostru. (Apatuse).

Că ovreii caută să cotopească totul în țara aceasta, cred că am arătat îndeajuns de clar; că ei constituie un element dizolvant o dovedește firea lor, o dovedește trecutul lor, o dovedește religia lor.

Firea ovreilor s'a format după preceptele religiei, care este un complex de legi civile, politice și domestice, îmbrăcată în haina religiei, spre a nu fi schimbată niciodată, ca să păstreze nealterată națiunea evreească. În ea, se zice că Moisi le-a zis: „Dumnezeu a făcut un contract cu strămoșii ovreilor Avraam, Isaac, Iacob, prin care Dumnezeu se obligă să nu iubească decât pe poporul izraelit, și să urască pe toate celelalte națiuni; să facă bine poporului izraelit și să facă tot răul posibil celorlalte națiuni; se obligă ca, după un timp mai mult sau mai puțin lung să subjuge, să robească toate celelalte popoare, poporului jidovesc: pentru care scop va trimite pe Mesia cel așteptat, care va fundă împărăția jidovescă, căreia vor fi supuse toate popoarele“. (Conta).

„În schimbul acestor obligațiuni luate de Dumnezeu, jidanii la rândul lor au luat obligațiunea de a observa toate legile date de Dumnezeu, înbindu-se unul pe altul pre-

cum Dumnezeu îi iubește pe dânșii, iar pe de altă parte a urî pe străinii precum Dumnezeu îi urăște. Ei trebuie să-și facă bine unul altuia precum Dumnezeu le face lor bine; dar trebuie să facă rău străinilor, pentru a-i slăbi, a-i subjuga și a pregăti astfel dominarea jidanilor, sub conducerea lui Mesia, asupra lumii întregi. Ei trebuie să fie morali între dânșii, dar față cu străinii pot să fie imorali, când prin aceasta ei pot să-și subjuge căci nimic nu se poate considera ca imoral, când e vorba de a se facilita prin aceasta venirea lui Mesia și stăpânirea lumii întregi de către jidani“. (Conta).

Convinși de sfințenia acestui contract, ovreii l-au executat cu punctualitate, uzând, față cu străinii, de toate mijloacele imorale: minciuna, calomnia, înșelătoria, corupțiunea, uzura, specula, spoliatiunea, etc., în fine tot ce poate distruge pe celelalte popoare sufletește și trupește, pentru ca pe ruinele lor să se ridice stăpânirea lor.

Tot sub influența acestui contract au adus și în literatură și în artă, și în ziaristică un spirit negativ, de critică distrugătoare, peste care se așterne pecetea imoralității. Nu există obscenitate care să nu fi fost născocită ori vulgarizată de ovrei.

Și această operă de corupțiune o fac, de cele mai multe ori, nu la lumina zilei, ci pe ascuns, ori pe căi ocolite șiretenia fiind un atribut esențial al acestui neam. Neținând seamă de cece se chiamă demnitate, ovreii primește cu o vădită nepăsare sau nepriecere prefăcută orice jignire, orice înjosire; chiar băta. El s'arată tot politicoș și plecat față cu orice insultă și nu dezarmează dela încercarea sa, până nu-și ajunge scopul, fie că este vorba să verse un strop de venin în sufletul unui străin, fie că este vorba de un câștig material. El desigur se gândește la scopul final: dominațiunea viitoare a ovreilor, care va trebui — își zice în sine — să vină ca o Fatalitate.

Amintiți-vă, d-ilor deputați, cum și de ce au fost izgoniți în cursul istoriei, din toate țările, după ce prin practicele lor de paraziți acaparatori și dizolvantii ajunsese să stăpânească și să desființeze acele State: egipt-

tenii, asirienii, babilonienii, siriienii i-au alun-gat; romanii le-au dărâmat templul; în evul mediu și în timpurile moderne au fost la fel tratați din aceeaș cauză de către spanioli, portughezi, francezi, englezi, ruși, etc.

Ovreeii au provocat cele mai multe revolu-țiuni în omenire, îmbrățișând totdeauna i-delle generoase ale umanitarismului tocmai pentru a slăvi la acele popoare unde au iz-bucnit revoluțiile ideea de naționalitate și de patrie. Trecând dela revoluțiunile mai vechi la cele de azi, e destul să amintim că după ce omenirea a sângerat așa de dureros prin marele cataclism ce o amenință cu pră-bușirea — războiul mondial, — ovreeii au provocat și condus revoluția bolșevică din Rusia, Ungaria, Germania, aprinzând lupta de clasă, revoluție care în acele țări — Rusia și Ungaria— a adus ruină și jale, iar lor câștig moral, (dacă mai poate fi moralitate în asemenea acțiuni) și material. De altfel tot ovreeii au profitat mai mult depe urma întregului război prin pacea care s'a înche-iat în sensul interesului lor.

Pentru ca să-și poată desăvârși opera de distrugere a omenirii, ei, după un plan bine stabilit, au pus mâna și pe presă ca să poa-tă forma și face educațiunea lumii în direc-țiunea scopului ce urmăresc.

Înfățișa-ți-vă numai, d-lor deputați, mai a-les Moldova, Bucovina și Basarabia, indu-lerate în fața sărăcirii materiale, istoriții fi-zice prin boli și otrava rachiurilor ovreești, bolnave sufletește!... Iar țara întreagă apro-pa stăpânită de ovrei. (Aplause).

Și totuș presa ovreească ne critică, ne in-sultă, ne calomniază, ne pângărește tot ce avem mai bun, și în oameni și în lucruri. Zilnic ne acuză această presă — zisă de-mocrată — de persecuțiuni și suferințe ima-ginare, pentru ca să ne înfățișeze străină-tății în lumină cât mai neprielnică. Și astă purtare a lor e desigur răsplata ce ne-o da-torează pentru proverbia noastră răbdare, bunătate și îngăduință, grație cărora trăiesc aici ca în sânul Avram și-și făuresc visuri de a întemeia aici paradisul dorit! (Aplau-se).

Altfel nu se explică de ce, în loc să plece din țară, dacă le e rău, ei tot vin mereu.

Nu mai pleacă — ar zice cineva — fiindcă au prins dragoste de acest pământ pe care trăesc, și de poporul nostru în mijlocul căru-ia s'a obișnuit.

Mai întâiu, d-lor deputați, ovreii nu iu-bește o țară decât atâta cât îi merg bine afa-cerile. Când nu-i merge bine, pleacă aiurea, ca omida care părăsește copacul când nu mai găsește frunze. Maxima ovreii este: „*Ubi bene, ibi patria*“ și apoi el se gândeste mereu la patria lui viitoare, la patria făgădu-ită, pe care o iubește așa de mult încât nu mai poate iubi cu adevărat o altă patrie.

Dovadă că ovreeii n'au pic de dragoste pen-tru țara noastră, e chipul cum s'au purtat în războiul din 1877 și în cel din 1916.

La 1877 au luat parte în campanie 60.000 de români și 900 de ovrei. Din aceștia au murit 2.107 români și au dispărut — n'au murit — 4 ovrei. În schimb au fost încetă-teniți 1.000 de ovrei.

În războiul din 1916—1918 au fost mobili-zați 741.309 români, sau un procent de 10 la sută din populația românească de 7 milioa-ne. Ovreeii au fost mobilizați 15.969. Dacă și ei ar fi fost mobilizați în aceeaș proporție, ar fi trebuit să fie înrolați în număr dublu, dacă ținem seamă că la acea dată trebue să fi fost în vechiul regat cel puțin 300.000 de ovrei. Va să zică 50 la sută s'au sustras de la mobilizare. Iar dacă, după altă statistică, admitem că numărul lor eră de 500.000 ei s'au sustras cu procentul de 70 la sută.

Dar și cei mobilizați, în ce mod au luat parte la război? Cum și-au arătat ei lubi-rea de țara aceasta, care-i hrănește, îi im-bogățește și îi tratează cu toleranță exage-rată, îngăduindu-i să lucreze chiar împo-triva intereselor ei?....

Ași vrea, d-lor deputați, să vă cetesc multe documente înșirate de d. A. C. Cuza în discursul menționat mai înainte, dar tim-pul înaintat în care ne găsim mă face să renunț la aceasta, cu nădejdea că fiecare dintre d-voastră ca orice român din afară de această incintă, veți ceti acel discurs

cum și toată literatura scrisă în chestiunea ovreiască, spre a se edifică asupra acestei grave probleme.

Mă mulțumesc să pomenesc numai câteva din faptele săvârșite de ovrei în ultimul război, care sper să edifice și pe cei mai înflăcărați democrați umanitariști:

Din 15.969 de ovrei mobilizați, 6.098 au fost necombatanți, rămânând presupuși combatanți numai 9.871. Dintre aceștia, rămași la părțile sedentare, prin mijlocul mituirii desigur, au fost 3.689, așa că numai restul de 6.162 au luat parte efectivă la război. Statistica militară arată apoi că au fost dați judecății 543 de ovrei, din cari au fost condamnați 454 și anume: 18 ofițeri, 42 subofițeri, 375 soldați și 18 civili. Din aceștia au fost condamnați la moarte în lipsă 237. Prin tre condamnați, i.e. la moarte, fie la închisoare, au fost foarte mulți medici.

Cauzele de dare în judecată au fost defăimarea armatei, uzurpare de insemne, mituire, dezertare la inamic, spionaj, insulta superiorului, falș în acte publice, contrafăcure de semnături și aplicare frauduloasă de sibilii, indemn la dezertare, trădare, furt de bani și de alimente, ambosaj, etc.

Ca să vă faceți idee, cum au lucrat ovreii și în unitățile în care se găseau vă citez regimentul 15 infanterie, în care au fost mobilizați 551 ovrei, din cari 125 au intrat în spital, fără a mai veni pe front, 225 au dezertat la inamic de bună voie, 92 au fost vărșați la alte regimente, 26 au murit din diferite cauze, 5 morți veniți dela inamic, în total 504, mai rămânând 47, cari pot fi socotiți că au luat parte în campanie.

În regimentul 23 Iașomița au fost 17 ovrei din cari au dispărut 8, au dezertat 2, în serviciul auxiliar au fost 5, la front nici un rănit, nici un mort, și așa mai departe.

Ce să mai vorbesc despre dezertările la inamic în massă prin care au încercat să demoralizeze frontul? Ce să mai supun despre atitudinea dușmănoasă țării, când izbucnind revoluția rusească, s'au trudit să se arunce printre soldații noștri sămânța răzvrătirii și anarhiei, indemnându-i să pără-

sească frontul și să svârle armele, în speranța că vor bolșeviza și Moldova, după cum făcuse coreligionarii lor în Rusia, și mai în urmă în Ungaria?...

Dar purtarea ovreilor din teritoriul ocupat de dușmani, ce fel a fost?

Ovrei din acest teritoriu au primit, în numele românilor, pe inamic cu flori și s'au făcut instrumentele acestui inamic, servind și interesele lui, dar profitând și ei din belșug.

Cine a slujit pe dușman ca spioni și dolmegeri, dacă nu ovrei? Cine s'a năpustit asupra satelor și orașelor, dacă nu tot ovrei, ca să scoțocească și să ia cel din urmă bob de grâu, cea din urmă ghioace de ou și ultimul strop de lapte din bătătura românului, din care o bună parte a oprit-o pentru ei, ca s'o speculeze vânzând-o tot românului cu prețuri de cămătări?

Dar în lagărele de prizonieri, ce purtare au avut cu soldații și ofițerii noștri? Cunoscând limba germană, ovreii și-au oferit comandanților lagărelor, serviciile lor de intermediari și în această calitate au batjocorit și chinuit în mod sălbatec pe români. I-au pus la muncile cele mai grele și mai degradante și când îi vedeau că nu mai pot munci, istoviți fiind de nemâncare și de suferințe, îi insultau, îi pârau la nemți și îi băteau.

Le furau și puțina hrană, vânzând-o apoi tot lor pe preț de speculă.

Iată, d-lor deputați, cine sunt ovreii și ce fel de sentimente nutresc pentru neamul și țara românească!...

Și atunci, când vedem că sunt atât de numeroși, când au astfel de sentimente pentru țară, când se vede limpede care le este gândul lor, mai poate fi ceva între noi, care să mai stea la îndoială asupra felului cum să deă votul în chestiunea încetățenirii ovreilor?

Gândiți-vă, d-lor deputați, că vom fi răspunzători în fața istoriei de fapta noastră de azi! (Aplause).

Gândiți-vă că de sus, din cer, ne privesc înaintașii noștri, cari ne-au păstrat țara așa cum am avut-o până în 1916, ferind-o cât au

putut de valurile cotoptoare ale ovreilor, prin menținerea art. 7 din Constituție!... (Aplause).

Gândiți-vă că ne privesc cei 800.000 de martiri ai neamului nostru cari în ultimul război au murit bucuroși că lărgesc hotarele țării, adunând pe toți frații la un loc, pentru ca urmașii lor și numai ei, să se bucure de o viață bună pe pământul acesta sfânt cu jertfirea sângelui lor. (Aplause).

D-lor deputați, să nu ne clătinăm în luarea hotărârii noastre, ci urmând ca pildă atitudinea demnă și patriotică a d-lui I. I. C. Brătianu, primul nostru ministru, care, văzând în cursul negocierilor de pace dela Paris că suveranitatea noastră națională amenință să fie atinsă prin introducerea clauzei minorităților și prin controlul străimătății în treburile din lăuntru ale țării, a refuzat să mai stea de vorbă cu conferința pe această chestiune și s'a retras de acolo. Iar în țară a sfătuit cât a putut pe fostul prim-ministru, d. Al. Vaida-Voevod, să nu ratifice prin Corpurile legiuitoare pacea ce fusese semnată, spunând în Parlament că „nu sunt puteri străine, cari mai pot să scoată dela sânul României-Mari pe fiecele ei astăzi regante... și că pe nici un tărîm nu există în firea forțelor putințe să înfrângă hotărîrea unui popor, care vrea să trăiască demn și independente. (Aplause).

Eu sunt de părere, d-lor deputați, să încetățenim dintre ovrei numai pe aceia cari au fost năsuți în țară și pe cei cari au luat parte într'un fel sau altul — la războiul din urmă, afară de dezertori. Consecințe cu această credință declar că voiu vota cu toată inima amendamentul pe care-l va ceti acum d. Simion Mândrescu, relativ la art. 133 (Aplause prelungite).

D-l M. G. Orleanu, președinte: D. Simion Mândrescu are cuvântul.

D. Simion Mândrescu: D-lor deputați, după cele întâmplate cu amendamentul meu la art. 7, îmi vine aproape să vă rog să nu-mi primiți amendamentul, pe care în numele mai multor colegi îl propun la art. 133, ca să nu se producă un nou conflict între Cameră și Senat.

Propunându-l îmi fac o datorie de conștiință și o datorie față de aceea cari l-au semnat.

Amendamentul are cuprinsul următor:

Art. 133. — „Evreii născuți în vechilul regat, cari la 1 August 1914, își vor fi avut domiciliul în România-Vechi, dacă vor putea proba că nu au aparținut altui Stat, ca și evreii din ținuturile liberate cari la data unirii erau cetățeni ai Statului respectiv, cu domiciliul în ținuturile liberate și cari după unire n'au optat pentru altă cetățenie, sunt recunoscuți români“.

S. Mândrescu, Dr. Hâncu, I. Mateiu, I. D. Janculescu și alți.

Dacă mie-ți permite numai un cuvânt. Amendamentul acesta are o calitate față de redacțiunea oficială aceea de a nu enumeră decrete-legi, pe cari foarte mulți dintre noi nu le cunoaștem. (Aprobări).

Și mai are o calitate: enunță principii în cari se cuprinde dreptatea și pentru evrei și pentru poporul român, fiind o continuare a legiuitor perindate în țara românească, relative la chestiunea evreească cari toate au avut două calități. Întâiu au fost pornite dintr'un sentiment de echitate și lărgime de suflet caracteristic românilor. Și a doua, au fost și un scut de apărare a poporului nostru nu îndeajuns de pregătit economiceste și culturalicește față de elementele străine.

Din aceste considerațiuni a izvorit amendamentul acesta și aceste motive m'a făcut să-l propun onoratei Camere. (Aplause).

D. M. G. Orleanu, președinte: D. Iorga are cuvântul.

D-l N. Iorga: D-lor, iau cuvântul, întâiu pentru a repetă ceeace de altminteri a spus și d. Simion Mândrescu, că această largă enumeratiune de decrete legi nu se potrivește cu forma obișnuită într'o Constituție. O Constituție trebuie să enunțe principii.

Prin urmare, faptul că d-voastră înșirați în locul unei timide încercări de a fixa un principiu, decrete-legi, cari puteau să fie făcute chiar legi, în afară de Constituție, faptul acesta dovedește sau incapacitatea de a rezolvi această problemă printr'un text clar, având caracterul de Constituție, sau o anu-

me timiditate față de forma care vi s'ar fi putut impune, sau înfățișat, dovedește că articolul pe care îl înfățișați este rezultatul unei tranșacții, unei, a unui adevărat tratat încheiat între două părți, între d-voastră și între persoanele cari au tratat cu d-voastre ca reprezentanții unui adevărat Stat în Stat, adică Uniunea Evreilor Pământeni. Și îmi veți permite ca eu, care nu recunosc Uniunii Evreilor Pământeni calitatea de reprezentanți diplomatici ai unei categorii de drepturi de existență constituțională în România, să nu pot lua în considerație acest text. (Aplause).

Eu înțeleg textul cel mai larg, pornit din convingerea unui guvern, pornit din concepția unei Adunări, pornit dintr'un sistem de gândire. Aceasta o înțeleg. Dar, calea pe care d-voastră ați urmat-o ca să ajungeți la acest text, negociind cu o asociație care nu are rost să existe în țara aceasta—căci, odată ce evreii sunt cetățeni, nu mai sunt evrei pământeni—eu nu pot admite și, din această cauză nu voi discuta textul însuși.

Că poate să fie practic acest text care să propune. În privința aceasta vremea va arăta, dacă eră mai bine să puneți principiul filosofic de care aveam nevoie sau să întindeți seria aceasta de decrete-legi, care mi se pare confuză și nepractică.

Dar, fiindcă d-voastră credeți a fi rezolvat prin textul care se înfățișează astăzi această chestiune evreească asupra căruia d. Florescu de la Craiova a crezut necesar să revină dela începuturile sale istorice la epoca modernă până în timpul de față, să-mi fie și mie îngăduit să spun, și pentru această Adunare și pentru acei cu cari ați tratat, și mai ales pentru opinia publică de aici din țară și din străinătate un lucru: în felul cum este redactat acest text d-voastre faceți cea mai mare concesie pe care o puteți face poporul românesc.

Și de aceea când ați donat, și ați izbutit, să treceți împământenirile la consiliul de miniștri, eu m'am opus, căci ceea ce faceți cu acest articol e de ajuns. Ați spus că se închide poarta, în ceea ce privește dreptul țăranilor la pământ.

Să închidem puțin poarta în ce privește dreptul străinului la cetățenia română. (Aplause prelungite).

Și, fiindcă dacă cu țăranul nemulțumit că nu are pământ nu putem trăi, cu străinii cari se găesc cum se găesc în afară de cetatea românească, care a cuprins pe toți a ceea ce cari îi putea cuprinde și nu dorește să cuprindă mai mulți, cu aceștia poate trăi și se poate desvoltă încă mai bine țara noastră.

Și acuma, fiindcă sfârșesc, să îmi îngăduiți un sfat către reprezentanții de aci ai poporului evreiesc, cari poate nu sunt accesibili la argumentele cari nu sunt juridice pe de o parte și șoviniste pe de altă parte, că să mă adresez către marea mulțime de evrei cari cugetă bine, cari simt așa cum trebuie și pot să fie fără îndoială un element folositor în desvoltarea Statului român, unde i-am primit nu pentru a-i nedreptăți și nici pentru a-i jigni.

Votul d-voastre dat în starea de conștiință care vă privește este și un angajament: primiți în definitiv în cetatea românească pe acești oameni, îi primiți pe deplin îndreptățit și vremea jignirilor față de dânsii trebuie să înceteze. Cum? Dar trebuie să înceteze pentru dânsii și dreptul la o anumită atitudine, care să se isprăvească astăzi. (Aplause).

Ni s'a cerut nouă ceea ce acordă acest articol, eu l-ași fi redactat altfel, d-voastră l-ați redactat în forma în care ați voit.

Cine își închipe că astfel se rezolvă chestia evreiască se înșeală. În vuietele de stradă? Răspund se înșeală. Ceva mai discret și mai legitim decât în vuietele de stradă răspund la aceasta.

Chestiunea evreiască se rezolvă în sufletul poporului român. Veți găsi mijlocul de a veni cu întregul d-voastră suflet, fără iluziuni sioniste, fără macabeism provocant, fără oscilări între două patrii, dintre cari pe una nu o lecuiți și pe cealaltă ați putea să nu o iubiți, dacă veți găsi mijlocul a deveni cu sufletul d-voastră întreg la sufletul nostru, acolo veți căpăta d-voastre marea și definitivă împământenire. (Aplause).

Drumul nu vi-l închidem, să vă feriți foarte mult de a-l închide d-voastră. (Aplause prelungite).

D-l Iorgu G. Toma: D-ilor deputați, dacă amendamentul propus de d. profesor Mândrescu ar privi și Bucovina, atunci am declarat cu toții că el ne este foarte simpatic și el ne-ar fi foarte simpatic, nu numai din motivele arătate de d. profesor Mândrescu. Chestiunea evreiască merită cu deosebire în provinciile desrobite, cea mai vigilentă atențiune.

Ca bucovinean ce sunt, cunosc chestiunea evreiască dela noi. La noi, populațiunea evreiască s'a înmulțit în timpul războiului mondial în mod extraordinar, și mai ales în Cernăuți.

După statistica oficială din anul 1910 a stăpânirii austriace, Bucovina numără la o populațiune totală de 800.000 peste 80.000 evrei. Astăzi numărul acestora s'a dublat, numai în orașul Cernăuți populațiunea evreiască înmulțindu-se la totalitatea antebelică de 75.000 de suflete, cu 40—50.000 de evrei străini de țara noastră.

În vechiul imperiu austriac, cetățenia se dobândeă pe calea câștigării sau cel puțin a asigurării așa numitului indigenat care eră o instituțiune de drept administrativ, necunoscută în alte State.

Indigenatul acesta însemna pe atunci și mai înseamnă și astăzi în Bucovina, unde este încă în vigoare legiuirea austriacă, a partinerea de drept a individului la o comunitate din fostul imperiu în baza căreia apartinerei se obțin cetățenia.

Practicându-se în timpul din urmă al stăpânirii austriace, în derogare dela vechea dispoziție a codului civil austriac, care cerea o petrecere neîntreruptă și o ireproșabilă purtare prin 10 ani de zile între hotarele imperiului, obținerea cetățeniei prin dobândirea indigenatului, sporul nedorit de atâtea zeci de mii de noi evrei ai Bucovinei a început să facă o adevărată vânătoare după certificate de indigenat, cari nu erau așa ușor de dobândit, căci documentele necesare sau nu existaseră încă odată, sau se pierduseră în timpul războiului.

Din nenorocire s'au găsit foarte mulți funcționari administrativi abuzivi, cari nu se sifiră să elibereze cu sutele și cu mile, certificate false de indigenate.

În consecință noi cerem cu toată hotărârea ca toate certificatele de indigenat și celelate acte și documente eliberate dela anul 1914 încoaace în scopul obținerii cetățeniei române, să fie sever revizuite și cred că nimeni nu se poate supără dacă nu putem admite ca cineva să devie cetățean român în baza unor acte false sau falsificate. (Aplause).

D-l Dr. Adolf Stern: Am luat cuvântul numai pentru a face o declarație, d-ilor. În art. 134 cum a fost votat de Senat acum 2—3 zile, eră un prim alineat, care se ocupă cu drepturile locuitorilor din țările alipite.

În articolul cum se prezintă azi debaterile d-voastră, acest alineat a dispărut și voiesc să întreb pe onor, guvern să binevoiască a-mi răspunde cari sunt motivele cari l-au făcut să elimine din acest articol primul alineat relativ la fixarea drepturilor locuitorilor, căci nu eră vorba numai de locuitorii evrei, ci de toți locuitorii în genere ai provinciilor alipite.

Rog dar guvernul să declare care a fost motivul acestei eliminări.

D-l I. Th. Florescu, ministrul Justiției: D-ilor, declar în numele guvernului, la întrebarea d-lui Stern, că în ceea ce privește provinciile alipite, și în privința alineatului care nu se mai găsește azi înscris, că situația juridică a tuturor locuitorilor din provinciile alipite, a fost regulată prin efectul unității și a tratatelor de pace, și a primit o primă aplicațiune în legile electorale ale acestor provincii, astfel că nu e nevoie să fie înscrisă azi în Constituțiune. (Aplause prelungite).

D-l Adolf Stern: D-ilor, noi aproape regretăm că s'a eliminat din textul art. 134, alin. I, votat de Senat, care regulă drepturile cetățeniești ale locuitorilor din provinciile alipite și pe care cu oarecare modificări doream să-l acceptăm, pentru că doream ca aceste drepturi să le deținem dela Statul român.

Având însă în vedere că acest aliniat a fost scos după dorința altor minorități cari cer să se mențină integral și neatins textul tratatelor ;

Având în vedere declarația guvernului că aceste drepturi rămân sub imperiul dreptului internațional public ;

Având în vedere că în ce privește evreii din vechiul regat, deși decretul lege a cărui prelungire de termen o acordă art. 134 din Constituție nu rezolvă pe deplin chestia evreiască, principiul său nefiind destul de larg ;

Sperând că legea va găsi o aplicație largă și liberală, subsemnații declarăm că vom vota Constituția rezervând acelor cari nu vor putea beneficia de această prelungire, celelalte căi legale deschise.

D-lor, aceasta e declarația noastră, și voi să spun numai referindu-mă la cuvântarea d-lui Iorga, că sunt de perfect acord cu pă-

rerea d-sale. (Întreruperi).

D-l Dr. Adolf Stern: Că apropierea între naționalitățile cari locuiesc în România întregită apropierea aceasta se poate numai face prin apropierea și închegarea sufletelor și vă declar d-lor că în ce ne privește pe noi evreii români, sufletele noastre sunt deschise acestei uniri și nu din partea noastră va veni o piedică ca această închegare să se facă cu desăvârșire. (Aplause).

O voce: Numai să fie așa.

D-l M. G. Orleanu, președinte: D-lor, este un prim amendament al d-lui Mândrescu, respins de comitetul delegaților.

— Se pune la vot amendamentul d-lui Mândrescu și se respinge.

— Se pune la vot amendamentul care formează art. 133 admis de comitetul delegaților, în cuprinderea: „Se ratifică decretulegi... etc., așa cum l'a citit d. Chirculescu și se admite de Adunare.

Art. 134. — Până la facerea unei legi de organizarea Consiliului legislativ prevăzut în această Constituție, prezentarea proiectelor de legi înaintea Corpurilor legiuitoare va continua să se facă în conformitate cu legile și regulamentele azi în vigoare.

Art. 135. — Până la promulgarea legii speciale bazate pe principiile din prezenta Constituție, legile relative la organizarea și judecarea contenciosului administrativ rămân în vigoare.

Art. 136. — O lege specială va fixa lista civilă a întâiului Rege al României întregite.

Art. 137. — Se vor revizui toate codicile și legile existente în diferitele părți ale Statului român spre a se pune în armonie cu Constituțiunea de față și asigură unitatea legislativă.

Până atunci ele rămân în vigoare.

Din ziua promulgării Constituțiunii, sunt însă desființate acele dispozițiuni din legi, decrete, regulamente și orice alte acte contrarii celor înscrise în prezenta Constituție.

Art. 138 — Actualele Adunări naționale după promulgarea prezentei Constituțiunii pot funcționa până la expirarea mandatului lor legal.

În acest timp ele vor trebui să facă, pe baza principiilor din această Constituție, legea electorală.

Până la facerea acestei legi, decretulegi electorale rămân în vigoare.

RAPORT SENAT

Dispozițiunea articolului 131 este cu totul nouă. Iată de ce s'a făcut după propu-

nerea comitetului delegaților :

Legile agrare în toate ținuturile românești, și anume legea pentru reforma agrară din vechiul regat din 17 Iulie 1921, legea

de reformă agrară pentru Basarabia din 13 Martie 1920, legea pentru reforma agrară din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș din 30 Iulie 1921, legea pentru reforma agrară din Bucovina din 30 Iulie 1921, ca și legea pentru înființarea pășunelor comunale din 24 Septembrie 1920, au avut de scop dezvoltarea și punerea în aplicare a principiilor constituționale stabilite, pentru vechiul regat prin modificarea art. 19 al vechei Constituții de către Adunările constituante la Iași, pentru Basarabia prin legea votată de Sfatul Țării din Chișinău la 27 Noembrie 1918, pentru Ardeal la marea Adunare Națională dela Alba-Iulie din 1 Decembrie 1918, și pentru Bucovina prin actul de Unire votat de Adunarea Națională dela Cernăuți din... 1918.

Aceste legi agrare cuprind în afară de dispozițiuni de amănunt, privitoare la aplicarea exproprierii și normele improprietății, și unele dispozițiuni ce au caracter constituțional, atât pentru că au fost votate cu două treimi de Adunări Naționale cum au fost și Adunările alese în 1919 și 1920, cât și pentru că conțin principiile fundamentale ale reformei agrare și anume cele relative la determinarea bunurilor supuse ex-

proprierii și a întinderilor expropriabile și cele relativ la prețurile și la plată.

Pentru înlăturarea oricărei nedomiri în viitor, urmează să se determine și să se înscrie printre dispozițiile tranzitorii ale noii Constituții a României întregite un articol, care să consacre și în noul pact fundamental al țării constituționalitatea dispozițiilor ce au un atare caracter în legile agrare.

JURISPRUDENȚA

1. Legea din 31 Ianuarie 1924, prin care s'a suspendat legile în vigoare în ținuturile de peste munți, privitoare la pensuni, ne-substituind dispozițiuni care să creieze o altă stare legală, a creiat prin această desființare tocmai situațiunea pe care legiuitorul constituant din 1923 a înțeles s'o interzică prin art. 137 din Constituție, care menține în vigoare legile existente în ținuturile alipite, până la elaborarea unor noi legi de unificare. Acest articol constituțional menține astfel în vigoare și legea LXV din 1912, privitoare la pensuni, și deci legea din 31 Ianuarie 1924 care a suspendat-o, este neconstituțională. (Cas. S. U. 26 din 924, Jurispr. Română 1924, Nr. 15, pag. 386).

În aceste articole finale fiind înglobat și vechiul art. 132, nu credem fără interes a da atât cuprinsul acestui articol, cât și câteva jurisprudențe referitoare la el și la noua lege agrară.

Art. 132. Pământurile foștilor clăcași, ale însurățeilor și ale locuitorilor care au cumpărat sau vor cumpăra în loturi mici, proprietăți de-ale Statului, sunt și vor fi inalienabile în timp de 32 ani, cu începere dela promulgarea acestei legi.

Locuitorilor însă cuprinși în raza vreunei comune urbane, se va putea acorda prin legi speciale facultatea de a înstăina locurile lor de casă.

Inalienabilitatea se aplică și la pământurile vândute de Stat în loturi mici, în partea României de peste Dunăre.

Schimburile de pământ contra pământ nu intră în prohibițiunea legii de față.

Schimburile pământurilor, de cari e vorba în acest articol, nu se vor putea face de cât contra altor pământuri de aceeași întindere și calitate.

JURISPRUDENȚA

1. Străinul, ca moștenitor al unui imobil rural, până la regularea prin lege a modal-

tății vânzării unui asemenea imobil, are toate drepturile efective ce decurg din dreptul de moștenire și trebuie să plătească și impozitele funciare, întrucât el se folosește de î-

mobiliul rural, căci pentru stabilirea și perceperea impozitului funciar e indiferent dacă acel care se folosește de un imobil rural e străin. (Cas. II, 19 din 98 Bul. Cas. 1898, pag. 352):

2. Ceata de răzeși, fiind o colectivitate de persoane coboritoare dintr'un moșnean comun, având cu toții drepturi comune, decurgând din titluri și acte de proprietate privitoare la întreaga obștie sau ceată, moșneanul se reprezintă unul prin alții în numele obștei și pentru obștie; acțiunea introdusă de unul din moșneni în numele obștei este regulat și valabilă introdusă.

Prin schimbarea albiei râului Prut și trecerea unei porțiuni de teren din Basarabia la România, proprietarii din Basarabia n'au pierdut dreptul la acel pământ. Ei pot exercita acțiunea în revendicare, fără a li se putea opune calitatea lor de străini, incapabili de a dobândi imobile rurale în România, după Constituția din 1879, întrucât dreptul lor era anterior Constituției din 1879, și dreptul la acțiune eră născut în 1877 când Prutul schimbă albia sa.

Prescripțiunea anuală prevăzută în art. 498 din cod. civil, nu se aplică la schimbarea albiei unui râu, ci ruperea unui teren și adăogirea la altul, nu este aplicabil art. 502, iar prescripțiunea este de 30 de ani.

Buna credință se presupune în materie de perceperea veniturilor unui imobil, și posesorul nu este obligat a stabili buna lui credință, art. 485 și urm. cod. civ.

Străinii ce n'aveau un drept dobândit asupra unui imobil în România, nu pot exercita acțiunea în revendicare. Astfel deși art. 502 cod. civ. arată că albia veche a unui râu se împarte între proprietarii mărginași, aceasta este numai o enunțiațiune; că întrucât reclamanții n'au exercitat dreptul în 1877, ci tocmai acum, conform Constituției n'au acest drept. (Trib. Fălciu, 39 din 99 *Curierul Judiciar* din 1899, Nr. 14, pag. 111).

3. Legiuitorul, prin art. 132 din Constituție astfel cum a fost modificat și votat în anul 1884, a oprit cu totul, pentru un timp de 32 de ani, înstrăinarea pământurilor foștilor clăcași, ale însurăteilor și ale locuitorilor cari

au cumpărat sau vor cumpăra, în loturi mici, proprietăți de ale Statului fie dincoace, fie dincolo de Dunăre, exceptând numai locurile de casă ale locuitorilor coprinși în raza vreunei comune urbane cărora se va putea acordă prin legi speciale facultatea de a le înstrăina, și mai permițându-se și schimburile pământurilor a căror înstrăinare a fost interzisă.

Astfel, la votarea acestui articol din Constituție, înstrăinările permise de legea rurală din 1864 și cea interpretativă din 1879 au fost cu totul interzise pe timp de 32 de ani. (Trib. Teleorman, 345 din 900 *Curierul Judiciar* din 1900, Nr. 75, pag. 599).

4. Imprejurarea că acțiunea în revendicare făcută de către un străin a unui imobil rural, a fost introdusă după promulgarea modificării Constituției din 1879, care oprește pe străini de a dobândi imobile rurale, nu poate fi o cauză de neadmisibilitate a acestei reclamațiuni, când este constant, că acel străin a avut proprietatea imobilului revendicat înainte de promulgarea Constituției, căci, în asemenea caz, nu este vorba despre dobândirea vre-unui drept de proprietate, ci despre respectarea unui drept de proprietate. (Cas. I, 365 din 1900, Bul. Cas. 1900, pag. 1182).

5. Legea asupra moștenirilor fiind în strânsă legătură cu organizarea socială a Statului, este o lege de ordine publică și se aplică fără deosebire la toate clasele societății, și nimeni nu se poate sustrage aplicării ei în lipsa unei derogățiuni exprese.

Astfel, Codul civil, care reglementează moștenirile și care a abrogat orice alte dispozițiuni anterioare relative la moșteniri, nefăcând nici o deosebire între moștenirile rămase de la călugări și cele rămase dela celelate persoane, se aplică și la moștenirile monachilor, și deci pe călugări li moștenesc rudele de sânge, iar nu mănăstirea sau Statul. (Cas. S. U. 11 din 1900, *Curierul Judiciar* din 1900, Nr. 86, pag. 690).

6. Pământurile date sătenilor după legea de improprietărire, nu se pot dobândi prin prescripțiune nici chiar de un alt sătean care ar avea calitatea de a cumpăra un asemenea

pământ. (Jud. Oc. Simila, 13 Oct. 901 *Curierul Judiciar* din 1903, Nr. 34, pag. 292).

7. Pământurile date sătenilor pe baza legii rurale din 1864 fiind alienabile în condițiile acestei legi și ale legii interpretative din 1879, asemenea pământuri se pot dobândi prin prescripțiune. (Cas. I, 405 din 903, *Curierul Judiciar* din 1903, Nr. 81, pag. 691).

8. Venitul pământurilor date sătenilor conform legilor de improprietărire nu poate fi urmărit. (Jud. Oc. Bolintin, 515 din 903, *Curierul Judiciar* din 1903, Nr. 69, pag. 599).

9. Pământurile date locuitorilor săteni prin legea din 1864 nu pot fi înstrăinate, nici direct, nici indirect și orice înstrăinare deghizată trebuie considerată ca inexistentă, fiind atinsă ordinea publică, și înstrăinare deghizată se poate considera și un contract de arendare a pământului pe un timp îndelungat, și, în această privință, legiuitorul a lăsat la înțelepciunea și suverana apreciere a judecătorului fondului ca să cerceteze și să vadă dacă un contract, făcut sub orice formă, poate sau nu constitui o înstrăinare deghizată. (Jud. Oc. Slatina, 648 din 903, *Curierul Judiciar* din 1903, Nr. 69, pag. 598).

10. Prin cuvintele de „săteni“ și „spornici“ sau „insurăței“, întrebuintate în diferite dispozițiuni ale legii rurale din 1864, cu privire la cei ce urmau să fie improprietăriți, sau să cumpere pământ rural, s'a avut în vedere numai pe bărbați, capi de familie și cultivatori de pământ, iar nu și pe femei, căci prin art. 4 din această lege, se prevede, în mod special, că pentru femei legiuitorul a regulat de a se da numai loc de casă pentru văduvele fără copii, iar pentru acele cu copii să se dea numai acestora (copiilor) pământul cuvenit tatălui lor.

Același înțeles s'a dat cuvântului „sătean“ și prin legea interpretativă din 1879, prin legea dela 17 Aprilie 1889 cu modificările ei posteroare, relativă la înstreimarea bunurilor statului, și în fine prin art. 132 din Constituție. (Cas. I, 517 din 1903, *Curierul Judiciar* din 1904, Nr. 75, pag. 626).

11. Din combinarea art. 7 din legea rurală din 1864, cu art. 1 din legea interpretativă din 1879, art. 132 din Constituție cum și art.

110 din legea jud. de ocoale, rezultă că pământurile date foștilor clăcași nu pot fi înstreinate prin vânzări silite, deoarece scopul legiuitorului fiind de a permite cât mai puțin înstreinări, acest scop n'ar fi atins dacă s'ar admite și înstreinările pe cale de urmărire silite, știut fiind că convențiile de datorii, care servă de cauză urmăririi silite, se efectuează cu multă ușurință și în condiții mult mai rele, decât vânzările de bunăvoie. (Cas. II, 171 din 911 Săptămâna Juridică 1911, pag. 52, Nr. 43).

12. Art. 132 al. 4 din Constituție, nu permite schimburi de pământuri clăcășesti, decât atunci când pământul primit va fi de aceeași întindere și calitate ca cel dat în schimb. Textul legii fiind general, urmează să se aplice atât în cazul când unul numai din pământuri este dat după legile rurale, cât și atunci când ambele pământuri sunt date după acele legi, deoarece și în acest din urmă caz pământurile pot să difere în calitate.

Prin urmare, când Tribunalul judecă că condițiunea identității de întindere este suficientă când pământurile sunt date după legile rurale și validează schimbul fără a cerceta și condiția calității pământurilor, creiază o dispozițiune neprevăzută de art. 132 citat și deci violează acel articol. (Cas. I, 705 din 913. *Curierul Judiciar* din 1914, Nr. 79, pag. 640).

13. Conform art. 132 din Constituție, schimbul de pământ rural este permis cu un imobil de o egală valoare și întindere. (Trib. Gorj, II, 328 din 915, *Curierul Judiciar* 1916, pag. 293).

14. Prin art. 51 din legea pentru înstrăinarea bunurilor Statului, prin art. 26 din legea pentru regularea proprietății imobiliare în Dobrogea și art. 132 din Constituție nu s'a acordat inalienabilitatea decât locurilor vândute de Stat, nu însă și locurilor de casă cedate în mod gratuit din comună. (Cas. II, 78 din 915 *Curierul Judiciar* din 1915, Nr. 60, pag. 494).

15. Înstrăinarea silită a pământurilor, date după legea rurală din 1864, a fost absolut interzisă atât prin această lege, interpretată prin legile din 1879 și 1910, prin art. 132 din

Constituție, cât și prin art. 42 din legea jud. de ocoale din 1896, menținut de art. 110 din actuala lege a judecătorilor, fără nici o excepție pentru acele persoane, care după legele din 1879 și 1910, ar avea calitatea să dobândească prin cumpărări de bunăvoie asemenea pământuri. (Cas. II, 3 din 915, *Curierul Judiciar*, 1916, pag. 198).

16. Înstrăinarea silită a pământurilor date după legea rurală din 1864 este prohibită în mod absolut. (Cas. II, 53 din 921, Jurisprudența Română 1921, pag. 115, Nr. 89).

17. Din combinarea art. 7. din legea rurală dela 1864, interpretat prin legile din 12 Februarie 1874 și 7 Aprilie 1910 — cu art. 132 din Constituția dela 1864, rezultă că, la principiul inalienabilității pământurilor date după legea rurală, s'a acceptat numai schimburile de pământ de aceeași întindere și calitate și vânzările voluntare către comună, sau una din persoanele arătate de lege.

Acestea fiind singurele excepțiuni nu se poate, pe motive de analogie sau identitate de rațiune, să se admită și înstrăinările pe calea urmăririi silită a acestor pământuri.

Prohibirea înstrăinării silită rezultă și din art. 42 al legii jud. de ocoale din 1896 menținut în art. 110 al actualei legi, — iar legea publicată în „Monitorul Oficial“ Nr. 18 din 23 Aprilie 1916, a menținut în vigoare, până la proiectata revizuire a art. 132 din Constituție atât dispozițiile din acest text de lege, precum și cele ale legilor din 12 Februarie 1879 și 7 Aprilie 1910. (Cas. II, 53 din 921, *Curierul Judiciar* din 1921, Nr. 34, pag. 544).

NOTA. — Asupra chestiunii dacă pământurile rurale, declarate inalienabile prin legea dela 1864 și 1879, pot fi urmărite, jurisprudența este constantă, că ele nu pot fi înstrăinate în mod silit.

18. Inalienabilitatea terenurilor dobândite conform legilor rurale, declarată prin art. 132 din Constituție, ca având un caracter constituțional, — expirând în 1916, a fost prelungită în vederea proiectatei reforme agrare, printr-o lege ordinară din același an.

Prin noua lege agrară din 1921, adoptându-se alt regim juridic, care permite o mai

largă circulație a terenurilor ce se vor dobândi în virtutea acestei legi, se prevede în mod expres prin art. 125, că la același regim vor fi supuse pe viitor și terenurile dobândite în virtutea legilor anterioare de improprietărire.

Prin același text, legiuitorul nu se mărginește a supune — pe viitor — la noul regim atât bunurile dobândite prin diversele legi de improprietărire, cât și acele date conform legii agrare din 1921, ci mai adăogă, că transferările pământurilor rurale dobândite în virtutea diferitelor legi de improprietărire se respectă, de unde ar rezulta, că orice înstrăinări efectuate în trecut, cu nesocotirea legilor în vigoare, la data efectuării lor ar fi validate prin nou lege agrară.

Cum însă o lege ordinară nu poate modifica dispozițiunile unei legi cu caracter constituțional și cum prin art. 160 din noua lege agrară enumerându-se textele din această lege cu caracter constituțional, nu se prevede și art. 125 ca având un atare caracter, urmează că acest text nu a putut valida actele juridice săvârșite sub imperiul art. 132 din Constituție și declarate de acest din urmă text ca fiind nule de drept.

Astfel fiind, caracterul retroactiv al dispozițiilor art. 125 din noua lege agrară nu se poate întinde decât numai asupra actelor efectuate sub imperiul legii ordinare din 1916 care a prelungit inalienabilitatea, după expirarea termenului fixat de art. 132 din Constituție.

Prin urmare, în speță, Curtea de apel, constatând că vânzarea de pământ rural, a cărei anulare s'a cerut pentru lipsa calității cumpărătorilor care erau cărciumari, a avut loc în anul 1909, numai cu violarea art. 132 din Constituție, a declarat vânzarea validată de noua lege agrară, căci aplicațiunea cu efect retroactiv a acestei legi, nu putea fi întinsă decât asupra actelor de înstrăinare săvârșite după 1916. (Cas. I, 1054 din 922, Jurisprudența Română 1923, pag. 36 Nr. 41).

19. Inalienabilitatea terenurilor dobândite conform legii rurale, declarată prin art. 132 din Constituție ca având un caracter constituțio-

nal, expirând în 1916, a fost prelungită, în vederea proiectatei reforme agrare, printr-o lege ordinară din același an.

Prin legea agrară din 1921 adoptându-se un alt regim juridic, care permite o circulațiune mai largă a terenurilor ce se vor dobândi în virtutea acestei legi, se prevede în mod expres, prin art. 125 că, în același regim vor fi supuse, în viitor și terenurile dobândite în virtutea legilor anterioare de improprietărire; — prin același text legiuitorul nu se mărginește a supune pe viitor, la nou regim, atât bunurile dobândite prin diversele legi de improprietărire, cât și cele date conform legii agrare din 1921, ci mai adogă că, transferările pământurilor rurale dobândite în virtutea diferitelor legi de improprietărire se respectă, de unde ar rezultă că orice înstrăinări efectuate în trecut, cu nesocotirea legilor în vigoare la data efectuării lor ar fi validate prin noua lege agrară.

O lege ordinară nu poate însă modifica dispozițiunile unei legi cu caracter constituțional, iar prin art. 160 din legea agrară arătându-se care anume texte din această lege au un caracter de dispoziție constituțională, art. 125 precitat nu este menționat, astfel că dispozițiunea ce el prevede are a fi considerată ca a unei legi ordinare și ca atare acest text de lege nu a putut valida acte juridice săvârșite sub imperiul art. 132 din vechea Constituție și pe care acest text le declară nule.

Pe baza acestor considerațiuni urmează că caracterul retroactiv al dispozițiunilor art. 125 din noua lege agrară nu se poate întinde decât numai asupra actelor de vânzare intervenite sub imperiul legii ordinare din 1916, care a prelungit inalienabilitatea după expirarea termenului prevăzut de art. 132 din Constituție, adică dela data promulgării acelei legi și până la votarea legii agrare din 1921.

În speță, fiind vorba de vânzarea în 1912, a unui teren fără respectarea disp. art. 132 din Constituție, ea nu a putut fi validată prin art. 125 legea agrară din 1921 astfel că este nulă. (Cas. I, 554 din 923, Jurisprudența Română 1923, pag. 466, Nr. 439).

20. În principiu pământurile rurale pot fi prescrise, întrucât în spiritul legii rurale nu a fost o inalienabilitate absolută. (Jud. oc. Tutova, vezi *Curierul Judiciar* din 1903, Nr. 34, pag. 293).

21. Femeile nu pot cumpăra nici dobândi prin testament pământuri declarate inalienabile prin legea rurală dela 1864, prin cea interpretativă din 1879 și prin art. 51 din legea pentru înstreinarea bunurilor Statului.

Astfel, este nulă, și de nul efect dispoziția testamentară prin care s'a lăsat unei femei asemenea pământ, și acea femeie nu poate dobândi nici valoarea acelui teren, întrucât prin aceasta s'ar eluda indirect legea. (Cas. II, 371 din 907, *Curierul Judiciar* din 1907, Nr. 83, pag. 661).

A N E X Ă

**Modificarea art. 19 din vechea Constituție,
de Parlamentul dela Iași, în 1917**

Publicat în „Monitorul Oficial“ No. 93 din 26 Iulie 1917

BCU Cluj / Central University Library Cluj

VECHIUL ART. 19 DIN CONSTITUȚIE:

Proprietatea de orice natură, precum și toate creanțele asupra Statului sunt sacre și neviolabile.

Nimeni nu poate fi expropriat de cât pentru cauză de utilitate publică legalmente constatată și după o dreaptă și prealabilă despăgubire.

Prin cauză de utilitate publică urmează a se înțelege numai comunicațiunea și salubritatea publică, precum și lucrările de apărarea țării.

Legile existente privitoare la alinierea și lărgirea stradelor de prin comune, precum și la malurile apelor, ce curg prin, sau pe lângă ele, rămân în vigoare.

Legi speciale vor regula procedura și modul expropriațiunei.

Libera și neimpiedecata întrebuițare a râurilor navigabile și flota-bile, a șoșelor și altor căi de comunicare este de domeniul public.

ART. 19 MODIFICAT ÎN 1917

Art. 19. — Proprietatea de orice natură și creanțele asupra Statului sunt sacre și in-violabile.

Nimeni nu poate fi expropriat decât pen-tru cauză de utilitate publică legalmente con-statată și după o dreaptă și prealabilă des-păgubire.

Prin cauză de utilitate publică se înțelege comunicațiunea, salubritatea publică, lucră-rile de apărare a țării și cele de interes mi-litar, cultural, istoric sau arheologic, de iri-gațiuni, căderi de apă, de secare de bălți, de regularea cursurilor apelor, de canalizare, de împădurire sau de creare de zone de pro-tecțiune a pădurilor, de comasare a proprie-tăților mici rurale sau a terenurilor urbane, de înființare de așezăminte industriale ară-tate prin lege specială, construcțiunile de e-dificii publice de către Stat, județe sau co-mune, precum și orice alte lucrări de interes public.

Aliniatele 4, 5 și 6 din art. 19 rămân.

1. Pentru cauză de utilitate națională se sporește întinderea proprietății rurale țără-nești prin exproprierea terenurilor cultivabi-le în măsura și condițiunile următoare, în scopul de a se vinde țăranilor cultivatori de

pământ, cu precădere țăranilor mobilizați din această categorie, sau a familiilor lor dacă ei au murit din cauza, sau în timpul războ-ului.

Se vor expropria în întregime :

a) Terenurile cultivabile ale Domeniului Coroanei, ale Casei Rurale și ale tuturor per-soanelor morale publice sau private, funda-țiuni, etc., chiar când actele de fundațiune, de donațiune, testamentele sau orice alte dis-pozițiuni sub orice titlu ar prevedea direct sau prin orice fel de clauze prohibitive ne-înstreținarea lor sau le-ar fi dată o altă afecțiune specială ;

b) Proprietățile rurale, în cuprinderea lor totală, ale supușilor Statelor streine, fie că sunt streini prin origina lor, fie că au devenit prin căsătorie sau alt mod ;

c) Proprietățile rurale în cuprinderea lor totală, ale absenteiștilor.

Din toate aceste proprietăți, ca și din pro-prietățile Statului — cari de asemenea se vor vinde țăranilor cultivatori de pământ — Statul va putea rezervă pământurile cultiva-bile cari au o destinațiune specială sau că-roră li se va putea da o asemenea destina-țiune specială răspunzând unui interes ge-neral.

II. Se va expropria din proprietățile rurale

particulare o întindere de 2.000.000 hectare teren cultivabil. Exproprierea se va face pe temeiul unei scări progresive care se va determina de legea de expropriere, scară care va începe cu proprietățile având o întindere dela 100 hectare în sus pământ cultivabil, minimum intangibil.

Întinderea proprietăților se va socoti după starea lor juridică la 15 August 1916, ținându-se în seamă de efectul succesiunilor deschise dela această dată până la promulgarea legii generale de expropriere.

În calculul acestor 2.000.000 hectare nu vor intra proprietățile cari se expropriază în întregime și cari sunt prevăzute la alineatul I, literile *a* și *b*, ci numai dela litera *c*, în porțiunea lor cultivabilă.

Terenurile constatate petrolifere sunt excluse dela exproprierea de mai sus până la o întindere de 12.000 ha. în toată țara cu condițiunea ca proprietarul care ar fi supus exproprierei unui asemenea teren să dea o întindere egală de teren cultivabil în același județ sau într'un județ limitrof.

III. Peste expropriările de terenuri prevăzute la alineatul II, literile *a*, *b* și *c* și alinia-

tul II, legea de expropriere va mai prevedea, pentru regiunile de munte, înființarea de izlazuri comunale formate prin exproprierea din proprietățile private, care nu intră în categoria de mai sus, numai a suprafeței solului trebuincios.

IV. Prețul terenurilor expropriate pentru cauză de utilitate națională se va fixa în ultimă instanță de Curțile de Apel, iar plata lui se va putea face în titluri de rentă emise de Stat amortizabile și purtătoare de o dobândă de 5 la sută pe an, socotită fiind valoarea nominală drept valoare reală.

V. Lucrările pentru întocmirea legilor generale și specială de expropriere pentru utilitate națională va începe de îndată. Aceste legi vor fi promulgate cel mai târziu în termen de șase luni dela liberarea teritoriului.

Legea generală de expropriere pentru cauză de utilitate națională, care va dezvoltă principiile cuprinse în acest articol, se va vota conform ultimului alineat al art. 128 din prezenta Constituție.

Dispozițiunile ei vor fi înscrise în acest articol din care fac de drept parte.

INDEX ALFABETIC

	Art.	Pag.
Acordarea drepturilor cetățenești, decrete legi ratificate.	133	453
Act administrativ de autoritate ilegal, contencios.	107	413
Acte de comandament militar	107	413
Act de gestiune ilegal, contencios.	107	413
Acte de guvernământ	107	413
Acte stare civilă	23	215
Administrațiune comunală, legi, regulamente.	38	308
Administrațiune generală, legi, regulamente	38	308
Administrațiune județeană, legi, regulamente	38	308
Admisibilitatea în funcțiune și demnitățile publice	8	72
Adunarea deputaților, compunerea ei	64	320
Adunări, amânare	90	374
Adunări de revizuire	130	447
Adunări, începutul sesiunii	90	374
Adunări legiuitoare, revizuire	129	447
Alegerea deputaților, cum se face.	65	320
Alinierea și lărgirea stradelor	17	93
Amendamente.	51	316
Amendarea, dreptul de	51	316
Amnistie	88	370
Anchetă, dreptul de	50	316
Apărarea țării, consiliu	122	440
Ape navigabile și flotabile, domeniul public.	20	162
Apel nominal, adunări.	48	313
Arestare, mandat	11	77
Arestare preventivă, membrii adunărilor	55	317
Arest preventiv, presă	26	229
Arhivele Statului, originalul legilor	37	308
Armata activă	119	440
Armata străină	123	440
Asigurarea socială a muncitorilor	21	163
Asociațiune, dreptul	29	303
Autoritate sinodală centrală	22	172
Autorități constituite, petițiune	30	305
Autor, publicațiuni neperiodice	26	229
Autorizare, Adunări, imunitate	55	317
Constituțiunea		31

	Art.	Pag.
Autorizare, drept de adunare	28	300
Autorizațiune prealabilă	25	229
Avertismente, presă	25	229
B inecuvântarea religioasă, acte stare civilă	23	215
Bogățiile subsolului	19	141
Birou, adunări, petițiuni	53	317
Biserica ecumenică a Răsăritului	22	172
Biserica greco-catolică	22	172
Biserica ortodoxă	22	172
Biserica ortodoxă, organizare	22	172
Buget	114	432
Buget, control de gestiune	115	432
Buget, control preventiv	115	432
Buné moravuri și ordine publică învățământ	24	223
C ălătorii, presă	26	229
Copii confesunilor	72	329
Capul puterii armate	88	370
Cariere	19	141
Casație Secțiunii unite, constituționalitatea legilor	103	383
Căse speciale	117	432
Căi de comunicație	17	93
Căi de comunicație, domeniul public	20	162
Căi publice, intruniri	28	300
Cenzură, presă	25	228
Cetățenie, pierdere	32	304
Cheftueile Statului	114	432
Chiriarhie străină	22	172
Circumscripția electorală	65	320
Circumscripții electorale, Senat	70	329
Cod penal militar	16	87
Colonizarea teritoriului României	3	14
Comisiune mixtă revizuire	129	447
Comisiuni extraordinare, nu se pot înființa	101	380
Comune	4	15
Concesiuni miniere	19	141
Concesiuni perpetue	19	142
Confiscarea averilor	15	85
Conflict de atribuțiuni, cine îl judecă	103	383
Conflicte economice sau sociale, intervenția Statului	21	163
Consilii comunale	41	310
Consilii comunale, alegeri	108	424
Consilii comunale, impozite	111	432
Consilii județene	41	310
Consilii județene, alegere	108	424

	Art.	Pag.
Consiliu județene, impozită	111	432
Consiliul de miniștri	93	375
Consiliu legislativ	134	470
Consiliul legislativ	76	361
Consiliul superior, apărarea țării	122	440
Constituție, revizuire		447
Constituție, suspendare	128	443
Constituționalitatea legilor, cine o judecă	103	383
Contencios administrativ	107	413
Contencios administrativ	135	470
Contestațiuni, validarea alegerilor	44	312
Contingentul armatei	121	440
Contingentul armatei, lege	35	306
Conturi de gestiune	115	432
Convențiuni comerț, navigațiune, State străine	88	370
Convorbiri telefonice	27	300
Creanțele asupra Statului, garantare	17	93
Credite bugetare, consiliul legislativ	76	361
Curte de Casație și Justiție	102	382
Curte de conturi	116	432
Culte, garantarea lor	22	172
Culte, ordinea publică și bunele moravuri	22	172
Decorațiuni militare	120	440
Decorațiuni române	88	370
Decorațiuni străine, autorizație	10	76
Decret ilegal, despăgubiri bănești	99	379
Decrete-legi electorale	138	470
Delegațiune, Puterile Statului	33	306
Delicte de presă, daune interese	105	409
Delicte de presă, juriu	105	409
Delicte împotriva suveranilor țării, Principelui moștenitor, etc., presă	26	229
Delicte politice, juriu	105	409
Delicte presă	26	229
Demnități publice		872
Deosebiri de naștere sau clase sociale		872
Departamente ministeriale, înființare, desființare	93	375
Depozite de turbă	19	141
Deputați, condițiuni	66	320
Descentralizare administrativă	108	424
Despăgubiri civile, presă	26	229
Detențiune, membrii adunărilor	55	317
Deținere	11	77
Diifamațiuni, presă	26	229
Director răspunzător, ziar, publicațiune	25	229

	Art.	Pag.
Disolvare, revizuire	129	447
Dispoziții tranzitorii și suplimentare	131	452
Dispozițiune ministerială ilegală, despăgubiri bănești	99	379
Diurne, membrii adunărilor	63	319
Disolvare, Adunări	90	374
Domeniu public	20	162
Domiciliul, neviolabilitate	13	84
Doză treimi, revizuire	129	447
Drapelul României, forma lui	124	443
Drept de recurs, constituționalitate	103	383
Dreptul de adunare	28	360
Drepturi câștigate, domeniu public, expropriere	20	162
Drepturi politice	6	23
Drepturi politice și civile	7	32
Drepturile Românilor		16
Editor, publicațiuni neperiodice	26	229
Editori	25	229
Egalitatea înaintea legii	8	72
Elevi lipsiți de mijloace	24	224
Episcopi, alegere	22	172
Episcopi, ortodoksi și greco-catolici, senatori	72	329
Evrei, încetățenire	133	453
Exploatare miniere	19	141
Expropriere, utilitate publică	17	93
Exproprieri, păduri	132	452
Factorii producției, ocolire	21	163
Femei, drepturi politice		623
Fapte de presă, daune interese	105	409
Femei, consilii județiene și comunale	108	424
Finanțe	109	432
Flagrant delict, imunitate	55	317
Forță motrice, bunuri publice	20	162
Funcționar, solidar răspunzător cu ministrul	99	379
Funcționari publici, urmărire	31	304
Funcțiune nouă, lege specială	88	370
Funcțiune salariată, deputați și senatori	46	312
Funcțiuni publice	8	72
Funcțiuni publice, numire	88	370
Garda de serviciu	59	318
Generali de rezervă și retragere, senatori	73	329
Grade militare	120	440
Grade militare, conferirea lor	88	370
Gratificațiuni	113	432

	Art.	Pag.
Grătiere	88	370
Guvern, reședința lui	125	443
Hotarele Statului	2	13
Hotărâri judecătorești.	40	309
Imobile rurale, cine le poate dobândi	18	128
Impozite	109	432
Impozite, privilegii	112	432
Imunitate	54	317
Inamovibilitate judecătorească	104	407
Incapacități, legea electorală	61	319
Incetățenirea evreilor	133	453
Incompatibilități, legea electorală	46	312
Indatorirea la dările și sarcinile publice	8	72
Indemnuri directe la omor și rebeliune, presă	26	229
Injurii, presă	26	229
Inscriere tribunal comerț, ziar publicațiune	25	229
Instituții comunale	108	424
Instituții județiene	108	424
Interes obștesc, bunuri publice	20	162
Interes obștesc, lucrări	17	93
Interpelări	52	316
Intrunire, Adunări, nulitate	58	318
Intruniri sub cerul liber	28	300
Invățământ, libertate	24	223
Invățământ primar obligator, gratuit	24	223
Judecători, inamovibilitate	104	407
Judecători firești	12	82
Județe	4	15
Jurați, presă	26	229
Jurământ, forma lui	127	443
Juriul, materii criminale	105	409
Justiția militară	106	413
Lege electorală	138	470
Legea electorală, incompatibilități	46	312
Legea electorală, principii	61	319
Legea minelor	19	141
Legea responsabilității ministeriale	98	376
Lege, venituri și cheltuieli	35	306
Legi agrare, articole care fac parte din Constituție	131	452
Legi agrare, constituționale	131	452
Legi de organizare ad-tivă	4	15

	Art.	Pag.
Legi financiare	118	432
Legi, inițiativă	35	306
Legi, interpretare	36	307
Legi, promulgare	37	307
Legi, publicare	38	308
Legi speciale, presă	25	229
Legi și regulamente, colecțiune	37	308
Lenne de foc, Vechiul Regat, Basarabia, Bucovina	132	452
Libertatea conștiinței	5	16
Libertatea conștiinții	22	172
Libertatea de asociație	5	16
Libertatea individuală	11	77
Libertatea învățământului	5	16
Libertatea întrunirilor	5	16
Libertatea prescii	25	228
Libertatea presei	5	16
Limba românească, oficială	126	443
Listă civilă, rege	136	470
Litografi	25	229
Lucrări interes cultural	17	93
Lucrări interes militar	17	93
Majoritate absolută, revizuire	129	447
Majoritate absolută, voturi Adunări	48	313
Mallurile apelor curgătoare	17	93
Mandată de arestare	11	77
Manifestații	28	301
Masele de roci	19	141
Măsuri preventive, presă	25	228
Membrii adunărilor, verificarea titlurilor	44	312
Membrii birourilor, Adunări	47	313
Membrii cooptați, consilii jud. și comunale	108	424
Membri de drept, consilii jud. și comunale	108	424
Mesaj	90	374
Milițiile	119	440
Ministerul Justiției, legi	37	307
Ministru, act ilegal, răspundere, daune	99	379
Ministru, cine poate fi	94	376
Ministru, contrasemnare	87	370
Ministru, prezență, desbateri, Adunări	96	376
Ministru, răspundere	97	376
Ministru, responsabilitate	87	370
Ministrii, funcțiune salariată	46	312
Ministrii, urmărirea	31	304
Ministrii, urmărirea, judecare	98	376
Mitropolii, alegere	22	172
Mitropolii, Senatori	72	329

	Art.	Pag.
Monedă, dreptul de a bate	88	370
Monopoluri	112	432
Monoopliuri de clasă.	10	76
Moștenitorul tronului senator	72	329
Muncă, libertate	21	163
Muncitori, asigurare socială	21	163
Muncitori. boală, accidente	21	163
Naturalizare	7	33
Naturalizare, cum se capătă	7	33
Naturalizare, efect retroactiv	7	33
Naturalizarea părintelui și a soțului cui profită	7	33
Națiunea, reprezentarea	42	311
Nedemnități, legea electorală	61	319
Numărul deputaților	65	320
Patron tipograf, publicațiuni neperiodice	26	229
Pedeapsa cu moarte	16	87
Pedepsele, înființarea lor	14	85
Pedepse, micșorare, Rege	88	370
Pensiuni	113	432
Pensiuni militare	120	440
Pericol de Stat	128	443
Persoane juridice	29	303
Personalitate juridică	29	303
Petițiune, dreptul	30	303
Petițiuni, Adunări	53	317
Piețe, întruniri	28	300
Poliția adunărilor	59	318
Prepuiitori, penalități	31	304
Presă, libertate	25	228
Presă, legi excepționale	25	228
Președinte, Adunări	47	313
Președinte consiliu de miniștri	93	375
Președinte, poliția Adunării	59	318
Președintele Academiei Române, senator	72	329
Privilégi de orice natură	10	76
Procedura electorală	61	319
Procesurile	28	301
Proect de lege, adoptare	49	315
Proecte de legi, consiliul legislativ	76	361
Promulgare, legi	88	370
Promulgarea legilor	37	307
Proprietatea de orice natură, garantarea ei	17	93
Protecția averilor	9	75
Protecția persoanelor	9	75

	Art.	Pag.
Publicațiune periodică	25	229
Publicațiuni	25	229
Publicațiuni neperiodice	26	229
Putere executivă	39	309
Putere judecătorească	40	309
Puterea armată		440
Puterea armată, elementele ei	119	440
Puterea executivă, cine o exercită	92	375
Puterea judecătorească	101	380
Puterea legislativă	34	306
Puterile Statului	33	306
R edactor răspunzător, ziar, publicațiune	25	229
Refugiați politici, extradare	32	304
Refuzul autorităților administrative de a rezolva o cerere, con- tencios	107	413
Rege, amânarea Adunărilor	90	374
Rege, convocarea sesiunii extra-ordinare	90	374
Rege, dizolvarea Adunărilor	90	374
Rege, drepturi	88	370
Rege, hotărâri judecătorești	40	309
Rege, imposibilitate de a domni	84	368
Rege, închiderea sesiunii	90	374
Rege, inviolabilitate	87	370
Rege, jurământ	82	367
Rege, lista civilă	89	370
Rege, listă civilă	136	470
Rege, majorat	82	367
Rege, mesaj	90	374
Rege, putere executivă	39	309
Rege, putere legislativă	34	306
Rege, puteri constituționale	77	364
Rege, revizuirea Constituției	129	447
Rege, succesiunea tronului	78	365
Rege, șef și al altui Stat.	86	368
Regență modificarea Constituției	85	368
Regență, numire și atribuțiuni	83	367
Regulamente, executarea legilor	88	370
Reprezentarea minorității	108	424
Reprezentarea minorității	64	320
Represii, arestare, imunitate	55	317
Reprezentanțimea națională, putere legislativă	34	306
Președinția guvernului	125	443
Rezerva armatei	119	440
Revizuire, dizolvare	129	447

	Art.	Pag.
S anctitate publică	17	93
Sanționare, legi	88	370
Sanctiune regală	34	306
Scrittori	25	229
Scrisori, secretul	27	300
Scrutin secret	49	315
Scutiri	10	76
Senator, condițiuni de alegere	75	329
Senatori, consiliile județene și comunale	69	328
Senatori, Camere de comerț, industrie, muncă și agricultură	70	328
Senatori de drept, cari sunt	72	329
Senatori de drept, verificarea condițiilor	74	329
Senatori, universități	71	329
Senatul, modul compunerii	67	328
Serviciu, Stat străin	32	304
Sesiune, Adunări, durată	90	374
Sesiune extraordinară	90	374
Sesiune, închidere	90	374
Sigiiliul Statului	37	308
Spațiul atmosferic, domeniu public	20	162
Stat național, unitar și indivizibil	1	7
Statutul funcționarilor publici	8	72
Străini, funcții publice, admisibilitate	8	72
Subsecretari de Stat, debateri, Adunări	100	379
Subsecretari de Stat, funcțiune salariată	46	312
Subsecretariate de Stat, înființare, desființare	93	375
Subsol	17	93
Succesiunea tronului	78	365
Suprimare, ziar, publicațiune	25	229
Suspendare, ziar, publicațiune	25	229
Stare de asediu	128	443
Ședințe, Adunări	48	313
Ședințe secrete, Adunări	43	311
Ședințele adunărilor	43	311
T elegrame, secretul	27	300
Teritoriu inalienabil	2	13
Teritoriul României	1	7
Termenul alegerii, membrii Adunărilor	62	319
Tipografi	25	229
Tribunale extraordinare, prohibițiune	101	380
Tron vacant, alegerea regelui	79	366
Tron vacant, când este	78	365
U nitate legislativă	137	470

Urmărire, membrii Adunărilor	55	317
Urmărire, perchiționare, cum pôt fi făcute	11	77
Veniturile Statului	114	432
Vice-președinți, Adunări	47	313
Vină, vădită	11	77
Vizitarea domiciliului	13	84
Vot, alegere Senat	68	328
Vot universal, Adunarea deputaților	64	320
Votare, mod de	49	315
Voturi, paritate	48	313
Zăcămintele miniere	19	141
Ziar	25	229
Ziaristi	25	229

TABLA DE MATERII

	<u>Pag.</u>
Teritoriul României	7
Drepturile Românilor	16
Puterile Statului	306
Reprezentarea Națională	311
Adunarea Deputaților	320
Senatul	328
Consiliul legislativ	361
Regele	364
Miniștrii	375
Puterea judecătorească	380
Instituțiile județene și comunale	424
Finanțe	432
Puterea armată	440
Dispozițiuni generale	443
Revizuirea Constituției	447
Dispozițiuni tranzitorii și suplimentare	452
Art. 19 modificarea de la 1917	479
Indexul alfabetic	481
